Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Opuscula

https://hdl.handle.net/1874/327891

Aevum medium.
Scriptores ecclesiast.
N°. 124.

Hs.
3 H 2

K3 Pl H
N°2
63

63 *(Eccl. 124, antea 296m.) Membr. fol. 161 ff. 2 col. Saec. XV.*

S. Augustinus, Opuscula, scil.: Liber de bono conjugali; De adulterinis conjugiis ll. II; Epistola ad Julianum de professione viduitatis; De sancta virginitate; De perfectione justitiae hominis contra Pelagianos; Hypomnesticon id est Commemoratorium sive memoriale contra Pelagianos et Celestianos; De natura et gratia; Epist. ad Xistum de gratia Dei contra Pelagianos; Epistolae II ad Valentinum et suos monachos; De gratia et libero arbitrio ad Valentinum, cet.; De correptione et gratia; De praedestinatione et gratia contra Pelagianos; De musica ll. VI.

(Fol. 1a Contenta). Fol. 1b. Incipit retractacio beati augustini in libro de bono coniugali. Fol. 161b. Expliciunt sex libri beati Augustini de musica.

„Pertinet monasterio Regularium in Traiecto." — Oude band met looden knoppen.

Iste liber pertinet monasterio Regularium in Traiecto

Non legatur in choro — Augustinus de bono coniugali.
Idem de adulterinis coniugiis libri duo.
Idem de viduitate.
Idem de sancta virginitate.
Idem de perfectione iusticie.
Hyponosticon eiusdem.
Idem de natura et gratia
Epistola augustini ad vitalem de
Due epistole augustini ad valentinum et suos monachos
Augustinus de gratia et libero arbitrio ad valentinum et — Contra pelagianos hereticos.
Idem de correptione et gratia ad quos supra
Idem de predestinatione et gratia
Non legatur — Idem de musica libri sex.

no. 256. m.

No. 296. m.

Incipit retractacō btī augustini · in libro de bono coniugali ·

Iouiniani hēses sacrarū virgi-
nū meritū equādo pudicicie
coniugali · tantū valuit ī vrbe
roma ut nōnullas etiā scīmoniales de
quarū pudicicia nūlla precesserat suspi-
cio deiecisse ī nupcias diceret hoc maxi-
me argumēto cū eas vrgeret dicēs Tu
ergo melior q̄ʒ sara / melior q̄ʒ susanna /
siue ānna · ceteras cōmemorādo testimonio
sc̄e scripture cōmēdatissimās feminas quibꝫ
ille se meliores vel etiā pares cogitare
nō possent hoc mō etiā viroꝝ scōꝝ scm̄
celibatū cōmemoracōe patrū cōiugatorū
cōdicionibꝫ frangebat Huic monstrositati
ecclia q̄ ibi ē fidelissime ac fortissime restitit
Remāserant aūt iste disputacōes ei9 ī quo-
rūdā ī sermūtulis ac susurris: q̄s pa-
lā nūll9 suadē audebat Sed etiā occulte
venenis repentibꝫ facultate quā dn̄s
donabat occurrēdū fuit maxīe · qꝫ iac-
tabatur iouiniano respōderi nō potuis-
se cū laude sʒ cū vituperacōe nupciaꝝ
Propter hoc librū edidi cui9 titul9 ē de bo-
no coniugali · ubi de propagacōe filiorū
priusq̄ʒ hoīes mortē peccādo mererent
quō cōubitus mortaliū corporū res vi-
deretur q̄stio magna ē dilata · sʒ ī aliis
postea lrīs nr̄is satis q̄ʒtū arbitror
explicata ē Dixi etiā quodā loco Qd̄
cibus ē ad salutē hoīs: hoc ē cōubi-
tus ad salutē generis Et utrūqꝫ nō est
sine dilectacōe carnali q̄ tn̄ modificata
tēperācia refrenāte in vsū naturalē
redacta libido eē nō pt̄ Qd̄ ideo dictū
ē · qm̄ libido ē nō bonū ꝫ recte9 usus
libidīs Sicut enī malū ē male vti bo-
nis ita bonū bene uti malis De qua
re alias maxime cōtra nouos heti-
cos pelagianos diligenti9 disputaui
de abrahā qd̄ dixi ex hac obediēcia pater
abrahā qui sine vxore nō fuit eē sin v-
nico filio a se occiso parat9 fuit · nō sa-
tis approbo Magis enī filiū si eēt occisus
resuscitacōe sibi mox fuisse reddēndū
credidisse credēdus est · sicut ī epla legi-
tur q̄ est ad hebreos · Hic liber sic incipit
Qm̄ vnusq̄sqꝫ hō humani generis ps ē ꝛc̄.

Explicit retractacio

Incipit liber btī augustini: de bo-
no coniugali

Incipit liber beati Augustini de bono coniugali.

Quoniam unusquisque homo humani generis pars est et sociale quiddam est humana natura magnumque habet et naturale bonum vim quoque amicitie. ob hoc ex uno voluit deus omnes homines condere ut sua societate non sola similitudine generis. sed etiam cognationis vinculo tenerentur. Prima itaque naturalis humane societatis copula vir et uxor est. quos nec ipsos singulos condidit deus. et tamquam alienigenas coniunxit sed alteram creavit ex altero + unde et illa detracta formata est. lateribus enim sibi iunguntur qui pariter ambulant et pariter quo ambulant intuentur. Consequens est connexio societatis in filiis. qui unus honestus fructus est. non coniunctionis maris et femine sed concubitus. Poterat enim esse in utroque sexu etiam sine tali commixtione alterius regentis. alterius obsequentis amicabilis quedam et germana coniunctio.

Ca. ii. Nec nunc opus est ut scrutemur et in ea questione diffinitam sententiam proferamus. Unde primorum hominum proles posset existere quos benedixerat deus dicens. crescite et multiplicamini et replete terram. si non peccassent cum mortis conditionem corpora eorum peccando meruerint. nec esse concubitus nisi mortalium commixtione corporum possit. Plures enim de hac re sententie diverseque extiterunt. et si examinandum sit veritati divinarum scripturarum que nam earum potissimum congruat prolixe disputationis negotium est. Sive ergo sine coeundi complexu alio aliquo modo si non peccasset habituri erant filios ex munere omnipotentissimi creatoris qui potuit etiam ipsos sine parentibus condere qui potuit carnem Christi in utero virginali formare et ut iam ipsis infidelibus loquar qui potuit apibus prolem sine concubitu dare. Sive ibi multa mystice ac figurate dicta sint. aliterque sit intelligendum quod scriptum est. implete terram et dominamini eius ut plenitudine ac perfectione vite ac potestatis id fieret. ut ipsum quoque incrementum et multiplicatio qua dictum est crescite et multiplicamini in provectu mentis et copia virtutis intelligatur. sicut in psalmo positum est. multiplicabis in anima mea virtutem. Nec data sit homini prolis ista successio nisi postquam propter peccatum futura erat in morte decessio. Sive corpus non spiritale illis hominibus sed primo animale factum erat ut obedientie merito postea fieret spiritale ad immortalitatem capessendam. non post mortem que invidia diaboli intravit in orbem terrarum et facta est pena peccati sed per illam commutationem quam significavit apostolus ubi ait. deinde nos viventes qui reliqui sumus simul cum illis rapiemur in nubibus obviam Christo in aera. ut illa corpora primi coniugii et mortalia fuisse intelligamus prima conformatione et tamen non moritura nisi peccasset. sicut minatus erat deus tamquam si vulnus minaretur quia vulnerabile corpus erat. quod tamen non accidisset nisi fieret quod ille vetuisset. Ita ergo possit etiam per concubitum talium corporum generatio subsistere que usque ad certum modum haberet incrementum. nec vergeret tamen in senium vel in mortem donec illa benedictionis multiplicatione terra compleretur. Si enim vestibus israhelitarum prestitit deus per annos quadraginta sine ullo detrimento proprium statum. quanto magis prestaret corporibus obedientium precepto suo felicissimum quoddam temperamentum certi status donec in melius converterentur non morte hominis qua corpus ab anima deseritur. sed beata commutatione a mortalitate ad immortalitatem. ab animali ad spiritalem qualitatem.

Ca. iii. Harum sententiarum que vera sit vel si alia vel alie possunt adhuc ex illis verbis sculpi querere ac disserere longum est. Illud nunc dicimus secundum istam conditionem nascendi et moriendi

\+ signans etiam vim coniunctionis in latere

quam novimus et in qua creati sumus, aliquid boni esse coniugium masculi et femine. Cuius confederationem ita divina scriptura commendat, ut nec dimisse a viro nubere liceat alteri quamdiu vir eius vivit, nec dimisso ab uxore liceat alteram ducere nisi mortua fuerit que recessit. Bonum ergo coniugium, quod etiam dominus in evangelio confirmavit non solum quia prohibuit dimittere uxorem nisi ex causa fornicationis, sed etiam quia venit invitatus ad nuptias, cur sit bonum merito queritur. Quod michi non videtur propter solam filiorum procreationem, sed propter ipsam etiam naturalem in diverso sexu societatem. Alioquin iam non diceretur coniugium in senibus, presertim si vel amisissent filios vel minime genuissent. Nunc vero in bono licet annoso coniugio, et si emarcuit ardor etatis inter masculum et feminam, viget tamen ordo caritatis inter maritum et uxorem. Quia quanto meliores sunt, tanto maturius a commixtione carnis sue pari consensu se continere ceperunt, non ut necessitatis esset postea non posse quod vellent, sed ut laudis esset primus noluisse quod possent. Si ergo servatur fides honoris et obsequiorum invicem debitorum [+] tanto sincerior quanto probatior et tanto securior quanto placidior castitas perseverat. Habet id bonum coniugium quia carnalis vel iuvenilis incontinentia, etiam si viciosa est, ad propagande prolis redigitur honestatem, ut ex malo libidinis aliquid boni faciat copulatio coniugalis. Deinde quia reprimitur et quodammodo verecundius estuat concupiscentia [carnis] quam temperat parentalis affectus. Intercedit enim quedam gravitas fervide voluptatis, cum in eo ipso quod sibi vir et mulier adherescunt pater et mater esse meditantur.

Ca. iiij.

Huc accedit quia in eo ipso quod sibi invicem coniuges debitum solvunt, etiam si id aliquanto intemperantius et incontinentius expetunt, fidem tamen sibi invicem debent. Cui fidei tantum iuris tribuit apostolus ut eam potestatem appellaret dicens: mulier non habet potestatem corporis sui sed vir. Similiter autem et vir non habet potestatem corporis sui sed mulier. Huius autem fidei violatio dicitur adulterium, cum vel proprie libidinis instinctu vel aliene consensu cum altero vel altera contra pactum coniugale concumbitur. Atque ita frangitur fides que in rebus etiam corporeis et abiectis magnum animi bonum est. Et ideo saluti etiam corporali, qua etiam vita ista continetur, certum est debere preponi. Et si enim exigua palea pre multo auro pene res nulla est, fides tamen cum in negotio palee sicut in auri sincera servatur [+] Cum vero ad peccatum admittendum adhibetur fides, mirum si fides appellanda est. Verumptamen qualiscumque sit, si et contra ipsam fit, peius fit, nisi cum propterea deseritur ut ad veram fidem ac legitimam redeatur, id est ut peccatum emendetur voluntatis pravitate correcta. Tamquam si quisque cum hominem solus expoliare non possit, inveniat socium iniquitatis et cum eo paciscatur ut simul id faciant et spoliumque partiantur; quod facinore commisso totum solus dolo auferat. Dolet quidem ille sibi et fidem servatam non esse conqueritur. Verum in ipsa querela cogitare debet potius in bona vita ipsi humane societati fuisse servandam, ne preda iniqua ex homine fieret, si sentit quam inique sibi in peccati societate servata non fuit. Ille quippe utrobique perfidus profecto sceleratior iudicandus est. Verumque [^] etsi (?) in eum participem facinoris predam dividere voluisset, ut homini cui ablata fuerat redderet, eum perfidum nec perfidus diceret. Ita mulier si fide coniugali violata fidem servat adultero, utique mala est; sed si nec adultero, peior est. Porro si eam flagitii peniteat et ad castitatem redeat coniugalem, pacta ac placita adulterina rescindat, miror si eam fidei violatricem vel ipse adulter putabit.

Ca. v.

Solet etiam queri cum masculus et femina nec

[+] non ideo minor est quia in re minore servatur

[+] ab alterutro sexu, etiam si languescentibus et prope cadaveribus in hiis utriusque membris, animorum tamen rite coniugatorum

[^] et si id quod male fecerant ei displicuisset

ille maritus nec illa uxor alterius sibimet
non filiorum procreandorum sed propter incontinen-
tiam solius concubitus causa copulantur ea fide
media ut nec ille cum altera nec illa cum
altero id faciat, utrum nuptie sint vocan- (hec)
de. Et potest quidem fortasse non absurde hoc ap-
pellari connubium si usque ad mortem ali-
cuius eorum id inter eos placuerit et prolis
generationem quamvis non ea causa coniuncti
sint nec tamen vitaverint ut vel nolint sibi
nasci filios vel etiam aliquo opere malo
agant ne nascantur. Ceterum si vel utrumque vel
unum horum desit non invenio quemadmodum
has nuptias appellare possimus. Etenim
si aliquam sibi vir ad tempus adhibuerit donec
aliam dignam vel honoribus vel facultati-
bus suis inveniat quam comparem ducat
ipso animo adulter est nec cum illa quam cupit
invenire sed cum ista cum qua sic cubat ut cum (Aut cum illa non habeat)
ea non habeat materiale consortium. Unde
et ista hoc sciens ac volens impudice mis-
cetur ei utique cum quo non habet fedus uxo-
rium. Verumtamen si ei fidem thori servet
et cum ille uxorem duxerit nubere ipsa non
cogitet atque a tali prorsus opere continere
se preparet, adulteram quidem fortassis ap-
pellare non audeam. Non peccare tamen quis
dixerit cum eam viro cuius uxor non est mis-
ceri sciat. Iam vero si ex illo concubitu quantum
ad ipsam attinet non nisi filios velit, et
quicquid ultra causam procreandi patitur invita
patiatur, multis quidem matronis is-
ta anteponenda est, que tamen et si non sunt adul-
tere viros tamen suos plerumque etiam contine-
re cupientes ad reddendum carnale debi-
tum cogunt non desiderio prolis sed ardore
concupiscentie suo iure intemperanter utentes.
In quarum tamen nuptiis bonum est hoc ipsum
quod nupte sunt. Ad hoc enim nupte sunt ut illa
concupiscentia redacta ad legitimum vinculum
non deformis et dissoluta fluitaret
habens de se ipsa irrefrenabilem car-
nis infirmitatem, de nuptiis autem indissolu-
bilem fidei societatem, de se ipsa progressum
immoderate coeundi, de nuptiis modum
caste procreandi. Et si enim turpe est libidino-
se uti marito, honestum tamen est nolle
misceri nisi marito et non parere nisi de marito.

Ca. vi

Sunt item viri usque adeo incontinentes ut coniu-
gibus nec gravidis parcant. Quicquid ergo
coniugati inter se immodestum inverecundum sordidum
gerunt vicium est hominum non culpa nuptia-
rum. Iam in ipsa quoque immoderatiore exactione
debiti carnalis quam eis non secundum impe-
rium precipit sed secundum veniam apostolus concedit
ut etiam preter causam procreandi sibi mis-
ceantur, et si eos pravi mores ad talem
concubitum impellunt nuptie tamen ab adul-
terio seu fornicatione defendunt. Neque enim
illud propter nuptias admittitur sed propter
nuptias ignoscitur. Debet ergo sibi co-
niugati non solum ipsius sexus sui commiscen-
di fide liberorum procreandorum causa que prima
est humani generis in ista mortalitate (honesta) so-
cietas, verum etiam infirmitatis invicem ex-
cipiende ad illicitos concubitus evitan-
dos mutuam quodammodo servitutem, ut
et si alteri eorum perpetua continentia pla-
ceat nisi ex alterius consensu non possit. Ad
hoc enim uxor non habet potestatem sui corporis sed vir,
similiter et vir non habet potestatem sui cor-
poris sed mulier. Ut et quod non filiorum pro-
creandorum sed infirmitatis et incontinentie
causa expetit vel ille de matrimonio vel
illa de marito non sibi alterutrum negent,
ne per hoc incidant in dampnabiles corrup-
telas temptante sathana propter incontinenti-
am vel amborum vel cuiusque eorum. Coniuga-
lis enim concubitus generandi gratia non habet cul-
pam, concupiscentie vero satiande sed tamen cum coniuge
propter thori fidem venialem habet culpam, adulte-
rium vero seu fornicatio letalem habet culpam.
Ac per hoc melior est quidem ab omni concubitu
continentia quam vel ipse matrimonialis concu-

bitur qui fit causa gignendi. Sed quia illa continentia meriti amplioris est, reddere vero debitum coniugale nullius est criminis, exigere autem ultra generandi necessitatem culpe venialis, fornicari vero vel mechari puniendi criminis.

Ca. vij. Cavere debet caritas coniugalis ne dum sibi querit unde amplius honoretur, coniugi faciat unde dampnetur. Qui enim dimiserit uxorem suam excepta causa fornicationis facit eam mechari. Usque adeo fedus illud initum nuptiale cuiusdam sacramenti res est ut nec separatione irritum fiat, quandoquidem vivente viro a quo relicta est mechatur si alteri nupserit, et ille mali huius causa est qui reliquit. Miror autem si quemadmodum licet dimittere adulteram uxorem, ita liceat ea dimissa alteram ducere. Facit enim de hac re sancta scriptura difficilem nodum, dicente apostolo ex precepto domini mulierem a viro non debere discedere, quod si discesserit manere innuptam aut viro suo reconciliari. Cum recedere utique et manere innupta nisi ab adultero viro non debeat, ne recedendo ab eo qui adulter non est faciat eum mechari. Reconciliari autem viro vel tolerando si seipsam continere non potest vel correcto forsitan iuste potest. Quo autem viro possit esse licentia ducendi alteram si adulteram reliquerit non video.

+ cum mulieri non sit nubendi alteri si alterum reliquerit +

Quod si ita sit, tantum valet istud sociale vinculum coniugum ut cum causa procreandi colligetur nec ipsa causa procreandi solvatur. Posset enim dimittere homo sterilem uxorem et ducere de qua filios habeat, et tamen non licet, et nostris quidem iam temporibus ac more romano nec superducere, ut amplius habeat quam unam vivam. Et utique relicta adultera vel relicto adultero possent plures nasci homines si vel illa alteri nuberet vel ille alteram duceret. Quod tamen si non licet sicut divina regula prescribere videtur, quem non faciat attentum quid sibi velit tanta firmitas vinculi coniugalis? Quod nequaquam puto tantum valere potuisse nisi alicuius rei maioris ex hac infirma mortalitate hominum quoddam sacramentum adhiberetur, quod deserentibus hominibus atque id dissolvere cupientibus inconcussum illis maneret ad penam. Siquidem interveniente divortio non aboletur illa confederatio nuptialis, ita ut sibi coniuges sint etiam separati, cum illis autem adulterium committant quibus fuerint etiam post suum repudium copulati, vel illa viro vel ille mulieri. Non tamen nisi in civitate dei nostri in monte sancto eius talis est causa cum uxore.

viij. Ceterum aliter se habere iura gentilium quis ignorat? Ubi interposito repudio sine reatu aliquo ultionis humane et illa cui voluit nubit [et ille quam voluit ducit]. Cui consuetudini simile aliquid propter israhelitarum duritiam videtur permisisse moyses de libello repudii. Qua in re exprobratio quam approbatio divortii magis apparet. Honorabiles ergo nuptie in omnibus et thorus immaculatus. Quod non sic dicimus bonum ut in fornicationis comparatione sit bonum [alioquin duo mala erunt quorum] alterum peius, aut bonum erit et fornicatio quia est peius adulterium. Peius est enim alienum matrimonium violare quam meretrici adherere, et bonum adulterium quia est peior incestus. Peius est enim cum matre quam cum aliena uxore concumbere, et donec ad ea perveniatur que sicut apostolus dicit turpe est etiam dicere, omnia bona erunt in comparatione peioris. Hoc autem falsum esse quis dubitet? Non ergo duo mala sunt connubium et fornicatio, quorum alterum est peius, sed duo bona sunt connubium et continentia, quorum alterum est melius. Sicut ista temporalis sanitas et invaletudo non sunt duo mala, quorum alterum peius, sed ista sanitas et immortalitas duo bona sunt, quorum alterum melius. Item scientia et vanitas non duo mala sunt, quorum vanitas peius, sed scientia et caritas duo bona sunt, quorum caritas melius. Nam et scientia destruetur ut ait apostolus, et tamen huic tempori necessaria est, caritas autem nunquam ca-

der. Sic et mortalis ista generatio propter
quam fiunt nuptie destruetur. ab omni autem concu
bitu immunitas et hic angelica meditatio
est et permanet in eternum. Sicut autem ieiuniis
sacrilegorum meliora sunt prandia iustorum.
ita nuptie fidelium [virginitati] anteponuntur impiorum.
Verumtamen ibi neque prandium ieiunio sed
iustitia sacrilegio. neque nuptie virginitati
sed fides impietati prefertur. Ad hoc enim iusti
tia opus est prandet ut tamquam boni domini quod
iustum et equum est suis corporibus prebeant.
Ad hoc autem sacrilegi ieiunant ut demonibus
seruiant. sic ad hoc nubunt fideles. ut
maritis pudice copulentur. Ad hoc autem
sunt virgines impie. ut a deo vero fornicentur. Si
cut ergo bonum erat quod martha faciebat oc
cupata ministerio sanctorum. sed me
lius quod maria soror eius sedens ad pedes domini
et audiens verbum eius. tamen ab hospitio rece
pisset. ita bonum susanne in castitate con
iugali laudamus sed tamen ei bonum vidue anne
ac multo magis marie virginis anteponimus.
Bonum erat quod faciebant que de substantia sua
christo ac discipulis eius necessaria ministrabant
sed melius quod omnem substantiam suam dimiserunt
ut expeditiores eundem dominum sequerentur.
In hiis autem binis bonis. siue que isti siue
que martha et maria faciebant fieri non
posset quod melius est nisi altero pretermisso
aut relicto. Unde intelligendum non ideo malum pu
tandum esse nuptias. quia nisi ab eis absti
neatur non potest haberi vidualis castitas
aut virginalis integritas. Neque enim ideo malum erat
quod martha faciebat. quia nisi inde abstine
ret soror eius non faceret quod melius erat. Aut
ideo malum est suscipere iustum aut prophetam in
domum suam quia nec domum habere debet.
ut quod melius est faciat qui uult ad perfectiorem
sequi christum. Sane uidendum nobis alia
bona nobis deum dare que propter se ipsa
expetenda sunt sicut sapientia salus amicitia. alia
sunt que propter aliud sunt necessaria. sicut doctrina

(margin: virginitati; ix.)

Cui ergo non sunt necessaria si non eis utitur melius facit.

potus. cibus. somnus. coniugium. concubitus. Horum
enim quedam necessaria sunt propter sapientiam [sicut] doctrina. quedam
propter salutem sicut cibus potus somnus. quedam
propter amicitiam sicut coniugium vel concubitus. Hic
enim subsistit propagatio generis humani in quo
societas amicalis magnum bonum est. His i
taque bonis que propter illud necessaria sunt. qui non
ad hoc utitur ~~~~ propter quod instituta sunt
peccat. aliquando venialiter aliquando dampnabiliter. Qui
squis vero eis propter hoc utitur propter quod data sunt
benefacit. Proinde ista bona cum opus
habemus bene uolumus. sed melius ea nolu
mus quam uolumus. quia tunc melius nos habemus
[cum ea necessaria non habemus].
Nec per hoc bonum est nubere. quia bonum est filios
procreare. matrem familias esse. sed melius est non
nubere. Quia melius est ad ipsam humanam
societatem hoc opere non egere. Ita enim iam sese
habet humanum genus ut aliis qui se non
continent non solum per nuptias occupatis
sed multis etiam per illicitos concubitus luxu
riantibus bono creatore de malis eorum
faciente quod bonum est. ut non desit numerositas
plus et habundantia successionis unde sancte
amicitie conquirantur. Ex quo colligitur pri
mis temporibus generis humani maxime propter dei
populum propagandum per quem prophetaretur et nasce
retur princeps et saluator omnium populorum
uti debuisse sanctos isto bono [non] propter se expe
tendo sed propter aliud necessario nuptiarum. Nunc
vero ad ineundam sanctam et sinceram societa
tem undique ex omnibus gentibus copia spiritua
lis cognationis exuberet. etiam propter solos
filios connubia copulare cupientes. ut
ampliore continentie bono potius utantur ad
monendi sunt. Sed noui quid murmurent. Quid si
inquiunt omnes uelint ab omni concubitu continere
unde subsistit humanum genus? Utinam omnes
hoc uellent dumtaxat in caritate de corde
puro et conscientia bona et fide non ficta.
multo citius dei ciuitas compleretur et acce
leraretur terminus seculi. Quid enim aliud hor
tari apparet apostolus ubi ait cum inde

(margin: sicut; bono; Ca. x.)

cum ea necessaria non habemus

loqueretur velle omnes esse sicut meipsum. Aut alio loco: Hoc dico fratres, tempus breve est. Reliquum est ut hii qui habent uxores tamquam non habentes sint, et qui flent tamquam non flentes, et qui gaudent tamquam non gaudentes, et qui emunt tamquam non ementes, et qui utuntur hoc mundo tamquam non utantur. Preterit enim figura huius mundi. Volo vos sine sollicitudine esse. Deinde subiungit: Qui sine uxore est cogitat ea que sunt domini, quomodo placeat domino. Qui autem matrimonio iunctus est cogitat que sunt mundi, quomodo placeat uxori, et divisus est. Mulier autem innupta et virgo que innupta est sollicita est que sunt domini ut sit sancta corpore et spiritu. Que autem nupta est sollicita est que sunt mundi quomodo placeat viro. Unde michi videtur hoc tempore solos eos qui se non continent coniugari oportere, secundum illam eiusdem apostoli sententiam: quod si se non continent .xj. nubant. Melius est enim nubere quam uri. Nec ipsis tamen peccatum sunt nuptie, que si in comparatione fornicationis eligerentur minus peccatum essent quam fornicatio, sed tamen peccatum esset. Nunc autem quid dicturi sumus adversus evidentissimam apostoli vocem dicentis: Quod vult faciat, non peccat si nubat, et: Si acceperis uxorem non peccasti, et si nupserit virgo non peccat. Hinc certe quod iam dubitare fas non est nuptias non esse peccatum. Non itaque nuptias quas secundum veniam concedit apostolus. Nam quis ambigit absurdissime dici non eos peccasse quibus venia datur, sed illum concubitum secundum veniam concedit qui fit per incontinentiam sola causa procreandi et aliquando nulla causa procreandi, quem nuptie fieri non cogunt, sed ignosci impetrant, si tamen non ita sit nimius ut impediat que seposita esse debent tempora orandi. Nec immutetur in eum usum qui est contra naturam, de quo apostolus tacere non potuit, cum de corruptelis nimiis immundorum et impiorum hominum loqueretur. Concubitus enim necessarius causa procreandi inculpabilis et solus ipse nuptialis.

Ille autem qui ultra istam necessitatem progreditur iam non rationi sed libidini obsequitur. Et hunc tamen non exigere sed reddere coniugi ne fornicando damnabiliter peccet ad personam pertinet coniugalem. Si autem ambo tali concupiscentie subiguntur rem faciunt non plane nuptiarum. Verumtamen si magis in sua coniunctione diligunt honestum quam inhonestum, id est quod nuptiarum quam id quod non est nuptiarum, hoc eis auctore apostolo secundum veniam conceditur. Huius delicti non habent hortatrices nuptias sed deprecatrices, si dei misericordiam non a se avertant vel non abstinendo quibusdam diebus ut orationibus vacent, et per hanc abstinentiam sicut per ieiunia commendant preces suas, vel immutando naturalem usum qui est contra naturam, quod damnabilius fit in coniuge. Nam cum ille naturalis usus quando prolabitur ultra pacta nuptialia, id est ultra propagandi necessitatem, venialis sit in uxore, in meretrice damnabilis; iste qui contra naturam est execrabiliter fit in meretrice, sed execrabilius fit in uxore. Tantum valet ordinatio creatoris et ordo creature ut in rebus ad utendum concessis, etiam cum modus exceditur, longe sit tolerabilius quam in eis que concessa non sunt vel unus vel rarus excessus. Et ideo in re concessa immoderatio coniugis, ne in rem non concessam libido prorumpat, toleranda est. Hinc est etiam quod longe minus peccat quamlibet assiduus ad uxorem quam vel rarissimus ad fornicationem. Cum vero vir membro mulieris non ad hoc concesso uti voluerit, turpior est uxor si in se quam si in alia fieri permiserit. Decus ergo coniugale est castitas procreandi et reddendi carnalis debiti fides. Hoc est opus nuptiarum, hoc ab omni crimine defendit apostolus dicens: Et si acceperis uxorem non peccasti, et si nupserit virgo non peccat, et quod vult faciat, non peccat si nubat. Exigendi autem debiti ab

alterutro sexu immoderatior progressio.
propter illa que superius dixi de coniugibus secundum ueni-
am concedit. Cum ergo ait virgo que innupta
est cogitat que domini sunt ut sit sancta corpore et spiritu
non sic accipiendum ut putemus non esse
sanctam corpore christianam coniugem castam. omnibus
quippe fidelibus dictum est. Nescitis quia corpora
vestra templum in vobis est spiritus sancti quem habetis a deo
Sancta sunt ergo etiam corpora coniugatorum fidem
sibi et domino seruantium. cui sanctitati cuiuslibet
eorum nec infidelem coniugem obsistere sed potius
sanctitatem uxoris prodesse infideli viro et sanctitatem
viri prodesse infideli uxori idem apostolus est tes-
tis dicens. Sanctificatus est enim vir infidelis in fide-
li uxore. et sanctificata est mulier infidelis in
fratre fideli. Proinde illud dictum est secundum am-
pliorem sanctitatem innuptarum quam nuptarum
cui merces etiam debetur amplior secundum id quod
in isto bono illud est melius. quia et hoc solum
cogitat femina quomodo placeat domino. Neque enim femina
fidelis seruans pudicitiam coniugalem non
cogitat quomodo placeat domino. sed utique mi-
nus. quia cogitat etiam que sunt mundi quomodo pla-
ceat viro. Hoc enim de illis dicere voluit quod
possunt habere quodammodo de necessitate connubii
xij. ut cogitent que sunt mundi quomodo placeant vi-
ris suis. quod utrum de omnibus nuptis dix-
erit an de talibus quales ita multe sunt. ut pe-
ne omnes tales putari possent non inmerito
dubitatur. Neque enim et illud quod de innuptis ait que in-
nupta est cogitat ea que domini sunt. ut sit
sancta corpore et spiritu ad omnes innuptas pertinet.
Cum sint quedam vidue mortue que in delici-
is viuunt. uerumptamen quod attinet ad quan-
dam distinctionem et quasi proprietatem innup-
tarum atque nuptarum sicut nimirum de-
testanda est que continens a nuptiis id est a re
concessa non continet a deliciis uel luxurie uel
superbie uel curiositatis uel verbositatis
ita rara nupta est que in ipso quoque obsequio con-
iugali non cogitat nisi quomodo placeat deo.
ornando se non in tortis crinibus aut auro aut

margaritis aut ueste preciosa. sed quod decet mu-
lieres promittentes pietatem per bonam conuer-
sationem. talia quippe coniugia petrus quoque apostolus
precipiendo describit. Similiter inquit mulieres
obaudientes maritis suis ut si qui non cre-
dunt uerbo per mulierum conuersationem sine loque-
la lucrifieri possint videntes timorem et sanctam
conuersationem vestram. ut sit que non a fo- capillorum
ris ornatus crispationibus aut circumdatione auri
aut ueste decora. sed ille absconditus cordis
vestri homo in illa perpetuitate quieti et modes-
ti spiritus qui apud dominum locuples est. Nam sic
quondam sancte mulieres que in domino sperabant
ornabant se obsequentes viris suis quo-
modo sara obediebat abrahe dominum illum
vocans. cuius facte estis filie bene facien-
tes et non timentes ullum vanum timorem
Viri similiter cohabitantes et caste viuen-
tes cum uxoribus vestris et tamquam vasi infir-
miori et subiecto tribuite honorem quasi
coheredibus gratie. et videte ne impediantur
orationes vestre. Item ne vos coniugia talia
non cogitant ea que sunt domini quomodo placeant
domino. sed perrara sunt que negat et in ipsa
raritate pene omnes qui tales sunt non ut
tales essent coniuncti sunt sed iam coniuncti ta-
les facti sunt. Qui enim nostri temporis homines christi- Ca. xiij.
ani nuptiarum vinculo liberi volentes
ab omni concubitu continere. cum iam tempus esset
persisteret. sicut scriptum est non amplectendi
sed abstinendi ab amplexu. non potius
eligerent uel virginalem uel vidualem conti-
nentiam conseruare quam tribulationem carnis
sine qua coniugia esse non possunt. ut alia tace-
antur. a quibus parcit apostolus nullo iam cogente
humane societatis officio sustinere. sed
cum dominante concupiscentia fuerint copulati
si eam postea vicerint. quia non licet ita dis-
soluere coniugium sicut licebat colligare non
fiunt tales quales profitetur forma nuptia-
rum institutum. ita ut uel pari consensu as-
cendant celsiorem sanctitatis gradum. aut

am

si nō ābo sīt tales. cū qui talis ē non
exactor sed redditor debiti seruās in
oībus castā religiosāq; ɔcordiā. Illis
vō tēpibȝ cū adhuc ꝓpheticas sacris
salutis nr̄e misteriū uelabat. etiā
q̄ an̄ nuptias tales erāt. officio ꝓpa
gandi nuptias copulabāt. nō victi
libidīe sȝ ducti pietate. q̄bȝ si optio
talis daret. q̄lis ĩ reuelato nouo testa
mēto data ē dicēte dn̄o q̄ p̄t capere
capiat. nō eos dubitat etiā cū gau
dio suscepturos fuisse. q̄ diligēt' in
telligit quēt' legit quō ɔiugibȝ ute
bāt. et cū plēs vni viro habē licebat
qs castiꝰ habebat q̄ nc̄ vnā q̄libet is
toꝝ quibȝ videmꝰ q̄ scdm veniā cō
cedit aplūs. Habebāt eī eas ĩ opere
generādi nō ĩ morbo desiderij sicut
et gētes q̄ ignorāt deū. Nō tā magn̄
nū ē ut multi hodie faciūt sē tota vi
ta ab oī coitu abstineāt q̄ modū tene
āt nō coeundi. nisi plis cā matrimonio
~~nō~~ copulentur. Nēpe multos habemus
fr̄es et socios celestis hēditatis utri
usq; sexus ɔtinētes siue expertos nup
tias siue ab oī tali cōmixtiōe ĩtegros
al' Crue tāde Nēpe innumabiles sīt. Quēdam audiui
mꝰ īter familiaria colloq̄a siue coꝝ
qui ɔiugati sīt siue q̄ fuerīt. indicātē
nobis nūq̄ se cōiugi eē cōmixtū nisi
sperādo ɔceptū. Nō ergo p̄scripsit cō
iugatis apl'i hoc ē nuptiarū. qd' at
uenialit' ɔcedit. q̄ qd' īpedit orōnes nō
Ca. xiiij. cogūt nuptie sȝ ferūt. Itaq; si forte
q̄ utrū fieri possit ignoro. maḡsq;
nō fieri posse existimo. Sȝ tn̄ si forte ad
tēpꝰ adhibita ɔcubina. filios solos ex
eadē ɔmixtiōe q̄sierit nec ista sit
ɔiunctio vel eaꝝ nuptijs p̄ponēda est
q̄ ueniale illud opat'. Quid eī sit nup
tiarū cōsiderādū ē. nō qd' nubentū
et īmoderatiꝰ nuptijs vtētiū. Neq;

eī si agris iniq; ac p̄perā q̄uis ita q̄s
q; utat'. et ex eoꝝ fructibȝ largas elēo
sinas faciat. iō rapinā iustificat. Neq;
eī si alius ruri p̄cno ul' iuste q̄sito aua
rus icubat. iō culpāda ē iuris ciuilis re
gula q̄ possessor legitimꝰ fact ē. Nec
tirānice factōis p̄uitas laudabilis
erit. si regia demētia tirānꝰ sbditos
tractet. nec uituperabilis ordo regie
p̄tatis. si rex tirānica ~~p̄tate~~ crudeli
tate seuiat. Aliud ē nāq; iniusta p̄ta
te iuste ~~iuste~~ velle. aliud ē iusta p̄ta ł iuste velle
te vti. Ita n̄ ɔcubine ad tēpꝰ adhibi
te si filioꝝ causa cōcubat. iustū fa
ciūt ɔcubinatū suū. nec ɔiugate si
cū maritis lasciuiāt. nuptiali ordi
ni c̄mē iponūt. posse sane fieri nup
tias ex male ɔiunctis honesto placito ł placito p̄ter
xv. ɔsequēte maīfestū ē. Semel at̄ initū
ɔnubiū ĩ ciuitate dei n̄rā. ubi etiā ex
p̄ma duoꝝ hoīm copula q̄dda sacm̄
nuptie gerūt. nullo mō p̄t. nisi alteri'
eoꝝ morte dissolui. Manet eī vincula
nuptiarū. etiā si proles cuiꝰ cā initū
ē maīfesta sterilitate nō subseq̄t'. Ita
ut iā scientibȝ ɔiugatis nō se filios
habituros. separe se tn̄ ul' ip̄a cā filioꝝ
atq; alijs copulare nō liceat. qd' si fece
rīt cū eis quibȝ se copulauerīt adulte
riū ɔmittūt. ipi at̄ ɔiuges manēte
plane vxoris uolūtate adhibē aliā.
vn̄ cōēs filij nascant' vniꝰ ɔmixtiōe
ac sēie. alteriꝰ at̄ uire ac p̄tate apud
antiq̄s p̄res fas erat. vtrū et nc̄ fas sit
nō temē dixerī. Nō est eī nc̄ p̄pagādi
necitas q̄ tūc fuit q̄n ꝗ parientibȝ ɔiu
gibȝ alias p̄pt' copiosiorē posteritatē
superducere licebat. qd' nc̄ certe nō licet.
Nam tātū affert oportunitatis ad aliq̄d
iuste agēdū seu nō agendū tēporū
secreta distinctio ut nc̄ meliꝰ faciat
qui nec vnā duxerit. nisi se cōtine

Et quod est in luxuria ventris et gutturis illicitus cibus

non possit. Tunc autem etiam plures inculpabi-
liter ducebant. et qui se multo facilius contine-
re possent in aliud pietas illo tempore postula-
vit. Sicut enim sapiens et iustus qui iam concupis-
cit dissolvi et esse cum Christo. et hoc magis
optimo delectatur non iam hic vivendi cupiditate
sed consulendi officio. sumit alimentum ut
maneat in carne quod necessarium est propter alios
Sic misceri feminis iure nuptiarum officio-
sum fuit tunc sanctis viris non libidinosum.
xvi. Quod enim est cibus hominis ad salutem hominis
hoc est concubitus ad salutem generis. et utrum-
que non est sine delectatione carnali. que tamen mo-
dificata et temperantia refrenante in usum
naturalem redacta libido esse non potest. Quod
est autem in sustentando victu illicitus cibus. hoc
est in querenda prole fornicarius vel adulte-
rinus concubitus. hoc est in libidine nullam
prolem querente illicitus concubitus. et quod
est in cibo licito non nullis immoderatior
appetitus hoc est in coniugibus venialis ille
concubitus. Sicut ergo satius est mori [famis] quam ydo-
lothitis vesci. ita satius est defungi sine
liberis quam ex illicito concubitu stirpem querere. Un-
decumque autem nascantur homines si parentum vicia
non sectentur. et deum recte colant honesti et
salvi erunt. Semen enim hominis ex qualicumque
homine dei creatura est. et eo male utentibus
male erit non ipsum aliquando malum erit. Sicut
autem filii boni adulterorum nulla defensio est
adulteriorum sic mali filii coniugatorum nul-
lum crimen est nuptiarum. Proinde sicut patres
temporis novi testamenti ex officio consulendi
alimenta sumentes quamvis ea cum delectatione
naturali carnis acciperent nullo modo tamen compa-
rabantur delectationi eorum qui immolaticiis ves-
cebantur. aut eorum qui quamvis licitas escas tamen
immoderatius assumebant. ita quorum delectatio
illa naturalis neque quamvis usque ad irrationabi-
lem aut nefariam libidinem relaxata. nec tur-
pitudini stuprorum nec coniugatorum intempe-
rantie conferenda est. Eadem quippe vena

\+ Sic patres veteris testamenti consulendi officio
concumbebant

caritatis nec spiritualiter tunc carnaliter propter
illam matrem Iherusalem propagandi erat filii.
sed diversa pro tempore opera non faciebat nisi diversi-
tas temporum. Sic autem necesse erat ut carnaliter coniuncti etiam non
carnales prophete sicut necesse erat ut carna-
liter vescerentur etiam non carnales apostoli. Quot- Ca. xvii.
quot ergo nunc sunt quibus dicitur. si se non continent
nubant non comparande sunt tunc etiam nuben-
tibus sanctis. ipse quidem nuptie in omnibus gen-
tibus eadem sunt filiorum procreandorum causa
qua equales liberi postea fuerint ad hoc
tamen institute sunt nuptie ut ordinate hones-
teque nascantur. sed homines qui se non continent
tamquam ascendunt in nuptias gradu hones-
tatis. Qui autem se sine dubio contineret. si
hoc illius temporis ratio permisisset quodammodo
descenderunt ad nuptias gradu pieta-
tis. ac per hoc quamvis utrorumque nuptie
in quantum nuptie sunt. quia procreandi causa sunt eque licet sint
bone. Hii tamen homines coniugati illis hominibus
coniugatis non sunt comparandi. Habet enim istud quod illis
propter honestatem nuptiarum quamvis ad nup-
tias non pertineat secundum veniam concedatur id
est progressum vel illum qui excedit generandi neces-
sitatem quod illi non habebant. Sed neque hii si forte qui (est)
nec inveniuntur qui non querunt in connubio nisi ap-
petitum non propter quod institute sunt nuptie coe-
quari possunt illis hominibus. in istis enim carna-
le est ipsum desiderium filiorum. in illis autem
spirituale erat quia sacramento illius temporibus congru-
ebat. Nunc quippe nullus pietate perfectus
filios habere nisi spiritualiter querit. tunc vero
ipsius pietatis erat operatio etiam carnaliter
filios propagare. quia illius populi generatio nun-
cia futurorum erat et ad dispensationem
propheticam pertinebat. Ideoque non sicut uni
viro etiam plures habere licebat uxores. ita
uni femine plures viros. Nec prolis ipsius desiderio
si forte illa parere posset ille generare non
posset. Occulta enim lege nature amant singu-
laritatem que principantur. subiecta vero
non solum singula singulis. sed si ratio

nalis uel socialis admittat. etiam plures
uni non sine decore subduntur. Neque enim
sic habet unus seruus plures dominos quo-
modo plures serui unum dominum. Ita duobus
seu pluribus maritis uiuis nullam le-
gimus seruisse sanctarum. plures autem feminas u-
ni uiro legimus cum gentes illius societas
sinebat et temporis ratio suadebat. Neque
enim contra naturam nuptiarum est. plures
enim femine ab uno uiro fetari possunt. una uero a
pluribus non potest. Hec est principiorum uis
sicut multe anime uni deo recte subduntur.
ideoque non est uerus deus animarum nisi unus. una
uero anima per multos falsos deos fornicari

Ca. xviij

potest non fecundari. Sed quoniam ex multis animabus
una ciuitas futura est habentium animam
unam et cor unum in deo. que unitatis nostre
perfectio post hanc peregrinationem futura
est. ubi omnium cogitationes nec latebunt
inuicem nec contra se in aliquo repugnabunt.
propterea sacramentum nuptiarum temporis nostri sic ad
unum uirum et unam uxorem redactum est ut
ecclesie dispensatorem non liceat ordina-
ri nisi unius uxoris uirum. Quod acutius
intellexerunt qui nec eum qui catechuminus
uel paganus habuerit alteram ordinandum
esse censuerunt. De sacramento enim agitur non de
peccato. Nam in baptismo peccata omnia dimit-
tuntur. Sed qui dixit. si acceperis uxorem non
peccasti. et si nupserit uirgo non peccat.
et quod uult faciat. non peccat si nubat. sa-
tis declarauit nuptias nullum esse peccatum.
propter sacramenti autem sanctitatem. sicut femina etiam si
catechumina fuerit uiciata. non potest post
baptismum inter dei uirgines consecrari. Ita non
absurde uisum est eum qui excessit uxo-
rum numerum singularem non peccatum aliquod commi-
sisse sed normam sacramenti quandam amisisse
non ad bone uite meritum. sed ad ordina-
tionis ecclesiastice signaculum necessariam. Ac
per hoc sicut plures uxores antiquorum patrum
significauerunt futuras nostras ex omnibus
gentibus ecclesias uni uiro subditas christo. ita
noster antistes unius uxoris uir significat ex omnibus gen-
tibus unitatem uni uiro subditam christo. que tunc
perficietur cum reuelauerit occulta tenebrarum
et manifestauerit cogitationes cordis
ut tunc laus sit unicuique a deo. Nunc
autem manifeste sunt latentes dissensiones. etiam
salua caritate inter eos qui unum in
uno futuri sunt. que tunc utique nulle erunt.
Sicut ergo sacramentum pluralium nuptiarum
illius temporis significauit futuram multitu-
dinem deo subiectam in terrenis omnibus gen-
tibus. sic sacramentum nuptiarum singularum
nostri temporis significat unitatem omnium nostrum
subiectam deo futuram in una celesti ciui-
tate. Itaque sicut duobus pluribus ue
seruire. sic a uiuo uiro in alterius tran-
sire connubium. nec tunc licuit nec nunc
licet nec unquam licebit. Apostatare
quippe ab uno deo. et ire in alterius ad-
ulterinam superstitionem semper malum est. Nec tamen
ergo nuptiis plus fecerunt sancti uiri quod
catho dicitur fecisse romanus ut traderet
unius uxorem etiam alterius domum filiis
impletura. In nostrarum quippe nuptiis plus
ualet sanctitas sacramenti quam fecunditas uteri.
Si ergo et illi qui propter solam generationem
propter quam sunt institute nuptie coniunguntur
non comparantur patribus multo aliter ipsos filios
quam isti querentibus. quandoquidem filium immo-
lare iussus abraham intrepidus ac deuotus
quem de tanta desperatione susceperat unico
non pepercit nisi eo prohibente manum depo-
xix. neret quo iubente leuauerat. Restat ut
uideamus utrum saltem continentes nostri con-
iugatis illis patribus comparandi sunt. nisi forte
iam isti preferendi sunt quibus nondum quos con-
feramus inuenimus. Maius eis bonum erat
in illorum nuptiis quam est bonum proprium nuptiarum
cui procul dubio bonum continentie preferen-
dum est. quia non tali officio querebant illi fili-
os ex nuptiis. quali dicuntur isti ex quodam
sensu nature mortalis successionem
decessioni requirentes. Quod quisquis bonum ne-

+ qui de suis nuptiis filios propter christum querebant

gat. ignorat deum. horum omnium a celestibus
usque ad terrena. ab immortalibus usque ad
mortalia creatorem. Hoc autem sensu gene
randi nec bestie pecoris carent et maxime
alites. quarum in promptu est cura nidifican
di et quedam coniugiorum similitudo ad simul
procreandum et nutriendum. Sed illi homines
istum nature mortalis affectum tamquam in suo
genere castitatis accedente dei cultu sicut
quidam intellexerunt in tricenario fructu
+ posuerunt longe sanctiore mente et supera
bant + ad genus eius secundum carnem distinguen
dum ab omnibus gentibus sicut deo disponen
te placuit. ut id pre ceteris ad deum prophe
tandum valeret quod prenunciabat ex quo e
tiam genere et ex qua gente esset in carne ven
turus. Valde ergo nostrorum fidelium castis nup
tiis apostolus bonum erat quod pater abraham in
suo femore noverat cui manum subdere
famulum iussit ut de uxore que filio esset
ducenda iuraret. Ponens enim manum sub
femore hominis et iurans per deum celi quid
aliud significabat nisi in ea carne que ex il
lo femore originem duceret deum celi esse
venturum. Bonum ergo sunt nuptie in quibus tan
to meliores sunt coniugati quanto castiores
et fideliores deum timent. maxime si filios
XX. quos carnaliter desiderant etiam spiritaliter
nutriant. Nec quod purificari lex hominem
et post coniugalem concubitum iubet. peccatum
esse declarat. si non ille qui secundum veniam concedit
qui etiam nimius impedit orationes. Sed sicut
multa lex ponit in sacris et umbris futurorum
quedam in semine quasi materialis informitas. que
formata corpus hominis redditura est in signi
ficatione posita est vite informis et inerudite
a qua informitate quem oportet hominem doctri
na et forma et eruditione mundari. In
huius rei signum illa purificatio precepta
est post seminis emissionem. Neque enim et in sopo
ris peccatum fit. et tamen etiam precepta illic est purifi
catio. Aut si et hoc peccatum quisquam putet non

arbitrans accidere nisi ex aliquo huiusmodi
desiderio quod procul dubio est falsum. Numquid et
soluta menstrua peccata sunt feminarum. a quibus
tamen eas eadem legis vetustas purgari expi
ari. Non nisi propter ipsam in maritale informi
tatem que facto conceptu tamquam in edificatione
corporis additur. ac per hoc cum informiter flu
it significari per illam lex voluit animum
sine disciplina forma indecenter fluidum ac
dissolutum. quem formari oportere significat
cum tale fluxum corporis iubet purificari. aut
Postremo numquid et mori peccatum est mortuum sepelire
Nonne etiam bonum opus humanitatis. et tamen
purificatio etiam inde mandata est. quia et mor
tuum corpus vita deserente non peccatum nomine est. sed
peccatum significat anime deserte a iustitia. Bonum in
quam sunt nuptie. sunt nuptie et contra omnes ca
lumnias possunt recte sana defendi. Nuptiis
tamen sanctorum patrum. non quas nuptias sed quam
continentiam comparare quero. immo non nuptias
nuptiis. Nam par in omnibus munus est mortali
hominum nature datum. sed homines qui nuptiis
utuntur illis hominibus qui longe aliter nup
tiis usi sunt. quos conferam quero non invenio qui nam
continentes illis coniugatis conferendi sunt
nisi forte abraham se continere non posset a nup
tiis propter regnum celorum. qui unicum prolis
+ pignus + potuit intrepidus immolare propter
regnum celorum. Continentia non corporis sed Ca. XXI.
anime virtus est. Virtutes autem animi aliquando in opere
manifestantur aliquando in habitu latent. sicut
martirii virtus eminuit apparuitque to
lerando passiones. Sed multi sunt in eadem vir
tute animi quibus temptatio deest qua id quod
intus est in conspectu dei etiam in hominum procedat non
sed fuit esse tunc incipiat. Sed tunc innotescat
Iam enim erat in iob patientia quam noverat deus
et cui testimonium perhibebat. Sed hominibus inno
tuit temptationis examine et quod latebat
intrinsecus per ea que forinsecus illata sunt non na
tum sed manifestatum est. Habebat utique et
thimotheus virtutem continendi a vino quam

+ propter quod nuptie care sunt

patie ī petro q̄ pass⁹ ē et ī iohē q̄ passus nō
ē sic nec ipar meritū.

nō et abstulit paulus monēdo ut vino
modico uteret̄ ꝓpt̄ stomachū et freque-
tes suas īfirmitates. alioqn̄ pnicioſe
docebat ut ꝓpt̄ salutē corpis fieret ī aīo
dāpnū ūtutis ſꝫ q̄ poterat eā ūtute ſalua
fieri quam admonebat. ita ū laxata ē
corpis utilitas bibendi. ut maneret ī aīo
habit⁹ ꝯtinēdi. Ipe ē eñ habit⁹ quo aliqͥd
agit̄ cū opus ē. cū aūt nō agit̄ pt̄ agi.
ſꝫ nō op⁹ ē. Hūc habitū circa ꝯtinētiā
q̄ fit a ꝯcubitu nō hn̄t illi de qͥbꝫ dicit̄.
ſi ſe nō ꝯtinēt nubāt. Hūc vō habent
de quibꝫ dicit̄. qui pt̄ capē capiat. Sic u-
ſi ſt̄ pfc̄ti aī bonis terenis ad aliud ne-
cessarijs p hūc habitū ꝯtinētie quo
eis nō obligarēt̄ et quo poſſet eis
etiā nō uti ſi nō op⁹ eſſet. nec qͥſq̄ eis
bn̄ utit̄ niſi qui nō uti pt̄. Multi qͥdem
facili⁹ ſe abſtinent ut nō utāt̄ q̄ tēpe-
rēt ut bene utāt̄. Nēo tn̄ eis ſapiēt̄
pt̄ uti niſi qui pt̄ et ꝯtinēter nō uti. Ex
hoc habitu paul⁹ dicebat. Scio ⁊ ha-
būdare et penuriā pati. Penuriam
quippe pati quorūcūq; hoīm ē. ſꝫ ſcire
penuriā pati magnorū ē. Sic ⁊ ha-
būdare qs nō pt̄. ſcire aūt habūdare nō
niſi eoꝝ ē qs habūdātia nō corūpit. Ve-
rū ut apti⁹ ītelligat̄ quō ſit virt⁹ ī
habitu etiā ſi nō ſit ī ope. loqͬ de ex-
emplo de quo null⁹ dubitat catholicoꝝ
xp̄ianoꝝ. Dn̄s eñ nr̄ ih̄s xp̄s q̄ ī veri-
tate carnis eſurierit ac ſitierit. mādu-
cauerit ac biberit null⁹ ābigit eoꝝ qui
ex ei⁹ euāgelio fideles ſt̄. Nū igit̄
nō erat ī illo ꝯtinētie ūtus a cibo et
potu q̄ta erat ī iohē baptiſta. Venit eñ
iohēs nō mādutās neq; bibēs et dixe-
rūt demoniū habet. Venit eñ fili⁹ hoīs
mādutās et bibēs et dixerūt. Ecce hō
vorax et potator vini amic⁹ publi-
canoꝝ et pctōꝝ. Nūqͥd nō talia dicūt̄
ī domeſticos ei⁹ pr̄es nr̄os ex alio

gn̄e viuendi terenis q̄tū ad ꝯcubitū ꝑ-
tinet. ecce hoīes libidinoſi et īmūdi a-
matores feīarū et laſciuiaꝝ. et tn̄
ſicut ī illo illud nō erat uerū. q̄uis
uerū eēt q̄ nō ſicut iohēs abſtineret
a māducādo et bibendo. Ipe eñ ait̄ apti-
ſſīe veriſſīeq; ait. Venit iohēs nō mādu-
cās neq; bibēs. uenit fili⁹ hoīs mādu-
cās et bibēs. ſic ⁊ nūc hoc ī illis pr̄ibꝫ ueꝝ
ē q̄uis venerit nō apl̄s xp̄i nō ꝯiuga-
tus neq; generās quē dicūt pagani
magus erat. venerat aūt tūc ꝓpheta
xp̄i nuptias faciēs et filios ꝓcreās
quē dicūt maritū mulieroſū erat.
et iuſtificata ē ſapiā a filijs ſuis. q̄d
dn̄s ſibi ſubiecit cū de iohē ac de ſe
illa dixiſſet. iuſtificata ē inqͥt ſapiā a
filijs ſuis. Qui uidēt ūtutē ꝯtinē-
tie ī habitu aīi ſp̄ eē debē. ī ope aūtē
ꝓ rerū ac tēpoꝝ opurtunitate maifeſ-
tari ſicut ūtus patie ſcōꝝ martiꝝ
ī ope apparuit. ceteroꝝ vō eq̄ ſcōꝝ
ī habitu fuit. Quo circa ſic̄ nō ē īpar
meritū ꝯtinētie ī iohē q̄ nullas exp-
tus ē nuptias et ī abrahā qui filios
generauit. Et illi⁹ eñ celibat⁹ ⁊ illi⁹
ꝯnubiū ꝓ tēpoꝝ diſtributiōe xp̄o mi-
litauerūt. ſꝫ ꝯtinētiā iohēs ⁊ ī ope
abrahā vō ī ſolo habitu habebat.
Ex quo aūt uenit plenitudo tp̄is ut di-
ceret̄ qui pt̄ capē capiat. ex illo uſq;
adhuc et deīceps uſq; ī fine q̄ habet
opatur. qui opari noluerit nō ſe ha-
bere mētiat̄. ac p hoc ab eis qui corrū-
pūt bonos mores colloqͥis malis
īani et vana uerſutia dicit̄ hoī xp̄i-
ano ꝯtinēti et nuptias recuſāti. Tu
ergo melior q̄ abrahā. Qd̄ ille cū
audierit nō ptubet̄. nec audeat dicē
meliorē. nec a ꝓpoſito dilabat̄. Illud
eñ nō vere dicit. hoc nō rc̄e facit. ſꝫ di-
cat. Ego quidē nō ſū melior q̄ abrahā.

xxij. Illo itaq; tp̄e cū et lex dies p̄iarchaꝝ ſbſe-
qūes maledc̄m dixit q̄ nō excitaret ſemē
ī iſrl̄. ⁊ q̄ poterat nō ꝓmebat ſed tn̄ habebat.

Ca. xxiii.

s; melior ē castitas celibū q̄ castitas
nuptiarū. quaꝝ abraham unam habebat
ī usu. ābas ī habitu. caste q̄ppe coniuga
lit̄ vixit. Esse aūt castꝰ sine coniugio potu
it s; tūc nō oportuit. Ego vō facilius nō
utor nuptiis q̄bꝫ ē usus abraham q̄ sic
utor nuptiis quemadmodū ē usꝰ abraham
Et iō melior sū illis q̄ p aīi continentia
nō ꝑunt qd̄ ego. nō illis qui ꝓpt̄ tēporis
differentiā nō fecerūt qd̄ ego. Qd̄ eī e
go nūc ago meliꝰ illi egissent si tūc a
gendū eēt. Et si talē se iste sentit ⁊ no
uit ut salua et ꝑmanente ī habitu aīi
sui ūtute continentie si ad usū nuptiaꝝ
ex aliquo religionis officio descendisset
talis maritꝰ et talis pr̄ eēt q̄lis fuit
abraham audeat plane respondere illi cap
tioso interrogatori et dicē. Nō sū q̄dē
melior q̄ abraham ī hoc ~~~~ dun
taxat gn̄e continentie q°. ille nō carebat
et si nō apparebat. s; sū talis nō aliud
habēs s; aliud agēs. dicat plane iste
q2 et si uoluerit gl'ari nō erit insipiēs.
veritatē eī dicit. Si aūt ꝑcit ne q̄s eū vi
deat q̄ audit aliqd̄ ex illo. auferat a ꝑ
sona sua nodū q̄stionis et nō de hoīe
s; de re ipsa respondeat et dicat. q̄ tā
tū ꝑt talis ē qualis fuit abraham. ꝑt
aūt fieri ut minor sit continentie ūtꝰ ī aīo
eiꝰ q̄ nō vtit̄ nuptiis q̄bꝫ ~~nō~~ ē usꝰ a
braham s; tn̄ maior ē ī ope eiꝰ q̄ ī aīo
eiꝰ q̄ ꝓpterea tenuit coniugii castitatē
q2 nō potuit ampliorē. sic et femina innupta
q̄ cogitat ea q̄ sūt dn̄i ut sit s̄cā ⁊ corpe
⁊ sp̄u. cū audierit īpudentē illū ꝑcunc
tatorē dicentē. tu ergo melior q̄ sara
respondeat ego melior non sū. s; hiis q̄
ūtute huiꝰ continentie caret qd̄ de sara
nō credo fecit q°. illa cū ista ūtute qd̄
illi tp̄i congruebat quo ego sū īmunis
ut ī meo etiā corpe appareat qd̄ illa
ī aīo conseruabat. Res ergo ipas si co

Qd̄ aūt illi egerūt sic ego nō agerē. et si
nūc agendū esset

parem9 nullo mō dubitandū ē meliorē eē
castitatē continentie q̄ castitatē nuptialē
cū tn̄ utrūq; sit bonū. Hoīes vō cū compa
ramus ille ē melior q̄ bonū ampliꝰ q̄ aliꝰ
habet. Qui aūt tantūmō qd̄ minꝰ ē habet
id qd̄ ē ampliꝰ nō utiq; habet. In sexagin
ta aūt sūt triginta nō ī triginta sūt et sexa
ginta. Nō operari aūt ex eo qd̄ habet ī dis
tribucoē officioꝝ positū ē. nō ī egestā
te ūtutū. q2 nec bono misericordie caret. q̄ nō
īuenit miseros q̄bus possit misericordit̄
subuenire. Huc accedit q2 nō recte compara
t̄ hoīes hoībꝫ ex vno aliquo bono fieri
eī poterit ut aliꝰ nō habeat aliqd̄ qd̄ a
lius habeat. s; aliud habeat qd̄ pluris
estimandū ē. maiꝰ eī bonū obedientie ē
q̄ continentie. Nā coniubiū nusq̄ nr̄arū
scripturaꝝ auctē dampnat̄. īobie malū nusq̄
absoluit̄. Si ergo ꝓponat̄ ūgo ꝑmansu
ra. s; tn̄ īobediēs et maritata q̄ ūgo
ꝑmanē nō posset s; tn̄ obediēs quā
meliorē dicamꝰ minꝰ laudabilem
q̄ si ūgo eēt an dampnabilē sicut ūgo
ē. Ita si conferas ebriosam ūginē sobrie
coniugate q̄s dubitet eādem ferre sen
tentiā. Nuptie q̄ppe et ūginitas duo bona
sūt. quoꝝ alteꝝ maiꝰ. Sobrietas aūt et
ebrietas sicut obedientia et contumacia
illa bona sūt. hec mala. Meliꝰ ē aūt ha
bere oīa bona ul minora q̄ magnū
bonū cū magno malo quia et ī corpo
ris bonis meliꝰ ē habē zachei staturā
cū sanitate q̄ golie cū febre. Recte
plane queritur nō ūtrū oīmodis īobedi
ens ūgo coniugate obedienti s; minꝰ obe
dienti comparanda sit. q̄a et illa nuptialis
castitas ē et iō bonū ē s; minꝰ q̄ ūgi
nalis. Tanto ergo minor ē ī bono o
bedientie q̄nto maior ī bono castitatis
si alter alteri comparet̄ q̄ ꝓponenda sit iu
dicat qui ꝑmo ipam castitatē et obe
dientiā comparās. videt oīum ūtutum

Porro qui ampliꝰ eiusdē gn̄is h̄t et id qd̄
minꝰ ē habet

Explicit liber bn̄ augustini de bono coniugali. Incipit tractatus bn̄ augustini de adulterinis coniugiis

quodamō matre ēē obediētiā Nec p h°
iō pt̄ ēē obediētiā sñ ūgītate q̄ā ūgi
nitas ex cōsilio ē nō ex p̄cepto Obediē
tiā vō illā dico qua p̄ceptis obtēperat̄
Ideoq3 obediētia p̄ceptoꝝ sñ ūgītate q̄dē
ēē pt̄ s3 sñ castitate ēē nō pt̄. Ad castitatē
naq3 ptinet nō fornicari nō mechari nllo il
licito ↄcubitu maculari que qui nō obser
uāt cōtra p̄ceptū dn̄i faciūt et ob hoc
extorres sūt a ūtute obediētie Virginitas
āt ꝓpterea pt̄ ēē sine obediētia q2 pt̄ fēi
na ↄsilio ūgītatis accepto ⁊ custodita
ūgītate p̄cepta cōtēpnē. Sic̄ multas sa
cras ūgīēs nouim9 uerbosas curiosas.
ebriosas. litigiosas auaras sup̄bas.
q̄ oīa cōtra p̄ceptū sūt. Sic̄ ipam īobediē
tie crimīe occidunt Quapp̄t nō solū obe
diēs īobediētī. s3 obedientioꝝ ↄiugata
mun9 obediētī uirgīi p̄ponēda ē Ex hac Irretitur
obediētia pt̄ ille qui sñ uxore nō fuit
ēē sñ unico filio et a se occiso pat9 fu
it. Vnicū eñ nō īmerito dixeri de quo
audiuit a dn̄o. ī ysaac uocabit̄ tibi
semen Cito ergo cici9 ut ētiā sine uxo
re esset si hoc iubēt̄ audiret. Vn̄ nō
frustra sepe miram̄ nōnullas utriusq3
sexus ab oī cōcubitu cōtinētes. neg
ligēt̄ obediē p̄ceptis. cū tā auidē eū
arripuerit nō uti ꝯ ↄcessis Vn̄ quis
dubitat et excellētie scōꝝ illoꝝ p̄mī
atq3 matrū filias generādū nō recte cō
parari mares et fēīas nrī tp̄is q̄uis
ab oī cōcubitu īmunes ī ūtute obedi
encie. minores ētiā si illis hoībz et ꝯ
ī habitu aī defuisset q̄d uistorū ope
maīfestū ē. Sequāt̄ ergo agnū pue
ri cātantes cātiā nouū. sicut ī apo
calipsi scp̄tū est. q̄ cū mulierībz se nō
cōtamīauerūt nō ob aliud n̄ q2 uir
gines p̄māserūt Nec iō arbitrent̄
se meliores ēē p̄mis p̄ribus scīs qui
nuptijs ut ita dicā nuptialit̄ usi sūt

Earū quippe usus sic se habet. ut si q̄
ī eis p carnis ↄmixtionē q̄d excedit ge
nerādi necītatē q̄uis ueīalit̄ factū
fuit ↄtamīacō sit Na q̄d expiat ueīa
si oīno nō ↄtamīat illa ꝓgressio a q̄
cōtamīacōe mirū si īmunes essent
p̄ueri sequētes agnū ñ ūgīēs p̄ma
nerent. Bonū ergo nuptiarū p oēs .xxiiij.
gētes et p oēs hoīes ī causa genera
di ē et ī fide castitatis Qh āt ad p̄plīn
dei ptinet ētiā ī scītate sacri. p quā
nefas ē in repudio discedētem alteri
nubē dū uir ei9 uiuit Nec saltē ipsa
causa pariēdi q̄ cū sola sit qua nup
tie fiūt nec ea re nō sbsequēte ꝓpt̄ quā
fiūt soluit̄ uīculū nuptiale nisi coiu
gis morte q̄admodū si fiat ordīacō
cleri ad plebē cōgregandā. ētiā si
plebis cōgregacō nō subseq̄t̄. manet
tñ ī illis ordīatis sacr̄metū ordīacōis
Et si aliqua culpa q̄sq̄ ab officio re
moueat̄. sacro dn̄i semel īposito nō
carebit q̄uis ad iudiciū p̄manēte.
Generacōis itaq3 cā fieri nuptias a
postol9 ita testis ē. Volo igit̄ iuniōes
nubē Et q̄i ei diceret̄. Vt q̄d. Cōtinuo
subiecit. Filios procreare m̄resfamilias
ēē. Ad fidē castitatis illud ptinet Vx
or āt nō h̄t ptātē corp̄is sui s3 uir.
Siliter et uir nō ptātem h̄t corp̄is
sui s3 mulier Ad sacri scītatē illud.
uxorē a uiro nō discedē. q̄ si discesse
rit manē īnuptā. ā uiro suo recōsi
liari. et uir uxorē nō dimittat Hec
oīa bona sūt ꝓpter q̄ nuptie bonū sūt
p̄les. fides. sacrm̄ Nec p̄lē āt carna
lē iā hoc tp̄e q̄rē. ac p hoc ab oī tali
ope īmunitatē quādā ꝑpetuā reti
nere atq3 uni uiro xp̄o sp̄ualit̄ subdi
meli9 ē uiq3 ⁊ sācti sitm̄ea uocacōe sic
utāt̄ hoīes quō scp̄tū ē. Vt cogitet q̄
sūt dn̄i quō placeat deo id ē ut ꝑpetuo

+ contemplantur, verum etiam suo proposito

cogitet continentiam ne quid minus habeat
obedientia que virtutum tamquam radicalis atque ut
ita dicam solet matrix esse plane generalis
sicut antiqui patres in opere exercuerunt. illam
vero continentiam in animi habitu tenuerunt. qui
Christo per obedientiam qua iusti et sancti erant
et ad omne opus bonum semper parati. etiam si
ab omni concubitu abstinere iuberentur efficerent.
Quanto enim facilius possent vel iussione
vel exhortatione dei non concumbere qui prolem
xxv. quam propagandam concumbendo servabant
obediendo poterant immolare. Que cum
ita sint heretici quidem sive manichei sive
quicumque alii qui patribus veteris testamenti de
pluribus calumpniantur uxoribus. hoc esse
argumentum deputantes. quo eorum convincant
incontinentiam satisque responsum est. Si
tamen accipiunt non esse peccatum quod neque contra
naturam committitur quia non lasciviendi
sed gignendi causa illis feminis utebantur. neque
contra morem quia illis temporibus ea factitabantur.
neque contra preceptum quia nulla lege
prohibebantur. Illos vero qui illicite usi feminis
sunt vel arguit in scripturis illa sententia divina
vel nobis legendo iudicandos atque vitandos
non approbandos imitandos ve proponit.
Nos autem qui coniuges habent quantum possumus
admonemus. ne secundum suam infirmitatem
de illis sanctis patribus audeant iudicare.
comparantes ut ait apostolus semetipsos
in sibimetipsis. Et ideo non intelligentes
quantas vires habeat animus iusticie contra
libidinem serviens. ne carnalibus huiusmodi
motibus acquiescat eosque in concubitum
vel ultra generandi necessitatem prolabi aut progredi
sinat quantum ordo nature. quantum morum
consuetudo. quantum legum scita prescribant. Hoc
quippe ideo de illis patribus homines suspicantur
quia ipsi pro incontinentia vel nuptias
elegerunt vel coniugibus intemperanter utuntur.
At vero continentes vel mares quibus defunctis
uxoribus. vel femine defunctis viris vel u-

triusque qui pari consensu continentiam deo voverit
sciant sibi quidem mercedis amplius deberi quam con-
iugalis castitas poscat. sed sanctorum patrum in
nuptias qui prophetice coniugebantur quibus neque
in concubitu nisi proles. neque in ipsa prole nisi
quod in carne venturo Christo proficeret requirebatur
+ non solum pro suo proposito fuerunt sed dubitatione
proponant. Pueros quoque et virgines integritatem
ipsam deo dicantes multo magis
commonemus. ut tanto noverint humilitate
tuendum esse quod in terra interim vivunt.
quanto magis celeste est quod voverunt. Nempe
scriptum est quanto magnus es tanto te humilia
in omnibus. Nostrum ergo est de magnitudine
eorum aliquid dicere. illorum de humilitate magna
cogitare. Exceptis igitur quibusdam
illis coniugatis patribus et matribus sanctis.
quibus ideo isti meliores non sunt quamvis coniugati
non sint quia si coniugati essent pares non essent ceteros omino
huius temporis coniugatos vel post expertum concubitum
continentes. a se superari non dubitent.
non quantum ab anna et susanna. sed quantum ab ceteris
a beata maria superantur quod ad ipsam pertinet
sanctam carnis integritatem loquor. Nam
que alia sunt marie merita quis ignorat.
mores itaque congruos. itaque huic tanto
proposito adiungant ut de propollentia premio
certum se civitatem gerant sanctis sane
sibi atque omnibus fidelibus dilectis et electis
Christi membris. multis ab oriente et occidente
venientibus. et si inter se distante
pro meritis glorie luce fulgentibus. hoc tamen
magnum in commune prestari. ut cum abraham
ysaac et iacob recumbant in regno dei
qui non propter seculum sed propter Christum patres fuerunt coniuges.

Explicit liber augustini de bono coniugali

Incipit retractatio beati augustini in libro
de adulterinis coniugiis

Explicit liber augustini de bono coniugali. Incipit retractatio beati augustini in libro de adulterinis coniugiis

Scripsi duos libros de ad
ulterinis coniugiis quantum
potui secundum scripturas
cupiens solvere difficilli
mam questionem. quod utrum
enodatissime fecerim nescio
immo vero non me pervenisse ad huius rei per
fectionem sentio. quamvis multos sinus
eius aperuerim. quod iudicare poterit quisquis
intelligenter legit. Huius operis liber primus
incipit Prima questio est frater pollenti. Secundus autem
sic Ad ea que michi scripseras.

Incipit liber primus beati Augustini de ad
ulterinis coniugiis

Prima questio est frater dul
cissime pollenti. earum
questionum quas ad me
scribens tamquam consulendo
tractasti quod ait apostolus
hiis autem qui sunt in coniugio
precipio non ego sed dominus.
mulierem a viro non discedere. quod si discesse
rit manere innuptam aut viro suo reconciliari.
et virum uxorem non dimittat. Utrum sic ita ac
cipiendum. ut eam prohibuisse nubere intelliga
tur que sine causa fornicationis discessit a viro.
Id enim sentis. an sicut ego sensi in eis libris
quos ante plurimos annos de sermone evange
lico scripsi quem secundum matheum habuit sal
vator in monte illas innuptas manere pre
ceperit a viris suis ea causa recesserit que
sola permissa est. id est fornicationis. Videtur
enim tibi tunc a viro discedentem feminam nubere
non debere si nulla viri fornicatione compulsa
discesserit. nec attendis. si nullam vir eius
causam fornicationis habuerit non eam dis
cedentem manere innuptam sed omnino discedere
non debere. Nam si utrumque preceperit ut si a viro
discesserit innupta permaneat. non discre
dendi auferatur licentia sed nubendi. Quod si
ita est datur licentia feminis que continentes esse
voluerint nullum maritorum expectare con
sensum. ut quod dominus est mulierem a viro non
discedere eis preceptum esse videatur que possunt eli
gere non continentiam. sed tale divortium
quod liceat eis in aliorum nuptias convenire.
Proinde que dilexerit nullum desiderare
concubitum nullum ferre connubium licebit
eis viros suos etiam sine ulla fornica
tionis causa relinquere et innuptas secundum apostolum
permanere. Et viri similiter. quoniam forma est in
utrosque si continentes esse voluerint etiam
uxoribus non consentientibus deserant eas
et sine ullis nuptiis permanebunt. Tunc
enim eis ut putas alia coniugia licere et in
quirere si fornicationis causa divortium nas
ceretur. Cum vero ista causa non est. superest secundum
id quod estimas ut aut coniux non discedat
a coniuge. aut si discesserit sine coniugio
maneat aut ad pristinum coniugium rever
tatur. Nulla ergo causa existente forni
cationis cuilibet coniugi licebit unum de
tribus eligere. aut non discedere a coniuge. aut si
discesserit sic permanere. aut si non sic man
serit non alterum querere. sed priori se reddere. Et
ubi est quod idem apostolus nec ad tempus ut va
cent orationi nisi ex consensu voluit coniuges
fraudare carnali invicem debito. Quo
salvum erit quod ait propter fornicationes autem
unusquisque uxorem suam habeat. et unaquaque
virum suum habeat. Uxori autem vir debitum
reddat similiter et uxor viro. uxor non habet
potestatem sui corporis sed vir. similiter et vir non
habet potestatem sui corporis sed mulier. Hoc quo
modo verum erit. nisi quia nolente coniuge non lice
at coniugi continere. Nam si licet mulieri
sic dimittere virum ut maneat innupta
non vir habet sed ipsa sui corporis potestatem.
Quod etiam de viro intelligitur. Deinde cum
dictum est quicumque dimiserit uxorem suam
sine causa fornicationis facit eam mechari.
quomodo dictum intellecturi sumus nisi prohibi
tum esse homini dimittere uxorem si nulla causa
fornicationis extiterit. Et dictum est.

Quare? Ne scilicet faciat eam mechari. Utique ideo quia etiam si non ipsa dimiserit sed dimissa fuerit, erit mecha si nupserit. Ut hoc ergo tam magnum malum non fiat, non licet homini dimittere uxorem nisi ex causa fornicationis. Tunc enim non ipse dimittendo facit adulteram, sed dimittit adulteram. Quod si ergo dicat: Dimitto quidem uxorem meam sine ulla causa fornicationis, sed continens permanebo. Ideo ne dicemus eum impune fecisse quod fecit? Quis hoc dicere audebit, qui voluntatem Domini hec dicentis intelligit? Quando non continentie causa dimitti coniugem voluit, qui solam causam fornicationis excepit. Redeamus igitur ad ipsa apostoli verba dicentis: Hiis autem qui sunt in coniugio precipio non ego sed Dominus, uxorem a viro non discedere; quod si discesserit manere innuptam. Et eum velut interrogemus et tamquam presentem quodammodo consulamus: Cur dixisti, apostole, quod si discesserit maneat innupta, licet ne discedere an non licet? Si omnino non licet, cur precipis discedenti ut maneat innupta? Si autem licet, profecto est aliqua causa qua liceat. Hec autem inquisita non invenitur nisi quam solam salvator excepit, id est causa fornicationis. Ac per hoc non precipit apostolus mulierem si discesserit manere innuptam, nisi que illa causa discedit a viro, qua sola ei discedere licitum est a viro. Ubi enim dicitur: Precipio non discedere, quod si discesserit manere innuptam, absit ut contra hoc preceptum faciat que sic discedit ut innupta permaneat. Nisi ergo illa intelligatur cui licet discedere, non autem licet nisi viro fornicante, quo iubetur innupta si discesserit permanere. Quis est qui dicat: Si discesserit mulier a viro non fornicante, discedere omnino non liceat? Sensus itaque iste tuus quo tu adiuvet vinculo coniugali, ubi Dominus nec continentiam voluit suscipi nisi pari concordia atque consensu, puto quod iam intelligas. Sed rem ipsam Paulo apertius proloquamur

non fornicante innupta permaneat, tamen ei nisi a viro

et quid constituamus audi oculos. Ecce placuit continentia mulieri, viro non placet. Discessit ab eo mulier et cepit vivere continenter, ipsa scilicet casta mansura, sed factura quod Dominus non vult, adulterum virum, qui tamen se non continuerit, alteram queret. Quid sumus dicturi mulieri nisi quod dicit ecclesie sana doctrina: Redde debitum viro, ne dum queris unde honoreris, ille unde dampnetur inveniat. Hoc enim illi dicemus si te nolente continere se voluisset: Non enim habes potestatem corporis tui sed ille, sicut nec ille habet potestatem corporis sui sed tu. Nolite invicem fraudare nisi ex consensu. Cum hec atque huiusmodi plura que ad hoc pertineant dixerimus, placet ne tibi ut nobis mulier ex ista ratione respondeat: Ego apostolum audio dicentem: Precipio mulierem a viro non discedere. Quod si discesserit manere innuptam aut viro suo reconciliari. Ecce discessi. Nolo reconciliari viro, sed innupta permaneo. Non enim ait si discesserit maneat innupta donec viro suo reconcilietur, sed manere inquit innuptam aut viro suo reconciliari. Hoc enim quaeque faciat quod illud unum e duobus eligendum permisit, non autem in horum alterum compulit. Maneo innupta, eligo, ac sic preceptum impleo. Corripe, argue, increpa, utere qua volueris severitate si nupsero. Quid huic contradicimus nisi apostolum non bene intelligis? Neque enim precepisset si a viro discesserit innuptam manere mulierem, nisi eam causa discedere licuisset, illa videlicet una causa que ibi propterea tacita est quia notissima est, hoc est fornicationis. Hanc solam dominus magister excepit cum de dimittenda loqueretur uxore, deditque intelligi talem formam etiam a viro esse servandam, quoniam non solum mulier non habet potestatem corporis sui sed vir, sed similiter et vir non habet potestatem corporis sui sed mulier. Cum igitur tu maritum arguere de fornicatione non possis, quomodo te putas quod ab eo disce-

dis nō nubendo excusare a quo tibi
nō licet oīno discedē. Cū hec a nob
mulier audierit puto q nolis eā sic
vīdē ut dicat se ppterea manē inup=
tā qz sine ulla viri fornicacōe eā disces=
sit Nā si ille fornicat⁹ eēt nō solū sibi
discedē verū etiā nubē licuiss; Neq=
q ille hoc dicēt cū ipe sis vēlidat⁹
istā mulieribz licētiā dare. Dixisti
eī Si vir uxorē adulterā dimiseit
et alterā duxerit mulier tn̄ obpro=
briū habebit Si at mulier sup dal
causa virū dimiserit et alterz dux=
erit. nō vir tn̄ s; et mulier obpbriū
habebit Cui⁹ sīue tue rōnē reddēs
dicit eī q̄s iō eā discessisse ut aliū virū
sibi cōiugēt. et si talis forte fuit q̄=
lis a quo discessit facile eī viris per
quā ē in hoc morbi viciū ierue. si at
et ipm̄ dimiserit et alii nupserit.
magis magisq; dicēt eā nuositatē
viroz appetisse Hac reddita racōe
cōcludis et dicis Nis g° ptractatis ūl
etiā discussis optet meliorē virū
tolerare q̄ inuptā manē Bonū pla=
ne dedisti cōsiliū mulieribz ut at sci=
ant sibi eē pmissū si adulteros vi=
ros dimiserit aliis cōiugari nō tn̄
faciat ppt obprobriū. sed poci⁹ tole=
ret etiā adulteros viros. ne uidea=
tur hac occasiōe multis velle misceri
eo q difficile sit ut nō talē iueniat
mulier cui nubit q̄lis fuit quē di=
misit. qm̄ valde i huc morbū sūt
proclives viri Cū igit² nos dicim⁹ e=
tiā illi mulieri q̄ virū fornicatē
dimiserit alteri nubē nō licē. tu at
dicis licē quidē. s; nō expedit utri=
q; pculdubio dicim⁹ eā q̄ fornicatē
virū dimittit nubē nō debē Verū
hoc interest q nos qui cōiuges ambo
xpiani sīt mulieri si a viro fornicā=

te discesserit dicim⁹ nō licē alteri nu=
bere. a viro at ~~licē~~ nō fornicatē nō licē
oīno nō discedē Tu vō dicis si mulier
a viro nō fornicatē discesserit. nō li=
cere ei alteri nubē ppter preceptū. si at
a fornicatē discesserit nō ei expedit
ppt obprobriū. Mulierē itaq; nō nuptu=
rā discedē a viro sive fornicatē sive
nō fornicatē pmitti. Porro bt̄s apl̄s
imo p aplm̄ dn̄s qz mulierē nō per=
mittit a viro nō fornicatē discedē.
restat ut eā phibeat si discesserit nu=
bere quā pmittit a fornicatē discedē
De qua dicit² si a viro discesserit nō
nubat. ea cōdicōe discedē pmittit² ut
nō nubat Si ergo elegerit nō nubē
nō ē cur nō prohibeat² discedē. sicut
illa de qua dicit² si se nō cōtinet nu=
bat hac utiq; cōdicōe nō cōtinē pmit=
tit² ut tn̄ nubat. Si ergo elegerit nu=
bē cogi nō pt̄ cōtinē Sic¹ g° ista nō
tinēs cōpellit² nubē ut possit qd̄ nō
cōtinet nō eē dapnabile. sic a viro
illa discedēs inupta cōpellit² pma=
nē. ut possit q discessit nō eē culpa=
bile Culpabilit² at a viro nō fornicā=
te discedit etiā si inupta pmāserit
Illa g° manē inupta pcipit² si dis=
cessit q̄ a fornicatē discedit Que cū
ita se habeat si eo mō itellexerim⁹
aplm̄ ut mulieribz dicam⁹ nolite ita
discedē a viris vr̄is etiā pudicis. q̄
si discedē volueritis inupte manete
oēs quibz placuerit cōtinēciā etiā
nō cōsencientibz viris existimabūt
sibi licē discedē Qd̄ pculdubio q̄a
pmittē nō debem⁹ restat ut qd̄ dic=
tū ē si discesserit manē inuptam
de illa dictū docē debeam⁹ cui licē
discedē nō utiq; ni a fornicatē disci=
m⁹. ne si alit² docuerim⁹ obtētu
cōtinēcie pturbem⁹ xpiana cōiu=

gͣa et cōtra mīcordissimū dn̄i p̄ceptū
dimissos a ɔtinentibꝫ mulieribꝫ ĩcon-
tinētes viros. uł a cōtinētibꝫ viris ĩ-
cōtinētes mulieres ĩ adultͥa ɔpel-
lam9. Illud ꝗͦ qđ dn̄s nō quidē ĩ sermo-
ne ipo qui exponebat a nobis. sꝫ tn̄
alibi ait. q̄cūqꝫ dimiserit vxorē suā.
nisi ex cā fornicatōis et aliā duxerit
mechatr. si hoc mō ĩtelligendū ē. ut
quicūqꝫ cā fornicatōis dimiserit vxorē et
aliā duxerit nō mechatr. nō videt ĩ
hac causa par forma ēē mariti ⁊ vx-
oris qñ quidē mulier etiā si cā forni-
catōis discesserit a viro et alij nupse-
rit mechatr. At si par forma ē ĩ utro-
qꝫ uterqꝫ mechatr si se alteri iūxerit
etiā cū se a fornicatē disiūxerit. Pa-
rē vō ēē formā ĩ hac cā viri atqꝫ mu-
lieris ibi ondit aplūs qđ sepe ɔmeo-
radū ē. Ubi cū dixisset vxor nō ħt
ptatē corpis sui sꝫ vir. adiecit atqꝫ
ait. silr et vir nō ħt ptatē corpis sui
sꝫ mulier. Cū ꝗͦ ĩquis īterposuit
ds causā fornicatōis et nō potius ge-
neralit ut q̄cūqꝫ dimiserit vxorē
suā et aliā duxerit mechatr. et si ille
mech9 ē qui dimissa fornicatē mu-
lierē alterā ducit. credo qꝛ illud qđ
mai9 ē hoc ds ɔmendare voluit ma-
ius eī adulteriū ēē q̄s negꝫt vxore
nō fornicatē dimissa alterā du-
cere q̄ si fornicatē dimiserit et tūc
aliā duxerit. Nō qꝛ illud adulteriū
nō ē. sꝫ qꝛ min9 ē ubi fornicatē dimis-
sa altera ducit. Nā sili locucōe usus
ē etiā aplūs iacobꝫ ubi ait. Scienti igr
bonū facē et nō facienti pctm̄ ē illi
Nūqd iō nō pctm̄ ē etiā illi q̄ nescit
bonū facē et iō nō facit. Utiqꝫ pctm̄
ē. Sꝫ hoc grauius si etiā sciat ⁊ nō fa-
ciat. nec iō illud nullū qꝛ min9. Ut
ꝗͦ eodē mō utrūqꝫ dicam9. sicut q̄
+ vir ait. si eadē cā vxorē dimiserit ⁊ aliā
duxerit nō ~~fornicet~~ mechatr.

cūqꝫ dimiserit vxorē excepta cā fornicatōis
et aliā duxerit mechatr. ita quicūqꝫ scit
bonū facē et nō facit peccat. sꝫ q̄admo-
dū hoc recte dici nō pt. ergo si nescit nō
peccat. Sūt eī pctā etiā ignorātiū. q̄-
uis minora q̄ scientiū. ita nec illic recte
dici pt. Ergo si cā fornicatōis dimise-
rit et aliā duxerit nō mechatr. Est
eī mechacō etiā eoꝝ qui alias ducūt
relictis ppt fornicatōez priorib3. sed
utiqꝫ minor q̄ eoꝝ qui nō ppt forni-
catiōnē dimittūt et alteras ducūt
Pt quippe sicut dictū ē scienti bonū
facē et nō facienti pctm̄ ē illi. eodem
mō et illud dici. dimittenti vxorē sine
causa fornicatōis et aliā ducēti. me-
chacō ē illi. Q̄admodū igr si dixe-
rimus q̄cūqꝫ mulierē a marito pter
causā fornicatōis dimissā duxerit
mechatr. pcul dubio verū dicim9.
nec tn̄ iō illū qui ppt causā fornica-
tōis dimissā duxerit ab hoc crimine
absoluim9. sꝫ utrosqꝫ mechos ēē mi-
nime dubitam9. Ita eūq̄ pter causā
fornicatōis vxorē dimiserit et aliā
duxerit mechū pnūciam9. nc iō tn̄
eū qui pter causā fornicatōis dimi-
serit et aliā duxerit ab hui9 pcti labe
defendim9. Ambos eī licet alteꝝ al-
tero grauius mechos tn̄ ēē agnosci-
m9. Neqꝫ eī q̄sq̄ ita ē absurd9 ut me-
chū negꝫt ēē qui duxerit eā quā ma-
rit9 pter causā fornicatōis abiecit.
cū mechū dicat eū qui duxerit eā
q̄ pter causā fornicatōis abiecta
ē. Sicut ergo isti ābo sūt mechi. vn̄ cū
dicim9. q̄cūqꝫ mulierē pt causam fornica-
tiōis a viro dimissā duxerit mecha-
tur. de vno quidē ipoꝝ dicim9 sꝫ tn̄
iō mechari negam9 eū q̄ eā duxerit
quā ppter causam fornicatōis ma-
rit9 dimiserit. ita cū ābo sint mechi

et ille .s. qui dimisit vxore suā p̄t causam
fornicacōis et aliā duxerit. et ille q̄
ꝓpter causā fornicacōis vxore dimis-
sā se alteri copulaverit. ꝓfcō qm de
vno eoꝝ nō ita ītellige debem⁹ q̄si
ex hoc alter mech⁹ negat⁹ sit. qd al-
ter expressus sit. Sȝ si hoc ewāgelista
mathe⁹ qr expressa vna spē. alterā
tacuit fecit ad ītelligendū difficile
nūqd nō alij gnalr idipm ita cō-
plexi st ut de vtroqȝ possit ītelligi.
Nā scdm marcū sc̄ptū ē Quicūqȝ
dimiserit vxorē suā et alterā dux-
erit. adulteriū ꝯmittit sup eā Et
si vxor dimiserit viru suū et altei
nupserit mechat᷑ Scdm lucā sic Oīs
qui dimittit vxorem ~~fornicatiu~~
suā et ducit alterā mechat᷑ et q̄
dimissā a viro ducit mechat᷑ Qd
ergo nos sum⁹ ut dicam⁹. ē q̄ me-
chat᷑ vxore sua dimissa alteram
ducēs. ē qui hoc faciēs nō mechat᷑
tū ewāgeliū dicat oēm mechari
qui hoc faciat. Proinde si quicūqȝ h᷒
fecerit hoc id ē oīs q̄ hoc fecerit ut
vxore sua dimissa alterā ducat
mechat᷑ sn dubitacōe ibi st ambo
et qui p̄ter causā fornicacōis dimit-
tit vxorē hoc ē ei quicūqȝ dimiseit
hoc ē oīs qui dimittit. nō at sicut
nescio quē visū ē cū ewāgelij scdm
matheū ūba ꝓferrē p̄termisi qd sc̄p-
tū ē et aliā duxerit et sic dixi me-
chat᷑ Sȝ hec ūba posui q̄ ī sermone
illo plixo legūt᷑ quē dn̄s habuit in
mōte. Huc tractandū susceperā Et
ūba illic ita legūt᷑ ut posui. id ē q̄-
cūqȝ dimiserit vxorē suā excepta
causa fornicacōis facit eā mecha-
ri. et qui solutā a viro duxerit me-
chat᷑. Vbi et si nōnulla exemplaria
ūbis diūsis eundē sensū habēt īter-

p̄tatū nec tn̄ ab eo qd ītelligit᷑ discre-
pat. Alia quippe habet quicūqȝ dimi-
serit. alia oīs qui dimiserit. Itēqȝ
alia excepta cā fornicacōis. alia p̄t
causā fornicacōis. alia n̄ ob causā
fornicacōis. Itē alia q̄ solutā a viro
duxerit mechat᷑. alia qui dimissam
a viro duxerit mechat᷑. Vbi puto q̄ vi-
deas nichil īteresse ad vnā eandēqȝ se-
tenciā. q̄uis illud vltimū id ē qui di-
missā a viro duxerit mechat᷑ ī eo ser-
mone quē dn̄s fecit ī mōte. nōnulli
codices et greci et latini nō habeāt.
Credo ꝓpterea qr et ibi explicat᷑ h᷒ sen-
sus putari potuit qd sup⁹ dcm̄ est
facit eā mechari Quō eī dimissa
fit mecha n̄ fiat qui eā duxerit me-
chus Verba vō q̄ ipse posuisti vn̄ tibi
visū ē nō mechari cū qui ꝓp̄t causā
fornicacōis vxorē dimiserit et aliā
duxerit obscure quidē posita st. vn̄ nō
miror ī eis ītelligēdis laborare lecto-
rē. Sȝ nō st ī eo sermōe dn̄i qui tūc a
me tractabat᷑ qn̄ illa cōscripsi que cū
legeres te mouerūt Alibi quippe idē
matheus ea dnm̄ dixisse narrauit
nō cū illū plixū facēt ī mōte sermonē
Sȝ cū īterrogat⁹ a phariseis utrū liceret
ex quacūqȝ causa dimittē vxorē. Sȝ
qd min⁹ ītelligit᷑ apud matheū ap̄d
alios ewāgelistas ītelligi p̄t. Quapp̄t
cū legerim⁹ ī ewāgelio scdm matheū
quicūqȝ dimiserit vxorē n̄ ob fornica-
cionē a qd magis ī greco legit᷑ p̄ter
causā fornicacōis et aliā duxerit me-
chat᷑. nō debem⁹ cōtinuo putare illū
nō mechari q̄ ꝓp̄t causā fornicacōis
dimiserit et aliā duxerit. Sȝ adhuc
ābigē donec ewāgeliū scdm alios e-
wāgelistas a quibȝ hoc narratū est
cōsulam⁹. Qȝ si eī scdm matheū nō
quidē qd ad hāc rem ꝑtinet dictū ē

totū sȝ ita ꝓs dicta ē ut intelligerēt a pte
totū. Quod tamē explanantes marcus et
lucas ut clareret plena sua totū dicere
maluerūt. Cū itaqȝ primū nō dubitā=
tes uerū eē qd apud matheū legitur
quicūqȝ dimiserit vxorē pter causā for=
nicacōis et aliā duxerit mechatur. q̄ri=
erim⁹ utrū tm̄ iste mechatur ducendo
alterā vxorē qui pter causā fornica=
cōis priorē dimiserit. an oīs q̄ dimissa
vxore alterā duxerit. ut ibi sit etiā
ille qui fornicatē dimiserit. nōne scd̄ȝ
marcū uidebitur nobis qd q̄ritis utrū
ille sit mech⁹. et ille nō sit. Quicūqȝ
dimiserit vxorē suā et aliā duxerit.
adulteriū cōmittit. Nōne etiā scd̄m
lucā dicetur nobis qd ambigitis utrū ille
qui ppter causā fornicacōis vxorē dimi=
serit et aliā duxerit nō mechetur. Oīs
qui dimittit vxorē suā et ducit al=
terā mechatur. Ac p hoc qm̄ fas nō ē
ut euāgelistas quiuis diuersis uerbis
de vna re loquētes ab vno sensu ea=
demqȝ sententia dissentire dicam⁹. re=
stat ut matheū intelligam⁹ a pte to=
tū significare voluisse eandē tm̄ tenu=
isse s̄niam. ut dimittēs vxorē et al=
terā ducēs nō quidē mechetur id ē
q̄ pter fornicationē dimiserit. q̄dē
vero nō mechatur. id ē q̄ ppt fornicacō=
nē dimiserit. sȝ oīs qui dimittit vx=
orē suā et ducit alterā mechari mi=
me dubitetur. Nā et illud qd etiā scd̄ȝ
lucā sequitur. qui dimissā a viro du=
cit mechatur. quō ē verū. Quō mecha=
tur illa ñ q̄ illā quā duxit cōuincēte a
quo dimissa ē adhuc vxor aliena
ē. Si eī iam sue nō aliene miscetur
vxori utiqȝ nō mechatur. Mechatur
aūt. aliena ē g° cui miscetur. Porro
si aliena ē. hoc ē ei⁹ a quo dimissa
ē. etiā si ppter causā fornicacōis

dimissa ē nōdū dimittētis vxor eē ces=
sauit. Si aūt illi⁹ eē cessauit. iā huius ē
cui alteri nupsit. Et si hui⁹ ē nō mech⁹
iudicand⁹ ē sȝ marit⁹. Sȝ q̄a nō eū ma=
ritū dicit scriptura sȝ mechū adhuc illa
illi⁹ erit a quo etiā causa fornicacōis
abiecta ē. Et id quācūqȝ etiā ipse illa
dimissa ducit vxorē. q̄ cū alieno ma=
rito cōcubuit adultera ē. Vn̄ aūt fieri
pt ut adulter etiā ipse nō sit quē cōstat
adulterare quā duxit. Iā nūc illud vi=
deam⁹ qd dicit apl̄s ceteris aūt ego dico
nō dn̄s. ad īpariā scilȝ hoc ē ubi nō am=
bo xpiani fuerāt cōiugia loquitur⁹.
Qd michi visū ē eū monēdo dixisse
q̄a eī cōiux fidelis relinquere cōiugē liceret
potuit īfidelē. id fieri hoc nō dn̄s sed
apl̄s phibet. qd eī dn̄s phibet omīo nō
licet. Monet g° apl̄s qd possit eē multo=
rū occasio lucrandorū ut fideles cōiu=
ges ī relinquēdis īfidelibȝ pmissa li=
centia nō vtantur. Tibi aūt videtur īfideles
cōiuges dimitti a fidelibȝ nō licere. q̄ hoc ve=
tat apl̄s. cū ego dicā licere q̄ hoc nō
vetat. nō tm̄ expedire. q̄ hoc ne fiat
monet apl̄s. qui reddit etiā rōnē
cur fieri nō expediat cōiuges lucrat.
Quid eī scis inquit mulier si virū sal=
uū facies. Aut vnde scis vir si vxorē
saluā facies. Cū etiā sup⁹ dixisset
sanctificat⁹ ē eī vir īfidelis p mulierē
fidelē. et sanctificata ē mulier īfidelis
p fr̄em hoc ē xpianū. alioqn̄ inquit
filii vr̄i īmundi essent nūc aūt sc̄a sunt.
Sic ad lucrandas cōiuges et filios xpo
etiā exemplis q̄ iam puenerant vi=
detur hortat⁹. Cur ergo nō expediat etiā
īfideles cōiuges dimitti a fidelibȝ tā
euidenter expressa ē. Nō eī ppter vincu=
lū talibȝ cōiugale seruandū. sȝ ut
acquirantur ī xpo recedi ab īfidelib⁹
cōiugibȝ apl̄s vetat. Multa sūt aūt faci=

enda nō iubēte lege sȝ libera caritate
Et ea sᵗ ī nr̄is officiis gratiora q̄ cum
liceret nobis etiā nō ipendē tn̄ causa
dilc̄ois ipendim⁹ Vn̄ pōr ipe dn̄s cū
se tributū nō debē mōstrasset. soluit
tn̄. ne scādalizaret eos q̄bȝ ad etnā
salutē gerēs hoīem ꝯsulebat Iā vō
apl̄s q̄madmodū ista ꝯmēdet ei⁹ uba
testāt̄ ubi cū dicit Cū ēē liber sim
ex oībus oīm me seruū feci ut pl̄es
lucrifacerē cū paulo sup̄i⁹ dixisset.
nūq̄d nō licenciā habem⁹ mādūcā=
di et bibendi Nūq̄d nō habem⁹ licē=
ciā sororē mulierē circūducēdi sic
et ceteri apl̄i et frēs dn̄i et cephas.
An ego sol⁹ et barnabas nō habem⁹
ptātem hoc opandi Q̄s militat su=
is stipendiis vnq̄. Quis plantat
vineā et de fructū ill⁹ nō edet. Quis
pascit gregē et de lacte gregis nō
ꝑcipit. Et paulo p⁹ Si alii ī q̄t ptā=
tis vr̄e ꝑticipāt cur nō magis nos.
Sȝ nō sum⁹ usi hac ptāte sȝ oīa tol=
leram⁹. ne q̄d ipedimētū dem⁹ ewā=
gelio xp̄i Deinde p⁹ pauca Que ergo
īquit michi merces erit ut ewāge=
lizās sine sūptu ponā ewāgeliū
ut nō abutar ptāte mea ī euāgelio
Continuo subiūxit q̄d paulo ante
ꝯmēorauī Cū ēē liber sim ex oībus.
oīm me seruū feci ut pl̄es lucrifa=
cerē Itē alio loco de q̄busdā q̄ ad escā
ptinēt oīa īquit michi licita sᵗ. sed
nō oīa expediūt Oīa michi licita sᵗ
sȝ ego sub nulli⁹ redigar ptāte. Es=
ca ventri et vēter escis dē āt et hūc
et has euacuabit Itē alibi de h̄ ipō
Oīa michi licita sūt sȝ nō oīa expe=
diūt Oīa michi licet sȝ nō oīa edi=
ficāt. Nemo q̄d suū ē q̄rat sȝ q̄d al=
teri⁹ ē Atq; ut ondet vn̄ loq̄ret̄. oē
īquit q̄d ī macello vēit mādūcate

nichil īterrogātes ꝑpter cōsciām.
Et tn̄ alibi dicit Non mādūcabo car=
nē ī eternū ut fr̄em meū nō scāda=
lizem Itēq; alibi Oīa quidē mūda
sȝ malū ē hoī qui ꝑ offensionē mā=
ducat q̄d ē oīa quidē mūda et q̄d est
sȝ nō oīa expediūt ipm̄ ē Sȝ malū
ē hoī q̄ per offensionē mādūcat ita
ostendit ea q̄ licita sᵗ id ē p̄illo p̄cep=
to dn̄i ꝓhibenti expedire sicut ꝓā⁹
ēē tractāda nō p̄scripto legis sȝ ꝯsilio
caritatis. Hec sᵗ q̄ ampli⁹ erogant̄
saucio qui curand⁹ ad stabulū sama=
ritani ill⁹ misēratōe ꝑduct⁹ ē Et iō
dicūt̄ nō a dn̄o p̄cepi q̄uis dn̄o mo=
neātur offerri. ut tāto ītelligāt̄ ēē
g̃ciora q̄to magis ostendūt̄ īdebi=
ta sȝ ea q̄ in hiis talia sᵗ ut q̄uis sit
licita nō expediūt. nō eīs dici pt̄ bo=
nū ē hoc. sȝ illud meli⁹ sicut dictū ē.
Qui dat nuptū bn̄ facit. et qui non
dat nuptū meli⁹ facit. Ibi ēē utrūq;
licet. et hoc aliq̄n. aliq̄n illud expedit
Nā illis qui se nō ꝯtinēt utiq; expedit
nubē. et q̄d licet expedit. q̄ āt voue=
rūt cōtinēciā. nec licet nec expedit.
Porro discedē ab īfideli cōiuge licet
sȝ nō expedit. Manē āt cū illo si co=
habitare cōsentit et licet et expedit
Quia si nō licēt expedire nō posset
Potest g° aliq̄d licere et nō expedīe
Expedire āt q̄d nō licet nō pt̄ at per
hoc nō oīa q̄ licita sᵗ expediūt. oīa
vō licita nō expediūt Sicut ēē oīs q̄
xp̄i sanguīe redēpt⁹ ē hō ē nō tn̄ oīs
qui hō est xp̄i sanguīe redēpt⁹ ē Ita
oē q̄d nō licet nō expedit. nec tn̄
oē q̄d nō expedit etiā nō licet Sūt q̄p=
pe licita q̄ nō expediūt sicut apl̄o
teste didicim⁹ Sed īter id q̄d illicitū
ē. et iō nō expedit. atq; īter id q̄d li=
citū ē nec tn̄ expedit quid īter sit.

aliq̄ vniu̇sali regula diffinire diffici-
le ē. Cui⁹ ei q̄sq̄ dixerit. oē qd̄ fieri nō
expedit peccm̄ ē. oē aūt peccm̄ illicitū
ē. ergo omē qd̄ nō expedit illicitū ē.
Et ubi erunt illa q̄ licita ēē sʒ nō ex
pedire apl̄s dixit. si oē q̄ nō expedit
licitū nō est. Quapropt̄ ex uerȝ dixis-
se apl̄m dubitare nō possum⁹ et ali-
qua pecca ēē licita dicē nō audem⁹.
restat ut dicam⁹ fieri aliq̄d qd̄ nō ex-
pediat. et tn̄ si licitū ē nō ēē peccm̄ q̄-
uis q̄m nō expedit nō sit utiq̄ faci-
endū. Qd̄ si absurdū videt̄ ut aliq̄
fiat qd̄ nō expedit et dicat̄ peccasse
qui fecerit intelligendū ē. hoc ei cōsue-
tudīs sermōis absurdū q̄ ita late pa-
tet. ut etiā iumēta q̄uis sint racōis
experta. tn̄ plerūq̄ dicam⁹ debē va-
pulare cū peccant. Peccare aūt pp̄ie nō
ē n̄ ei⁹ qui utit̄ rōnali uoluntatis ar-
bitrio. Qd̄ ī oībus mortalibȝ aīan-
tibȝ nō n̄ hoī ē diuinit⁹ attributū. Sed
aliud ē cū pp̄rie loq̄mur aliud cū uba
ex aliis rebȝ tn̄sferendo ul̄ abutēdo
mutuam̄. Vt igit̄ si possum⁹ euita-
uim⁹ inter id qd̄ licet et qd̄ nō licet.
atq̄ id nec expedit aliquo c̄to fine
distiguē. ea michi videt̄ licē ⁊ nō ex-
pedire q̄ p iusticiā quidē q̄ corā deo
ē pmittunt̄ sʒ pp̄ter offensionē hoīm
ne ob hoc īpediat̄. a salute vitanda
st̄. ea vō q̄ nō licē. et id nō expedire
q̄ sic ip̄a iusticia vetat̄ ut facienda
nō sint. etiā si ab eis quibȝ ī noticiā
fuerit plata laudent̄. Qd̄ si ita ē id
nō nisi illicita phibent̄ a dn̄o. ut ea
q̄ licita st̄ et nō expediunt. nō legis
vinculo. sʒ libera dilcōis bn̄ficēcia
caueant̄. Quo circa si dimittē īfidelē
cōiugē nō licēt hoc fieri dn̄s phibe-
ret. neq̄ id aplus phibēs diceēt ego
dico nō dn̄s. Nā si pp̄ter fornicacōēȝ

tantus pmittit̄ hō a cōiuge separari. q̄-
to magis ī cōiuge nietis fornicacō
detestanda ē. id ē īfidelitas. de qua
sc̄ptū ē. Qm̄ ecce qui se longe faciunt
a te peribunt. pdidisti oēm ~~q̄em~~ qui
fornicatur abs te. Sʒ q̄a ita licitū est
ut nō expediat. nō pp̄ter cōiugū se-
paracōēs offensi hoīes ip̄am doctinā
salutis qua illicita phibent̄ exhorre-
ant. ac sic peiores atq̄ perituri in
eadem īfidelitate remaneāt. īterce-
dit apl̄s et monēdo fieri vetat qd̄ ita
licitū ē ut nō expediat. Sic ei recedē
ab īfidelibȝ vxoribȝ ul̄ maritis fide-
les viri ul̄ feīe nō phibent̄ a dn̄o ut
neq̄ iubeant̄. Nā si dimittē tales cōiu-
ges iuberent̄ nll⁹ loc⁹ eēt cōsilio mo-
nētis apli ne hoc fieret. Nullo mō ei
qd̄ dn̄s iubet seru⁹ bonū fieri phibu-
isset. Nā aliqn̄ dn̄s hoc p esram pp̄haȝ
iussit et fcm̄ ē. Dimiserunt israhelite
vxores alienigenas q̄s tūc habere
potuerunt. p q̄s fiebat ut et ip̄i ad a-
lienos seducerent̄ deos. nō ut ille p
maritos vero deo acq̄rerent̄. Nōdū
ei tanta gr̄a saluatoris illuxerat et
pmissis tp̄alibȝ veteris testamēti.
adhuc īhiabat illi⁹ pp̄li multitudo
et pp̄terea cū bona terrena que pro
magno expetebat a dn̄o. videret
etiā hiis habūdare q̄ multos falsos
deos colebant. blandicijs vxorū p̄us
eos venerebant̄ offendē. deinde īduce-
bant̄ et colē. Vn̄ iusserat dn̄s p sc̄m
moysen ne q̄s vxorē alienigenā du-
ceret. Merito ergo q̄s duxerant dn̄o
phibēte. dn̄o iubente dimiserunt. Cū
vero cepisset gentibȝ euāgeliū pdica-
ri. iā cōiunctos gentiles gentibȝ cōpe-
rit cōiuges. ex quibȝ si nō ambo crederet
sed vn⁹ aut vna. et īfidelis cū fideli
cōsentiret habitare. Nec phiberi a

domino debuit fidelis. infidelem dimittere nec iuberi. Ideo scilicet non prohiberi quia iustitia permittit a fornicante discedere et infidelis hominis fornicatio est maior in mente. Nec vera enim pudicitia cum coniuge dici potest. quia omne quod non est ex fide peccatum est. quamvis veram fidelis habeat pudicitiam etiam cum infideli coniuge. qui non habet veram. Ideo autem nec prohiberi debuerunt fideles ab infidelibus separari. quia non contra iussionem domini gentiles fuerunt ambo coniuncti. Cum igitur ab infideli fidelem discedere nec prohibet nec iubet dominus ideo ut non discedat apostolus iubet non dominus. habebat utique spiritum sanctum in quo dare posset utile et fidele consilium. Unde cum dixisset de muliere cuius vir mortuus fuerit. beatior autem erit si sic manserit secundum meum consilium. ne quis hoc consilium tamquam humanum et non divinum contempnendum putaret. adiecit Puto autem quod et ego spiritum dei habeam. Proinde intelligendum est etiam ipsa que non a domino iubentur. sed a sancto famulo eius utiliter suadentur eodem domino inspirante suaderi. Absit enim ut quisquam catholicus dixerit. quando suadet spiritus sanctus non dominum suadere. cum et ipse dominus sit et inseparabilia sint opera trinitatis. Dicit tamen de virginibus preceptum domini non habeo consilium autem do. non ut hoc consilium alienum existimemus a domino cum continuo sequatur et dicat. tamquam misericordiam a deo consecutus ut fidelis essem. Secundum deum ergo dicat fidele consilium in eodem spiritu quo ait puto autem quod et ego spiritum dei habeo. Verumptamen aliud est domini iubentis imperium. aliud conservi. secundum misericordiam caritatis que illi est a domino inspirata atque donata fidele consilium. ubi aliud facere non licet. Hic autem licet ita sane ut ipsum licitum partim quidem expediat. partim vero non expediat. Expedit tunc quando non solum per iustitiam que coram deo est permittitur sed etiam hominibus nullum ex hoc impedimentum salutis infertur. velut cum dat consilium non nubendi apostolus virginibus. unde preceptum domini se non habere testatur. licet aliud facere id est nubere minus quam continentie bonum non tenens nuptiarum. Proinde licitum est etiam expedit. quando in vetita et illicita ruituram carnis infirmitatem sic excepit honestate nubendi. ut quamvis magis expediret magisque honestum esset. si virgo consilium quo preceptum eam non compellit arriperet. Tunc autem non expedit id quod licitum est quando permittitur quidem. sed usus ipsius potestatis aliis affert impedimentum salutis. Sicut est unum iam diu loquimur. discessio coniugis fidelis ab infideli. quam non prohibet dominus precepto legis. quia coram illo iniusta non est. sed prohibet apostolus consilio caritatis quia infidelibus affert impedimentum salutis. non solum quia perniciosissime scandalizantur offensi. verum etiam quia in alia coniugia cum ceciderit viventibus eis a quibus dimittuntur adulterinis nexibus colligati difficillime resolvuntur. Ideo hic ubi id quod licet non expedit non potest dici Si dimiserit infidelem bene facit. et si non dimiserit melius facit. sicut dictum est qui dat nuptum bene facit et qui non dat melius facit quando illud non solum utrumque pariter licet. Unde ad nichil horum precepto domini quisque compellitur sed etiam utrumque expedit. aliud plus aliud minus. Unde ad id quod plus expedit consilio apostoli quicumque potest capere provocatur. hoc autem ubi de dimittendo vel non dimittendo infideli coniugio queritur. utrumque quidem pariter licitum est per iustitiam que coram deo est. et ideo nichil horum prohibet dominus. sed non utrumque expedit propter infirmitates hominum. Et ideo id quod non expedit apostolus prohibet dante sibi domino liberum prohibendi locum. quia neque id quod monet apostolus

prohibet Dominus, neque id quod prohibet apostolus iubet Dominus. Quod nisi ita esset, neque contra prohibitionem Domini apostolus aliquid moneret, neque contra iussionem aliquid prohiberet. Proinde in his duabus causis, una de nubendo vel non nubendo, altera de infideli coniuge dimittendo vel non dimittendo, aliquid simile est in verbis apostoli, aliquid dissimile. Simile quidem illud quod et ibi dicit: Preceptum Domini non habeo, consilium autem do. Et hic dicit: Ego dico, non Dominus. Quale est enim Preceptum Domini non habeo, tale est non dicit Dominus. Et quale est Consilium autem do, tale est Ego dico. Illud autem dissimile est, quia de nubendo et de non nubendo potest dici: hoc bene fieri, illud melius, quoniam utrumque expedit, minus aliud, magis aliud. At vero de coniuge fideli dimittendo vel non dimittendo, quoniam unum horum non expedit, aliud expedit, dici non oportet: qui dimittit bene facit et qui non dimittit melius facit. Sed dici oportet ne dimittat, quia et si licet non expedit. Si ergo possumus dicere melius esse infidelem coniugem non dimittere, quamvis liceat et dimittere, quemadmodum recte dicimus melius esse quod et licet et expedit quam id quod non licet nec expedit. His de causis factum est ut exponens Domini sermonem quem prolixum in monte habuit, ubi ventum est ad questionem de coniugibus dimittendis vel non dimittendis, adhibitis etiam apostolicis testimoniis, dicerem consilium esse apostoli, non preceptum Domini, ubi ait: Ceteris autem ego dico, non Dominus, monens eos qui habebant coniuges infideles, ut consentientes habitare secum non dimitterent. Quod ideo utique monendum, non iubendum fuit, quia non tanto pondere prohibendi sunt homines facere licita, quamvis non expediant, quanto pondere prohibentur illicita. Si autem alicubi apostolus etiam illa que iubenda sunt monere

dignatus est, hoc fecit parendo infirmitati, non preiudicando iussioni. Unde si dixit: Non ut confundam vos hec scribo, sed ut filios meos carissimos moneo, quid hic questionis ubi ait: Ego dico, non Dominus? Item ubi ait: Ecce ego Paulus dico vobis, quia si circumcidamini, Christus vobis nichil proderit, numquid etiam hic dixit: Ego dico, non Dominus? Non sunt itaque ista talia, quia etiam illa que iubet Dominus non est indignum neque contrarium si eadem monet apostolus. Admonemus enim quos caros habemus ut faciant Domini precepta vel iussa. Cum vero ait: Ego dico, non Dominus, satis ostendit Dominum non prohibere quod ipse prohibebat. Prohibuisset autem Dominus si esset illicitum. Ergo secundum ea que supra diximus, mutuoque versavimus, licitum erat per iustitiam, sed etiam licitum non erat faciendum propter liberam benivolentiam. Tu autem cui placet non ita licere quod non vetat Dominus sed apostolus, quemadmodum non licet quod vetat Dominus, cum exponere voluisses quid sibi vellet quod ait: Ego dico, non Dominus, cum alloqueretur fideles quibus essent coniuges infideles, dixisti quia Dominus iussit ne coniugia sibimet diverse religionis copularentur. Et ipsum adhibuisti testimonium Domini dicentis: Non accipies filio tuo uxorem de filiabus alienigenarum, ne traducat eum post deos suos et pereat anima eius. Addidisti etiam verba apostoli ubi dicit: Mulier alligata est quamdiu vir eius vixerit; quod si mortuus fuerit vir eius, liberata est, cui vult tantum nubat in Domino. Quod ita exposuisti ut adiungeres, id est christiano. Deinde secutus es et aisti: Hoc est ergo Domini preceptum tam in veteri quam in novo testamento, ut non nisi unius religionis et fidei coniugia sibi maneant copulata. Si hoc ergo est preceptum Domini tam in veteri testamento quam in novo, et hoc iubet Dominus, hoc docet apostolus ut non

nisi unius religionis et fidei maneant co-
pulata coniugia. quare contra hoc domini
iussum contra suam doctrinam contra preceptum
veteris ac novi testamenti iubet apostolus
ut diverse fidei coniugia maneant copu-
lata. Quia paulus inquis gentium predica-
tor et apostolus iam in coniugio positos non
solum monet sed etiam iubet. ut si unus
alter e coniugibus crediderit alterum non
credentem secum tamen habitare consentien-
tem non dimittat. Hiis verbis tuis a-
liud hoc aliud esse illud satis evidenter
ostendis. Illud enim de hiis coniugiis
agitur que sibi primitus copulantur ne nu-
bat femina non sue religionis viro. vel
vir talem ducat uxorem. Id est ut dicis
iubet deus docet apostolus utrumque precipit
testamentum. Hoc autem diversum esse quos ab-
nuat ut agitur de non coniungendis sed
de coniunctis. Ambo quippe unius eius-
demque infidelitatis fuerunt quando coniuncti
sunt. sed evangelium cum venisset alter sine
altera. vel altera sine altero credi-
dit. Si ergo aliud est hoc quod sine scru-
pulo ullius dubitationis apparet cur
fidelem cum infideli in coniugio permanere
non et dominus ut apostolus iubet nisi forte
isto loco vacat quod tam fideliter ipse ait.
an vultis experimentum accipere eius qui
in me loquitur christus. Et utique dominus est
christus. Intelligis ne quid dicam. an in
hoc explanando aliquanto diligencius
immorabor. Attende ipsam rem ut
tamquam in conspectu considerandam plani-
ore sermone ponamus. Ecce coniuges
duo unius infidelitatis ita fuerunt quando
iuncti sunt. nulla de hiis questio est que perti-
neat ad illam domini iussionem doctrinamque
apostolicam. et preceptum testamenti veteris
et novi quo prohibetur fidelis cum infi-
dele copulare coniugium. iam sunt coniuges
et adhuc sunt ambo infideles. Adhuc

tales sunt quales fuerunt antequam iungerentur
qualesque coniuncti sunt. Venit evangelii
predicator credidit eorum aut unus aut una
sed ita ut infidelis cum fideli habitare
consentiat. Iubet fidelis dominus ne infide-
lem dimittat an non iubet. Si dixeris
iubet reclamat apostolus ego dico non
dominus. Si dixeris non iubet causam re-
quiro. Neque enim michi responsurus es quam
tuis litteris indidisti quod dominus prohibet fi-
deles infidelibus iungi. Hic enim nullo modo
est ista causa. de iam iunctis loquimur.
non de iungendis. Si ergo tu causam
non invenisti cur non vetet dominus quod ve-
tat apostolus. certus es iam ut existimo
non esse ipsam quam esse putaveras. ne
vide forte illa sit que michi visa est
et tunc preferenda et nunc defendenda
ut saltem illud intelligamus dominum dicere
quod habet coram illo nullo modo transgre-
dienda iusticia id est quod ita vetat aut
iubet ut aliud facere omnino non liceat.
Non autem volentis potestati ita permittit
ut vel agatur vel pretermittatur id licet
ipsi servorum suorum consilio locum dare
ut id potius suadeat quod viderit ex-
pedire. Teneatur ergo hic primitus
ac maxime ne committantur illicita. ubi
autem aliquid licitum est ut aliud facere
non sit illicitum fiat quod expedit. Illa
igitur que dominus ita dicit ut dominus. id est non
monentis consilio sed dominantis impe-
rio facere non licet et ideo nec expedit.
Dominus itaque precipit mulierem a viro
non discedere quod si discesserit ea utique
causa qua discedere licitum est maneat
innuptam aut viro suo reconciliari. mu-
lier enim sub viro vivo marito iunc-
ta est legi et vivente viro vocabitur
adultera si fuerit cum altero viro. quoniam
mulier alligata est quamdiu vir eius
vivit. Unde si uxor dimiserit virum

suam. et alii nupserit mechatur. et qui
dimissam a viro duxerit mechatur.
Idque ex eodem precepto domini. et vir uxo-
rem ne dimittat quoniam qui dimiserit
uxorem suam preter causam fornicationis
facit eam mechari. Sed si propter hanc causam
dimiserit etiam ipse sic maneat. omnis
enim qui dimittit uxorem suam et ducit
alteram mechatur. Hec constituta domini
sine ulla retractatione servanda sunt. Ha-
bet enim hec iusticia quod totam illo est sine
improbet homines et ideo dici non oportet.
propter offensiones hominum. quia ne impediantur
homines ab ea salute que est in christo non esse
servanda. Quis enim christianus audeat di-
cere ne homines offendam quos homines in christo
acquiram faciam mechari uxorem meam
ut ego ipse mechus fiam. Potest enim fieri
ut cum adulteram uxorem quisque dimise-
rit christianus ita temptet ut aliqua femina
que nondum credidit cupiens in eius nuptias
convenire promittat se futuram esse christia-
nam non fallaciter. Sed si ei nupserit hoc
omnino facturam. Huic itaque iam conubium
recusanti poterit suggerere ille tempta-
tor. Dominus dixit quicumque dimiserit uxo-
rem suam preter causam fornicationis et ali-
am duxerit mechatur. Tu autem qui di-
misisti propter causam fornicationis uxo-
rem si aliam duxeris non mechaberis
Huic talia suggerenti erudito corde
respondeat. mechari quidem illum gravius
qui preter causam fornicationis uxore
dimissa alteram duxerit. Sed etiam illum
qui uxore fornicante dimissa sibi a-
liam copulavit non ideo non mechari quia
mechantem reliquit sicut mechatur qui
eam quam preter causam fornicationis di-
mittit duxerit. nec ideo non mechatur
quia eam ducit quam dimissam preter cau-
sam fornicationis invenerit. Et propterea
quod obscure apud matheum positum est
quoniam totum a parte significatum est. expositum
esse apud alios quod totum generaliter
expresserunt. Sicut legitur apud marcum
quicumque dimiserit uxorem suam et aliam
duxerit mechatur. Non enim alios dixe-
runt mechari alios non mechari qui
dimissis uxoribus duxerint alteras
sed quicumque dimiserit omnino prorsus qui
dimiserit uxorem suam et aliam duxe-
rit mechari eum sine ulla exceptione
dixerunt. Sed si hec responderit ille christi-
anus temptatori intelligens licuisse
quidem sibi dimittere adulteram sed aliam
ducere non licere. quid si dicat ille temptator.
Committe hoc peccatum ut acquiras animam
christo in morte infidelitatis posite femine
que parata est tibi si nupserit fieri christi-
ana. Quid aliud christianus ad ista re-
spondere debet et dicere. nisi se non posse si
hoc fecerit evadere iudicium quod commemorat
apostolus ubi ait. et sicut dicunt nos
quidam dicere. Faciamus mala ut veniant
bona quorum iudicium iustum est. Quo autem
poterit salubriter christiana quem cum illo a
quo ducitur erit adultera. Non solum autem
mechandum non est quod fiat non quidem. sed
omnis qui dimittit uxorem suam et ducit
alteram. et si propterea duxerit ut fiat
christiana. sed etiam quisquis non alligatus
uxori continentiam deo voverit. nullo
modo debet istam compensatione pravare.
ut ideo ducat uxorem sibi esse ducendam.
quia promisit que nuptias eius appetit
futuram se esse christianam. Et quod unicuique
antequam vovisset licebat cum id se num-
quam facturum voverit non licebit si tamen
id voverit quod erat vovendum sicut
est perpetua virginitas vel continentia post
experta conubia solutis a vinculo
coniugali vel ex consensu voventibus et
carnalia debita sibi invicem relax-
antibus fidelibus castisque coniugibus

Et apud lucam. omnis qui dimittit uxorem
suam et ducit alteram mechatur.

qđ alterū sine altera. vl alterā sn̄ alte-
ro voueri fas nō ē Hec ergo et si qua
alia st̄ q̄ rarissime vouent̄ cū hōies voue-
rīt nlla ↄdicōe rūpenda st̄ q̄ sn̄ ulla
ↄdicōe vouerūt q̄a et hoc dn̄m p̄cepis-
se ītelligendū est ubi legit̄ Vouete
et reddite dn̄o deo vr̄o Vn̄ ⁊ ap̄ls de
q̄busdā que ↄtinētiā vouerāt ⁊ postea
nubē voluīt q̄d eis anq̄ͣ vouissent uti-
q̄ʒ licebat. habētes īquit dāpnacōez
qm̄ p̄mā fidē irritā fecerūt Nichil q̄o
expedit qđ illicitū ē. et nichil qđ p̄-
hibet dn̄s licitū ē Que āt nllo dn̄i
ↄstringēte p̄cepto ī p̄tate dimissa st̄
ī hijs audiat̄ ap̄ls ī sp̄ū sc̄o ↄmo-
nēs et ↄsulēs. ut vl meliora capiāt̄
vl ea q̄ nō expediūt caueāt̄. Ibi au-
diat̄ dicēs. p̄ceptū dn̄i nō habeo ↄ-
siliū āt do. et ego dico nō dn̄s Ibi si
meliora elegerit qui audit. solutꝰ ē
ab vxore nō q̄rat vxorē. q̄a et si ac-
ceperit vxorē nō peccat Ibi virgo nō
nubat. Qui ēi nō dat nuptū meliꝰ
facit et qui dat nuptū bn̄ facit Item
beatior sit mulier sic p̄manēdo que
mortuo suo viro ī p̄tate habet cui
volt nubē tm̄ ī dn̄o Nō duobꝫ mōis
accipi pt̄. q̄ xp̄iana p̄manēs. q̄ xp̄i-
ano nubēs Nō ēi revelati tp̄e testa-
mēti noui ī euāgelio vl ullis ap̄li-
cis lr̄is sine ābiguitate declaratū
ēē recolo. utrū dn̄s p̄hibuerit fide-
les īfidelibꝫ iūgi q̄uis b̄tissimꝰ ci-
prianꝰ inde nō dubitet. nec ī leui-
bus p̄ccis ↄstituat iūgē cū īfide-
libꝫ vinculū mr̄imonij atq̄ʒ id esse
dicat p̄stituē ↄtrib;ꝫ mēbra xp̄i Sz
q̄a de hijs qui iā ↄiuncti st̄ alia q̄s-
tiō ē audiat̄ et hic ap̄lus dicens
Si q̄s frater habet vxorē īfidelem
et hec ↄsentit habitare cū illo nō
dimittat illam. et si qua mulier
habet virū īfidelē et hic ↄsentiat ha-
bitare cū illa nō dimittat virū Et sic
audiat̄ q̄uis vt fieri licitū sit. q̄ʒ hō
nō dicat dn̄s. nō tm̄ fiat q̄ʒ nō expedit
Nō ēi oīa expedire q̄ licita st̄ aptissime
docet ap̄lus sicut sup̄ iā ostendimꝰ
Pt̄ q̄dlibet tm̄ fornicacōis genꝰ siue
carnis siue sp̄ūs. ubi et īfidelitas in-
telligit̄. et dimisso viro nō licet alteri
nubē et dimissa vxore nō licet alterā
ducē. qm̄ dn̄s nulla excepcōe facta di-
cit. si vxor dimiserit virū suū et alij
nupserit mechat̄. et oīs qui dimit-
tit vxorē suā et ducat alterā mechat̄
Hijs ita p̄ meo modulo p̄tractatis at-
q̄ʒ discussis. q̄stionē tm̄ de ↄiugijs
obscurissimā et īplicatissimā ēē nō
nescio. nec audeo p̄fiteri oēs sinꝰ eiꝰ
vl ī hoc ope vl ī alio me adhuc ex-
plicasse vl iā posse si vrgear expli-
care Illud āt vn̄ me idē ī aliā secda ↄ-
sulendū existimasti. seorsū etiā ego
enodare curarē si michi aliud q̄ͣ ti-
bi visū ē videt̄. Cū vero eadē etiam
sit nr̄a sn̄ia nō hinc ē dicēꝰ dispu-
tare Cathecuminus ergo ī hiuꝰ vite ul-
timo ↄstitutis. seu morbo seu casu
aliquo si ↄp̄ressi sit. ut q̄uis adhuc
viuāt. petē sibi tm̄ baptismū vl ad ī-
t̄rogata respondē nō possit. p̄sit eis
q̄ eoꝝ iā nota uolūtas ē ī fide xp̄ia-
na ut eo mō baptizēt̄ quo baptizāt̄
īfantes quoꝝ uolūtas adhuc nulla
patuit. Nō tm̄ p̄pterea dāpnare debe-
mꝰ eos qui timidiꝰ agūt q̄ͣ nobis
videt̄ agi opterē ne de p̄cuniā ↄser-
uo credita ī p̄uidiꝰ q̄ʒ cautius
iudicare voluisse iudicem̄. Satis q̄p-
pe ī talibꝫ respiciēdū ē illud ap̄li ubi
ait. vnusq̄sq̄ʒ nr̄m p̄ se rōnē reddet
deo Nō q̄o ap̄lꝰ īuicē iudicemꝰ Sūt
ēi qui uel ī hijs vl etiā ī illis obser-

cavendum putant quod dixisse dominum legimus: Nolite sanctum dare canibus, neque proiciatis margaritas vestras ante porcos. Et ista salvatoris verba reverentes baptizare non audent eos qui pro se respondere nequiverint, ne forte contrarium gerant voluntatis arbitrium; quod de parvulis dici non potest, in quibus adhuc rationis nullus est usus. Sed non solum incredibile est nec in fine vite huius baptizari catechuminum velle, verum etiam si voluntas eius incerta est, multo satius est nolenti dare quam volenti negare, ubi velit an nolit sic non apparet, ut tamen credibile sit, cum si posset, velle se potius fuisse dicturum ea sacramenta, preter que sine quibus iam crediderit se non oportere exire de corpore. Si autem dominus ubi ait Nolite sanctum dare canibus, hoc est quod isti cavendum putant, vellet intelligi, non ipse suo traditori dedisset quod in suam ille perniciem sine culpa dantis tamen dignus indignus accepit. Unde cum hoc diceret dominus, credendum est significare voluisse quod lucem sapientie spiritualis immunda corda non portant. Et si portanda doctor ingesserit, que non recte accipiunt, quia non capiunt vel reprehensionis morsibus lacerant vel contempnendo conculcant. Sic et beatus apostolus quamvis iam renatis tamen adhuc parvulis lac dicat se dedisse non escam: nec dum poteratis, inquit, sed nec quidem adhuc potestis. Sed denique ipse dominus clamans apostolis dicit: Adhuc habeo multa vobis dicere, sed non potestis illa portare modo. Quanto minus possunt ferre que de incorporea luce dicuntur immunde mentes impiorum? Sed ut sermo iam ad hoc potius claudatur unde sumpsit exordium, ego non solum alios catechuminos verum etiam ipsos qui viventium coniugiis copulati retinent adulterina consortia, cum salvos corpore non admittam ad baptismum, tamen si desperati iacuerint nec pro se respondere potuerint, baptizandos puto, ut etiam hoc peccatum cum ceteris lavachro regenerationis absolvatur. Quis enim scit ob id utrum fortassis adulterine carnis illecebra usque ad baptismum statuerant detineri? Si autem ab illa desperatione recreati potuerint vivere, aut faciant quod statuerant aut edocti obtemperabunt aut de contemptoribus fiet quod etiam fieri de baptizatis talibus debet. Que autem baptismatis eadem que reconciliationis est causa, si forte penitentem finiende vite periculum preoccupaverit. Nec ipsos enim ex hac vita sine arra sue pacis exire velle debet mater ecclesia.

Explicit liber primus beati augustini de adulterinis coniugiis. Incipit liber secundus eiusdem de eodem.

Ad ea que michi scripseras, frater religiose Pollenti, iam rescripseram non parvum volumen de hiis qui viventibus coniugibus aliis copulantur. Quod cum innotuisset dilectioni tue, addidisti aliqua ad libellum tuum, etiam hiis me respondere desiderans. Sed cum facere disponerem addendo et ego ad meum, ita ut unus liber esset etiam responsionis mee, repente illud datum est quod absolveram, pro flagitantibus fratribus et nescientibus nobis quod adhuc esset aliquid ad credendum. Hinc factum est ut altero seorsum opusculo ad ea que addidisti respondere compellerer. Non autem que addidisti adiuncta sunt fini opusculi tui, sed ubi visum est eius interiecta sunt corpori. Horum primum illud est, tu quidem arbitror me respondere debere, quod in hiis legitur apostoli verbis ubi ait

Ceterũ aũt dico ergo nõ dñs mulierẽ
a viro nõ discedẽ q̃ si discesserit ma
nere innuptam aut viro suo recõsili
ari nõ putas ita dictũ ẽẽ si discesserit
ut a viro fornicãte discessisse ĩtelliga
tur qua sola causa discedẽ licitũ est.
ꝫ potius existimas a pudico et iõ iussam
manẽ ĩnuptã ut possit ei recõ
ciliari si cõtinẽ ille noluisset. ne virũ
ad fornicandũ id ẽ ad alienã se vi
uente ducendã ipa nõ recõciliata
cõpelleret Ceterũ si a viro fornicãte
discesserit putas ei nõ p̃cipi ut ĩnup
ta pmaneat. sed hoc eã facẽ si cõti
nens ẽẽ voluerit. nõ ut p̃cepti vio
latrix ĩueniat ẽẽ si nupserit q̃ tibi
videt forma. et a viro ẽẽ seruãda
ut vxorẽ nõ dimittat excepta causa
fornicacõis. Si aũt dimiserit mane
at sine cõiugio. ut pudice possit re
cõciliari vxori. ñ forte cõtinẽciã il
la delegerit. ne vxoris caste recõsi
liationẽ refugiens ipẽ illã cogat
mechari. si se nõ cõtinẽs viuẽte il
lo nupserit alteri Si aũt fuit ab vxo
re fornicãte disiunctus iã eũ nullo p̃
cepto ut se cõtineat detineri nisi oĩ
no mechari. si viua illa alteram
duxerit. qm̃ id qd̃ ait apl̃s idẽ mu
lier alligata est legi q̃ diu vir eius
viuit. q̃ si mortuus fuerit vir eius
liberata ẽ. cui vult nubat. sic ĩtelli
gendũ existimas. ut si vir fuerit
fornicatus p mortuo deputet et vx
or pro mortua. et iõ liceat cuilibet
eorũ tanq̃ post mortẽ ita post forni
cationẽ cõiugi alteri. Quibz tuis
sensibz cõsideratis abs te q̃ro. vtrũ
quicũqz duxerit mulierẽ q̃ viro al
ligata ẽẽ destiterit adulter habẽ
dus sit. Qd̃ tibi existimo nõ videri
Iõ eĩ mulier viuẽte viro vocabit

adultera si fuerit cũ alio viro qm̃ mu
lier alligata ẽ q̃ diu vir eius viuit hoc
autẽ vinculũ si ei cũ viro viuẽte nõ
esset sine ullo adulterii crimĩe alteri
nuberet. Proinde si alligata ẽ q̃ diu
vir eius viuit nullo mõ nisi viro mor
tuo soluta dicẽda ẽ ab hoc vinculo
Porro si morte cuiuslibet eorũ inter
maritũ et vxorẽ hoc vĩculũ soluit
et pro morte habenda ẽ sicut dicis
etiã fornicatiõ procul dubio erit ab hoc
et mulier soluta qm̃ fuit fornicata
Neqz eĩ dici poterit hec alligata vi
ro. qm̃ ab illa fuerit solutus. Ac p hoc pos
tea q̃ fornicãdo alligata viro ẽẽ des
titerit quisquis eã duxerit vel adulter nõ
erit. Et vide q̃ sit absurdũ. ut iõ nõ
sit adulter qa duxerit alterã. ĩmo
vero qd̃ ẽ mõstruosius nec ipa mulier
erit adultera qm̃ iã erit posterior viro
vxor aliena sed sua Soluto enĩ p
adulteriũ priore cõiugali vĩculo cũ iã
nupserit cõiugẽ nõ habẽti. nõ adul
tera cũ adultero sꝫ erit vxor potius
cũ marito Quõ ergo erit verũ muli
er alligata ẽ q̃ diu vir eius viuit.
Ecce vir eius viuit qa nec a corpe ex
cessit. nec fornicatus ẽ qd̃ cui p morte
vis deputare. et tñ ei mulier alliga
ta iã nõ ẽ rõne attendis q̃ sit hoc
cõtra aplm̃ dicentẽ Mulier alliga
ta ẽ q̃ diu vir eius viuit. An forte dic
turus es. viuit quidem vir eius. sꝫ vir
eius iã nõ est. qm̃ cuius ẽẽ destitit. qm̃ il
la p adulteriũ cõiugale vĩculũ sol
uit. Quõ igit viuẽte viro vocabit
adultera si fuit cũ alio viro. qm̃ quidẽ
vir eius ille iã nõ ẽ cõiugali vĩculo p
mulieris adulteriũ iã soluto. Quõ
eĩ viuẽte viro. nisi suo vocabit adul
tera si fuerit cũ alio viro. Ac si vir
eius ẽẽ iã destitit. nõ utiqz viuẽte vi

ro vocabitur adultera si fuerit cum alio vi-
ro. Sed nullum habens virum nubendo erit
cum viro suo. Hoc qui sentit non est certus
quod contra apostolum sentiat. Quod quidem non ipse
sentit. sed hoc sequitur illa que sentis.
Muta ergo antecedentia si vis cavere se-
quentia. et noli dicere mortuum virum vel
mortuam uxorem hoc loco debere intelligi
etiam fornicantem. Quobrem secundum doctrinam
sanam mulier alligata est quamdiu vir eius
vivit. id est non dum corpore abcessit. Mulier
enim sub viro vivo marito iuncta est legi
hoc est in corpore constituto. Si autem mortuus
fuerit vir eius liberata est a lege ut non
sit adultera si fuerit cum alio viro. Hec
verba apostoli totiens repetita. totiens incul-
cata vera sunt. viva sunt. sana sunt. plana
sunt. Nullius viri posterioris mulier ux-
or esse incipit nisi prioris esse desierit:
Esse autem desinet uxor prioris. si moriatur
vir eius non si fornicetur. Licite ergo dimit-
titur coniunx ob hanc causam fornicationis
sed manet vinculum pudoris. Propter quod
fit reus adulterii qui dimissam dux-
erit etiam ob hanc causam fornicationis. Sicut
enim manente in se sacramento regenerationis ex-
communicatus cuiuslibet reus criminis nec illo
sacramento caret. etiam si nunquam reconcili-
etur deo. ita manente in se vinculo federis
coniugalis uxor dimittitur ob causam
fornicationis. nec carebit illo vinculo
etiam si nunquam reconcilietur viro. Carebit
autem si mortuus fuerit vir eius. Reus vero ex-
communicatus ideo nunquam carebit regenerationis
sacramento etiam non reconciliatus. quoniam nunquam
moritur deus. Remanet itaque ut si sa-
pere secundum apostolum volumus. non dicamus
vivum adulterum pro mortuo deputandum
et ideo licere uxori eius alteri nubere. Quamvis
sit mors adulterium non corporis sed quod
peius est anime. non tamen de ipsa morte loque-
batur apostolus cum dicebat: quod si mortuus
fuerit hoc est de corpore exierit evacuata
est a lege viri. Igitur vivente viro voca-
bitur adultera si fuerit cum alio viro. Si
autem mortuus

fuerit vir eius cui vult nubat. sed de illa sola
qua de corpore exitur. Quamvis si per coniugis ad-
ulterium coniugale solvitur vinculum. sequitur
illa perversitas quam cavendam esse monstra-
vi ut et mulier per impudicitiam solvatur
hoc vinculo. quod si solvitur libera erit a le-
ge viri. et ideo quod insipientissime dicitur. non
erit adultera si fuerit cum alio viro quia
per adulterium liberata est a priore viro. Quod
si ita est a veritate devium. ut nullus id
non dico christianus sed humanus sensus ad-
mittat. Profecto mulier alligata est
quamdiu vir eius vivit. Quod ut aptius dicatur.
quamdiu vir eius in corpore est. Pari gradu forma
et vir alligatus est quamdiu mulier eius in
corpore est. Unde si vult dimittere adulteram
non ducat alteram ne quod in illa culpat
ipse committat. Similiter et mulier si di-
mittat adulterum non sibi copulet al-
terum. alligata est enim quamdiu vir eius vivit.
Nec a lege viri nisi mortuo liberatur. et
non sit adultera si fuerit cum alio viro. Sed
autem durum tibi videtur ut post adulterium
reconcilietur coniugi coniunx. si fidelis ad-
sit non erit durum. Cur enim adhuc deputa-
mus ~~alteros~~ adulteros. quos vel baptisma-
te ablutos. vel penitentia credimus esse sana-
tos. Hec crimina in veteri dei lege nullis
sacrificiis mundabantur. que novi testamen-
ti sanguine sine dubitatione mundantur.
Et ideo tunc omnimodo prohibitum est ab alio con-
taminatam viro recipere uxorem. quamvis Da-
vid Saulis filiam. quam pater eiusdem
mulieris ab eo separatam dederat alteri
tamquam novi testamenti prefigurator sine
cunctatione recepit. Nunc autem postea quam
Christus ait adultere nec ego te condempna-
bo. vade deinceps iam noli peccare. quis
non intelligat debere ignoscere virum quod vi-
det deum ignovisse ambo[rum]. nec se iam
debere adulteram dicere cuius penitentis
crimen divina credit miseratione deletum.

Sed hoc infidelium sensus exhorret ita ut
nonnulli modice fidei vel potius inimici
vere fidei credo metuentes peccandi in-
punitatem dari mulieribus suis illud quod
de adultere indulgentia dominus fecit aufe-
rent de codicibus suis quasi permissionem pec-
candi tribuerit qui dixit iam deinceps
noli peccare aut ideo non debuerit mu-
lier a medico deo illius peccati remissione
sanari ne offenderentur insani. Neque enim
quibus illud factum domini displicet ipsi pu-
dici sunt et eos severos castitas facit. Sed
potius ex illo sunt hominum numero quibus dominus a-
it qui sine peccato est vestrum prior in illam lapi-
dem iaciat. Nisi quod illi conscientia territi reces-
serunt et temptare Christum atque adulteram
persequi destiterunt. Isti autem et egroti me-
dicum reprehendunt et in adulteras adul-
teri seviunt. Quibus si diceretur non quod illi au-
dierunt qui sine peccato est. quis est sine peccato.
sed qui sine isto peccato est prior in illam lapi-
dem mittat. tunc vero forsitan cogitarent
qui indignabantur quod adulteram non occide-
rat quanta illis misericordia dei parceretur ut adulteri
viverent. Sed cum hec eis dicimus non solum
michi volunt detrahere severitati sed in-
vasantur insuper veritati et loquuntur atque
respondent. Sed nos viri sumus. An vero
sexus nostri dignitas hanc sustinebit iniu-
riam. ut cum aliis feminis preter uxores nostras
si quid admittimus in luendis penis mu-
lieribus comparemur? Quasi non propterea
magis debent illicitas concupiscentias viri-
liter frenare quia viri sunt. quasi non propterea ma-
gis debent mulieribus suis ad exemplum
virtutis huius se prebere quia viri sunt. Qua-
si non propterea minus debeant a libidine
superari quia viri sunt. quasi non propterea minus de-
beant lascivienti carni servire quia viri
sunt. et tamen indignantur si audiant adulte-
ros viros pendere similes adulteris feminis
penas. cum tanto gravius eos puniri

oportuerit. quanto magis ad eos pertinet et
virtute vincere et exemplo regere feminas. Christi-
anis equidem loquor qui fideliter audiunt
caput mulieris vir. ubi se agnoscunt
duces. illas autem comites esse debere. Et ideo
cavendum viro illac ire vivendo qua ti-
met ne uxor sequatur imitando. Sed isti
quibus displicet ut inter virum et uxorem
par pudicitie forma servetur. et potius
eligunt maximeque in hac causa mundi le-
gibus subditi esse quam Christi. quoniam iura fore-
nsia non eisdem quibus feminas pudicitie
nexibus viros videntur obstringere. Legant
quod imperator Antonius non utique christianus.
de hac re constituerit. ubi maritus uxo-
rem de adulterii crimine accusare non sini-
tur. cui moribus suis non prebuit castita-
tis exemplum ita ut ambo damnarentur.
si ambos pariter inpudicos conflictus
ipse convinceret. Nam supradicti imperatoris hec
verba sunt que apud gregorianum leguntur.
Sane inquit littere mee nulla parte cause pre-
iudicabunt. Neque enim si penes te culpa fu-
it ut matrimonium solveretur et secundum legem
iuliani. eupasia uxor tua nuberet propter
hoc rescriptum meum adulterii dampnata
erit. nisi constet esse commissum. Habebunt ante
oculos hoc inquirere an cum tu pudice vive-
res illi quoque bonos mores colendi
auctor fuisti. periniquum michi videtur
esse ut pudicitiam vir ab uxore exigat
quam ipse non exhibet. Que res et virum
potest dampnare non ob compensationem cri-
minis mutui rem inter utrumque componere
vel causam facti tollere. Sed hec
observanda sunt propter decus terrene ci-
vitatis. quanto castiores querit celestis
patria et societas angelorum. Que cum ita
sint numquid ideo minor est ac non potius ma-
ior et peior virorum inpudicitia. quam illis
est superba et licentiosa iactantia. Non
igitur exhorreant viri quod adultere Christus

ignouit. sed potius agnoscant etiam periculum suum et filii morbo laborantes ad eundem salvatorem supplici pietate confugiant. et quod in illa factum legunt. etiam sibi necessarium esse fateantur. Adulteriorum suorum medicinam suscipiant adulterare iam desinant laudent in se dei patientiam. agant penitentiam. sumant indulgentiam. mutent de pena feminarum et de sua impunitate sententiam. Quibus consideratis atque tractatis si communis conditio communem malum. commune periculum. commune vulnus. communis salus fideliter et humaniter cogitetur. non erit turpis neque difficilis etiam post perpetrata atque purgata adulteria reconsiliatio coniugum. ubi per claves regni celorum non dubitatur fieri remissio peccatorum. non ut post viri divortium adultera revocetur. sed ut post Christi consortium adultera non vocetur. Verum ecce non fiat nemo compellit. quia forte lex aliqua huius seculi vetat secundum terrene civitatis modum ubi cogitata non est ablutio criminum per sanguinem sanctum. Suscipiatur ergo continentia quam nulla lex prohibet. in aliam non eatur adulteria. Et quod ad nos si saltem divina miseratione mundata marito reconsilietur adultera dum non tamen reconsiliatis adulteris non alia fiant que conubia que coniunguntur esse adulteria. Mulier enim alligata est quamdiu vir eius vivit. Ergo consequenter et vir alligatus est quamdiu mulier eius vivit. Hec alligatio facit ut alii coniugi sine adulterina copulatione non possit. Unde necesse est ex duobus coniugibus quatuor adulteros fieri si et illa adultero nupserit et ille adulteram duxerit. quibus enim scelerati mechetur qui non causa fornicationis uxorem dimissa alteram ducit. quod genus adulterii commemoravit matheus. tamen non solum ipse mechatur sed sicuti est apud marcum quicumque dimiserit uxorem suam et aliam duxerit adulterium committit super eam. Et si uxor dimiserit virum suum et alii nupserit mechatur. Et sicuti est apud lucam omnis qui dimittit uxorem suam et ducit alteram mechatur. et qui dimissam a viro duxerit mechatur. De quibus testimoniis satis in libro superiori disserui. Sed respondes michi Continenter vivere paucorum est. et ideo qui fornicantes coniuges dimiserunt quoniam non possunt reconsiliari tantum se periclitari videt. ut lex Christi non humana sed feralis provenit. O frater quantum ad incontinentes pertinet multas querelas habent possunt quibus ut dicis legem Christi feralem pronuntient non humanam. et tamen non propter illos evangelium Christi pervertere vel mutare debemus. Te quippe sola illorum querela permovet. qui coniuges causa fornicationis intercedente dimittunt. si alias ducere non sinantur. quoniam continere paucorum est. atque ad id debent laude adhortari non lege compelli. Itaque si dimissa adultera non ducit alteram iustam querelam sicut putas habebit hominum incontinentia. Sed attende quod plura sunt ubi si querelas hominum incontinentium velimus admittere. necesse nobis erit adulteria facienda permittere. Quid si enim aliquo diuturno et insanabili morbo corporis teneatur coniux quo concubitus impediatur? Quid si captivitas vel vis aliqua raperet ita ut sciat vivere maritus uxorem cuius sibi copia denegatur? Censes ne admittenda incontinentium murmura et permittenda adulteria? Quid in hoc ipso vide interrogatus est dominus respondit que fieri non debere. sed ad duritiam cordis illorum moysen permisisse dari libellum repudii et quacumque causa dimittere coniugem. Nonne lex Christi incontinentibus displicet qui uxores litigiosas iniuriosas imperiosas fastidiosas et ad reddendum debitum coniugale difficillimas repudio interposito abicere volunt

et alteras ducere? Iam ergo quia istorum incontinentia legem Christi horruit, ad eorum lex Christi arbitrium commutanda est. Iam vero si maritum relinquat uxor vel maritus uxorem non causa fornicationis sed potius continentie, sitque incontinens cui repudium propter hoc datur, quero utrum non erit adulter vel adultera si alteri copuletur? Si non erit, ut dicitur, Domino contradicitur, cuius hec verba sunt: Dictum est autem: Quicumque dimiserit uxorem suam, det illi libellum repudii; ego autem dico quod omnis qui dimittit uxorem suam excepta causa fornicationis facit eam mechari, et qui dimissam duxerit adulterat. Ecce dimissa est, non dimisit. Et quia continentium paucorum est, incontinentia cessit et nupsit, et tamen adulter adulteram duxit. Ambo rei, ambo dampnandi sunt: et que nupsit vivo marito, et qui duxit eam cuius vivit maritus. Numquid hic legem Christi dicimus humanam, que constituit rea tanti criminis atque punitur, quam vir nulla eius precedente fornicatione dimisit? Et quia paucorum est continentie, dimittendo compulit nubere. Cur non hic dicimus habendum esse pro mortuo qui male dimittendo coniugale vinculum rupit? Nam qua ratione dicturus es eum rupisse vinculum coniugale qui licet sit mechus non dimisit uxorem, et eum non rupisse qui etiam castam dimisit uxorem? Ego autem dico in utroque manere hoc vinculum, quoniam mulier alligata est viro quamdiu vir eius vivit, sive continens sive mechus. Et ideo mechari eam que dimissa nupserit, et mechari eum qui dimissam duxerit, sive a mecho sive a continente sit dimissa, quoniam mulier alligata est quamdiu vir eius vivit. Sed nunc de querelis incontinentium disputamus. Quid enim videtur iustius huius mulieris querela, que dicit: Dimissa sum, non dimisi, et quoniam continentium paucorum est, non me continui, ne fornicarer nupsi, et dicor mecha quia nupsi? Numquid propter huius quasi iustam querelam legem censebimus mutandam esse divinam, ut istam non dicamus adulteram? Absit. Sed videbis non eam debuisse dimitti, quod fornicationis causa nulla precesserat. Verum dicis. Nam peccatum meriti eius Dominus expressit ubi ait: Qui dimiserit uxorem suam excepta causa fornicationis facit eam mechari. Sed numquid ista ideo nubendo postea non peccavit, quod prius dimittendo ille peccavit? Quid ergo ei prodest quod de lege Christi mulier incontinens queritur, nisi ut murmurans puniatur? Iam nunc etiam illa videamus que alio loco interpositiones addidisti, neque ad ea respondere voluisti, ubi te movet et miseraris hominem qui cubare cum adultera etiam si non incontinentia, certe filiorum procreandorum necessitate compellitur, si non licet ei sic eam dimittere ut ea vivente alteram ducat. 8 Unde recte moveris si adulterium non esset, prius adultera viva uxore alteram ducere. Si autem adulterium est, ut ea que sunt disputata docuerunt, quid obtenditur procreandorum filiorum causa? Non enim propterea est flagitiorum permittenda licentia. Aut vero tam cavendum est sine posteris mori, quam eligendum in posterum vivere, quod non sinunt adulteri, quos necesse est post primam mortem secunde mortis eternitate dampnari? Nam procreandorum filiorum ista causatio etiam non adulteras sed castissimas feminas cogit dimitti, si forte sint steriles, et adulteras duci, quod tibi existimo non placere. Quapropter si causa incontinentie non sunt excusanda adulteria, quanto magis minus excusantur procreandorum filiorum causa? Illi quippe infirmitati, hoc est incontinentie, voluit apostolus

subuenire honestate nuptiarū. Nō eī
ait si filios nō habet nubat. sȝ si se
nō cōtinet nubat. filiorū quippe pro-
creatiōe cōpensat̄ qd̄ icōtinentie nube-
do tedit̄. Nā utiqȝ icōtinentia uiciū ē
cōiugiū aūt nō uiciū. Et ideo fit p h᷒
bonū ut illud ueniale sit malū. Cū
sint ergo nuptie causa generādi
institute ea causa fiebāt̄ prib̄ȝ q̄ tm̄
officiū gn̄andi fiēis. sȝ nō illicite mis-
cebāt̄. Erat eī tūc qdā ꝑpagādi ne-
cessitas q̄ nūc nō ē. Oīm tēpus amplec-
tendi sicut scriptū ē qd̄ utiqȝ tūc fuit
et tēpus cōtinendi ab amplexu qd̄ nūc
ē. De quo tp̄e loquēs ap̄ls ait. De ce-
tero fr̄es tēpus breue ē. reliquū ē ut
et qui habēt vxores tanq̄ nō habētes
sint. Vn̄ nūc certissiē dicat̄. q̄ pt̄ capē
capiat. q̄ aūt se nō cōtinet nubat. Tūc
ergo etiā cōtinentia ꝑpter ꝑpagatōem
filiorȝ ī nuptias descendebat officio.
nūc aūt vinculū nuptiale icōtinentie
subuenit. dicō ut ab eis qui se nō cōtinēt
nō turpitudinē stuprorȝ sed p honesta-
tē cōiugiorū fiat ꝑpagatō filiorȝ. Cur
ergo nō dixit ap̄ls si filios nō hȝ nubat.
Quia s. hoc tp̄e cōtinēdi ab amplexu nō
ē necē filios ꝑpagare. Et q̄re dixit si se
nō cōtinet nubat. Utiqȝ ꝑpterea ne p
icōtinentiā cogat̄ adulterare. Si ergo
se cōtinet nec nubat nec generet. Si
ergo se nō cōtinet licite nubat ne tur-
piter generet. q̄ turpi᷒ ꝯcubendo nō
genēt. Quāq̄uis hoc qd̄ ꝑ ultimū dixi
multi faciāt etiā licite ꝯiugati. Illici-
te nāqȝ et turpiter etiā cū legitimā vx-
ore ꝯcubit̄ qd̄ faciebat onā fili᷒ iude
et occidit illū ꝑpter hoc deꝰ. Ꝑpagatio
itaqȝ filiorū ipa ē pma et naturalis
et legitimā causa nuptiarū. ac ꝑpter
hoc qui ꝑpt icōtinentiā ꝯiugūtur
nō sic debēt teperare malū suū. ut

bonū exterminēt nuptiarū id ē ꝑpaga-
tionē filiorȝ. De icōtinentib̄ȝ quippe loq-
bat̄ ap̄ls ubi ait. Volo aūt iuniores nu-
bere filios ꝑcreare. mr̄esfamilias ēē. Nul-
lā dare occasionē adūsario maledicti
grā. Iā eī quedā ꝯūse st̄ retro p᷒ sa-
thanā. Cū itaqȝ dicebat volo iuniores
nubē. hoc utiqȝ monebat ꝑpt ruinā cō-
tinentie fulciendā. Sed ne forte ab eis
sola carnalis cōcupiē cogitaret̄ in-
firmitas cui tm̄ mō ēēt ope cōnubiis
seruiendū. nuptiarū aūt uł ꝯtēpnet̄
uł negliget̄ bonū cōtinuo subiūxit
filios ꝑcreare mr̄esfamilias ēē. Qui vo
eligūt cōtinē aliqd̄ utiqȝ meli᷒ eligūt
q̄ qui nuptiarū bonū ~~bonū~~. h᷒ ē gn̄a-
tio filiorȝ. Vn̄ si eligit̄ cōtinentia ut bo-
no nuptiarū meli᷒ aliqd̄ capessat̄.
q̄to poti᷒ eligēda ē ut adulteriū cauē-
at̄. Cū eī dixissȝ ap̄ls qd̄ si se nō cō-
tinet nubat. meli᷒ ē eī igit̄ nubē
q̄ uri ~~nō dixit meli᷒ mechari~~ nō dixit
ē meli᷒ mechari q̄ uri. Nō ē igit̄ ad qd̄
exhortem̄ eos qui recōciliari timēt
cōiugib̄ȝ adulteris petendo sanatis
n̄ ad custodiendā cōtinentiā. qm̄ mu-
lier alligata ē q̄ diu siue mech᷒ siue
castus ei᷒ vir uiuit. mechat̄ vō si al-
teri nupserit. Et vir alligat᷒ q̄ diu
siue mecha siue casta vxor ei᷒ uiuit
mechat̄ si aliā duxerit. Hec nāqȝ al-
ligatō qn̄quidē nō soluit̄. etiā si per
repudiū cōiux a casto cōiuge separat̄.
nilominꝰ soluit̄ si nō separata me-
thet̄ at p hoc nō eā soluit nisi mors
cōiugis. nō ī adulteriū corruentis sed
corpe exeuntis. Quapp̄t si recessit
mulier ab adultero viro et ei recōci-
liari nō vult maneat innupta. Et si di-
miserit vir adulterā mulierē et eam
nō vult recipē nec p᷒ penitentiam custodiat
cōtinentiā. Et si nō ex uoluntate eligē

di potioris boni certe ex necessitate uitā-
di pniciosi mali. Ac ꝑ h° ad h° exhortarer
etiā si vxor eēt ī languore īsanabili
atq₃ diuturno etiā si alicubi eēt corpe
sepata quo marit⁹ nō posset accedere
Postremo ad hoc exhortarer etiā si mu-
lier volēs viuē cōtinēter cōiugis cōtra
disciplinā ꝗ nō ex cōsensu tm̄ pudicū
pudica dimitteret. Puto ei xp̄ianū nei
nē veluctari adulteriū eē qui uel diu
lāguēte ul diu absēte ul ꝯtinēt' viuere
cupiēte sua vxoē alterī ꝯmixt⁹ ē feīe. Sic g°
et dimissa adultera. adulter ē cū altera
qm̄ nō ille a ille. S₃ oīs qui dimittit
vxorē suā et ducit alterā mechat'. Qu-
ppt' si a ꝯiugali vinculo īmunis min⁹
appetit' vita scōꝝ. exhorreat' penā me-
chorū. et timore saltē frenet' ꝯcupiā
si amore nō eligit' cōtinētiā. Si ei ubi
ē timor opet' labor. ubi erat labor erit
et amor. Nō ei ꝯfidendū ē de nr̄is viri-
bus. S₃ orō adiūgenda conatibꝫ ut ī-
pleat bonis qui deterret a malis. Res-
pondeam⁹ ad illud ubi putas mari-
tos ad puniēdas adulteras sine ulla
miseratōe ꝯpelli ul volūt eas mori.
si eis viuētibꝫ nō licet eis adulteras
ducere quā crudelitatē voles exagge-
rare dixisti. Nō michi videt' amātissīe
ꝑ hic dīn⁹ eē sensus ubi benignitas
et pietas excludit'. ita istuc dici q̄i ꝓ-
terea mariti debeāt ꝑtē adulteris feīs
ꝗ licz eis ~~al~~ alteras ducē. ut si nō licet
nō ꝑcāt ut liceat. Quīꝑmo ꝑcātibꝫ ꝓ-
terea deberet ꝑstare mīam. ut et ipī ꝑ suis
ꝑcc̄is mīam ꝯsequāt'. Et multo magis
hoc eis faciendū ē qui dimissis vxori-
bus adulteris cupiūt viuē cōtinēt'.
Tanto quippe debēt eē mīsordiores.
q̄to volūt eē sanctiores. ut a castita-
te ī seipis seruāda diuīt⁹ adiuuēt'
dū castitatē ab vxoribꝫ violatā nec

ipī ī h'uani⁹ ulciscūt'. Et maxīe vox illa
dnīca eis ē ī meōria reuocāda. q̄ sine
pccō ē. quam loquimur de pudicis viris. S₃
qui sin pccō ē. Nā si eē se dixerit seipōs
seducūt et veritas ī eis nō ē. Porro si
se nō seducūt, et ē ī eis ueritas non
erit cruenta seueritas. Scientes ei se nō
eē sine pccō dimittūt ut dimittat'
eis. nec ab eis benignitas et pietas
excludit'. Magis ei hec excludūt' si
pccīs coniugū ab eis īpetrat veniam
licētia libidīs nō cura pietatis id ē
ut ꝓpterea ꝑcāt. ꝗ licet eas ~~al~~ alte-
ras ducē. et nō poci⁹ ꝓpterea. q̄a vo-
lūt et sibi dīm̄ parcere. Quāto itaq₃ me-
lius et honesti⁹ xp̄iana deniq₃ ꝓfessi-
one digni⁹ ut ꝑcāt adulteraꝝ sāguini
vxoꝝ q̄d scp̄tū ē eis dicim⁹ dimitte
iusticiā ꝓximo tuo. et tūc ꝑcāti tibi pcc̄a
soluent'. hō hoi cōseruat irā et a dn̄o
q̄rit medelā. sup hoiēz silem sibi nō
hʒ mīam et de pccīs suis depcatur.
qui cū ipe caro sit. cōseruat iracūdiā
q̄s ꝓpiciabit' pccīs illi⁹. Et de euāge-
lio dimittite et dimittet' vobis. ut pos-
sitis dicē dimitte nobis debita nr̄a
sicut et nos dimittim⁹ debitoribus
nr̄is. Et de aplō nulli malū ꝑ malo
reddētes. et si qua sīt huiōi ī scp̄turis scīs
quibꝫ ad ulascendū qn̄ huān⁹ aīm⁹
excitat'. ꝗ xp̄ian⁹ ē mitigat'. Quāto
igit' ista meli⁹ dicim⁹ q̄ ut dicam⁹
tm̄ adulteras istas dimittite ⁊ eaꝝ
sanguinē nolite querere. cai Quod q̄ dolorīs
ex earū flagiciis habetis ꝯsolabunt'
vos alie q̄s duxeritis. Merito ei velle-
tis istas de viuētiū nūo auferre si
earū vita īpedimēto eēt quo min⁹
alias ducētis. Nūc vō istis viuētibꝫ
cū liceat vobis alia mrīmoīa ꝑui-
dere. q̄d eas tātope voltis occidē. Hc
si dicim⁹ nōne attendis. q̄ nr̄a sūa

ꝑor ī illā lapidē iaciat nō q̄ sin ipō pccō ē

sio longe sit a caracte xpiano qui et
falsū dicim⁹ eis licere qd nō licet hoc ē
istis viuētibȝ copulētur Et ꝓpterea q̄ si
illis peperint. nō ꝑtinet ꝓpter pietatē
sed ꝓpter aliarū nuptiarū liberam
ptatē Postremo quo abs te utrū ma
rito xpiano liceat ul' scdm ueterē dei
legē ul' scdm romanas leges occidē
adulterā. Si licet melius ē ut ab utro
q; se teperet. i. ab ēē illicito illa pccā
te suppliciō. et ab illicito illa uiuente
coniugio Qm si alterutrū eligē pseue
rat. satius ē ei facē qd licet ut adulterā
puniat q̄ id qd nō licet. ut ipā uiua il
le mechet. Si aūt qd verius dicit nō licet
hoī xpiano adulterā coniugē occidere
sed tm̄ dimittē q̄s ē tā demēs qui ei
dicat. fac qd nō licet ut tibi liceat qd
nō licet. Cū utrūq; scdm legē xpi illi
citū sit siue adulterā occidē. siue illa
viuēte alterā ducē ab utroq; abstinē
dū ē. nō illicitū p illicito faciendū Si
eī facturus ē qd nō licet iā faciat adulte
riū et nō faciat homicidiū. ut viuēte
vxore alterā ducat et nō hūanū san
guinē fundat. Qm si ē utrūq; nefari
ū nō debet alterū pro altero ꝑpetrare
sed utrūq; vitare. Hic video qd dici
ab intētionē tibȝ possit qd videlȝ q dimit
ti et viuē pmittit adulterā si alterā
duxerit q̄ diu illa por uiuit ꝑpetu⁹
adulter ē Nec agit pniam fructuosā
a flagiciō nō recedēs n̄ si cathecumi
nus ē ad baptismū admittat. qm ab
eo q̄ impedit nō mutat. nec recōcili
ari penitens pt in eadē nequitia pseue
rās Si aūt accusando adulterā occi
dit. hoc pctm̄ qm trāsactū ē et in eo nō
pmanet. et si cathecumino factū ē
baptismate abluit. et si a baptiza
to pnia et recōciliatiōe sanat. Sȝ nū
qd ꝓpterea dicturi sum⁹. adulteriū
nō ēē adulteriū. qd sine dubio cōmittit
si cōiuge altera viuēte altera ducit
Sȝ hoc adulterii gen⁹ excepto. nempe
nō dubitas ēē adulteriū si q̄sq̄ ducat
viuētis vxorē a viro suo p libellū re
pudii sine ulla mulieris fornicatiōe
dimissā. Quid ergo tū videritis ne
ad baptismū admitti si cathecumi
nus ē. nec utilit agē pniam si bap
tizat⁹ hoc fecit nō corrigēdo ul' reli
quēdo qd fecit. si eū voluerit et potue
rit occidē cui⁹ duxit vxorē. ut h' scel⁹
ul' baptismate diluat ul' penitendo
soluat. atq; ita etiā hoc adulteriū
nō pmaneat euacuata mulie a lege
viri post mortē viri sȝ de trāsacto qd
fctm̄ ē p pniam satisfiat ul' regna
tiōe deleat. Nōne ꝓpterea ē accusā
da lex xpi tāq; cōpellit fieri homici
diū. cū sine cāue fornicatiōis repu
diatā ducē dicit ēē adulteriū Hec
enī si parū qd loq̄mur attendim⁹
multa grauiora dici pnt q̄ ipse dixisti
Nā dū tu nō vis ēē adulteria. si alie
ducat dimissis adulteris hoc inuenisti
qm̄ si hec adulteria dixerim⁹ cogerē
mariti occidē adulteras q̄rū vita im
pedit alteras ducē. Atq; ut h' exag
gerares dixisti Nō michi videtur amā
tissime frater oībus hijs dīn⁹ ēē sens⁹ ubi
benignitas et pietas excluditur Si g°
q̄spiam credē nolēs ēē adulteriū qm
a marito sine fornicatiōis cāue re
pudiata. ab altero ducit. et h° cōtra
te inueniat. qa ista rōne suadet hoī
bus homicidia ꝑpetrare et eaȝ ma
ritos quas eo mō repudiatas duce
rit ul' insidijs q̄bȝ potuerit ul' calūp
nijs appetē uel aliq̄bȝ reis crimibȝ
accusare et occidē. ut eis mortuis
possit ēē cōiugia q̄ viuis fuerāt ad
ulteria. Nōne id exaggerādo tibi

dicitur? Quis enim non videt quam amentissime hic dictus
esse sensus ubi non solum benignitas et
pietas excluditur, sed etiam ingens malignitas
et impietas excitatur? Quanquam multo est le-
vius et tolerabilius ut adulteras ma-
riti quam ut maritos adulteri occidant?
Placetne tibi ut propter hanc vanissimam
iniuriam divine defensionem sententie de-
seramus, vel eam insuper accusemus dicentes
non debere adulterium iudicari etiam si pro-
pter causam fornicationis repudiata a
viro alteri coniungatur, ne maritum eius
a quo dimissa est compellatur occidere dum
adulterium in connubium cupit viri potius
morte convertere? Scio tibi hoc placere
ut propter hanc vanissimam iniuriam lex pro
Christi tam vera iaceat et sana, dura et in-
humana iudicatur. Sic itaque non tibi debet
videri ideo negandum esse adulterium, quando
uxore adultera vivente ducitur altera, quia
potest maritus per hoc cogi adulteram occidere
dum cupit sibi licere illa extincta alteram
ducere si hoc ea vivente non licet facere.
Quid si enim et illud dicant christiane fi-
dei detractores cogi homines occidere uxo-
res suas insidiarum sceleribus quas moles-
tas ferre non possunt, sive diuturno lan-
guore laborantes et pati concubitum non
valentes, sive pauperes sive steriles, si-
ve deformes, aliarum spe ducendarum
sanarum, opulentarum, fecundarum, pulcher-
rimarum, quibus eas quas perpeti nolunt preter
causam fornicationis repudiare non
licet et alteras ducere, ne perpetuo devinc-
ti adulterio nec baptizari possint nisi
penitendo sanari? Numquid propterea ne is-
ta homicidiorum scelera perpetrentur dictu-
ri sumus non esse adulteria repudiatis
preter causam fornicationis uxoribus sibi
alteras copulare? Iam vero ex hoc quod sapis
non esse adulterium si vir uxorem cum forni-
cationis abiecerit et alteram duxerit, non-

ne arbitraris cavendum ne dicant viri
uxores suas quas propter alias intolerabiles
causas ferre non possunt mechari cogere
ut ab eis vinculo coniugali per fornicatio-
nem sicut putas soluto liceat eis alte-
ras ducere, et ex eo quod illas mechari
coegerunt a baptismate ablui aut penitentia
sanari, quoniam illis et gratia et medicina
negabitur quod diu cum adulteris vivunt
si prioribus preter causam fornicationis re-
pudiatis alteras duxerint. Nisi quis
forte dicat neminem posse uxorem suam
mechari facere si pudica est, et tamen dominus
omnis qui dimiserit inquit uxorem suam
preter causam fornicationis facit eam me-
chari. Utique propterea quia cum esset pudica
cum viro tamen dimissa cogitur per incontinentiam vi-
vo priore viro alteri copulari, et hoc est
mechari. Quod si hoc ista non fecerit, tamen
ille quantum in ipso est facere compulit, et hoc ei
deus peccatum etiam si illa casta permaneat
imputabit. Sed quis nesciat quod sit raris-
sime que ita pudice vivant cum viris ut
etiam si ab eis dimittantur alios non que-
rant? Incomparabiliter quippe numerus est am-
plior feminarum que cum pudice adhereant
maritis, tamen si dimisse fuerint a mari-
tis non differunt nubere. Cum ergo crede-
rint homines domino dicenti: Omnis qui dimiserit
uxorem suam preter causam fornicationis
facit eam mechari, si crediderit et tibi
dicenti mulierem fornicantem licere viro eius
alteram ducere, quisquis voluerit propter alias
quaslibet molestias carere uxore cui
iunctus est, prius eam mechari faciet sine
fornicatione dimittendo et tunc ducat
alteram cum fuerit illa mecha nubendo,
ac si a priore peccato quo eam mechari
fecerit sive per baptismum sive per penitentiam
liberatus, sine suo adulterio sibi ha-
bere videatur, quod post prioris adulterium
tamquam hic soluto matrimonii vinculo

alterā duxit. Qd̓ quidē si fuit mechatus et uxorē suā mechā faciet. et ipe q̄uis post adulteriū cōiugis aliā ducēdo mechus erit. Nichilōꝫ illi ꝓderit q̄ tibi credidit. et nō potius qui nullo excepto ait. q̄ reliq̄rit uxorē suā ⁊ aliā duxerit mechatur. Quibꝫ oībus cōsideratis atq̄ꝫ tractatis restat. ut ab eis qui hec fideliter audiūt dicatur nob̄ q̄ dn̄o dictū ē. Si talis ē causa cū uxore nō expedit nubē. Quibꝫ et nos quid respondeam⁹. nisi qd̓ ipe respondit. nō oēs capiūt uerbū hoc sꝫ quibꝫ datū ē. Sūt eī eunuchi qui de matris utero sic nati sūt. et sūt eunuchi qui facti sūt ab hoībus. et sūt eunuchi q̄ seipōs castrauerūt ꝓpter regnū celoꝝ. Qui pt̄ capere capiat. Ergo q̄ pt̄ capiat qd̓ nō oēs capiūt. Possūt aūt capē q̄bꝫ hoc prestat mīa occulta sed nō iniusta. Sed ī hijs oībus qui seipōs castrauerūt ꝓpter regnū celorū. alij sūt qui ī utroq̄ꝫ sexu cōcubitū nesciūt. alij qui experti et aūsi sūt. ꝑti quidē illicite. ꝑtim quidē licite experti. Porro hij qui licite experti sūt quidā sūt qui nō nisi licite. quidā et licite ⁊ illicite. Sūt quippe ī eis qui cōiugia tm̄ sua sciūt. sūt aūt qui et stupra q̄libet et alias scias. sꝫ qui post cōcubitū cōiugū seipōs castrāt ꝓpter regnū celoꝝ q̄ morte amittūt cōiuges. q̄ ex cōsensu cū eis cōtinēciā ꝓfitētur. q̄ ex necessitate diuorciū ne uiuis cōiugibꝫ sē alijs copulādo adulteria ꝑpetrent castrāt seipōs ꝓpter regnū celoꝝ. nō ut clariores ibi esse possīt. sꝫ quo aliter ibi eē nō possīt. Nā qui nō ista necessitate se cōtinēt. sꝫ boni appeticōe meliores possīt ibi eē etiā seruata pudicitia cōiugali. q̄uis ī p̄mi[…]is minoribꝫ. tm̄ ītus. Qui uero […] ꝑpterea se cōtinēt. q̄a ꝑoribꝫ cōiugibꝫ uiuis

timēt alijs cōiugari. maiorē debent curā gerē ꝓ salute q̄ gesserūt illi a quibꝫ cōtinētia ꝓ muniē dilecta ē. ā pliores quippe tūc ibi erūt si adulteri nō erūt. Si aūt nō cōtinēt adulteri erūt. q̄a uiuētibꝫ cōiugibꝫ pristinis nō cōiugibꝫ alteris sꝫ adulteris adhebūt. Et si a regno celoꝝ aberūt. ubi erūt. nisi ubi salui nō erūt. Hos igitur alloquor ut qd̓ facē deberet si haberet cōiuges diuturno lāguore marcētes. uel loco sibi inaccessibili absentes aūo sita illicita cōtinētes. hoc faciāt si habuerit cōiuges adulterina īq̄natiōe sordētes. et ꝑpter hoc a suo cōsorcio diuorcietes nō alia q̄rāt cōiugia. q̄a nō erūt cōiugia sꝫ adulteria. Cū eī par forma sit ī hoc uīculo uiri et uxoris sicut uxor uiuēte uiro uocabitur adultera si fuit cū alio uiro. ita et uir uiuente uxore uocabitur adulter si fuit cū alia muliere. Et si eī grauius q̄ ꝑpter causā fornicacōis. oīs tm̄ qui dimiserit uxorē suā et aliā duxerit mechatur. Nō eos terreat sarcina cōtinēcie leuis erit si xp̄i erit. Xp̄i erit si fides aderit q̄ īpetrat a iubēte qd̓ iusserit. Nō eos frangat qd̓ eoꝝ ^uidetur^ cōtinētia necessitatis eē nō uolūtatis q̄ꝫ et illi qui eā uolūtate delegerit fecerūt eā eē necessitatis. qm̄ iā sine dapnacōe ab illa deuiare nō pnt̄. et qui ī ea necessitate cōtrusi sūt faciūt eā eē uolūtatis si nō de seipis. sed de illo a quo ē bonū oē cōfidūt. Illi ad eā cōscenderūt tā maioris glīe. ut aplus aliqd̓ īueniret. isti ad eā cōfugerūt cura salutis nouissime ne perirent. Utriq̄ꝫ ꝑmaneant. utriq̄ꝫ ī qd̓ ꝑuenerūt ābulēt usq̄ꝫ ī finē feruēāt studijs supplicent uotis. q̄a et illis salus cogitanda ē. ut ab eo q̄ uolūtas arripuit eadē

timeat et istis gratia desperanda est non si in eo quod necessitas intulit persistere delectat. Fieri enim potest ut deo terrente et hortante concutiente et implente humanus in melius mutetur affectus atque ita voveat sine coniugiis et sine ullo concubitu atque immunda libidinis attrectatione perseverantissime vivere. ut si separata coniugia locum ducendi alias moriendo aperuerint. claudatur ex voto quod patet ex licito. et quod ceperat ex necessitate inceptum fiat caritate perfectum. Talibus profecto id retribuetur. quod illis qui vel pari consensu cum coniugibus hoc voverunt. vel nullis coniugibus alligati propter maius bonum continentiam delegerunt. Si autem ita se continent ut si moriantur quarum vita coniugali impediuntur alias ducere cogitent. profecto etiam si prius ipsi in tali continentia de corpore abscedant non eis imputatur nisi ad pudicitiam coniugalem propter quam non faciunt quod facerent si liceret. Hac quippe intentione continenter vivere parum est ad accipienda illius quae liberius eligitur continentie premia. sed sufficit ad cavenda adulteria. Hec autem me de utroque sexu meminerim dicere sed maxime propter viros qui propterea se feminis superiores arbitrantur ne pudicitia pares esse dignentur in qua etiam preire debuerunt ut eos ille tamquam sua capita sequerentur. Cum autem lex prohibet adulteria si obtentu incontinentie carnalis infirmitatis admittatur excusatio multis sub nomine false impunitatis pereundi aperitur occasio. Neque enim carnem non habent femine quibus viri tale aliquid nolunt licere. quasi eis quia viri sunt liceat. Sed absit ut melioris sexus tamquam honori debeatur quod pudori detrahitur. cum honor iustius virtuti non vicio debeatur. Cum ipsi tum a feminis utique habentibus carnem tantam flagitant castitatem. ut quando ab uxoribus diutissime peregrinantur velint eas ab adulterino concubitu intactas maneant fervorem consistentis iuventutis et plurime pudicissime consignant maxime syre quarum mariti negotiandi questibus occupati iuvenes adolescentulas deserunt vel vix aliquando senes ad aniculas revertuntur corpore eundem continuerunt non esse impossibile quod se non posse causantur. Si enim hoc non posset infirmitas hominum multo minus id posset sexus infirmior feminarum. Unde istos qui virile non putant excellentiam nisi peccandi licentia quando terremus ne adulterinis coniugiis herendo pereant in eternum. solemus eis proponere etiam continentiam clericorum qui plerumque ad eandem sarcinam subeundam capiuntur inviti. eamque susceptam usque ad debitum finem domino adiuvante perducunt. Dicimus ergo eis Quid si et vos ad hoc subeundum populorum violentia caperemini? Nonne susceptum caste custodiretis officium repente conversi ad impetrandas vires a domino de quibus numquam antea cogitastis? Sed illos inquiunt honor plurimum consolatur. Respondemus Et vos timor multo amplius moderetur. Si hoc enim multi ministri dei repente atque inopinate impositum susceperunt. sperantes se illustrius in christi hereditate fulgere. quanto magis vos adulteria cavendo vivere continenter debetis. metuentes non in regno dei minus lucere sed in gehenna ignis ardere. Hec atque huiusmodi eis ut possumus dicimus qui quocumque modo a se discedentibus vel propter adulterium dimissis coniugibus alias volunt ducere. et cum prohibentur infirmitatem nobis carnis opponunt. Sed iam liber iste claudendus est et rogandus deus ut aut eos temptari non sinat separatis coniugibus aut ita sinat ut timor periclitantis salutis fiat illis amplioris sive probatioris occasio castitatis.

Explicit liber secundus beati augustini de adulterinis coniugiis.

Incipit epl̃a bt̃i augustini ad iulianã de ꝓfessione viduitatis

Augustin⁹ ep̃s seru⁹ xp̃i
seruorũq xp̃i r̃ligiose
famule dei iuliane ĩ dño
dñoꝝ salutẽ. Ne peticõi
tue et ĩ xp̃o dileccõi diu
ti⁹ essem debitor. pro
missiõis mee arripiu uecũq̃ iter ali
as vrgẽtissiãs occupacões meas de
ꝓfessiõe sc̃e viduitatis aliq̃d ad te scri
bere. qm̃ et p̃ntem me rogãdo oneras
ti. Et cũ hoc tibi nõ potuissem negare.
sepe meũ ꝓmissũ lr̃is flagitasti. In
quo sane ope nr̃o cũ aliqua legeris
ad tuã ul ad vr̃am q̃ siml ĩ xp̃o viui
tis ꝑsonã nũme ptinẽ. nec admonicõi
vite vr̃e ꝓprie nec̃ia. nõ ideo debebis
supflua iudicare. Iste quippe lr̃e cu
ius ad te nõ tñ tm̃mõ tibi scribende
fuerũt sed ut aliis ꝑ te ꝓdesset. nõ
utiq a nobis negligendũ fuit. Quicq̃d
ergo h̃ inueneris qd̃ uobis nec̃m ul nũ
q̃ fuerit. ul iã nõ sit. et tñ aliis ẽẽ per
spexeris. nec habẽ te pigeat. nec dare
legendũ. ut et tua caritas sit utili
tas alioꝝ. Cũ igit̃ ĩ oĩ q̃stiõe q̃ ad
vitã moresq ptinet nõ sola doctrina
verũ etiã exhortaco sit nec̃ia. ut doct̃
na qd̃ agendũ sit nouerim⁹. Exhorta
tiõe aũt excitem̃ ne pigeat agẽ qd̃ agẽ
dũ ẽẽ iã nouim⁹. Quid ergo ãplus
te doceã. q̃ id qd̃ apud ap̃lm legim⁹?
Sc̃a eñ sc̃ptura nr̃e doctrine r̃gulã figit
ne audeam⁹ sapẽ pl⁹ q̃ oportet sapẽ.
s; sapiam⁹ ut ip̃e ait ad tẽperanciã
sicut vnicuiq ds̃ ptiuit ẽ mensurã
fidei. Nõ sit ẽ m̃ nichil ali͛ te docẽ. nisi
ṽba tibi doctoris exponẽ. et de hiis
qd̃ dñs dederit disputare. Ait itaq
ap̃lus doctor gẽciũ vas electionis. Dico
aũt ĩnuptis et viduis bonũ ẽẽ illis.

si sic ꝑmãserĩt sicut et ego. Hec ṽba ita
ĩtelligenda s̃t ut nõ existimem⁹ vidu
as nõ oportẽ ĩnuptas dici. q̃a nuptias
videtr̃ expertas habẽ. Innuptarũ eñ nõie
illas sig̃ficat. q̃ s̃t nuptiis alligate si
ue fuerĩt siue nõ fuerĩt. Quod alio loco a
ꝑerit ubi dicit. Diuisa ẽ mulier. ĩnup
ta et ṽgo. Quã utiq ĩ ṽginẽ adiũgit.
q̃d mulierẽ ĩnuptã ñ viduã volt ĩtel
ligi? Vñ etiã deinceps vno ĩnupte nõie
ꝓfessionẽ utrãq ꝯplectit̃ dicẽs. Que
ĩnupta ẽ sollicita est ea q̃ s̃t dñi. quõ pla
ceat dño. Que aũt nupta ẽ sollicita ẽ
ea q̃ s̃t mũdi quõ placeat viro. Innup
tã certe nõ eã tm̃ ĩtelligi voluit q̃ nũ
q̃ nupsit. s; etiã eã q̃ nuptiarũ vinclo
ꝑ viduitatẽ liberata nupta ẽẽ destitit.
Nã ĩdo et nuptã nõ dicit. ñ eã q̃ virũ
habet. nõ etiã eã q̃ habuit et nõ habet.
Quapropt̃ vidua oĩs. ĩnupta ẽ. sed
nõ oĩs ĩnupta vidua ẽ. Sunt eñ ṽgines
ĩdo hic utrũq posuit ubi ait. dico aũt
ĩnuptis et viduis tãq̃ diceret. Quod dico
ĩnuptis nõ eis solis dico q̃ ṽgines s̃t
sed eis etiã q̃ vidue s̃t bonũ ẽẽ et illis
si sic ꝑmãserĩt sicut et ego. Ecce ẽ bo
nũ tuũ eñ bono ꝯparatũ qd̃ dicat ap̃ls
suũ si fides adest. ymo q̃a fides adest.
Breuis ẽ ista doctrina nec ĩdo ꝯtẽpnẽ
da q̃a breuis s; ĩdo facili⁹ et cari⁹ tenẽ
da q̃a ĩ breuitate nõ vilis. Nõ eñ q̃le
cũq bonũ hic ꝯmẽdaret ap̃ls qd̃ fidei
nuptarũ sine ulla ãbiguitate ꝓposuit.
Quãtũ aũt bonũ habeat nuptarũ fides id ẽ xp̃ianaꝝ et r̃ligiosarũ
ꝯiugataꝝ hic ĩtelligi pt̃. q̃ cũ de fugi
enda fornicacõe ꝑcipet. ubi utiq et
ꝯiugatos alloq̃bat̃. Nescitis ĩq̃t quia
corpa vr̃a mẽbra s̃t xp̃i? Tantũ er
go bonũ ẽ fidelis ꝯiugii. ut etiã ip̃i
mẽbra sit xp̃i. Hoc aũt bono qm̃ me
li⁹ ẽ bonũ ꝯtinẽcie vidualis. non

[margin: no]

hac professione id agitur ut aliquid plus sit
catholica vidua quam membrum christi. sed ut
meliorem quam coniugata locum habeat inter
membra christi. Dicit quippe idem apostolus Sic-
ut enim in uno corpore multa membra habemus.
omnia autem membra non eosdem actus habent
ita multi unum corpus sumus in christo singuli
autem alter alterius membra. habentes dona
diversa secundum gratiam que data est nobis. Ideo
etiam cum commoneret coniugatos ne debito
carnalis commixtionis fraudarent invicem
et per hoc alter eorum negato sibi debito
coniugali per intemperantiam suam temptatus
a sathana in fornicationem prolaberetur.
Hoc autem dico inquit secundum veniam non secundum
imperium Volo autem omnes homines esse sicut me-
ipsum. sed unusquisque proprium donum habet a
deo alius sic. alius autem sic Vides enim coniu-
galem pudicitiam et thori christiani matri-
monialem fidem. donum esse et hoc a deo. ut
illud quod ultra liberorum procreandorum ne-
cessitatem modum concumbendi aliquatenus
concupiscentia carnalis excedit non nuptia-
rum sit hoc malum sed veniale sit propter nup-
tiarum bonum Non enim de coniugio quod copu-
latur liberorum procreandorum causa et fide
pudicitie coniugalis et indissolubili quam
diu ambo vivunt matrimonii sacramento
que omnia bona sunt. sed de illo inmodico car-
nis usu qui infirmitate coniugum agnos-
citur et interventu boni nuptialis ignos-
citur ait apostolus Secundum veniam dico non secundum
imperium Item cum dicit mulier alligata
est quamdiu vir eius vivit. quod si mortuus
fuerit vir eius. liberata est cui vult nu-
bat tantum in domino. beatior autem erit si sic per-
manserit secundum meum consilium. satis os-
tendit beatam esse in domino etiam post mor-
tem viri iterum nubentem fidelem. sed in eodem
domino viduam beatiorem. Hoc est ut scriptu-
rarum non tantum verbis. verum etiam exemplis
loquar. beatam esse ruth sed annam beati-
orem Quapropter hoc primum oportet. ut
noveris bono quod elegisti non dampna-
ri secundas nuptias sed inferius honorari
Nam sicut bonum sancte virginitatis quod elegit
filia tua non dampnat unas nuptias
tuas sic nec viduitas tua cuiusquam
secundas. Hinc enim maxime cathafrigarum et
novatianorum hereses tumuerunt. quas
buccis sonantibus non sapientibus etiam ter-
tullianus inflavit. dum secundas nuptias
tamquam illicitas maledico dente concidit.
quas omnino licitas apostolus sobria mente
concedit Ab hac sane doctrina nullius indoc-
ti. nullius docti disputatione movearis.
Nec ita extollas bonum tuum ut quod ma-
lum non est tamquam malum crimineris alienum
sed tanto magis gaude de tuo bono. quan-
to magis vides non tantum illa devitari
mala. sed quedam etiam bona superari.
Mala sunt enim adulterium vel fornicatio. Ab
his autem illicitis valde longe est que
voti libertate se obstrinxit. et sibi etiam
licita ne liceret non imperio legis. sed con-
silio caritatis effecit Et bonum est pu-
dicitia coniugalis sed melius bonum est con-
tinentia vidualis Hoc ergo melius illius
boni submissione honoratur non illud
bonum melioris huius laude dampnatur
Cum autem apostolus cum celibum et innuptarum com-
mendaret fructum. quod cogitant que sunt domini
quomodo placeant deo subiecit et ait Hoc
autem ad utilitatem vestram dico non ut laque-
um vobis iniciam id est non ut vos cogam
sed ad id quod honestum est. non quia innupta-
rum bonum honestum dixit. ideo putare
enim debemus turpe esse vinculum coniugale
Alioquin etiam primas nuptias condempna-
bimus quas nec cathafrige nec novaci-
ani. nec disertissimus eorum astipulator
tertullianus turpes ausus est dicere.
Sed quemadmodum cum ait. Dico autem innup-
tis et viduis bonum esse illis si sic perma-

seruit. utiqȝ bonū posuit p meliore. quo
oīe q bono cōpatū melīꝰ dicit̄ etiā
hoc ꝓcul dubio bonū ē Nā qd ē aliud
q ita dicit̄ melīꝰ nͥ qd maiꝰ bonū ē.
Nec ido cōsequenter eū sensisse arbitrium
malū ēē si nupserit. qm dixit bonū
ēē illis si sic ꝑmāserit Ita etiā cū ait
sȝ ad id qd honestū ē nō matrimoniū
turpe ēē mōstrauit. sȝ qd honestū ē
rit honestiꝰ gn̄alis honesti noīe
cōmēdauit Quia honestiꝰ qd ē nisi
qd magis honestū ē Magis aūt ho
nestū utiqȝ honestū ē Apte quippe
declarauit hoc ēē bono illo melius
ubi ait. qui dat nuptū bn̄ facit. et q
nō dat meliꝰ facit Et hoc illo bt̄o be
atiꝰ ubi ait beatior aūt erit si sic ꝑ
māserit Sicut ergo bono meliꝰ et bt̄o
beatiꝰ sic honesto honestiꝰ ē. qd ho
nestū uoluit appellare Absit eñ ut
turpe sit. Vn̄ loquēs apl̄s petrꝰ ait.
Viri uxoribȝ vr̄is tāq̄ vasi infirmio
ri et subiecto tribuite honorē qͥ cohē
redibȝ grē Et illas alloquēs subdi
tas ēē uiris suis exemplo sare adhor
tat̄. Nā sic qdā inquit sc̄e mulieres
q in deū sperabāt ornabāt se obseq̄n
tes uiris suis. quo sara obediebat
abrahe dn̄m illū uocās. cuiꝰ facte
estis filie bn̄facientes et nō timētes
ullā ꝑturbacōez Vn̄ et illud qd de
innupta paulꝰ apl̄s dixit ut sit
sc̄a corpe et spū nō sic accipiēdū
ē qͥ innupta fidelis et casta et scd̄m
scripturas subdita uiro nō sit sc̄a corpe
sed tm̄ nō spū Fieri eñ nō pt ut sc̄i
ficato spū nō sit sc̄m etiā corpꝰ quo
sc̄ificat̄ utiqȝ spūs Sȝ ne cuiq̄ nos
potiꝰ argumētari q̄ hoc diuino elo
quio ꝓbari uideam̄. qm̄ petrꝰ sarā
cōmēorat uirꝰ sc̄e inquit mulieres tm̄
mō nō ait et corpe. illud eiusdē pau

li cōsideremꝰ ubi fornicacōes ait Nescitis
qa corpa vr̄a mēbra sūt xp̄i. Tollēs mē
brū xp̄i faciā mēbra meretricis. Absit
Audeat ergo aliqs dicē mēbra xp̄i sc̄a
nō ēē. Aut uō audeat a mēbris xp̄i fi
deliū cōiugatarū corpa separare. Vn̄ etiā
paulo pꝰ ait Corpꝰ vr̄m tēplū in uobis
ē spūs sc̄i quē habetis a deo et nō estis
vr̄i Empti eñ estis ꝑcio magno Cor
pus fideliū et mēbra xp̄i ēē dixit et
tēplū spūs sc̄i Vbi ꝓfecto utriusqȝ sexus
fideles intelliguntur Ibi ergo sūt nupte
ibi et innupte sȝ distincte meritis et
tāq̄ mēbris mēbra ꝑlata. quorū tm̄
neutra sit a corpe separata Cū igit̄
de innupta loquens ait. ut sit sc̄a et
corpe et spū. ampliorē innuptarū et in
corpe et in spū sc̄ificacōnē intelligi
uoluit. nō corpꝰ nuptarū oīno sc̄i
ficacōe ꝑuauit. Disce itaqȝ bonū
tuū ꝑmo memēto q̄ didicisti bonū
tuū plꝰ laudari qa est aliud bonū
quo sit hoc meliꝰ. q̄ si alit hͦ bonū ēē
nō posset nͥ illud malū esset. aut oī
no nō eēt. Habet oculi in corpe mag
nū honorē sed minorē haberēt si soli
essent et alia minoris honoris mē
bra nō essent In celo ipa sua luce
sol lunā superat nō vituperat. et
stella ab stella differt in gloria non
dissidet in supbia Ideo fecit d̄s oīa. et
ecce bona ualde nō tm̄ bona. sȝ etiā
ualde. nō ob aliud nͥ qa oīa Nā et ꝑ
singula opa dicebat̄. Vidit d̄s quia
bonū ē Vbi aūt oīa noīata sūt addi
tū ē ualde et dictū ē vidit d̄s oīa q
fecit et ecce ualde bona Meliora eñ
qdā singula q̄ alia singula. sȝ me
liora simul oīa q̄ qlibet singula Xp̄i
itaqȝ doctrina sana in eiꝰ corpe sanū
te faciat p eiꝰ grām. ut id qd alijs
meliꝰ habes in corpe et spū. idē ipē

spus tu9 qui corpi dnat. nec se extol-
lat isolet̄er nec discernat isciēnt. Nec
qa dixim9 ruth btam ānā beatiorē
cū illa bis nupserit. hec vni viro cito
viduata diu vixerit. ↄtinuo te etiā
meliorē putes ēē q̄ ruth. Alia q̄ppe
pphetiās tpibus scāy fēiaꝝ dispē
sacō fuit. quas nubē obediētia non
ↄcupīa ↄpellebat ut ppagaret ppls
dei ī quo p̄mitteret pphete xpi. Cū
et ipē pplūs p ea q̄ ī figura ↄtigebat
ī illis siue ī hijs qui scirēt. siue ī hijs
qui illa nescirēt. nichil aliud esset
q̄ pphetia xpi quo nasceret etiam
caro xpi. Vt g° ille pplūs ppagaret
maledcūs habebat p legis sentētiā
qui nō suscitaret semē ī isrl. Vn̄ ⁊ scē
muliēs attendebāt nō cupiditate
cōcūbendi sz pietate pariendi. ut rec-
tissimē credāt coitū nō fuisse q̄siture
si ples posset aliť puenire. Et viris u-
sus pluriū viuarū ↄtendebat vxo-
rū cui9 rei nō cōcupīa carnis sz pro
uidētiā gn̄acōis fuisse causā illud
ostendit q sicut scīs viris habē plēs
vxores viuas nō ita etiā scīs fēīs li-
cebat miscēri maritis pluribz vi-
uis. q̄ tāto essent turpiores q̄to
magis appeterēt vn̄ nō esset fecū
diores. Proinde scā ruth. cū semē q̄le
illo tpe necim fuit ī isrl' nō haberet
ī mortuo viro q̄siuit alterū de quo
habēt. Hac itaq3 bis ↄiugata. ido
ānā vni viro vidua beatior fuit. qa
pphetissa xpi ēē meruit. quā credē
dū ē etiā si filios nullos habuit. qd q̄
dē scriptura reticendo relīqt ī icertū.
eo spū p̄uidisse xpm ex uḡie pxie ēē
venturū quo potuit agnoscē ⁊ puu-
lū. Vn̄ merito etiā sine filiis si tn̄ eos
nō habuit scdās nuptias recusauit
q̄a nouerat iā tēpus ēē quo xpo nō

officio pariendi sed studio cōtinendi.
nec ↄiugalibz fetandis visceribz. sz
castificandis vidualibz moribz me-
li9 seruiret. Si vō etiā sciebat ruth
p suā carnē ppagari semē vn̄ xps car-
nē fuerat habitur9 et huic scīe nu-
bendo exhibuit misteriū nō audeo
iā dicē beatiorē fuisse ānē viduita-
tē. q̄ illi9 fecunditatē. Tu at q̄ ⁊ filios
habes et ī eo scli fine viuis quo iam
tēpus ē nō mittendi lapides sz col-
ligendi. nō āplectendi sz ↄtinendi
ab āplexu cū clamet aplūs. Hoc at
dico fr̄es tēpus breue est. reliquū ē
ut qui habēt vxores tāq̄ nō haben-
tes sit. Pfcō si scdās nuptias appe-
tisses nullū pphetie ul legis obsequiū
nullū plus saltē carnale desideriū
sz solū9 icōtinētie fuisset idiciū. fe-
cisses eni qd ait apls. cū dixisz bo-
nū ēē illis si sic pmāserit sicut ⁊ ego
ↄtinuo quippe addidit. q si se nō cō-
tinēt nubāt. Malo at nubē eas q̄
vri. Hoc eī dixit ut effrenate libidi-
nis malū nō p̄cipitaret ī turpitu-
dinē flagiciorꝫ cū exciperēt hones-
tate nuptiarꝫ. Gras at dno. q̄ m pe-
peristi qd ēē noluisti ⁊ ūgitas plis
tue ↄpēsauit dispendiū uirginitatis
tue. Nā diligēter iterrogata doctri-
na xpiana et p̄mas nuptias iā isto
tpe nisi ī cōtinētie sit īpedimēto cō-
tēpnendas ēē rndit. Qui eī dixit. si
se nō ↄtinēt nubāt. potuit dicere
si filios nō habēt nubāt. Si p9 p̄di-
cacōez ī suricoēmq3 xpi q̄ iā ex oī-
bus gentibz filioꝝ spūaliū gignē-
doꝝ tanta suppetit copia tale offi-
ciū ēēt ex carne filios ī propagare
q̄le p̄mis tpibus fuit ⁊ qd alibi di-
cit. volo igit iuniores nubē filios
procreare matresfamilias ēē. nuptia

cum bonum applicata sobrietate et caute com-
mendat. non peccandi officium etiam eis
qui continentie bonum ceperunt tamquam ad obse-
quendum legi imponit. Denique cum hoc dixe-
rit pandit cum adiungit et dicit Nullam
occasionem dare adversario maledicti
gratia. Iam enim quedam converse sunt retro post
sathanam. ut his verbis eius intelligamus
eas que nubere voluerunt melius potuisse
continere quam nubere. sed melius nubere quam retro
ire post sathanam. id est ab excellenti
illo virginalis vel vidualis castitatis
proposito in posteriora respiciendo cadere
et interire. Proinde que se non continent nu-
bant antequam continentiam profiteantur antequam deo
voveant quod nisi reddant iure dampnantur.
Alio quippe loco de talibus dicit Cum enim in de-
liciis egerint in christo nubere volunt habentes
dampnationem. quoniam primam fidem irritam
fecerunt id est voluntate ad nuptias a propo-
sito continentie defluxerunt. Irritam quippe
fecerunt fidem quam prius voverunt. quod perse-
verantia implere noluerunt. Nuptiarum igitur
bonum semper est quidem bonum. sed in populo dei fu-
it aliquando legis obsequium. nunc est infirmita-
tis remedium. In quibusdam vero humanitatis
solacium. Filiorum quippe procreationi operam
dare. non canino more per usum promiscuum
feminarum sed honesto ordine coniugali non
est in homine improbandus affectus ipsum tamen lau-
dabilius transcendit et vincit celestia
cogitans animus christianus. Sed quoniam sicut ait
dominus. non omnes capiunt verbum hoc. que potest ca-
pere capiat. et que se non continet nubat.
que non cepit deliberet. que aggressa est per-
severet. Nulla adversario detur occasio.
nulla christo subtrahatur oblatio. In coniuga-
li quippe vinculo si pudicitia conserva-
tur dampnatio non timetur. sed in viduali
et virginali continentia excellentia mu-
neris amplioris expetitur. Que expetita
et electa et voti debito oblata. iam

non solum capescere nuptias sed etiam si non
nubatur. nubere velle dampnabile est. Nam ut
hoc demonstraret apostolus non ait cum in de-
liciis egerint in christo nubunt sed nubere vo-
lunt. Habentes inquit dampnationem. quoniam
primam fidem irritam fecerunt. et si non nu-
bendo. tamen volendo. non quia ipse nuptie
vel talium dampnande iudicantur. sed dampnatur
propositi fraus. dampnatur fracta vo-
ti fides. dampnatur non susceptio a bono in-
feriore. sed ruina ex bono superiore. Pos-
tremo dampnantur tales non quia coniu-
galem fidem postea inierunt. sed quia continen-
tie primam fidem irritam fecerunt. Quod ut bre-
viter insinuaret apostolus. noluit eas dicere
habere dampnationem que post amplioris sancti-
tatis propositum nubunt. non quia dampnantur
sed ne in eis ipse nuptie dampnari puta-
rentur. Sed cum dixisset nubere volunt conti-
nuo addidit habentes dampnationem.
Et dixit quare quoniam priorem fidem irritam
fecerunt ut voluntatem que a proposito cecidit
appareat esse dampnatam sive subsequantur
nuptie sive desint. Proinde qui dicunt
talium nuptias non esse nuptias sed po-
tius adulteria. Non michi videntur satis
acute ac diligenter considerare quid
dicant. Fallit eos quippe similitudo veri-
tatis. Quo enim similitudo christi dicuntur eli-
gere que christiana sanctitate non nubunt.
Hinc argumentantur quidam dicentes Si
viro suo vivo que alteri nubit adul-
tera est. sicut ipse dominus in evangelio defi-
nivit. vivo ergo christo cui mors ultra
non dominabitur que coniugium eius elegerat. si
homini nubit adultera est. Qui hec dicunt
acute quidem moventur. sed parum atten-
dunt hanc argumentationem quanta rerum
sequatur absurditas. Cum enim lauda-
biliter etiam vivente viro ex eius consensu
continentiam femina christo voveat. iam secundum
istorum rationem nullo modo hoc facere debet

ne ipm̄ xpm̄ qd̄ sentire nefas ē adul
teriū faciat. cui viuēte marito nu
bit. Deinde cū p̄me nuptie melioris
sint meriti q̄ sc̄de absit ut statū vidu
atū iste sit sensus ut xp̄s eis videat̄ q̄
sc̄ds marit⁹. Ipm̄ ei habebāt et ātea
q̄n viris suis fidelit̄ subdite seruiebāt
nō carnalit̄ sȝ spūalit̄ virū cui etiā
ipsa cui⁹ mēbra sūt ꝯiux ē. q̄ fidei spei
caritatis īteg̃ritate nō ī solis ũgīb⁹.
sc̄is. sed etiā ī viduis et ꝯiugatis fide
lib; tota ũgo ē Vniūse q̄ppe ecclie cui⁹
illa oīa mēbra sūt apl̄s dicit Aptaui
vos vni viro ũginē castā exhibē xp̄o
Nouit āt ille ꝯiugē ũginē sīn corrup
tiōe fecūdare. quē ī ipa etiā carne potu
it mater sīn corrupcōe procreare Fit
āt p̄ hāc min⁹ ꝯsideratā opiōnē qua
putāt lapsarū a sc̄o p̄posito feīarū si
nupserīt nō ee᷑ ꝯiugia. nō puū ma
lū ut a maritis separent̄ vxores q̄si
adultere sint nō vxores Et cū volūt
eas sepatas reddē ꝯtinētie faciūt ma
ritos earū adulteros veros cū suis
vxorib; viuis adulteras duxerint
Quapp̄ter nō possū q̄dem dicē a p̄po
sito meliore lapsas si nupserint feīas
adulteria ee᷑ nō ꝯiugia Sȝ plane nō
dubitauerī dicē lapsus et ruinas a
castitate sanctiore q̄ vouet̄ dn̄o adul
terijs ee᷑ peiores Si ei qd̄ nullo mō du
bitandū ē ad offensionē xp̄i p̄tinet
cū mēbrū ei⁹ fidem nō seruat mari
to. q̄nto grauius offendit̄ cū illi ipi non
seruat̄ fides ī eo q̄ exigit oblatū qui
nō exegerat offerendū Cū ei quisq̄
nō reddit qd̄ nō īperio ꝯpulsus sed cō
silio ꝯmonit⁹ vouit tāto magis frau
dati voti auget iniq̄tatē. q̄nto minus
habuit vouendi necitatē Hec ideo
disputo ne arbitreris uel sc̄das nup
tias crimē ee᷑. uel q̄slibz nuptias cū
sūt nuptie malū ee᷑ Nō itaq̄ illas abs
te dāpnatas velis ee᷑. sed sp̄retas Bonū
ergo cōtinētie vidualis luculēti⁹ decet
cū pro illo vouēdo et p̄fitēdo p̄ūt ꝯtēp
nere feīe qd̄ et libet et licet Sȝ p⁹ voti
p̄fessionē p̄seuerāter frenādū ꝫ vi
cendū ē qd̄ libet q̄ȝ iā nō licet De ter
tijs et quartis et de ultra pluribus
nuptijs solet hoīes mouē q̄stionē Vn
ut breuit̄ respondeā nec illas nuptias
audeo dāpnare. nec eis v̄ecūdiā nūo
sitatis īferre Sȝ ne cuiq̄ breuitas hui⁹
r̄nsiōis mee forte displiceat. uberi⁹
disputātē rep̄hensorē meū audire
parat⁹ sū fortassis ei afferat aliquā
rōnē. q̄re sc̄de nuptie dāpnent̄. t̄cie
dāpnent̄. Nā ego sicut ī exordio ser
monis hui⁹ admonui. nō audeo pl⁹
sapē q̄ oportet sapē. Quis ei sū q̄ putē
definiendū q̄ nec apl̄m video defi
niuisse Ait ei Mulier alligata ē q̄
diu vir ei⁹ viuit Nō dixit p̄m⁹ ā sc̄ds
aut t̄ci⁹ ā quotuslibet. Sȝ mulier inq̄t
alligata ē q̄ diu vir ei⁹ viuit Si āt
mortu⁹ fuerit vir ei⁹ liberata ē cui
volt nubat tm̄ ī dn̄o Beatior āt erit
si sic p̄māserit Quid huic sentētie
q̄ntū ad hāc rem attinet addi uel de
trahi possit ignoro Deinde ipm̄ q̄ȝ
aplōr ac nr̄m magr̄m et dn̄m audio
saduceis respondentē. cū p̄posuissent
mulierē nō vni virā uel biniuirā sȝ
si dici pōt septiuirā ī resurrectiōe cui⁹
futura ee᷑t vxor. īcrepās ei eos ait.
Erratis nō scientes sc̄pturas neq̄ ũtu
tē dei In īsurrectōe ei nec nubent neq̄
vxores ducēt. Nō ei īcipiet mori sed e
runt equales dei āgelis Eorū itaq̄ re
surrectionē ꝯmemorauit qui īsurgūt
ad vitā. nō qui resurgūt ad penam
Potuit ergo dicē. erratis nescientes sc̄p
turas. neq̄ ũtutē dei In illa ei īsur

surrectione in istam nube isse ee nō pote-
rit. deinde addē. q̄a nec aliq̄ ibi nu-
bit. Sz nec ipam ubi videm9 tot ma-
ritoz mulierē ulla sue sine significaco-
ne dampnauit. Quapp̄t nec cōtra huā-
ne verecūdie sensū audio dicē. ut q̄-
tiens voluerit viris mortuis nubat
femina. Nec ex meo corde p̄ter scripture
sce auctem q̄ taslibet nuptias aude-
o cōdempnare. Qd̄ aūt dico vniuire vidue
hoc dico oī vidue. Beatior eris si sic
p̄manseris. Nā et illud nō īsipienter
cōponi solet ut dicat qui p̄t. q̄nā vidu-
a meritis p̄ferenda sit. vtrū vniuira
q̄ cū vixisset diuci9 cū marito filiis p̄-
creatis saluis q̄ viduata cōtinentiā
p̄fessa ē. an ea q̄ adolescentula īt̄ra du-
os ānos amissis duobz viris nullis
ad cōsolacōem extātibz liberis cōti-
nētiā deo vouit et ī ea p̄seuerātissiā
sctitate cōsenuit. Hic se exerceat si p̄nt
disputando et nobis aliq̄d demrān-
do qui de nūo viroz. nō de ip̄i9 cōtinē-
tie viribz pensant merita viduarū.
Si eñ dixerit illi biuire illā vniuirā
eē p̄ferēdā ñ attulerit spālem aliquā
rōnē ul auctēm p̄fto īueient ūtuti
aīmi. nō maiorē ūtutē aī sz carnis
felicitatē anpone. Ad felicitatē q̄ppe car-
nis p̄tinuit. et diu cū viro viuē et filios
p̄creare. Sz si nō eam ob hoc p̄ponūt
q̄a filios habuit. id ip̄m certe qd̄ diu
cū viro vixit qd̄ aliud q̄ carnis felici-
tas fuit. Meritū porro āne illi9 cō
maxīe cōmēdat q̄ cū tā cito extulis-
set virū p̄ p̄olixā etatē suā diu cū
carne cōflixit et vicit. Sic eñ sc̄ptū ē.
Et erat āna p̄phetissa filia phanuel
de tribu aser. Hec p̄cesserat ī diebus
multis et vixerat cū viro suo ānis sep-
tē a ūginitate sua. Hec vidua usqz ad
ānos octoginta q̄tuor q̄ nō discedebat

de tēplo ieiuniis et oroībus seruiēs dn̄o
die ac nocte. Vides q̄madmodū sc̄ā vi-
dua nō solū eo p̄dicat q̄ vniuira fuit
verū etiā q̄ paucos ānos cū marito vixe-
rit a ūginitate sua. et vidualis cōtinētie
mun9 usqz ad tantā senectutē tanta
pietatis seruitute p̄duxerit. Constitu-
am9 igit̄ añ oclos nr̄os viduas tres
habētes singula eorū que huic ī erāt
oīa. Unā ponam9 vniuirā. cui desit
tāta prolixitas viduitatis. q̄ diu cū
marito vixerit. et tantū studiū pie-
tatis q̄ nō ita ieiuniis 7 oroībz serui-
at. Alterā q̄ post p̄oris mariti breuis-
simā vitā. etiā scdm̄ cito amiserit.
et diuturna etate sit vidua. sz etiam
ip̄a nō tm̄ det operā ieiunioz 7 obsec-
tionū et r̄ligiosissime seruituti. Terciā
q̄ nō solū duos viros habuerit sz etiā
cū ābobz singillatī ul cū aliquo eoz
diuci9 vixerit et posteriore etate vi-
duata ī q̄ q̄dē si nubē voluiss&z posset
et filios p̄creare. Suscepit cōtinētiā vi-
dualē sz pl9 ītenta ī deū. pl9 sit solli-
cita q̄ illi placeat actitare nocte ac
die sicut āne ieiuniis et obsecrātoibz
seruiēs. Si cōtendat q̄ nā istarū sit
meritis potior. q̄s nō videat ī hoc cer-
tamīe palmā dandā eē maiori feruē-
tiorīqz pietati. Ita et tres alie cōstitu-
antur. quibz illarū triū bina īsit sin-
gula desint. Q̄s dubitet et eas me-
liores eē. q̄bz p̄pollēci9 fuerit ī suis bo-
nis duobz p̄ia humilitas. ut alta sit
pietas. Nulla quidē istaz sex vidua-
rū tue norme adequat̄. Tu eñ si hoc
votū ad senectutē usqz p̄duxeris. oīa
tria potes habē. q̄bz āne meritū ex-
celluit. Nā 7 vnū virū habuisti. 7 nō
diu tecū vixit ī carne. ac p̄ hoc si ex-
hibueris obediētiā ūbis ap̄li dicē-
tis q̄ aūt vē vidua ē 7 desolata spe-

vauit ī dnm̄ et ꝑsistit ī orōnibȝ noc-
te ac die. atqȝ illud qd̓ sequitur sobria
vigilātia deuitaueris q̄ aūt ī delitijs
agit viues mortua ē. Omīa illa tria
bona q̄ āne fuerūt. et tua erūt. Tibi
aūt sūt et filij. q̄s forte illa nō habuit.
Nec ideo laudanda es q̄a eos habes sȝ
q̄a pie nutrire atqȝ educare studes.
Vt enī tibi nascerent̄ fecūditatis. ut vi-
uāt felicitatis ē. ut aūt sic īstituātur
uolūtatis ē ⁊ ꝑtātis. In illis tibi hoīes
gratulent̄ ī hoc te imitent̄. Anna ꝓ-
phetie sciām cognouit apud matrē
uirginē xp̄m. Te euāgelica gr̄a fec̄
matrē ūgīs xp̄i. Illa itaqȝ scā virgo
quā xp̄o volentē et petentē obtulis-
tis vidualibȝ auie matrisqȝ meritis
addidit aliq̄d de merito ūginali. Non
enī nichil īde habetis q̄ hanc habetis
et ī illa estis qd̓ ī vobis nō estis. Nā
ut scā ūginitas adimeret̄ nubētibȝ
vobis. ideo factū ē ut nasceret̄ ex vobis.
Hec itaqȝ de meritis diūsis cōiuga-
tarū diuersarumqȝ viduarū hoc ope-
re nō disputare. si id qd̓ ad te scribo tibi
tm̄ modo scribere. Sȝ qm̄ sūt q̄dā ī hꝰ gn̄e
sermōis difficilliē q̄stiōes aliqn̄ āplꝰ
q̄ qd̓ ad te ꝓprie ꝑtinet dicē volui. ꝓpt̄
quosdā qui sibi docti nō vident̄ n̄ alie-
nos labores nō iudicando conent̄ discu-
tere sȝ lacerando cōtēdere. Deinde etiā
ut tu ipsā nō solū serues qd̓ vouisti ⁊
ī eo bono ꝑficias. uerū etiā diligenti-
ꝰ firmiꝰqȝ noueris idē bonū tuū nō
a malo nuptiarū distingui. sȝ bono
nuptiarū anponi. Nā qui viduatarū
feiarū nuptias dāpnat etiā si conti-
nētiā suā multarū quibȝ tu uteris
rerū abstinētia mirabilit̄ ⁊ feruēter
exerceat. nō ideo te seducat. ut senti-
as qd̓ sentiūt etiā si facere nō possis qd̓
faciūt. Nemo enī vult ēē freneticꝰ. etiā
si videat freneticū vires viribȝ sanorū
ēē fortiores. Ꝑripue igit̄ doctrina sana
bonitatē ꝓpositi exornet et muniat.
Inde ē quippe q̄ catholice feīe etiam
sepiꝰ nupte nō solū vniuiris viduis
sȝ ⁊ ūginibȝ heretico⁊ iusto iudicio ꝑfe-
runtur. Multi sūt quidē de his tribȝ re-
bus cōiugij viduitatis et ūginitatis q̄s-
tionū sinꝰ. multe ꝑplexitates q̄bȝ dis-
putando penetrandis ul̓ soluendis
et maiore cura opus ē et copiosio-
re sermone ut ul̓ ī oībus eis recte sa-
piamꝰ. sȝ si qd̓ alit̄ sapiamꝰ id q̄qȝ
nobis dn̄s reuelet. Verūptm̄ qd̓ etiam
illic cōsequēt̄ dicit aplūs. ī qd̓ ꝑueni-
mꝰ ī eo ābulemꝰ. Ꝑuenimꝰ aūt q̄ ad
hāc rem de qua loq̄mur attinet ut
cōtinētiā cōiugio ꝓponamꝰ. sc̄ām vero
ūginitatē etiā cōtinētie viduali. ⁊ ne
aliq̄s nuptias. q̄ tm̄ nō adulteria sȝ
nuptie sūt. cuiꝰlibet n̄ri nr̄o⁊ re ꝓpo-
siti laude dapnemꝰ. Multa alia de
istis rebus dc̄a sūt a nobis ī libro de
bono cōiugali. et ī alio libro de scā ū-
ginitate. et ī ope qd̓ adūsus faustū ma-
nicheū q̄nto potuimꝰ labore cōscripsi-
mus. Qm̄ patriarcha⁊ ⁊ ꝓpha⁊ casta
cōiugia mordacissime repⁿhendēdo fal-
tis suis quorūdā īdocto⁊ aīos a fi-
dei sanitate detorsit. Proinde qm̄ ī ex-
ordio huiꝰ opusculi. duo q̄dā nc̄īa
ꝓposuerā et exequenda pollicit̄ erā.
vnū qd̓ ad doctrinā alterū qd̓ exhorta-
tionē ꝑtinet. Et priori ꝑti ut potui ꝓ
suscepto negotio nō defui. Ad exhor-
tationē veniamꝰ. ut qd̓ bonū prudēt̄
sciri etiā ardēt̄ diligat̄. Qua ī re il-
lud priꝰ āmoneo ut quātācūqȝ tibi
esse sentis pie cōtinētie dilectionē
bn̄ficio dei tribuas eiqȝ gr̄as agas
qui de spū suo tibi tātū largitꝰ est
ut eiꝰ ī corde tuo caritate diffusā li-

tate vel liceat etiam tibi amore boni melio-
ris auferret. Donavit enim ne liberet
iubente tamen licet. et ut iam non liceret etiam
si liberet et ex hoc firmius non liberet. ne
fieret quod non liceret. Quod si tamen non est etiam tunc
liceret. tantumque mereris vidua Christi. ut fi-
liam quoque videres virginem Christi. Dum enim tu oras
sicut Anna. facta est illa quod Maria. Hec do-
na Dei esse quanto magis nosti. tanto ma-
gis es eiusdem donis beata. immo aliter non
es nisi quod habes noris a quo habeas.
Attende enim quid de hac re apostolus dicit.
Nos autem non spiritum huius mundi accepimus.
sed spiritum qui ex Deo est. ut sciamus que a Deo
donata sunt nobis. Multi quippe habent
multa Dei dona et nesciendo a quo ha-
beant impia vanitate iactantur. Nemo est autem
donis Dei beatus. qui donanti existit in-
gratus. Quia et illud quod inter sacra mis-
teria cor habere sursum iubemur. ipso adiu-
vante id valemus quo iubente admone-
mur. Ideoque sequitur ut de hoc tanto bono sur-
sum levati cordis non nobis gloriam quasi no-
strarum virium tribuamus. sed domino deo nostro
gratias agamus. Hoc enim continuo admonemur
quia hoc dignum est. hoc iustum est. Recordaris
unde hec verba sint et qua sanctione et quanta
sanctitate commendentur agnoscis. Tene igitur et
habe quod accepisti et datori gratias age.
Quamvis enim accipere et habere tuum sit. id tamen ha-
bes quod accepisti. Quoniam superbienti et ex eo
quod habebat quasi a seipso habere impie glo-
rianti veritas per apostolum dicit. Quid enim ha-
bes quod non accepisti. si autem accepisti. quid
gloriaris quasi non acceperis. Hec me admo-
nere compellunt cavendi atque devitandi
quorundam sermunculi qui per aures et animas
multorum serpere ceperunt. quod cum lacrimis
dicendum est. inimici gratie Christi. per quos suadetur
ut nec oratio nobis ad deum ~~nobis~~ necessaria
esse videatur ne intremus in temptationem. Sic
enim conantur defendere hominis liberum arbi-

trium ut eo solo etiam dei gratia non adiuti va-
leamus quod divinitus iubetur implere. At per hoc
sequitur ut frustra dominus dixerit. Vigila-
te et orate ne intretis in temptationem. Et
frustra cotidie in ipsa dominica oratione dica-
mus ne nos inferas in temptationem. Si enim
nostre tantummodo potestatis est ne temptatione supe-
mur. ut quod oramus ne intremus vel infera-
mur in eam faciamus potius quod nostri est liberi
arbitrii atque absolutissime potestatis. et ir-
rideamus apostolum dicentem. Fidelis deus qui non
vos permittat temptari super id quod potes-
tis et resistamus ei dicentes. Ut quid peto
a domino quod in mea posuit potestate. Sed absit
ut hoc sapiat qui sanum sapit. Proinde
petamus ut det. quod ut habeamus iubet.
Ad hoc enim quod nondum habemus iubet
ut habeamus. ut admoneat quid peta-
mus. et quod nos tum iusserit posse invene-
rimus. etiam hoc unde acceperimus intelli-
gamus. ne inflati et elati huius mundi
spiritu nesciamus que a deo donata sunt no-
bis. Proinde arbitrium voluntatis huma-
ne nequaquam destruimus. quando dei gratiam
qua ipsum adiuvatur arbitrium non super-
bia negamus ingrata. sed grata potius
pietate predicamus. Nostrum est enim velle
sed voluntas ipsa et admonetur ut sur-
gat et sanatur ut valeat. et dilatatur
ut capiat. et impletur ut habeat. Nam si
nos non vellemus. nec nos utique accipe-
mus ea que dantur nec nos haberemus.
Quamvis enim habere continentiam ut iterum ce-
tera dona dei de ipsa potius loquar de
qua ad te loquor. Quamvis igitur habet
continentiam nisi volens. quia et nemo acci-
peret nisi volens sed a quo detur ut nostra
voluntate accipiatur haberi possit. Si
quis attende scripturam immo quia nos-
ti recole quod legisti. Cum scirem inquit quia
nemo potest esse continens nisi deus det. et hoc
ipsum erat sapientie scire cuius esset hoc donum

Magna ista sunt duo munera. sapientia et continentia. Sapientia scilicet qua in dei cognitione formamur. continentia vero qua huic seculo non conformamur. Iubet autem nobis deus ut et sapientes et continentes simus. sine quibus bonis iusti perfectique esse non possumus. Sed oremus ut det quod iubet adiuvando et inspirando. qui commonuit quod velle debeamus precipiendo et vocando. quicquid hinc dedit ut conservet oremus. quod autem nondum dedit ut expleat oremus. tamen oremus et gratias agamus de acceptis. et quod nondum accepimus eo ipso quod de acceptis ingrati non sumus nos accepturos esse fidamus. Qui enim dedit coniugatis fidelibus ut contineant + ab omni concubitu. in qua virtute iam proprie vel integritas vel continentia nominatur. An forte ab illo quidem accepimus continentiam. sed a nobis habemus sapientiam? Quid ergo est quod iacobus apostolus dicit? Si quis autem vestrum indiget sapientia postulet a deo qui dat omnibus affluenter et non improperat et dabitur illi. Sed de hac questione et in aliis iam opusculis nostris quantum adiuvit dominus multa diximus et alias quantum per ipsum poterimus data oportunitate dicemus. Nunc inde aliquid ideo dicere volui propter quosdam fratres nostros amicissimos et dilectissimos nobis. nec malitiose quidem errori huic implicatos sed implicatos tamen. qui putant cum aliquem ad iustitiam pietatemque exhortantur vires non habituram exhortationem suam. nisi totum illud quod ut agat homo agatur cum homine in hominis constituatur potestate. non adiuta dei munere sed solo arbitrio libere voluntatis exerta? quasi posset esse ad perficiendum opus bonum libera voluntas nisi dei munere liberata. Nec attendunt in ipsum etiam se ipsos dono dei habere quod in ea facultate exhortantur ut ad capescendam vitam bonam hominum voluntates pigras excitent accendant frigidas.

+ ab adulteriis et fornicationibus? ipse dedit sanctis virginibus et viduis ut contineant

corrigant pravas. adversas convertant. pugnantes pacificent. Si enim persuadere quod suadent ut si hec in voluntatibus hominum non agant quod agunt ut quod loquuntur? Dimittant eas potius arbitrio suo. Si autem in eis hec agunt ita ne tandem homo in hominis voluntate tanta agit loquendo ~~ut~~ et deus illic non agit aliquid adiuvando? Immo vero quantalibet homo sermonis facultate polleat. ut sollertia disputandi et suavitate dicendi in hominis voluntate inserat veritatem nutriat caritatem. docendo tollat errorem exhortando torporem. Neque qui plantat est aliquid neque qui rigat sed qui incrementum dat deus. Frustra quippe operarius omnia moliretur extrinsecus nisi creator intrinsecus latenter operaretur. Spero ergo has litteras meas merito vestre excellentie cito in manus etiam talium esse venturas. Ideo enim non nulla hinc dicenda arbitratus sum. Deinde ut tu ipsa et quecumque alie vidue ista legerint vel tibi legentibus audierint, noveritis vos ad diligendum et habendum continentie bonum plus proficere orationibus vestris quam exhortationibus nostris. Quoniam si quid vos adiuvat quod vobis etiam nostra ministrant alloquia. totum illius gratie tribuendum est in cuius manu sunt sicut scriptum est et nos et sermones nostri. Si ergo deo nondum vovisses continentiam vidualem. exhortaremur profecto ut voveres. quia iam vero vovisti: exhortamur ut perseveres. Talia in tamen video esse dicenda quibus eam diligant et arripiant et que adhuc nubere cogitabant. Audiant igitur continentem apostolum. Que innupta est inquit sollicita est ea que sunt domini. ut sit sancta et corpore et spiritu. Que autem nupta est. sollicita est ea que sunt mundi quomodo placeat viro. Non ait que sollicita est ea que sunt mundi ut sancta non sit sed certe minor est divina sanctitas ex ea parte curarum qua mundana cogitatur. voluptas. Sed quod itaque intentionis animi hinc

rebus impendere quibus placendum esset viro, colligere quodammodo et redigere debet innupta christiana in eam intentionem qua placendum est domino, ut videat cui placeat qui domino placet. Et utique tanto est beatior quanto plus ei placet. Quanto enim magis cogitat ea que sunt mundi, tanto minus placet. Placete itaque tota intentione specioso forma pre filiis hominum. Eius enim gratia illi placetis, que diffusa est in labiis eius. Placete illi ea quoque parte cogitationis que occuparetur mundo ut placeret viro. Hunc enim speciosum forma pre filiis hominum viderunt homines in cruce passionis, et non habuit speciem neque decorem, sed facies eius abiecta et deformis positio eius. Ex hac tamen deformitate redemptoris nostri manavit pretium decoris nostri, sed decoris interioris. Omnis enim pulchritudo filie regis intrinsecus. Hac pulchritudine illi placete, hanc pulchritudinem studiosa cura et sollicita cogitatione componite. Non amat ille fallaciarum fucos; veris veritas delectatur. Et ille, si quod legistis agnoscitis, veritas vocatur. Ego sum, inquit, via et veritas et vita. Currite ad illum per illum, placete illi ex illo. Vivite in illo cum illo ~~cum illo~~ de illo. Affectibus veris et sanctissima castitate a viro tali amate amari. Audiat hec virginis etiam sancte prolis tue auris interior. Videre quantum te precedat in regno illius alia questio est. Invenistis tamen mater et filia, cui contemptis nuptiis illa omnibus vestris studiis pulchritudine castitatis simul placere debeatis. Certe si mariti essent quibus placendum esset, iam te fortasse cum filia puderet ornari; nunc non pudeat agere quibus simul ornemini, quia non est criminosum, sed potius gloriosum, ut ab illo uno simul amemini. Simulatum autem candorem ac ruborem et

Placete illi qui displicuit mundo: ut placentes ei liberaret.

pigmentis illitum non adhiberetis, etiam si virum haberetis, non putantes dignos quos falleretis, nec vos que fallere debetis. ~~non putantes dignos quos falleretis, nec vos que fallere debetis.~~ Nunc ergo illi regi qui unice sponse cuius membra estis speciem concupivit, veraciter simul placete, simul inherete; illa integritate virginali, tu continentia viduali, ambe pulchritudine spiritali. In qua pulchritudine etiam illius avia, socrus tua, que iam certe senuit, est pulchra vobiscum. Vigorem quippe huius pulchritudinis, dum extendit in anteriora caritas, rugam in ea non facit antiquitas. Habetis vobiscum aviam sanctam et in domo et in Christo, quam de perseverantia consulatis, quo cum illa contra bella temptationum pugnandum sit, quid agendum vel facile superetur, quid munimentum sumendum ne facile rursus insidietur, et si quid huiusmodi est. Docet vos diuturnitate iam certa, amore benivola, pietate sollicita, etate secura. Precipue tu consule in talibus eam que experta est quod experta non es. Nam proles vestra illud canticum cantat quod in apocalipsi nisi virgines cantare non permittuntur. Pro ambabus tamen vobis sollicitius orat quam pro se ipsa. Sed magis pro nepte sollicita est, cui vincendarum temptationum spatium plus restat annorum. Te autem videt etiam suo viciniorem et eius filie matrem, quam si nuptam, quod iam non licet atque absit, vidisses, puto quod parentem illa erubuisses. Quantum est ergo quod iam tibi periculose restat etatis, quando non diceris avia, ut sanctarum cogitationum et operum fetibus cum filia possis esse fecunda. Non itaque immerito magis pro illa sollicita est avia, pro qua et tu mater, quia et maius est quod vovit, et totum ei restat quod modo cepit. Exaudiat dominus preces eius et obsequium meritis eius, que carnem viri tui in iuventa peperit

cor filie tue i senecta pturit. Des itaq
parit atq concordit uni viro uni9 coniugis
i cui9 corpe uno spu vivitis. placete
moribz. instate oroibus. Pterit9 dies
no reuertat i futuru et p9 hesternu
pgit hodiern9. et p9 hodiernu pteritu-
rus e crastin9. et ecce oia tpa et tpa
lia transeut. ut veniat mansura pmis-
sio Et qui pseueraueit usq i fine
hic salu9 erit. Si mud9 ia perit. nup
ta cui parit. a corde paritura z car-
ne no paritura cur nubit. Si at adh
duraturg e mud9. cur no magis a
mat p que fcus e mudus. Si ia defi
ciut illecebre. sclaris no e qd xpian9
aim9 cupiditate coquirat. Si aute
adhuc manebut. e qd scitate ptemp
nat. Horu duoru i altero nlla spes
libidis i altero maior e gla caritatis
Et at quanti st ipi ani qbus videt
vige flos carnalis etatis. Nonulle fe
ne nuptias cogitates et ardeter op
tates. du sperut aut differut ipe
te senuerut. ut eas ia nube puderet
aplus q liberet. Multe at nupte re
cetissia sua coiuctoe i longiquo. pfec
tis viris suis reditu eor expectado
grandeue facte st. et tanq cito viduate
aliqn n remeates. salte senes suos
an9 suscipe meruerut. Si ergo uel
spernetibz ul tardatibz sponsis.
ul pegnatibz maritis carnalis co
cupiscetia potuit cotineri ne stupz
a adulteriu comittet cur cotinei no
pt ne sacilegiu comittat. Si pres
sa e cu ferueret dilata. cur no op
pmit cu friguerit aputata. Plus
ei ardente ferut libidine que no des-
perat eiusde libidis uoluptate. Que
at inuptaru castitate deo vouet ipaz
spem subtrahut. q fomes amoris e
Vn facili9 cupia refrenat q nulla

expectacoe succendit. Contra qua tn
nisi oret ut superet illa illicita exop-
tat ardenti9. Delicie igit spuales deli-
ciis carnalibz i sca castitate succedat
lcio. oro. psalm9. bona cogitacio. bonor
operu frequetacio. spes futuri scli. et
cor sursu atq de hiis oibus grar ac-
cio pri lumu. a quo sine ulla dubita-
coe oe datu optimu et oe donu pfcm
scriptura teste descendit. Na qn p deli-
ciis nuptiaru qs i carne viror habet
aliaru carnaliu deliciaru tep i sola-
cio vsus assumut. Qd ego dica que
sequat. mala cu breuit apls dice-
rit vivete mortua ee vidua q i de-
liciis vivit. Absit at a vobis. ut di-
ciaru cupiditate capiamu p cupidi-
tate nuptiaru. et i cordibz vris nu-
m9 viri amore succendat. Intuetes
ei hoiu ccusacoez sepe expti sum9 i
qbusda lascivia copressa creuisse
auariciam. Na sicut i ipis sensibz cor-
poris caeci9 audiut q no vidret. et
tangedo multa discernut. nec tanta
viuacitate tangut q oculis vtut.
ubi itelligit ex uno aditu id e lum-
nu repressa itencioe senciendi ca-
se i alios sens9 pmptiore dinoscen-
di acumie ul exercere tanq ex altero
conet iplere qd negat i altero ita
etia sepe carnalis cupiditas a con-
bendi uoluptate cohibita maioribz
viribz i pecuie se porrigit appetitu
et illinc auersa huc se ipetu ardencio-
re couertit. In vobis at amor dici-
aru simul frigescat cu amore nup-
ciaru et pi9 usus veru qs possidetis
ad spuales delicias coferat. ut libe-
ralitas vra magis ferueat adiu-
uadis egenis. q ditandis auaris. In
thezauriu quippe celeste no mit-
tutur dona cupidor. sz elosine

pauperum. que in immensum modum orationes adiuvant viduarum. ieiunia quoque ac vigilie in quantum valitudinem non perturbant. si orando. psallendo legendo et in lege dei meditando insumantur in delicias spirituales. etiam ipsa que videntur laboriosa vertuntur. Nullo enim modo sunt onerosi labores amancium sed etiam ipsi delectant sicut venancium. aucupancium. piscancium. vindemiancium. negociancium. ludo aliquo sese delectancium. Interest ergo quod ametur. nam in eo quod amatur aut non laboratur. aut et labor amatur. Et vide quam pudendum et dolendum sit si delectat labor ut fera capiatur ut cupa et sacculus impleatur. ut pila iactetur. et non delectat ut deus acquiratur. In omnibus sane spiritualibus deliciis quibus fruuntur in imp- te sanctarum earum conversacio cauta etiam debet esse ne forte cum mala vita non sit per lasciviam. mala sit fama per negligentiam. Nec audiendi sunt sive viri sancti sive femine qui reprehensa in aliquo negligencia sua per quam fit ut in malam veniant suspicionem unde suam vitam longe abesse sciunt. dicunt sibi coram deo sufficere conscienciam. existimacionem hominum non imprudenter solum verum eciam crudeliter contempnentes cum occidunt animas aliorum sive blasphemancium viam dei quibus secundum suam suspicionem quasi turpis que casta est displicet vita sanctorum. vel eciam cum excusacione imitancium non quod vident sed quod putant. Proinde quisquis a criminibus flagiciorum atque facinorum vitam suam custodit. sibi bene facit. quisquis autem eciam famam et aliis misericors est. Nobis enim necessaria est vita nostra aliis fama nostra. Et utique eciam quod aliis ministramus misericorditer ad salutem. ad nostram quoque redundat utilitatem. Unde non frustra apostolus. providemus inquit bona non solum coram deo verum eciam coram hominibus. Item dicit. Placete omnibus per omnia sicut et ego omnibus per omnia placeo. non querens quod michi utile est sed quod multis ut salvi fiant. Item in quadam eciam exhortacione dicit. De cetero fratres quecumque sunt vera quecumque sancta. quecumque iusta. quecumque casta. quecumque carissima. quecumque bone fame. si qua virtus si qua laus hec cogitate que didicistis et accepistis et audistis et vidistis in me. Cernis quemadmodum inter multa que exhortando commonuit non neglexerit ponere. quecumque bone fame. duobus quoque verbis cuncta conclusit ubi ait. si qua virtus si qua laus. Ad virtutem namque pertinet que antea commemoravi. bona fama vero ad laudem. Puto quod non ad laudem hominum pro magno sumebat apostolus alio loco dicens. Michi autem minimum est ut a vobis diiudicer aut ab humano die. Et alibi Si hominibus placerem. christi servus non essem. Et iterum Nam gloria nostra hec est testimonium consciencie nostre. Sed illorum duorum id est bone vite. et bone fame. vel quod brevius dicitur virtutis et laudis. unum propter seipsum sapientissime retinebat. alterum propter alios misericordissime providebat. Sed quoniam quantalibet humana cautela suspiciones malivolentissimas non potest ex omni parte vitare ubi pro existimacione nostra quicquid recte possumus fecerimus. Si aliqui de nobis vel mala fingendo vel male credendo famam nostram decolorare conantur. assit consciencie solacium plane quoque eciam gaudium. quod merces nostra magna est in celis. Eciam cum dicunt homines multa mala de nobis pie tamen iusteque viventibus. illa enim merces tamquam stipendium est militancium per arma iusticie non solum dextera verum et sinistra. per gloriam. scilicet et ignobilitatem per infamiam et bonam famam. Agite itaque cursum vestrum et perseveranter currite ut comprehendatis. et exemplo vite. exhortacionisque sermone rapite in eundem cursum vestrum quoscumque potueritis. Non vos ab hoc studio quo multas ad imitandum

cxtatatis frangat q̄rela vanorū qui
dicūt quō subsistit gen⁹ hūanū si oēs
fuerīt ɔtinētes q̄i ꝓpter aliud ītardet
n̄ ut īpleat ꝑdestinat⁹ nūs ille scoꝝ
quo tā⁹ īpleto. ꝑfcō nec ītinin⁹ sclī
differet. Nec illud vos retardet ab stu-
dio suadendi alijs bonū vrm̄. si dicat
vobis. cū et nuptie bone sīt. quō erūt
oīa bona ī xp̄i corpe et maiora salz
et miora. si oēs ɔtinētie laude atq3 a-
more mutēt. Ꝑmoq3 q̄a conandū
ut oēs sint ɔtinētes. tūc erūt ul pauce
Neq3 eī oēs capiūt v̄bū hoc. Sed q̄m scp̄
tū est qui pt̄ cape capiat. tūc capiūt
q̄ possūt. si nec illis q̄ nō capiūt tace-
at. Deinde nec time debem⁹ ne for-
te oēs capiāt et aliq̄d de minoribus
bonis. id ē ɔiugalis vite xp̄i desit ī
corpe Si eī oēs audierīt et oēs ceperīt
ītellige debem⁹ hoc ip̄m fuisse ꝑdesti-
natū. ut ɔiugalia bona ī illoꝝ me-
broꝝ nūō etiā sufficiāt q̄ tā multa
ex hac vita trāsierūt. Neq3 eī nūc si
oēs fuerīt ɔtinētes. honorē ɔtinētiū
daturi sīt eis q̄ tricenariū frctm̄ qui
ɔiugali bono īeē ītelligit̄ iā diuitis
horreis ītulerūt. Habebūt ergo illic
oīa ista bona suū locū. etiā si deīceps
nulla uelit nubē. ul nemo ducē vxo-
rem Secure itaq3 īstate q̄bus potes-
tis ut fiāt q̄d vos estis. et orate uigi-
lātez atq3 feruētez ut adiutorio dex-
tere excelsi ⁊ habūdātia misericordissime
gr̄e dn̄i ꝑseuereris ī eo q̄d estis. ut ꝑ-
ficiatis ad id q̄d eritis Deinde obsecro
vos ꝑ illū a quo hoc donū accepistis.
et hui⁹ doni p̄mia speratis. ut me q3
oronibz vr̄is memineritis īserē cū
tota domestica eccia vr̄a Ordiatissime
quippe pueit ut matri vr̄e iā gran-
deue de orone eplam scribere Ad ip-
sam quippe maxie ꝑtinet orando

côtectare ꝑ vobis q̄ de se min⁹ sollicita
ē q̄ꝫ de vobis Et ut ad te ꝑoia⁹ q̄ꝫ ad illā
hoc de côtinētia viduali opusculū fa-
cerē. q̄a tibi supare adhuc restat. q̄d
iā etas illi⁹ supauit Virgo aūt sc̄ā ꝑles
vr̄a. si aliq̄d de sua ꝑfessiōe desiderat
ex laboribz nr̄is habet grande librū
de sc̄ā v̄ginitate quē legat. de quo etiā
legendo te cômonuerā. q̄m multa cō-
tinet utriq3 necīa castitati. h̄ ē v̄ginā-
li atq3 viduali. q̄ hic ꝓptea ꝑtī tenui-
ter attigi. ꝑtī oīno p̄termisi. q̄a ibi
copiosi⁹ disputaui Ꝑseueres ī gratia
a xp̄i Amen.

Explicit liber btī augustini de bo-
no viduitatis

Incipit retractio btī Augustini
ī librū de sc̄ā v̄ginitate eiusdē.

Postq̄ꝫ scripsi de bono
ɔiugali. expectabat
ut scriberē de sancta
v̄ginitate nec distuli
atq3 id dei mun⁹ et
q̄ꝫ magnū et q̄ꝫta hu-
militate custodiendū esset vno sicut
potui volumie ostendi. Hic liber sic
īcipit. Librū de bono ɔiugali

Explicit ꝑ retractacō: īcipit li-
ber btī Augustini de sc̄ā uirgi-
nitate

Explicit lib btī augustini de bono viduitatis Ep̄ 2 ... retractio | Incipit lib btī augustini de sc̄ā uirginitate

Librum de bono coniugali nuper edidimus in quo etiam christi virgines admonuimus atque monemus ne propter excellentiam muneris amplioris quod divinitus acceperunt contempnant in sui comparatione patres et matres populi dei homines et illos quos tamquam olivam commendat apostolus ne superbiat insertus oleaster qui venturo christo etiam filiorum propagatione serviebant ideo meriti inferioris esse arbitrentur quia iure divino continentia connubio et nuptiis pia virginitas anteponitur. In illis quippe preparabantur et parturiebantur futura que nunc impleri mirabiliter et efficaciter cernimus. quorum etiam vita coniugalis prophetica fuit. Unde non consuetudine humanorum votorum atque gaudiorum sed valde profundo consilio dei in quibusdam eorum fecunditas honorari in quibusdam etiam fecundari sterilitas meruit. Hoc vero quibus dictum est si se non continent nubant. non adhibenda est exhortatio sed consolatio. Quibus autem dictum est qui potest capere capiat. Exhortandi sunt ne terreantur et terrendi ne extollantur. Non solum ergo predicanda est virginitas ut a-

ij. metur. verum etiam monenda ne infletur.

Hoc isto sermone suscepimus. adiuvet christus filius virginis et virginum sponsus virginali utero corporaliter natus virginali connubio spiritualiter coniugatus. Cum igitur ipsa universa ecclesia virgo sit desponsata uni viro christo sicut dicit apostolus. quanto digna sunt honore membra eius que hoc custodiunt etiam in ipsa carne. quod tota custodit in fide que imitatur matrem viri sui et domini sui. Nam ecclesia quoque et mater et virgo est. Cuius enim integritati consulimus si virgo non est. aut cuius prolem alloquimur si mater non est. Maria corporaliter caput huius corporis peperit. etiam spiritualiter membra illius capitis parit. In utraque virginitas fecunditatem non impedit. in utraque fecunditas virginitatem non adimit. Proinde cum ecclesia universa sit sancta + quanto ~~virgo sed spiritu quanto~~ sanctior est in hijs membris ubi virgo est et corpore

et spiritu. Scriptum est in evangelio quod mater Ca. iij.

et fratres christi. hoc est consanguinei carnis eius cum illi nunciati fuissent et foris expectarent quia non possent ad eum adire pre turba. respondit quis est mater mea aut qui sunt fratres mei. Et extendens manum super discipulos suos ait. Hii sunt fratres mei et mater mea. quicumque fecerit voluntatem patris mei ipse michi frater et soror et mater est. Quid aliud nos doces nisi non carnalis cognationis genus nostrum spirituali propinquitati preponere nec ideo beatos esse homines si iustis et sanctis carnis propinquitate iunguntur. sed si eorum doctrine et moribus obediendo atque imitando coherescunt. Beatior ergo maria percipiendo fidem christi quam concipiendo carnem christi. Nam et dicenti cuidam beatus venter qui te portavit. ipse respondit. Immo beati qui audiunt verbum dei et custodiunt illud. Denique de quibus fratribus eius id est secundum carnem cognatis qui non in eum crediderunt quid profuit illa cognatio. Sic et materna propinquitas nichil marie profuisset nisi felicius christum

corde quam corpore gestasset. Ipsa quoque virgi- Ca. iiij.

nitas eius ideo gratior et acceptior quia non eam conceptus christus viro violaturo quam conservaret ipse preripuit. sed priusquam conciperetur iam deo dicatam de qua nasceretur elegit. Hoc indicant verba que sibi fetum annuncianti angelo maria reddidit. quomodo inquit fiet istud quia virum non cognosco. Quod profecto non diceret nisi deo virginem se ante vovisset. Sed quia hoc israhelitarum mores adhuc recusabant. desponsata est viro iusto non violenter ablaturo. sed potius contra violentos custodituro.

+ et corpore et spiritu nec tamen universa sit corpore virgo sed spiritu

quod illa iam voverat. Quamquam etiam si hoc so-
lum dixisset quomodo fiet istud nec addidis-
set quoniam virum non cognosco. non quesisset
utique promissum sibi filium. quomodo femina pa-
ritura esset. si concubitura nupsisset. Po- vj.
terat et iuberi virgo permanere in qua
dei filius formam servi congruenti mira-
culo acciperet. sed exemplo sanctis futura
virginibus ne putaretur sola virgo esse de-
buisse que prolem etiam sine concubitu con-
cipere meruisset virginitatem deo dica-
vit cum adhuc quid esset conceptura nes-
ciret. ut in terreno mortalique corpore
celestis vite imitatio voto fieret non
precepto amore eligendi. non necessitate
serviendi. Ita christus nascendo de virgine
que antequam sciret quis de illa fuerat nasci-
turus virgo statuerat permanere virgini-
tatem sanctam approbare maluit quam im-
perare. ac sic etiam in ipsa femina in qua
formam servi accepit. virginitatem liberam
Ca. v. esse voluit. Non est ergo cur dei virgines
contristentur. quod etiam ipse virginitate serva-
ta matres carnis esse non possunt. Illum enim
solum virginitas decenter parere posset. qui
in sua nativitate parem habere non pos-
set. Verumptamen ille unius sancte virginis partus
omnium sanctarum virginum est decus. et ipse
cum maria matres christi sunt. si patris
eius faciunt voluntatem. Hinc enim maria et
laudabilius atque beatius christi mater
est secundum supra memoratam eius sententiam.
Quicumque facit voluntatem patris mei qui vij.
in celis est. ipse michi frater et soror
et mater est. Has sibi omnes propinqui-
tates in populo quem redemit spiritaliter
exhibet. fratres et sorores habet sanctos
viros et sanctas feminas. quoniam sunt illi in celesti
hereditate coheredes. Mater eius
est tota ecclesia. quia membra eius id est fide-
les eius per dei gratiam ipsa utique parit.
Item mater eius est omnis anima pia faciens

voluntatem patris eius fecundissima caritate
in his quos parturit donec in eis ipse
formetur. Maria ergo faciens volunta-
tem dei corporaliter christi tantummodo mater est.
spiritaliter autem et soror et mater. Ac per
hoc illa una femina non solum spiritu verum
etiam corpore et mater et virgo. Et mater
quidem spiritu non capitis nostri quod est ipse sal-
vator. ex quo magis illa spiritaliter na-
ta est. quia omnes qui in eum crediderint. in quibus
et ipsa est. recte filii sponsi appellantur. membrorum
sed plane mater eius quod nos sumus. quia
cooperata est caritate ut fideles in ecclesia
nascerentur. qui illius capitis membra sunt.
corpore vero ipsius capitis mater. Oportebat
enim caput nostrum propter insigne miraculum
secundum carnem nasci de virgine. quo significa-
ret membra sua de virgine ecclesia secundum
spiritum nascitura. Sola ergo maria et
spiritu et corpore mater et virgo. et mater christi
et virgo christi. Ecclesia vero in sanctis regnum
dei possessuris spiritu quidem tota mater christi est
et tota virgo christi. Corpore autem non tota. sed
in quibusdam virgo christi in quibusdam mater.
sed non christi. Et coniugate quippe fideles
femine et virgines deo dicate sanctis moribus
et caritate de corde puro et conscientia bona
et fide non ficta. quia voluntatem patris faci-
unt. christi spiritaliter matres sunt. Que autem con-
iugali vita corporaliter pariunt. non christum sed
adam pariunt. Et ideo currunt ut sacramen-
tis imbuti christi membra fiant partus earum
quoniam quid pepererint norunt. Hoc dixi ne for-
te audeat fecunditas coniugalis cum virgi-
nali integritate contendere. atque ipsam ma-
riam proponere ac virginibus dei dicere. Illa in
corpore duas res habuit honorandas
virginitatem et fecunditatem. quia et integra
permansit et peperit. Hanc felicitatem quoniam
totam utramque habere non potuimus. partite
sumus. ut vos sitis virgines. nos vero
matres. vobis quod deest in prole consoletur

servata virginitas nobis prolis lucro amissa compensetur integritas. Hec vox fidelium coniugatarum ad sacras virgines utrumque ferenda esset si christianos corpore parerent ut hoc solo esset Marie fecunditas carnis excepta virginitate prestantior quod illa ipsum caput horum membrorum. Hec autem membra illius capitis parerent. Nunc vero etiam si tales hac voce contendant que ob hoc tantum viris nubunt atque miscentur ut filios habeant nec aliud de filiis cogitant nisi ut eos Christo lucrentur atque id mox ut potuerint faciunt non tamen christiani ex earum carne nascuntur sed postea fiunt ecclesia pariente per hoc quod membrorum Christi spiritaliter mater est cuius etiam spiritaliter virgo est. Cui sancto parturitui et matres que non christianos corpore pepererunt ut fiat quod se corpore parere non potuisse noverunt per hoc tamen cooperantur ubi et ipse

viij virgines matresque Christi sunt in fide scilicet que per dilectionem operatur. Nulla ergo carnis fecunditas sancte virginitati etiam carnis comparetur. Neque enim et ipsa quia virginitas est sed quia deo dicata est honoratur. Que licet in carne servetur spiritu tamen religionis ac devotione servetur. Ac per hoc spiritalis est etiam virginitas corporis quam vovet et servat continentia pietatis. Sicut enim nemo impudice utitur corpore nisi spiritu prius concepta nequitia. Ita nemo pudicitiam servat in corpore nisi spiritu prius insita castitate. Porro autem si pudicitia coniugalis quamvis custodiatur in carne animo tamen non carne tribuitur quo preside atque rectore nulli preter proprium coniugem caro ipsa misceatur quanto magis quantoque honoratius in animi bonis illa continentia numeranda est qua integritas

ix. carnis ipsi creatori anime et carnis vovetur consecratur servatur. Nec illarum ergo fecunditas carnis que hoc tempore nichil aliud in coniugio quam prolem requirunt quam mancipent Christo pro amissa virginitate compensari posse credenda est. Prioribus quippe temporibus venturo secundum carnem Christo ipsum genus carnis in ampla quadam et prophetica gente necessarium fuit. Nunc autem cum ex omni hominum genere atque omnibus gentibus ad populum dei et civitatem regni celorum membra Christi colligi possint sacram virginitatem qui potest capere capiat et ea tantum que non se continet nubat. Quid enim si aliqua mulier multa dives pecuniam huic bono operi impendat ut emat ex diversis gentibus servos quos faciat christianos. Nonne uberius atque numerosius quam uteri quamlibet fertilitate Christi membra gignenda curavit. Nec ideo tamen pecuniam suam comparare muneri sacre virginitatis audebit. Ac si propter faciendos qui nati fuerint christianos pro fecunditas carnis pro amissa virginitate merito compensabitur fructuosius erit hoc negotium si magno pecuniario pretio virginitas amittatur quo pueri faciendi christiani multo plures emantur quam unius utero quamlibet fertili nascerentur. Quod si stultissime dicitur habeant fideles nupte bonum suum de quo in alio volumine quantum visum est disseruimus et honorent amplius sicut rectissime consueverunt in sacris virginibus melius earum de quo isto sermone disserimus. Ca. x.

Nam ne in illo quidem debent continentium meritis se conferre coniugia quod ex eis virgines procreantur. Hoc non coniugii bonum est sed nature que sic divinitus instituta est ut quolibet humano utriusque sexus concubitu sive ordinato et honesto sive turpi et illicito nulla femina nisi virgo nascatur. Nulla tamen sacra virgo nascatur. Ita fit ut virgo nascatur etiam de stupro sacra autem virgo nec de coniugio. Nec nos in hoc in virginibus predicamus quod virgines sunt sed quod deo dicate pia continentia virgines. Nam quod non temere dixerim felicior michi videtur nupta mulier quam virgo Ca. xi.

nuptā. Habet eī iā illa · qđ ista adhuc
cupit · pserti si nondū ul̄ sponsa cuiꝰ ꝗ
sit. Illa vni studet placē cui data · hec
mltis īserta cui danda ē. Hᵒ vno pu
diciciā cogitacōis defendit a turba ·
ꝗ nō adulterū sed maritū qrit ī tur
ba. Illa igit ūgo ꝯiugate merito ꝑpoit
q̄ nec mltitudī se amādā ꝓponit ·
sꝫ amorē vniꝰ ex mltitudīe īquirit
Nec se iā vni ꝯpoit īuento cogitās
q̄ sūt mūdi · quō placeat viro · sꝫ spe
ciosū forma p̄ filijs hoim sic amauit
ut qꝛ eū sicut maria ꝯcipē carne nō
posset ei corde ꝯcepto etiā carnē īte
grā custodiret · Ca. xij. Hoc genꝰ ūginū nulla
fecunditas corporalis ꝑtulit. Nō ē ꝑles h
carnis et sanguinis si harū qrit̄ mr̄
eccla ē · nō parit ūgines sacras · n̄ ūgo
sacra ūgo illa q̄ desponsata ē vni vi
ro ūginē castā se exhibē xpo · ex illa nō
tota corpe sꝫ tota ūgine spū nascūt̄
sc̄e ūgīes et corpe et spū. Habeat co
iugia bonū suū nō qa filios ꝓcreāt.
sꝫ qꝛ honeste · qꝛ licite · qꝛ pudice · qa
socialit̄ ꝓcreāt et ꝓcreatos pit̄ salu
brit̄ īstant̄ educāt · qꝛ thori fidē īui
cē seruāt · qꝛ sacramētū ꝯnubij nō vi
olāt. Hec tn̄ oīa huani officij sūt mu
nera. Ca. xiij. ūginalis aūt īteg̃ritas · et ꝑ piā
ꝯtinētiā ab oī ꝯcubitu īmunitas
āgelica porcō ē · et ī carne corrupti
bili īcorrupcōis ꝑpetue meditacio.
Cedat huic oīs fecunditas carnis oīs
pudicicia ꝯiugalis. Illa nō ē ī ꝑtate
illa nō ē ī etnitate. Fecunditatē car
nis nō habet liberū arbitriū · pudi
ciciā ꝯiugalē nō habet celū. Pfecto
habebūt magnū aliqđ ꝑter ceteros
ī illa cōi īmortalitate qui habent
aliqđ iam nō carnis ī carne. Unde
mirabilit̄ desipiūt qui putāt huiꝰ
ꝯtinētie bonū nō eē necīn ꝑpter regnū

nū celorū · sed ꝓpter p̄ns sclm̄ qđ · s · co
iugia crebris curis pluribꝫ atqꝫ ar
tioribꝫ distendūt̄ · qua molestia ū
gines et cōtinētes carēt · qi ob hoc
tm̄ meliꝰ sit nō ꝯiugari ut huiꝰ te
poris relaxent̄ āgustie · nō qđ ī futu
rū sclm̄ aliqđ prosit. Hāc vanā sen
tētiā · ne cordis ꝓprij vanitate ꝓtulisse
se videāt̄ · adhibēt ex aplō testimoniū
ubi ait De ūginibus aūt p̄ceptū dn̄i nō ha
beo · cōsiliū aūt do tāq̄ miām ꝯsecutꝰ
a deo ut fidelis essē. Existimo itaqꝫ
hᵒ bonū eē ꝓpter p̄ntē necitatē · qꝛ bonū
ē hoi sic eē. Ecce īquiunt ubi manifestat
aplūs hoc ꝓpter p̄ntē necitatē bonū eē
nō ꝓpter futurā etnitatē · qi p̄ntis ne
cessitatis racōem habēt aplūs · n̄ puī
dens et ꝯsulēs ī futurū · cū oīs eiꝰ dis
pensacō nō sit nisi ad vitā etnā vocet.
xiij. Pns ergo vitanda ē necitas · sꝫ tn̄ q̄ ali
ꝗ bonorū īpedit futurorū · q̄ necitate vita
cogit̄ ꝯiugalis cogitare q̄ mūdi sūt quō
placeat vir vxori ul̄ vxor viro · nō ꝗ
ea separēt a regno dei sic̄ sūt peccata q̄ ideo
p̄cepto nō ꝯsilio ꝓhibet̄ · qꝛ dn̄o p̄cipiē
ti nō obedire dapnabile. Sꝫ illud qđ ī
ipō dei regno aplꝰ habē posset si am
pliꝰ cogitaret̄ quō placendū eēt deo · mi
nus erit utiqꝫ cū hoc ipm̄ minꝰ ꝯiu
gij necitate cogitat̄. Ideo de ūginibus
inqt p̄ceptū dn̄i nō habeo. Precepto ei
q̄sq̄s nō obtēperat reus ē et debitor
pene. ꝓinde q̄ vxorē ducē ul̄ nubē peccātū
nō ē. Si aūt peccatū eēt p̄cepto vetaret̄.
Ppterea p̄ceptū dn̄i de ūginibꝫ nullū est
Sꝫ qm̄ de vitatis remissis ue peccatis ad
eunda ē vita etna ī qua ē egregia qdā gl̄a
nō oībꝫ sꝫ quibusdā ibi tri
buenda · cui ꝯseque de parū ē liberatū
eē a peccatis · nisi aliqđ ipsi liberatori vo
ueat̄ qđ nō sit crimīs nō vouisse · sed
vouisse aūt reddidisse sit laudis Con

silīū īquit do. tāq̄ miāz ɔsecutꝰ a deo
ut fidelis eēm. Neq̄ eī īuidē debeo fi
dele ɔsiliū q̄ nō meis meitis sꝫ dei mīa
sū fidelis Existiō itaq̄ hoc bonū esse
ꝓpter p̄ntē nccītatē. hoc īquit vnde
ꝓceptū dn̄i nō habeo sed ɔsiliū do ē h̄
de ūginibus existiō bonū eē ꝓpt p̄ntē
nccītatē Non eī qd p̄ntis tp̄is ɔiugi
a seruiūt nccītas cogat ut ea q̄ dei s̄t
minꝰ cogitēt q̄ sufficiat adipiscende
illi gl̄e que nō erit oīm q̄uis ī etna vi
ta ac salute manētiū Stella eī a stel
la differt ī gloria. sic et ī resurrectiō mor
xv. tuoꝝ Bonū ē ergo hoī sic eē. Deinde
adiungit idē aplus et dicit. Alligatus
es vxori ne q̄sieris solucōēz. Hoꝝ du
orū qd p̄us posuit ad ꝓceptū ptinet
ɔtra qd nō licet face. Nō enī licet di
mitte vxorē nisi ex cā fornicatōis.
sicut ī ewāgelio ipē dn̄s dicit Illud aūt
qd addidit solutꝰ es ab vxoe ne q̄sieis vxo
rē ɔsilij sīua ē nō ꝓcepti licꝫ itaq̄ face sꝫ
meliꝰ ē nō face de q̄ ɔtinuo subiecit Et
si acceperis vxorē nō peccasti. Et si nup
serit ūgo nō peccat Illud aūt p̄us cū
dixissꝫ alligatꝰ es vxori ne q̄sieris
solucōēz. nūq̄d addidit et si solueris
nō peccasti Iā eī sup̄ dixerat. hiis aūt
q̄ sūt ī coniugio ꝓcipio nō ego sꝫ dn̄s
vxorē a viro nō discedē q̄ si discesserit
manē īnuptā aut viro suo rēciliari. Fi
eri eī pt̄ ut nō sua culpa sꝫ mariti. q̄
discedat. Deinde ait Et vir vxorē suā
ne dimittat. qd nichilominꝰ ex ꝓcepto dn̄i
posuit Nc ibi addidit et si dimiserit nō pccat.
ꝓceptū ē eī hoc cui nō obediē pccm̄ ē.
nō ɔsiliū. quo si vti nolueris minꝰ bo
ni adipisceris nō mali aliq̄d ꝑpetra
bis. Postea cū dixisset solutꝰ es ab
vxore ne q̄sieris vxorē. q̄ nō ꝓcipie
bat ne malū fieret. sꝫ ɔsulebat ut me
liꝰ fieret ɔtinuo subiunxit. Et si accepe
ris vxorē nō peccasti. et si nupserit ūgo
nō peccat. Addidit. tn̄ t̄bulacōēz carnis
habebūt huiōi Ego autē p̄co vobis. h̄
mō exhortās ad ūginitatē ɔtinētiā q̄ p
petuā ut aliq̄ntulū a nuptiis etiā sic de
terreret modeste sane nō tāq̄ ~~morosi~~
ac molesta Aliud ē eī amittē carnis
turpitudinē. aliud habē carnis tri
bulacōēz. Illud ē crīmis facē. hoc labo
ris ē pati. quē plerūq̄ hoīes etiā p
officiis honestissīis nō recusāt. sed
ꝓ habendo ɔiugio Iā hoc tp̄e q̄ non
ꝑ carnis ꝓpaginē venturo xp̄o ipīꝰ
ꝓlis ꝓpagacōe seruirē. Istā t̄bulacō
nē carnis quā nupturis ꝓdicit apls
suscipē tolerādā. ꝓsulēs eē t n̄ me
tuēt ī ɔtinētibꝫ. ne tēptātē satha
na ī pccā dāpnabilia laberētur. Q̄
aūt se dicit p̄cē q̄s dicit t̄bulationē
carnis habituros. nichil michi īte
ri sanꝰ occurrit q̄ eā noluisse apī
re et explicāe ūbis eādē ipāz carnis tri
bulationē quā ꝑnūciauit eis. qui
eligūt nuptias ī suspicōibꝫ zeli cō
iugalis. ī ꝓcreandis filiis atq̄ nu
triendis. ī timoribꝫ atq̄ meroribꝫ
orbitatis. Quotus eī q̄sq̄ cū se cō
nubii vīculis alligauerit. nō istis
trahatur atq̄ agitur affectibꝫ q̄s neq̄
nos exaggerare debemꝰ. ne ipsis
nō pcamꝰ q̄bus pcēdū existiauit
aplus. Tm̄ ꝑ hoc q̄ breuit posui
cautū fieri lectorē oportuit aduūsus
eos qui ī hoc qd sc̄ptū ē. t̄bulacōēz
aūt carnis habebūt huiōi Ego autē
vobis p̄co. Q̄ nuptiis calūpniātur.
q̄ eas ex obliquo sentētia ista dāpna
uit. uelut ipām dāpnacōēz noluit
dicē cū ait. ego aūt vobis p̄co. ut vi
delicet cū istis p̄cit ānīe sue nō peper
cit. sꝫ mētiendo dixit. et si acceperis
vxorē nō peccasti. et si nupserit ūgo
a re mala et illicita sꝫ tāq̄ ab onerosa.

Ca. xvj.

Ca. xvij.

nō p̄tcat qd q̄ de s̄cā scptura credūt· ul
credi voluīt. tāq̄ viā sibi muniūt ad
mētiēdi licētiā· ul ad defensionē sue
p̄u̍se opīonis· ubicūq; aliud sentiūt
q̄ sana doctrina postulat. Si qd eī manifes-
tū de diuinis libris p̄latū fuīt quo eo-
rū ꝯfutent̄ errores. hoc ad manū ha-
bet velut scutū· quo se adu̍sus verita-
tē q̄i tuētes nudēt dyabolo vulnerādos
ut dicāt hoc auctorē libri nō verū
dixisse alias ut īfirmis p̄ter alias
ut ꝯtēptores terreret sicut occurrerit
causa q̄ eoꝝ p̄u̍sa sentētia defendat̄.
atq; ita dū ea q̄ opinant̄ defendē q̄
corrigē malūt· scpturaꝝ s̄caꝝ auctē
frāgē conāt̄. qua vna oēs ceruices su-
p̄b̍e diuerq; frangūt̄.
Ca. xviii Vn̄ sectatores
et sectatrices p̄petue ꝯtinētie ⁊ sacre vir-
ginitatis admoneo ut bonū suū ita
preferāt nuptijs. ne malū iudicent
nuptias. neq; fallacit̄ sꝫ plane· beati-
ter ab ap̄lo dictū nouerīt. qui dat nup-
tū bn̄facit. et q̄ nō dat nuptū meli9
facit. et si acceperis vxorē nō peccasti.
et si nupserit ūgo nō peccat Et paulo
p9. Beatioꝛ āt erit si sic p̄māserit scdm
meā sn̄iam. Et ne hūana sn̄ia pute-
t̄ adiūgit. Puto āt q̄ ⁊ ego spm̄ dei ha-
beo. Hec dn̄ica h̄ ap̄lica hec vēa hec
sana doctrina ē· sic eligē dona maio-
ra ne minora dap̄nētur. Melior ē ī scp-
tā dei veitas dei q̄ ī cui9q̄ mēte ā carne
ūginitas hoīs. Qd̄ castū ē sic amet̄
ut qd̄ uerū ē nō neget. Nā qd̄ mali
nō p̄nt etiā de sua carne cogitaē q̄ cre-
dūt ap̄licā linguā eo ip̄o loco ubi ūgi-
tatē corporis ꝯmēdabat a corruptōe
mendacij ūginē nō fuisse. Primitus
g° ac maxiē q̄ bonū ūginitatis eligūt
scpturas s̄cās firmissimē teneāt ni-
hil eē mētitas. ac p hoc etiā illud ve-
rū eē qd̄ dictū ē. et si acceperis vxorē

+ sꝫ honoribꝫ conari qa ut nō nuberet ꝯcupiuit

nō peccasti· et si nupserit ūgo nō peccat
Nec putēt minuitā magnū ītegritatis
bonū si nuptie nō erūt malū. ymo vō
hūit sibi poti9 maioris glīe palmā p̄pa-
ratā eē ꝯfidat· q̄ nō dap̄nari si nuberet
+ timuīt. Qui ergo sine ꝯiugio p̄manē
voluerit. nō tāq̄ fouea pc̄ti nuptias
fugiāt. sed tāq̄ collē mīoris boni trās-
cendāt. ut ī maioris ꝯtinētie mōte re-
q̄escāt. Ea quippe lege collis iste ī habi-
tat̄ ut nō cū voluīt q̄s emigret. Mu-
lier eī alligata ē q̄ diu vir ei9 viuit
Verūptm̄ ad ꝯtinētiā vidualē ab ip̄o
tāq̄ gradu ꝯscendit̄. Ꝑt ūginalē vēo
ul declinād9 ē nō ꝯsentiēdo petitoribꝫ
xix. ul trāsiliend9 p̄ueniendo petitores. Ne
q̄s āt putaret duoꝝ operū boni atq;
melioris. eq̄lia fore p̄mia. p̄ptēa cōt-
eos disserēdū fuīt qd̄ ait ap̄lus. Existīo
hoc bonū eē p̄pter p̄ntē nc̄citatē ita ī-
terp̄tati sīt ut nō p̄pt regnū celoꝝ. sꝫ
p̄pt sclm̄ p̄ns ūginitatē utilē diceret. tāq̄
ī illa vita eterna nichil ceteris āplī9 ha-
bituri eēnt qui hoc meli9 elegissent.
ī qua disputatōe cū ad illud venirem9
qd̄ idem ap̄ls ait. tribulatōeꝫ āt carnis
habebūt hui9moi. Ego āt vobis p̄co.
ī alios litigatores īcurrim9. qui nō
eq̄les p̄petue ꝯtinētie nuptias facerēt
sꝫ eas oīno dap̄narēt Nā cū error uter-
q; sit· ul eq̄re s̄cē ūginitati nuptias uel
dap̄naē· nimis īuicē fugiēdo duo isti
errores adu̍sa frōte ꝯfligūt. q̄a verita-
tis mediū tenē noluerūt. Quo ⁊ ēta
rōne et scpturaꝝ s̄caꝝ auctē nc̄ p̄ctm̄
eē nuptias īuenim9. nec eas bono uel
ūginalis cōtinētie ul etiā vidualis
xx. eq̄m9. Alij n̄ quippe appetēdo ūginitatē
nuptias tāq̄ adulteriū detestādas eē
putauerūt. Alij vō defendēdo ꝯnubiū
excellētiā p̄petue ꝯtinētie nichil me-
reri āplī9 q̄ ꝯiugalē pudiciciā volu-

erit. q ul susāne bonū marie sit hu
liacō. ul marie mai9 bonū. susāne de
beat ee dāpnacō Absit ergo ut ita dixe
rit apls9 nuptis. ego at̄ vobis parco.
tāq̄ noluit dicē. q̄ pena ꝯiugatis in
futuro sclō debeat. absit ut a daniele
de tpali iudicio liberatā paul9 mittat
ī gehēnā. Absit ut maritalis thorus
ei pena sit ante tbunal xpi. cui fidē
seruādo elegit sub falsa accusacōe ad
ulterij ul pićlitari ul mori qd ayt? vr
or illa. Meli9 ē michi icidē ī man9
vras q̄ peccare ī ꝯspcū dei. Si d's eā fu
erit nō qa pudiciciā nuptialē seruabat
liberatur9. sz qa nupserat dapnatur9
Et nūc quociēs castitas ꝯiugalis adū
sus calūpniatores ē iīatores nupci
arū scpture scē veritate munit̄ to
ciēs a spū scō contra falsos testes susā
na defendit̄. toties a falso c̄mie libe
rat̄ et multo maiore negocio Tūc enī
vni ꝯiugate nūc oībus. tūc de occulto
et falso adulterio. nūc de vero ⁊ manifes
to ꝯiubio c̄mie ītendit̄. Tūc vna
mulier ex eo q̄ iniqui seniores dicebāt.
nūc oēs mariti et vxores ex eo q̄ apls
dicē noluit accusant̄. Dapnatione
quippe inquiūt vram tacuit cū ait Ego
autē vobis pco Qs hoc nēpe ille q̄
supi9 dixerat si acceperis vxorē nō pec
casti. et si nupserit virgo nō peccat Cur
ergo ī eo q̄ modeste tacuit ꝯiugiorū
suspicamini c̄mē. et ī eo q̄ aperte dixit
ꝯiugiorū nō agnoscitis defensionē
An eos dāpnat tacit9 qs locut9 ab
soluit Nōne iā min9 miti9 accusa
tur susanna nō de ꝯiugio sz de ipo
adulterio. q̄ doctrina aplica de menda
cio Quid ī tāto pićlo fatem9. nisi tā
certū aptūq esse istam scpturā nō pos
se metiri. Hic dicit aliqs. qd h' ptinet
ad sacrā virginitatē ul ꝑpetuā ꝯtinē
cet pudicitas nuptias nō debē dāpnari
q̄ certū aptūq est.

Ca. xxi.

ciā. cui9 pdicacō isto sermōe suscepta ē
Cui respōdeo pmū qd supi9 ꝯmeorauī
ex hoc glam maioris illi9 boni ee ma
iorē q̄ ei9 adipiscendi cā bonū ꝯiuga
le cōtēndit̄. nō pctm ꝯiugij deuitat̄.
alioqn ꝑpetue ꝯtinētie nō ppue lau bonū
dari sz tātū nō vitupari sufficeret. sz ꝑptea
tenet̄. qm nubē crimē eēt. Deide qa
nō huāna sentia. sz diuine scpture auctē
ad tā excellēs donū hoies exhortādi
st̄. nō mediocriter neqz pteunter agē
dū ē. Ne tamq̄ ipa diuina scptā ī aliq° ee
metita videat̄. Dehortat̄ eī poci9 q̄
exhortat̄ virgies sacras. qui eā sit per
manē nuptiarū dāpnacōe ꝯpellūt.
Vn eī ꝯfidat̄ verū ee qd scptū ē. et q nō
dat nuptū meli9 facit. si falsū putat
ee qd iuxta supi9 nichilomin9 scptū ē.
et qui dat virginē suā bn̄ facit Si aūt
loquēte scptura de nuptiarū bono ī
dubitāt crediderīt. eadē celestis elo
quij veracissiā auctē firmate ad meli9
suū ferueti ac fideli alacritate cōcur
rēt. Vn iā satis p suscepto negocio
diximus et q̄ntū potuim9 demōstra
uim9 Nec illud qd ait aplūs. existimo
at̄ hoc bonū ee ꝑpt̄ p̄ntem necitate
sic ee accipiendū tamq̄ ī hoc sclō meli
ores sint sacre virgies fidelib9 ꝯiugatis.
ī regno aūt celorū atqz futuro sclō pares sint
Et illud ubi ait de nubentibz. tribula
cione at̄ carnis habebūt huioi. ego
autē vobis pco ita itelligēdū. tamq̄
nuptiarū pctm et dāpnacōez malu
erit tacē q̄ dicē. Harū quippe sniarū duarū
singulas. duo errores sibimet cōtrī
vn nō eas itelligēdo tenuerūt. Illā
eī de p̄senti necitate illi p se ītptant.
nubētes nō nubentibz equare ꝯtēdūt.
Hāc vo ubi dictū ē ego at̄ vobis pco
illi qui nubētes dāpnare psumūt.
Nos at̄ scdm statū scpturarū fidem.

sanamque doctrinam nec peccatum dicimus esse
nuptias. et earum tamen bonum non solum in-
fra virginale. verum etiam infra viduale.
continentiam constituimus. presentemque necessita-
tem coniugatorum non quidem ad vitam eter-
nam. verum etiam ad excellentem gloriam et
honorem. qui perpetue continentie reservatur.
impedire eorum meritum dicimus. Neque hoc
tempore non eis qui se non continent nuptias
expedire. tribulationem quoque carnis
ex affectu carnali venientem sine qua nupti-
e incontinentium esse non possunt. nec tacere vo-
luisse apostolum vera premonentem. nec ple-
nius explicare hominum infirmitati parcen-
tem. Nunc iam scripturarum divinarum evidentis-
simis testimoniis. que pro nostre memorie mo-
dulo recordari valuerimus. clarius aperie-
mus non propter huius seculi presentem vitam sed
propter futuram que in regno celorum promit-
titur perpetuam continentiam diligendam. Quis
autem hoc non advertat in eo quod paulo post
idem apostolus ait. qui sine uxore est. cogitat
ea que sunt domini et quomodo placeat deo. qui
autem in matrimonio est coniunctus cogitat ea que
sunt mundi. quomodo placeat uxori et divisa
est mulier innupta. et virgo que innupta
est sollicita est que sunt domini ut sit sancta cor-
pore et spiritu. que autem nupta est sollicita
est que sunt mundi quomodo placeat viro. Non utique
ait cogitat ea que securitatis sunt
in hoc seculo. ut sine gravioribus molesti-
is tempus transigat. neque ad hoc discernit
dicit innuptam et virginem ab ea que nup-
ta est id est distinctam atque discretam. ut
innupta in hac vita secura sit propter
temporales molestias evitandas. quibus
nupta non caret. sed cogitat inquit que
sunt domini ut sit sancta corpore et spiritu. nisi
forte usque adeo quisque insipienter contentiosus
est. ut conetur asserere non propter regnum ce-
lorum. sed propter presens seculum domino placere nos
velle. aut propter vitam istam. non propter

Ca. xxii.

eternam esse sanctas et corpore et spiritu. Hoc credere
quid est aliud. nisi miserabiliorem esse omnibus homi-
nibus. Sic enim apostolus ait. Si in hac vita
tantum in christo sperantes sumus. miserabiliores
sumus omnibus hominibus. An vero qui frangit
panem suum esurienti. si tantum propter hanc vi-
tam facit stultus est. et ille erit prudens qui
castigat corpus suum usque ad continentiam qua
nec coniugio misceatur. si nichil ei pro-
xxiij derit in regno celorum. Postremo ipsum dominum
audiamus evidentissimam hinc sententiam
proferentem. Nam cum de coniugibus non separandis nisi
causa fornicationis divine ac terribiliter loque-
retur. dixerunt ei discipuli. Si talis est cau-
sa cum uxore non expedit nubere. Quibus il-
le. Non omnes capiunt verbum hoc. Sunt enim
spadones qui ita nati sunt. Sunt alii qui
ab hominibus facti sunt. Et sunt spadones qui
seipsos castraverunt propter regnum celorum.
Qui potest capere capiat. Quid verius
quid lucidius dici potuit. Christus dicit veritas
et sapientia dei dicit. eos qui pio proposito
ab uxore ducenda se continuerunt castra-
re seipsos propter regnum celorum. Et contra
humana vanitas impia temeritate con-
tendit eos qui hoc faciunt presentem tan-
tummodo necessitatem molestiarum coniugalium
devitare. In regno autem celorum amplius quod
quam ceteris non habere. de quibus spadoni-
xxiiij bus loquitur deus per ysaiam prophetam. Quibus
se dicit daturum in domo sua et in muro
suo locum nominatum meliorem multo quam fi-
liorum atque filiarum. nisi de hiis qui seipsos
castrant propter regnum celorum. Nam illis qui-
bus ipsum virile membrum debilitatur
ut generare non possint. sicut sunt eunuchi
divitum et regum. sufficit itaque cum christiani
fiunt et dei precepta custodiunt. eo
tamen proposito sunt coniuges si potuissent ha-
bere. ceteris in domo dei coniugatis fi-
delibus adequari. qui prole licite pudiceque
susceptam in dei timore nutriunt. docent

tes filios suos ut ponant in deo spem suam.
Non autem accipe meliorem locum quam est filiorum
atque filiarum. Neque enim uxores aut virtute sed
carnis necessitate non ducunt. Contendat
sane qui voluerit de hiis prophetam spadonibus
hoc pronunciasse qui corpore abscisi sunt. Iste
quoque error cause quam suscepimus suf-
fragatur. Neque enim spadones istos eis qui
in domo eius nullum haberent locum pretulit
deus. sed eis utique qui in filiis generandis
coniugalis vite meritum servarent. Nam cum
dicit dabo eis locum multo meliorem
ostendit et coniugatis dari. sed multo inferio-
rem. Ut ergo concedamus in domo dei preditos
futuros eunuchos secundum carnem qui in populo Israel
non fuerunt. quia et ipsos videmus cum
iudei non fiant tamen fieri christianos. nec
de illis dixisse prophetam qui proposito conti-
nentie coniugia non querentes seipsos castrant
propter regnum celorum. Itane tanta dementia
adversus quisquam est contrarius veritati. ut in carne
sectos eunuchos. meliorem quam coniugati lo-
cum in domo dei habere credat. ut pro posi-
to continentes corpus usque ad concupitas nup-
tias castigantes seipsos non in corpore. sed
in ipsa concupiscentie radice castrantes. celestem
et angelicam vitam in terrena mortalitate
meditantes. coniugatorum meritis pares
esse contendat et christo laudanti eos qui seipsos
castraverunt. non propter hoc seculum sed propter
regnum celorum. christianus contradicat. affir-
mans hoc vite presenti esse utile non future. Quid ali-
ud istis reddatur nisi ipsum regnum celorum
ad hanc temporalem vitam in qua nunc sumus asse-
rant pertinere. Cur enim non et in hanc insaniam
progrediatur ceca presumptio. et quid hac asser-
tione furiosius. Nam si regnum celorum aliquando
ecclesia etiam que hoc tempore est appellatur. ad hoc
utique sic appellatur. quia future vite semper
tineque colligitur. Cuius tamen promissionem
habeat vite presentis et future. in omnibus
tamen operibus suis non respicit que videntur
sed que non videntur. Que enim videntur temporalia
sunt que autem non videntur eterna. Nec sane spiritus   Ca. xxv.
sanctus tacuit quod contra istos impudentissime
atque dementissime pravitates aptum atque
in contumissimum valeret. eorumque beluinum impetum
ab ovili suo inexpugnabili munitione
repelleret. Cum enim dixisset de spadonibus
dabo eis in domo mea et in muris me-
is locum nominatum. meliorem multo quam filio-
rum et filiarum. ne quis nimium carnalis
existimaret aliquid in hiis verbis temporale
sperandum. continuo subiecit. nomen eter-
num dabo eis nec umquam deerit. tamquam diceret.
Quid tergiversaris o ceca cecitas quid
tergiversaris. quid serenitati veritatis nebulas tue
perversitatis effundis. quid in tanta scripturarum
luce tenebras unde insidieris inquiris.
quid temporale tantummodo utilitatem promittis con-
tinentibus sanctis. Nomen eternum dabo eis. quod
ab omni concubitu immunes. et eo quoque ipso
quo hic sese abstinent ea que sunt domini cogitan-
tes quomodo placeant domino ad terrenam commodi-
tatem referri conaris. Nomen eternum dabo
eis. quod regnum celorum propter quod seipsos castra-
verunt sancti spadones in hac tamen vita intel-
ligendum esse contendis. Nomen eternum da-
bo eis. et si forte hic ipsum eternum pro diuturno
non conaris accipere addo atque cumulo
inculco. nec umquam deerit. quid queris amplius.
Quid dicis amplius eternum hoc nomen quicquid illud
est spadonibus dei quod utique gloriam quandam
propriam excellentemque significat. Non erit com-
mune cum multis quamvis in eodem regno et in eadem
domo constitutis. Nam ideo fortassis et no-
men dictum est. quod eos quibus datur distinguit
a ceteris. Quid sibi ergo vult inquiunt   Ca. xxvi.
ille denarius qui opere vinee terminato equali-
ter omnibus redditur ~~[struck through]~~ sive hiis qui
ex una hora operati sunt. quod utique nisi
aliquid significat quod omnes communiter habebunt
sicut est ipsa vita eterna. ipsum regnum ce-
lorum ubi erunt omnes quos deus predestinavit.

+ sive hiis qui ex prima hora

vocavit iustificavit glorificavit. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem et mortale hoc induere immortalitatem. Hic est ille denarius merces omnium. Stella tamen differt a stella in gloria sic et resurrectio mortuorum. Hec sunt merita diversa sanctorum. Si enim celum significaretur illo denario, nonne in celo esse omnibus est commune sideribus, et tamen alia est gloria solis, alia lune, alia stellarum. Si denarius ille pro sanitate corporis poneretur, nonne cum vere valemus omnibus membris commune est sanitas et si usque ad mortem permaneat pariter et equaliter omnibus inest. Et tamen posuit deus membra singulum quodque eorum in corpore prout voluit, ut nec totum sit oculus, nec totum auditus, nec totum odoratus, et quidquid aliud est habet suam proprietatem quamvis equaliter habeat cum omnibus sanitatem. Itaque quia ipsa vita eterna pariter erit omnibus sanctis, equalis denarius omnibus attributus est. Quia vero in ipsa vita eterna distincte fulgebunt lumina meritorum, multe mansiones sunt apud patrem. Et per hoc in denario quidem non impari non vivet alius alio prolixius. In multis autem mansionibus honoratur alius alio clarius.

Ca. xxvij. Pergite itaque sancti dei pueri ac puelle, mares et femine, celibes et innupte, pergite perseveranter in finem. Laudate dominum dulcius quem cogitatis uberius. Sperate felicius cui servitis instantius. Amate ardentius cui placetis attentius. Lumbis accinctis et lucernis ardentibus expectate dominum quando veniat a nuptiis. Vos afferetis ad nuptias agni canticum novum quod cantabitis in citharis vestris. Non utique tale quale cantat universa terra, cui dicitur: Cantate canticum novum domino, cantate domino omnis terra. Sed tale quale nemo poterit dicere nisi vos. Sic enim vos vidit in apocalipsi ~~iohannes~~ quidam pre ceteris dilectus agno, qui discumbere super pectus eius solitus erat, et bibebat et eructuabat mirabilia super celestia verbum domini. Ipse vos vidit duodecies duodena milia sanctorum citharedorum illibate virginitatis in corde [marg.: in corpore ...], qui sequimini agnum quocumque ierit. Quo secutus est ille de vobis quo ire putamus hunc agnum, quo eum nemo sequi vel valeat vel audeat nisi vos. Quo putamus eum ire? In quos saltus vel prata, ubi credo sunt gramina gaudia, non gaudia huius seculi vana, insanie mendaces, nec gaudia qualia in ipso regno dei ceteris non virginibus, sed a ceterorum omnium gaudiorum sorte distincta. Gaudia virginum Christi de Christo, in Christo, cum Christo, post Christum, per Christum, propter Christum. Gaudia propria virginum Christi non sunt eadem non virginum quamvis Christi. Nam sunt aliis alia, sed nullis talia. Ite in hec, sequimini agnum, quia et agni caro utique virgo. Hoc enim in se retinuit auctus ~~...~~ quod matri non abstulit conceptus et natus. Merito eum sequimini virginitate cordis et carnis quocumque ierit. Quid est enim sequi nisi imitari? Quia Christus pro nobis passus est relinquens nobis exemplum, sicut ait apostolus Petrus, ut sequamur vestigia eius. Hunc in eo quisque sequitur in quo imitatur. Non in quantum ille filius dei est unus per quem facta sunt omnia, sed in quantum filius hominis quod oportebat in se prebuit imitandum. Et multa in illo ad imitandum omnibus proponuntur, virginitas autem carnis non omnibus. Non enim habent quid faciant ut virgines sint in quibus iam factum est ut virgines non sint.

xxviij. Sequantur igitur agnum fideles qui virginitatem corporis amiserunt, non quocumque ierit, sed quousque ipsi potuerint. Possunt autem ubique preter cum in decore virginitatis incedit. Beati pauperes spiritu: imitamini eum qui dixit: Discite a me quia mitis sum et humilis corde. Beati lugentes: imitamini eum qui flebat super Iherusalem. Beati qui esuriunt et sitiunt iustitiam: imitamini eum qui dixit: Meus cibus est ut faciam voluntatem eius qui misit me. Beati misericordes: imitamini eum qui vulnerato a latronibus +

+ qui propter vos pauper factus est cum dives esset. Beati mites imitamini eum

et in via iacenti semivivo desperatoque subvenit. Beati mundo corde: imitamini eum qui peccatum non fecit nec inventus est dolus in ore eius. Beati pacifici: imitamini eum qui pro suis persecutoribus dixit: Pater ignosce illis quia nesciunt quid faciunt. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam: imitamini eum qui pro vobis passus est relinquens vobis exemplum ut sequamini vestigia eius. Haec qui imitantur in his agnum sequuntur. Sed certe etiam coniugati possunt ire per ista vestigia, etsi

29 non perfecte eadem forma ponentes pedem, verumtamen in eisdem semitis gradientes. Sed ecce ille agnus graditur itinere virginali. Quomodo post eum ibunt qui hoc amiserunt quod nullo modo recipiunt? Vos ergo, vos ite post eum, virgines eius; vos et illuc ite post eum, quia propter hoc unum quocumque ierit sequimini eum. Ad quodlibet enim aliud sanctitatis donum quo eum sequantur possumus hortari coniugatos, praeter hoc quod irrecuperabiliter amiserunt. Vos itaque sequimini eum tenendo perseveranter quod vovistis ardenter. Facite quod potestis ne virginitatis bonum a vobis pereat, cui facere nichil potestis ut redeat. Videbit vos cetera multitudo fidelium quae agnum ad hoc sequi non potest. Videbit nec invidebit, et collaetando vobis quod in se non habet habebit in vobis. Nam et illud canticum novum proprium vestrum dicere non poterit, audire autem poterit et delectari vestro tam excellenti bono. Sed vos qui et dicetis et audietis, quia et id quod dicetis a vobis audietis, felicius exultabitis iocundiusque regnabitis. De maiore tamen vestro gaudio nullus maeror erit quibus hoc deerit. Agnus quippe ille quem vos quocumque ierit sequimini, nec eos deserit qui eum quo non valent sequi. Omnipotentem agnum loquimur: et vos praeibit et ab eis non abibit, cum erit Deus omnia in omnibus. Et qui minus habebunt a vobis non abhorrebunt. Ubi enim nulla est invidentia, concors est differentia. Praesumite itaque, fidite, roboramini, permanete, qui vovetis et redditis Domino Deo vestro vota perpetuae continentiae, non propter praesens saeculum sed propter regnum caelorum.

Ca. xxx.

Vos etiam qui hoc nondum vovistis, qui potestis capere capite. Perseveranter currite ut comprehendatis. Tollite hostias quisque suas et introite in atria Domini, non ex necessitate, potestatem habentes vestrae voluntatis. Neque enim sicut non moechaberis, non occides, ita dici potest non nubes. Illa exiguntur, ista offeruntur. Si fiant ista laudantur, nisi fiant illa damnantur. In illis Dominus debitum imperat vobis; in his autem si quid amplius erogaveritis, in redeundo reddet vobis. Cogitate quidquid illud est in muro eius locum nominatum meliorem multo quam filiorum atque filiarum. Cogitate illic nomen aeternum: quis explicat quale nomen erit? Quidquid tamen erit, aeternum erit. Quod credendo et sperando et amando potuistis coniugia devitare non prohibita, sed transvolare concessa.

Ca. xxxi.

Unde huius muneris magnitudo, ad quod capescendum pro nostris viribus hortati sumus, quanto est excellentius atque divinius, tanto magis admonet sollicitudinem nostram non solum de gloriosissima castitate, verum etiam de tutissima humilitate aliquid loqui. Cum ergo perpetuae continentiae professores se coniugatis comparantes secundum scripturas comperiunt eos infra esse et opere et mercede et voto et praemio, statim veniat in mentem quod scriptum est: Quanto magnus es, humilia te in omnibus, et coram Deo invenies gratiam. Mensura humilitatis cuique ex mensura ipsius magnitudinis data est, cui est periculosa superbia, quae amplius amplioribus insidiatur. Hanc sequitur invidentia tamquam filia pedisequa; eam quippe superbia continuo parit, nec umquam est sine tali prole atque comite. Quibus duobus malis, hoc est superbia et invidentia, praesens diabolus est. Itaque contra superbiam matrem invidentiae maxime militat universa

disciplina xpiana. Hec eni docet humilita-
tem qua et acquirat et custodiat caritatem
de qua cum dictum esset caritas non emulatur
uelut si causam quereremus unde fiat ut non
emulentur continuo subdidit non inflatur
tanquam diceret. ideo non habet inuidentiam. quia
nec superbiam. Doctor itaque humilitatis xpistus
primo semetipsum exinaniuit formam
serui accipiens in similitudine hominum factus
et habitu inuentus ut homo. humiliauit se
metipsum factus obediens usque ad mortem
mortem autem crucis. Ipsa uero doctrina eius
quam attente insinuet humilitatem. atque huic
percipiende uehementer insistat quis explicare
facile possit. atque in hanc rem demonstran-
dam testimonia cuncta congerere hoc facere
conetur uel faciat quisquis seorsum de humili-
tate uoluerit scribere. Huius autem operis ali-
ud propositum est quod de tam magna re suscep-
tum est. ut ei tam maxime sit cauenda su-
Ca. xxxij. perbia. Proinde pauca testimonia que dominus in
mentem dare dignatus est ex doctrina xpisti de
humilitate commemoro quod ad id quod intendi for-
tasse sufficiat. Sermo eius quem primo prolixiorem
ad discipulos habuit. inde cepit
Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum ce-
lorum. quos sine ulla controuersia humiles in-
telligimus. Fidem centurionis illius ideo preci-
pue dominus laudauit nec se inuenisse in
israel dixit tantam fidem. quia ille tam humiliter
credidit ut diceret. non sum dignus ut in-
tres sub tectum meum. Unde nec matheus
non ob aliud eum dicit accessisse ad ihesum
cum apertissime lucas insinuet quod non ad eum
ipse uenerit. sed amicos suos miserit.
nisi quia fidelissima humilitate magis
ipse accessit quam illi quos misit. Unde et
illud propheticum est. Excelsus est deus et humi-
lia respicit. Excelsa autem a longe cog-
noscit utique tanquam non accedentia. Hinc
et illi mulieri chananee dixit. O mu-
lier magna est fides tua fiat tibi sicut

uis. Quam superius tamen appellauerat canem
nec ei panem filiorum proiciendum esse responderat.
Quod illa humiliter accipiens dixerat. ita domine
Nam et canes edunt de micis que cadunt
de mensa dominorum suorum. ac sic quod assi-
duo clamore non impetrabat humili confes-
sione promeruit. Hinc et illi duo proponuntur oran-
tes in templo unus phariseus et alter publi-
canus. propter eos qui sibi iusti uidentur et
spernunt ceteros et enumeratione meritorum deo
prefertur confessio peccatoris. Et utique gratias a-
gebat phariseus ex hiis in quibus sibi
multum placebat. Gratias inquit ago tibi quia
non sum sicut ceteri homines iniusti raptores
adulteri sicut et iste publicanus. Ieiuno
bis in sabbato. decimas do omnium que possideo
Publicanus autem de longe stabat. nec ocu-
los ad celum audebat leuare sed percutie-
bat pectus suum dicens. Deus propicius esto
michi peccatori. Sequitur autem diuina sententia. A-
men dico uobis descendit hic iustificatus
de templo publicanus. magis quam ille pha-
riseus. Deinde causam ostendit cur hoc
iustum sit. quoniam qui se exaltat humilia-
bitur. et qui se humiliat exaltabitur. Fieri
ergo potest ut quisque et mala uitet et uera
bona in se consideret et de hiis patri lumi-
num gratias agat. a quo descendit omne
datum optimum et omne donum perfectum. et tamen
elationis uicio reprobetur. si aliis peccatori-
bus maximeque peccatum in oratione confitentibus
uel sola cogitatione quod coram deo est superbus
insultat. quibus non exprobratione cum inflatione
sed miseratione debetur. Quid illud quod que-
rentibus inter se discipulis. quis nam eorum maior
esset. puerum paruulum constituit ante oculos
eorum dicens. nisi fueritis sicut puer iste
non intrabitis in regnum celorum. Nonne humi-
litatem maxime commendauit. et in ea me-
ritum magnitudinis posuit. uel cum filiis
zebedei. latera eius in sedium sublimita-
te conspicientibus ita respondit. ut

passionis eius calicem bibendum potius cogi-
taverit. in quo se humiliavit usque ad mor-
tem mortem autem crucis. quam superbo appetitu
preferri ceteris postularet. quod ostendit.
nisi eis se daturum altitudinis largita-
tem qui eum doctorem humilitatis ante seque-
+ rentur. Iam vero quod exiturus ad passionem la-
vit pedes discipulis atque conservis quod
eis fecisset magister et dominus. Mandata comen-
davit humilitatem cuius commendande etiam
tempus illud elegit quo eum iam proxime mori-
turum cum maximo desiderio intuebantur. hoc
utique precipue memoria retenturi quod magistrum
imitandus ultimum demonstrasset. At
ille hoc fecit illo tempore quod utique potuit
et aliis ante diebus quibus cum eis fuerat con-
versatus. quando si fieret hoc ipsum quidem traderetur.
33 sed utique non sic acciperetur. Cum ergo christia-
nis omnibus sit custodienda humilitas. quando-
quidem a christo christiani appellantur. cuius evan-
gelium nemo diligenter intuetur. qui non eum doc-
torem humilitatis inveniat. tunc maxime virtu-
tis huius sectatores et conservatores esse eos
convenit. qui magno aliquo bono ceteris
eminent. ut magnopere curent illud quod
premissum posui. Quanto magnus es humiliate
te in omnibus. et coram deo invenies gratiam. Pro-
inde quia perpetua continentia maximeque vir-
ginitas magnum bonum est in sanctis dei. vigi-
lantissime cavendum est ne superbia corrum-
patur. Curiosas et verbosas malas in-
nuptas paulus apostolus notat. et hoc vicium
venire dicit ex ocio. Simul autem ingerere et ocio-
se discunt circuire domos. Non solum autem ociose
verum etiam curiose et verbose loquentes que non
oportet. De hiis superius dixerat. Iuniores
autem viduas devita. Cum enim in deliciis se-
gerint in christo nubere volunt. habentes dampna-
34 tionem. quoniam primam fidem irritam fecerunt. id
est in eo quod primo voverant non steterunt. nec
tamen aut nubunt. Sed nubere volunt. Multas
enim earum revocat a nubendo non amor
+ monuit apertissime ut hoc facerent condiscipulis

preclari propositi. sed aperti dedecoris timor
veniens et ipse ex superbia. quo formidant
magis hominibus displicere quam deo. Hee igitur
que nubere volunt et ideo non nubunt quia impune
non possunt. que melius nuberent quam urerentur id est
quam occulta flamma concupiscentie in ipsa con-
sciencia vastarentur. quas penitet professionis et
piget confessionis perfectum nisi correctum
cor dirigant. et dei timore rursus libi-
dinem vincant in mortuis deputande
sunt que in deliciis agunt. Unde dicit apostolus al' siue
Que autem in deliciis agit. vivens mortua
est. sive in laboribus atque ieiuniis nulla cor-
dis correctione superfluis et magis ostenta-
tioni quam emendationi deservientibus. Non ego
talibus magnam curam humilitatis ingero in
quibus superbia ipsa confunditur et consciencie
vulnere cruentatur. nec ebriosis aut avaris
et alio quolibet dampnabiles morbi
genere iacentibus. cum habeant corporalis con-
tinentie professionem moribus quasi perversis
a suo nomine dissonet. Hanc magnam sol-
licitudinem preter humilitatis impono. nisi
forte in hiis malis etiam ostentare se au-
deant. quibus non sufficit quod eorum suppli-
cia differuntur. nec de hiis ago in quibus
est quidam placendi appetitus aut elegan-
tiore vestitu. quam tante professionis necessitas
postulat. aut capitis ligamento notabi-
li sive per tumidis umbonibus capillorum
sive tegminibus ita teneris. ut reticula
supposita appareant. Hiis non de humi-
litate sed de ipsa castitate vel integritate
pudicitie danda precepta sunt. Da michi
profitentem perpetuam continentiam. atque hiis et
eiusmodi omnibus carentem viciis et ma-
culis morum. Huic superbiam timeo. huic
tam magno bono ex elationis tumore for-
mido. quo magis inest unde sibi placeat.
eo magis vereor ne sibi placendo displi-
ceat deo qui superbis resistit humilibus
autem dat gratiam. Certe precipuum magiste- Ca. xxxv.

terum et virginalis integritatis exemplum in ipso christo contuendum est. Quid ergo amplius continentibus de humilitate precipiam quam quod ille qui omnibus dicit. discite a me quia mitis sum et humilis corde. cum magnitudinem suam super commemorasset idipsum volens ostendere quantus propter nos tantillus effectus est. Confiteor inquit tibi pater domine celi et terre quoniam abscondisti hec a sapientibus et prudentibus et revelasti ea parvulis. ita pater quoniam sic placitum est coram te. Omnia michi tradita sunt a patre meo. Et nemo cognoscit filium nisi pater et nemo cognoscit patrem nisi filius. et cui voluerit filius revelare. Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis. et ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos et discite a me quia mitis sum et humilis corde.

O doctrinam salutarem. O magistrum dominumque mortalium quibus mors poculo superbie propinata atque transfusa est. noluit docere quod ipse non esset noluit iubere quod ipse non faceret. Video te bone ihesu oculis fidei quos aperuisti michi tamquam in contione generis humani clamantem et dicentem Venite ad me et discite a me. Quid obsecro te per quem facta sunt omnia fili dei? Et idem qui factus es inter omnia fili hominis. quid ut discamus a te venimus ad te. quoniam mitis sum inquit et humilis corde. Huccine redacti sunt omnes thesauri sapientie et scientie absconditi in te. ut hoc pro magno discamus abs te quoniam mitis et humilis corde. Ita ne magnum est esse parvum ut nisi a te qui tam magnus es fieret. disci omnino non posset. Ita plane. Non enim aliter invenit requiem anima nisi inquieto tumore digesto quo magna sibi erat quando tibi sana non erat. Audiant te et veniant ad te et mites atque humiles esse discant a te. qui misericordiam et veritatem tuam requirunt tibi vivendo. Tibi non sibi. Audiat hoc laborans et oneratus qui ita sarcina premitur ut oculos ad

Ca. xxxvi

Ille cui omnia tradidit pater et quem nemo agnoscit nisi pater et qui patrem solus agnoscit et cui voluerit revelare. Non dicit discite a me mundum fabricare aut mortuos suscitare sed quia mitis sum et humilis corde

celum levare non audeat. Audiat peccatrix pectus ille percutiens. et appropinquans de longinquo audiat centurio non sum dignus ut intres sub tectum. Audiat et zacheus maior publicanorum. Audiat mulier in civitate peccatrix. tanto lacrimosior pedibus tuis quanto fuit alienior a vestigiis tuis. Audiant meretrices et publicani qui scribas et phariseos precedunt in regnum celorum. Audiat omne genus egrorum cum quibus tibi pro crimine sunt obiecta convivia videlicet quasi sanus qui medicum non querebant cum tu non veneris vocare iustos. sed peccatores in penitentiam. Hii omnes qui convertuntur ad te facile mitescunt et humiliantur coram te memores iniquissime vite sue et indulgentissime misericordie tue. quia ubi habundavit peccatum superhabundavit et gratia. Sed respice agmina virginum puerorum puellarumque sanctarum. In ecclesia tua eruditum est hoc genus. illic tibi a maternis uberibus pullulavit in nomen tuum alloquendum linguam solvit nomen tuum velut lac infantie sue suxit infusum. Non potest quisquam ex hoc numero dicere quod prius blasphemus fui et persecutor et iniuriosus sed misericordiam consecutus sum quia ignorans feci in incredulitate. Immo etiam quod non iussisti sed tantummodo volentibus arripiendum proposuisti dicens Qui potest capere capiat. Arripuerunt vovente et propter regnum celorum seipsos non quia minatus es sed quia hortatus es castraverunt. Hiis inclama hii te audiant quoniam mitis es et humilis corde. Hii quanto magni sunt tanto humilient se in omnibus ut coram te inveniant gratiam. Iusti sunt sed non sicut tu iustificans impium. Casti sunt sed eos in peccatis matres eorum in uteris aluerunt. sancti sunt sed tu etiam sanctus sanctorum. Virgines sunt sed nati etiam ex virginibus non sunt. Et spiritu et carne integri sunt. sed verbum caro factum non sunt. Et tamen discant non ab eis quibus peccata dimittitis sed a teipso agno

quadrupla restitues lucrum dampnabilium peccatorum

dei qui tollis pcca mundi. qm mitis es
et humilis corde Non ego te aia prepudica
q appetitu carnale. nec usq ad concessu
coniugii relaxasti. q decessuru corpus
nec successori propagando indulsisti. que
fluit terrena membra terrena in celi consuetu
dine suspendisti. non ego te ut discas
humilitate ad publicanos et peccatores
mitto. qui tn in regnu celor precedunt
supbos. non te ad hos mitto Indigni
sunt ei qui ab inmundicie voragine libe
rati sunt. ut ad eos imitandos mittatur
illibata virginitas. Ad rege celi te mitto
ad eu p que creati st homines et q creatus e ~~prop
ter hoies~~ propter hoies ad speciosu forma
pre filiis hoim. conteptu a filiis hoim
pro filiis hoim. ad eu qui dominans
angelis inmortalibz non dedignatus e
servire mortalibz. eu certe humilem
non iniquitas sed caritas fecit Caritas
que non emulatur. non inflatur non querit
q sua st. qa et xps non sibi placuit. sz sicut
scriptu e de illo opprobria exprobrantiu tibi ce
ciderunt sup eu. Vade veni ad illum
et disce qz mitis e et humilis corde Non
ibis ad eu qui oculos ad celu levare
non audebat onere iniquitatis. sz ad eu
qui de celo descendit pondere caritatis
Non ibis ad ea que dni sui pedes lac
rimis irrigavit querens indulgentia grandiu
peccator sed ibis ad eu q tu dat indul
gentia omnium peccator. lavit pedes servor
suor Novi dignitate virginitatis tue. non
tibi propono imitandu publicanu humi
liter accusante delicta sua. sed timeo
tibi pharisseu supbe iactante merita
sua Non dico tibi esto sicut illa de qua
38. dictu e dimittuntur ei pcca multa quia
dilexit multu Sed metuo ne cu tibi
modicu dimitti putas. modicu dili
gas Metuo inq tibi vehementer ne cu te
agnu quocuq ierit secutura ee gla

ris cu p timore supbie sequi p angus
ta non possis Bonu tibi e aia virginalis.
ut sic quo virgo es. sic omino servas in corde
qd renata es. ~~re~~servas in carne qd nata
es Concipias tn a timore dni. et partu
rias spm salutis Timor quide non e
in caritate sz pfecta sicut scriptu e caritas
foras mittit timore. sz timor e hoim non
dei. Timore temporaliu malor non divi
ni fine iudicii Noli altu sape sz time.
Ama dei bonitate. time severitate utru
qz te supba ee non sinit Amando eni ti
mes ne amatu et amante graviter
offendas Na q gravior offensa. qm
ut supbia illi displiceas qui pter te
supbis displicuit Et ubi magis debet
ee timor ille castus pmanens in sclm
scli. qm in te q non cogitas q st mundi q
mo placeas coniugi. sed q st dni. quo
placeas dno Ille alius timor non e in ca
ritate. iste at castus non recedit a ca
ritate Si non amas time ne pereas.
si amas time ne displiceas. timore illu
caritas foras mittit. cu isto intro cur
rit. Dicit apostolus etia paulus Non ei
accepistis spm servitutis iteru in
timore: sz accepistis spm adoptois
filior dei in quo clamamus abba pater
Illu ei timore credo dicere qui datus
erat in veteri testamento. ne amitterentur
temporalia bona q deus pmiserat nondu sub
gratia filiis sz sub lege adhuc servis Est
etia timor ignis eterni propter que devi
tandu deo servire nondu e utiq pfecte
caritatis Aliud e ei desideriu premii
aliud formido supplicii. Alie voces q
abibo a spu tuo et a facie tua fugia q
et alie voces st. una peti a dno hanc
requira ut inhabite in domo dni p oes
dies vite mee. ut contempler delectatione
dni et ptegar in teplo eius Et ne avertas
facie tua a me et desiderat et deficit

aīa mea ī atrijs dnī. Illas voces habu-
erat qui oculos leuare nō audebat ad celū
et qui rigabat lacrimis pedes ad īpe- 20.
tranda veniā grauiū pccōr. Has at
tu habeto q̄ sollicita es ad ea q̄ st dnī ut
sis scā et corpe et spū. Illis vocibꝫ co-
mitat timor dnī castus pmanēs ī
sclm scli. Et utriqꝫ generi dicēdū est
noli altū sape sꝫ time ut hō. Nec de
pccōr suor defensiōe nec de iusticia
psūpcōne extollat. Nā et ipe paulus
qui dixit nō accepistis spm seruitutis
iterū ī timore. tn̄ timore comite cari-
tatis ait. Cū timore et tremore mlto
fui apud vos. Et ea sentēcia quā cō-
mēoraui. ne adūsꝰ fractos olee ramos ī-
sertus supbiret oleastro. ipe vsus ē
dicēs. Noli altū sapē sꝫ time. Ipe oīa
mēbra xpi gnāliter admonēs ait.
Cū timore et tremore vrām ipor sa-
lutē opamī. Ds ē ei qui opat ī vob
et velle et opari p bona uolūtate.
ne ad vetus testamētū videat ptinē
qd̄ sciptū ē. seruite dno ī timore. et ex-
ultate ei cū tremore. Et q̄ magis mē-
bra corpis scā qd̄ ē ecclia curare debet
ut sup ea rquiescat spūs scūs q̄ uirgina-
lē pfitēcia scītate. Quo at rquiescat
ubi nō īuenit locū suū. Quid aliud q̄
cor huiliatū qd̄ īpleat nō qd̄ vri resi-
leat. qd̄ erigat nō qd̄ depmat. cū ap-
tissīe sciptū sit. Sup quē reqescet spūs
meꝰ. n̄ sup huilē quietū et tremētē uba
mea. Iā iuste viuis iā pie viuis pudice caste
uirginali scītate viuis adhͨ tn̄ h viuis ī nō huiliari
audiendo. nūq̄ nō teptacō ē vita hōis
sup tr̄a. Nō te a psidēti elacōe reubeat
de mūdo a scandalis nō ptinistis ne
deputeris ī mltis quor refrigescat
caritas. qm̄ habūdat iīqtas. nō ptu-
tis pectus qd̄ audis. āpt qui se pu-
tat stare videat ne cadat. Int h dīna

comitat timor q̄ tormētū habet quē pfcā
caritas foras mittit. Hīs at vocibus

moita et huana picula. ita ne adhuc
uirgibus scās huilitatē psuadē labora-
mꝰ. An veō pter aliud credendū ē p-
mittē deū. ut misceat ī suo pfessiōis
vre mlti et mlte casuri ī casure ī uirgini-
cadētibꝫ timor vr augeat. quo supbi-
a copmat. quā sic deꝰ odit ut cōtra
hāc vnā se tātā huiliauit altissimꝰ.
Nisi forte reuera ideo minꝰ timebis
magis qꝫ īflaberis ut modicū diligas
eū qui te tātū dilexit ut tradet seipm
p te. qa modicū tibi dimisit viuēti
scilꝫ a puericia religiose pudice pia
castitate illibata uirgitate. q̄i vero
nō tu mlto ardēciꝰ diligē debeas eū
q̄ flagiciosis ad se cōūsis q̄cūqꝫ dimisit ī
ea. te ne cadē nō pmisit. Aut vō ille
phariseꝰ q̄ ppteā modicū diligebat
qa modicū sibi dimitti estimabat.
ob aliud hoc errore cecabat. nisi qa
ignorās dei iusticiā et suā querens
cōstituē iusticie dei subiectꝰ nō erat.
Vos at genꝰ electū et ī electis electiꝰ
uirginei chori sequētes agnū. etiā
vos gr̄a salui facti estis p fidē et nō
ex vobis. sꝫ dei donū ē. nō ex opibꝫ
ne forte q̄s extollet. Ipiꝰ eī sumꝰ fig-
mētū creati ī xpo ihu ī opibꝫ bonis
q̄ ppauit deꝰ ut ī illis ābulemꝰ.
Ergo ne huc. q̄to eiꝰ donis ornacio-
res estis. tāto minꝰ amabitis. a-
uertat tā horrendā ipe demenciā p-
inde qm̄ verū veritas dixit. q̄ ille cui
modicū dimittit modicū diligit. Vos
ut ardētissīe diligatis. cui diligēdo
a cōiugior nexibꝫ liberi vacatis de-
putate vobis tāq̄ oīno dimissum
q̄dq̄d mali a vobis nō ē. illo regēte cō-
missū. Oculi eī vri sp ad dnm̄ qm̄
ipē euellet de laq̄o pedes vrōs. Et nī
dn̄s custodierit ciuitatē. ī uanū vigi-
lat qui custodit eā. Et de ipā cōtinē-

Ca. xxxix.

tia loquens aplus ait. Volo at oes ee
sicut meipm. Sz vnus qsqz ꝓpriu donu
habet a deo alius qde sic alius at sic.
Quis ergo donat ista. qs distribuit
ꝓpria vnicuiqz sicut vult. Nēpe deus ap
quē nō ē iniqtas. ac ꝑ hoc qua eqtate ~~ille~~
ille faciat alios sic. alios autē sic. hoi
ā nosse ipossibile ā oīno difficile ē. quin
tm̄ equitate faciat dubitare fas nō est
Quid itaqz habes qd nō accepisti. aut
qua ꝑuersitate diligas minus a quo am
plius accepisti. Quapropter hec pⁱma sit co
gitacō īduende humilitatis. ne a se sibi
putet ee dei uirgo qd talis ē. ac nō potius
hoc donu optimu desup descendēs a
patre lumīnu apud quē nō ē trāsmutatio
nec momēti obūbracō Ita ei nō puta
uit modicu sibi dimissu ut modicu
diligat. et ignorās dei iusticiā et suam
volēs ꝯstituē iusticie dei nō subiciat
In quo vicō erat symō ille quē supauit
mulier illa cui dimissa st pccā multa
qm̄ dilexit mltu Sed caueat et verius
cogitabit oīa pccā sic habēda tāqᵐ
dimittant a quibz deus custodit ne co
mittant. testes st voces ꝑuaru depcā
cionu ī scpturis scīs qbz ostendit ea
ipa q ꝑcipiunt a deo nō fieri ñ dāte
atqz adiuuāte ei9 cīia face possimus
qd tā gnalit maxieqz ꝑcipit qᵐ obedi
encia qua custodiunt mādata dei. et
tn̄ hāc īuenim9 optari. tu īquit ꝑcepis
ti mādata tua custodiri nimis Deīde
qd sequit vtinā dirigant vie mee ad cus
todiēdas iustificacōes tuas. tūc nō cō
fundar dū īspicō ī oīa mādata tua
Qd deū ꝑcepisse sup posuit hoc ut a
se ipletur optauit. hoc fit utiqz ne ꝑ
cetur. Qd si pccm fuerit. ꝑcipit ut peite
at. ne defensioē et excusacōe pcti pe
reat supbiēdo. qui fecit dū nō vult pēi
tendo opirie qd fecit Etiā hoc a deo
q ꝑcipit ꝯcedant ei petunt si ea nō adiuuāte
petit. ut itelligat nō fieri. ñ eo pstan
te a quo petit. Pone īquit dne custo
diā ori meo. et ostiu cōtinēcie circu la
bia mea Ne declines cor meu ī uerba
malicie ad excusandas excusacōes ī
pctīs cu hoībus operātibz iniqtatem
Si ergo et obediēcia quis mādata ser
uamus. et peitencia qua pccā nrā nō
excusamus sed accusamus optat et pe
tit manifestu ē cu fit illo dāte habet
illo adiuuāte ꝯplet. Apte9 etiam di
citur ꝑpt obediēciā a dno gressus hois
dirigunt et viā eius volet Et de peni
tēcia dicit aplus Ne forte det illis deus
peitenciā De ipa etiā cōtinēciā nōne
aptissimē dictū ē. et cu scire qa neo pt
esse pt cōtines nisi ds det. et hº ipm
erat sapie scire cuius eet hoc donu Sz
forte cōtinēcia donu dei ē. sapiā vo
sibi ipe hō prestat qua illud donu nō
suu sz dei ee cognoscat. Immo dns sa
piētes facit cecos. et testimoniu dni fi
dele sapiām ꝑstat puulis Et si quis
īdiget sapiā postulet a deo qui dat oī
bus affluēt et nō īpperat et dabit ei.
Sapiētes at uirgies ee decet ne lāpades
earu extīguātur Quo sapiētes nisi nō
alta sapiētes sed humilibz cōsenciētes
Dixit enī hoī ipā sapiā Ecce pietas ē
sapiā. qd habes qd nō accepisti. Noli
altu sape sz time. Et noli modicu dili
gē qsi a quo tibi modicu dimissu est.
sed potius mltu dilige a quo tibi tri
butu ē mltu Si ei diligit cui donatu
ē ne reddet. qᵐto magis debet diligere
cui donatu ē ut habēt Nā et qsqs ab
inicio pudicus ꝑmanet ab illo regit Et
qsqs ex īpudico pudicus fit ab illo corrigit
~~corrigitur~~ Et qsqs usqz ī fine īpu
dicus ē ab illo deserit. Hoc at ille oc
culto iudicio face pt. ī quo nō potest
et fortasse ideo latet ut plus timeat.
Si ergo nichil habes qd nō accepisti:

Ca. xlij.

Ca. xliij. et min9 supbiat. Deinde ia sciens ho
gra dei se esse qd e. no icidat i aliu
supbie laqu. ut de ipa dei gra se extol
lendo spernat ceteros. quo vicio alius
ille pharise9 et de bonis q habebat
gras deo agebat. et tn se sup publica
nu pcta 9fitente extollebat. Qd igit
faciat ugo qd cogitet ne se extollat
sup eos uel eas. que hoc ta magno
dono carerent. Neqz ei simulare debet
de hulitate sz exhibe. Na simulaco
hulitatis maior supbia e. Jdo scp
tura volens ostende verace hulitate
ee oportere cu dixisset. qnto magnus
es hulia te oibz in. Moxqz subdidit.
Ca. xliiij. et cora deo inuenies graciam. utiqz ubi
se fallaret. hualiare no posset. Pinde
qd dicim9. e ne aliqd qd ugo beatat dei
cogitet vn se fideli mulieri. no tatu
vidue veru etia coniugate pferre no
audeat. No ergo reproba dico. Na qs
nesciat obediente mulierem iobedienti
ugini pponenda. Sed cu abe sit obedie
tes pceptis dei ita ne trepidabit scaz
ugitate etia castis nupciis 7 9tine
cia pferre conubio fructu cetesimu p
ire triceno. Jmo vo no dubitet hanc
rem illi rei ppone. Hec tn ul hec uirgo
obediens et deu times illi uel illi mu
lieri obedienti et deu timenti se ante fer
re no audeat. alioqn no erit hulis 7
de9 supbis resistit. Quid ergo cogita
bit. occulta scilicz dona dei q no nisi
iterrogaco teptacois etia i semetipo
vnicuiqz declarat. Vt ei cetera taceam
vn scit ugo qnius sollicita q st dni
quo placeat dno. ne forte pter aliqd
sibi icognita mentis ifirmitate non
du sit matura martirio. Illa vo mu
lier cui se pferre gestiebat ia possit
bibe calice dnice hulitatis que ppus
bibendu disciplis amatoribz sblimi
tatis opposuit. Vn icq scit. ne forte ipa
nodu sit tecla. ia sit illa crispina. Certe
nisi assit teptaco doni hui9 sit demo
straco. Hoc tn magnu e ut cu fructu
cetenu quida itelligat. phibet ei pre
clarissimu testioniu ecclastica auctas
i qua fidelibz notu e. quo loco mres
et quo defuncte scimoniales ad altaris
sacmenta recitentur. Sed qd significet fecu
ditatis illa diusitas. viderit hii qui
hec meli9 qm nos itelligut. siue ugina
lis vita i centeno fcu sit. i sexageno
vidualis i triceno at 9iugalis. siue
cetena fertilitas martirio pocius i
putetur. sexagena 9tinencie. tcena con
nubio. Siue ugitas accedente martirio
cetenu fructu ipleat. sola vo i sexage
no sit. 9iugati aute ferentes tricenu ad
sexagenu pueniat si mres fuerint. Siue
qd pbabili9 michi videtur. qm dine gre
multa st munera. et e aliud alio mai9
ac meli9. Vn dicit apls imitamini aute
dona meliora itelligendu e plura ee.
qm i tres differencias distribui possint.
Pmu. ne 9tinencia viduale aut i nul
lo fructu 9stituam9. a ad 9iugalis
pudicicie meritu deponam9. aut vir
ginali glie coeqm9. a corona martiru
uel i habitu ai etia si desit teptaco
nis examen ul i passiois expiencia co
stituta cuilibet illaru triu castitatis
sine ullo icremento fertilitatis acce
dere existimem9. Deinde ubi ponim9
qm multi ac multe ita custodiunt 9tine
cia uginale ut tn faciant qd dns ait
si vis pfcus ee vade et vende oia q
habes et da paupibz et habebis the
zauru i celo et veni seqre me. Nec au
deant eoz cohabitacoi sociari i quibz
nemo dicit aliqd ppriu. sz st eis oia coia.
Nichil ne putam9 fructificacois acce
dere ugibus dei. cu hoc faciunt a sine ul

+ cepta pparari. Virgo quoque no iflet.

lo fructu sit virgines dei etia si hoc no fiat.
Multa ergo sunt dona et alijs alia cla-
riora ac supiora singulis singula
et aliquis alter fructuosior e donis paucio-
ribz sed potioribz alter iferioribz sed
pluribz. et quemadmodu iter se vel coeque-
tur vel distinguantur i accipiendis eternis
honoribz. Quis hoim audeat iudica-
re. du tn constet et multa ee ista diusa.
et no ad pns tepus sz ^ eternu pdesse
meliora. Sz dnm tres arbitror voluisse
fructificationis comemorare differetias
ceteras itelligetibz reliquisse. Na et
alius ewangelista solu comemorauit ce-
tuplu. nuquid ido putandus e alia du-
o vel iprobasse vel ignorasse. ac non
potius itelligeda reliquisse? Sz ut di-
cere ceperam. siue cetenus fructus sit deo
deuota virginitas. siue alio aliquo mo qd comeo-
rauimus sit illa fertilitatis itelligen-
da distantia. nemo tn quantu puto ausus fu-
erit virginitate pferre martirio. ac nemo
dubitauerit hoc donu occultu ee si ex-
aminatrix desit temptacio. Habet itaque virgo
qd cogitet et qd ei psit ad seruandam
humilitate ne violet illa que supeminet
donis oibus. caritate. sine qua utique quecumque
alia vel pauca vel plura vel magna.
vel parua habuerit nichil e. Habet inquam
qd cogitet ut no inflet et no emuletur
ita se scilz bonu virginale coniugali bono
multo aplus et melius pfiteri. ut tn nes-
ciat utru illa vel illa coniugata iam pati
pro xpo possit. adhuc vo ipa no possit
et i hoc ei pcatur. qz ifirmitas eius temp-
tacione no iterrogatur. Fidelis ei ds ait
apls qui no vos pmittat temptari sup
id qd potestis sz faciat cu temptacione etia
exitu ut possitis sustinere. Fortassis er-
go illi vel illa coniugalis vite retinetes
in suo gne laudabile modu. iam pnt
contra inimicu ad iniquitate cogente

etia laniatu viscer et effusione sanguinis
dimicare. Illa at vel illi a puericia co-
tinetes seque castrates pter regnu celo-
ru nodu tn valeat talia vel p iusticia
vel pro ipa pudicicia sustinere. Aliud e
enim p veritate ac pposito suo no conse-
tire suadenti atque blandienti. Aliud no
cedere etia torquenti et ferienti. Latent ista
i facultatibz et viribz aiorum temptacione
panduntur. ^ ex eo qd puidet se posse hu-
militer cogitet qd ignorat aliqd pstan-
tius se forte no posse. Aliquis at qui illud
qd sibi gloriose notu e nec habere non
pfitentur hoc qd ipse no pt posse. ita ser-
uabit no fallaci sz veraci humilitate ho-
nore iuice pueientes. et alter alterum ex-
istimantes supiore sibi. Quid iam dicam
de ipa cautela et vigilancia no peccandi.
quis gloriabitur ^ se mundu esse a pcco? Integra
quide est ab vtero mris sca virginitas.
sz nemo iquit mundus i conspectu tuo
nec ifans cuius e vnius diei vita sup terram. Ser-
uatur et i fide iuiolata quedam castitas vir-
ginalis qua ecclia vni viro virgo casta Ca. xlviij.
coaptatur. Sz ille vnus vir no tm fideles
mente et corpe virgines. sz oes omino xpia-
nos a spiritalibz usque ad carnales.
ab aplis usque ad vltimos penitetes tamquam
a summis celorum usque ad imos eoru
docuit orare. et i ipa oratione dicere ad-
monuit dimitte nobis debita nra
sicut et nos dimittimus debitoribus
nris. ubi p hoc qd petimus etia qd nos
ee meminerimus ostendit. Neque eni pro
eis debitis que totius pterite vite i bap-
tismo p eius pace nobis dimissa esse
confidimus. nos precepit orare dicetes. di-
mitte nobis debita nra. sicut et nos
dimittimus debitoribz nris. Alioquin
hanc oratione cathecumini potius usque ad
baptismum orare deberent. Cu ergo bapti-
zati eam orant. ppositi et plebes pastores

castu se habere coram? Aut quis gloriabitur

et greges satis ostenditur in hac vita que
tota temptatio est. ne in ne se tamquam ab omnibus
Ca. xlix. peccatis immune debere gloriari. Proinde etiam
virgines dei irreprehensibiles quidem se-
quuntur agnum quocumque ierit. et peccatorum
purgatione perfecta et virginitate servata que
non rediret si amissa. sed qui eadem ipsa
apocalipsis ubi tales tali revelati sunt
etiam hic eos laudat. quod in ore eorum non sit
inventum mendacium. Meminerint etiam in
hoc esse veraces. ne se dicere audeant dicere
non habere peccatum. Idem quippe iohannes qui
illud vidit hoc dixit. Si dixerimus quia
peccatum non habemus nosipsos decipimus et
veritas in nobis non erit. Si confessi fuerimus
delicta nostra. fidelis est et iustus ut dimit-
tat nobis peccata nostra et purget ab omni in-
iquitate. Si dixerimus quoniam non pecca- l j.
vimus mendacem faciemus eum. et verbum eius
non erit in nobis. Hoc certe non illis aut
illis sed christianis omnibus dicitur ubi et vir-
gines se debent agnoscere. Sic enim erunt sine
mendacio quales in apocalipsi apparuerunt
ac per hoc quamdiu nondum est in celesti sublimi-
tate perfectio in irreprehensibiles facit in
humilitate confessio. Sed rursus ne per occasi-
onem huius sententie quisquam cum mortifera secu-
ritate peccaret. seque trahendum permit-
teret tamquam mox delendus facili confessione
peccatis continuo subiecit Filioli mei hec
scripsi vobis ut non peccetis. et si quis pec-
caverit advocatum habemus apud patrem ihe-
sum christum iustum et ipse propitiator est peccatorum nostro-
rum Nemo itaque a peccato tamquam rediturus
abscedat. nec se huic tempori quasi societatis
Ca. l. pacto cum iniquitate constringat ut eam confiteri
magis quam cavere delectet. Sed quia etiam sa-
tagentibus vigilantibusque ne peccent sub-
repunt quodammodo ex humana fragilita-
te peccata quamvis parva quamvis pauca. non
tamen nulla. eadem ipsa fiunt magna et gra-
via. si eis superbia incrementum et pondus

addiderit. A sacerdote autem quem habemus in
celis si pia humilitate promatur tota facili-
tate purgantur. Sed non contendo cum eis qui
asserunt hominem posse in hac vita sine ullo
peccato vivere non contendo non contradico. Fortas-
sis enim ex nostra miseria magnos metiuntur
et comparantes nosmetipsos nobismet-
ipsis non intelligimus. Unum scio quod isti mag-
ni quales nos non sumus quales nondum experti
sumus. quanto magni sunt humiliant se tanto
in omnibus ut coram deo inveniant gratiam. Quam-
libet enim magni sint non est servus maior domino
suo. vel discipulus magistro suo. Et utique il-
le est dominus qui dicit. Omnia michi tradita
sunt a patre meo. Et ille est magister qui dicit
Venite ad me omnes qui laboratis et dis-
cite a me. Et tamen quid discimus? Quoniam mitis
sum et humilis corde. Hic dicit aliquis
non est hoc iam de virginitate sed de humilitate
scribere. Quasi vero quecumque virginitas aut non illa que
secundum deum est a nobis predicanda suscepta
est. quod bonum quanto magnum video. tanto ei
ne pereat furem superbiam pertimesco. Non
ergo custodit bonum virginale nisi deus
ipse qui dedit et deus caritas est. Custos
ergo virginitatis caritas. locus autem huius
custodis humilitas. ibi quippe habitat qui
dixit super humilem et quietum et trementem
verba sua requiescere spiritum suum. Quid itaque
alienum feci. si bonum quod laudavi volens
potius custodiri curavi etiam locum preparare
custodi. Fidenter enim dico nec michi
nec irascantur timeo quos ut metum sibi ti-
meant sollicitus moneo. Facilius sequuntur
agnum et si non quocumque ierit. tamen quo-
usque potuerint coniugati humiles quam super-
be virgines. Quomodo enim sequitur ad quem non vult
accedere. aut quomodo accedit ad quem non venit
ut discat quoniam mitis est et humilis corde.
Illos proinde sequentes agnus quocumque ierit
ducit in quibus prius ipse ubi caput reclinet
invenerit. Nam et quidam superbus et dolosus

~~glo~~ ei hoc dixerat. Domine sequar te quo-
cumque ieris. Cui respondit. Vulpes foueas
habent et volatilia celi nidos. filius autem
hominis non habet ubi caput suum reclinet.
Arguebat nomine vulpium astutam dolosita-
tem. et nomine uolucrum uentosam elationem.
ubi requiesceret pia non inueniebat humilitatem in quo.
ac per hoc nusquam omnino secuturus erat dominum qui se promi-
serat non usque ad quedam profectum. sed omnino quo-
lij. cumque ierit secuturum. Quapropter hoc agi-
te uirgines dei hoc agite. sequimini agnum
quocumque ierit. Sed prius ad eum quem sequa-
mini uenite et discite quoniam mitis est et humilis
corde. Humiliter ad humilem uenite si amatis
et ne discedatis ab illo ne cadatis. Qui
enim timet ab illo discedere rogat et dicit.
non ueniat michi pes superbie. pergite uiam
sublimitatis pede humilitatis. Ipse exaltat
humiliter sequentes quem descendere non pigu-
it ad iacentes. Dona eius illi seruanda com-
mittite. fortitudinem uestram ad illum cus-
todite. Quidquid mali ipso custodiente non committi-
titis tamquam remissum ab illo deputate. ne
modicum uobis existimantes dimissum
modicum diligatis. et tondentes pectora
publicanos ruinosa iactantia contempna-
tis. De uiribus uestris expertis cauete. ne quia
ferre aliquid potuistis inflemini. de inexpertis
autem orate. ne supra quam potestis ferre temp-
temini. Existimate aliquos in occulto su-
periores. quibus estis in manifesto meliores.
Cum aliorum bona forte ignota uobis benigne
creduntur. a uobis uestra uobis nota non comparatione
minuuntur. sed dilectione firmantur. Et que forte
adhuc desunt tanto dantur facilius quanto de-
siderantur humilius. Perseuerantes in numero uestro
prebeant uobis exemplum. cadentes autem
augeant timorem uestrum. Illud autem amate
ut imitemini. hoc lugete ne inflemini. Ius-
titiam uestram nolite statuere. deo uos ius-
tificanti subdite. ueniam peccatis donate
alienis. orate pro uestris. futura uigilan-
do uitate. preterita confitendo delete. Ecce
iam tales estis ut professe atque seruate uir- Ca. liij.
ginitati. ceteris etiam moribus congruatis.
Ecce iam non solum homicidiis. sacrificiis
diabolicis et abhominationibus. furtis ra-
pinis fraudibus periuriis ebriositatibus
omnique luxuria et auaritia. simulationibus
emulationibus impietatibus crudelitatibus
abstinetis. uerum etiam illa que leuiora sunt
uel putantur non inueniuntur nec oriuntur
in uobis. non improbus uultus. non uagi
oculi. non infrenis lingua. non petulans
risus. non scurrilis iocus. non indecens ha-
bitus. non tumidus aut fluxus incessus. Iam non
redditis malum pro malo. nec maledictum
pro maledicto. iam postremo illam mensuram
dilectionis impletis ut ponatis animas pro
fratribus uestris. Ecce iam tales estis. quia
et tales esse debetis. Hec addita uirginitati
angelicam uitam hominibus et celi mores
exhibent terris. Sed quanto magne estis quan-
tumque ita magne estis tanto uos humili-
ate in omnibus ut coram deo inueniatis gratiam.
ne superbis resistat. ne se exaltan-
tes humiliet. ne inflatos per angusta non trai-
ciat. quamquam superflua sit sollicitudo. ne u-
bi feruet caritas desit humilitas. Si er- Ca. liiij.
go nuptias contempsistis filiorum hominum ex quibus
gigneretis filios hominum toto corde ama-
te speciosum forma pre filiis hominum. Vacat
uobis liberum est cor a coniugalibus uinculis.
Inspicite pulchritudinem amatoris uestri. co-
gitate equalem patri subditum et matri
etiam in celis dominantem et in terris seruientem.
+ inspicite quam pulchrum sit internis luminibus. In-
spicite uulnera pendentis. cicatrices
resurgentis. sanguinem morientis. pretium cre-
dentis. commercium redimentis. Hec quanti ua- Ca. lv.
leant cogitate. hec in statera caritatis
appendite. et quidquid amoris in nuptias
uestras impendendum habebatis illi rependi-
dite. Bene quod interiorem pulchritudinem

+ creantem omnia creatum inter omnia. Illud ipsum quod
in eo derident superbi

vrām qrit ubi vobis dedit ptatē filios
dei fieri Nō qrit a vobis pulchrā car-
nē sȝ pulchros mores quibȝ frenatis
et carnē. Nō ē cur de vobis qsqȝ merca-
tur et faciat seuire zelantē Videte cū
qnta securitate ametis cui displicere flis
suspicōibȝ nō timetis Vir et vxor a-
mat se qm videt se. et qd nō videt ti-
met i se nec certi gaudet ex eo qd i mani-
festo ē dū i occulto suspicatur plerūqȝ
qd nō ē Vos i isto quē oculis nō videtis
et fide cōspicitis. nec habetis uerū qd
rephendatis. nec eū metuitis. ne de
falso forsitā offendatis Si ergo mag-
nū amorē cōiugibȝ debetis. eū ppter
quē cōiuges habē noluistis qntū ama-
re debetis Totus vobis figatur i corde q
p vobis fixus ē i cruce Totū teneat
i aīo vrō qdqd noluistis occupari cō-
nubio Parū vob amare nō licet ppter
qd quē nō amastis et qd licet sic ita a-
matibȝ mitē et humilē corde nullā
vobis supbiā ptimesco p modulo ita
qȝ vrō et de scītate qua sāctimoniales p-
prie dicimini. et de hūilitate q cōseruat q-
qd magnū dicimini. satis locuti sum.
Digni at illi tres pueri qbȝ i fugie-
rū i igne pbebat[+] Vos de hoc opusclo
nrō librorū quidē nūo lōge breui. sȝ pō-
dē auctoritatis mlto grādi i ppno
quo ab eis dēs honoratur admoneat Nā
scītati hūilitatē i dei laudatoribȝ cōiu-
gētes aptissime docuerūt ut tāto qsqȝ ca-
ueat ne supbia decipiatur qnto sācti alt-
qd pfitetur. Pinde vos qȝ laudate eū q
vobis pstat ut i ardore medio sclī huius
qmuis cōiugio nō copulemini. nō tn vramini.
Et orātes etiā p nobis bndicite sci et
humiles corde dnm. hymnū dicite et super
altate eū i scla Amē.

Explicit lib btī augustī de sancta
virginitate.

Ca. lvi

[+] quē corde feruentissīo diligebat

Ex libro tcio dyalogi btī iheronimi
pbri cōtra pelagianos hereticos.

Augustinus nouos de hoc tuo nōi audis-
se dicitur libros. qui nondū i nrās ve-
nere manus Vnde supsedendū huic la-
bori censeo ne dicatur michi illud ora-
cii i siluā ne ligna feras Aut eī eadē
diceremus ex supfluo. aut si noua dicere
voluerimus a clarissimo ingenio occupa-
ta sunt meliora.

Capitulum xi. pmi libri venerabilis bede pbri
de gestis anglorū.

Anno ab icarnacōe dnī ccc xciiii
Archadius theodosii filius cū fratre
honorio quadragesimus tercius ab augusto reg-
nū suscipiēs tenuit ānis tredecim Cuius
tpibȝ pelagius britto cōtra auxiliū gre
supne venena sue pfidie lōge lateqȝ dis-
persit: utēs cooperatore iuliano de capani-
a. quē dudū amissi epatus intēperans cu-
pido exagitabat Quibȝ scūs augustinus
sicut et ceteri pres orthodoxi. multis sua-
rū catholicarū milibȝ respondent Nec
tn eorū demenciā corrigē valebat. sȝ qd
grauius ē correpta eorū vesania magis
augescē cōtradicēdo qȝ fauēdo veritati
voluit emēdari Qd pulchre uersibȝ heroi-
cis psper rethor insinuat cū ait.

Cōtra augustinū narrat scripsē qdā.
Scriptor quē dudū liuor adurit edax.
Qui caput obscuris cōtectū utrūqȝ cauernis
Tollē humo miserū ppulit anguiculū.
Aut huc frugesua eqrei pauē britāni.
Aut hic capano gmine corda tumet.

Incipit tractatus btī augustī de pfectiōe
iusticie hois cōtra pelagianos.

Sanctis fratribus et coepiscopis
Eutropio et Paulo Augu-
stinus. Caritas vestra quae in
vobis tanta est et tam sancta
ut etiam iubenti servire
delectet, petivit ut
diffinitionibus quae dicuntur Celestii esse responderem.
Sic enim praenotata est eadem cartula quam de-
distis: Diffinitiones ut dicitur Celestii. Quae
praenotatio credo quod non illius sed eorum sit qui haec
attulerunt de Sicilia, ubi Celestius non esse
perhibetur. Sed multi talia garrientes, et sicut
ait apostolus ipsi errantes et alios in errorem
mittentes. Ex illius tamen hoc esse doctrina vel etiam
quorundam sociorum eius et nos possumus ar-
bitrari. Nam neque iste breves diffinitiones
vel potius ratiocinationes ab illius abhorrent in-
genio, quod in opere eius alio inspexi, cuius eum
constat esse auctorem. Et non frustra istos
fratres qui haec attulerunt in Sicilia existimo
audisse quod ipse docuerit ista vel scripserit.
Vellem autem si possem ita obtemperare vestre
fraterne benivolentie ut etiam ego tam breviter
responderem. Sed nisi et illa commemorem
quibus respondeo, quis poterit quemadmodum
responderim iudicare? Conabor tamen quan-
tum valuero adiuvantibus me apud domini
misericordiam etiam orationibus vestris, ut non ultra
quam necesse est meus sermo procurrat. Ante omnia
inquit interrogandus est qui negat hominem
sine peccato esse non posse, quid sit quodcumque pec-
catum, quod vitari potest, an quod vitari non potest.
Si quod vitari non potest, peccatum non est. Si quod vi-
tari potest, potest homo sine peccato esse quod vitari potest.
Nulla enim ratio vel iustitia patitur saltem
dici peccatum quod vitari nullo modo potest. Respon-
demus vitari posse peccatum, si natura vitia-
ta sanetur gratia dei per Ihesum Christum dominum nostrum.
In tantum enim sana non est, in quantum id quod faciendum
est aut cecitate non videt aut infirmitate non
implet, dum caro concupiscit adversus spiritum et
spiritus adversus carnem, ut ea quae vult homo non

faciat. Iterum querendum est inquit peccatum an
voluntatis an necessitatis est? Si necessitatis
est peccatum non est; si voluntatis est vitari potest.
Respondemus quod supra; et ut sanemur invoce-
mus eum cui dicitur in psalmo: De necessitatibus
meis educ me. Iterum inquit querendum
est: Quid est peccatum? Naturale an accidens?
Si naturale, peccatum non est. Si autem accidens est,
et recedere potest. Et quod recedere potest vitari potest;
et quod vitari potest, potest homo sine eo esse quod vi-
tari potest. Respondetur naturale non esse peccatum, sed
nature praesertim vitiate, unde facti sumus nature
filii ire, parum esse ad non peccandum volun-
tatis arbitrium, nisi adiuta sanetur
gratia dei per Ihesum Christum dominum nostrum. Iterum
ait querendum est: quid est peccatum? Actus an res?
Si res est, auctorem habeat necesse est; et si auc-
torem habere dicitur, iam alter praeter deum rei
alicuius auctor induci videbitur. At si hoc
dicere impium est, et confiteri necesse est peccatum non esse
actum non esse rem. Si igitur actus est, immo quia
vere actus est, vitari potest. Respondemus pec-
catum quidem actum dici et esse non rem. Si-
cut etiam in corpore claudicatio eadem ratione
actus est non res, quoniam res pes ipse vel cor-
pus vel homo est qui pede vitiato claudi-
cat. Nec tamen vitare potest claudicationem,
nisi habuerit sanatum pedem. Quod etiam in
interiore homine fieri potest, sed gratia dei per Ihesum
Christum dominum nostrum. Ipsum sane vitium quo
claudicat homo nec pes est nec corpus nec homo
nec ipsa claudicatio, quae utique non est quando non
ambulat, cum tamen insit vitium quo fit claudi-
catio quando ambulat. Querat ergo quod ei
de vitio nomen imponat, utrum rem velit
dicere an actum, an rei potius qualitatem ma-
lam qua deformis actus existit. Sic et in
homine interiore animus res est, rapina actus
est, avaricia vitium est, id est qualitas secundum quam
malus est animus etiam quando nichil agit unde
avaricie sue serviat, etiam quando audit: Non
concupisces, seque vituperat et tamen avarus ma-

necessario; sed per fidem renovatur, id est sanatur de die in diem; nec tamen nisi gratia dei per Ihesum Christum dominum nostrum. ¶ Iterum inquit querendum est: Utrum ne debeat homo sine peccato esse? Procul dubio debet. Si debet, potest; si non potest, ergo nec debet. Et si non debet homo esse sine peccato, debet ergo esse cum peccato, et iam peccatum non erit, si illud haberi debere constituat. Aut si hoc etiam dici absurdum est, confiteri necesse est debere hominem sine peccato esse; et constat eum aliud non debere quam potest. Respondetur eadem similitudine qua superius iam respondimus. Cum enim videmus claudum qui sanari potest, recte utique dicimus: debet esse homo iste sine claudicatione; et si debet, potest. Nec tamen cum vult continuo potest; sed cum fuerit adhibita curatione sanatus, et medicina adiuverit voluntatem. Hoc fit in interiore homine quod ad peccatum attinet tamquam eius claudicationem per eius gratiam qui venit non vocare iustos sed peccatores, quia non est opus sanis medicus sed male habentibus. ¶ Iterum ait querendum est: Utrum ne preceptum sit homini sine peccato esse? Aut enim non potest, et preceptum non est; aut quia preceptum est, potest. Nam cur preciperetur quod fieri omnino non posset? Respondetur: consultissime homini precipi ut rectis passibus ambulet, ut cum se non posse perspexerit, medicinam requirat, que interioris hominis ad sanandam claudicationem peccati gratia dei est per Ihesum Christum dominum nostrum. ¶ Iterum ait querendum est: an velit hominem deus sine peccato esse. Procul dubio vult, et procul dubio potest. Quis enim tam demens est ut vel dubitet fieri posse quod deum velle non dubitet? Respondetur: si deus nollet hominem sine peccato esse, non mitteret filium suum sine peccato qui sanaret homines a peccatis. Hoc fit in credentibus et proficientibus renovatione interioris hominis de die in diem, donec fiat perfecta iustitia tamquam sanitas plena. ¶ Item ait querendum est: Quomodo vult deus hominem esse, cum peccato an sine peccato? Procul dubio non vult esse cum peccato. Quanta hec impietatis blasphemia sit cogitandum est, ut dicatur homi-

nem posse esse cum peccato quod deus non vult, et negetur posse esse sine peccato quod deus vult. Quasi quem ad hoc deus creaverit ut possit esse quod nolit, et non possit esse quod velit, et ut contra suam magis quam secundum suam existeret voluntatem. Iam superius responsum est. Sed addendum video: Spe salvi facti sumus. Spes autem que videtur non est spes. Quod enim videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus speramus, per patientiam expectamus. Tunc ergo plena iustitia est quando plena sanitas; tunc plena sanitas quando plena caritas. Plenitudo enim legis caritas. Tunc autem plena caritas quando videbimus eum sicuti est. Neque enim erit quod addatur ad dilectionem cum fides pervenerit ad visionem. ¶ Iterum querendum est inquit: per quod efficiatur homo cum peccato: per nature necessitatem an per arbitrii libertatem? Si per nature necessitatem, culpa caret; si per arbitrii libertatem, querendum est a quo ipsam arbitrii libertatem acceperit. Procul dubio a deo. Deus autem quod dedit certe bonum est; negari enim non potest. Qua igitur ratione bonum probatur, si magis ad malum quam ad bonum pronum est? Magis enim ad malum quam ad bonum pronum est, si homo per illud potest esse cum peccato et non potest esse sine peccato. Respondetur: per arbitrii libertatem factum ut esset homo cum peccato; sed iam penalis vitiositas subsecuta ex libertate fecit necessitatem. Unde ad deum fides clamat: De necessitatibus meis educ me. Sub quibus positi vel non possumus quod volumus intelligere, vel quod intellexerimus volumus nec valemus implere. Nam et ipsa libertas credentibus a liberatore promittitur. Si vos inquit filius liberaverit, tunc vere liberi eritis. Victa enim vitio in quod cecidit voluntate caruit libertate natura. Hinc alia scriptura dicit: A quo enim quis devictus est, huic et servus addictus est. Sicut ergo non est opus sanis medicus sed male habentibus, ita non est opus liberis liberator sed servis, ut ei dicat gratulatio libertatis: Salvam fecis-

ti de neccitatatibz aīaz meā Ipa eñ caritas
ē vera libtas q nō peccassz si bona pmansis-
set uoluntas. Quia vō peccauit uoluntas
secuta ē peccantē peccatum habendi dura neccitas
donec tota sanet īfirmitas: et acci-
piat tanta libertas ī qua sicut neccē est
pmaneat beate viuendi uoluntas: ita ut
sit etiā bn̄ viuendi et nūqᵖ peccandi uolu-
taria felixqz neccitas. ¶ Pinde ī qt deus
bonū hoīem fecit: et postqᵖ illū bonū
fecit. bonū eñ īsup ut facet īpauit Cōs-
tpiū ut cōfiteamur malū eē. qd nᶜ fcius ē
nec eñ pceptū ē: et negemus eū bonū pos-
se eē qd fcūs ē et qd eñ ut facet īpatū ē
Rndemus Qīa g° nō se ipse hō sz dš bonū
hoīem fecit: dš eū nō se ipse ut sit bonus
reficit: dū volentē credentē īuocantē libe-
rat a malo qd sibi ipse fecit Hoc aūt fit
dū grā dei p ihm xpz dnm nrm īnoua-
tur hō īterior de die ī die: ut ad sempitnā
nō penā sz vitā resurgat hō exterior
ī nouissīo die. ¶ Iterz ait qrendū ē qt mo-
dis cōstet oīne pccm Duobz n̄i fallor:
aut si illa fiat q phibet̄: aut illa nō fiat
q iubet̄. Tā certe oīa illa q phibita sūt
vitari pnt: qᵖ q pcepta sūt pfici Nā
frustra aut phibet̄ aut iubet̄: qd uel ca-
ueri uel ipleri nō posset. Et quo ne-
gabimus posse eē hoīem sin pccō: cū
cōfiteri necce sit eū tā oīa illa q vetant̄
posse cauē qᵖ q īperant̄ efficē: Rndemus
multa eē ī scpturis scīs dūna pcepta:
q oīa cōmemorare nimis operosū ē Sz
dns qui ūbū cōsumās et breuiās fe-
cit sup trā ī duobz pceptis dixit le-
gē pphās qz pendē: ut ītelligēmus qd
qd aliud diuinitus pceptū ē ī hiis duo-
bus habē finē et ad hec duo eē refe-
rendū Diliges dnm deū tuū ex toto
corde tuo et ex tota aīa tua. et ex to-
ta mente tua: et diliges pximū tuū
tamqᵖ teipm In hiis īquit duobz pcep-

tis: tota lex pendet et pphe Quidqᵖ ergo
dei lege phibemur qdqd iubemur face: ad hoc p-
hibemur et iubemur ut duo ista cōpleamus. Et
forte gnālis phibicō ē nō cōcupisces:
et gnālis iussio diliges Vn̄ breuit̄ et
aplūs paulus quodā loco utrūqz cōplexus
ē phibicō ē eñ nolite cōformari huic
sclō. Iussio aūt: sz reformamini ī noui-
tate mētis vre Illud ptinet ad nō cō-
cupiscē hoc ad diligē: illud ad cōtinētiā
hoc ad iusticiā: illud ad declinandū a
malo hᶜ ad faciendū bonū Nō cōcupiscē-
do eñ uetustate expoliamur: et nouitate
īduimur diligendo Sic nec q̄sqᵖ pt eē cōti-
nēs nisi dš det Et caritas dei diffūditur
ī cordibz nrīs: nō p nosipos: sz p spm
scm q datus ē nobis. Hoc aūt fit de die ī
die ī hiis qui volendo credendo et īuocā-
do pficiunt: et pterita obliuiscentes ī ea
q an̄ sūt extēdunt̄. Ad hoc eñ lex ista p-
cipit. ut cū ī hiis im[…]plēdis hō
defecerit nō se extol[…]lat supbia
tumidus sz ad grām […] cōfugiat fa-
tigatus. ac sic eū lex terrendo ad xpm
diligendū pedagogi pducat officio
¶ Iterz qrendū ē ī qt quō nō pt hō eē sin
pccō. Voluntate an natā Si natā pccm
nō ē: si uoluntate pfacile pt uoluntas
uoluntate mutari Rndemus āmonētes
eē cogitandū qᵖta sit ista psūpcō q
dicit̄ nō solū posse qd quidē adiuuā-
te dei gratia negandū nō ē sz etiā
pfacile posse uoluntatē uoluntate mu-
tari: cū dicat aplūs caro cōcupiscat
aduūs spm et sps aduūs carnē. hᶜ eñ īuicē
aduersant̄ ut nō ea q vultis faciatis
Nō eñ ait hec īuicē aduersant̄ ut q
potestis facē nolitis: sz ut nō ea q
vultis faciatis Cur itaqz cōcupiscēcia car-
nis q utiqz culpabilis atqz viciosa
ē nichilqz ē aliud qᵖ desideriū pcci.
qd idē aplūs pcepit ne regnet ī nrō

mortali corpe Ubi satis ondit ee tn
i nro mortali corpe qd pmittedu
no sit ut regnet. cur g° ista scupia no
mutata e ea uolutate qua uolutate
satis euidet expssit aplus dices ut
no ea q uultis faciatis. si facile pt uo
lutas uolutate mutari. Nec sane is
to mo natura siue aie siue corpis q
ds creauit et q tota bona accusam9:
sz ea dicim9 ppria uolutate uiciata
sn dei gra no posse sanari. ¶ Iterz ait
qrendu e. si no pt ho sn pcto ee. cui9
culpe e ipi9 ne hois an cui9cumqz alte
ri9. Si ipi9 hois. quo culpa hois e si
h° no e qd ee no pt. Rndem9 io ee hois
culpa q no e sine pcto. qz sola hois
uolutate fcm e ut ad ista necitate
deueniret: qua sola hois uolutas supa
re no possit. ¶ Iterz ait qredu e si na
hois bona e qd nll9 negare n marcio
a. mariche[...]us audebit. quo igit
bona e si [...] malo carere ei no e pos
sibile. De [...]ci pctm malu ee quis
dubitet. Rndem9 et natura hois bona
ee: et ea malo carere no posse Na ido
clamam9. libera nos a malo Qd no
pficitur q diu corp9 qd corrupit ag
grauat aiam Sz hoc agit gra p fide
ut aliqn dicatur ubi e mors stentio tu
a. ubi e mors aculeus tu9: aculeus aute
mortis pctm uirtus vo pcti lex. Qm
lex phibedo auget pcti cupiditate:
n diffudat sps caritate. Que plena
et pfcta tunc erit: cu videbim9 facie
ad facie Et h° inquit dicedu e cte ius
tus ds: negari ei no pt. Imputat at
ds hoi oe pctm. Et hoc qz sfitedu puto:
qz neqz pctm e qdqd no iputabit i pctm.
Et si e aliqd pctm qd vitari no possit.
quo iust9 ds dicitur si iputare cuiqm credit
qd vitari no possit. Rndem9 ia olim cont
supbos ee clamatu: btus viri cui no i
putabit dns pctm No ei iputat hiis qui
fideliter ei dicunt. Dimitte nobis debita nra.
sicut et nos dimittim9 debitoribz nris Et
iuste no iputat; qz iustu e qd ait In qua
mesura mensi fueritis: i eade remecietur vo
bis Pctm e at cu ul no e caritas q ee de
bet ul minor e q debet: siue hoc vitari vo
lutate possit siue no possit. Qa si pt: pns
uolutas h° facit: si at no pt. pterita uolu
tas hoc fecit Et tn vitari pt: no qn vo
lutas supba laudatur; sz qn humilis adiu
uatur. ¶ Post hec ille q ista scripsit itro
ducit psona sua qi cu altero disputate
et facit se itrogari: et qi ab itrogate
sibi dici Das michi hoiem sn pcto. Et
rndet do tibi qui ee possit. Et rursu ab
itrogate dicitur ei Qs e. Et rndet Ipe tu
Qz si dixeris iqt ego ee no possu. rnde
du e cui9 culpa e. Qz si dixeris mea. di
cendu e et quo tua e si ipe sn pcto ee no
potes. Iterz facit se itrogari et dici sibi
Tu ipe sn pcto es. qui dicis hoiem sine
pcto ee posse. Et rndet q no sit sn pcto
Cui9 culpa e. Qz si dixerit iqt tua e tn
Nos dendu e quo mea si ee no possu. Nos
rndem9 nllu cu eis de hiis ubis ee debe
conflictu: qa no e ausus dicere ee hoiem
sn pcto ul aliquem ul seipm. Sz tm mo
ee posse rndit: q neqz nos negam9 Qu
at possit et p que possit: h° qrit. Si ei
mo e: no oi aie fideli posite i corpe mor
tis orandu e et dicedu. dimitte nobis
debita nra: cu ia i sco baptismo vniu
sa fuerit dimissa pterita. Quisqs at me
bris fidelibz xpi. hoc no ee orandu psua
de conatur: nichil aliud q seipm xpia
nu no ee pfitetur. Porro si p seipm pt
ho ee sn pcto: ergo xps gratis mortu9
e No at gratis mortu9 e xps No igit pt
ho ee sn pcto etia si velit: n adiuuet
gra dei p ihm xpm dnm nrm Qd ut p
ficiatur et nec i pficientibz agitur ? et oi mo

implebitur contentione mortis absumpta: et cari-
tate que credendo et sperando nutritur videndo
et obtinendo perfecta. ¶ Deinceps constituit di-
nus testimoniis agere quod intendit: quod quale sit
diligentius advertamus. Testimonia inquit quibus
probatur preceptum esse homini: ut absque peccato sit. Ad
hoc vidづemus non utrum preceptum sit querit quod
valde manifestum est: sed hoc ipsum quod preceptum
tum esse constat utrum in corpore mortis huius pos-
sit impleri ubi caro concupiscit adversus spiritum
et spiritus adversus carnem ut non ea que volumus
faciamus. De quo corpore mortis huius non omnis
liberatur qui finit hanc vitam: sed qui in hac
vita susceperit gratiam: et ne inanem susci-
piat bonis operibus exercuerit. Aliud enim est exire
de hoc corpore: quod omnes homines dies vite huius
ultimus cogit. Aliud est autem liberari de cor-
pore mortis huius: quod sola dei gratia per
ihesum christum dominum nostrum sanctis et fidelibus eius
impertitur. Post hanc autem vitam merces perficiens
redditur: sed eis tamen a quibus in hac vita
eiusdem mercedis meritum comparatur. Non enim
ad saturitatem iustitie cum hinc exierit quis-
que perveniet: nisi ad eam cum hic esset esuriendo et
sitiendo cucurrerit. Beati quippe qui esuriunt
et sitiunt iustitiam: quoniam ipsi saturabuntur.
Quamdiu ergo peregrinantes a domino per fidem am-
bulamus non per speciem. unde dictum est iustus
ex fide vivit. Hec est nostra in ipsa peregrinatione
iustitia: ut ad illam perfectionem plenitu-
dinemque iustitie ubi in specie decoris eius
iam plena et perfecta caritas erit nunc ipsius
cursus rectitudine et perfectione tendamus cas-
tigando corpus nostrum et servituti subici-
endo et eleemosynas in dandis beneficiis et
dimittendis que in nos sunt commissa peccatis
hilariter et ex corde faciendo et orationibus in-
desinenter instando: et hec faciendo in doctri-
na sana qua edificatur fides recta. spes
firma caritas pura. Hec est nunc nostra ius-
titia: qua currimus esurientes et sitientes
ad perfectionem plenitudinemque iustitie:

ut ea postea saturemur. Unde dominus in evan-
gelio cum dixisset nolite facere iustitiam
vestram coram hominibus ut videamini ab e-
is ne istum cursum nostrum fine humane glorie
metiremur. non est in expositione iustitie ip-
sius execuntur nisi tria ista. ieiunium eleemo-
synas et orationes: ieiunio scilicet universam
corporis castigationem significans. eleemosyna
omnem benivolentiam et beneficentiam vel dan-
di vel ignoscendi. et oratione insinuans omnes
regulas sancti desiderii. Et quoniam in castigatione
corporis frenatur concupiscentia: que non frena-
ri sed omnino esse non debet. nec erit in illa per-
fectione iustitie ubi nullum omnino erit peccatum:
et sepe in usu rerum etiam concessarum atque li-
citarum exercet immoderationem suam. In ipsa
vero beneficentia sua qua iustus consulit proximo quedam
fiunt que obsint cum prodesse putata sint: et ali-
quando per infirmitatem: vel cum minus sufficit
necessitatibus aliorum: vel parum in eis proficit
quod benignitatis ac laboris impenditur:
subrepit tedium: quo fuscetur hilaritas
in qua datorem diligit deus. Subrepit autem tanto
magis quanto minus quisque et tanto minus quanto magis proficit.
atque huiusmodi considerantibus: merito in oratione ¶ Unus
ne dicimus. Dimitte nobis debita nostra
sicut et nos dimittimus debitoribus nostris:
si tamen quod dicimus faciamus: ut vel ipsum etiam
diligatur vel timeatur. Vel si quisque adhuc in christo
parvulus hoc nondum facit: penitenti tamen qui in
eum quisque peccavit et veniam petenti ex inti-
mo cordis ignoscat: si vult ut eius oratio-
nem pater celestis exaudiat. In qua oratione
si contentiosi esse nolimus: satis nobis propo-
situm speculum est: ubi inspiciatur vita iusto-
rum qui ex fide vivunt et perfecte currunt quam-
vis sine peccato non sint. Unde dicunt dimitte
nobis: quia nondum quo currunt pervenerunt. Hinc
dicit apostolus Non quia iam acceperim: aut iam
perfectus sim fratres ego me non arbitror ap-
prehendisse Unum autem que retro oblitus in ea
que ante sunt extentus: secundum intentionem sequor

ad palmā supne vocatōis dei ī xp̄o
ihu. Quotqt ergo pfti hoc sapiam⁹: id
ē quotquot pfte currim⁹ hoc sapiam⁹ q̄
nōdū pfti sum⁹: ut illuc pficiam quo
pfecte adhuc currim⁹. ut cū veneit qd
pfcm ē qd ex pte ē destruat: id ē nō iā
ex pte sit sz ex toto: qz fidei et spei iā
res ipa nō que credat ł speret. sz que
videat teneatqz succedet: caritas aūt
q̄ ī hiis trib3 maior ē nō auferat.
sz augeat ł īpleat: cōtemplata qd cre-
debat: et qd spabat adepta In q̄ plei-
tudīe caritatis pceptū illud īplebit
Diliges dnm deū tuū ex toto corde tu-
o: et ex tota aīa tua: et ex tota mēte
tua Nā cū ē adhuc aliqd carnalis cō-
cupīe qd ul cōtinēdo frenet nō oīmō
ex tota aīa diligit de⁹: nō eī caro sīn
aīa cōcupiscit: cū uis caro cōcupiscē di-
cat. qz carnalit aīa cōcupiscit Tūc
erit iustus sine ullo oīno pcō qn nulla
lex erit ī mēbris ei⁹ repugnās legi
mētis ei⁹: sz prsus toto corde tō aīa
tota mēte diliget deū: qd ē pmū sū-
mūqz pceptū Cur g° nō pcipet hoī is-
ta pfectō: cū uis eā nemo ī hac vita
habeat. Nō eī rcte currit: si quo currē-
dū ē nesciat. Quo aūt sciret: si nllis
pceptis ondetur. Sic g° curram⁹ ut
cōphendam⁹: oēs eī q̄ rcte currūt cōphē-
dēt Nō sicut ī agone theatrico oēs q̄-
dē currūt: sz vn⁹ accipit palmā Cur-
ram⁹ credēdo. spando desiderādo cur-
ram⁹ corp⁹ castigādo ł eleōsinas ī bo-
nis dandis malisqz ignoscēdis hilari-
ter et ex corde faciēdo. et currētiū vi-
res ut adiuuētr orando: et sic audia-
m⁹ pcepta pfcōis: ne currē negliga-
m⁹ ad pleītudīez caritatis Hiis pmis-
sis ea testīonia q̄ posuit iste cu īnde-
m⁹: tāqm nos ea pculeim⁹ diligēt au-
diam⁹ ī deuteronomio. Tu aūt pfcōs

eris corā dno deo tuo. Itē illic Et nō erit
ī cōsūmat⁹ ī filiis isrl. Itē saluator in
ī euāgelio Estote pfti qz pr vr q̄ ī celis
ē pfcus ē Itē apls ad corinthios ii De
cetero fres gaudete pfti estote Itē ad
colosenses Corripiētes oēm hoīez et
docētes ī oī sapiā: ut exhibeam⁹ oēz
hoīem pfcm ī xp̄o Itē ad philippen.
Oīa facite sine murmacōe et hesitacōe:
ut sitis irrephēsibiles et simplices:
sicut filii dei īmaculati Itē ad ephe-
sios. Bndcs ds et pr dni nri ihu xpi:
q̄ bndixit nos ī oī bndcōe spūali ī ce-
lestib3 ī xp̄o ihu sicut elegit nos ī ipo
an cōstitucōez mūdi: ut essem⁹ sci et
īmaculati ī cōspcu ei⁹ Itē ad colocenses
Et vos cū essetis aliqn alienati ł īimi-
ci sens⁹ ei⁹ ī opib3 malis: nūc aūt recō-
siliati ī corpe carnis ei⁹ p mortē ei⁹:
exhibere vos scōs ł īmaclatos ł irre-
phensibiles Itē ad ephesios Ut exhi-
beret ipe sibi gl'osā ecclīam nō hñtē
maculā a' rugā a' aliqd huiōi: ut sit
scā ł īmaclata Itē ad corinth p'. Sobrii
estote ł iusti: ł nolite peccare Itē ī epla
scī petri. Ppt qd succincti lūbos mētis
vre sobrii pfti spate ī eā q̄ offert vob'
grām: qi filii obediēcie nō cōfigurati
priorib⁹ ~~[illegible]~~ ignorācie vre deside-
riis: sed scdm eū qui vocauit vos scōs
et ipi sci ī oī cōuersacōe sitis Qa scptū
ē Sci eritis: qa ego scūs sū Vn ł btūs
dauid dicit Dne qs habitabit ī tab-
naclo tuo: a' qs reqescet ī mōte scō tuo.
Qui īgredit sine macla: et opat iusti-
ciā Et alibi Et ero īmaculat⁹ cū eo Et
alibi Bti īmaculati ī via: q̄ ābulāt
ī lege dni Itē apud salomonē Diligit
dns scā corda: accepti st aūt illi oēs ī-
maclati Hoz testīonioz aliq cōcretes
exhortāt ut pfte currāt: aliq ipm
fine cōmemorant quo currēdo pueniat.

Ingredi autem sine macula non absurde etiam ille dicitur. non qui iam perfectus est sed qui ad ipsam perfectionem irreprehensibiliter currit, carens criminibus damnabilibus: atque ipsa peccata venialia non negligens mundare elemosinis. Ingressum quippe hoc est iter nostrum quo tendimus ad perfectionem: munda oratio mundat. Munda est autem oratio ubi veraciter dicitur dimitte nobis sicut et nos dimittimus: ut dum non reprehenditur quod non imputatur: sine reprehensione hoc est sine macula noster ad perfectionem cursus habeatur. In qua perfectione cum ad eam venerimus: iam non sit omnino quod ignoscendo mundetur. ¶ Deinde ubi adhibet testimonia: quibus ostendat non esse gravia divina precepta. Quis autem nesciat cum preceptum generale sit caritas, quia finis precepti et plenitudo legis est caritas, grave non esse quod diligendo fit non timendo? laborant autem in dei preceptis qui ea timendo conantur implere. Sed perfecta caritas foras mittit timorem: et facit precepti sarcinam levem non solum non premente onere ponderis: verum etiam sublevante vice pennarum. Que tamen caritas ut habeatur etiam tanta quanta in corpore mortis huius haberi potest: parum est nostre voluntatis arbitrium: nisi adiuvet gratia dei per ihesum christum dominum nostrum. Diffunditur quippe in cordibus nostris quod sepe dicendum est: non per nosipsos sed per spiritum sanctum qui datus est nobis. Nec aliam ob causam scriptura commemorat non esse gravia precepta divina: nisi ut anima que illa gravia sentit intelligat nondum se accepisse vires quibus talia sint precepta domini qualia commendantur, levia scilicet atque suavia: et oret gemitu voluntatis ut impetret donum facilitatis. Qui enim dicit: fiat cor meum immaculatum. et itinera mea dirige secundum verbum tuum. et ne dominetur michi omnis iniquitas. et fiat voluntas tua sicut in celo et in terra. et ne nos inferas in temptationem et cetera huiusmodi que commemorare longum est: hoc utique orat ut precepta dei faciat. Que ut fieret nec iuberetur si nichil ibi nostra voluntas ageret: nec oraretur si sola sufficeret. Commendantur ergo non esse gravia: ut cui gravia sunt intelligat nondum se accepisse donum quo gravia non sint: nec arbitretur ea se perficere quando ita facit ut gravia sint. Hilarem enim datorem diligit deus. Nec tamen cum ea gravia sentit desperando frangatur: sed ad querendum petendum pulsandumque cogatur. ¶ Audiamus ergo et in hiis testimoniis que deinde posuit deum sua precepta non gravia commendantem. Cum dei mandata loquitur non modo impossibilia non sint: verum ne gravia quidem. In deuteronomio. Et convertetur dominus deus tuus epulari in te super bonis sicut epulatus est super patres tuos: si audieritis vocem domini dei vestri custodire et facere omnia mandata eius et iustificationes et iudicia: que scripta sunt in libro legis huius. Si conversi fueritis ad dominum deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua: quia mandatum hoc quod ego tibi mando hodie non est grave neque a te longe est. Non est in celo: ut dicas quis ascendet in celum et accipiet illud nobis et audientes faciemus. Non est trans mare: ut dicas quis transfretabit mare et accipiet illud nobis et audientes faciemus. Iuxta te est verbum in ore tuo et in corde et in manibus tuis: facere illud. Item dominus in evangelio. Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis: et ego vos requiescere faciam. Tollite iugum meum super vos et discite a me quia mitis sum et humilis corde: et invenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suave est: et onus meum leve est. Item in epistola sancti iohannis. Hec est caritas dei ut mandata eius observemus: et mandata eius gravia non sunt. His auditis et lectis et evangelicis et apostolicis testimoniis edificentur ad gratiam: quam non intelligunt

qui ignorātes dei iusticiā ⁊ suā volen-
tes ꝯstituē. iusticie dei nō st̄ sbiecti Si
eī nō ītelligūt illud ex deuteō. q̄admo-
dū aplūs paulꝰ ꝯmeorauit ut corde
credat̄ ad iusticiā ore aūt ꝯfessio fiat
ad salutē qz nō ē opꝰ sanus sed male
habētibꝫ. isto ēte iohīs apl̄i testiōio
qd ad istā sniam ultīo posuit ubi ait
hec ē caritas dei ut mādata eiꝰ seruemꝰ
et mādata eiꝰ grauia nō sūt. debēt vn-
qz ꝯmoneri caritati nō ēē graue mā-
datū dei: q̄ nō n̄ p spm̄ scm̄ diffūdit̄
ī cordibꝫ nr̄is nō p arbitriū hūane
uolūtatis Cum plus dando q̄ optet:
ignorāt iusticiā dei Que tn̄ caritas
tūc pfcā erit: cū penalis timor oīs
abcesserit ¶ Post hec ꝑposuit testiōnia
q̄ ꝯtra eos dici solēt nec ea soluit. sꝫ
ꝯmeorādo q̄i ꝯtraria: q̄stioēs arctius
illigauit Ait eī Testiōnia scp̄turarū
q̄ e diuso ponēda st̄ hijs qui arbitrij li-
bertatē uī nō peccādi possibilitatē ī-
perite existimāt se scp̄turarꝫ auctē
posse destruē. Obicē eī solēt īquit: qd
scūs iob dixerit Nēs mūdꝰ ē a pcō. nc
īfans cuiꝰ ē vnīꝰ diei vita sup terrā.
Deīde q̄i ūder huic testiōnio alijs
testiōnijs qd ipe iob dixerit. iustꝰ eī vir
et sn̄ q̄rela factus sū ī derisū. nō ītelli-
gēs posse dici hoīem iustū qui pfcōi
iusticie plūimū accessit ita ut ei ꝑxi-
mus fierēt: qd mltos etiā ī hac vita po-
tuisse ī qua ex fide viuit̄ nō negamꝰ.
Hoc et illo testiōnio ꝯfirmat̄: qd iste
ꝯsequēt adiūxit ab eodē iob dcm̄ Ec-
ce ego ꝑximꝰ sū iudicīo meo: et scio qz
iustus īueniar. Hoc eī ē iudiciū: de quo
alibi dicit̄ Et educet q̄i lumē iusticiā
tuā: et iudiciū tuū uelut meridiem
Deniqz nō dixit ibi sū: sꝫ ꝑximꝰ sum
Qz si iudiciū suū illud ītelligi voluit
nō quo ipe iudicabit sꝫ quo ī fine iu-
dicādꝰ ē: iusti ī illo iudicīo īuenient̄
oēs qui nō fallacit̄ dicūt dimitte no-
bis debita nr̄a sicut ⁊ nos dimittimꝰ
debitoribꝫ nr̄is. P hāc eī dimissionē
iusti īuenient̄: et qd ea q̄ hic habebāt
pccā eleōsinis diluerūt Vn̄ dicit dn̄s
Date eleōsinas: et ecce oīa mūda st̄
vobis Deniqz hoc dicet̄ iustis: ī regnū
ꝑmissū ituris Esuriui eī et dedistis
michi mādūcare: et cetera huiōi Sed
aliud ē ēē sn̄ pccō qd de solo ī hac vita
vnigenito dictū ē: aliud ēē sn̄ q̄rela
qd de mltis iustis etiā ī hac vita di-
ci potuit Qm̄ ē q̄dā modꝰ bone vite:
de quo etiā ī ista hūana ꝯuersacōe iu-
sta q̄rela ēē nō possit. Qs eī iuste q̄ri-
t̄ de hoīe qui nemīi male vlt et q̄bꝫ pt̄
fideli ꝯsulit nec cont̄ cuiꝰq̄ īiurias
tenet libidinē vīdicādi. ut veracit̄
dicat sic ⁊ nos dimittimꝰ debitoribꝫ
nr̄is. Et tn̄ eo ipo q̄ verꝫ dicit dimitte
sicut ⁊ nos dimittimꝰ: sn̄ pccō se nō ēē
declarat Inde ē q̄ dicit Nichil īiquū
erat ī māibus meis: sꝫ orō mea mū-
da Hic eī erat mūda orō. qz veiā nō
īiuste petebat: q̄ veracit̄ dabat Et qd
dicit de dn̄o. mltas eī ꝯtricōēs meas
fecit sn̄ cā: nō ait nllas fecit cū cā sꝫ
mltas sn̄ causa Nō eī ꝑpt̄ mlta pccā
eiꝰ fcē st̄ ei mlte ꝯtricōēs: sꝫ ꝑpt̄ pba-
tionē paciē Nā ꝑpter pccā sine quibꝫ
ut alibi ꝯfitet̄ nō fuit: pauciora se
pati debuisse iudicat Itē q̄ dic̄t vias
eī eiꝰ custodiui. et nō declīaui a mā-
datis eiꝰ: neqz discedā Custodit vias
dei. q̄ nō sic exorbitat ut eas ītiq̄t:
sꝫ ī eis currendo pficiat. Et si aliq̄n
ut īfirmꝰ offendit ā titubat̄. pfic̄t
tn̄ minuēdo pccā: donec pueniat ubi
sn̄ pccō sit Nō eī alit̄ pt̄ eo mō pficē:
n̄ custodiēdo vias eiꝰ Declinat aūt a
mādatis dn̄i atqz discedit apostata.

nō ille qui etiā si habet pctm̄ cōfligēdi
tñ cū eo pseuerātiā nō reliquit: donec
eo pueniat ubi nulla cū morte cōtencō
remanebit In isto ergo cōflictu ī diuīnā
ea iusticia qua hic ex fide viuit̄: r ea
quodāmō loricam̄ Assumimus cōtz iudi
tiū qd̄ etiā cōtra nos p nob̄ facimus:
qn̄ pctā nr̄a accusando dapnamus.
Vn̄ scptū ē Justus ipē sui accusator
ē ī pmordio sermōis Hic itē dicit.
Justicia uestieb̄ erā: et ītuidedi michi
iudiciū sicut clamidē Nā et ista vestis
belli magis solet ēē q̄ pacis ubi adhuc
expugnat̄ cōcupiā: nō ubi erit plena
sine aliquo pcsus hoste iusticia: nouis
sima ī inica morte destructa Qd̄ aūt
iterū ait idē sc̄us iob nō eī rephendit
me cor meū ī oī vita mea: tūc nos in
ista vita ī qua ex fide viuimus nō repre
hendit cor nr̄m: si eadē fides ī q̄ corde
credit̄ ad iusticiā nō negligit rephen
dē pctm̄ nr̄m Vn̄ dicit apl̄s Nō eī qd̄ vo
lo facio bonū: sz qd̄ odi malū hoc ago Bo
nū ē eīi nō cōcupiscē Et hoc bonū volt
iustus q̄ ex fide viuit: et tñ facit qd̄ odit
qz cōcupiscit: q̄uis p9 suas cōcupiās nō
eat Qd̄ si fecerit: tūc vē ipē facit ut cedat:
ut cōsenciat: ut desiderio pcti obediat.
Tūc eū cor ei9 rephendit qz ipm̄ rephen
dit nō illud pctm̄ ei9: qd̄ habitat ī me
bris ei9 Cū vero nō sinit regnare pctm̄
ī suo mortali corpe ad obediēdū desideri
is ei9. nec exhibet mēbra sua arma ī
iq̄tatis pcto: ē est qd̄ ē pctm̄ ī mēbs ei9.
sz nō rgnat: qz nō obedit̄ desideriis ei9
Et id dū qd̄ nō volt agit id ē nō volt cō
cupiscē et cōcupiscit: cōsentit legi q̄a
bona ē Hoc eī volt et ipē qd̄ lex. qz volt
ipē nō cōcupiscē: et lex dicit nō cōcupis
ces In hoc q̄m volt qd̄ et lex volt: pculdu
bio cōsentit legi: cōcupiscit tñ qz nō ē
sn̄ pcto Sz iā nō ipē opat̄ illud: sz id qd̄

ī illo h̄itat pctm̄ Jdō nō eū rephēdit cor
ei9 ī oī vita ei9: hoc ē ī fide ei9 Qua ius
tus ex fide viuit: et id fides ei9 ē vita
ei9 Scit eī qz nō h̄itat ī carne ei9 bonū
ubi h̄itat pctm̄: sz nō ei con[...]senciē
do viuit ex fide qua īuocat [...] deū:
ut adiuuet̄ pugnās cōt pctm̄[...] Qd̄ ut
oīno ibi nō sit: adiacet ei velle sz pficē bonū
nō adiacet Nō facē bonū nō adiacet sz pficē Nā ī eo
q nō cōsentit̄ bonū facit: r ī eo q od̄ cōcupiaz suā bo
nū facit r ī eo q elēosinās facē nō cessat bonū facit
Et ī eo q illi q̄ peccat ī eū ignoscit bo
nū facit: et ī eo q sibi petit dimitti
debita sua et vēacit̄ dicit q dimittit
etiā ipē debitoribz suis et orat ne ī
ferat̄ ī teptacōez sz libetur a malo
bonū facit. Et tñ pficē bonū nō adia
cet: qd̄ tūc erit qn̄ cōcupiā illa q̄ h̄itat
ī mēbris ei9 nulla erit. Nō igit̄ rephēdit
eū cor ei9 qn̄ rephendit pctm̄ qd̄ h̄itat
ī mēbris ei9: et nō h̄t quā rephendat
īfidelitatē ei9 Ita nec ī vita sua id ē
ī fide sua a corde suo rephendit̄: et sn̄
pcto nō ēē cōuincit̄. Qd̄ et ipē iob de se
cōfitet̄ ubi dicit Nichil te latuit pcto
rū meoꝝ: signasti iq̄tates meas
ī sacculo: et ānotasti si qd̄ īuit9 trāns
gressus sū Testiōnia ergo q̄ posuit de
libris sc̄i iob nos sic̄ potuimus quadmo
dū sit accipiēda mōstrauimus: nec tñ
ille soluit qd̄ eūdē iob dixisse posuit
Qs̄ ē eī ē mūd9 a pcto: nec īfans cui9
ē dici vni9 vita sup t̄rā. Itē pponē
solet ī quit: oīs hō mēdax Neqz hoc
cōtra seipm̄ a seipo ppositū soluit: sed
cōmeorādo alia uelut cōtraria testiōnu
a apud eos q̄ nō ītelligūt sc̄am scptu
rā diuina eloq̄a ī lite dimisit Aut eī Q
bus ī uidendū ē qd̄ ī nūi lib° scptū ē:
hō verax. Et de sc̄o iob legit̄ ita Erat
vir h̄itans ī regiōe ausitide nōie iob
verax sn̄ ī nūe: iustus dei cultor absti

nentes se ab omni re mala. Miror quod eam iste
ponere hoc testimonium ubi dictum est absti-
nens se ab omni re mala. Cum hoc ab omni
peccato vellet intelligi: cum superius dixerit
pecca[illegible] actum malum esse non rem. Remus-
cat[illegible] ergo: quia etiam si actus sit respi-
dia[illegible] abstinet se autem ab omni re mala:
qui peccato sine quo non est vel numquam omnino consen-
tit vel si aliquando premitur non opprimitur:
sicut luctator fortior et si aliquando tenetur
non ideo perdit quo superior invenitur. Legitur
sane homo sine crimine. legitur sine querela: et
non legitur sine peccato: nisi filius hominis unus
idemque dei filius unicus. Item inquit apud
ipsum Iob: et miraculum tenuit veracis
hominis. Item apud salomonem de sapientia. Vi-
ri mendaces non erunt illius memores: vi-
ri autem veraces invenientur in illa. Item in apo-
calipsi Et in ore ipsorum non est inventum menda-
tium: sine macula sunt. Ad haec et nos videmus
admonentes quod sit dicendus homo verax
per dei gratiam atque veritatem: qui per seipsum sine
dubio mendax est. Unde dictum est: omnis homo men-
dax. Hoc etiam testimonio sonat de sapientia
quod iste posuit. Viri autem veraces invenientur
in illa. Qui procul dubio non in illa sed in
seipsis invenientur esse mendaces: sicuti est
fuistis aliquando tenebre: nunc autem lux in
domino. Cum diceret tenebre non addidit
in domino: cum autem dixisset lux addidit uti-
que in domino: quia in seipsis lux esse non posset:
ut qui gloriatur in domino glorietur. Illi vero in
apocalipsi propterea tales sunt dicti quod non
sit inventum in ore eorum mendacium: quia non
dixerunt se non habere peccatum. Quod si dice-
rent: seipsos deciperent et veritas in eis non
esset. Porro si veritas in eis non esset: inveni-
retur in ore eorum mendacium. Quod si propter impu-
dentiam tunc essent sine peccato dicerent se non esse
sine peccato hoc ipsum esset mendacium: fal-
sumque esset quod dictum est. non est inventum in ore e-
orum mendacium. Ideo ergo sine macula sunt:

quia sicut ipsi dimiserunt debitoribus suis
sic illis deo dimittente mundati sunt. Etiam
nos ut valuimus exposuimus quomodo ac-
cipienda essent testimonia: que pro sua ali-
commemoravit. Ipse autem quod sic accipiendum
quod scriptum est omnis homo mendax omnino non
soluit nec solvere poterit: nisi correcto
errore quo credit hominem sine adiutorio
gratie dei per suam propriam voluntatem posse
esse veracem. Sic aliam que sequitur questionem
proposuit nec soluit: ymmo vero auxit
et difficiliorem reddidit: proponendo ad-
versum se prolatum testimonium. non est qui faci-
at bonum non est usque ad unum: et qui con-
traria testimonia referendo: quibus ostendat
esse homines qui faciunt bonum. Quod quidem
ostendit. Sed aliud est non facere bonum: aliud
non esse sine peccato. etiam si homo faciat multa
bona. Quapropter ea testimonia que posuit:
non sunt contra illud quod dicitur non esse in hac
vita hominem sine peccato. Ipse autem non ostendit
quemadmodum dictum sit: non est qui faciat
bonum non est usque ad unum. Aut enim inquit
sanctus david. Spera in domino et fac bonitatem.
Hoc preceptum est non factum. Quod preceptum non
utique faciebant: de quibus dictum est Non
est qui faciat bonum: non est usque ad unum.
Aut etiam dixisse sanctum thobiam Noli timere
fili pauperem vitam gerimus: sed multa
bona habebimus si timuerimus deum et re-
cesserimus ab omni peccato et fecerimus bo-
na. Verissime tunc erunt homini multa bona:
cum recesserit ab omni peccato. Tunc ei enim nulla
erunt mala ut non opus habeat dicere
libera nos a malo: quamvis et nunc omnis qui
proficit recta intentione proficiens recedit ab
omni peccato. Et tanto inde fit longinquior: quanto
plenitudini iustitie perfectionisque propinquior. Quia
et ipsa concupiscentia quod est peccatum habitans in car-
ne nostra: et si manet adhuc in membris
mortalibus: minui tamen non desinit in
proficientibus. Aliud est ergo recedere ab omni

ꝑcc̄o qđ nūc ī ope ē: aliud ītcessisse ab oī
ꝑcc̄o qđ tūc ī illa ꝑfectōe erit. Sꝫ tn̄ ⁊ q̇
iā recessit et qui adhuc recedit: nō ē
negād⁹ facē bonū. Quo ergo dcm̄ ē
nō ē qui faciat bonū nō ē usqꝫ ad v-
nū qđ ille ꝓposuit et nō resolutū reli-
quit: ñ q̇a ꝓplm̄ quēdā psalm⁹ ille ar-
pat ī quo nec vn⁹ erāt qui faceret bonū
dū voluīt remanē filij hoīm et nō esse
filij dei. cui⁹ grā hō fit bonus ut faci-
at bonū. De illo eī bono dcm̄ hic de-
bem⁹ accipē qđ ibi ait Ds̄ de celo res-
pexit sup filios hoīm ut videat si est
ītelligēs aut requirēs deū. Hoc ergo bo-
nū qđ ē reqrē deū nō erat q̇ faceret nō
erat usqꝫ ad vnū: sꝫ ī eo gn̄e hoīm qđ
ꝑdestinatū ē ad ītēritū. Sup hos eī
respexit dei ꝑsciētia: ꝓtulitqꝫ sniāꝫ.
¶ Itē dicit īquit illud qđ saluator ait:
qđ me dicis bonū nēo bon⁹ ñ sol⁹ ds̄.
Hac itē ꝓpositōēꝫ oīno nō soluit: sꝫ
opposuit uelut ex aduso alia testioni-
a quibꝫ ꝓbaret ēē hoīem bonū. Dic-
it eī ēē rn̄dendū qđ idē dn̄s alibi ait
Bon⁹ hō de bono thezauro cordis sui
ꝓfert bonū. Et iterꝫ Qui solē suū oriri
facit sup bonos ⁊ malos. Et alibi scp-
tū ē īquit: bona bonis creata sūt
ab ītio. Et iterꝫ Qui sīt boni erūt
habitatores tre. Cui sic rn̄dendū ē
ut ⁊ illud ītelligat' quō dictū sit nēo
bon⁹ ñ vn⁹ ds̄: siue qꝫ oīa q̄ creata
sīt q̄uis ea ds̄ fecerit bona ualde: cre-
atori tn̄ ꝯpata nec bona sīt: cui ꝯpa-
ta nec sīt. Altissiē q̄ppe et ꝓpo mō quo-
dā de seipo dixit Ego sū qui sū. Sic
dictū ē nēo bon⁹ ñ vn⁹ ds̄. Quadmo-
dū de iohe dictū ē Nō erāt ille lumē
cū dn̄s dicat eū ēē lucernā: sicut dis-
cipulos q̇bꝫ dixit vos estis lumē mū-
di nēo accendit lucernā et ponit eā sub
modio: sꝫ ī ꝯparatōe luminis illi⁹ qđ ē
lumē verū illuīans oēm hoīem veniente
ī hūc mūdū nō erāt ille lumē. Siue qꝫ ipi
etiā filij dei ꝯpati sibiipis q̇les ī illa ꝑ-
fectōe etiā futuri sīt. ita boī sīt ut adhuc
et mali sīt: qđ de illis dicē nō audere.
Nisi eī audeat dicē ēē malos quoꝝ pr̄
ē de⁹. ñ ipe dn̄s dicerēt. si ergo vos cū sitis
mali nostis bona data dare filijs vris
q̄to magis pr̄ vr̄ qui ī celis ē dabit bo-
na petētibꝫ se. Cū ait pr̄ vr̄ utiqꝫ filios
dei iā ēē mōstrauit: q̇s tn̄ adhuc ma-
los ēē nō tacuit. Ille tn̄ nō soluit quō ⁊
isti boni sīt: ut nemo sit bon⁹ ñ vnus
ds̄. Vn̄ ē ille ꝯmonit⁹ q̇ īterrogauerat
qđ boni faceret ut illū q̄ret cui⁹ grā bo-
nus eēt: cui bonū ēē hoc ē ipsū ēē;
qꝫ īcōmutabilit' bon⁹ nō pōt oīno ma-
lus ēē. ¶ Itē dicit īqt: q̇s glābit' castū
se habē cor. Et ad hoc rn̄dit multis tes-
timonijs: volēs ostendē posse ēē ī hoīe
castū cor. Nec tn̄ dicit quō accipiēdū
sit qđ ꝓposuit ꝯtra se dicta. q̇s glābit'
castū se habē cor. ne scptura diuina ī h°
testimonio ⁊ ī hijs ꝑ q̄ rn̄dit sibi ipā adu-
sari videat'. Nos autē huic rn̄detes di-
cim⁹ ꝯsequtū ēē q̇s glābit' castū se
habē cor: qm̄ ꝑcessit cū rex iust⁹ sederit
ī throno. Quātalibet eī iusticia sit pre-
dit⁹ hō cogitare debet ne aliq̇d ī illo qđ
ipe nō videt īueniat' ēē culpādū cū rex
iustus sederit ī throno: cui⁹ cogitacōēꝫ
fugē delicta nō pn̄t. nec illa de quibꝫ
dcm̄ ē delicta q̇s ītelligit. Cū ergo rex
iust⁹ sederit ī throno q̇s glābit' castū
se habē aut q̇s glābit' mūdū se ēē a pc̄co.
ñ forte isti qui volūt ī iusticia sua nō
ī ipi⁹ iudicis mīa glāri. Tn̄ etiā illa ve-
ra sīt q̄ rn̄dendo subiecit: qđ saluator
ait ī euāgelio Bti mūdi cordes qm̄ ipi
deū videbūt. Et qđ dauid dicat Quis as-
cendet ī mōtē dn̄i aut q̇s stabit ī loco scō
ei⁹: īnocēs manibꝫ ⁊ mūdo corde. Et a-

ubi Benefac dne bonis et rectis corde Item apud salomonem: bona est substantia cui non est peccatum in conscientia Item illuc diverte te a delicto et dirige manus: et ab omni delicto munda cor tuum Item in epistola iohis Si cor nostrum nos non reprehendat: fiduciam habemus ad deum et quecumque pecierimus accipiemus ab eo Hoc enim cum agitur volutate credendo sperando diligendo corpus castigando: elemosinas faciendo iniurias ignoscendo instanter orando et proficiendi vires postulando veraciterque dicendo Dimitte nobis sicut et nos dimittimus et ne inferas nos in temptationem sed libera nos a malo. hoc prorsus agitur ut cor mundetur et peccatum omne tollatur: et cum iustus iudex cum in throno sederit occultum inveniri minusque mundatum eius misericordia remittat ut deum videndo totum sanum mundumque reddatur. Iudicium enim sine misericordia sed illi qui non fecit misericordiam: superexaltat autem misericordia iudicio Quod si non esset: que spes esset quando cum rex iustus sederit in throno quis gloriabitur castum se habere cor aut quis gloriabitur mundum se esse a peccato. Tunc ergo per eius misericordiam iusti plene perfecteque mundati: fulgebunt in regno patris sui sicut sol Tunc plene atque perfecte erit ecclesia non habens maculam aut rugam aut aliquid huiusmodi: quia tunc erit etiam vere gloriosa. Cum enim non tantum ait ut exhiberet sibi ecclesiam non habentem maculam aut rugam sed addidit gloriosam: satis significavit quando erit sine macula aut ruga aut aliquo eiusmodi: tunc utique quando gloriosa Non enim modo in tantis malis in tantis scandalis in tanta permixtione hominum pessimorum in tantis obprobriis impiorum dicendum est eam esse gloriosam quia reges ei serviunt ubi est periculosior maiorque temptatio: sed tunc potius gloriosa erit quando fiet quod idem ait apostolus Cum xpistus apparuerit vita vestra: tunc et vos cum ipso apparebitis in gloria Cum enim dominus ipse secundum

formam servi per quam se mediator exhibuit ecclesie non fuerit glorificatus nisi in resurrectionis gloria Unde dictum est spiritus autem non erat datus quia ihesus nondum fuerat glorificatus: quomodo dicendum est ante resurrectionem suam ecclesiam eius fuisse gloriosam. Mundat ergo eam nunc lavacro aque in verbo: abluens peccata preterita et pellens ab ea dominationem malorum angelorum: deinde perfectiones eius sanitates fiunt eam ottinere illam gloriam sine macula et ruga Quos enim predestinavit illos et vocavit: et quos vocavit ipsos et iustificavit: quos autem iustificavit illos et glorificavit. In hoc misterio dictum arbitror esse ecce eicio demonia et sanitates perficio hodie et cras et tercia die consumor: id est perficior Dixit enim hoc ex persona corporis sui quod est ecclesia dei ponens pro distinctis ordinatisque temporibus: quod et in sua resurrectione significavit in triduo Puto autem interesse inter rectum corde et mundum corde. Nam et rectus corde in ea que ante sunt extenditur ea que retro sunt obliviscens ut recto cursu id est recta fide atque intentione perveniat ubi habitet mundus corde: sicut illa singula reddenda sunt singulis ubi dictum est Quis ascendet in montem domini aut quis stabit in loco sancto eius: Innocens manibus et mundo corde Innocens manibus illud ascendet: et mundus corde stabit Illud in opere est: illud in fine Et illuc magis intelligendum quod dictum est: bona est substantia cui non est peccatum in consciencia Tunc enim erit vere diviciae: cum tristis bona substantia id est vere divicie: cum tristis erit tota paupertas id est cum consummata fuerit omnis infirmitas Nunc vero avertatur se homo a delicto cum proficiendo inde discedit et innovatur de die in diem: et dirigat manus in opere misericordie: et ab omni delicto mundet cor suum anniseatur: ut quod restat per veniam dimittatur. hoc enim salubriter et sine vana iactantia bene intelligitur: in eo quod dixit sanctus iohes Si cor

nostrum nos non reprehendat habemus fidu-
ciam ad deum: et quicquid petierimus accipi-
emus ab eo. Hoc enim videtur isto loco ad-
monuisse ne cor nostrum nos in ipsa oratione
et petitione reprehendat: hoc est ne forte
cum ceperimus dicere dimitte nobis sicut et nos
dimittimus, compungamur non facere quod dicimus:
aut etiam non audeamus dicere quod non facimus:
et fiduciam petendi amittamus. ¶ Item sibi
opposuit testimonium scripturarum quod eis di-
ci solet quia non est homo iustus in terra qui faciat
bonum et non peccet: et quibus respondit aliis tes-
timoniis. Quia dominus de sancto Iob ait: Numquid
considerasti servum meum Iob? Non enim est ei similis quisquam
in terris homo sine querela verus dei cultor: absti-
nens se ab omni malo. Unde iam supra disserui-
mus. Nec tamen iste ostendit nobis quomodo et Iob si
haec verba ita intelligenda sunt sine ullo peccato fu-
erit in terra: et verum sit quod scriptum esse dixit
non est homo iustus in terra qui faciat bonum et non
peccet. ¶ Item dicit inquit: quia non iustifi-
cabitur in conspectu tuo omnis vivens. Et huic
testimonio quibus respondit ad nichil aliud nisi
ut scripture sancte inter se litigare videantur:
quarum concordiam nos debemus ostendere. Aut
enim. Quibus respondendum est: quod de sancto Zacha-
ria evangelista testatur dicens. Erant autem
Zacharias et Elizabeth uxor eius iusti
ambo in conspectu dei: et incedentes in omnibus manda-
tis et iustificationibus domini sine querela. Qui
iusti ambo utique legerant inter ipsa manda-
ta: quemadmodum sua peccata mundaret. Nam
Zacharias quod de omni sacerdote ex hominibus
accepto in epistola ad hebreos dicitur etiam
pro suis peccatis utique hostias offerebat.
Quo autem intelligendum sit quod dicitur sine que-
la; iam supra satis quantum opinor ostendimus.
¶ Et beatus inquit apostolus ait ut simus sancti
et immaculati in conspectu eius. Hoc agitur ut hoc
simus si immaculati intelligendi sunt qui omnino
sine peccato sunt: si autem immaculati sunt qui sunt sine crimine
etiam in hac vita fuisse atque esse negare

non possumus: quia non ideo sine ullo peccato
est aliquis quoniam non habet maculam criminis. Unde et
apostolus cum ministros eligeret ordinandos non
ait si quis sine peccato quod invenire non posset: sed
ait si quis sine crimine quod utique posset. Nec
tamen iste ostendit quemadmodum secundum suam
causam debeamus accipere quod scriptum est. Quoniam
non iustificabitur in conspectu tuo omnis vivens.
Aperta quippe sententia est de superiore versu illus-
trius declarata. Ne intres inquit in iudicio
cum servo tuo: quoniam non iustificabitur in con-
spectu tuo omnis vivens. Iudicium timet:
quia misericordiam desiderat que superexaltat iudi-
cio. Hoc est enim ne intres in iudicio cum servo
tuo, id est noli me iudicare secundum te qui es sine
peccato: quoniam non iustificabitur in conspectu tuo
omnis vivens. Quod de hac vita dictum sine
difficili questione intelligitur. Et quod ait non
iustificabitur ad illam perfectionem iusticia-
e retulit: que in hac vita non est. ¶ Item dicit
inquit Si dixerimus quia peccatum non habemus,
ipsi nos seducimus: et veritas in nobis non
est. Et huic evidentissimo testimonio qui contra-
riis testimoniis respondere conatus est: quod idem
sanctus iohannes in eadem epistola dicat. Hoc autem
dico fratres ut non peccetis. Omnis qui natus est
ex deo peccatum non facit: quia semen ipsius in eo
manet: et non potest peccare. Item illic. Qui
natus est ex deo non peccat: quia generatio dei
conservat eum: et malignus non tangit eum.
Item illic inquit ubi de salvatore ait: quoniam
ille apparuit ut peccata tolleret. Omnis qui
in eo manet non peccat: omnis qui peccat
non vidit eum nec cognovit eum. Item illic
karissimi nunc filii dei sumus et nondum appa-
ruit quod erimus. Scimus quoniam cum apparu-
erit similes ei erimus: quoniam videbimus eum
sicuti est. Et omnis qui habet spem hanc in eum
sanctificat se: sicut et ipse sanctus est. Et tamen
cum hec omnia testimonia vera sint: verum est et
illud quod proposuit et non solvit. Quia si dix-
erimus quia peccatum non habemus nos ipsos

seducim9: ⁊ vitas ī nobis nō ē Ac p
hoc scd̄m id q̄ ex deo nati sum9: ī eo q̄
apparuit ut pctā tolleret id ē ī xp̄o ma-
nem9 et nō peccam9 Hoc ē aūt: q̄ ītieri-
oꝛ hō īnouatᷣ de die ī die. Scd̄m aūt q̄
de hoīe illo nati sum9 p quē pctm̄ ītra-
uit ī mūdū et p pctm̄ moꝛs. et ita ī oēs
hoīes ptrāsiuit sīn pctō nō sum9: qa
sīn illi9 īfirmitate nōdū sum9: donec
illa renouacōe q̄ fit de die ī die qm̄
scd̄m ipām ex deo nati sum9 īfirmitas
tota sanetᷣ: ī qua ex p̄mo hoīe nati
sum9 et ī qua sīn pctō nō sum9. Cui9
reliqīs ī hoīe īteriore manētibꝫ q̄uis
de die ī die minuatᷣ ī pficiētibꝫ. Si
dixerim9 qa pctm̄ nō habem9: nosipōs
seducim9: ⁊ veritas ī nob̄ nō ē. Quo eī
verū ē oīs qui peccat nō vidit eū neqꝫ
cognouit eū: tū scd̄m visionē et cogni-
tionē q̄ erit ī spē. nēo eīm hac vita vi-
deat atqꝫ cognoscat. scd̄m visionē aūt
et cognitionē q̄ est ī fide nulli sīt qui
peccet: Certe ipī apostate qui tn̄ ī eū
aliqn̄ crediderūt ut de nullo eoꝝ dici pos-
sit scd̄m cognitōez ⁊ visionē q̄ adhuc
ī fide ē: nō vidit eū neqꝫ cognouit eū.
Sed ītelligēdū arbitroꝛ q̄ īnouacō p-
ficiēda videt eū et cognoscat: īfirmi-
tas absumēda vō nec videt nec co-
gnoscit eū In cui9 q̄tiscūqꝫ reliqīs īte-
rius cōstitutis si dixerim9 qa pctm̄ nō
habem9: nosmetipōs seducim9 ⁊ veri-
tas ī nobis nō ē Cū ergo p grām re-
nouacōis filii dei sum9 tamē ꝓpter
reliquias īfirmitatis nōdū apparu-
it qd̄ erim9: scim9 qm̄ cū apparuerit
silēs ei erim9: qm̄ videbim9 eū sicu-
ti ē Tūc pctm̄ nullū erit: q̄ īfirmi-
tas nec īterioꝛ nec exterioꝛ ulla re-
manebit Et oīs qui habet hāc spē
ī eū sācificat se: sicut et ipe scs ē Sācifi-
cat eī se nō p seipm̄ sꝫ credendo ī illū
et īuocādo illū q̄ scīficat scōs suos: cui9
scīficacōis pfcō q̄ nūc pficit et cres-
cit de die ī die oēs īfirmitatis reliqīas ab-
latura ē Itē dicit iquit nō volētis
nec currētis sꝫ miserētis ē dei: q̄bus
videdū ē ē dicit qd̄ idē aplūs alibi de
quodā ait qd̄ vult faciat. Itē iḡr ad
philemonē de onesimo quē ego volu-
erā apud me detinē ut p te in minis-
teriū: sꝫ sīn ꝯsilio tuo nichil volui face-
re ut nō q̄i ex necītate bonū tuū eēt sꝫ
uoluntariū Itē ī deutrō: Vitā ⁊ morte
dedit an faciē tuā. bonū ⁊ malū: eli-
ge vitā ut viuas Itē apud salomonē
Ds ab īcō ꝯstituit hoīez et reliqt eū
ī manu ꝯsilii sui: adiecit ei mādata
⁊ p̄cepta: si voles p̄cepta seruabūt te
et ī posterū fidē placitā facē Apposuit
tibi aquā ⁊ ignē: ad qd̄ vis porrige
manū tuā: an hoīem bonū ⁊ malū
vita et moꝛs. paupertas ⁊ honestas a
dn̄o deo sīt Itē apud ysaiā Si volueritis
et audieritis me q̄ bona sīt terre mādu-
cabitis: si aūt nolueritis nec obaudieri-
tis me gladi9 vos ꝯedet: os eī dn̄i locu-
tū ē hec Hīc vō q̄tulibet isti se obte-
grūt apuitᷣ: declarat ei se cōtra dei g̃-
tiā ul' mīam disputare quā volum9
īpetrare cū dicim9 fiat uolūtas tua sic
ī celo ⁊ et ī tra: ul' ne nos īferas ī tēp-
tacōez sꝫ libera nos a malo Vt qd̄ eīm
ista orādo tāto gemitu petim9: si vo-
lētis hoīs ⁊ currētis nō miserētis ē dei:
Nō qa hoc sīn uolūtate nrā agitᷣ: sed
q̄ uolūtas nō īplet qd̄ agit: ni diuinit9
adiuuetᷣ. Hec ē fidei sanitas q̄ nos fa-
ciē ut īueniam9: petē ut accipiam9:
pulsare ut apiatᷣ nobis Cōt istam
qui disputat: cōtra seipm̄ claudit ostiū
tū mīe dei Nolo plura dicē de re tanta:
qa meli9 eā ꝯmitto fideliū gemitibꝫ:
q̄ sermōibus meis Videte tn̄ obsecro

qualis sit ideo volentis et currentis misericordiam dei non esse
necessariam. quia illum etiam prevenit ut curreret.
quod de quodam ait apostolus quod vult faciat.
ibi ut arbitror ubi sequitur et dicit Non
peccat si nubat. quasi pro magno habendum
sit velle nubere ubi de adiutorio divine
nunc operosius disputatur. aut vero etiam
ibi prodest aliquid velle. nisi deus providentia qua
gubernat omnia marem feminamque coniungat:
Quod quoniam ad philemonem scripsit apostolus. ut non
quasi ex necessitate eius bonum esset sed voluntarium
quasi aliter sit voluntarium bonum nisi cum deus o-
peratur in nobis et velle et operari pro bona
voluntate. Quod quia in deuteronomio scriptum est. vi-
tam et mortem dedit ante faciem hominis. bonum
et malum. admonuit ut eligeret vitam quasi
et ipsa admonitio non de misericordia veniat vel a-
liquid prodesset eligere vitam nisi deus eligendi caritatem
inspiraret et eligenti hanc prestaret de quo dictum est quoniam i-
ra in indignatione eius. et vita in voluntate eius.
Quod quia dictum est. si voles precepta servabunt
te quasi non debeat deo agere gratias: quia pre-
cepta voluit quae desertus omni lumine veritatis.
h[illegible]le non posset positis ante homi-
nem [illegible] igne et aqua quo vult quidem
por[illegible]rigit manum Sed altior est qui
vocat altius quam omnis humana cogitatio:
quando quidem initium corrigendi cor fides est: sicut
scriptum est Venies et pertransies ab initio fidei.
et quisquis ita eligit bonum sicut unicuique deus
partitus est mensuram fidei et nemo potest ad me
venire ait princeps fidei nisi pater qui misit me
traxerit eum Quod de fide dictum esse qua
in eum creditur: postea satis evidenter ex-
planat ubi dicit Verba que ego locutus
sum vobis spiritus et vita sunt: sed sunt quidam ex vo-
bis qui non credunt Sciebat enim ab initio ihesus
qui essent credentes et quis traditurus esset
eum. et dicebat: propterea dixi vobis. quia ne-
mo potest venire ad me. nisi fuerit ei datum a
patre meo Magnum autem aliquid pro sua causa se
invenisse arbitratus est apud ysaiam prophetam

quia deus dixit Si volueritis et audieritis
me que bona sunt terre manducabitis: si
autem nolueritis et non audieritis me gla-
dius vos comedet. os enim domini locutum est hec:
quasi non lex tota huiusmodi conditionibus ple-
na sit aut ob aliud superbis precepta ista
data sint. nisi quia lex prevaricationis gratia po-
sita est donec veniret semen cui promissum
est Unde subintravit ut habundaret delictum.
et ubi habundavit delictum superhabun-
davit gratia: id est ut acciperet homo precepta
superbe de suis viribus fidens. in quibus [illegible]de-
ficiens et factus etiam prevaricator libe[illegible]ra-
torem et salvatoremque requireret: atque ita eum
timor legis humilem factum tamquam pedago-
gus ad fidem gratiamque perduceret Ita mul-
tiplicatis infirmitatibus postea acce-
leraverunt: quibus sanandis oportune christus
advenit In cuius gratiam etiam iusti antiqui
crediderunt eademque ipsa gratia eius adiuti
ut gaudentes eum prenoscerent et quidam etiam
pronuntiarent esse venturum vel in illo populo
israel sicut moyses et ihesus nave et sa-
muel et david et ceteri tales vel extra
ipsum populum sicut iob vel ante ipsum populum
sicut abraham sicut noe et quicumque alii
sunt quos vel commemorat vel tacet scriptura di-
vina Unus enim deus et unus mediator dei et
hominum homo christus ihesus: sine cuius gratia ne-
mo a condempnatione liberatur sive quam
traxit ab illo in quo omnes peccaverunt:
sive quam postea suis iniquitatibus addidit.
¶ Quale est autem quod iste posuit in extremo:
si quis igitur dixerit posse fieri ut homo vel in cor-
de vel in verbo non peccet Respondendum est igitur
si vult deus potest: vult enim deus ergo potest ¶ Item ait
si quis dixerit fieri posse ut homo non in cogita-
tione delinquat Respondendum est si vult deus
potest. vult enim deus ergo potest Videte quemadmodum
noluit dicere: si deus adiuvet potest Cui
dicitur adiutor meus esto ne derelinquas
me: non utique ad corporalia bona ca-

perficienda et mala cauenda. sed ad gerendam perficiendamque iustitiam. propter quod dicimus ne nos inferas in temptationem sed libera nos a malo. Nec adiuuatur. nisi qui et ipse aliquid agit. Adiuuatur autem si inuocat si credit. si secundum propositum uocatus est: quoniam quos ante presciuit et predestinauit conformes fieri ymaginis filii sui ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. quos autem predestinauit illos et uocauit. quos autem uocauit illos et iustificauit: quos autem iustificauit illos et glorificauit. Currimus ergo cum proficimus dum sanitas nostra in proficientibus curatur. sicut etiam curatione cure dicitur qui bene uolnus diligenterque curatur: ut ex omni parte perficiatur sine ulla sinus omnino cicatrice peccati. quod non solum uult deus: uerum etiam ut impleatur facit atque adiuuat. Et hoc nobiscum agit gratia dei per ihesum christum dominum nostrum non solum preceptis sacramentis exemplis sed etiam spiritu sancto: per quem latenter diffunditur caritas in cordibus nostris qui interpellat gemitibus inenarrabilibus. donec in nobis sanitas perficiatur. et deus sicut est uidendus in eterna ueritate monstretur. Quisquis ergo fuisse uel esse in hac uita aliquem hominem uel aliquos homines putat excepto uno mediatore dei et hominum quibus necessaria non fuerit remissio peccatorum: contrarius est diuine scripture ubi apostolus dicit per unum hominem peccatum intrauit in mundum et per peccatum mors et ita in omnes homines pertransiit: in quo omnes peccauerunt. Et necesse est ut impia contentione asserat esse posse homines qui sine mediatore christo liberante atque saluante sint liberi saluique a peccato. cum ille dixerit non est opus sanis medicus sed male habentibus. non ueni uocare iustos sed peccatores. Quisquis autem dicit post acceptam remissionem peccatorum ita quemquam hominem iuste uixisse in hac carne uel uiuere ut nullum habeat omnino peccatum: contradicit apostolo iohanni qui ait Si dixerimus quia peccatum non habemus. nos

ipsos seducimus: et ueritas in nobis non est. Non enim ait habuimus. sed habemus. Ceterum si quisquam asserit de illo peccato dictum. quod habitat in carne mortali nostra. secundum uitium quod peccantis primi hominis uoluntate contractum est. cuius peccati desideriis ne obediamus paulus apostolus precepit non autem peccare: qui eidem peccato quamuis in carne habitanti ad nullum opus malum omnino consentit uel facti uel dicti uel cogitationis. quamuis ipsa concupiscentia moueatur. quod alio nomine peccati nomen accepit. quia ei consentire peccare sit nobisque moueatur inuitis: subtiliter quidem ista discernit. Sed uideat quid agatur de dominica oratione ubi dicimus dimitte nobis debita nostra. quod nisi fallor non opus esset dicere si numquam uel in lapsu lingue uel in oblectanda cogitatione eiusdem peccati desideriis aliquatenus consentiremus. sed tantummodo dicendum esset Ne nos inferas in temptationem: sed libera nos a malo. Nec iacobus apostolus diceret: in multis offendimus omnes. Non enim offendit: nisi cui mala concupiscentia contra iustitie uoluntatem appetendo seu uitando faciendum uel dic[...]dum uel cogitandum aliquid quod non debu[...] sine fallentes siue spirituales persuadet[...] post[...]mo si excepto illo capite nostro sui corporis saluatore asseruntur uel fuisse in hac uita uel esse aliqui homines iusti sine aliquo peccato. siue numquam consentiendo desideriis eius. siue quia pro nullo peccato habendum est quod tantum est ut hoc pietati non imputet deus. quamuis aliter sit beatis cui non imputat dominus peccatum: non nimis existimo reluctandum. Scio enim quibusdam esse uisum. quorum de hac re sententiam non audeo reprehendere: quamquam nec defendere ualeam. Sed plane quisquis negat nos orare debere ne intremus in temptationem. negat autem hoc qui contendit ad non peccandum gratie dei adiutorium non esse homini necessarium sed sola lege accepta humanam sufficere uoluntatem ab auribus omnium remouendum et ore omnium ana

matizandum esse non dubito.

Explicit liber beati augustini episcopi ad eu-
tropium et paulum episcopos de diffinitionibus
que dicuntur celestii. Vel aliter de perfectione
iustitie hominis contra pelagianos.

Incipit ypomnosticon id est commemora-
torium sive memoriale beati augustini episcopi
contra pelagianos et celestianos.

Adversarii catholice
fidei dum contra ecclesiam
veritatis dyabolicis
armis pugnare ni-
tuntur. nos sollicitudine
repugnandi faciunt
cautiores: se vero decipiunt antequam nos-
trum valeant aliquem vulnerare. Cum enim teme-
ritatis contra thezauros fidei concertant:
spe fidei vacuati faciunt plenitudine
fidei ecclesiam opitulante gratia glariori. Et
dum in ypocrisi vigilant nocituri. de quibus
prophetia dictum esse puto per prophetam. Ablatus
est sompnus ab oculis eorum. Non enim dormiunt
nisi male fecerint. nos quodammodo excitant
dormientes: ut arrepto clipeo veritatis
falsitatibus eorum corde insistente vigilemus:
euangelica tuba nostris auribus insonante.
Vigilate et orate: ne intretis in temptatio-
nem. Confidunt ergo heretici catholicam impug-
nantes ecclesiam in virtute sua id est in abun-
dantia cordis sui contra desolati: et in ha-
bundantia diviciarum suarum in opibus salutis vo-
luntatis sue gloriantur. Sed deus dissipavit
ossa hominum sibi placentium: confusi sunt quia deus
sprevit eos. Confidamus et nos insistentes
eis in gratia dei: que est gloria nostra redimens
nos a cecitatibus nostris. et intellectum dans
nobis et instruens nos in hac via qua
gradimur: firmando super nos oculos su-

os. quia in deo salutare nostrum et gloria nostra:
deus auxilii nostri et spes nostra in deo est. Sed iam
de quibus vel contra quos ista predixerim oportet
consequenti narrare sermone: atque eorum
perversis dogmatibus inconcussum nos sua gratia
dominus dignatus fuit instruere unde. Igitur
contra pelagianos et celestinos hereticos
quos dominus tales futuros suo vero ante consti-
tucionem mundi presciuit. et exortos in mun-
do iuste dampnavit. sermo nobis est vin-
dendi. Istos ostendebat apostolus petrus in
epistola sua secunda futuros dicens. Fuerunt et
pseudo prophete in populo: sicut et in nobis E-
runt magistri mendaces: qui introducent sectas
perdicionis. Et eum qui emit eos dominum ne-
gant: superducentes sibi celerem perdicionem.
Et multi sequentur eorum luxurias: per quos
via veritatis blasphemabitur. Et in ava-
ricia fictis verbis de nobis negociabuntur.
quibus iudicium iam olim non cessat: et perdi-
cio eorum non dormitat. Igitur de magis-
terio gratie dei confidens: hiis videndum tamquam
ypponosticon. abbreviatum hunc facere libel-
lum curavi. Quem si quis legere voluerit non
verborum mediocritatem contemplet. sed fidei ro-
nem: et si placet ad deum qui docet hominem
scienciam gratias referat. Si qua vero sunt in
quibus nolentes erravimus. si tamen sunt aliqua
corrigenda in intuitu caritatis devote iudicite
corrigat: sed is cui sensus est catholicus
corrigendi. Si autem nichil sciens vel invidi-
osus. viciare que sana sunt non presumat: quia
metuendum stabit ante tribunal christi racionem red-
diturus quisquis ille fuerit.

Primus ergo dogmatis ista est ne-
fanda blasphemia. Adam inquiunt
sive peccasset sive non peccasset
moriturum fuisse. Tamen peccatum eius neminem
nocuisse nisi solum ipsum. Posse hominem per
liberum arbitrium tamquam per se sibi sufficien-
tem implere quod velit: vel etiam meritis oper-
um a deo gratiam venire quia dari libidinem

natale eē bonū: nec ī ea eē qd̓ pudeat
Puulos nō trahe originale pctm . ne
q̄ pituros a vita etna: si sin sacro
baptismi ex hac vita migrauerit.
¶ O malū dogma: qd̓ pactis ūmic⁹
inuenit. O dogma per qd̓ scindi-
tur mr̄is vnitas ecce venatorz. O
dogma: qd̓ sub noīe xp̄i eūte xp̄i
et vnitatis nitit̄ fūdamētū. O
dogma: cui nefanda sūt noīa mille:
mille nocēdi artes. Arma cōtra legē
sumit ex lege: īpugnat euāgeliū
ex euāgelio pugnās: et ī suū pruaē
de veris mēdacia fingēs puocat ad
mēdaciū veritatē. Sz hec sint sibi pe-
na q̄ cordiāte pseverēs putat eē victo-
riā: ut ī eis qd̓ scptū ē īpleat̄. P q̄ eī
q̄s peccat: p hec ⁊ torqtur. Adā g° ī-
quunt siue peccasset siue nō peccassz
moriturū fuisse. Fidem⁹ falleis hē-
tice falleis: nō ita ē. Aut si ita ē ⁊ nō
falleis: dic ne astrue documētis. Sz ab-
sit ut ī scptis sctīs auctorē mortis de-
ū valeas repire. Scptū ē eī: Nolite ze-
lare mortē ī erroē vite vrē: qm̄ de⁹
mortē nō fecit: nec letat̄ ī pdicōe vi-
uoz. Creauit eī ut eēnt oīa: ⁊ sana-
biles fecit nacōes orbis trāz. Itē ī eo-
dē libro: Ds̄ īquit creauit hoiem īext-
minabilē: et ad ymaginē suā fecit il-
lū. Inuidia aūt dyaboli mors ītroiuit
ī orbē trāz. Si vides. vide mortē nō dō
auctoē: sz p errorē vite venisse hoibz
ī padiso deliciaz positis: id ē cū per
cōnē aīe qua boni ac vitales fuerāt
īstituti errauerūt a mādato diuno:
īuidia. salz seducti serpētis. Audis
testātē pphām deū mortē nō fecisse:
sz ī libro geneseos pthoplasto futurā
si ɔtigisset lignū vetitū pdixisse. Sic
eī scptū ē: Et dixit dn̄s ade. De oī lig-
no qd̓ ē ī padiso edetis: de ligno autē
sciē boni et mali nō edetis. Qua die aūt
māducaueritis ex eo: morte morie-
mi. Hoc audis: et auctorē mortis de-
ū dicē audes. Mors igit̄ ex īuidia
diaboli veiens ītroiuit ī orbē trāz:
et deo iudice iusto p pena in peccatore
pmissa ē dnāri. Certe eī pdidit vitā
qui mortē noluit ne vitā pdet cauē
pdcam. Tū verax ⁊ miccors dn̄s: nō
letat̄ ī pdicōe viuoz. Que ē pdicio
viuoz: n̄ mors. Sz viuoz male vi-
uētiū q̄ ī scda morte peribūt: nō vi-
uorū iustoz id ē requirētiū deū: q̄bz
tm̄ ppter pctm̄ ade qd̓ trahēe nascētes
mors nō scda. sz pma debet. Si g° scdz
vos de⁹ auctor ē mortis: letari de-
bet ī occasu viuoz: tāq̄ ī ope suo bo-
no. Cū scptū ē: letabit̄ dn̄s ī opibz
suis. Et q̄z nichil odiēs fecit: sz oīa
q̄ fecit valde bona: sicut scptū ē. Di-
ligis eī oīa q̄ sūt et nichil odisti horū
q̄ fecisti: nec eī odiēs aliqd ɔstituis-
ti. Vel cur cōtra eā de ei⁹ obnoxio pcco
corpe carnē ī suā absq̄z noxa susce-
pit: si eā ipe iaculū corpi fecit. Ni-
hil enī cōtrariū sibi deū dū mūdi-
facēt fecisse cognoscim⁹. Nā ut ī-
micā mortē vincēt in ei⁹ stimulū
pctm̄. id ē deū dei filiū hoiez suscepis-
se: si oclōs caligīe mortis nō pdidis-
tis attēdite. Nā qd̓ īpossibile eāt le-
gis īqt paul⁹ vas elcōis ī quo īfir-
mabat̄ p carnē misit ds̄ filiū suū
ī silitudinē carnis pcti: ⁊ de pcco
dapnauit pctm̄ ī carne. Qd ē autē
īpossibile legis: n̄ q̄ sibi obedientem
nec pfcm̄ facē poterat deputatū. ⁊
nec pctm̄ tolle n° mortē vicē preuale-
bat. Sz q̄re id īplere nō posset sbiū-
gēs ait: In quo īfirmabat̄ p carnē.
Iubēdo eī īfirmo et nō iuuādo īfir-
mat̄ p carnē: id ē p ɔcupiās carnis

ex peccato venientes quos solo libero arbitrio
homo vitare non potest. Quia nisi cum precedente gratia
dei. legis factor esse non poterit: sicut ait
idem apostolus lex enim nichil ad perfectum ad-
duxit. Quid est ergo deum filium venisse in similitudine
carnis peccati? nisi non habens carnem eius
ullum peccatum sicut nostra. Dicente petro
apostolo qui peccatum non fecit idem non habu-
it: nec inventus est dolus in ore eius. Dicendo
enim in similitudine carnis peccati: illam absque
peccato. nostram vero peccatricem ostendit. Nam
ideo in similitudinem quia non per libidinis usum
ut nos: sed inspirante mistico ex virginis
utero matris natus ex carne. Et de pec-
cato inquit dampnavit peccatum in carne:
de humana videlicet peccatrice natam pec-
catricem dico: non deo auctore sed homine de-
linquente. Carnem ut dixi suscipiens absque
culpa et hanc innoxiam crucifigens peccatum
quod nos dampnaverat per inobedientiam in adam
terreno: in adam celesti obediente dampnatur.
Nos enim peccato morimur victi: christus autem inno-
cens moritur: ut moriendo mortem capti-
varet et vinceret. Quodammodo enim eam sibi
passus est dominari: cum patienter se occidendum
eius obtulit voluntati. Sed cum mors in infer-
no eum tamquam reliquos videret et iustum non ha-
bens unde eidem sicut et ceteris insultaret: re-
surgentem tenere non valuit. Quinymmo vic-
ta prostrata est: atque dampnata. Et ideo apostolus
extollens victoriam christi de morte: securus
eius gaudens annunciat. Christus resurgens a
mortuis iam non moritur: mors illi ultra
non dominabitur. Quod enim mortuus est peccato mor-
tuus est semel: quod autem vivit vivit deo. Hec
dicendo quid aliud nos intelligere voluit?
quam deum mortem non fecisse. nec letari in per-
dicione vivorum. Qui absque peccato ut eam
vinceret in infirmitate carnis: voluit
habere consortium mortuorum. Unde si invidia
diaboli per peccatum mortem in orbem terrarum
introisse non credideritis. nil aliud as-

serueritis? nisi deum mortem fecisse. Preterea
ut peremptis hominibus quibus suam donavit
ymaginem: nasceretur enim cum ea necessitas di-
micandi vel etiam moriendi et resurgendi.
Sed absit hoc a fide catholica: quia per unum
hominem peccatum intrasse in mundum et per peccatum
mortem et ita in omnes homines pertransisse credit
Paulo fideli magistro docente. et christum mor-
tuum propter peccata nostra et resurrexisse propter
iustificationem nostram: reconciliantem nos
in suo corpore deo patri per crucem. Erubescite
autem et contremiscite: in vestram enim mortem per-
petuam deum accusatis dum in morte diabo-
lum excusatis. Et hoc ideo: quia non deum sed
diabolum offendere timetis. Dicite ergo.
si deus mortem fecit cur christus deus mortuum
lazarum flevit secundum carnem? Non enim quod
ipse fecerat dolere debuit. Sed dolens enim et
plorans: ostendit quod deus vitales fecerat. di-
abolum per culpam fecisse mortales. Quem
ideo deus suscitat ut dyabolus nichil se oc-
cidendo profecisse cognoscat. nec quisque
hominum ad deum pertinens desperet de morte:
quia deo dormiunt quos diabolus perisse puta-
bat. Nolo ait per prophetam ezechielem dominus
mortem peccatoris: sed ut convertatur et vivat.
Si enim ut predicatis auctor est deus. cur eam
dicendo nolo repellit a peccatore et non pa-
titur quod suum est permanere? Mortem nolo inquit
peccatoris. quam ego enim non feci: sed ipse eam
sibi dum in me prevaricator extitisset invenit.
Sed convertatur et vivat. id est vitam me mi-
serante recipiat: quam se peccante perdide-
rat. Nulli itaque fidelium dubium esse potest pri-
mos homines sic factos fuisse vitales.
ut si in libertate anime qua immaculati cre-
ati sunt serpentis contempsissent seductionem
mortiferam vitam fruerentur eternam: si vero
secuti essent amitterent. Quibus preterea
predixit deus. ne vetita contingerent: ut quod
quod vetitis preceptis postea contigisset
ad usum non premoneret. Sed sibi obedien-

tib; ĩputauerit. Nūquid ei cū delinquen-
tibus mortē futurā pdixisset: qd fu-
turū erat ipm fecisse credēdū ē. Nō
ei eā cauēdā pmonuit: s; ei⁹ ĩ eorū
occasū factor ē ipe. S; nec eis p dia-
bolū veniens peccātib; succede valuis-
set: n dns iusto iudico ĩ vīdictā ppter
ĩobediētiā pmisisset. Igitur ut moriātur
hoīes pena pcti ē: ut ĩuertātur ad vitā
dnī miserātis ē. S; ille ĩcipit ul redit
ad verā vitā qui p bonā ɔ̄uersacōēz ex
grā dei pueniente sanguīe xpi sanctifica-
tus ĩgreditur ĩ regnū celoꝝ. Et qui ĩuersus
ĩ regionē suā dno placiturus: de q pcco
fuerat exulatus gaudēs et ĩsultās mor-
ti dicit aīe sue Conuertere aīa mea ĩ requiem
tuā: qr dns bn̄fecit tibi Quia eripuit
aīam meā de morte: oclos meos a la-
crimis: ⁊ pedes meos a lapsu Placebo
dno ĩ regiōe viuoꝝ Placebo vñ: Quia
dns bn̄fecit m̄. Ita ⁊ ĩcipit pctor vitā:
nō aūt redit ad vitā. Redit⁹ ei vite ĩ reg-
nū celoꝝ ē: qd oīs ĩ pctis suis moriēs
ul sn̄ baptismo nō pt possidē. Recipiet
vō vitā ĩ corpe iā corpe nō moritur⁹:
s; ita victur⁹ ĩ corpe ut sit mortu⁹ vi-
ta ul corpe viuēdo sp ĩ pena: ⁊ vita ⁊
corpe cū diabolo mortis auctore dap-
nato Vñ et dns ĩ euāge° hījs q a sinis-
tris erūt ĩ die iudicij id ē ĩpījs ⁊ pcco-
rib;. ite igr ĩ ignē etnū: quē parauit pa-
ter me⁹ dyabolo et āgelis ei⁹. Iustis vō q
a dextrīs erūt Venite bndcī pris mei: p-
cipite regnū paratū vobis ab origīe mū-
di Et tūc illi ibūt ĩ suppliciū eternū:
iusti aūt ĩ vitā In qua vita glificati id
ē mutati de corruptiōe ĩ ĩcorruptiōē ⁊
de mortalitate ĩ ĩmortalitatē fulgebūt:
et cū xpo ĩ ppetuū regnātes ĩsultabūt
dapnate morti dicētes Absorpta ē ĩ
victoria Vbi ē mors victoria tua: ubi
ē mors stimul⁹ tu⁹. Mors itaq; pua-

cio vite ē. nomē tn̄ habēs nō essenciā:
et iō ds ei⁹ auctor dici nō pt. Nō qd eūi
deū fecisse dicim⁹ ht essenciā id ē spēs ē
Essencia eī dicitur ab eo qd ē. Que tn̄
de solo deo dici debet: scdm illud qd dic-
tū ē ĩ exodo moysi Dices eis id ē pplo:
qui ē misit me ad vos Tn̄ et de cetēis
creaturis dici pt q habeat essēciā: s;
nō sicut de deo qui ĩiciū nō ht qd ē: s;
ex quo accipiētes a deo ĩiciū qd sunt esse
ceperūt Mors q° nichil ē nisi nomē re-
cedēte vita: sicuti fames escarū defec-
sitis exigētia pot⁹. teneb° absencia lucis
sterilitas defctus fet⁹. silēciū vocis ab-
sencia. ĩopia puacō facultatū: et si q
sūt alia q̄ rerū puacōe nichil eē n̄ nomē
ĩueniūtur. Opinor nāq; q iō mors hoc
vocabulū accepit: eo q morsu quodā-
mō venenosi serpētis id ē dyaboli ĩ pa-
diso adā fuit ĩteremptus. Tūc eī serpēs
morsu decepit adā: qn̄ eū p ɔcupiam
morde hoc ē edē suasit illicita Et iō nūc
dixi mors qui a morsu nomē accepit
Vñ ⁊ dns ĩ ozee pphā morti minitās
dicit Ero mors tua o mors: ero morsus
tu⁹ iferne Mors et ĩfern⁹ ĩ diaboli per-
sona dicta ĩtelligūtur: qr p ipm delinquen-
ti hoī accidit mors id ē priuacō vite:
⁊ p ipm pccores ɔ̄uiciūtur ĩ ĩfernū tāq̄ ĩ
ei⁹ carcerē ubi dapnat⁹ ē ipe. S; quem-
dū ē: quēadmodū xps ds dei fili⁹ mors
extitit mortis. ⁊ morsus ĩferni Sn̄ du-
bio cū ĩ suscepta carne ĩ qua suū mors
nichil habebat ut ipe ait. venit eī pn̄-
ceps mūdi hui⁹ et ĩ me nō habet qdq̄
temptat⁹ post baptismū ĩ deserto. eius
nō obediuit ɔcupiscencijs ubi ait Dic
lapidib; istis ut panes fiant ⁊c: ul q
se clauorū morsu iust⁹ ⁊ ĩnocēs affigi
pass⁹ ē cruci et ore lancee trāsforari.
Os aūt lancee dixi: scdm qd dcm ē de p-
catorib; Et cadet ĩ ore gladij Et lan-

tea utiqꝫ gladi⁹ ē Et ꝙ descendes ī īfer=
nū: velut ī ore mortis Vn̄ dicit ī ꝓs
No absorbeat me ꝓfundū: neqꝫ vr=
geat sup me pute⁹ os suū id ē īfern⁹
Detinere eū a dyabolo fuit īpossibile:
vn̄ hoīem quē susceꝑat ꝑ hoīe id est
carnē suā q̄ nō vidit corruptōez. dic
tertia suscitatās tāq̄ ionā ex ore ceti ꝓ=
duxit Quia hoc fuit īfern⁹ xp̄o. qd' io=
ne cetus: dicēte ip̄o dn̄o. Sicut eī io=
nas fuit ī ventre ceti t'bz diebz ⁊ t'bz
noctibz: ita erit et fili⁹ hoīs ī corde
tre t'bus diebz et t'bus noctibz Mor=
sus ergo factus ē īferni cū se ab eo tāq̄
escā id ē carnē suā suscipi pass⁹ ē: q̄
nō saciaret' sicut de peccatoribz sz absor=
beret' Vt qd' dcm̄ ē Absorpta ē mors
ī victoriā Sz et illud testīonīū qd' ē ī
amos ꝓpha puto ꝓptēa dcm̄ eē: cū ꝑ=
catā ꝓplo dn̄s ꝓmittēs futura mala
dicit Et si celauerit se ab oclis meis ī
ꝓfundo maris: ibi mādabo serpēti:
⁊ mordebit eos Quid ē eī et si celaue=
rit se ab oclis meis ī ꝓfundo maris
Id ē ⁊ si ꝑmāserit ī opibz malis: au=
fetes se ab oclis meis a p̄ceptis salz
spūalibz: qa oculi dei sūt sp̄s dei Qui
legē id ē p̄cepta dedit ī fundo maris:
ī altitudine videlz desparcōis. Ibi mā=
dabo serpēti ⁊ mordebit eos. ibi id ē ī
desparcōe eadē ꝯtēpt⁹. Mādabo id ē ꝑmitta=
tē dabo: serpēti hoc ē diabolo: qui ab
ītio serpēs ē noīatus Et mordebit
eos: morsu itaqꝫ diūsarū ꝯcupiarū
quo peccātes occidit .i. mortificabit e=
os: sz morsu mortē facit No at mors
ē sicut fere bestie ul oē gen⁹ aīaliū
nocendoꝝ morsu suo nōnūq̄ morti=
ficāt hoīes: et tn̄ nō ipa sūt mors: sed
morsu īsanabili mortē id ē ꝑuacōez
faciūt vite Queadmodū etiā ictus
gladij. ꝑcussio lapidis: ul qdqd ꝑt hoī=

nē occidēdo vita ꝑuare Illud p̄terea ꝑ=
termittē nō debeo: ne forte aliqs īimico=
rū veritatis q̄ nō sit vōnū certaꝶ qstoꝝ.
sz qstionū ꝯplexarū ad subūsionē au=
dictiū īuētoꝝ atqꝫ ꝯpositoꝝ dicat Si ni=
chil ē mors n̄ nomē. qmadmodū sup⁹
disputasti: eo ꝙ mors xp̄m ī illū ī ī=
ferno cū ūqs viderit. ⁊ qm̄ ī eo peccm̄ nō
fuit. resurgētē tenē nō valuit: ut ei=
dē sicut ceteris peccātibz īsultaret: ⁊
iō victa ꝓstrata atqꝫ dapnata ē Si g°
nichil ē vidē īsultare tenē ul vinci ꝓstni
⁊ dapnari quō ꝑt qd' nichil ē Rn̄dem⁹ ip̄m
nichil qꝫ ē ꝙ īterdū cū noīam⁹ nichil ad=
dim⁹ ē: sicut ē illud de euāgelio Et sine
ip̄o fcm̄ ē nichil Substācia ē an nomen
substācia carēs: Solet eī dici a plīmis
ut ꝓfat⁹ sū dū aliqd despicit'. ā pro
pīuo estimat'. ul certe ꝙ perit⁹ nō sit:
nichil ē. Cū ergo dicim⁹ nichil: no=
mē īsbstāciale noīam⁹ Cū vō addim⁹
ē: rē significam⁹ Cur ergo nomē īsub=
stāciale id ē nichil tāq̄ aliqd rē sit di=
cim⁹ addēdo ē: Vē eī qd' dicim⁹ ~~adde~~
~~do~~ ē: ēe aliqd estimam⁹ Tn̄ cū aliquo=
ties dicim⁹ nichil ē ꝑ ꝯsuetudie lo=
cucōis ad nichil addim⁹ ē: cū nomē
tm̄ sit nichil et nō res Sic ⁊ de morte
ꝑ ꝯsuetudie ubi ul ad ꝯparcōez agēēs
dicim⁹ vider mors agit aliqd īsultat
ul dapnata ē ul victa ē: et qdqd illud
ē qd' dici possit qꝫ mors faciat ā paci=
at': Cū g° hec de morte dicāt': oīa ad
auctorē mortis ꝑ quē ꝑuacō vite fcā
ē diabolū referūt'. Ipe eī q̄ ad mortē
ꝑtinēt ā facit dū captiuat et ꝑimit:
aut patit' dū vīcit' ⁊ dapnat' Dya=
bol⁹ eī natura ē āgel⁹: sz qd' natura
ē opus dei ē: ꝙ vō dyabol⁹ vicio suo ē.
vtendo male nature sue bonus Opa
vō ei⁹ mala que vicia dicūt' act⁹ sūt
nō res: q̄ tāq̄ ꝑ se acte dicūt' aliquid

cū ea et p ea totū agit diabolꝰ Vel dap-
nata dicit? cū ipe p hijs dapnat p
qbz etiā dapnat et hō: cū p liberū ar-
bitriū hijs illectꝰ tradit assensū Et
idō hec ī futō sclō iā nō erūt? qꝛ in
auctore suo diabolo dapnabūt: cū il-
le scilz dapnatꝰ ī ichēna ut peccet
hoīes apli ꝯ ptātē hec agē nō habebit
Incipit visio scda. Itē pccīn auūt ade
neīne nocuit: nisi solū ipīn.

Respondemꝰ Si pccīn p mor
hoīum solis obfuit illis ꝛ nēi
nemīn? quadmodū q ī illos p
pccō lata ē. ī nos sīna ptrāsiuit ī qs
nō trāsiuit ꝛ culpa? Nisi forte scdm
nos iniustꝰ dś: qui expers eoꝝ delicti
passus ē nos eoꝝ pene vīdō colligari
Hec ē eī ī illis pꝰ pccīn dīna sīna: pꝯ
scilz suasor ad pūaricandū maledcs
ē serpēs Mulieri at dixit dś Multi-
plicās mītiplicabo merores tuos:
et gemitū tuū In tristicijs paries
filios? et ad virū tuū ꝯūsiō tua: et
ipe dnābit tui Et ade dixit. Qm
audisti vocē vxoris tue et māducas-
ti de ligno de quo pceperā tibi de hō
solo ne māducares: maledcā tra
ī opibz tuis In merorībz māduca-
bis ex illa oībz diebz vite tue? spi-
nas et tribulos germīabit tibi: ꝛ
edes fenū agri. In sudore vultꝰ tui
edes panē tuū? donc reuertaris ad
trā ex qua sūptus es: qa tra es et
ī terrā ibis Hac nos pene sīna col-
ligatos ipā sibi hūana nā totū p
orbē terrarū diffusa testīoniū phi-
bet: dū se pīus cruciatībz scē legis
testīonio puidet laborare Qd q iusti-
tia? si hēdes pncū pcci nō sumꝰ paci-
amr? Si vobis solis eqtas sbpedicat
nālis qua iustiora st iudicia vrā qꝫ dei:
īter nos et deū resīdētes ī supbie solio

iudicate Nullū eī hoīum tā amatorē
ul defensorē sui erroris. ad dei iudi-
cia repheṅdēda ul etiā refellēda dia-
bolꝰ potuit īuenire: nisi pelagiū et ce-
lestiū noue legis iura tradētes ada
igit factus ē absqꝫ pccō natā Cū vero
peccauit hō. nā peccauit? ꝛ fcā ē nā
iā peccatrix: id ē viciū habēs pcci-non
ipā effcā viciū ul pccīn Post pccīn g
hō pccōr dcus ē: nō hō pccīn Pccōr eī
a peccādo: nō a nō peccando dicit. Et
iō pccōr hō genuit hoīem sn dubio p
ccatorē? qa de natā ut dixi pccō vicia-
ta nō n natura nascit viciosa id ē pec-
catrix: scdm qd ait aplus Qualis trenꝰ:
tales et treni Et hoc quō? nisi p seis
sparsionē? Sꝫ ais michi ē dūso vcīcē.
Ergo semē pccīn ē? Iā supiꝰ dici? qa
cū peccauit hō natā peccauit: cuiꝰ ē
scīa Semē ergo viciatū ē nō viciū: sicut
scptū ē Semē eī maledcm erat ab īicio
maledcm videlz pꝰ pccīn Terā maledcā
tra īquit ī opꝫ bus tuis Sꝫ viciū nō pt
trahi prothoplasti neqꝫ ī esse hoī: nisi
seīnus effusiōe. Qd ꝯfirmat aplē di-
cēs P vnū hoīem ītrauit pccīn ī mū-
dū et p pccīn mors: et ita ī oēs hoīes
mors ptrāsiuit ī quo oēs peccauerūt
Solus at dns ihūs xpūs absqꝫ seie ex
uirgīe factus ē hō: et expars delicti nat
ē dś ꝛ hō Audis itaqꝫ p vnū hoīem
pccīn ītrasse ī mūdū et p pccīn mor-
tē. et ita ī oēs hoīes ptrāsisse ī quo oēs
peccauerūt? et audes dicē hētice ade
pccīn nulli soli nisi nocuisse ipi? Et vē
tūc soli nocuit: cū solꝰ eēt ipe et eūā
mulier eiꝰ Sꝫ ī illis vnū oēs erāmꝰ
qa natura hūani gnīs erāt: sicut
nc ī oībz vnū st qꝛ natuā eoꝝ sumꝰ
Sꝫ īnidētes dicitis: ut dicē ꝯsuestis.
Aplēs si voluissꝫ ītellige qa p semina
ꝯceptiōnē dicebat pccīn ī oēs hoīes

pertransisse? non per unum hominem dixisset sed per
duos homines: quia sine femina de solo masculo
homo nasci non potest. Si cordis oculos non ami-
sistis: attendite dicendum esse. Iam non sunt duo:
sed una caro. Et iterum. Erunt duo in carne
una. Nam ideo per unum hominem in omnes homines pec-
catum dixit pertransisse apostolus? quia cum in viro
suo mulier sit caro una: in serie progenies
imputatur. Audite adhuc et aliud sapien-
tissimum dicentem. ad vestram confusionem. Ex
muliere initium factum est peccati: et per illam omnes
morimur. Ecce hic ecce factum est tibi satis
per duos homines in humanum genus peccatum vel
mortem pertransisse. Sed quid adhuc dicturus
sis sicut soletis dicere novum. Peccatum in quibus
per unum hominem in mundum intrasse apostolus
non sensus propagatione sed morum imitatione
dixit. Respondeo. Si peccatum morum imitatione
constat? quem imitatus est dyabolus ut deli-
queret dicite qui primus invenitur peccator esse? Nam
si de adam interrogavero: indubitanter for-
sitan quod sit diabolum imitatus. Esto: a-
dam ut peccaret fuisse diabolum imita-
tum. Dicite michi dyabolus quem imita-
tus fuit: quia peccatum morum imitatione con-
stare defenditis. Sed quid immoror? scientes
nichil vos inventuros? Quem enim dicturi es-
tis diabolum imitatum fuisse? cum auctor
sui lapsus ipse sit? Adam autem peccasse ni-
hil ob aliud legimus in libro geneseos:
nisi quod inobediens extitit divinum servare
preceptum. Cayn ergo primogenitus filius eius?
quem sit imitatus dum fratrem occidit homi-
cidium facere ut ostendatis interrogo? Qua-
tuor enim tunc fuisse homines legimus? adam
scilicet et evam ipsum cayn et abel fratrem eius:
et ex hiis neminem fecisse primo homicidium
invenimus nisi ut dixi cayn. Dic ergo here-
tice unde hoc didicerit quem vere fuit imi-
tatus? si morum ex altero in alterum transi-
sisse constat imitatione peccatum: et non con-
ceptione contractum. Omne enim quod imitandum

est quod videtur oculis: quod certa in illa caede conspicitur?
An excusatis homicidium non esse peccatum?
Et quid nequius? Dic iam dic toties interro-
gati michi Cayn quem viderit? a quo nar-
ratum audierit homicidium perpetrandum? Sed
constrictus vinculo veritatis nec ianuam
propositionis tue patentem invenies. et exeundi
ad ianuam sermonis apostoli repedabis?
ut iter rectum si velis possis incedere. atque
michi interroganti dicere veritatem: verum
non morum imitatione sed sensus propagatione
constat per unum hominem peccatum intrasse in mundum
et per peccatum mortem. et ita in omnes homines per-
transisse. in quo omnes peccaverunt. Ex
peccatore ergo adam genitore suo. cayn pri-
mus peccatum in utero matris attraxit. Et tan-
quam homo natus est peccator ex utero: cuius
mens in priore primo peccato erat iam captiva
a dyabolo. Inde imbutus est zelo. inde invi-
diam habuit et livorem: inde non morum
imitatione homicidium: sed voluntate perpe-
tratus admisit. Qui enim unum peccatum idem est
dyabolus prevaricationibus primis influxit
hominibus: ipse per hoc quod omnes absque solo ut su-
pradictum est christo nascendo traxerunt. illicit
etiam cetera. dum eis per liberum consentitur ar-
bitrium committi peccata. Peccatum ergo prothoplas-
ti omnes trahimus? non morum imitatione sed
sensus conceptione: sicut scriptum est. Ecce enim in iniqui-
tatibus sum: et in delictis peperit me mater mea.
Constat etiam et imitatione morum peccata:
imitando scilicet malos. Sed ut quis imite-
tur malos natura est vitiata depravate? quia
natus est malus id est maliciosus: non natura
a deo conditus malus. Ob hoc enim et natura
filii ire ab apostolo iam baptizati fuisse di-
cuntur. Omnes enim carnaliter nascentes natura
filii ire esse dicuntur: quia in ipso natura est pro-
thoplasti quam prior in illo propter delictum iram
iudicis dei iuste suscepit. Si enim delictum eius
per quod ut dixi ad iram dominum provocavit non
traheremus: numquam natura filii ire diceremur.

Et ido pccm ei9 no solu ypm ꝫ et oe
nocuit gen9 huanu: cu ei9 dapnacoez
simul et culpa suscepim9 Oes eni nos
vulneratos ee delicto vas pbat electionis
cu dicat No eni e distinctio Omes eni pec-
cauerut: et eget gla dei Dicedo oes nl-
lu excepit: qn ymo totu declarauit ge-
nus huanu Peccauerut eni oes: cu ex
vno pccore oes nascim pccores Et
qd iteru idem dicat aplus Na iudiciu
ex vno i oes i cdepnacoez Ex quo vno?
nisi ex ada ul ei9 vno pcco? In qua co-
depnacoe? n i culpa ei9 qua ille e co-
depnatus? Quid e eni et eget gla dei?
nisi gra dei p xpm qui e gla dei pris?
Et qd e eget? Id e neo ydone9 p se qui
carnalit nascat ul opibz meritoz vi-
ta recepit pdita? n p dnm nrm ihm
xpm spualit inascat: qui venit pris
et sua sanctiqz spus idebita mia saluae
et quere qd perierat Quid eni perierat?
Nuqd aialia irronabilia? Et nuqd
de bobus cura e deo? Vtiqz huanu ge-
nus p pccm: pter qd se sponte imacu-
lat9 morti trades atqz resurges gtiu-
te grex largitate a pcco ul morte redi-
mit **Incipit rnsio tcia Iterez posse dicut
hoiez p liberz arbitriu tn p se sibi sufficie-
te iple qd velit ul etia meritis opm a deo graz dari**

Respondem9 neine posse p
se sibi id e p liberu arbitriu
sufficie iplere qd velit Recte
dicim9 n pthoplastu solu potuisse: cu
volutas liberi arbitrii fuiss3 sana id
e an culpa lex eni eide i padiso costitu-
to no ponet seruada? nisi liber esset
ta velle eade qm nolle seruare: sic scptu
e Et locut9 e dns ade dices De oi lig-
no qd e i padiso edetis? de ligno aute
scie boni et mali no edetis: zc. Dicedo
ergo dns de oi ligno qd e i padiso edetis.
talit velle pmisit. ut vetando de ligno

sciencie boni et mali no edetis huiusmodi nol-
le pmonuit: ꝫ eu et velle et nolle pdo-
cuit. cu ad vtruqz posse liberu dona-
rat arbitriu Quo male vtes icaut9
du sponte serpenti pbet suadenti cosen-
su dnm pterijt pceptu: amisso possibi-
litatis bono solu ad malu velle potuit9
e vulneratu Hoc ergo vulne cuncti dau-
dicam9 libero arbitrio: nec iple nobi
natalit sufficiat posse bonu qa ia ut su-
pera9 disputau de natura viciata pcco.
id e de pthoplastis hoibz quoz sum9 g-
ypi natura i quibz e viciata libertas: ho
uolutatis sane. pfco videlz libertatis ar-
bitrio quo sibi sufficiat no pt exoriri.
Na ut tacita9 libero arbitrio cu pos-
sibilitatis bono quo valet iple qd vo-
luiss3. ada fm itelligas: audi qd di-
cat scptura scta i libro ecclastico. Deus
iquit ab inicio fecit hoiem: et reliqt illu
i manu cosilij sui Adiecit madata et
precepta Si volueris madata seruare co-
seruabut te: et fide facere i ppetuu bene-
placita Apposuit tibi igne et aqua: ad
qd volueris porrige manu tua. Ante
hoiem e et vita et mors bonu et malu:
et qd voluerit dabit ei Quid e aut et re-
liquit illu i manu cosilij sui? n dimi-
sit eu i possibilitate liberi arbitrij sui
In manu eni possibilitas itelligit Ip-
sa e eni pma gra qua pm9 ho stare po-
tuiss3: si seruare dni madata voluiss3.
Hac ergo p iobedietia desolat9: deo
iudice iusto fact9 e serpeti id e dyabo-
lo cui maluit obedire qm deo captiu9
Et id scptu e A quo eni quis supat9 e:
huic et seru9 addict9 e Et itez Ois
qui facit pccm: seru9 e pcci. Qd cofir-
mat aplus paul9: ita dices baptiza-
tis Cu essetis serui pcci: liberi fuistis
iusticie videlz alieni eratis a iusticia.
Per se ergo ho lapsu facere potuit: qa

voluit. Sz nō sicut p se lapsus ē ita nō
a lapsu p se id ē p ppriā uolūtatē con-
surgē valuit: nisi manu dnī miseri-
cordiā qn̄ ei9 placuit pietati fuisset
erect9 Jux̄ qd̄ sc̄ptū ē. Allevat dn̄s oēs
qui ruūt: et erigit oēs elisos Nā si
hō ppriē uolūtatis v̄tute et nō per
dīuīn sibi sufficit elis9 assurgē quo ī
padisū de quo iobediēs pulsꝰ ē. deo
recōsiliādus redeat: ergo xp̄s gratis
mortu9 ē Et qd̄ ad sanos medic9 veni-
re voluit. nl̄ cur se ad salvādū atq3
q̄rendū qd̄ p̄ierat uenisse dixit: quia
scd̄m dogma vr̄m nichil p̄ditū nichil
qd̄ sanaret īueīt: Te igit̄ sc̄e paule
ap̄lē vas elcōis mgr̄ gēciū q̄so cur
xp̄s ī mūdū veneīt dicas: ut sciam9
quid hēticis qui aduētū ei9 nichil p-
fuisse hūano gn̄i qd̄ p se sibi sufficē
p̄dicāt. vn̄dē debeam9 Fidelis sermo
īquit et oī acceptōe dign9: q2 xp̄s ih̄s
venit ī hūc mūdū p̄ccōres saluos fa-
cē: quoꝝ p̄m9 ego sū Audis hētice
pelagiane. pelago p̄dicōis demerse.
siue celestine celesti iudicō periture
vas elcōnis veritatis tubā canētē
xp̄s ih̄s venit ī hūc mūdū p̄ccores sal-
uos facē quoꝝ se p̄mū ēē dicat: et co-
naris astruē tu p̄dicas hoīez nā līt
posse qd̄ velit xp̄m nullū ī eo vulnꝰ
qd̄ curaret nullā īfirmitatē īuenisse
quā gr̄e sue gratuite medicamēto
sanaret In tātū estis ī stulticie pfū-
dū demersi: ut nō ītelligatis xp̄m
dn̄m ad n̄rām repacōēz refōrmacōēz
redēpcōēz. v̄ tōtaliācōēz q3 formā ser-
ui suscipē voluisse Qd̄ ei op9 erat
deo ut si stat9 ītegri nature manēt
hūane carnē suscipē n̄rām: cōtume-
lias sustinē. et paucē a iudeis ppeti
mortē: Que utiq3 oīa p n̄ra salute
dignat9 ē sustinē dn̄s misercors et

bon9 pro seruis malis et ip̄is: liber p
captiuis iust9 p iniustis. vita p mor-
tuis. spes p despatis recōnsiliacō pro
offendētibz: sicut dicit iohēs ap̄lus
de eo Ipe ē ppiciacō pro p̄ccīs n̄ris: nō
p n̄ris āt tm̄: sz et pro toci9 mūdi Ite
ap̄lus petr9 q̄ p̄ccā īquit n̄ra ipe per-
tulit ī corpe suo sup lignū: ut p̄ccīs
mortui iusticiē viuerem9 cui9 liuorē
sanati estis. Eratis eñi sicut oues
errātes Ite ipe ī eadē ep̄lā q̄a et xp̄s
semel pro p̄ccīs n̄ris mortu9 ē iustus
p iniustis: ut nos offerret deo mortifi-
catos quidē carne viuificatos āt sp̄u
Audis elcōs et ydoneos testes. sp̄u dei
loquētes xp̄m ppiciacōnē p p̄ccīs mū-
di venisse. p̄ccā n̄ra ppterea ptulisse ī cor-
pore suo sup lignū. ut iusticie viuem9
cuius liuore nos ēē sanatos qui eram9
sicut oues errātes: Audis etiā semel
p p̄ccīs n̄ris mortuū iustū p iniustis
ut nos offerret deo id ē p̄ccō exules
revocaret ad deū: et ī tenebrīs cōsue-
tue tractātis eructas nebulas quibz
lumē verū tetrare conaris. et dicis
posse hoīem p liberū arbitriū tamq̄
p se sit ydone9 īplē qd̄ velit. Idē ip̄m
est ei et illud qd̄ flagiciatis voce su-
perba. si volo sc̄us sū si volo pecco
si volo nō pecco: nichil videlz aliud
astruitis ista dicēdo n̄i ut sup̄i9 iā
dctm̄ ē. Xp̄s veiens nichil nob̄ p̄s-
titit. nichil salutis nichil adiutorii
ctulit. mors ei9 nichil pfuit nobis.
salus n̄ra naturalis ē nobis Talia p-
dicātibz fides catholica dicit ana-
thema Credit eñi q̄ salus hoīs ex dō
sit xp̄o: cui9 vulnē liberū nēm curat
et īformat arbitriū vulneratū Di-
uersos a se gr̄tuita gr̄a sua cōuertit ad
se: et ut deo placeāt ī opibz bonis
opatur ī eis et uelle et posse Quoꝝ

cursū ī hac vita ꝑpt futurā verā
vitā: in q̄ ꝓueniendo et subseq̄ndo
ꝑficit ipē Igit̄ liberū arbitriū in
hōībus ēē certa fide credim⁹: et ꝑdi-
tum⁹ īdubitāt̄ Sed cur liberū dica-
tur arbitriū: paululū disserēdū ē
Arbitriū scilꝫ ab arbitrādo rōnali
cōsideratōe uel discernēdo q̄d eligat
q̄d ve recuset puto q̄ nomē accepit
et iō liberū dicitū q̄ ī sua sit positum
ptāte. habēs agendi q̄d velit possi-
bilitatē: q̄d ē vitalis ⁊ rōnalis aīe
mot⁹ Sꝫ huiusmōi ut iā dixi fuit in
hoīe ꝓthoplasto: cū an̄ pccm̄ manet
illesus Nō enī ꝑ aliud cōtraxit of-
fensā: nisi ꝑ id q̄ potuit ne delīq-
ret suadēti resistē P velle ergo malū
recte ꝑdidit posse bonū: qui ꝑ se bo-
nū potuit vincē velle malū. Quē
iuste d̄s iā delcō captiuū uolūtati
deprauate dimisit ut hec eidē eēt
pena ī nō faciēdo q̄d velit: q̄ sp̄ si dō
fuissꝫ obediēs sufficē potuissꝫ ad oē
bonū q̄d voluissꝫ Malū itaq̄ꝫ velle
nō ex natē sue cōditōe bona habuit
nō tamq̄ ex cōgenito malo ut maniche⁹
credit. sꝫ ex accidēti desiderio ꝓuo q̄d
cōcepit: videlꝫ cū iā ut sup⁹ dixi
ad mādutādū vetitū lignū q̄d nol-
le debuit. assensū serpēti id ē dyabo-
lo ꝓbuit Vō tamq̄ a radice viciatū
oīs ex illo orta hūana ꝓpago cōtrax-
it: absq̄ꝫ solo xp̄o qui aduētu sp̄s sc̄i
nō hūano sēīe ex carne ūgis fctus
ē caro P pccm̄ ergo liberū arbitriū
hoīs. possibilitatis bonū ꝑdidit: nō
nomē et rōnē Et fatem̄ q̄ ꝑ liberū
arbitriū nālit̄ bona p̄ntis vite pt̄
hō agē q̄ ad p̄ntē respiciūt felicita-
tē nō ea q̄ ad vitā eṫnā sūt dei grā p̄-
cedēte et subsequēte habē neq̄t: libe-
rū arbitriū hoībꝫ oībꝫ habēs quidē

iudiciū rōīs nō p q̄d sit ydoneū que
ad deū ꝑtinēt sine deo aut īchoare ul
certe ꝑficē: sꝫ tm̄ ī opibꝫ vite p̄ntis
tam bonis q̄ eciā malis Bonis di-
co q̄ de bono nature oriūt: id ē vel-
le laborare ī agro. uelle bibē et mā-
ducare uelle habē amicū uelle habē
īdumētū uelle fabricare domū ux-
orē uelle ducē pecora nutrire ar-
tē discē diuīsarū rerū bonarū. uelle
q̄dq̄d bonū ad p̄ntē ꝑtinet vitam
Que oīa nō sine gubernaclō diuino sb-
sistūt: ymo ex ipo et ꝑ ipm̄ sūt uel
et eē ceperūt. Malis vō dico: ut est
uelle ydolū colē uelle hoīcidiū uel-
le adulteriū facē res alienas uelle
diripere deū viuētē ī sclā blasphe-
mare uelle turpit̄ viuē uelle ma-
lefitia dicē uelle īebriari ⁊ luxiose
viuē uelle q̄cq̄ nō licet uel nō expe-
dit opari Sꝫ ista nō ꝑtinēt ad sbsta-
tiā vite p̄ntis: q̄a nō st̄ a deo: ymo
male desideata maculāt vitā q̄ ē
a deo Ista st̄ zizania aīe carnisq̄
q̄ īimicus hō id ē diabolus dormitātē
adā. dei videlꝫ p̄ceptū nō seruātē ī
libero seminauit arbitrio: ī quibꝫ p̄-
cliuior ē et pacior tamq̄ ī ꝓpriis ī
nerata ⁊ deprauata uolūtas Ista
st̄ dyaboli opa: q̄ xp̄s dei p̄ris ūbū
q̄d ē gladius bis acut⁹ ī huc veniens
mūdū ex ūgīe nat⁹ de credēciū li-
bero arbitrio ēstiuta sua grā ā pu-
putat: ydoneā ī eisdē ad credēdū
ꝓparās uolūtatē: ꝑ quā possit tā-
dei p̄ris q̄ sua sciq̄ꝫ sp̄s vnitā pagē
uolūtatē Nā ea esse opa dyaboli
et p xp̄m tolli dilc̄us xp̄i iohēs ꝓbat
ap̄lis: ī ep̄lā sua dicēs Qui facit p̄c-
catū ex diabolo ē: q̄m ab īicio dyabo-
lus peccat In hoc apparuit fili⁹ dei:
ut dissoluat opa dyaboli Itē ap̄ls

peccatis. In actibus apostolorum inter cetera de christo ait: Qui pertransiit benefaciendo et sanando omnes oppressos a diabolo: quoniam deus erat in illo. Item apostolus paulus ad hebreos: qui cum sit inquit splendor glorie et figura substancie eius portansque omnia verbo virtutis sue, purgacionem peccatorum faciens sedet ad dexteram patris. Idem in eadem epistola: Si enim sanguis taurorum et hircorum et cinis vitule aspersus inquinatos sanctificat ad emundacionem carnis: quanto magis sanguis christi qui per spiritum sanctum semetipsum optulit immaculatum deo emundabit consciam vestram ab operibus mortuis ad serviendum deo viventi. Parce adhuc heretice et tantis doctoribus veritatis resistens dic liberum arbitrium sic ex adam susceptum: ut medicina christi non indigens per se sibi sufficiat in implendo quod velit. Audis dei filium apparuisse ut opera dissolveret dyaboli: audis eum pertransisse ut benefaciendo sanaret omnes oppressos a dyabolo: audis verbo virtutis sue purgacionem peccatorum fecisse. audis sanguine suo offerendo se immaculatum deo emundasse consciam nostram ab operibus mortuis ad serviendum deo viventi: et gratie eius ingratus excusantes sanum te naliter putas liberum arbitrium possidere. Si sanum est homo ut adam a deo primo fuerat institutus et ut ais nullum vicium postea ex illo delinquente contraxit exortus: interrogo de quo dei filius apparens opera dissolvit diaboli. quem pertransiendo et benefaciendo sanavit oppressum a diabolo in quo purgacionem peccatorum fecit. cuius mundavit consciam ab operibus mortuis ad serviendum deo viventi. Parum forte falsa hec apostolos quos sancta in ecclesia catholica clarissima lumina predicasse dicitis: experimentum videlicet querentes eius qui in eis locutus est christus. Quid ei orbati lumine veritatis non dicere presumatis: qui nec legi dei nec prophetis nec evangelio christi

eiusque apostolis spiritu dei canentibus credere vultis. Peccato primi hominis humanum genus mortale factum ceterisque libero arbitrio depravato obnoxium subiacere peccatis: dei quoque filium ad hoc salvandum reparandum atque vivificandum venisse in similitudine carnis peccati sustinuisse mortem, resurrexisse a mortuis. Igitur cum de libero arbitrio agimus non de parte hominis sed de toto: quia cum peccavit primus homo non in parte aliqua sed tota qua conditus est natura deliquit. Nunquid enim interdum cum tamen animam nominamus, corpus a spiritu separamus ab anima? aut cum spiritum dicimus animam separamus et corpus ab spiritu. Vel cum corpus appellamus seiungimus spiritum animamque a corpore? Viciato ergo libero arbitrio totus homo est viciatus: per quod absque adiutorio gratie deo quod placeat nec valet incipere nec perficere sufficit. Querit autem medicinam id est christi gratiam ut sanetur et reparetur in eo viciata: atque preparatur voluntas que semper indiget adiutorio illuminantis gratie salvatoris possit tamen deum cognoscere quod secundum eius vivere voluntatem. Cum enim dicat per prophetam dominus. et dabo in vos cor novum et spiritum novum: quid aliud significat nisi voluntates hominum lapsas prevaricatione veteris hominis per spiritum novum hominem reparari et preparari ad dei voluntatem. Sicut scriptum est preparatur voluntas a domino. Item apostolus paulus: Deus est inquit qui operatur in vobis et velle et perficere: pro bona voluntate. Ea utique que est in eis ut dixi a domino iam reparata ut esset bona: in qua se homo iam fidelis cognoscens illuminatum ut ad dei semper sit paratior voluntatem: sequitur et clamat ad eum dicens: Cor mundum crea in me deus: et spiritum rectum innova in visceribus meis. Et revela oculos meos: et considerabo mirabilia de lege tua. Et notam fac michi domine viam in qua ambulem. Et domine ad te confugi. doce me facere voluntatem tuam: quia deus meus es tu. Et si

vox ista iā credētis nō ē quo īuocabit
ī quē nō crediderūt. Nō ergo hō uolū-
tate sua adhuc ī vīcō liberi arbitrij
claudicās pūeīt deū: ut cognoscat et
q̄rat deū grām tāq̄ meritis acceptur⁹
Sz p̄cedit ut iā dixi mīcordissiā grā su-
a de⁹ hoīs ignorātis et nec dū se q̄rē-
tis uolūtate liberi arbitrij: ut eū se
scire et q̄rē faciat. Sicut dicit iohēs ī eplā
sua Scim⁹ qm̄ fili⁹ dei venit: et dedit
nobis sensū ut cognoscam⁹ verū deū:
et sim⁹ ī vero filio ei⁹. Hic ē ver⁹ deus:
et vita etīna. Et dauid ī ps. Ds me⁹ mīa
eius pūeniet me. Et ds tu cōuertēs viui-
ficabis nos. Et dns ī ewāgelio discipulis
suis. Nō vos me elegistis: sz ego vos
elegi. Itē iohēs aplus In hoc ī q̄t appa-
ruit caritas dei ī nobis: qm̄ filiū suū
vnigenitū misit ds ī mūdū: ut viua-
m⁹ p eū. In hoc ē caritas: nō q̄a nos di-
lexerim⁹ deū sz qm̄ ipse prior nos dilexit:
et cū eēm⁹ mortui pccīs misit filiū suū
ppiciationē p pccīs nrīs. Nullū at hoīs
meritū eē accipiēdi grām ad salutē.
paul⁹ aplus docet scribēs ad ephesios
Deus at ait qui diues ē ī mīa ppter
nimiā caritatē suā qua dilexit nos
et cū eēm⁹ mortui pccīs cōuificauit
nos xpo: cui⁹ grā estis saluati. Pter
nimiā ait caritatē suā qua dilexit
nos: nō ppter nrām qua priores dilex-
erim⁹ eū. cū eēm⁹ mortui pccīs. Item
post pusillū ī eadē eplā. Grā ei estis
saluati p fidē: et hoc nō ex vobis. Dei
donū ē nō ex opibz: ut ne q̄s glorietur.
Itē ad thimotheū. Noli itaq̄ erubescē
testimoniū dni nrī. neq̄ me victū ei⁹:
sz cōlabora ewāgelio scdm v̄tutē dei
qui nos liberauit et vocauit vocatōe
scā: nō scdm opa nrā: sz scdm ppositū
tū suū et grām q̄ data ē nobis ī xpo
ihu an tēpora secularia. Audis ante
tēpora sclaria qm̄ ī dei erat hō p̄scia
nō ī sclō q̄ nō dū erat scdm: et ppōnis
dono ei⁹ opa uolūtaria certus veritati
resistens. Quercēs ei tuā iusticiā sta-
tuē: iusticie dei subiect⁹ eē nō potes.
Itē ad tytū. Cū at benignitas ī q̄
et hūanitas apparuit saluatoris nri
dei: nō ex opibz iusticie q̄ fecim⁹ nos:
sz scdm mīam suā saluos nos fecit:
p lauacrū regnatōis et ī nouatōis
spūs sci: quē effudit ī nos habūde p
ihm xpm. Quid ad hec adhuc heretice
respondebis. Nd ī unice grē dei adh̄
cōtra grām tāto ingīo genāu teste
q nllis hoīm meritis det excogitab
oppone. Rogo qd conamu resiste vera
p̄dicāti. tā excellēti doctori. Cum nō de
se ī se sz ex deo corā deo ī xpo ewāgeliū
p̄dicās loquit: id ē ī simplicitate ī si-
ceritate dei et nō ī sapia carnali. Nā q
vera āmūciet audite eū attestāte: et
nolite eē increduli sz fideles. Ds at et
pr dni nri ihu xpi scit qui ē bndcūs ī
scla: q nō mētior. Et iter. Veritatē dico
ī xpo nō mētior: testimoniū michi phi-
bente cōsciā mea ī spū sco. Itēq̄ Veritā-
tē dico nō mētior: doctor gēcium ī fide
et veritate. Auditis nō mētior: et tāq̄
mētiētē eū redarguitis: cū ex vbo dog-
mate puso qd ille nō ita eē p̄dicat me-
ritis hoīm grām dari āmūciatis. Pīmo
videte q nō tm̄ paulū: sz et xpm ī eo
loquētē redarguitis. Sz rn̄des michi
ī quiēs. si nō vn⁹ q̄sq̄ p sua uolūtate
qua dicim⁹ eū ī quisisse deū accipit grām
sz pūeit uolūtatē ei⁹ ds sua grā q̄ ī eū
credē possit: cur ergo nō hoc ī oībus
opatur. An psonarū acceptor ē deus.
Si grē illūiatoē sensu tu⁹ heretice tebris
īsipiē eēt exutus. credēs tātis testimon-
is diuus q̄ an iā dixi ul q̄ nō dixi. et
ī scripturis scīs repitur innuābilia. deū

nullis meritis hominum gratiam suam dare per
quam se eis ostendat ad credendum et servi-
endum sibi: non quaeres immo non discu-
ties deum quare id non in omnibus operetur: quia
bene et iuste semper omnia quaecumque vult operatur
et voluntati eius nemo resistit propter quod
omnia quaecumque voluit fecit. Ideo cur hoc illi
operetur illi non operetur ne metuentem et
trementem iudicia eius inscrutabilia et incom-
prehensibilia nolo interroges: quia lego quod
credo et veneror. non autem discutio. Quis
est homo qui respondeat deo. Numquid dicit figmen-
tum ei qui se finxit quare me sic fecisti.
Habet enim potestatem sicut figulus luti ex
eadem massa aliud vas quidem facere
in honorem: aliud in contumeliam. Sed interroga
eum qui dicit Nemo venit ad me: nisi pater
qui misit me attraxerit eum. Et non omnes
capiunt verbum: nisi quibus datum est. Et vobis
datum est nosse misterium regni celorum: ce-
teris autem non est datum. Et nemo novit fi-
lium nisi pater. neque patrem quis novit nisi filius:
et cui voluerit revelare. Et sicut pater sus-
citat mortuos et vivificat: ita et filius
suscitat mortuos et vivificat quos vult.
Et quia spiritus ubi vult spirat. Et quia non potest
homo a se facere quicquam: nisi datum fuerit illi
desuper. Item interroga eum qui dicit Vobis
datum est pro christo non solum ut in eum credatis:
sed etiam ut pro illo patiamini. Et non volentis
neque currentis: sed miserentis est dei. Et cui
vult miseretur: et quem vult indurat. Et quia
spiritus sanctus dona carismatum suorum dividit
singulis prout vult: non prout volunt. Et
quibus voluit non qui voluerunt notas fecit
deus divicias glorie sacramenti sui. Iste scit univer-
se vie domini investigabiles misericordia et veri-
tas. quis si scire quaeris paulum interroga: et
respondebit tibi dicens Altum noli sapere sed
time. Quia quis cognovit sensum domini
aut quis instruxit eum aut quis consiliarius eius
fuit. aut quis prior dedit ei et retri-

buetur ei. Quoniam ex ipso et per ipsum et in ipso sunt
omnia: ipsi gloria in secula. Interroga etiam david
et dicet tibi. Quis sapiens et intelliget haec.
Aut quis loquetur potentias domini. auditas
faciet omnes laudes eius. Ista igitur cum fa-
ciat deus incomprehensibilis et investigabi-
lis atque inenarrabilis. non personarum
acceptionem facit nec iniusto iudicio: sed
plane iusto alto secretoque. Hec est fides
catholica: quam si sequi velis non eris
de iudiciis dei incomprehensibilibus curio-
sus et contenciosus: sed eris autem catholicus
humilis et mansuetus: non ut dicas deo in-
terrogando quae est voluntas tua. sed tremen-
do fiat voluntas tua: quia potestas dei est et
tibi domine misericordia. Modo enim quia iudicia dei in
operibus eius ab homine narrari non possunt. ideo
iniustus est deus. immo iustus est et incompre-
hensibilis iudicio iusticie sue: et incomprehensi-
bilis operatione voluntatis sue. Taceat re-
prehensibilis mendax et iniustus homo: ut faci-
at irreprehensibilis verax et iustus quaecumque
voluerit deus. Si tamen attendas primorum hominum
peccatum quo massa humani generis dampnari
meruit. ex quo secundum testimonium pauli apostoli ex
quo uno omnes in condempnationem: poteris ag-
noscere iudicia dei esse iustissima. Inest enim
malum meritum in hominibus tam in parvulis quam
in maioribus precedens iudicia dei: ut iusto iu-
dicio eius puniantur. Vere autem in hoc ut dixi malo meri-
to precedenti non omnes puniuntur quam cur inde non omnes salvantur
ergo serviens domino in timore et exultans ei
cum tremore misericordiam et iudicium cantabo. Quia
iudicium facit precedente causa: salutem vero donat
misericordia preveniendo malam causam. Res igitur eius
sumus. Paulus tuus heretice ut quod necesse est. Ha-
bet potestatem paterfamilias iustus et mitior de
re sua facere quod vult: idem est de reo mortis iu-
dicis est quam vult ferre sententiam. Audi tamen
adhuc catholicus. ut ad propositum superioris
disputationis redeam. quia homo vulneratus
libero arbitrio per ade peccatum sine gratia dei

id ē p se solū sanare se nō pt: nec spōte
ad padisū venti. sto₂ nuō sonadus:
nec eū grām meitis illis accipē: sz
totū sua mīa deū pagē. Ho qdā ait
dn̄s ī euāgelio descendebat ab ihr̄lm
ī iherico: et īcidit ī latrones. Qui etiā
despoliauerūt eū: et plagis īpositis
abierūt semiuiuo relicto. Accidit aūt
ut sacdos quidā descendet eadē via:
et viso illo p̄teriuit. Silr̄ et leuita cū
eēt sec9 locū et videt eū: ptrāsiit. Sama-
ritan9 aūt quidā iter faciēs venit secus
eū: et vidēs eū mīa mot9 ē. Et appro-
pinquās alligauit vulnea ei9 īfundēs o-
leū et vinū: et īponēs illū ī iumentū
suū duxit ī stabulū: et curā ei9 egit.
Et altera die ptulit duos denarios et
dedit stabulario: et ait. Curā illi9 ha-
be. Et qdcūqz supererogaueris ego cū re-
diero reddā tibi. Ho iste qdā ipe ē huā-
nū gen9: descendēs ab ihr̄lm ī ihericō
id ē de padiso ad hūc mūdū. Ihr̄lm eī
hebraice dicit᷑: latine visio pacis īt᷑p-
tat᷑. Recte ergo visionē pacis padisū
dicim9. Añ eū q̄ hō peccaret ī visione
pacis erat: h° ē ī padiso. Ubi qdqd vi-
debat: pax eāt et letitia. Inde descen-
dēs id ē humiliat9 et miser factus p peccm
ī ihericō ī mūdū videlz. Iherico eī ī qua
mūd9 ponit᷑ luna īterptat᷑: q̄ sicut lu-
na orit᷑ et occidit. et ita mūd9 cū ī eo
orta occidūt et iterz oriūt᷑. īcidit ī la-
trones: ī diabolū et āgelos ei9. Pro
bedientiā eī ut sepe dcm̄ ē p̄mi hoīs di-
abol9 huānū gen9 despoliauit et vul-
nerauit moz salz ornamētis et bono
possibilitatis liberi arbitrij perdito.
In illo eī peccāte plagā fecit ī nos vō
plagas: cū p vnū illi9 peccm̄ qd nascētes
trahim9 supaddim9 multa pccā. Qd
ē aūt relicto eo semiuiuo abierūt: Recte
dictū ē semiuiuo. Habet eī vitalē motū

id ē liberū arbitriū vulneratū: qd eī solū
ad etnā vitā quā pdideāt redire nō suf-
ficiebat: id ē semiui9 dicit᷑. Et Iacebat
g° huānū gen9 vulneatū ī mūdū. Seq-
tur iacebat discite. Si p se surge poterat
vel sanari: nlli9 eāt idigēs adiutorio. Sz
iacebat vulneat9: qa vires ei ppria ad
surgendū se medicū id ē deū requirē
nō sufficiebat. Descēdēs sacdos eadem
via. cū videt illū p̄teriuit. Silr̄ et le-
uita cū videt eū ptrāsiit. In hijs duob3
id ē sacdote et leuita duo tpa itelligūt᷑:
legis salz et pphārū. In sacerdote lex: p
quā sacerdotiū et sacrificia īstituta sūt.
In leuita vaticiniū pphāz: quoz tpib3
omē gen9 huānū sanari nō potuit:
qa regnauit mors ab adā usqz ad moy-
sen etiā ī eos qui nō peccauerūt ī simili-
tudiē p̄uaricatōis ade qui ē forma fu-
turi: id ē et ī oībus sīb et ī paruulis qui
p̄uaricati nō sūt sicut adā. et tn̄ ipe pcām
p̄uaricatōis qd nascētes ex eo traxerūt
tāq̄ cyrographo p̄rino cōstricti stipēdiū
pccī moriēdo soluerūt. Stipēdiū ē eī
pccī mors. Et q p legē cognitō pcī nō
abolitō lex eī iubet ut cognoscat se h°
pctōrē eē qd añ ignorabat: nō pctm̄
nō pccm̄ tollit. Ideo et aplūs ait cōcupiā
nō sciebā: nisi lex dicet nō cōcu-
pisces. lex itaqz nichil ad pfcm̄ adduxit.
it: qa si ex lege iusticia: ergo xp̄us
gratis mortu9 ē. Si eī data eēt lex q
posset viuificare: vē ex lege eēt iu-
sticiā. Sed cōclusit scriptura oīa sub pctō
ut pmissio ex fide ihū xp̄i qui oīa p-
ccā tollit daret᷑ credētib3. Plenitudo
eī legis et pphārū xp̄us: qui venit nō
soluere legē et pphās: sz adiple. Sac-
dote ergo et leuita ptrāseūtib3: iter
faciēs samaritan9 venit secus eū. Sa-
maritan9 ē ipe saluator xp̄s. Qui
samaritan9 īterptat᷑ custos: cui

recte dicimus. Custodi me domine ut pupil-
lam oculi: sub umbra alarum tuarum prote-
ge me. Quod est autem venit secus eum? Venit
in similitudinem carnis peccati; non ut ille qui
iacebat in carne peccati. Ideo secus eum: quia
in similitudine. Et videns eum misericordia motus est.
Et videns. Quid? Iacentem. Numquid surgentem et
currentem? Et ideo misericordia motus est: quia in eo quo
curari dignus esset nullum meritum invenit.
Et appropians alligavit vulnera eius.
De peccato scilicet dampnavit peccatum in carne.
Infundens oleum et vinum: hoc est crisma
sim et sanguinem suum. Et imposuit illum in
iumentum suum: in adiutorium videlicet gratie
incarnationis sue. Quia sicut scriptum est:
hic peccata nostra portavit et pro nobis do-
luit. Et duxit in stabulum: scilicet donans
ei fidem ad credendum in se duxit in ecclesiam
suam: que omnibus ambulantibus in via dei tamquam
stabulum patet ad succedendum. Et altera
die qui tempore alio post resurrectionem utique
et ascensionem suam protulit duos denarios:
videlicet vetus et novum testamentum. In
quibus unum numisma dei regis est. Et de-
dit stabulario: paulo apostolo qui est vas
electionis: cui sollicitudo est omnium ecclesiarum.
Et ait: Curam illius habe: id est que ad fidem
meam pertinent quo eum oporteat ad ple-
nam sanitatem pervenire doce illum. Et quod-
cumque supererogaveris: dum rediero reddam
tibi. Si quid ergo super evangelium tamquam
misericordiam consecutus ut esses fidelis ad eius
utilitatem sapueris: dum rediero iudi-
caturus mundum et unicuique redditurus
secundum opera sua, reddam et tibi. Quid est
autem quod super legem et evangelium plus
paulus erogavit? Illud puto: quod
ipse ait ad corinthios. De virginibus autem pre-
ceptum domini non habeo consilium autem do: tamquam
misericordiam consecutus a domino ut sim fidelis.
Vel illud etiam ubi de coniugibus ait: Ce-
teris ego dico non dominus: et Ista iterum

iam a maioribus ecclesie catholice tractatoribus
dicta vel exposita sunt. Sed tunc a nobis li-
mes fidei sane defenditur: quando terminos quos
posuerunt sancti patres nostri non transferuntur:
primo observatur et defensatur a nobis.
Ecce quemadmodum curatur hominis liberum ar-
bitrium vulneratum. A die ergo adventus
sui dominus quo venit sanare vulneratum ia-
centem usque ad diem reditus sui quo iudica-
turus est mundum. stabulario curam habere iu-
bet sibi traditi sauciati: significans quod
a die qua datus est homini a deo per motum
misericordie eius non per meritum quod in vulnerato
non invenitur ut sanetur usque ad diem assump-
tionis nisi sub cura gratie eius fuit ad perfectum
pervenire non posse: sicut stabularius eius
paulus docet scribens ad philippenses con-
fidens hoc ipsum quia qui cepit in vobis opus
bonum perficiet usque in diem ihesu christi. Item pe-
trus apostolus in epistola sua prima. Deus autem totius
gratie qui vocavit nos in eternam suam
gloriam in christo ihesu modicum passos: ipse per-
ficiet confirmabit solidabitque ipsi imperium
in secula seculorum amen. Quid etiam aliud
ostenditur et in ove illa perdita ex centum
ovibus: nisi liberum arbitrium possibili-
tatis bono vicio primi hominis perdito a ius-
torum errasse consortio. nec per se ad curte
id est ad paradisum de quo exivit fidelium
numero resociandum posse reverti. nisi indebita
gratia sua utique voluntate sua bonus pas-
tor christus qui pro omnibus animam suam posuit
de deserto errantem. hoc est de isto mundo in
quo homo divini precepti desertor exulatus est
et errat ex libero arbitrio in operibus dia-
boli humeris suis superimpositum: in ad-
iutorium videlicet fidei et caritatis sue re-
vocaverit. Hoc enim ut dixi ipse dominus pro-
bat: cum in parabola volens hominem intelli-
gi ovem dicit errasse que non sponte redie-
rit: sed a pastore requisita ad ovile propri-
um eius sit humeris reportata. Vel cum vol-

neratū a latronibȝ nō ꝓprio gressu: sed
iumēto sup īpositū ad stabulū dicit
ee delatū Qd' mgr̄ ille gētiū gr̄a fidei
illuiante vides: de se p̄sumētibȝ dicit.
Igit' nō volētis neqȝ currētis: ſȝ misere
tis ē dei Sȝ ais michi Si nō volētis neqȝ
currētis ē credere deū: quō scriptū ē ī ps
et ex uolūtate mea cōfitebor illi: Et
rursū ī aplo cū ī figura vasoꝝ de ptō
ribȝ dicit Si qs ergo emundauerit se ab
istis: erit vas ī honore sāficatū et v
tile dn̄o: ad oē opus bonū sp paratū
Accipe fidei rōnē Alia causa ē adhuc
nō credētis ī deū: alia iā credētis De
nō credēte et adhuc deū ignorāte ut
cognoscat et credat ī quo opa bona
nulla sīt dictū ē: nō volētis neqȝ cur
rētis sed miserētis ē dei Quia ī vani
tate sensus tenebris obscuratū habēs
ītellctm liberi arbitrij. lumē verū qd
illuīnat oem hoiem venientē ī huc
mūdū vide nō pt: n' ds ꝑpt' suā mi̅az
qui dixit de tēbris lumē splendescē
illuxerit ī corde ei9 ad illūīatoēz sciē
claritatis dei ī facie ihu xpi ut ab
lato velamīe .i. nebula pcti de corde
ei9 cōuerti possit ad dn̄m qui spus ē
Cū at accepit spm dn̄i: erit ī eo liber
tas ad dn̄i capescenda p̄cepta: quia
ubi spus dn̄i ibi libertas Habet the
zaurū istū ī vase fictili ī corpe videlȝ
suo terreno: ut sublimitas sit uirtutis
dei: et nō ex ipō Ido nō volētis neqȝ
currētis: ſȝ miserētis ē dei Fit hoc
etiā mltifarie mltisqȝ mois ī hijs q
iā deo seruiūt: cū gr̄e ei9 miseratōe
subito ad ea ꝑueniūt bona q nō volue
rūt neqȝ cucurrerīt Iā vo credētis et illu
īati atqȝ repati ī libero arbitrio ꝑ
cōstitutā grām saluatoris ē vox: et ex
uolūtate mea cōfitebor illi Sȝ ut pos
sit eidē cōfiteri: nō ī se ſȝ ī dn̄o gla

tur: cū dicit Dn̄s adiutor me9 et ꝓtector
me9: ī ipō sperauit cor meū et adiut9
sū: et refloruit caro mea Poīa seqr̄
Et ex uolūtate mea cōfitebor illi Sua
est utiqȝ fidelis uolūtas bona: cū ī eo
ꝑ xpm ut eēt bona de lapsu ē repata.
Quaꝓpt' qdqd vult bonū qdq pt
a dn̄o ē: qa sine me ait dn̄s ī euāge
lio discipulis suis nichil potestis face
Itē ī eodē euāgelio: id ē scdm iohēm.
Nō pt hō a se facē qdq: n' ei fuit datū
desup Itē apls ad corinthios fiduciā at
ī quit talē habem9 ꝑ xpm ad deū: nō
q sufficiētes sim9 cogitare aliqd a no
bis qi ex nobis: ſȝ sufficiētia nr̄a ex
deo ē Qui et ydoneos nos fecit minist̄
noui testamēti: nō lr̄a ſȝ spū lr̄a eni
occidit: spus at viuificat. Ita ergo et
illud ē qd dicit apls Si qs ergo mūda
uerit se ab istis erit vas ī honore: sc̄i
ficatū et utile dn̄o. ad omē op9 bonū
patū Cū deliqrit iā redēpt9 ꝑ gratiā
baptismi ꝓpria uolūtate. et ī pccis suis
ꝑmanēs ex hoc migrauerit mūdo: ef
ficit' vas ligneū qd fictile deuoret ab
igne gehēne: a' ete fictile qd cōminui
possit ꝟga vtā ꝟga regni xpi id ē ī
dicō equitatis ei9 Que sicut dic' apls
benignitas dei saluādū ad pnīam
adduxit. Scdm qd iterū ad thimotheū
dicit. ne forte det illis de9 pnīam
ad cognoscēdā veritatē et resipiscāt a
diaboli laqis a quo captiui tenēt
ad ipi9 volūtatē: et cibauerit eū pane
lacrimarū potuqȝ dederit ei ī lacrimis ī
mēsura emūdat se ab hui9moi vasis
qa cū dn̄i mīa se ꝑueniente agit et ipe
satis ꝑ liberū arbitriū ut mūdet: So
la autē uolūtate sua si p̄sumat emū
dari nō pt: ymo nec ex corde pnīa
cōpellit: qa petrū dn̄s n' respexisset
nūqȝ p̄mia mot9 amare fleuisset Pci

tcia q[uod]s res ē optia et pfcā : q defectos re-
uocat ad pfcm̄ De datū optimū iāco-
bus iquit apls et oē donū pfcm̄ desc̄edēs
desursū ē a p̄re lumīnū : apud quē nō est
ɔmutatō nec momēti obūbratō Opptet
ergo ea orare petēte q ad eius mūdatō
nē expediuit Qd ut faciat : vn̄ sic audi
similiter Ait aplus paulus Spūs adiuuat
īfirmitatē nrām Nā qd oremus sicut
oportet nescīmus : sz ipse spūs postulat
p nobis id ē postulare nos facit gemi-
tibz inenarrabilibz Est igitur liberū arbi-
triū : qd qsqs eē negauerit . catholicus
nō ē . Et qsqs sic eē dixerit qd sine deo bo-
nū opus qd etiā ad eius sīm ppositū p-
tinet nec īcipe n[ec] pficē possit : catho-
licus ē Quibz eni dicit[ur] ī ps n[on] liberū
arbitriū habētibz : Venite filii audite
me : timorē dn̄i docebo vos Itē a dn̄o
ī euāgelio discipulis Ois qui audit u[er]-
ba mea hec : et facit ea Et iterū Vos a-
mici mei estis : si feceritis q ego mādo
vobis Et ab aplis corinthiis Hoc eni vo-
bis utile ē : qui nō solū facē sz et velle
cepistis ab āno priore Nūc v[er]o et fc̄o pfi-
cite : ut quēadmodū promptus ē aīmus uo-
lūtatis : ita et pficiēdi sit Et mlta ali-
a q tā ī veteri q̄ ī nouo testamēto ɔti-
nētur : q nimis pp̄ter fastidiū lc̄ionis lō-
gū ē enarrare Quō at vniuiqz scdm
opa sua reddētur ī die iudicii : nisi libe-
rū eēt arbitriū : Et iō nō ē psōnaȝ accep-
tō apud deū Quicūqz ei sn̄ lege pccauerūt sn̄ lege
pibūt Et qcūqz ī lege pccauerūt p legē iudica-
būt In oī itaqz ope scō prior ē uolūtas dī p[ost]erior
liberi arbitrii : id ē opat[ur] ds cooperatur
hō Qz si dicas ut dicē ɔsueuisti qa e-
go prior volui ds voluit : iā meritū facis :
ut gra ex opibz iā nō sit gra sed mer-
ces Hoc loco ī dauguit te apls dicēs.
Si at gra iā nō ex opibz : alioqn gra
iā nō ē gra . Gracia igitur donat[ur] : nō
reddit[ur] Quia si redderet[ur] qi ex debito :
nō diceret[ur] ab aplo nō ex opibz sz ex opi-
bus diceret[ur] . Ois ergo xpianus cui iā do-
natū ē posse p grām ut dei faciat uo-
lūtatē . habūdare debet ī opibz bonis :
qa labor eius nō erit inanis ī dn̄o : sic tn̄
ut nō ī se sz sp ī dn̄o glietur . Cui ut dixi
grā erudit[ur] abnegare ipietatē et sclā-
ria desideria : ut sobrie et iuste et pie
viuē possit ī hoc sclō : sicut dic[it] aplus
scribēs ad titū Apparuit ei gra dei sal-
uatoris nr̄i oībus hoībz : erudiēs nos
ut abnegātes ipietatē et sclāria desi-
deria sobrie et iuste et pie viuamus ī
hoc sclō : expectātes btām spē et aduē-
tū glīe magni dei et saluatoris nr̄i ihu
xpi Nemo sit segnis et ī missus ad ser-
uiēdū deo : nec sic de grā ɔfidat . tāqȝ
deus liberi arbitrii eius qd p mortē filii
sui repauit . et sibi pparauit opa nō
requirat : ymo declinet a malo et faciat
bonū Vigilet petat querat pulset : tēte-
dat vitē sclm deo placē : sicut dū p mū-
di pelagus currit quēadmodū sepe nūc
dcm̄ ē . āchorā grē ceruicibz deuicta
fiducia liberi arbitrii nō soluat Qa
sine ī psp[er]o cursu ne extollatur . seu ī
tēpestate teptatōnū ne mergatur sine
eius gubnaculo qaduisqz ad portū padi-
si puēiat poterit pmanē secur[us] : ut cū
īpleuerit cursū fidēter dicat cū aplo
paulo Bonū ctamē ctaui : cursū cō-
sumaui : fidē seruaui . Hoc ei ille cū
diceret : nō ī se sz ī dn̄o glābat . Itē ei dixit
ut qui glatur in dn̄o gletur Quō ei potu-
it bonū certamē certare cursū cōsu-
mare fidē seruare . an iā diceat : nō e-
go at sz grā dei mecū . Amputauit at
oēm hūanā gloriā et dedit soli deo glo-
riā : cū iterū dicat ut nō simus fidētes in
nobis . sz ī dn̄o qui suscitauit mortu-
os Et iterū Grā at dei sū id qd sū Rē

nāqȝ cōpari liberū arbitriū arbitror
iumēto: vn̄ et dcm̄ ē Velut iumentū
fcūs sū apud te: gr̄am vō sessori Gra
sicut aīal vivacissimū ut domet
ad opus hoī nc̄m de armēto vagū
apphendit. et icipit p curā domātis
se ad ei9 pficē uolūtatē: ita ꝫ liberū
arbitriū qd̄ vulneatū vivit i hoīe gr̄a
dei apphendit de armēto et luxuriā
scli: i quo pastore dyabolo vagabat
p icōgruas voluptates Pastorē dia
bolū dixi: scdm̄ zachariā pphā ꝫ de eo
dicētē O pastor ꝫ ydolū Apphendit
ergo grā ut dixi ad domandū liberū
arbitriū: ut male cōsuetudīs deposi
ta feritate humiliet. et ut ad obedie
dū i opus dn̄o nc̄m corrigat: ꝫ ita
p grē curā icipiat i dei pficē uolunta
tē Sicut eī iumētū illud dū i via duci
tur sessoris manu regit: ut iter cum
sive leniter. seu cursu id ē scdm̄ sedē
tis i se uoluntatē possit icedē quoadus
qȝ ad locū pueniat destinatū: ita et libe
rū arbitriū dū i via id ē xp̄o qui ipse
ait. ego sū via veritas et vita cē cepe
rit. grē regimīe regat, ut i semitis
dn̄i vel corde sive pacīa caritatis seu
fervēs spū id ē scdm̄ divisiōes grārum
spūs qui p grām dividit singulis put
vult: possit ambulare quoadusqȝ ad
pmissū regnū celorū pueniat. Ideo i ps̄
ait. Sps̄ tu9 bon9 deducet me i terrā.
Et ut illud cū aliquotiēs sub sessore
past9 largioris cibariis icedēs freno
cursu extollit. sessoris flagello cedit.
ut scdm̄ ei9 ābulet uoluntatē: similiter ꝫ
liberū arbitriū dū donorū grē dei i
mēor i pspeis efficit. et tanq̄ de sui pos
sibilitate glātus extollit. ei9 flagello
corripit. cū i variis tribulatoibȝ paulu
lū subiugat. ut humiliat9 hō i sua ifirmi
mitate ad grē recurrat auxiliū Sic
ergo hō sedēs in iumēto cū pegerit
iter qd̄ itendit dicit. feci hodie utputa
xxx milia. cū ille sedēs i iumēto cu
curreit triginta milia. sȝ nō ea cucur
risset n̄ a sessore tā direct9 i via q̄
gubernat9 fuissȝ Sic ergo sessor quē
grē figuram dicit feci triginta milia
Ipē eī fecit q̄ iumētū facē fecit Tñ u
triusqȝ labor itineris iputat: ita ꝫ grā
et liberū arbitriū pagit sn̄ dubio ite
fidei. dū xp̄ian9 dei facit pcepta sȝ nō
ut sup̄ dixi sn̄ grā dirigēte ul gubnāte
Vt qd̄ dicit i ps̄ Dirige i cōspcu tuo
viā meā: et a dn̄o gressus hoīs dirigūt
Itaqȝ nec grā sine libeo arbitrio facit
hoīem habē btām vitā: nec liberū
arbitriū sn̄ grā Et tñ puulos sn̄ usu
liberi arbitrii facit grā habē btām vi
tā: eos aūt qui iā rōnis capaces sūt
pvenit atqȝ docet ut bonū velit ꝫ pos
sint Scp̄tū ē eī i actibȝ aplorū Et ape
ruit dn̄s cor lidie purpurarie: ut au
diret ea q̄ dicebant a paulo Itē i eua
gelio p9 resurrectoēz de duobȝ eūtibȝ
i via. tunc iqt apuit illis sensū: ut
itelligerēt scp̄turas Et i ps̄ Beatus
hō quē tu erudieris dn̄e: et de lege tu
a docueris eū. Et i pphā ezechiele dn̄s
et faciā ait ut faciatis uolūtatē meā:
et i pceptis meis ābuletis Donoāt
grē dei pris et xp̄i ei9 sanqȝ spūs usq̄
qui fuert an̄ lege ul sub lege tā clare
q̄ gubnatos fuisse: ex mltis testio
niis accipe pauca In libro genesis
Noe aūt ait ivenit grāz an̄ deū Statiqȝ
seqtur Noe hō iust9 et ꝯsumat9 erat
gn̄e suo: et placuit deo Nota igit p9
ivētā grām deo donāte iustū ꝫ ꝯsuma
tū dictū eē ꝫ placuisse deo: nō an̄ grā
tū dictū eē ꝫ placuisse deo: nō an̄ grā
Saluat ergo p electoēz grē a ꝯsorcio
iiquorū qbȝ iuste irat9 iductur9 erat
diluuiū deus. nō actu meitorū: cū iā de

pvaricacōe uīat⁹ sit ds. aqua eī illi
diluuij baptismū fuit. et ī archa ex
celsa. nō solū aūt illi sed et vxori ei⁹
et filijs et nuribꝫ scdm ītepacoēꝫ hoī
nū cōseruatis. Liquet ergo hāc ille
salutis fuisse fidē per grām habēti
ꝑuctū q̄ nūc ē ꝑ xpm̄ ī ꝑuctio gēnū:
quia et ille et nos grā salui facti su
m⁹ ut dicit aplus nō ex opibꝫ: ne qs
glorietᷣ. Itē illic dns ad abrahā Noli
timē abrahā ego ꝓtegā te: et mces
tua magna erit nimis. Ptegā te
grā utiqꝫ mea: qa ꝑusq̄ mē vocares
vocaui te. ut exires de terra et cogna
tiōe tua: et īuocares me Et ipe ab
hā ad dnm̄ cū ei apparuissꝫ ad ilicē
mābre. Dn̄e ait si īueī grāz an̄ te
ne trāseas puerū tuū zcetā P grāz
ergo q̄ nō ē ex opibus dcm̄ ē ei. mces
tua magna erit nimis: qa nēo ꝑus
dedit deo et retribuetᷣ ei. Qd̄ ɔfirmat
aplus dicēs Quid ergo dicem⁹ īueis
se abrahā prem̄ nr̄m scdm̄ carnē:
Si eī abrahā ex opibꝫ iustificat⁹ ē: ht
gloriā sꝫ nō apud deū Itē ī genesi de
ioseph: cū vēdit⁹ eēt putifari spadoi
Vidit aūt dns ei⁹ īqt ꝙ eēt dns cū eo:
et qa q̄cuqꝫ faciebat ꝓsperabat ī mai
bus ei⁹: et īueīt grāz an̄ dnm̄ suū No
ex se habuit sꝫ īuenit: dn̄o utiqꝫ do
nāte qui eāt cū eo. ꝛ ꝓsperabat opa
ei⁹: ꝛ sōpnioꝝ īterptacōēꝫ ei donaue
rat Itē cū missꝫ eēt ī carcerē Et erat
ait scriptura dns cū ioseph et ꝓfudit
eū mīa: et dedit ei grāz an̄ pncipē
carceris De qua grā nō ī se glābatᷣ sꝫ
ī dn̄o cui⁹ donū eē sciebat: cū dicit
pharaoī de īterptādo sōpno ei⁹: sine
deo nō rn̄debitᷣ salutē pharaoī Itē
ī exodo Dns aūt ait dedit grāz ꝑplō suo
corā egiptijs: et accōmodauerīt illis:
et ꝑdati sūt egiptios Quo eī eis de

disset q̄s odio habebāt vasa sua au
rea et argētea ul uestē: n̄ donū grē
fuisset: Itē ī eodē libro moyses ad
dnm̄ ecce tu michi dicis īquit deduc
ꝑplm̄ meū huc: tu aūt nō demōstrasti
michi quē simul mittas mecū: ꝛ dix
isti michi scio te ꝑ oībus: ꝛ grāz ha
bes apud me Nūc ergo si īueī grāz
ī cōspectu tuo ostēde michi temetip
sū maīfeste: ut videā te ut sim īuei
ens graciā an̄ te ut sciam qa ꝑpls
tu⁹ et gens hec habet grām apud
deū: nō ī se sed ī deo Deiqꝫ cū dicit
si īueī grām ī conspcū tuo: īueisse
nō habuisse glatᷣ. Et cū dicit ondē
michi temetipm̄ maīfeste ut videā
te ut sim īueniens grām an̄ te. ꝙ ali
ud īdicat: n̄ ut dū te video maīfes
te cognoscā nō meis fuisse meītis
sꝫ dono grē tue: Idō et ait: ut sim ī
ueniens graciā an̄ te Itē p⁹ paululū
ait ad dnm̄ Nisi ipe exeas nobiscū:
ne me educas hic Et quo sciet vere
qa īueī grām apud te ego ꝛ ꝑpls tu⁹:
nisi tu pariter nobiscū fueris ꝛ glābi
mur ego ꝛ ꝑpls tu⁹ ꝑ oībus gētibꝫ
q̄ sūt sup trā: Glābimᷣ. Quo: Nō ī
nobis: sꝫ ī te a quo accepim⁹ grāz
gloriādi. Itē dns ad moysen Et hoc
ūbū qd̄ dixisti faciā: īueīsti eī grāz
ī conspcū meo: et scio te ꝑ oībꝫ Sed
idō faciā: qa miserāte me īueīsti gra
ciā meā: nō ex adā peccāte nat⁹ ha
buisti tuā Nā cū et dicit dns ihū fi
lio naue. sicut erā cū moyse sic ero
et tecū et nō derelīquā te neqꝫ despiciā
te qd̄ aliud dicit: n̄ ut ait moysi īue
nisti grām ī cōspcū meo et scio te ꝑ
oībus: Nō eī locū moysi accepissꝫ:
n̄ ut ille an̄ deū grāz īueīsset Itē in
libro iudicū Et dixit āgel⁹ dn̄i ad ge
deon Dn̄s dns erit tecū: ꝛ ꝑcuties

madiā tāq̄ͥ viru͞ vnu͞. Et dixit ad eū
gedeon Si īueni grām añ ocłós tuos
+ facies sc̄dm ea q̄ loq̄ris michi: + ceta.
Id ē qm̄ ydoneū me nō cognosco: ipse
q̄ pmittis Et vidisse te nō fuit merito
rū meoꝝ: n̄ eēt donū dei Idō et ait Si
īueni grām añ ocłós tuos Dono ei dei
eū vidisse āgelū vox dina cōfirmat:
cū pauētē et tremētē cōsolat̄ dicens
Pax tibi sit: ne timeas nō morieris.
Id ē ut vidēs āgelū grē merc fuit Q̄
ꝓpter ī pace viues: et facies q̄ tibi a
nūciaui Itē ī regnoꝝ libro sc̄dō Et dix
it rex dauid ad sadoch sacdotē Circū
age archā dn̄i ī ciuitatē Si īuenero
grām ad dn̄m ꝛducet me: et videbo
eā et decorē ei⁹ Id ē nō ei cōfido ī ṽtu
te mea liberari me ſ3 ī grā dei: quā
donare ī ptāte ei⁹ ē. Ideo et ait: Si ī
uenero grām añ dn̄m Nō cōfirmat
ī ps ipe dicēs Grām et glām dabit
dn̄s Nō ei euidēci⁹ de grā et opibus
dici potuit ul̄ pbari? q̄ꝙ q̄ dcm ē Ihe
ꝓphē? Aut si nomē ei⁹ ī eodē loco ta
cuit? nūq̄d nō grā sua ꝯtuita h̄ opa
tus ē dn̄s ī illo cui dicit: Pri⁹q̄ͣ te for
marē ī utero noui te. et p̄usq̄ͣ exires
de vulua sc̄ificaui te: et ꝓphām ī gētibz
dedi te Plane maīfestū grē donū: +
nō ex opibz Que ei erāt opa ei⁹ necdū
formati ī vteō? necdū nati ex vtero?
Igit̄ nō ex opibz ſ3 ex vocāte dcm est
ei: p̄usq̄ͣ te formarē ī vteō noui te et
p̄usq̄ͣ exires de vulua sc̄ificaui te + p
phetā ī gētibz dedi te Ecce vē nō volē
tis neq3 currētis: ſ3 miserētis est dei.
Itē ī ihēmia et det ait dn̄s ṽtutē nob
et illūīnet oculos nr̄os: et viuam⁹ sb
vmbra nabuchodonosor regis babilo
nis et sub vmbra balthasar filij ei⁹
et seruiam⁹ eis m̄ltis diebz? et īueniā
m⁹ grām ī cōspcū eoꝝ: q̄a pctīs salic3

nr̄is pro quibz traditi sum⁹ ī man⁹
eoꝝ requirē īuenire nō mem̄ dona grē
p quā veniam accipē possim⁹ īuenia
mus Idō iterū subsequēs dicit Exau
di dn̄e orōnē nr̄am et dep̄catiōnē
et eripe nos ꝓpter te: et da nob grām
añ faciē eoꝝ qui nos abduxerūt Eri
pe nos ait ꝓpter te et da nobis grām
id ē q̄a ptās et n̄ ṽa tibi ē et iuste hu
liasti nos. ob hoc grām ut dones pe
cāti⁹ ꝓpter te nō ꝓpter nos: q̄s ī capti
uitatē malis p̄cedētibz meitis tra
didisti Itē ī salomōē Labia igit̄ iusto
rū distillāt grām: hoc ē dono grē g
ta et iusta loquūt̄. Nō ei distillarēt
grām: n̄ a fonte grē irrigarēt. Itē
illuc. Qui diligit disciplinā: diligit
sensū Qui at odit ītrepacōes: īsipi
ens ē Melioz qui īuenit grāz añ dn̄m
Qui videlʒ diligē disciplinā + obedie
ītrepati se ꝓpt̄ dn̄m p se solū nō pt:
n̄ dono grē fuit erudit⁹. Idō iterū ipse
dicit Coꝛ viri cogitat viam: ut a dn̄o cor
rigāt̄ gressus ei⁹ Cogitat ei iā recta
qui īuenit grām añ dn̄m: et corrigit
gressus ei⁹ dn̄s: cū ī eo et nō ī se cōfi
dēs dicit. Dn̄e pfice gress⁹ meos ī se
mitis tuis: ut nō moueāt̄ uestigia
mea Itē ī libro sapie Qm̄ dei grā est
ī sc̄is illi⁹ Ecce gn̄alit̄ dictū nemine
scoꝝ sine grā dei fuisse ul̄ eē: ſ3 ut ī cis
sit ad ꝯfirmādos eos. acceperūt grās
p fidē q̄ a deo ē Nō habuerūt añ fidem
q̄a ut dauid dicit, p nichilo saluos fa
cies eos Itē ī libro thobie Ego at custo
diui aīam meā: ne mādūcarē de cibis
eoꝝ Et qm̄ memor erā dei ī toto corde
meo? dedit michi sūm⁹ dn̄s grām pe
nes salmanaser regē: et eruebā illi
oīa. ienē ī rgionē medoꝝ usq3 dū me
cū⁹ ē Ey vō ꝓposuit dicēs qm̄ memor
eram dei ī toto corde meo. ne ꝓpu esse

videtur et non donum quo meliore esset dei: conti-
nuo subiungens ait Dedit mihi summus deus
gratiam: ut confirmaret eius dono non meri-
tis suis. dei meliore fuisse: et locum dilec-
tionis ante regem salmanasar invenisse prepa-
ratur enim voluntas a domino: a quo omne datum
optimum et omne donum perfectum est: ut omne os
obstruatur et subditus fiat omnis mundus
deo: quia ex operibus non iustificabitur omnis ca-
ro coram illo: quia iusticia dei preveniente
nunc per fidem ihesu christi apparuit super omnes
qui crediderunt Ideo et subiungens inquit idem
apostolus: iustificati gratis per gratiam ipsius per
redemptionem que est in christo ihesu Quem proposuit
deus propiciationem per fidem in sanguine ipsius etc.
Ecce audisti iustificati gratis per gratiam
dei: noli ergo preponere opera propria nec ex eis
de gloriari: quia ut iam supra dictum est ex o-
peribus non iustificabitur omnis caro coram
illo Ergo inquies dampnas opera liberi
arbitrii bona: quia dicis iusticiam ex operi-
bus non deberi: Si ita cur nobis est pre-
cipitur ab apostolo habundare in operibus bonis:
quia labor noster non erit inanis in domino: Audis
heretice stulte et inimice fidei veritatis
opera liberi arbitrii bona: que ut fiant pre-
parantur per gratiam preveniente nullis liberi arbi-
trii meritis: et ipsa faciente gubernan-
te et perficiente ut habundet in libero ar-
bitrio non dampnamus: quia ex his vel hu-
iusmodi homines dei iustificati sunt iustificantur
et iustificabuntur in christo Dampnamus vero
aucte dina opera liberi arbitrii que gratie pre-
ponuntur: ut ex his tanquam meritis in christo
iustificati extollantur. Quis enim prior dedit
ei: et retribuetur illi. Paulus hoc dixit:
non a se sed christo loquente in se Pelagius non
credit. Hic heretice tibi est dicendum ana-
thema: Primo dicat paulus ore suo perfe-
rente christo suam Sed licet nos aut angelus
de celo evangelizet vobis preter quod evan-
gelizavimus vobis: anathema sit Sicut

predixim9 et nunc iterum dico Si quis vobis e-
vangelizaverit preter id quod accepistis: a-
nathema sit. Ille in spiritu dei dicit extol-
lentibus se de se Quis prior dedit illi et retri-
buetur ei: tu in sapientia carnis que inimica est
deo respondes: ego prior dedi deo et retri-
buet michi Quid deinde restat ut audias:
nisi anathema: Sed clamas iterum et di-
cis. Si nullum est meritum operantis: quo scrip-
tum est et tu reddes unicuique secundum opera
sua: Ausculta et intellige: si tamen aures
habeas audiendi: et cor non sit induratum
intelligendi Propter liberum arbitrium quo bo-
na et mala operantur homines: dictum est uni-
cuique reddi secundum opera sua. Habet enim homo
malum meritum. cum vicio suo iam baptiza-
tus declinet a bono et faciat malum idem
cum relinquit deum et diligit seculum: sicut fecis-
se demam et hermogenem testatur apostolus:
vel cum eciam quis in toto spem habens in vanis
simulachris deum verum cognoscere non vult.
Quem in hoc seculo habet penitentem si velit su-
mus deus tamen per indebitam gratiam qua iusti-
ficat ipsum salvare: quod eciam cum se avertit
iudicio iusto traditum in reprobum sensum
futuro supplicio gehenne reservare: ut se-
cundum opera sua reddat ei Habet nichi-
lominus bonum meritum cum omnino gratie dei
bona in se operanti non resistit. sed coopera-
tor existit: et omnem spem suam habet
in illa: cum aure sua et corde deo loquenti in-
tus hoc est in interiore homine prebet. et non fo-
ris in malo seculo perstrepenti Quod meritum
non habet propter presentem vitam tanquam in presenti
seculo recepturus: sed propter futuram veram vitam
que erit in secula seculorum. Quia si in hac vita
tantum in christo speramus: miserabiliores su-
mus omnibus hominibus Spes enim que videtur
non est spes. nam quod videt quis quid sperat Si
autem quod non videmus speramus: per pacientiam
expectamus Quapropter de meritis christia-
nus extolli in hoc seculo non debet: quia

nemo in hac vita positus gloriabitur puro
se habere corde: ne quisquam dicat se sine peccato.
In presenti namque labor id actus est ut fiant
merita per auxilium gratie. non premissorum
redditio meritorum. Ideo et apostolus non quia
inquit acceperim aut iam perfectus sim: sequor
autem si comprehendam in quo et comprehensus sim
in Christo Ihesu etc. Quod ergo in presenti fiat consecu-
tus: donum est non meritum. Cum autem cor-
ruptibile hoc induerit incorruptelam
et mortale hoc induerit immortalitatem
ubi iam nulla erit malorum cupiditas sed
perfecta iustitia ut sit deus omnia in omnibus: tunc
meritum reddetur iustis secundum opera sua.
Quorum per totam seculi vitam meritum omne
fuit gratia: ut gaudentes iam merito di-
cant anime sue Benedic anima mea dominum: et
omnia interiora mea nomen sanctum eius. Bene-
dic anima mea dominum: et noli oblivisci
omnes retributiones eius. Qui propitiatur om-
nibus iniquitatibus tuis: qui sanat omnes
infirmitates tuas. Qui redimit de
interitu vitam tuam: qui coronat te in mi-
seratione et misericordia. Audis pelagiane
in miseratione et misericordia: et tu certus extolle-
ris per meritis solarum virium tuarum
te coronandum. Intellige in miseratione
et misericordia dei: non inflatione meritorum ani-
mam coronari. Omnes igitur sancti dei quos su-
perius memoravi qui ante adventum fuere
incarnationis domini Ihesu Christi: fide non alia
nisi que nunc est salvi facti sunt. Nam tamen di-
ceret apostolus in epistola ad hebreos fide intelli-
gimus aptata esse secula verbo dei ut ex
invisibilibus visibilia fierent. Fide pluri-
mam hostiam abel quam cayn optulit deo
per quam testimonium consecutus est esse iustus:
testimonium perhibente eius muneribus deo.
Et per illam defunctus adhuc loquitur. Fi-
de enoch translatus est ne videret mortem:
et non inveniebatur: quia transtulit illum deus.
Ante translationem enim testimonium habebat

placuisse deo: sine fide autem ait impossi-
bile est placere deo. Sic et de ceteris quos
lationis ordo commemorat. Sed non sola
fide: ymmo et gratia que nunc donata est per
Christum. Quia nec fides sine gratia nec gratia
sine fide: dicente apostolo ad thimotheum
Superhabundavit autem gratia domini nostri cum fide
et dilectione: que est in Christo Ihesu. Nam eandem
ut dixi fidem que salutem contulit ad agnos-
cendum deum et illis et nobis aptissime
monstrans apostolus scribens ad galathas
prius autem ait quam veniret fides sub lege cu-
stodiebamur: conclusi in eam fidem que revelan-
da erat. In ea utique que semper temporibus cunc-
tis erat in dei servis per dei verbum: et re-
velanda erat in gentibus per incarnationem di-
vini verbi. Quia ut ait iterum apostolus ad hebre-
os: Ihesus Christus heri et hodie ipse et in secula.
Tempora utique mutata sunt: non fides. Ius-
tificatio ergo per fidem Ihesu Christi: data est.
datur. dabitur credentibus. Que fides do-
num est sicut et gratia non merces. quia ut
superius dixi dixisse apostolum superhabunda-
vit gratia domini nostri Ihesu Christi cum fide. In
quo enim nemini fides priusquam veniret erat.
que ut dicit apostolus revelanda erat. Ne-
mo peritus glorietur fidem se ex proprio
sensu genuisse in se: per quam credere
posset deo. Sed agnoscat tamen ante legem
quam sub lege et post legem fidem que est in Christo
Ihesu per illuminationem gratie a deo prestitam
unicuique revelatam esse ad salutem. Quod
aptissime in evangelio dominus noster et sal-
vator ostendit: ubi dicit discipulis
suis. Quem esse dicunt homines filium hominis
etc. Vos autem inquit quem me esse dicitis.
Respondens petrus ait. Tu es Christus filius
dei vivi. Et dominus. Beatus es symon bar
iona quia non caro et sanguis revelavit
tibi: sed pater meus qui in celis est. Ecce
clarum fidei donum. An non est donum cum
dicatur quia non caro et sanguis reve-

placuit tibi? sed pater meus qui in celis est. Item
apostolus paulus ad galathas. Cum autem
placuit ait ei qui me segregauit de
utero matris mee et uocauit per gratiam
suam: ut reuelaret filium suum in me. ut e-
uangelizarem eum in gentibus. Cognouerat
quippe in euangelio quod petro respondit
dominus se confitenti. Ideo et dixit. Cum autem
placuit ei. qui me segregauit de utero
matris mee et uocauit per gratiam suam:
ut reuelaret filium suum in me. Tamquam diceret
Non caro et sanguis michi dei filium re-
uelauit: sed pater qui in celis est. Ideo non dixit
cum uoluissem ego: sed cum placuit ei qui
me segregauit de utero matris mee.
Et uocauit non per meritum meum. sed per gratiam
suam: ut reuelaret filium suum in me.
Et iterum dicit in alia epistola. Misericordiam con-
secutus sum: ut essem fidelis. Item ad ephe-
sios: ubi dicit. Huius rei gratia ego paulus
uinctus christi ihesu pro uobis gentibus. Et iterum
cetera sequentia per euangelium ait cuius fac-
tus sum minister secundum donum gratie dei que
data est michi. Audi et crede pelagiane
ne secundum donum gratie unumquemque fidelem
esse: non secundum meritum proprie uoluntatis
Sed ais michi? quia oculis heretico dolore
turbatus intendere lumen non potes veri-
tatis: et nullum est prorsus meritum proprie
uoluntatis si discernas inter gratiam et
uoluntatem interest. Audi ergo breuiter
Meritum proprie uoluntatis tunc est meritum
bonum? quando gratia precedit uniuscuiusque
uoluntatem: et operatur ut meritum faci-
at homo propria uoluntate. Ut euidentius
ergo cognoscas donum esse gratiam et fidem
qua perditum hominem inuocat ad salutem:
audi apostolum ephesiis predicantem. Gratia
salui facti estis per fidem: et hoc non ex
uobis. Donum dei est non ex operibus: ut ne quis
glorietur. Omnes ergo qui fuerunt uel sunt
uel futuri sunt. per unicam fidem et gratiam

que est in christo ihesu in deum credimus crediderunt
et credituri sunt. Sine christo enim neque hominum po-
terit in deum credere uel adipisci salutem: sicut
dixit in actibus apostolorum petrus apostolus de christo
increpans infidelium insaniam iudeorum. Hic est
lapis qui reprobatus est a uobis edifican-
tibus? et hic factus est in caput anguli: et
non est in aliquo alio salus. Nec enim nomen
aliud est sub celo datum hominibus in quo opor-
teat nos saluos fieri. Quobrem apostolus
paulus scribens corinthiis: idem ostendens
eadem fide. hiisdem sacramentis quibus et
nos et patres omnes fuisse redemptos dicit.
Nolo enim uos ignorare fratres ait. quoniam patres
nostri omnes sub nube fuerunt: et omnes ma-
re transierunt? et omnes in moyse sunt bapti-
zati. hoc est per moysen in nube et in ma-
ri. Et omnes eandem escam spiritalem manduca-
uerunt: et omnes eundem potum spiritalem bibe-
runt. Bibebant autem de spiritali consequente
eos petra. petra autem erat christus. Item ad
corinthios secunda. Habentes autem eundem spiritum
fidei: sicut scriptum est. Credidi propter quod lo-
cutus sum. Et nos credimus propter quod et
loquimur. Quem uero aputauit imperitorum
suspicionem accipite et nostram defensionem
nullo hereticorum ariete cassandam muro
uallauit cum scriberet ephesiis. Unum corpus
et unus spiritus: sicut uocati estis in una
spe uocationis uestre. Unus dominus una fides
unum baptisma: unus deus et pater omnium qui
super omnes et per omnia et in omnibus nobis. Item
illic post pusillum donec occurramus
ait omnes in unitatem fidei et agnitionis fi-
lii dei: in uirum perfectum in mensuram etatis
plenitudinis christi. Nota dictum heretice omnes.
et in unitatem fidei? sed fidei que est in christo ihesu:
que cum gratia ut superius probauimus gratis non
meritis a deo patre ad salutem omnibus cre-
dentibus est tributa. Hec magisterio gratie
que est in christo domino nostro de gratia et libero arbi-
trio dicta sufficiant: primo gratias deo qui

qñ tū voluit donādo qd voluit fari p-
misit. et ubi voluit tacendū lingue
terminū posuit. Incipit x̄vi^o q̄rta
Itē aūt libidinē ī hoīe naturale ēē
bonū: nec ī ea ēē qd pudeat.
Respondem⁹. libido nō ē nāle
bonū ī hoībus: sz p pctīn p
morū hoīm accidēs malū
atq3 pudendū: cui⁹ nō dēs auctor est
sz diabol⁹ Qd vos errātes et alios in
errorē mittētes idō natāle bonū ēē
dicitis: q̄a deū pestis hui⁹ auctorē cre-
ditis nō diabolū. Omē eī qd natā bo-
nū ē: de⁹ sūme bon⁹ ex nichilo fecit
nō diabol⁹ Nos aūt libidinē nō natāle
bonū: sz natāle ēē malū dicim⁹ cre-
dim⁹q3 Natuale aūt malū sic dicim⁹
nō quia sit nature deo opifice cōiectū:
sz q a peccatrice natā trāsierit ī pecca-
trice natura: id ē q sit nature pecca-
tis vitiū nō ipā natura Omē eī ma-
lū natura nō est: sz act⁹ iustissīe acci-
dens defcū boni Quobrē qd natā nō
ē de⁹ nō fecit: q̄a natā ē omē qd fecit
Hoc ergo malo ī adā qui male bonū
illicitū concupiuit ut dixi hūana na-
tura ē viciata: qd oīs traxit ex adā
sēīe nat⁹ Sz forsitā q̄ris a me dicēs:
et q̄admodū potuit malū serpētis
hoc ē dyaboli ī bonū hoīs trāsire na-
ture: Ausculta. Serpētis nonnūq̄ ve-
nenato flatu hoīem et mori nouim⁹
flatū: et ut mori possit cōiunt purge-
ri Quapptcr iterrogo Responde Quo
pt aliene nature virus flatile hūa-
ne sic p̄uale nature: ut oēs artus ei⁹
flatu mortifero īficiat et vitalem
flatū ex ea cogat exire Sz noui quia
nichil dicturus eris. Pctō eī prothoplasti
nō credis miserā factā ēē hūanā na-
turā et mortalem; vn̄ pt q̄libet accidē-
te adūsitate facile deprimi ul' occidi.

Audi ergo Sicut nūc ī corpe serpētis
flatu pestifero venenū īfligit: ī p
illud mori cōpellit^r et a marso idē
īcantatore īspect⁹ afflatia⁹ dicit^r
quia serpēs īquit illū afflauit et
statī p salute ei⁹ parat ātidotū quo
possit venenū supare: ita tūc ī per
tāte adā cū serpenti hoc ē diabolo
magis suadēti q deo p̄monēti ne fa-
cēt sese ī cauti⁹ obediēs p̄stitit sz au-
tente se ab illo iciato deo. fraudis ei
flatu venenoso mortifera libido ī
flicta ē: tāto eī dei cceps opprimens
dīatu. ut etiā peccare volentē sicut
venenū trahit ad mortē peccare id
ē malū velle ī citaret īmutū hīc pctō:
hīc viciat⁹ viciosq3 fcus et dāb^e:
hīc p̄uatōne meruit vite Cont^r h^o
venenatū malū ne p̄ualeat: tīspi-
ciētē dei mīa īmediū uelut ātidotū
p ihm xpm donata ē gr̄a: ne oīs ho
p̄citus īterīret Qd si credē nō vis:
q̄ro ut dicas quo pt molli sibilo ser-
pens ut p̄imat hoī venenū ppinac
qd cōtigere hoī nllus ignorat Sz q̄
cūlibet tergiūseris ītercedēte pctō
et diaboli serpētis malo natā hūa-
na potuit captiuari: sic^r z serpētis
terreni pt flatili veneno exanimari
Quia sic illud potuisse trāsire credim⁹ et
sicut istud posse fieri cognoscim⁹ et
videm⁹ Qd nec pcty illic potuiss p
nec hic: si natā nrā īculpabilis p-
mānsisset Querēdū igit^r ē: cur hoc ma-
lū de quo agit^r libido dicat^r. Sn du-
bio a libendo id ē a libitu: p derīua-
tione libido ē nūcupata Sed aīs m
Ergo omē qd libet libido ē: Rndeo
nō omē qd libet libido ē sz oē qd ma-
le libet libido ē. In bono eī libitu li-
bido dici nō pt: sz uoluntas de ratōe
falz mētis natālis exoriēs In ma

lo vēo libitu nō uolūtas ē ꝫ uoluptas:
quā fecit trāsgrediēs ꝑthoplasti uolū-
tas : cū scilꝫ illicitū male libuit sua
dēte serpēte : cuius sibilo venenoso ut
supⁱ iā dixi hūc morbū quē nō habu-
it an̄ culpā. ei9 delinquēs natā cōce-
teros factos ēē hoīes ꝑmos absqꝫ libi-
dinis malo : scriptura scā testat̄ cū di-
cit Et erāt ābo nudi adā ⁊ mulier ei9:
et nō cōfundebātur. Quid ē ēē nō con-
fundebātur: Id ē nullis ad peccandū
sicuti cōtigit p9 pccm̄ libidinis stī-
mulis urgebātur. In uolūtate enī
eorū creat9 erat licit9 genitaliū vsus:
ad gignēdos videlꝫ filios: nō ī uolup-
tate luxurie. Post pccm̄ vo hāc eisdē
accidisse : ipā iterū scriptura demon-
strat dicēs. Aperti st̄ oculi eoꝝ et sēse-
rūt qa nudi erāt : et cōsuerūt folia
fici et fecerūt sibi tegumēta Sꝫ nūqd
clausis oculis st̄ creati: qa dcm̄ est
⁊ apti st̄ oculi eorū Qꝫ si clausi fue-
rāt oculi eoꝝ: quō verū erit qd̄ scptū
ē. et vidit mulier qa bonū ē lignū ad
escā et qa optimū ē vidē oculis ⁊ spe-
ciosū ad ītuendū. Apti ergo erāt oculi
eorū ad ītuendū opa dn̄i : q̄ ualde
bona creauit. Clausi vo erāt ignorā-
cia mali : qd̄ creator oīm bonoꝝ non
creauit. Sꝫ apti st̄ cōsciā delicti pul-
sante: ut cū ī se videret id ē sentiret.
Iā nudati gr̄e carnisqꝫ parte motū
quēdā turpissimū atqꝫ ꝑcipitē noui-
ter accidisse : vn̄ cōfusi ad fici folia
cucurrerūt et hijs libidinis pudore solli-
cita mēbra texerūt. Qꝫ si nāle bonū
ē scdm̄ vos ista libido et nichil est ī
ea qd̄ pudeat: quō qua ex causa post
trāsgressionē natālia mēbra texerūt.
et nō sicut an̄ pccm̄ fuerāt ꝑmāserūt
qn̄ utqꝫ nudi erāt ⁊ nō ꝯfundebātur.

Nichil ēē de9 vn̄ cōfunderet hō cū eū plas-
maret ad suā ymaginē : ī ei9 forma
creauit Qꝫ si nō scdm̄ fidē nr̄am de ac-
cidētis malo libidinis p9 pccm̄ ꝯfusi st̄:
scdm̄ dogma vr̄m de9 ī eis fecit vnde
cōfunderētur. Nec ēē aliud dicitis : cum
turpissime libidinis deū ēē auctorē ꝑdica-
tis Sed videtis forsitā. Absit ut deus
fecerit ī ꝑthoplastis quēpiā pudorē.
Iterū ergo iterūqꝫ ꝑcunctor. Si nichil
vn̄ pudeat de9 fecit. ⁊ plena fide dicitur
qa peccatus nō fecit. et malū libidinis ex
diabolo nō ē. qd̄ vra fide nō dicitur qa ex
ipo ē : dicite cur texerūt genitalia mē-
bra post culpā que a die institucōis sue
ē uicte videbāt et nō tegebāt Si dixe-
ris ꝑpt pccm̄. ergo cōfitere et accusa
malā libidinē : cui9 īpudēciā puden-
tes folijs fici texerūt. Qd̄ si dicē ne-
qs : apte deū pudoris ēē hui9 aucto-
rē criminaris. Quia cū ex malo libidi-
nis a vobis negatur cōfusio ꝯtigisse:
de9 aptissime hoīm opifex accusatur Sꝫ
vtinā sic vos istā libidinē laudare
erubesceretis : sicuti tūc illi cū se pec-
casse ei9 ꝯuicente motu dephende-
rēt erubuerūt Qd̄ vo īdicat folia fi-
ci quibꝫ ut dixi nō deo auctore pu-
denda mēbra sed ꝑ pccm̄ facta texe-
rūt: nisi quēdā pruritū libidinis tur-
pem: Ymo cur illas corpis ꝑtes tex-
erūt: et nō poci9 man9 quibꝫ ꝓhibi-
ta attrectauerūt. aut ora quibꝫ ma-
le desiderata ederūt: Sed illa mēbra
texerūt : ī quibꝫ pcci cupiditas exar-
descēs cōcupiam īcōtinētis ꝯcuturis
accusabat. Ista ē vra laudabilis atqꝫ
dilcā libido : ꝑ quā ut ait aplus caro
ꝯcupiscit aduers9 spm̄ contra quam
spus spem habes ī deo nisi fortiter cō-
cupiscat nec caro nec spus vitā pos-
sidebūt eternā. Sic stulti estis : ut

istā discordiā carnis et sp̄us diabo-
lū excusātes. deū accusātes fecisse
credātis Sz absit hoc malū a catho-
licis sensibȝ: ut auctorē libidinis
deū ēē audeat cogitare uel dicere.
Contra hoc venenū de grē antidoto
ꝯfidētes. oēs sū castigātes corp9
suū et ī seruitutē redigētes ne for-
te a fide xp̄i reprobi efficerēt: forti-
ter pugnauerūt et pugnāt De hac
eī cōgressiōe loq̄batur apl's paul9
cū dicit Ego igit̄ sic curro nō qı̄ in
ıncertū: sic pugno nō qı̄ aerē verbe-
rans Et tāq̄ ex contrario respōdet ei.
q's ē uł ubi ē adu̇sari9 tuus cōtra
quē pugnas: respondēs ait Casti-
go corpus meū: et ī seruitutē redi-
go Quo senciēdū ē castigo corp9 me-
um? Id ē ī corpe meo nō ī aere cōt̄
quā pugno libido ē. salz ı̄imica vite
mee q̄ me cupiētē et placē deo per-
ducatū grē ei9 volentē diu̇sorz libi-
tū malorz p momēta aculeis ı̄pug-
nat et pṽocat: quo agonis michi
cursū ı̄pediēs auctorē suū diabolū
faciat ēē victorē Ideo castigo corp9
meū ubi porto hostē meū ī me pug-
nantē cōtra me et ı̄tute grē ꝯforta-
tus ı̄pugno p me Sz tūc hostis po-
tēciā destruo: cū castigās corpus
meū ı̄firmor ī me Cū eī ı̄firmor:
tūc potēs sum Gracias āt deo qui
dedit nobis victoriā p dnm nr̄m
ihm xp̄m Qz si nō ꝓpterea castiga-
bat corp9 suū quo malarū ꝯcupiā-
rū appetit9 uł stimulos supar et li-
bidis: cur hoc se facē dicebat illo
meli9 sapiētes et docētes exponite
Nō eī natale ēē bonū libidinē p-
dicaretis: si castitatē ꝯtuētes ut
paul9 corp̄a v̄ra castigaētis Ymo
ı̄pudēti fronte lasciuiētē ei9 motū

sic p̄cata lingua laudatis: ut cuctis
pateat quid a vobis gerit̄ ī secreto:
si tamē q̄d laudare publice nō pu-
det eligat uel secretū Porro erubesci-
te vn̄ p̄thoplasti ut iā dictū ē post
p̄ctm erubuerūt: quorz et ipi p̄cco-
res sum9 filij Et credite malū ex di-
abolo nō bonū ex deo ēē libidinem:
quā aplus legē hoc ē malā ꝯsue-
tudinē nōinat. Et ēē dicit ī mēbris
cōtrariā legi mētis: ne obediat le-
gi dei Audite ergo quāta sit ı̄iq̄tas
hui9 mali. q̄d ve hīt hō p̄ciat in-
firm9: aplo dicēte et disputāte re-
cētē Nam cōcupiam ı̄quit nesci-
bā: nisi lex dicēt nō ꝯcupisces Nō
dixit cōcupiam nō habebā: sz nes-
ciebā. Quid? Vtrū malū eēt habe-
bā igit̄: sz tāq̄ ꝯnale bonū ēē crede-
bā Cū āt lex dicēt nō ꝯcupisces cog-
noui nō natale bonū: sz p p̄ctm ac-
cidēs ēē malū ꝯcupiam: occasiōe āt
accepta: p̄ctm p mandatū opatū ē
ī me cōcupiam oēm Cū ergo sperare
q̄ viribȝ ꝓpris iubēte lege posse co-
cupiscētiam libidis vıcere: maio-
ribȝ magis ei9 vrgebar stimulis:
sz ı̄firmāte me cupiditas augeba-
tur Sine lege eī p̄ctm mortuū erat
Qd̄ p̄ctm? libido utiq̄: q̄ et ꝯcupia
mala dicit̄. Nō dixit nō erat sz mor-
tuū erat: id ē cū p̄ceptū legis q̄d ē
ei cōtrariū adhuc nō eēt ī p̄dore la-
tebat: q̄a legis ı̄perio demōstratū
ē Ego autē viuebā sine lege aliq̄n
Prius q̄ scirē mādatū legis: ī operibȝ
tota9 cupiditatis me viuē arbitra-
bar Sed cū veīsset mādatū p̄ctm re-
uixit: ego āt mortu9 sū Dixit eīn
ı̄tenciōe mortifera p̄ima lege id ē qn̄
ī paradiso captiuauit adā: reuixit
eadē fallacia scd̄a lege et occidit me

taq̃ suū captiuū filiū trāsgressoris
Quia p legē cognicō pcī nō victoria
de pcō Et īuētū ē michi mandatū
qd̓ erat ad vitā: hoc ēē ad mortē Op-
time dicit īuētū est michi id ē non
mādatū de⁹ ad mortē dedit: sʒ visū
ē michi taq̃ mortiferū eo q illud
ūtute ppria īplere nō possū: cū ego
nō mādati vicio sʒ stimulo ɔcupiē
pcussus morior: stimul⁹ eīi mortis
pcm̄ Nā pcm̄ occasiōe accepta per
mādatū seduxit me: et p illud occi-
dit Vides pcm̄ qd̓ ē ut sepe dcm̄ est
cupiditas vl̄ libido exorta ē de legis
auctoritate nichil valere me cōtra
se Sicut adā īteriecto mādato ad p-
uaricādū de quo vitiū peccādi cōtraxi
seduxit et me: taq̃ denuo dicēs nō
morte morieris si de ligno mānduca-
ueritis īterdicto: pmo aperient̄ oculi
tui et eris sicut dij sciēs bonū et ma-
lū: idō et p illud occidit Itaqʒ lex qdē
scā: et mādatū scm̄ et iustū et bonū
Nō igit̄ īputo legi dei: q vicō meo fac-
tus īfirm⁹ pceptū ei⁹ īplere nequeo
Que et si iubendo nō iuuat. tn̄ sua
scītate et iusticia malū ēē cōcupiscēciaz
qd̓ nesciebā ostendit: qa pcm̄ ait nō
cognoui nisi per legē: et docuit ad
superādos ei⁹ illicitos appetit⁹ cū ī me
deficio debē dīnū auxiliū īplorare Qd̓
ergo bonū ē. michi factū ē mors: Ab-
sit Nūqd̓ eīi mādatū bonū cōtra mor-
tis opa datū michi ē ī mortē cōmu-
tatū: Absit Ergo videlicʒ q morior nō
mādati boni vicio morior: sed māda-
to bono vicio meo transgresso. Sed
pcm̄ ut appareat pcm̄ per bonū ē
michi opatū mortē: ut fiat supra
modū peccās pcm̄ per mādatum
Ut ergo ɔcupiē malū q radix ē oīum
maloꝝ cognoscat̄ malū p mādatū

bonū. pualuit ī me magis nō deficit:
qa lex subītrauit ut habūdaret de-
lictū Mortē ergo michi opatū est
delictū: cū ex delicto id ē ex ɔcupia
mala īfirmāte me ūtute ppria ad
obediendū legi delicta creuerit: et
factū ē supra modū peccās pcm̄ p
mādatū: cū p legē ut dixi nō deficit
sed magis īmoderatis cupiditati-
bus creuit: qa ūtus pcī lex ē: phi-
bendo et nō auferendo. Scim⁹ eīi q
lex spūalis ē: ego aūt carnalis sū ve-
nūdat⁹ sub pcō sʒ spū igit̄ dei tam
docēte q iuuāte q° lex data ē non
sola volūtate carnali legis possū
īplere pcepta: qa p legē vicia mea
tm̄ agnosco nō aufero: frustra de car-
nis īfirmitate psumo: hostē meū
cui deo iudice iusto sū tradit⁹ pter
pcm̄ cui volūtas vendidit pthoplas-
ti sol⁹ supare nō valeo Iubet deus
pmo faciat ut fiat qd̓ iubet Venūda-
tus sū sub pcō: iuxta suā sentēciā
qua me peccātem dāpnauit. me-
liā mutare dignet̄: lex spūalis
ē ego aūt carnalis sū: ipse me cōpo-
tē sue faciat legis ut spūs ūtute p-
tinctus p scē legis tubā gr̄ā pcedē-
te possim īimicū ī corpe supare.
Qd̓ eīi operor nō ītelligo: q mala
videlicʒ cōcupisco. nō ea ut vetant̄
qro ul̓ opto Quia natā nō tali sū
īstitut⁹: sʒ hoc malo quo ē p noxā
viciata natā Cū aurē pbeo legi: ca-
ligosis subito ac pius desideriis cō-
turbor illect⁹. Nō eīi qd̓ volo hoc ago:
sʒ qd̓ odi id facio legis mādato de-
pprie volūtatis conatu parē volo
et nō valeo: pcō vō dū resisto legi
cōsentire delector. Si aūt qd̓ nolo id
facio: cōsencio legi qm̄ bona ē Dū
ergo volo ut nullū cōcupiē malū cō-

cupiā appetitū et magis hoc facio:
magnū vere malū esse cōcupiam ī
mēbris meis agnosco Que dū me
peccare cū quadā delectatiōe sollicitat
legi cōsencio: hoc ē credo et p̄ ipam
agnosco Quia cū sua bōitate michi
īdicit nō cōcupisces ~~nō cōcupisces~~ ve
nenū mortis ī cōcupiā esse desigt
Nūc aūt iā nō ego operor illud: sed
qd̄ hītat ī me pctm̄ Ergo hoc malū
qd̄ discordare facit corpꝰ et spm̄ ut
sit ī me nō ego opto uel facio: qui
illud demōstrante lege ex quo malū
eē cognoui ne sit ī me cōsentire le
gi cōtendo Sz dū de meo velle id pos
se extirpare nō valeo: idē pctm̄ qd̄
ī me īflictū ē p̄ pctm̄ manēs ī me
ea q̄ nolo opatur adu̇sū me Scio eī
qa nō hītat ī me hoc ē ī carne mea
bonū Certꝰ sū ergo qꝫ hec cōcupiā q̄
ē conatui meo adūsa: ī corpe meo
nō ē bonū Cū eī resistitz eī et fecisse
putatz: magis magisqꝫ malicia
sua et variis appetitōibus īnouatz
Nā velle adiacet michi: pficere aūt
bonū nō īuenio Volo quidē tā hoc
pctm̄ vitare: qꝫ legis p̄cepto parē.
Qd̄ utrūqꝫ bonū ut pficiā posse mic
hi de me cū velle meo nō sufficit: qa
sufficiēcia nrā nō a nobis. sz ex deo
est Nō eī qd̄ volo bonū hoc facio: sz
qd̄ nolo malū hoc ago Ad bonū igitz
pagendū uolūtas mea de se presu
mens et nō de deo. nichil pficit: ad
malū eciā qd̄ nō vult aliquociens
īclinatz ut velit. Si aūt qd̄ nolo illud
facio: nō ego operor illud sz qd̄ ha
bitat ī me pctm̄ Cū itaqꝫ nolle meū
cōcupiscē, puocatz ut uelit: nō volū
tas resistēs id agit sz pcti cupiditas.
q̄ sola mea uolūtate supari nō pt:
qa sine me ait dn̄s nichil potestis
facē. Inuenio igitz legē volenti michi fa
cē bonū: qm̄ michi malū adiacet.
Condelector eī legi dei: sc̄dm̄ iteriorē
hoīem Quia ergo malū cōcupiē ad
iacet michi. id est sponte et cū non
desideratz occurritz ut ꝑpetret ē uolū
tati depravate possibile: qa sīn deo
ut iā dictū ē nō pt enervari: tamē
viderz michi de me p̄sumēti ad pficī
endū bonū legis videlicz mādatū
et cepit fore possibile. si sc̄dm̄ itei
orē hoīem. hoc ē aīe rōne cōtra mor
tales corporis mei motus. tota uolū
tatis itencōe toti9qꝫ nature mee
viribꝫ nō desistero repugnare Vide
o aūt aliā legē ī mēbris meis repug
nātē legi mētis mee: et captiuātē
me ī lege pcti q̄ ē ī mēbris meis Ec
ce video ī me id ē sencio cōtrariā
legē cōcupiam. scilꝫ malā. morbo li
bidinis sordidā obuiātē ꝛ īsistētem
et p̄ualētē legi mētis mee. iteriori
videlicz aīmi mei natalis. et cap
tiuū me ducētē ī lege pcti hoc ē in
p̄uaricacōe ꝑthoplasti q̄ ē ī mēbris
meis Quia p̄ vnū hoīem pctm̄ itrau
it ī mūdū et per pctm̄ mors: et ita ī
oēs hoīes ptransiuit ī quo oēs peccā
uerūt Ecce q̄nta mortifera bella car
ne q̄ pericla quātaqꝫ naufragia: de ma
lo laudabilis et dilcē vīe cōcupiē di
abolo seviēte exorta st̄ Ecce cuiꝰ pes
tis onus leue eē p̄dicatis: et iugū
suaue Sz paulus cuiꝰ estis aptissimi
īimici nō cū illo malū eē libidinē se
ntiētes: legerat sc̄ptū eē de isto malo
iugo. grāue iugū sup filios adā a die
exitus de ventre matris eor usqꝫ ī die
sepulture ī matrē oīm Et idō p̄dica
bat fidelibꝫ cōtra vos de isto iugo di
cēs Nolite iugū ducē cū īfidelibꝫ id
ē nolite eq̄les effici īfidelibꝫ: laudā

tes tu illis qd e execrabile et dicentes
qd malū e bonū. Quia ve eis qui di
cūt qd malū e bonū et qd bonū e ma
lū: et qd dulce e amarū. et qd ama
rū e dulce. Bella igit' ista doctor ille
gerēs i fide et veritate scdm datam
sibi sapiam cōtra vos i oi ee hūano
gnē i se dephendit: et cōtra ea fortit'
dimicauit. Cū ei i psona sua dicat
pctm nō cognoui nisi p legē et cōcu
piscēciā nesciebā ee pctm p mada
tū opatū e i me oem ocupiam. ego
at viuebā sine lege aliqn. ego autē
mortu9 sū et iuentū est michi ma
datū qd erat ad vitā hoc ee ad mor
tē et pctm p mādatū seducit me et p
illud occidit Qd ergo bonū e michi
factū e mors: Absit Et pctm p bonū
michi opatū e morte et lex spūalis
e Ego autē carnalis sū uenūdat9 sb'
pctō Et qd operor nō itelligo et non
qd volo hoc ago sz qd odi illud facio.
et si at qd nolo illud facio cōsentio le
gi qm bona e et nūc at iā nō ego o
peror illud sz qd hitat i me pctm Et
scio eī qa nō habitat i me hoc e i car
ne mea bonū. et velle adiacet michi
pficē at bonū nō iuenio. Nō eī qd volo
bonū hoc facio sed qd nolo malū ho
ago. et si at qd nolo illud facio nō ego
operor illud sed qd hitat i me pctm.
Et iuenio legē volenti michi facē bonū
qm michi malū adiacet. et cōdelec
tor legi dei et video aliā legē i mebs
meis repugnātē legi mētis mee et cap
tiuātē i lege pcti q e i mebris meis:
manifeste hec se cōtra cōcupiaz bella
pegisse testat'. Nec tn gliatur de ppri
is virib3 se fuisse triuphū victorie cōsecu
tū Et ideo cū de se i se pro se aduersū ta
le malū ifirmat9 nllū victorie adiuto
riū repisset: displicēs sibi oclos ad xpi

expugnacīa quib3 defendi posset eleua
uit dicēs Infelix ego hō: qs me libera
bit de corpe mortis hui9: Grā dei p
ihm xpm dnm nrm. Grā hec e hetic
te qua liberam' de corpe mortis id
e de motib3 cōcupie quib3 corp9 nrm
pcutit' ut aīa pimat': nō sola ūtus
ppie uolūtatis Pfite adhuc p cam
pos logcitatis vre qua tāte turpitu
dis squalore laudare nō erubescatis.
et clamate scdm cōsuetudiez vrām
dicētes: libido calor bon9 e geitalis
nec e qd pudeat i ea Quia si malū
ee dicat' nuptie iā dapnabūt': sine
illa eī nō poterit ples existē Et hoc
aduūtāt dilcē vre castissi expugnato
res: qtū libet qd tātū laudare de
lectat. Aut si nō libet: cur suadetis
ut libeat et castitas expugnat' a
vobis: Cur bonū pdicatis: qd i vo
bis aduersū sentitis: Porro erubes
cite Nemo vmqā qd sibi est iimicū
bonū dicē delectatur: et laudū pcom
is adornare. Fallimi prors9 et falli
tis: imo decepti esti et decipitis Nō
e iste calor bon9 nec geitalis i bōis
geitalib3 mēbris q formauit deus:
sed malus ut sepe dictū e auctore di
abolo pcedete pctō Iste calor si vigore
mētis vre ad illicita nō dissoluetur:
nō a vobis tā licite laudaret': quin
pot9 sicut a catholicis dapnaret'.
Sed iterū respondetis ut sup9 dixi tā
q clipeū dogmati vro opponētes: ne
vobis valeant simplices qs decipitis
resistē: et dicitis Nuptie dapnabūt'
si libido dapnet': qa absq3 illa soboles
nō gignit'. Quid pstigiosissīs asser
tionibus vris die i nocte mutare nitī
mī: Quid nebulis serena cōuolui
tis: Quid iuētib3 luce feruētes
calore turpi quē optimū pdicatis

ut cordis eorū odiōs ꝑturbetis fu-
mi amaritudiem eructatis. Nup-
tie auctore deo ualde sūt bone: nec
dāpnātur ꝓrsus cū uoluptuosa libido
dāpnatur. Nuptie filioꝝ ꝓcreandoꝝ
causa sūt īstitute: sicut sc̄ptū ē Cres-
cite et mltiplicamini: et īplete terrā.
Quare licit⁹ usus nō ī luxuria li-
bidis īstitut⁹ ē sed sine illa īquietu-
dine īperio honestissime uolūtatis.
tm̄ ut dixi causa natoꝝ Quia ade
et eue an̄ pctm̄ adhuc cū scilꝫ in
eis morb⁹ iste nō eēt dixit de⁹: cres-
cite et mltiplicamini et īplete terrā
Post pctm̄ vō ut iā sup⁹ disputa-
tū ē sibilo venenosi serpentis cui⁹ cal-
lidis decepti sūt blādimētis hāc in-
quietā et mortiferā pestē eoꝝ cor-
pora acceperūt. et ꝑ liatū usū pos-
tea ꝙ de padiso pieci sūt: ī posteros
trāsm̄iserūt tāq̄ pcti sui testimoniū
hēditario iure dimittētes nobis.
ut ex ꝓuaricatoꝝ hoc nos ēē filios
cognoscētes nō gloriemur de nobis id
ē de natā nr̄a peccatrice ī conspcū
iudicis iusti dei: sꝫ ei⁹ mīe q̄ nō in
meritis cōstat sp̄ colla flectam⁹ q̄
dignetur nos ī padisū reuocare Vnde
illos merito exules fecit Et ī coniuga-
tis igitur et ī oī hoīe libido mala est.
Nonnūq̄ eī ad illicita trahitur. q̄a uo-
lūtati peccatrici qua factū ē ut eēt
ī mēbris cōtraria ē ī tātū ut ipsoꝝ
cōiugatoꝝ ad illicitū usū ardoribꝫ
suis sic anhelātes ꝓcipitat mētes;
quo eandē licētiā acti pocius q̄ agen-
tes agāt Sic eī uolūtas ī cōtinēs dū
illecta vincit uolūtate: sꝫ venialis ē ī
cōiugatis. malo bene vtētibꝫ Qd
ostēdit aplus cū causa cōtinētie oro-
nis tēpus idicit cōiugatis: et ī id-
ipm̄ iterū reuertēdū ꝓpt ī cōtinētiā
temptacōis sathane ꝓcipit dicēs. Noli-
te fraudare īuicē nisi ex cōsensu ad
tēpus ut vacetis orōni. et iterū re-
uertimini ī idipm̄: ne temptet vos sa-
thanas ꝓpter ī cōtinētiā vr̄am. Hoc
autē dico scd̄m īdulgētiā: nō scd̄m
īperiū Dāpnabilis vō ē ī adulteris
et fornicatoribꝫ: malo male vtētibus
Adō ergo cognoscite utrū aplus
de malo veniā ꝑmiserit cōiugatis
an de bono. de malo ad tēpus oro-
ni vacandū abstinē ꝓcepit an de
bono. Erratis ꝓrsus. q̄a de⁹ qui
iussit fieri bonū nusq̄ a bono ꝓhi-
buit. sꝫ a malo: dicēs ꝑ dauid. De-
clina a malo: et fac bonū Incūcta-
ter oīno dicit bene vti hoc malo
veniali cōiugatos filioꝝ gignēdoꝝ
videlicꝫ cā. qui nascūtur deo opifice
nō de accidētis libidis malo; sꝫ de bo-
no licētie nuptiarū Nūqd eī cū vi-
tis vndiqꝫ deserēte agricola fuerit
sentibꝫ occupata et tēpe suo iacens
ī dumis ꝑduxit botros. de cōtin-
ge[n]s sibi spinis quibꝫ ꝓmit vuā ꝑ-
duxit. Absit. Sed de nature sue bo-
no; licet spinarū aculeis corruptos
bonos attulit fructus Silr̄ et tri-
ticū si natū usq̄ q̄ꝫ et zizanijs o-
periatur: ī cōptū spicā ꝑduxit de natē
sue bono. nō de zizanioꝝ malo q̄bus
īpeditur bonū ītulit ꝯfermē Sic filij
de natē bono boni sūt fruct⁹. nō de
malo libidis corrūpētis et viciātis.
cū qua nascitur oīs hō Vnaq̄q̄ ergo
res manēs ī nature sue bono acci-
dētibꝫ sibi aduersitatibꝫ miserescat
atq̄ torpescat. cultoris sp̄ īdigēs
manu uel diligētia: ut natē sue cu-
nichil ē cōtrariū ab auctore suo de-
cōgeitū ualeat respondē Hoc agit
et ī nr̄a peccatrice natura. sp̄ īdi-

get auctore et cultore suo atq3 cōser-
uatore deo ut spinis et tribulis zi-
zannisq3 libidīs ul oīm malarū cō-
cupiāz q̄ ut sepe diximꝰ nō auctoē
deo s3 peccādo cōtraxit. manu gre-
sue p ihm xpm dnm nrm q̄d dui
terrā de qua sūpta ē redeat expie-
tur: de tra iterū ī nouū sclm purif-
sima reditura. p eūdē xpm ihm dōm
nrm suscitata. Iterū ergo repeto ite-
rūq3 qa libido mala nichil bōis ī-
pedit nupcijs: qa nō ab ītitio ī eiꝰ
sordibz sicut supra iā diximꝰ sūt
ordiāte. Deus eī qui sīn cōcubitu a-
pes fetare creauit: et agror̄ cūcta
sēīna absq3 libidīe seīare ul nasci
decreuit: hoīem quoq3 ex hoīe si nō
peccasset p cōcubitū uoluntariū nō
p libidīs scortū exoriri ī padiso p-
misisset. Cui q̄lit id cōtigerit: ī hꝰ
disputacōīs capitlō q̄ntū dns ireuela-
uit. iā me arbitror ostendisse. Idō-
temꝰ et malā cōcupiāz ī cōiugatis
dāpnabilē et uoluptuosā ēē catho-
lico ore clamamꝰ: utriusq3 dogma
ul eiꝰ turpitudinē horrēdā scarū
scripturarū auctē dāpnamꝰ. Paulꝰ
ē aplus xpi: nō pelagiꝰ discipulus
antixpi. Heretice. qui dicit ꝯcupiāz
ī carne sua nō bonū habitare: ꝑ mo
aptissiē malū dicit pccm ēē testat̄.
stimulū carnis sue noīnat: a quo
se colophizari clamat ne magni-
tudie reuelacōnū suaꝝ extollat.
Cuiꝰ malis cōsideātis ī corpe mor-
tis sue ī quo bellū ītestinū cū īui-
sibili hoste gerebat: ī mediū salu-
tis sue nullū peitus nisi solā graz
dei ī xpo ihū liberātē se īuenisse tes-
tat: ipse dicit scribēs ad colocēses.
Mortificate mēbra vrā q̄ st̄ sup

terrā: fornicatōez īmūdiciā libidīez
cōcupiām malā et cetera. Respondete
huic tāto doctori: cur eā mortificā-
dā p̄cipit si naturalia bona st̄. Sed
meliꝰ ī vobis pelagio et celestino lo-
quētibz q̄ xpo ī paulo ecōtrario p̄di-
catis: cū laudabili plausu dicētes.
viuificate mēbra vrā q̄ st̄ sup trā
fornicacōez mūdā libidinē bonā.
cōcupiām optimā. Demēs ꝫ scdm
uoluntatē tuā ī reprobū sensū di-
misse heretice de istaꝝ sordiū malo
iterū dicit idē aplus: scribēs ad ro-
manos. Nō regnet pccm ī vrō mor-
tali corpe: ut obediatis cōcupijs eiꝰ
Ille ī veritate docēdo. phibet hijs ī-
mūdicijs obediri: tu ī errore pela-
giano suades. Ille cōcupiāz menti
cōtrariā pccm vocat: tu eā laudā-
do ul ī ea delectādo bonū asseris na-
turale. Stulti aliqñ iā sapite ꝫ no-
lite de tāto malo glari neq3 mēda-
ces ēē aduersus veritatē: q̄ p os scō-
rū suorū laudabilē dilcām q3 cō-
cupiām vrām malā ꝫ libidinē
puniūt īmūdā. Ex hijs eī dūse tēp-
tacōes oriūtur: quibz p momēta cū
deo placē cōtendimꝰ p̄pedimur: ut
ait aplus iacobꝰ. Nemo cū tēptat̄
dicat qm̄ a deo tēptat̄: deꝰ aūt ītēp-
tator malorū ē. Ipse eī tēptat ne-
minē: vnꝰqsq3 eī tēptat̄ a ꝯcupiā
sua abstractꝰ et illectꝰ. Deinde cō-
cupiā cū ꝯceperit: parit pccm. Pec-
catū vō cū ꝯsūmatū fuit: generat
mortē. Videte dilcām vrām seie lau-
dū vrarū ꝯcipiētē dolorē: pturiē-
tē pccm generātē mortē. Cuiꝰ dū
auctorē deū ēē p̄dicatis sīn dubio
arguitis cātū aplm: et deū ēē ma-
loꝝ dicitis tēptatorē: q̄ ipse crea-
uit scdm vos vt tēptent̄ hoīes ab-

strahāt et illiciāt: et p hoc ipe vnde
pereāt fecit Qd si ita nō sentiretis:
deū morte fecisse nūme dicetis Sed
audite adhuc respuēte ūga sapiē
celestis vaniloqua ora vr̃a eūdē aplm
iacobū Vn īquit bella et lites ī vob?
None hic ex cōcupiscēcijs vr̃is q̄ ī-stitūt
ī mēbris vr̃is Auditis q̄le officiū ha
bet nimiū dilcā vr̃a cōcupiā id ē bel
la et lites quibz discordare facit corp9
et spm vrm. et ī ei9 castris hostilibz
atqz sub lege mortifera te heretice mi
litare delcāt Si pacē fidei catholice
sequeris a turbine belloz hoz ī litū
quo ī cordis tui pelag9 circūquaqz iac
taris ne ad portū puenias veritatis.
facile tyre tubnaculo poteas liberari:
et cognoscē malū qd ī malo positus
putas ēē pulcherrimū Audi et aliū
sup pect9 ihū recubentē et cōtestātem
cōcupiām nō ēē ex deo pr̃e sz ex mūdo.
et eā cū mūdo trāsituram: iohēm dico
aplm Nolite ait diligē mūdū: neqz
ea q̄ ī mūdo st̄ Si qs diligit mūdū:
nō ē caritas pr̃is ī eo Quia omē qd
ē ī mūdo cōcupiā carnis ē ī cōcupiā
oculoz et supbia vite: q̄ nō ē ex pr̃e
sz ex mūdo ē Et mūd9 trāsit: ī cōcu
piscētia ei9 Qui aūt facit uolūtatē
dei: manet īeternū Claudite adh si
placz oclōs cord ad videndū et obtura
te aures ad audiēdū tāti apli veri
tatē et clamate dicētes ne salz di
lecte vr̃e faciatis iniuriā ex deo ē cō
cupiā carnis nō ex mūdo: idō caloz
bon9 ē genitalis Sed qd ultra ī pferē
dis testiōnijs quibz defensio vr̃a p
batur ēē dāpnabilis nitar pmultiplicare
sermonē Quia si oīa de legis diuine
thezauris pducātur: tēpus me defi
ciet enarrantē Audite ergo breuit
nō breuia sed īmine ingeria caloris

vr̃i amātissimi opera: quibz illecti cor
ire pripitat hebetata corda mortaliū:
et erubescēte tandē Isto calore succēs
et turpiter elatus nōnūq pr̄ īclinat
filiā et opat incestū: fili9 etiā pris tho
rū maculat cū matri ul nouerce ali
qn miscetur: ī sororē frater cupidine
ductus irruit: cognatā nō erubescit
opprimē. Virgo nō sustinet licētiam
nuptiarū: stuprū ipe cōcupiscat illi
cito Marit9 nūme cōtentus licito vxo
ris āplexu: vetitos cōtaminat alienos
Similiter et vxor īmemor ppr̃i mariti
cubilis: adulterino amore cubile vxo
ris occupat aliene Nā masculi ī illecto
natāli usu fēie exardescūt ī desiderijs
suis: ī īuicē masculi ī masculos opera
tes turpitudinē Horret etiā ā pl9 īpu
q̄ diximus dicē: q hō īmemor sue na
ture rōnalis ī irrōnali nature et alie
ne a sua pecudi coire cōpellitur Quid
de ruina aliquātoz seruoz dei et sa
craruū uginū dicā: q hac tēpestate
naufragia patiuntur. Quid vero de diuer
sis īmūdicijs ī quibz eoz auctore ip
sū sibi puto p vobis diabolū displi
cere. Ecce calor ille amātissim9 vr̃ ī
qs ignominiaz sordes hūanas iecit ill
ticit et pripitat mētes Ecce quā illu
uie etiā ī istis xp̄i mēbris fuisse di
citis nō tremuistis Ecce cui9 obscen
tatis et turpitudis estis acerrimi
laudatores īpudētissimi defensores:
et si nō fallor tū adhuc nō displicet
forsitā et factores Qs ei de vobis bn̄
sentiat: qs de tanto malo bn̄ sentiē
cognoscit Si igit ī vobis ulli9 pu
dor ē honestas aliqua castitatis ī
tētio: tāti mali necitatē id ē cōcupi
carnis sordibz libidis mixta bonū
dicē et laudare desinite: cui9 auctorē
nō deū sz diabolū ēē credite pcedē

prothoplasti peccato: et quod eam voluntas humana in turpissimis motibus refrenare non valeat singularis nisi gratia per Christum dominum nostrum subvenerit salutaris.

Incipit visio quinta. Item inquirit parvulos non trahere originale peccatum: neque perituros a vita eterna si sine sacramento baptismi ex hac vita migraverit.

Respondemus. Multum quidem iam de originali peccato quo et parvuli tenentur obstricti superius disputavimus: ac luce veritatis ostendimus omne humanum genus hoc vicio claudicare: dei etiam filium in similitudine carnis peccati ob hoc venisse: ut morte sua per crucem vinceret mortem: et gratia sua constituta vulnera nostra curaret. Verum ipsum falsa esse de parvulis heretice que predicas: non solum nostra sed et preteritarum salvatore Christo iuvante scripturarum auctoritate convincam. Quid igitur apertius quod parvuli ade peccato nascantur obnoxii dici potuit: quam quod dictum est per david. ecce enim in iniquitatibus conceptus sum et in delictis peperit me mater mea. Ille enim cum adulterium defleret et homicidium quod bethsabee causa commisit: hanc veritatem in sue confessionis gemitu eructuavit. Tamquam diceret Non quod ex hoc solo facinore perpetrato peccator sim. quia antequam id facerem non sine peccato eram. Immo iam peccator ab utero matris mee eram Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum: et in delictis peperit me mater mea Vicium ergo peccatis seminatus et conceptus de parentibus suscepi: per quod adulterium et homicidium propria peccata perpetravi. Cum enim subiungens inquit. ecce enim veritatem dilexisti peccata propria voluntate commissa fatetur: quia veritatem dicit deo tamquam penitens quam illi nichil de commissis suis sceleribus celat. non quod et si voluntate celaverit deus ignoret: sed veritatem sibi ab eo dici vult deus ut veniam consequatur. Si vero menti aliqua exciderit ut non valeat omnia confiteri: veritatem dicit cum generaliter dixerit Deus qui nosti occulta cordis: tu scis opera mea et delicta mea a te non sunt abscondita: quibus veniam largiaris Et hec est utique veritas confitentis: quam diligit deus. Eva ergo peccatum a diabolo mutuavit: adam consensu cautionem fecit: usura posteritati crevit Hinc est ut infans in utero matris hereditario iure constrictus antequam permittat debitum: quam cautionem patris agnoscat vel debitorem etiam genitorem Huius cyrographi usure sunt ille malignissime passiones: quibus tam maiorum etas quam parvulorum anime deprimuntur. A quibus liberari neminem posse nisi per Christum david ipse qui se in iniquitatibus conceptum et in delictis natum esse dixit ostendit: cum in septuagesimo primo psalmo de persona Christi loquitur dicens. Liberavit pauperem a potente: et inopem cui non erat adiutor; id est humanum genus a diaboli dominatu. Parcet pauperi et inopi: et animas pauperum salvas faciet: ex usuris et iniquitatibus liberabit animas eorum Christus utique ade debitum quod nos usuris obligaverat solvit: cum nullius sui corpus obnoxium peccatis in patibulo crucis suspendi permisit. Ipsius enim in psalmo vox est: que non rapui tunc exsolvebam Quapropter ipse ex usuris et iniquitate parvulorum liberat animas: quia ut dicit apostolus unus pro omnibus mortuus est Et si pro omnibus mortuus est sicut dicit idem apostolus: ergo omnes mortui sunt Et si omnes mortui sunt stimulo utique mortis percussi mortui sunt: quia stimulus mortis peccatum Dic ergo queso michi si peccatum parvulus nullum carnalis natus attraxit: cur brevis dierum

sorte mortis astringitur? Quia ubi peccatum non est: utique mors esse non debet. Non enim me fingente sed apostolo predicante dictum est: per peccatum mors. Ac per hoc secundum errorem vestrum iniquus deus: ut mori patiatur parvulum non habentem peccatum per quod possit vita privari. Sed ad illam fallaciam dogmatis vestri respicientes: cui iam superius responsum est inquietis: Deus mortem fecit quia mortalem hominem fecit: peccatum autem non fecit: quia in primordio homini prohibuit ne peccaret. Immo quid aliud dicitis cum deum mortem fecisse creditis: nisi et peccatum deus fecit ut per peccatum mors intrare posset in mundum? Quia ut iterum iterumque repetendum: dicente magistro gentium per peccatum mors. Respondetis: Absit. Deus peccatum non fecit. Ergo occasionem peccandi homini tribuit: ut opus eius sicut dicitis mors homini possit contingere. Sine peccato enim mors esse non poterat; quia velitis nolitis per peccatum mors. Nec occasionem ut dicitis peccandi deus homini dedit quo mori possit: sed mortalem fecit. Iam responsum est scriptum esse deus mortem non fecit: nec letatur in perditione vivorum. Et iterum: Deus creavit hominem incorruptibilem. Si ergo peccatum non fecit nec occasionem peccandi homini dedit quod recte dicitis: bonum mortis secundum vos quod recte non dicitis: quomodo per malum peccati ad hominem potuit pervenire? Quid enim luci ad tenebras? aut que participatio iusticie cum iniquitate? Videte infelices si tamen videre possitis quas amicitias inter deum et diabolum faciatis; quod absit a domino. Deum enim mortem fecisse dicitis diabolum peccatum: si tamen vel hoc assignetis diabolo. Contulerunt ergo opera sua ex consensu tamquam sibi in auxilium venientes: ut hominem vita privare possit. Et ideo dictum est per peccatum mors. Iam hic advertite immo quam sani

sit sensum avertat: quia soletis nos dicere manicheos. Quis nostrum sit manicheorum pestis assertor: nos qui nichil commune luci ad tenebras dicimus an vos qui opus lucis ut putatis id est mortem cum opere tenebrarum id est peccato confunditis? Si enim credideritis mortem et peccatum utrumque esse mala: et nullius horum auctorem esse deum: sed diabolum protoplastis delinquentibus influxisse: prorsus manicheos vincatis. Immo estis perfectissimi manichei. Manicheus enim non credit sed catholicus dicente apostolo quod per unum hominem intravit peccatum in mundum: et per peccatum mors: et ita in omnes homines pertransiit in quo omnes peccaverunt. Hec est fides nostra. Fatemur incunctanter peccatum pertransisse in parvulos: et per peccatum mortem pertransisse. Omnes siquidem homines pertransiit. Et parvuli natura homines sunt. Quapropter quia fuerint omnes homines sunt. Quibus dum contigerit mori propter peccatum quod in eis non actione sed generatione contractum pertransiit: moriuntur. Non enim morerentur: nisi sic eo peccato necarentur. Non peccatum enim ut sepe est repetendum mors: non potest sine peccato. Hac morte ne in eternum pereant morte domini redimuntur. Hoc sic eo peccato quo nascuntur squalidi absolvuntur: ut in regnum celorum ingrediantur immaculati: immaculati per baptismum sanguine christi mundati. Unde et alterum dei sapientiam inquirete: et per illam veritatem mortalibus predicate. Audite aliter quidem quam david loquentem sed non aliter prophetantem; immo uno spiritu vera dicentem quod ade peccato et parvuli nascendo primam. David enim loquitur ut supra iam dictum est. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum et in delictis peperit me mater mea. Iste autem in libro ecclesiastico: Grave iugum super filios adam a die exitus de ventre matris eorum usque in diem sepulture in matrem omnium. Quod est hoc grave iugum nisi peccatum? Et quare dictum est iugum? nisi quod ex duobus adam et

eua uciat ul duoru pmat et coterat
colla. Id e masculi et feie: maioru
videlz atqz minoru. Qa i utroqz sex-
u iugu sut: ido et ait gnalit gra-
ue iugu sup filios ada. Dicedo ergo
sup filios etates no discreuit ul sex9:
et coparado iugu pcto pter xpm qui
sicut cetei ex usu cougatoz nat9
no e oes ee pccores equauit. Huic
iugo id e origiali pcto reuicti ma-
iores atqz miores vitia ex ipa orta
taqz aratru trahim9 qz diu sum9
i mortis corpe: cui9 cupiditatu vo-
me psandit hoc e corrupit terra
Pter qd i libro sapie dictu puto.
Corp9 at qd corrupit aggrauat aiaz
A cui9 iugi labore ul aratri corrup-
cioe ut iquiescat nemo solutz ppria
ptate: nisi ab illo iuste iudicate et ide
bite miseráte qui ait Venite ad me oes
qui laboratis et onerati estis: et ego
vos reficia. Tollite iugu meu sup vos
et discite a me qa mitis su et humilis
corde: et iuenietis requiem aiabz vris
Iugu ei meu suaue est: et on9 meu
leue e. Quo vo ad eu vocati eat: ipse
ostendit dices Neo veit ad me nisi
pater qui misit me attraxerit eu.
A iugo ergo pcti aspero et graui q
carnalit nati pmittiu: vocatis tol-
lendu sup se iugu suu suaue et on9
leue pcepit. Supi9 ia dixim9 cur pcto
iugu sit coparatu: nuc spale xpi iu-
gu et on9 itellige debem9 caritatem
esse. Caritate dico qua iubem diligere deu et pximu: qa i his duob9
pceptis tanqz i iugo lex ois pendet
et pphete. Quid ei suaui9 aut leui9
caritate? quia nos diliges deus per
morte filii sui ex duobz ppls iudeis
scilz et getibz viculo gre i vnitate
fidei cougauit et fecit vtraqz vnu.

Xpi itaqz iugu ceruices qs presserat
pcti iugu suspendit no pmit ad ce-
lu leuans: qa caritas sine qua neo
poterit pmeri deu nuqz cadit: et co-
operit multitudiem pccoz. Ipa e eni
onus leue: qua qui habueit deu
portat: quia caritas de9 e. Et ideo
aplus glorificate iquit et portate
deu i corpe vro. In hac vocatoe sunt
et puuli qui assumut i fide credetiu:
no obedietia uolutatis: sz dilcione
nimia caritatis. Pt qd i ps de ipis
dcm e. Eteni no credetes ihabitare.
Sup quos nisi fuit dono gre caritas
iugu suaue et on9 leue xpi: i quies-
ce a labore et one origialis iugi no
pnt. Grauat ei labore et one diuer-
saru passionu: quas eos i lacte posi-
tos pcti videm9 et stupem9. Vexat
ei nonuqz a deonibz diuersis etiam
doloribz et vulneribz cruciat: mul-
tisqz ut dixi erupnaru generibz af-
fligut. Et i his oibz cu qd paciat
dicere no pnt: tn penis se cruciari
variis quodamo loquut: cu acuteo
puerti doloru cofusos vocu eiulatus
emittut. Que si mime stimulo pcti
pthoplastoz paulsi ex quoz peccat
ce carne pcti cuo sut paciut sedm
errore vrm: de9 talem fecit natura
ut penalibz aia passioibz cuexeret:
aut cte e iust9 ut inocecia statim i
illi9 pcitus erroris obnoxia tatis
pmittat vrgeri pcdis et i ipis no
nuqz vita puari. Qd nisi eos pcti
origialis causa pati credideritis:
sine dubio deu qui ualde oia fecit
bona arguetis. Sz absit ut iiquius de
i fereres iram: pmo iustus iudicia fa-
cies. Pena ei pcti e: ut penis plecta-
tur no i actu. sz i ortu puuli pccores
Quia ecce ei i iiqtatibz cceptus su:

et in delictis peperit me mater mea. Et grave
iugum super filios adam: a die exitus
de ventre matris eorum usque in diem sepul-
ture in matrem omnium. Non ergo finges: sed
prophete dei spiritu veritatis sancto acti dixe-
runt. Audi et alium athletam fortissimum
per omnia diaboli flagella transeuntem et pa-
tientia sua eius impatientiam superantem.
beatum iob dico: quid spiritu dei quo probatus
et fortis factus est de humane nature sen-
serit labe? etiam et parvulos dicens a peccati
sordibus immunes esse non posse: eosque
adducendos in iudicium coram deo. Homo igitur
natus de muliere brevis vite et plenus i-
racundie? et sicut flos cum floruerit de-
cidit: fugitque ut umbra et non perma-
net. Nonne etiam huius curam habuisti?
et hunc fecisti venire in iudicium coram te?
Quis erit mundus a sorde? Ne unus quidem:
etiam si unius diei fuerit vita eius super
terram. Est ne aliquid dubitandum tam cla-
rissima auctoritate parvulos peccati illuvi-
e maculatos esse nascentes? Cum enim
dicit nonne etiam huius curam habuisti
et hunc fecisti venire in iudicium coram te:
statim propter iudicia iustissima dei cur
in iudicium veniat causam precedente osten-
dit. Quis enim inquiens mundus a sorde?
ne unus quidem etiam si unius diei fuerit
vita eius super terram: id est propter peccati sor-
dem quam trahit a peccante natura
qua nascitur immundus in mundo. Hec secundum
septuaginta interpretum editionem que ex gre-
co in latinum sermonem versa est posuimus.
Audite aptius ad sugillationem vestram:
idipsum qualiter ex hebreo verbo sit in latino
translatum. Quis autem potest facere mundum
de immundo conceptum semine? Nonne tu qui
solus es? Est ne de istis contentio? Immo
esse debet a vobis ulla contradictio. Audis
de parvulo dici quis potest facere mundum de im-
mundo conceptum semine nonne tu qui solus

es et adhuc dubitas baptismum christi
per gratiam habere quod in iudet in parvulo? Nisi
enim esset immundus non diceret: quis potest
facere mundum. Sed cum addidit de immun-
do conceptum semine: parentum sordidatum
dicit esse peccato. Quorum sunt immunda semina
non condicione nature: sed propagationis
vitio prothoplasti. Sive igitur septua-
ginta ex hebreo in grecum sive alii consiliter
ex greco in latinum sermonem unum atque
et si mutatis verbis non tamen veritate: parvulos
peccati sorde reos esse dixerunt. Que enim
iustitia sicut sepe pro diversitate propo-
sitarum a me causarum interrogavi a-
pud deum dicite. ut nulla existente cau-
sa secundum errorem vestrum sicut supradi-
mus dixisse iob parvulus brevis vite
et plenus iracundie sit. cum quid sit ira-
cundie omnino usu omnino nesciat? vel quare
ut flos decidit fugitque ut umbra
et in vita multorum dierum sive annorum non
permanet sicut novimus multis contin-
gere parvulis: vel cur eum ad iudicium co-
ram se venire faciat cum mandatum legis eius
non cognoverit faciendum nec contempserit
voluntatem. Hoc utique secundum vos ut dicitis
iniuste parvuli patiuntur a iusto iudice
si nulla peccati contagione tenentur obnoxii.
Sed quamvis talibus latitudinem mendaciorum vestrorum
vestris verbis muros heresis vestre caliginosa
construatis. veritas vincit: cuius aries
impulsus gravissimis manibus totum quassat et con-
destruit murum. Unde repugnantes contra-
dicitis. Quia iustus dominus nichil facit in-
iustum: et verax non potest esse mendax. Parvu-
li itaque ut dicit apostolus natura filii sunt i-
re sed filii parentis sicut sepe dixi offensi-
one connexi. Non enim diceret filii ire: nisi
iram id est peccatum primi plasti qui peccando
deum ad iram primus in nostro genere provocavit
traheret seminati. Ideo et deinde est. Quis enim
erit mundus a sorde? Ne unus quidem.

etiam si unius diei fuerit vita eius super terram.
Vel sicut dictum est alio modo: tamen idem. Quis
potest facere mundum de immundo conceptum semine?
Nonne tu qui solus es? Ob hanc igitur
solam sordem peccati quam trahit non coniugio de
bono sed de libidinis malo: parvulus brevis
vite et plenus iracundie est. Decidit etiam
ut flos fugitque ut umbra nec permanet:
atque in iudicium coram domino veniet iudicandus.
Cui nisi baptismi gratia per christum subve-
nerit iudicabitur disperire de populo christi-
ano: sicut lex periturum dixit parvulum
de populo iudeorum. nisi die circumcisus fuis-
set octavo. Scriptum est enim. Infans qui octa-
vo die circumcisus non fuerit: disperiet
anima illa de populo suo. Dic igitur michi
a quo facinore circumcisio parvulum li-
berabat: aut quare incircumcisi in populo dei
anima peribat: si nichil unde sanaretur
vel disperiret habebat. Numquid potius pa-
rentibus eius nisi circumcisus fuisset debuit
pretendi perdito qui usum obedientie li-
beri habebant arbitrii: et non parvulo
ignoranti bonum et malum. Sed esto ut
parentes ob hanc negligentiam quod scriptum
non est subeant perituri supplicia: numquid
dampnatis illis. si incircumcisus mortuus
fuerit parvulus. anime poterit interitum ab-
olere? Deus enim locutus est non homo dicens.
Infans qui octava die circumcisus non
fuit: disperiet anima illa de populo suo.
Narrate ergo si potestis in hoc loco
dei iustitiam. qui a multum vos posse iacta-
tis ymo totum posse nature viribus
tur disputat innocentiam incircumcisi: quid
re circumcidi iubet si nulla donantur
circumcisione delicta. Respondetis plane:
iustus deus in iudicando. Hoc enim soletis
dicere diligentes deum ore scilicet vestro: corde
autem mentientes ei. Si itaque iustus deus
in iudicando: rogo dic causam incircumcisi
parvuli perituri. Actualia certe nulla

sunt eius delicta. Que enim cause poterunt
esse dicturum? trahere eum originale peccatum
et iterum hec dampnari credere non vis.
Unde iusta dei iudicia dic iam aperte:
nec enim aliud in cordis tui tenebris
sentire cognosceris si tamen incircumcisum
teste dei lege fideli perire parvulum credis.
Iniustus deus est et impius. ut dampnet parvu-
lum quem dampnabilis causa nulla pre-
cessit: aut si de vobis aliud sentiendum
est iudicent orthodoxi. Sed more illo
vestro veritatis videlicet luce deserti atque
refelliti. deus iniquitatis persuasus operum eius
malorum que facturus erat etate perfecta:
periturum dixit de populo suo. Ita ne in-
sane pelagiane deus qui iustus est in
omnibus viis suis et sanctus in omnibus operibus
suis pro hoc credendus est incircumcisum parvu-
lum iudicare? ut tamquam factorem pro non fac-
tis sceleribus puniat. tempus imputet
quoddam ubi vitam non vixit: ubi velle
et nolle non fuit voluntatis. Absit ab-
sit hoc apud iudicem iustum: qui unicui-
que obedienti vel contempnenti usum libere volun-
tatis reddit secundum opera sua. Parvulo
autem incircumciso solum pro delicto quod est opus
diaboli quod ex adam seminatus attrax-
it et circumcisione fraudatus non caruit:
hoc in parvulo deus odit et punit. Ita
nunc fit et in populo christiano. Circumcisio enim
illa octavi diei figuram in resurrectionis
dei salvatoris et gratiam baptismi
gestabat. Vos autem et si parvuli bapti-
zati non fuerint vitam illis promittitis
eternam: quia scilicet christi eis gratiam
baptisantis nichil afferre creditis. Si
enim intelligeretis quare dixit christus non est opus
sanis medicus sed male habentibus: cre-
deretis utique non eos sanos sed vulneratos
medico salvatori ad stationem bap-
tismi sanandos offerri: nec habitu-
ros vitam nisi ipsius qui est vita man-

ducauerit carnē et biberit sanguinē
ipē eī dixit. Nisi mā̄ducaueritis
carnē filij hoīs et biberitis eius
sanguinē: nō habebitis vitā ī vobis
Qui mādūcat meā carnē. et bibit
meū sanguinē: habet vitā eternā.
Quo igitur vitā regni celorū pmit-
titis puulis nō renatis ex aqua
et spū sc̄o. nec cibatis carne neqȝ potatis
sanguine xp̄i qui fusus ē ī remissio
nē peccatoȝ. Eius eī edictū ē: si quis
nō renatus fuerit ex aqua et spū sc̄o
nō intrabit ī regnū celorū Intrare
eī ī regnū celoȝ nō ē aliud q̄ vita
btā viuē: q̄ pmanet ī sc̄la sc̄lorū
Ecce nō baptizatus vitali etiā cibo
poculoqȝ puatus diuiditur a regno ce-
lorū: ubi fons viuētiū pmanet xp̄s
~~Ecce nō baptizatus vitali etiā cibo po-~~
~~culoqȝ puatus~~ Da michi pter huc
alterū locū ubi vite possit reges
esse phenis. Pmū eī locū fides ca-
tholicorū diuina auctoritate regnū
credit ēē celoȝ Vn̄ ut dixi nō bapti
zatus excipitur. Scd̄m gehenā: ubi
oīs apostata uel a xp̄i fide alienus
etna supplicia experietur. Tertiū pe-
nitus ignoramus: īmo nec ēē ī scrip-
turis sc̄is iuenimus. Finge pelagia-
ne locū ex officina puisi dogmatis
tui: ubi alieni a xp̄i gr̄a vite regem
et glāz posside puuli possit. Dextera
ē iusti sedētis iudicis et sinistra reg
nū ē et gehēna vita ē et mors. ius-
ti sunt et iniqui. In dexterā igitur iusti sunt
constituti: ī sinistra operarij iniq̄tatis
In regno requies baptizatorū: ī gehe-
na pena incredulorū. vita ad leticiā
glē: mors ad fletū et stridorē dentiū.
iusti ī regno pr̄is cū xp̄o: iniqui ī igne
etno parato diabolo et āgelis eius
Sed hec dicēs nō diuisiōes locorū mul-
torū dedi nisi duorū tm̄: qm̄ ad duo
regnū videlicz et gehenā hec oīa
referūtur etiā si plura dicātur. Dextera
eī vita iusti Vel si ut dixi addamus
iusticia sc̄itas btītudo et cetera bona
ad regni celoȝ requiē referūtur. In si-
nistra vō r̄ hijs qui ī sinistra stabūt
iniqui. mors iniusticia dolositas ipie-
tas et q̄talibet mala: ad gehēne
tormēta Ubi mors q̄ scd̄a dicitur nō
finitiua sz cruciatu durabilis erit
Qui baptizatus ergo nō ē: ī hijs
q̄ sunt regni celoȝ nō pt̄ reperiri Et si nō
ibi q̄a vere nō ibi putas ne pelagia-
ne iam sentis ubi. Aut cerṫe dic ubi
Responde more illo solito Dn̄s igitur
ī domo pr̄is mei māsioēs multe sunt.
In hijs māsioibz suas habēt viuere
fingerūt nō baptizati puuli māsio-
nibz s. Hiccine ē putas ille tercius
locus: quē fingendū an paululū
ex officina dogmatis tui poposcerā
Pcutiet hoc opus iugra sua ferrea xp̄s
qua gētes hēditatē suā et possessio-
nē suā termios terre regitur. qua pbat
vasa inesūe ȝ repbat cōtumelie:
ut si māserit iquassatū pmittat
illic susceptos viros q̄bz sint illo viā
pmittitis puulos habitare. Dic
age adesto assertiōi tue: refelle me
am Mansioēs istas multas q̄s ī me
diū ptulistis de thezauris euāge-
lioȝ: tertū ē veritate dicere ēē apud
deū prēm Sed q̄ro abs te utrū sint
ī regno celoȝ an foras. Patet enī
deus in regno celoȝ ē: et illic sunt hec
utiqȝ mansioēs Si vō ī regno celoȝ
nō sunt: ergo pr̄ alienus ē a regno celo-
rū Quia ut dixit ubi pr̄ est: ibi
et multe sunt māsiones Quid dicis
hetice. Unū elige e duobz: cuius p-
tis defensor existere possis. In regno

ẽ pr̃ ⁊ m... mansioẽs? an extra? Si
dixeris [..] i regno: pdidisti locũ q
multa fabricaueras arte puulis
Nõ eñ itrat i mansiones istas nõ bap-
tizat⁹? qa qui dixit i domo patris
mei multe mansiones st: ipe dixit
qui nõ renat⁹ fuit ex aqua ⁊ spu
sc̃o nõ itrabit i regnũ celoꝝ. Ecce
uga fortis xpi: quo cõminuit op⁹
tuũ Si aũt dixeris foras: attẽde qd
respondeas maicheo. Aliquo eñ bel
lo scdm te supat⁹ ab aliquo pr: ex
cept⁹ ẽ de regno celoꝝ Nec ad eũ o
pus filij sui ptinet baptismũ puu-
loꝝ: nec ad xpm etiã mansiones
pris Ac p hoc diuisũ ẽ regnũ eoꝝ.
xps eñ recipit baptizatos i regnũ
celoꝝ: pr nõ baptizatos i mansi-
ones loci sui Ecce qles sensus: ipreg-
nata a diabolo pepit heresis vr̃a Ec-
ce officina tua pelagiana siue ce-
lestina de qua nimiũ docti ⁊ acu-
ti ad iteritũ pressistis. qualẽ lo-
cũ miseris puulis fabricauit?
ut et pr a regno videat exclus⁹:
et xps a mansionibz pris Quid de-
cepts a vobis decepti faciet puuli?
qs catholica rato sine medico xpo
in mansiones pris nobis docetibz
nõ sinit itroire? Quibz dũ pmit-
titis vitã etnã? absqz xpo aufertis
vitã? dũ sanos pollicemĩ ad mor-
tẽ pducitis: dũ spondetis requiem
pcipitatis i gehenã. Mansioẽs igit
iste multe apud patrẽ nõ st diuise
cellulis ad habitãdũ iustis: sed cõ-
iuncta caritate bonoꝝ pmia meito-
rũ q st i regno celoꝝ qd ẽ idiuisũ
i possessione vnite concordie deita-
tis pris et filij et sps sci Et nõ est
ut grande palatiũ vñ cõcludi a
excludi de⁹ possit: nec tminũ habet

quo regnũ tre: ut ultra regnãdi nõ
habeat ptate Ipe eñ qui iplet oĩa. et
excedit oĩa pr et fili⁹ et sps scus. ds
vn⁹ ẽ oĩa i oĩbus? vnũ potẽs atqz
oĩpotẽs: cui⁹ regni finis nõ ẽ Magn⁹
eñ dñs et laudabilis nimis et mag-
nitudis ei⁹ nõ ẽ finis Et regnũ eius
regnũ oĩm scloꝝ: et dnacio ei⁹ i oĩ
gnatiõe et pgenie In parte võ glorie
scoꝝ et btitudis vite etne. et disiũ a
gehenã diti tm pt Vñ ipij ⁊ pccores
oĩbqz nõ baptizatus ẽ sepat⁹ ⁊ pti
gehene ẽ mãcipat⁹. Dei aũt potẽcia
nõ i pte ẽ et i pte nõ ẽ: qa et scoꝝ
requiei et peccatoꝝ dãpnatoĩ ipse
regnat i scla scloꝝ Sinite itaqz par-
uulos venire ad xpm vitã: ut eis per-
ditã p adã medicina sua redonet vi-
tã Venit eñ nõ ianuit: sz qrẽ ⁊ saluare
qd perierat Vos videbat pscia sua
futuros heticos: vosqz icrepabat i
aplis suis dicẽs Sinite ifantes ve-
re ad me et nolite eos phibẽ: taliũ
eñ ẽ regnũ celoꝝ Taliũ ad ꝯpacõez
videlicz ad se veniẽciũ dixit: nõ oĩm
puuloꝝ gnalit et qui i eo renati nõ
sũt Ido sinite iqt puulos venire ad
me Idest nolite illos crede me nõ idi-
gere: nõ pñt venire i regnũ pris mei
nisi p me Deniqz ait Ego sũ via
veritas et vita Neo veit ad patrẽ:
nisi p me Quo igit eos nõ baptiza-
tos i domo mãsionũ pris mãsuros
creditis? cũ nemo vadat ad patrẽ
nisi p xpm qui via ẽ. nemo habeat
vitam etnã nec maneat i veitate
nisi p ipm qui ẽ vita et veritas?
Sine me iqt nichil potestis facẽ
Nã sicut neo veit ad prẽm nisi per
xpm: siliter nemo saluãdus venit
ad xpm. nisi attrahẽte pre. Ipe eñ
dixit Nemo veit ad me: nisi patez

qui misit me attraxerit eum. Et venire
ad patrem et ad filium nemo potest nisi ope-
rante spiritu sancto patris et filii: qui ubi vult
spirat: et gratiam dividit singulis
prout vult. Quam salutem non a se dissoci-
ata sed indivisa manens atque unum po-
tens in homine tota unus deus trinitas opera-
tur. Quisquis ergo opus in se non habet
trinitatis id est baptismum salutare: vitam
eternam cum viventibus sanctis in regno celorum
non potest adipisci. Baptismum enim Christi o-
pus est trinitatis. Quia ipse est dicente
apostolo paulo plenitudo divinitatis: et
non est sicut petrus dicit in actibus apostolorum
in alio aliquo salus. Non enim nomen ali-
ud datum est sub celo hominibus in quo o-
porteat nos salvos fieri. Ecce princeps
apostolorum petrus in veritate loquitur veritatem
in nullo alio nomine hominibus datam sub ce-
lo salutem nisi in Christo: tu in mendacio
das nomen aliud quod salvare possit
parvulos. minime in Christi qui est ut dixi
plenitudo divinitatis nomine baptizatos.
Quisquis enim in Christo tinguitur in nomine patris
et filii et spiritus sancti quod est plenitudo di-
vinitatis: in remissione peccatorum salutis
gratia baptizatur. Et nos inquies sic ali-
quotiens a vobis audivimus in remissi-
one peccatorum tam maiores etate quam parvu-
los baptizamus. Et cum vobis contradic-
tum fuerit a nobis ergo est peccatum in parvu-
lis quod eis in sacro baptismate remit-
tatur: respondetis nullum. tamen in adop-
tione filiorum baptizantur: habet enim in eis
gratia quod adoptet. non habet unda quod di-
luat. propter solam vero simboli formam
ut tradita consuetudo servetur. tinguntur
in remissione peccatorum: maiores autem
qui per usum liberi arbitrii peccata contrahere
potuerunt in remissione peccatorum bapti-
zantur. O ceca corda vestrorum sensuum: O
magisterium quod obvolutum mortaline

bula vobis diabolus propinavit. Quis hoc
catholicorum sapientissimus ferat? Quis
vos non horreat potius nominare quam cre-
dere? ut verbum dei fidele in parte veri cre-
datis in parte mendacii esse predicetis. Id est in ma-
ioribus verax quia vere in remissionem peccatorum
baptizantur: in parvulis autem mendax quia
sine remissione peccatorum tinguantur. Omnino
vel quod a vobis dicitur verum quod dicetur
cum in illo loco ubi veritas Christus in spiritu sancto
baptizans curat omnes. in spiritu sancto ad se veni-
entes peccati vulnere sauciatos deum menda-
cem dicere non timetis. Verba namque
dei sunt symboli verba: non se fefellit de-
us tradens per apostolos suos ecclesie sue
catholice: credentes in remissionem pecca-
torum baptizari. Ut quod enim iussit in remissio-
nem peccatorum: si non facit vere in remissionem
peccatorum. Immo ideo iussit: quia facit. Est
autem deus verax: omnis autem homo mendax. Om-
nino in remissionem peccatorum baptizantur in regno
et parvuli: alioquin non habebunt in regno
celorum vitam. Dimittitur enim eis regene-
ratione spirituali: quod traxerunt ut sepe dixi
ex adam generatione carnali. Stulte he-
retice respice ad ihesum. Qui propterea voca-
tus est ihesus id est salvator: quia sicut dicit
evangelista ipse salvum faciet populum su-
um: a peccatis eorum. Attende edictum ei-
us: Non opus est sanis medicus: sed male
habentibus. Et adversum eum falsum de par-
vulis dicere contremisce: qui eis potius
non sanis sed egrotantibus baptismi
in suo sanguine procuravit. Qui propterea
cathezizantur et exsufflantur baptizan-
di: ut princeps huius mundi diabolus
ex eis foras mittatur. Aut si non nullus
diabolus exsufflatur: cuius opere id est vi-
tio peccati per adam tenentur obnoxii: dici-
te cur imagini dei fit iniuria. Vos vo-
bis opinor quod eis baptismo vero baptizan-
dis minime exsufflatis: ne non imagini

dei sed diabolo faciatis iniuriam. Aut
si exsufflatis nullum ut putatis cri-
men habentibus: quem in eis urgeatis
editicie. Exsufflatur ergo et increpatur
in eis catholica ecclesia opus diaboli? non
quod ipsi sunt: sed quod in ipsis est. Ipsi enim homines
sunt opus dei sunt: quod vero in ipsis est peccatum:
opus est diaboli. Hoc in illis odit deus: non
ipsos opus suum. Ob hoc si in debita gratia
eius per baptismum mundati non fuerint.
penitus christianorum vitam non habebunt
in regnum celorum non ingredientur: erunt autem
illic ubi et catecumini parvuli iudeorum.
Duas sane fides et duo baptismata
vos habere: si ipsi in tenebris ambulan-
tes non cognoscitis: catholicorum nullus
(et n) ignorat. Alia enim fide ut superius
(io) ostendi vobis contradicentibus bap-
tizatis etate maiores. alia parvu-
los: cum scilicet verbo eos in immissione pecca-
torum baptizatis corde non creditis. Illos
vero anathematizantes vos. Paulum
apostolum in quo locutus est christus ausculta-
mus. (ubi) predicantem. et sequimur: qui
unum (idem) corpus et unum spiritum esse dixit
ecclesie catholice in christo unam fidem u-
num baptisma. et unum deum et patrem
omnium qui super omnes et per omnia et in omnibus
nobis. Explicit visio quinta. Incipit dis-
putacio sexta de predestinacione.

Addere etiam hoc quod maxime hu-
ic operi oportet: ut ex vera ca-
lumpnia qua nobis obicere
soletis per illuminacionem gratie salvatoris
veritatem ymmo confutetur: et nostre fidei in-
tegritas comprobetur. Credere nos quippe
vel predicare flagitatis. quia cum lege dei
et prophetis cum evangelio christi et ipsis apostolis
predestinacionem dicamus eo quod deus quosdam
hominum sic predestinet ad vitam regni celo-
rum ut si nolint orare aut ieiunare aut
in omni opere divino vigiles esse eos omnino pe-
rire non posse. nec prorsus debere sibi esse solli-
citos quos deus quia voluit semel iam eligen-
do predestinavit ad vitam: quosdam vero sic
predestinavit in iehenne penam. ut etiam si ca-
dere velint si ieiuniis orationibus omnique se vo-
luntati divine subiecerint in hiis deum non de-
lectari et vitam illis eternam in toto dari
non posse. sic electione predestinatos esse ut
pereant. Deum nos talium operantem persona-
rum esse dicere acceptorem. non miramur vos
de nobis id est homines de hominibus falsa
posse confingere: cum videamus vos sic a dyabo-
lo esse falsatos ut scripturas sanctas et veri-
dicas ad voluntatis vestre intellectum muta-
re nitamini. fidem christi apostolorum predicatione
fundatam evertere. falsum dogma vestrum an-
teponere veritati. Hinc est utique ut non possi-
tis agnoscere veritatem: ymmo hinc est ut cor-
rupti et abhominabiles facti: sitis in vo-
luntatibus vestris. Inclinate igitur aliquantulum
paulisper aurem cordis vestri: et qualiter ministe-
rium predestinationis credamus qualiter vero predi-
cemus audite: curiositatem etiam contradi-
cendi divinis eloquiis deponite. Potestis
enim dono dei veritatem facile reperire: si
contentiosi discipline silencio esse destiteri-
tis. Prius ergo ipsum nomen predestinationis
quid indicet exponamus: deinde esse apud
deum qui sine acceptione personarum est prede-
stinationem divinarum scripturarum aucto-
ritate probabimus. Predestinacio quippe
a premittendo et preveniendo vel preordinan-
do futurum aliquid dicitur. Et ideo deus cui
prescientia non accidens est sed essentia fuit semper
et est: quodquod antequam sit prescit predestinat. Et prop-
terea ea predestinat: quia qualecumque futurum sit
prescit. Ideo et apostolus nam quos prescivit inquit et
predestinavit. Sed non omne quod prescit prede-
stinat. Mala enim tantum prescit et non predesti-
nat: bona vero et prescit et predestinat.
Quod ergo bonum est prescientia predestinat id est
prius quam sit in re preordinat: hoc cum ipso

auctore esse cepit vocat ordinat et dis-
ponit. Unde et sequitur. Nam quos predestina-
vit hos et vocavit. et quos vocavit.
illos et iustificavit: quos autem iustifica-
vit illos et glorificavit. Iam igitur apertius
disseramus quod loquimur: quo humanum
genus prescientia sua et predestinatione deus
in quo iniquitas non est vtat. Masse itaque
humani generis que in adam et eva prevarica-
tione dampnabilis mortalisque facta est.
non conditione divina generaliter sed ex debi-
to pena cruciatur cumque iehenne debetur:
venia vero non merito sed dei iusti iu-
dicis misericordie largitate confertur. Quia vero
iustus et misericors deus prescivitque est futu-
rorum ex hac dampnabili massa non perso-
narum acceptione. sed iudicio equitatis
sue irreprehensibili quos prescit misericordia
gratuita preparat id est predestinat ad vi-
tam eternam: ceteros autem pena ut predixi de-
bita punit. Quos ideo punit: quia
quod esset futurum prescivit. Non tamen punien-
dos ipse fecit vel predestinavit: sed tamen
ut dixi in dampnabili massa prescivit.
Quod si a me queris scire cur duos ita
differenter deus faciat si acceptor perso-
narum non est quia generaliter aut punire
debet iusticia aut misericordia liberare: inter-
de cum paulo primo si audes arguere pau-
lum qui dixit christo in se loquente O ho-
mo tu quis es qui respondeas deo? Num-
quid dicit figmentum ei qui se finxit: ut-
quid me sic fecisti? An non habet pote-
statem figulus luti ex eadem massa facere
aliud quidem vas in honorem: aliud vero
in contumeliam? Ego autem hoc dico quod
dixi quia quidquid deus agit misericorditer
iuste sancteque facit: quia solus ipse pre-
sciendo scit quod homo nesciendo nescit.
Quis enim cognovit sensum domini qui in-
struat eum? Aut quis consiliarius eius fuit?
Aut quis prior dedit ei? et retribuetur ei?

Aut quis dicet ei quid fecisti? Non potest tamen
dici iniustus deus aut solum misericors: sed iustus
et misericors. Sic legimus: sic credimus: pro-
pterea quando illi cum david misericordiam et iudi-
cium cantamus: metuentes non interrogamus
que sit voluntas eius in iudiciorum misericordia con-
querentes. Quod si adhuc curiositati tue quam
contentionis curru raptus per questionum cam-
pos inanis efferris hec minime in sa-
sufficit: audi et alia que de altitudine
divitiarum sapientie et scientie dei expavescentes
incomprehensibilia iudicia eius et investi-
gabiles vias ipsius sola tamen fidei consi-
deratione proferimus. Quia si scrutari
voluerimus secretum dei quod iusticie ipsius
solius notum est comprehendere non valemus: et
impletur nobis in quod est scriptum Defecerunt
scrutantes scrutatione. Quia ne
Quia accedit inquit homo ad cor altum
et exaltabitur deus. Sed forte cum sitis incom-
prehensibiles iudiciorum dei esse vos compre-
hensibiles iactitatis: melius sed deo
placentes quam paulus apostolus qui esse incompre-
hensibilia per spiritum sanctum eius ut iudicia
predicavit. Pandit itaque quoniam bar-
baria dictio ut dictum est a paulo et
ba predicantibus verbum dei in illustris in prete-
ritis generationibus dimisit omnes gentes in-
gredi vias suas ut in ydolatria simu-
lachrorum perirent et unam tamen gentem
id est iacob elegit sibi dominus et israhel
in possessionem sibi cui soli utique legem
ad cognoscendum se postpositis ut dixi
ceteris generationibus dedit: vel cur iterum
amissio facta est iudeorum ut mundi fieret
reconciliatio id est omnium gentium sicut di-
cit apostolus Si enim amissio eorum reconci-
liatio est mundi? que assumptio nisi vita ex
mortuis? Quasi impossibile erat deo
omnipotenti uno tempore universo mundo le-
gem dare salutem gratie christi conferre:
vel ut cito dicam ab initio lapsus ade

id agere quod diuisitate temporum fieri eius arbitrio credit. Docere etiam quare misso ab spiritu sancto paulo et barnaba portare nomen domini salutis causa in gentibus cum transirent predicantes frigiam et galacie regionem vetiti sunt a spiritu sancto loqui uerbum in asia. Et cum venissent in misiam volentes ire in bithiniam: non permisit eos inquit spiritus ihesu. Sciebat inquies deus quia credituri non essent et ideo non eos ire permisit ad loquendum uerbum. Stulte. deus est qui iustificat impium non preuenit humana uoluntate: sed ipse preueniens hominis uoluntatem misericordia sua. Deus enim inquit meus misericordia eius preueniet me. Audi et alium prophetam dicentem. Conuerte me domine et conuertar: sana me et sanabor. Vnde et apostolus iustificati inquit gratis per gratiam ipsius: per redemptionem que est in christo ihesu. Audi gratis: et tace de meritis. Prohibitio ista sancti spiritus aliud nobis ostendit? quod uerbum domini ihesu dicentis in evangelio spiritus ubi vult spirat. Hic cognita sunt pande aliquid: quare ubi vult et non ubique. Dicite etiam quare predicantibus predictis paulo et barnaba anthiochie a pisidie iudeis ac gentibus salutem nullus credidit: nisi quos ex inde dominus preordinauerat ut crederent. Sic enim de ipsis pagina sancta testatur. Et crediderunt inquit quotquot erant preordinati ad vitam eternam: hoc est predestinati. Ecce in omnibus que ex auctoritate diuina protulimus: habes misericordiam et iudicium. Et certum est quia personarum acceptor non est deus: nec cuiusquam personam veneretur. Descende igitur si vales in profundum misericordie dei: ascende si sufficias in altitudinem iustitie iudicii eius. Distendere in longitudinem et latitudinem inuestigabilium viarum eius. et si aliquid penetraueris: hec nobis tam metuenda et incomprehensibilia secreta de quibus paulus expauit ipse intrepidus pande.

Si autem ut supra diximus iactatus curru uaniarum questionum. cadis in fluctus vane contentionis et veluti nauis deserta gubernaculo per diuersa et incognita litora volueris. nec prorsus ubi properas enauigare potes reuertere et sede in portu fidei catholice: ubi te nulla possit fluctuose curiositatis tempestas turbare uel mergere. Quantumlibet enim scire coneris: iudicia dei comprehendere non vales nec valebis. Quia sicut nemo scit hominum que sunt hominis nisi spiritus qui in ipso est: ita et que dei sunt nemo scit nisi spiritus dei. Si qua ergo attingere valuerimus: non nostra sollertia sed dono sancti spiritus reuelata esse debemus agnoscere. Si autem scire non datur quod supra nos est: nec a nostra pusillitate queratur. Precipitur enim ei ab scriptura sancta. Altiora te ne quesieris: et fortiora te ne scrutatus fueris in vanitate. Et altum sapere noli: sed time. Timendum est prorsus et venerandum profundum dei: quod nos rite fatemur inuestigare non posse. Omnia inquit in mensura et numero et pondere constituisti domine. Quis igitur hanc mensuram hunc numerum et hoc pondus dei sufficiat comprehendere? ut constitutiones eius vniuersas in hiis tribus definitionibus valeat enarrare. In mensura puto quod consistet qualitas. in numero quantitas: in pondere ratio perequata. In iudicio et misericordia dei constat. quia in hiis duobus terminis sanctis conclusa sunt: in quibus per hec mundum constituit gubernat et iudicaturus est. In hiis deus iudex iustus comprehendi non potest: non potest reprehendi. Omnia ergo que supra diximus uel dicemus in claustro horum trium nobis nunc abscondita latent: que solis clauibus iudicii et misericordie dei tunc reserabuntur ut sciatur quando in aduentu domini illuminabuntur abscondita tenebrarum et reuelabuntur consilia cordium et

laus sit vnicuiqz a deo vl pena. O-
portet igit ut ad ea q supi9 disputare
cepim9 reuertam. Diximus naqz de
dampnabili humani gnis massa
deu preсasse mia no meritis quos
elcone gre pdestinauit ad vita. ce-
teros vero qui iudicio iusticie ei9 ab
hac gra efficiunt exptes pstasse tm
uicio pprio perituros. no ut puiret
pdestinasse: sed ut dixi qs i opa ipi-
etatis et mortis pstiuit non pordi-
nauit nec compulit In quibz deu ad
ad iracundia puocantes salutis fide
aut pdicata sibi accipe noluit. aut
deo iudice no pnt vel accepta ma-
le vtitur: et ob hoc traduntur i repro-
bu sensu. ut faciat ea q no conueit. hijs
pena pdestinata ee rite fatem. Qd
ut pbari valeat: solu vero i exemplu
suffice iuda. Huic ei deus cu pstisset
i vicijs pprie uoluntatis pessimu fo-
re id e electoe discipulat9 sui bene a
xpo conseruenda male usuru et auari-
cia ardete pcio iudeis dnm tradituru.
pena ei pdestinauit ex merito: di-
cete p dauid spu sco. Deus laude me-
am ne taceas qa os pcoris et os do-
losi sup me aptu e: id e iude vl iude-
oru i xpo Jude: cu dicat qd vultis m
dare et ego vobis eu trada Et post
pecunie sponsione dans signu tradi-
tionis. qmcuqz inquit osculat9 fuero ipse
e tenete eu: ideo sup me ait aptu
e Cu ei dedit osculu: ore doloso ape-
ruit que teneret. Judeoru quoqz: cu
eu volentes dolo pde ut euangeliu
pandit clamauerut dicetes cruci-
fige crucifige. Et p9 pusillu seqtur
Constitue sup eu pccore id e sup iu-
da: et diabol9 stet a dextris ei9 Cu iu-
dicatur exeat condepnat9 et oro ei9 fi-
at i pcctm: Fiat dies ei9 pauci et

episcopatu ei9 accipiat alter Et p9 certa
q de eo sequuntur. Pro eo inquit qd no est
recordat9 facere miam et psecut9 e
hoiem paupem et egenu et compun-
ctu corde morti trade: et sequencia
reliqua q i ei9 pdcta sut pena Na
sicut narrat liber actuu aplor de
eo pdcta et i ipso copleta ee satis pro-
bat aplus petr9: cu loco ei9 vnu ex
hijs qui cu aplis congregati erat
ppter testioniu resurrectois ihu
subrogari opte denuciat dicens
Viri fratres optet impleri scripturam
qua pdixit spus scus p os dauid
de iuda qui fuit dux eor qui compre-
henderut ihm qui connumeratus erat
i nobis et sortitu9 e sorte ministerij
huius: et hic quide possedit agru de
mercede iniqtatis et suspensus cre-
puit medi9. et diffusa st oia viscera
ei9 Notu at fcm e oibz habitanti-
bus ihrlm: ita ut appellaret ager
ille lingua eor acheldemach hoc e
ager sanguis Scriptu e ei i libro
psalmor Fiat comoraco ei9 deserta
et no sit qui inhabitet i ea: et epatu
ei9 accipiat alter Et post pauca se-
quencia. statuerut inquit duos. io-
seph qui vocabat barsabas qui cog-
noiat9 e iustus et mathia: et orantes
dixerut Tu dne qui corda oium nosti
ostende que elegeris ex hijs duo-
bus accipere locu ministerij huius et
apostolatus: de quo puaricat9 e iudas
ut abiret i locu suu et cetera Ubi ergo
commemoraco oper ei9 malor a sco fit
spu i psalmis puisqz eet: pstat9 esset
no fctus. qd talis aduers9 filiu dei
futur9 eet Si ei fact9 eet inculpabilis
eet et dei opificio imputaret no iude:
iniusta etia i eo plata dapnaco eet.
Sed absit hoc a summo bono iudice

auctore oīm bonorū deo. dapnato-
re vō auctorū malor. Quia mala
uide ut p̄dixi p̄sciuit nō fecit. Et tn̄
i quibꝫ p̄sciuit iusto iudicio tradēs
eū ī reprobū sensū ut īplet p̄misit:
et iō p̄misit qa p̄ spm̄ scm̄ periturū
an̄ prediyit. Quia sicut xp̄m opor-
tebat pati p iudā p̄tinēte p̄ ꝓphās
spū scō: ita optebat p̄ire iudā eodē
scō spū p̄dicante. De eo ei dcm̄ est.
Nemo periit nisi filiꝰ pditōis. Nam
penā illi p̄destinatā pro malis suis
in quibꝫ ut sepe dixi p̄scitus ē tn̄
nō predestinatus. illic plane agnosci-
mus ubi de eo dicit ab ap̄lo petro
ut iret ī locū suū: tn̄slato scilꝫ ī al-
terū honore ep̄atus eiꝰ: uł certeā ubi
legit̄ q dapnatꝰ sit an̄q̄ dāp natꝰ
scdm̄ id qd disputacōe p̄diximꝰ. Ta-
lis ergo perituror oīm causā est:
licet culpa sit a culpa dissilis. Verū
at ēē qd diximꝰ licet plene sit dis-
putatū id ē perituris penā ēē pre-
destinatā: audi petrū ap̄lm tū fu-
turos ēē pseudos ꝓphās et magistros
mēdaces et apostatas ī ecclia dicit
sicut fuerūt ī ꝑplo vetere qbꝫ iudici-
ū īquit iā olim nō cessat: et pdicō
sibi dormitat. Itē iudas ap̄lus
subintroierūt ait qdā hōies qui olī
p̄scripti sūt ī hoc iudiciū ipm̄: gram
dn̄i nr̄i tn̄sferētes ī luxuriā ī solū
dn̄atorē dn̄m ihm̄ xp̄m negātes.
Et dn̄s ī euāgelio pctōribꝫ Ite in
ignē eternū: quē parauit pater meꝰ
diabolo et āgelis eiꝰ. Pdestinatꝰ
ait Venite bn̄dci p̄ris mei: Pcipite
regnū paratū vobis ab origīe mūdi.
id ē p̄destinatū. Tenēda igit̄ ē ītō
cūsse huiꝰ disputacōis regula que
diuinis testioniis claruit pctōres in
malis ꝑp̄riis an̄q̄ essent ī mūdo p̄-

scitos ēē tn̄ nō p̄destiatos. Penā at
eis ēē p̄destinatā scdm̄ qd p̄sciti st̄:
puulos quoqꝫ nō renatos ex aqua ꝛ
spū scō p̄destiate pene ēē obnoxios.
qui p̄sciti sūt nō ꝑp̄riis uolūtatibꝫ q̄
rū nulle st̄ bone uel male nisi tn̄ ī ade
pctō qd traxere nascētes et ī hoc ma-
nētes soluerūt tēpus vite p̄sentis.
Quid ei de hiis iudiciū iusticie faci-
at quibꝫ mīa nō subueīt. Qui pura
fide credit dicēti dn̄o qui nō mādu-
cat carnē meā et nō bibit sanguinem
meū nō habebit ī se vitā ītelligit et
a cōtencōe recedit: qui vō scdm̄ ꝑpo-
situ dei viuūt p̄scitos ēē et p̄destiatos.
elcōe ꝯstituite grē eiꝰ et regnū eis celor
ēē p̄destiatū sine dubitacōe dicendū
ē. Hoc ei ap̄lus paulꝰ pbat. cū an̄ eos
p̄destiatos et electos ēē testat̄ q̄ mū-
dus ꝯstitueret̄: qui scribēs ephesiis
dicit Sicut elegit nos ī ipo id ē ī xp̄o
an̄ mūdi cōstitucōēz. ut essemꝰ sci et
īmaculati ī conspcū eiꝰ ī caritate:
qui p̄destinauit nos ī adoptionem
filior p ihm̄ xp̄m ī ipm̄. Taceat hu-
ma lingua nec ꝑ̄sus ī predestiacōe
de meritis extollat̄: attēdat dictū
an̄ cōstitucōem mūdi. Diuine uolūta-
tis ē hoc donū: nō huane fragilita-
tis meritū. Deiqꝫ attende qd seq̄t̄.
In quo habemꝰ ait redēpcōem per
sanguinem eiꝰ ī rmissionē pctōr scdꝫ
diuicias gracie eiꝰ q̄ supħabūdauit ī
nobis in oī sapīa et prudētiā: ut no-
tū faceret nobis sacramētū uolūta-
tis sue scdm̄ bonū placitū eiꝰ qd ꝑ-
posuit ī eo ī dispensacōe plenitudis
tēporū īstaurare oīa ī xp̄o q̄ ī celis
et q̄ ī terra st̄ ī ipo ī quo etiā p̄destiā-
ti scdm̄ ꝑpositū eiꝰ qui oīa opatur
scdm̄ consiliū uolūtatis sue ut simꝰ
ī laudē glorie eiꝰ qui ante sperauimꝰ

ī xp̄o Audi scd̄m diuicias grē ei⁹ que
suphabūdauit ī nobis: id ē qua p
uenit nos Vt qd̄. Vt notū faceret
nobis sacramentū uolūtatis sue Au
di qui oīa opatur: scd̄m cōsiliū vo
lūtatis sue Nuq̄d mee ul tue aut
alteri⁹. ut meritis cōstet. Absit Sz
sue qua etiā ī hijs quos p̄destinat
opera bone pparat uolūtatis ut in
hijs ābulent: scd̄m qd̄ itē ī eadem
eplā dicit Grā ei estis saluati p fi
dē et hoc nō ex vobis. dei donū est.
nō ex opibz ne q̄s glietur: ipi⁹ enī
sum⁹ factura creati ī xp̄o ī opibus
bonis q̄ pparauit d̄s ut ī illis ābu
lem⁹ Audi ī opibz bonis q̄ ppara
uit de⁹ ut ī illis ābulem⁹ Audi ī
opibz bonis q̄ pparauit d̄s Et si qd̄
te boni posse vides age grās ppa
rāti qd̄ potes. nō ppric uolūtati. q̄
oīno sine illo nichil potes. q̄ dixit.
Sine me nichil potestis facē Nolite
itaq̄z putare q̄ hec hui⁹moī dicē
tes liberū uolūtatis āputem⁹ ar
bitriū cū tñ constet ea q̄ loq̄mur
ex auctoritate dina pendē. uelut
nobis calūpniā obicitis q̄ opandi
bona optē esse ī dei pposito sollicitos
phibeam⁹: qn̄ poci⁹ qui se dono grā
tie ad dei miām senciūt ptinē hor
tamī optē ī caubē orōnibz obseruacōi
bus ieiunijs vigilijs oīq̄z opi uo
lūtatis dine Predestīati s ei dicit
aplis cū tñ gnale sit qd̄ illis dicit
a xp̄o p̄destinato scd̄m carnē ex seīe
dauid Pdestinate at scd̄m potētiā
dei pris cū p̄re et spū sc̄o Vigilate
et orate: ne ītretis ī teptacionē I
tē vigilate oī tpe orātes. ut dignī
habeamū fugere ista oīa q̄ futura st̄:
et stare añ filiū hoīs. Itē cōtendite
ītrare p angustā portā. Itē vos a

mici mei estis. si feceritis q̄ ego p̄cipio
vobis: et mlta alia q̄ longū ē enar
rare Sed ut sup⁹ memoraui qui eis
dixit sine me nichil potestis facē pe
ipm̄ q̄ iubet pñt facē. hui⁹moī in
xp̄o esse electos dei ait apls ī quo et p̄e
destinati sūt scd̄m ppositū ei⁹ qui oīa
opat. Intellige dictū qui oīa opatur:
et crede op⁹ esse dei opa eoz qui am
bulāt scd̄m ppositū dei Qui ergo abs
q̄z p̄destinacōis gracia sūt id ē alieni
a pposito dei et pdurāt ī opibz malis
si etiā ex hac vita migrauerūt nō e
os dicim⁹ ut vos putatis ita a deo
hoīm opifice ordīatos ut perirēt. ita
q̄ ipe illis mores male vite cōtulerit:
ipe ad oē opus mortis ītus p̄pa
rauerit Absit hoc a dino pposito Mā
dāt volēs īq̄tatē ipe ē de⁹. nec māda
uit cuiq̄ īpie agē: nec alicui dedit
laxamentū peccādi Fecit eī ut essent
oīa: et sanabiles nacōes orbis terra
rum Inuidia āt diaboli mors ītrouit ī
orbē terrarū: imitāt autē illū qui
st̄ ex pte illi⁹ Nec dicim⁹ ut fingit
tis et si credere volūt ul bonis opi
bus dei vacare deū illis hoc nolle
pstare: cū hui⁹moī velle dei sit do
nū Si ergo ex deo ē qd̄ volūt: volē
de⁹ pstīn fieri qd̄ donauit Si āt ex
deo nō ē sed ē de iactātia ppric uo
lūtatis qua se meritis deū estimāt
pmeri. maīfeste qd̄ volūt capere
nō pnt: q̄a nō volentis īquit aplis
neq̄z currētis sed miserētis est dei.
Et q̄a nō pt̄ hō a se facē q̄d q̄ nisi
illi datū fuit desup. nō hoc agit de
sūme bon⁹ malicia sz iusticia: nō
psonarū acceptōe. sz causaz secre
tarū discrecōe. Nouim⁹ nō nulq̄ ā
dam volētes et ne vite fidē accipe
re adipisci. quosdā āt nō: aliq̄s etiā

nolentes consequi tunc eis divina gratia ut velint mutaverit voluntatem. aliquos novimus: aliquos etiam perfectos ex labore multorum annorum prolapsos in ultimo vite sue perisse: aliquos vero ab ineunte etate sua in omni scelere et dampnabilitate usque ad decrepitam etatem perdurasse et repente celitus insperata salute raptos esse ad requiem regni celorum. Novimus etiam parvulos quibus usus liberi arbitrii non est ut de bonis aut malis eorum meritis iudicemus parentum manibus ad gratiam sacri baptismatis deportatos: et tamen in uno eorum per manus sacerdotis misterium fidei adimpleretur: aliquotiens alterum in parentum manibus factum exanimem fraudatum gratia salvatoris. Quis sapiens et intelliget hec aut quis ydoneus erit horum reddere rationem? Dicamus tamen cum david. Iustus dominus in omnibus viis suis et sanctus in omnibus operibus suis: et quam magnificata sunt opera tua domine. nimis profunde facte sunt cogitationes tue. Dicamus etiam cum paulo. O altitudo divitiarum sapientie et scientie dei: quam incomprehensibilia sunt iudicia eius et investigabiles vie eius. Sed si adhuc hac reddita ratione vultis esse contentiosi nec acquiescere veritati: nobis tamen eo quod male de deo iusto et misericordissimo sentiamus calumpniari desinite: sed ipsum potius dominum christum cuius evangelium sequimur si audetis arguite cum illo invicti animi intentione litigandi. Illi quod absit male sensisse de deo presumite calumpniam qui ait. Multi quidem vocati pauci autem electi. Et nemo potest venire ad me nisi pater qui misit me attraxerit eum. Et iterum. Nemo potest venire ad me nisi datum ei fuerit a patre meo: et non omnes capiunt verbum nisi quibus datum est: cetera etiam quam plurima. Falsum est ergo inquies quod ait apostolus de deo: qui vult omnes homines salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire. Omnino non est falsum: quia omne quod vult deus facere potest: nec prorsus humana voluntate impeditur quod vult. Sed quero a vobis ut dicatis quare deus qui vult omnes homines salvos fieri quorundam ut dicit ysaias propheta excecat oculos ne videant: et obdurat corda ne intelligant ne convertantur et sanentur. Quod verum esse evangelista iohannes confirmat dicens de iudeis. Propterea non potuerunt credere: quia dixit ysaias. Excecavit oculos eorum et induravit cor eorum: ut non videant oculis et intelligant corde: et convertantur et sanem eos. Item in evangelio secundum marcum cum ihesum interrogaverunt discipuli sui de parabola scis vobis inquit datum est nosse misterium regni dei. illis autem qui foris sunt in parabolis omnia fiunt: ut videntes videant et non videant et audientes audiant et non intelligant neque convertantur et dimittantur eis peccata. Dicite igitur quare deus qui acceptor personarum non est et vult omnes salvos fieri aliorum corda reserat ad credendum. oculos illuminat ad videndum et ad sciendum misterium regni celorum quo scilicet salvi fieri possint: aliorum vero ut lectionis textu predixi involvens in parabolis veritatem obtundit cor. excecat oculos claudit aures ne evangelium salutis agnoscant. ne in remissionem accipiant peccatorum. Dicite queso qualiter hec loca evangelii accipitis: docete quid hic de deo qui vult omnes homines salvos fieri sentitis. Ecce iam omnes generaliter salvi non sunt: cum aliis datur via nosse salutis aliis non datur. Hec itaque cum faciat deus non personarum acceptione facit non iniusticia: sed iusticia inenarrabili et mira indebita. Omnino vero hinc liquido utraque possumus dicere nichil valemus: credamus tamen verum mortis

ex iudicii uolūtate pendē. Ne qsq̄ aūt
āt putaret dī no vicio fieri nō omes
saluari: dicit aplus qui volt oēs hoīes
saluos fieri. Quapp̄ter oēs hoīes qui
saluātur. deo volente saluāt̄. Deus
eī nr̄ de9 saluos faciendi et dn̄i exit9
mortis. Et quia ira ī furore ei9: ⁊ vi
ta ī uolūtate ei9. Intelligite itaq̄ʒ ī
furore iusticiā: ī uolūtate miaz. Pre
destinacoēm igit̄ negare quā apud
deū ēē breuit̄ pbauim9: īmanis blas
phemia ē. Quā nō tm̄ sicut soletis di
cere ī aplis debem9 accipē: sʒ et in
p̄riarchis et pphetis et martiribʒ et
cōfessoribʒ ī oībus sc̄is et digne seru
ientibʒ deo. Hinc nemo glorietr̄ nemo
desperet: solg eī dn̄s sat qui sit ei9. In
q̄tu āt possum9 oēs hoīes ad bonū
opus exhortem̄: nulli despacionē
dem9 p uice orem9: ī cōspcū dei nr̄i
humiliem̄ dicētes fiat uolūtas tua.
Ipi9 ēit ptātis iudiciū ī nobis debitū
mutare dapnacoīs: graciā pdestia
cōnis ī debitā proga⁊re.

Explicit yponosticon id ē cōmēcorato
riū siue mēoriale bt̄i augusti epi. cō
tra pelagianos seu celestianos.
Dicit̄ āt yponosticon liber abbreui
atus vl̄ abbreuiacō lōge materie.

Incipit retractacō bt̄i augusti epi.

Venit etiā tūc ī man9 me
as quidā liber pelagii:
ubi hoīs naturā cōtra
dei grāā qua iustificat̄
īpius. et qua xp̄iani su
m9 quāta potuerit argumētacōe
defendit. Librū ergo quo huic respō
di defendēs graciā cōtra naturā nō
sed p quā natā liberat̄ et regit̄: de
natura et grā nūcupaui. In quo ubi
q̄dā q̄ uelut sixti romani epī ⁊ mr̄is
pelagi9 posuit ita defendi. tāq̄ vere
ra eiusdē sixti esset: id eni putaueā.
sed postea legi sixti phī ēē. nō sixti
xp̄iani. Hic liber sic īcipit. Librū q̄m misistis
Explicit retractacō. Incipit liber de natura et grā
Librū quē misistis carissi
filii timasi ⁊ iacobe
īter missis q paululū
ī manibus erāt curis
quidē sʒ nō mediocri
intencōe plegi: et vidi hoīem zelo ar
dētissimo accēsū aduus eos qui cū ī suis
pctīs huānā uolūtatē debeāt accu
sare. naturā poci9 accusātes homi
p illā se excusare conāt̄. nimis exar
sit aduūsus hāc pestilēciā quā etiam
litarū sclārū auctores grauiter argu
erūt exclamātes. Fallo q̄rit̄ de natā
sua gen9 huanū. Hāc prorsus etiam
iste sentēciā q̄tis potuit īgenii viri
bus aggrauauit. Verūptm̄ timeo ne
illis poci9 suffraget̄ qui zelū dei habēt
sed nō scdm̄ sciam. Ignorātes eī dei iusti
ciā et suā volētes cōstituē iusticie dei
nō st̄ subiecti. Que sit āt iusticia dei
qua hic loqtur cōseqter apit adiūges.
Finis eī legis xp̄s ad iusticiā oī credē
ti. Hāc itaq̄ʒ iusticiā dei nō ī pcepto le
gis quo timor ītuitr̄. sʒ ī adiutorio grē
xp̄i ad quā solam vtilit̄ uelut legis

pedagogi timor ducit cōstitutā esse
qui itelligit: ipse itelligit q̄re sit xpi-
anus Nā si p lege iusticia: g° xpus
gratis mortu9 est Si at nō gratis mor-
tu9 ē: i illo solo iustificat' ipi9 cui crede-
ti i eū qui iustificat ipiū deputat' fi-
des ad iusticiā Omes eī peccauerūt
et egēt glā dei: iustificati g̃tis p sāguinē
ipi9. Quicq3 at putatur nō ptinē ad
hos oēs qui peccauerūt et egēt glā dei:
pfco nullā necitatē habet ut xpiani
fiat; qa nō ē op9 sanis medic9 s3 eg°-
ij. rantibz. vn nō venit ille vocare iustos:
s3 pctores At p hoc natā huāni gn̄is
ex illi9 vni9 pvaricatoris carne pcre-
ata. si pt sibi suffice ad iplendā lege
pficiendāq3 iusticiā. de pmio debet
ee secura hoc ē de vita etna: etiā si
i aliqua gēte . aut aliquo supiore tpe.
fides eā latuit sanguis xpi. Nō eī in-
iustus ds qui iustos fraudet mercede
iusticie: si eis nō ē adnūciatū sacrm
diuinitatis et huānitatis xpi: qd mai-
festatū ē i carne Quo eī crederet qd
nō audierūt: aut quo audiret sn̄ pdi-
cāte Fides eī ex auditu sic scptū ē:
audit9 at p ūbū xpi Sed dico iqt Nō
qd nō audierūt: In oēm trā exiuit
son9 eoz et i fines orbis tre ūba eoz.
Sed anq̃ hoc icipet fieri anq3 deniq3
usq3 ad fines toti9 orbis tre pdicatō
ipa pueniret. qm nō desūt adhuc ul-
time gētes licz ut phibet paucissime
qbz hoc nōdū fuat pdicatū: qd fuat
huāna natura uel qd fecit q ul an
nō audierat hoc futurū ul adhuc
nō cōperit factū: nisi i credendo in
deū qui fecit celū et trā A quo z se fac-
tā natālit sentit: et recte viuēdo ei9 i-
pleat volūtatē. nulla fide passiōis xpi
z resurrectōis ibuta Quod si fieri potu-
it aut pt: hoc et ego dico qd de lege

dixit aplus Ergo xpus g̃tis mortu9 ē.
Si enī hoc ille dixit de lege quā acce-
pit gens vna iudeoz: q̃to iusti9
dicitur de lege nature quā accepit
vniuersū gen9 huānū. si p naturā
iusticia. ergo xpus g̃tis mortu9 ē:
Si at xps nō g̃tis mortu9 ē. g° oīs
huāna nā iustificari et redimi ab
ira dei iustissimā hoc ē a vīdictā nullo
mō pt: nisi p fidē et sacmētū san-
guis xpi Natā quippe hoīs pmit9 Ca. iij.
inculpata: et sn̄ ullo vicō creata ē
Natā vō ista hoīs qua vn9q'sq3 ex
adā nascit' iā medico idiget: quia sana
nō ē Oia quidē bona q̄ habet i co-
formatōe vite sensibz et mēte: a
sūmo deo habet creatore z artifice
suo. Viciū vō qd ista natālia bona
cōtenebrat et ifirmat: ut illūiatione
et curatōe opus habeat. nō ab iculpa-
bili artifice cōtractū ē: s3 ex origiāli
pcō qd cōmissū ē libero arbitrio Ac
p hoc natura penalis: ad vindictā
iustissimā ptinet Si eī iā sum9 i xpo
noua creatura: tn̄ eram9 natā filij
ire sicut et ceteri Deus at qui diues
ē i mīa: pp̄ter nimiā dilcōnē qua di-
lexit nos cū essem9 mortui delictis
cōuiuificauit nos xpo: cui9 gratia
salui sum9 fcī Hec igit xpi gr̄a sine Ca. iiij.
qua nec ifantes neq3 etate grandes
salui fieri pnt: nō meritis redditur
sed gratis dat' ; pp̄ter qd gr̄a noiat'.
Iustificati iquit gratis p sanguinē ipi9
Vn hij q nō p illā liberant siue q2 audire nōdū
potuerūt siue q2 obedire noluerūt siue etiā cū p
etatem audire nō possent lauacrū re-
gnatōis qd accipe possent p qd salui
fierēt nō acceperūt: iuste utiq3 dāp-
nant' q2 sn̄ pcō nō sunt: ul qd origialit
traxerūt ul qd malis moribz addide-
runt Omes enī peccauerūt siue i adā

Ca. v. sine i seipsis: et egent gloria dei. Uniuersa
igitur massa penas debet. Et si omnibus
debitum dampnationis supplicium redderetur:
non iniuste procul dubio redderetur. Qui
ergo inde per gratiam dei liberantur: non
vasa meritorum suorum. sed vasa misericordie
nominantur. Cuius misericordie: nisi illius qui christum
ihesum misit in hunc mundum peccatores sal
uos facere quos presciuit et predestinauit et
vocauit et iustificauit et glorificauit.
Quis igitur usque adeo dementissime insani
at ut non agat ineffabiles gratias misericordie
quos voluit liberantis: qui recte nullo
modo posset culpare iusticiam vniuersos
Ca. vj. omnino dampnantis. Hoc si secundum scriptu
ras sapiamus non cogimur contra christianam
gratiam disputare: et ea dicere quibus
demonstrare conemur naturam humanam
neque in paruulis medico indigere quia sana
est: et in maioribus sibi ipsam ad iusticiam
si velit posse sufficere. Acute quippe vi
dentur hec dici: sed in sapientia verbi qua eua
cuatur crux christi. Non est ista sapientia desursum
descendens. Nolo quod sequitur dicere: ne a
micis nostris quorum fortissima et celerrima
ingenia non in peruersum sed in directum currere
volumus facere existimemur iniuriam
Ca. vij. Quanto igitur zelo accensus est libri huius
quem misistis conditor. aduersus eos qui
peccatis suis patrocinium de nature humane per
quirunt infirmitate: tanto et multo arden
tiore zelo nos oportet accendi. ne eua
cuetur crux christi. Euacuatur autem si aliquo mo
preter illius sacramentum ad iusticiam vitam
que eternam peruenire posse dicatur. Quod in li
bro isto agitur. Nolo dicere ab sciente: ne
ille qui eum scripsit nec christianus quidem
habendus iudicetur: sed quod magis credo
a nesciente magnis sane viribus. Sed
eas sanas volo: non quales freneticorum ha viij.
bere consueuerunt. Nam prius distinguit ali
ud esse querere an possit aliquid esse quod ad so

lam possibilitatem pertinet: aliud vtrum ne
sit. Hanc distinctionem veram esse nemo am
bigit. Consequens enim est: ut quod est. esse potu
erit. Non est autem consequens: ut quod esse po
tuerit etiam sit. Nam et dominus lazarum suscitauit:
sine dubio potuit. Quia vero iudam non
suscitauit. numquid dicendum est non potuit:
Potuit ergo sed noluit. Nam si voluisset:
eadem etiam hoc potestate fecisset: quia et filius
quos vult viuificat. Sed hanc distinctionem et
veram atque manifestam: quo tendat et
quid efficere conetur aduertite. Nos inquit
de sola possibilitate tractamus. de qua
nisi quid certum constiterit: transgredi
ad aliud grauissimum esse atque extra
ordinem ducimus. Hoc versat multis
modis et sermone diuturno: ne quis
eum aliud quam de non peccandi possibilita
te querere existimet. Unde inter multa quibus
id agit etiam hoc dicit. Idem iterum repe
to. Ego dico posse esse hominem sine pecca
to. Tu quid dicis. Non posse esse hominem sine
peccato. Neque ego dico inquit hominem esse
sine peccato: neque tu dicis non esse hominem
sine peccato: de posse et non posse. non de esse
et non esse contendimus. Deinde nonnulla
eorum que aduersus eos de scripturis proferri
solent: ad istam questionem non pertinere in qua
queritur. possit ne an non possit homo esse sine
peccato ita commemorat. Nam nullus inquit mun
dus est a sorde. et non est homo qui non pec
cet. et non est iustus in terra. et non est qui faciat
bonum: et cetera huiusmodi similia inquit ad non esse
non ad non posse proficiunt. Huiusmodi enim
exemplis ostenditur. quales homines quidem
tempore aliquo fuerint: non quod aliud esse
non potuerint. Unde et iure inueniuntur
esse culpabiles. Nam si ideo tales fuerunt
quia aliud esse non potuerunt: culpa ca
rent. Videte quid dixerit. Ego autem dico si
nullum natum in eo loco. ubi ei non potuit
per christi baptismum subueniri mors pre

uetu ideo tale fuisse id est sine lavacro regenerationis exisse quia esse aliud non potuit. Absolvat ergo eum et aperiat ei contra sententiam domini celorum regnum. Sed non eum absolvit apostolus qui ait Per unum hominem peccatum intravit in mundum et per peccatum mors et ita in omnes homines pertransiit in quo omnes peccaverunt. Recte ergo eadem dampnatione que per universam massam currit non admittitur in regnum celorum quamvis christianus

ix. non solum non fuit sed nec esse potuerit. Sed non dampnatur inquiunt quia in adam peccasse omnes non propter peccatum nascendi origine attractum sed propter imitationem dictum est. Si ergo ideo dicitur adam auctor omnium qui subsecuti sunt peccatorum quia primus peccator in hominibus fuit cur non potius abel quam christus ponitur caput omnium iustorum quia primus in hominibus iustus fuit. Sed de infante non loquor. Iuvenis vel senex in ea regione defunctus est ubi non potuit christi nomen audire: potuit fieri iustus per naturam et liberum arbitrium an non potuit. Si potuisse dicunt: ecce quod est crucem christi evacuare, sine illa quemquam per naturalem legem et voluntatis arbitrium iustificari posse contendere. Dicamus et hic: ergo christus gratis mortuus est. Hoc enim omnes possent etiam si mortuus ille non esset. Et si iniusti essent quia vellent essent non quia iusti esse non possent. Si autem sine christi gratia iustificari omnino non potuit, etiam istum si audet absolvat secundum verba sua,

x. quia ideo talis fuit quia aliud esse non potuit et culpa caruit. Sed obicit sibi quasi ab alio dictum et ait Potest quidem esse sed per dei gratiam inquies. Deinde velut respondendo subiungit Ago humanitati tue gratias quod assertionem meam quam dudum oppugnabas non modo non oppugnare quam fateri solum contentus non es: verum etiam non refugis comprobare. Nam dicere potest quidem sed per illud aut illud, quid aliud est quam non solum consentire quod possit esse verum etiam quomodo vel qualiter possit ostendere. Nullus itaque magis alicuius rei possibilitatem probat quam qui eius etiam qualitatem fatetur quia nec absque re esse qualitas potest. His dictis iterum sibi obicit Sed tu inquies hoc in loco dei gratiam quam quidem ea non commemoras videris abnuere. Deinde respondit ergone abnuo qui rem confitendo confitear necesse est et per quod res efficitur an tu qui rem negando et quicquid illud est per quod res efficitur procul dubio negas. Oblitus est iam se illi respondere qui rem non negat cuius obiectionem paulo ante proposuerat dicentis Potest quidem esse sed per dei gratiam. Verumptamen quia isto dimisso qui rem iam confitetur agit adhuc adversus eos qui negant esse possibile hominem esse sine peccato. Quid ad nos totum quod vult agat dum tamen hoc fateatur quod impietate sceleratissima negatur sine gratia dei hominem sine peccato esse non posse. Dicat ergo Sive per gratiam sive per adiutorium sive per misericordiam et quicquid illud est per quod esse homo sine peccato potest confitetur

quisquis rem ipsam fatetur. Fateor dilectissimi vehementer ista legere cepi letitia repente perfusus sum quod dei gratiam non negaret per quam solam homo iustificari potest. Ca. xi.

Hoc enim in disputationibus talium maxime detestor et horreo. Sed pergens legere cetera primo ex datis similitudinibus cepi habere suspectum. Ait enim Nunc si dixero homo disputare potest avis volare lupus currere et non etiam per que hec fieri possint commemoravero id est linguam alas pedes: num ergo officiorum qualitates negavi qui officia ipsa confessus sum. Videtur certe hoc eum commemorasse que natura valent creata sunt enim hec membra huiusmodi naturis lingua ale pedes. Non tale aliquid posuit quale de gratia intelligi volumus sine qua homo non iustificatur: ubi de sana-

dis nō de ꝯsuetudīs natis agitur Hic
ergo iā sollicit9 cepi legē ceterā · et me
nō falso cōperi suspicatū · Quo ꝑius
q̄ veniam videre qđ dixerit cū tracta
ret q̄stionē de differencia pctōꝝ et obi
ceret sibi · q quidā dicūt levia · quedā
pctā ipa multitudīe q sepe irruant
nō posse cuncta vitari · negauit debē
argui ne levia q̄de correctōe. si vitari oī
no nō pnt. scripturas utiqꝫ nō adutes
noui testamenti ubi dicim9 hac ēē itē
tionē legis arguētis ut ꝓpter illa q̄
ꝓperā fiāt cōfugiat ad grām dn̄i mi
serātis: uelut pedagogo cōcludēte
ī ea fide q̄ postea ꝛuelata ē · ubi et ī mit
tātur q̄ male fiūt · et eadē grā iuuā
te nō fiāt Pficientiū ē ei via: q̄uis
bn̄ pficientes dicāt pfcti viatores Illa
ē autē sūma pfectio cui nichil addat̄
cū id quo tendit cepit possidēi Iā vo
illud qđ eis dicit ipe tu sn̄ pctō es:
veneā nō ptinet ad eā rem de q̄ vtit
q̄stio Sꝫ qđ dicit negligentie sue ponꝰ
iputari q nō ē sn̄ pctō. bn̄ q̄de dicit:
sꝫ dignet̄ ide et orare dn̄m · ne illi h̄
iniqua negligencia dnetur · Que rogā
bat q̄dā q̄n dicebat Itinera mea dirige
s̄cdm̄ ūbū tuū et nō dn̄et̄ michi oīs
iniq̄tas. ne dū sue diligētie q̄i ꝓpriis vi
ribus fidit: neqꝫ hic ad verā iusticiā
neqꝫ illic ubi sine dubio pfcā deside
randa ē et speranda pueniat Et illud qđ
a q̄busdā eis dicit: nusq̄ ēē scriptū h̄ōīs
oīno ūbis posse ēē hoīem sn̄ pctō faci
le refellit: q̄ nō ē ibi q̄stio quibꝫ ūbis
dicat̄ q̄cūqꝫ sentētia · Nō tn̄ fortasse
sine causa tn̄ aliquociēs ī scripturis ī
ueniat̄ hoīes dictos ēē sn̄ q̄rela: ne
mo inueit̄ qui sit dictus sn̄ pctō · ī vn9
solus de quo apte dcm̄ ē Eū q̄ nō no
uerat pctm̄ Et eo loco ubi de sacdoti
bus scīs agebat̄ · Erat exceptus ē oīa

s̄cdm̄ in similitudinem sine pctō In illa sal
carne q̄ habebat similitudinem carnis
pctī · q̄uis nō esset caro pctī quā tn̄
similitudinē nō habet nisi cetera oīs hoīs
esse caro pctī Iā illud quo accipiendū
sit oīs qui nat9 ē ex deo nō peccat · et
nō pt̄ peccare · q̄ semē ei9 ī ipo manet
cū ipe aplūs iohēs q̄i nō sit nat9 ex
deo · aut eis loq̄retur qui nōdū essent
nati ex deo apte posuerit. si dixerim9
q̄a pctm̄ nō habem9 nosipos seducim9
et veritas ī nobis nō ē: ī libris quos
de hac re ad marcellinū scripsi · sicut
potui explicare curaui Et illud qđ
per eo dcm̄ ēē
dictū ē nō pt̄ peccare: p eo dcm̄ ē
ac si diceretur nō debet peccare: nō ipo
banda michi videt̄ hui9moī asserco
Quis ei insan9 dicat debē peccare: Sꝫ
tū ido sit pctm̄ q̄a nō debeat fieri Sa
ne qđ aplūs iacob9 ait linguā autē
null9 hoīm domare pt̄ · nō michi vide
tur ita intelligendū: ut exponere volu
it q̄i p exprobracōeꝫ dictū taq̄ diceret
Ergo ne linguā nullus hoīm domare
pt̄ tāq̄ obiurgans et dicēs · domare
feras potestis: linguā nō potestis q̄i
facili9 sit linguā domare q̄ feras Nō
puto q̄ iste sit sensus hoc loco Si eīm
hoc sentire vellet de facilitate domā
de lingue: cetā sequer̄ ī bestiaꝝ cōpacōe
nes Nūc vō sequit̄ Inquietū malū
plena veneno mortifero: utiqꝫ noci
tiore q̄ bestiarū ē atqꝫ serpentiū Na
illud carnē interficit hoc vō aīāꝫ Os
enī qđ mētit̄ occidit aīam Nō ergo
q̄i id ēēt facili9 q̄ mansuefacto bestiar
scūs iacobꝫ illā sentēciā pnunciauit: Sꝫ po
aut ea voce voluit pnunciari: Sꝫ potius
q̄ntū sit ī hoīe lingue malū ostendere
ut a nullo hoīe domari possit · cū ab
hoībus domētur et bestie Neqꝫ hoc
ido dixit ut hui9moī ī nos malū

tione p negligentia pmane patiam:
Sz ut ad domanda lingua dine gratie
poscamus auxiliu Non ei ait lingua
nullus domare pt. sed nullus hoim: ut
cu domat dei mia. dei adiutorio. dei
gra fieri fateam. Conet ergo aia do
mare lingua: et du conatur poscat
auxiliu Et oret ligua ut domet lin
gua: donate illo qui dixit ad suos Non
eni vos estis q loquimini: sz sps pris
vri qui loquitur i vobis Itaqz pcepto
facte comonem qd conates et nris vi
xvj rib nō valetes adiutoriu diuinu pte
mur. Proinde et ipse cu exaggerasset
lingue malu iter hec dicens nō op
tet fres mei hec ita fieri. cotinuo mo
nuit consumatis hijs q hic dicebat
quo adiutorio ista nō fieret. q dixit
fieri nō opte. Quis ei sapiens & dis
ciplinat iter vos: ostendat ex bona
conuersatoe opatoem sua i masuetudie
sapie. Qz si zelu amaru habetis et
contentoes i cordib vris: nolite glari
et mēdaces ee adusus veritate Non
e ista sapia desursu descendes: sz ter
rena aialis dyabolica Vbi ei zelus et
contentio: ibi icostatia et omne opus
prauu Que at desursu e sapia p
mu qdem pudica e: deide pacifica.
modesta suadibilis plena mie & fruc
tib bonis iestimabilis sn simulatoe.
Hec e sapia q ligua domat: desursu
nō ab huano corde psiliens An & ista
quisqz abrogare audet gre dei: et
eā supbissia vanitate poit i hois ptate:
Cur ergo orat ut accipiat: si ab hoie
e ut habeat. An et huic oroni contra
dicit ne fiat iniuria libero arbitrio: qd
sibi sufficit possibilitate nature ad
iplenda pcepta iusticie: Contradicat
ergo eidē ipi aplo iacobo admonēti &
dicēti. Si quis at vrm indiget sapia
postulet a deo: qui dat oibus affluēter
et nō iproperat: et dabit ei Postulet
aute in fide: nichil hesitans Hec e fides
ad qua pcepta copelluit Vt lex iperet.
fides ipetret: p lingua ei qua nullus
hoim domare pt. sz sapia desursum
descendes i multis offendim oes Non
ei et hoc iste aplus alio mō pnūciauit.
sicut illud qd agit nullus hoim ligua
domare pt: nc illud qsqs istis p ipossi Ca. xvij.
bilitate nō peccādi siliter obiecerit
qd dcm e Sapia carnis inimica e in
deu legi ei dei nō e subiecta nec eni
pt: qui aute i carne st deo placē nō
pnt Sapiam quippe carnis dixit. nō
sapiam de sursu descendete: et i car
ne ee nō eos qui nōdu de corpe exie
rut. sed eos qui sedm carnē viuut sig
nificatos ee maifestu e Nō at ibi e
qstio q uersat Illud e qd expecto ab is
to audire si possim eos qui sedm spm
viuut et ob hoc etiā hic adhuc viue
tes. iā quodāmō i carne nō sut: utrz
gra dei viuat sedm spm an sibi suffi
ciat iā data cu creant possibilitate
nature et sua ppria uolutate: cum
plenitudo legis nō sit n caritas: & ca
ritas dei diffusa sit i cordib nris.
nō p nosipos sz p spm scm qui dat
e nobis Tractat etiā iste de pctis ig
norātie: et dicit hoiem puigilare
debē ne ignoret. Ideoqz ee culpanda
ignorātiā qa id hō nescit neglige
tia sua. qd adhibita diligētia scire de
buisset: du tn oia poti disputet qz ut
oret et dicat. da michi itellectu ut dis
ca madata tua Aliud e ei nō curasse
scire q negligētie pccā p satisfacta q
da legis videbāt expiari: aliud itelli
ge velle nec posse et face cōtra lege
nō itelligēdo qd fieri velit Vn admo
nem a deo petē sapiam qui dat oibz

Ca. xviij.

afflueter: utiqz hijs oībus qui sic
petūt et tātū petūt. quo et qn̄tū res
tāta petēda ē. Dimit⁹ tn̄ expianda
eē pctā cōmissa et p eis dn̄m exorā=
dū fatet². ppter veiam scilz pmerēdā:
qa id qd̄ fcm̄ ē fac̄e īfectū multū ab
isto laudata potēcia illa nate. et uolū=
tas hōis etiā ipo fatēte nō pt. Quare
hac nc̄itate restat ut oret ignosci.
Vt aūt adiuuet² ne peccet nusqȝ dixit
nō hoc legi Mirū de hac re oīno silē=
tiū. cū orō dn̄ica utrūqz petendū
eē cōmoneat: et ut dimittāt² nobis
debita nr̄a. et ut nō īducam² ī tēpta=
tionē Illud ut pterita expiet²: hoc ut
futura vitet². Qd̄ licet nō fiat nisi
uolūtas adhesit: tn̄ ut fiat uolūtas
sola nō sufficit Idō pro hac re n̄c sup=
flua nec īpudēs dn̄o īmolat² orō.

Ca. xix.

Nā qd̄ stulti⁹ qȝ orare ut facias. qd̄
ī ptāte habeas Jā nūc videte qd̄ ad
rem maxīe ptinet. quō hūanā na=
turā. tāqȝ oīno sine vicio ullo sit co=
net² ostendē: et cōtra aptissīas scrip=
turas dei delectet² sapīa ubi q̄ eua=
cuet² crux xp̄i Sz plane illa nō eua=
cuabit²: ista poci⁹ sapīa subuītet².
Nā cū hoc ostenderim⁹ aderit fortas=
se mīa dei: ut ipm̄ hoc dixisse peni=
teat Pmo īquit de eo disputādū ē:
qȝ p pctm̄ debilitata dicit² et īmuta=
ta natura Vn̄ an̄ oīa q̄rendū puto
īquit qȝ sit pctm̄: sbā aliq̄ an oīno
sbstācia carēs. nomē quo nō res nō
existēcia. nō corp⁹ aliqd̄ sz pperam
facti act⁹ exp̄mit² Deinde adiungit
credo ita ē. Et si ita ē īqt. quō potu=
it hūanā debilitare ul mutāe na=
turā qd̄ sbstācia caret. Videte q̄so
quō nesciēs nitat² euertere medicīa=
lium eloquiorum salubrias voces Ego dixi
dn̄e miserere mei: sana aīam meā

qa peccaui tibi Qd̄ sanat². si nichil
ē vulneratū nichil sauciatū nichil
debilitatū atqȝ viciatū. Porro si est
qd̄ sanet². vn̄ viciatū ē audis cōfite=
tem. qd̄ deseras disputātē. sana igr̄
aīam meā Ab illo q̄re vn̄ viciatū sit:
qd̄ sanari rogat Et audi qd̄ sequit²:
qm̄ peccaui tibi Hūc iste īterroget.
ab isto q̄rat: qd̄ q̄rendū putat et dicat
O tu qui clamas sana aīam meā qm̄
peccaui tibi. qd̄ ē pctm̄ sbstā aliq̄ an
oī sbstācia carēs. nomē quo nō res nō ex=
istēcia nō corp⁹ aliqd̄. sz tn̄ pperā facti
act⁹ exp̄mit². Respōdet ille Ita ē ut dicis
Nō ē pctm̄ aliqua sbstācia: sz tn̄ h⁹ noīe
pperā facti act⁹ exp̄mit². Et cōtra iste
Quid ergo clamas. sana aīam meā
qm̄ peccaui tibi. Quō potuit viciare
aīam tuā. qd̄ sbstā caret. Nonne ille
merore cōfect⁹ vulneris sui ne disputa=
tione ab orone auerteret² breuit respōderet
et diceret. Recede a me obsecro: cū illo
poci⁹ disputa. si potes qui dixit Non
est opus sanis medic⁹: sz egrotātibus.
Nō veni vocare iustos: sz pctores Vbi iust=
tos utiqȝ sanos: pctores aūt appellauit
egrotos Cernitis ne quo tendat. et quo
man⁹ porrigat hec disputacō. ut om=
no frustra dictū putet². vocabis no=
mē ei⁹ ihm̄ Ipe ei saluū faciet pplm̄
suū a pctis eor. Quō ei saluū faciet
ubi nulla ē egritudo. Pctā quippe a qb⁹
dicit euāgeliū saluū faciendū pplm̄
xp̄i sbstācie nō st̄: et scdm̄ istū viciare
nō pnt. O frater bonū ē ut memine=
ris te eē xp̄ianū Crede ista fortasse
sufficerēt Sz tn̄ qa disputare vis nec
obest ymo etiā pdest: si firmissīa p=
cedat fides Nec existimem⁹ pctō na=
turā hūanā nō posse viciari: sz diuinis
credentes scripturis pctō eā eē viciatā
Quō id fieri poterit īquiram⁹: qm̄

pctin iā didiciam⁹ nō ēē sbstācia. Nōne
attēdit ut alia omittā. etiā nō mā-
ducare nō ēē sbstāciā. A sbā quippe re-
cedit qui cibus sbā ē: sz abstinēt a cibo
nō ē sbā. Et tn̄ sbā corpis si oīno ab-
stinet a cibo ita languescit. ita ualitu-
dis iequalitate corrūpit. ita exhau-
rit viribz. ita lassitudie debilitat et
frangit: ut si aliquo mō pduret i vita
vix possit ad eū cibū reuocari. vnde
abstinēdo viciata ē. Sic nō ē sbā pctm̄.
Sz sbā ē deus sūmaqz sbā et sol⁹ ver⁹
racōnalis creature cibz a quo p īobe-
dienciā recedēdo et p īfirmitatem non
valendo cape quo debuit et gaudere.
2| Audis quēadmodū dicat Pcussu ē sicut
fenū et aruit cor meū: quia oblit⁹
sū mādūcare panē meū. Attendite
autē quo se adhuc vrgeat veri-
silibz roibz: cotra sciptue sc̄e veri-
tate. Dn̄s ihūs dicit qui pptea
ihūs vocat: quia ipse saluū faciet po-
pulū suū a pctis eoꝝ. Dicit dn̄s ihs
Nō ē opus sanis medic⁹ sz egrotātibz.
Nō veni vocare iustos: sz pctores. Vn̄
dicit et aplus. Fidelis sermo et oī ac-
ceptcōe dign⁹: quia xp̄us ihūs venit in
hūc mūdū pctores saluos facē. Et
iste cotra fidelē sermonē et oī accep-
tiōe dignū dicit nō debuisse hac eg-
tudinē cotrahi pctis: ne ad hoc cet
ista pena pcti. ut cōmitterent plura
pctā. Queritur etiā puul⁹: tātus me-
dic⁹ opitulatur. Et iste dicit Nō querit.
Sani sūt: pp̄ter quos medicū querit. Nec
ipse prim⁹ homo ideo morte dāpnat⁹ ē:
nā postea nō peccauit. Quasi aliqd
postea de pfectōe iusticie ei⁹ audierit:
nisi qd cōmendat ecclia et ipm dn̄m mia
liberatū ei⁹ quoqz posteros. Iste dicit nō
solū illo nō ēē īfirmiores sz etiam
plura ipleuisse pcepta. cū ille vnū

iple neglexerit: qui suos posteros ita
videt nasci. quo iste ille sanus nō ē. nō
solū pcepti icapaces qd oīno nō sen-
ciūt sz vix capaces papille cū esuriūt:
eos tn̄ i matris ecce gremio cū saluos
gra sua face velit. qui saluū facit
ppl'm suū a pctis eoꝝ. Contradicūt Ca. xxii.
hoīes: et qui creaturā q p illū cōdita
ē. meli⁹ illo ispite nouerūt. voce nō
sua sanos ēē pnūciāt. Materiā pcti
dic ēē vindictā: si ad hoc pcctor īfirma-
tus ē ut plura peccaret. Nec cogitat
puaricatorē legis quē digne lux dese-
rat veritatis: qua desert⁹ utiqz fit ce-
cus. et pl⁹ nāc ē offendat et cadēdo
vexet uexat⁹qz nō surgat: ut ideo
tn̄ audiat vocē legis quo admone-
atur iplorare grām saluatoris. An nulla
pena ē eoꝝ de quibz dicit aplūs. Qui
cū cognouissent deū nō sicut deū glī-
ficauerūt. aut grās egerūt. sz euanu-
erūt i cogitacōibz suis: et obscura-
tū ē isipiens cor eoꝝ. Vtiqz ista obscu-
ratō vindicta et pena iā fuit: et tn̄ p
hāc penā id ē p cordis cecitate q fit
deserēte luce sapie i plura et grauia
pctā cōlapsi sūt: dicētes ei se ēē sapi-
ētes stulti facti sūt. Grauis hec pena
ē: si quis itelligat. Et ex hac pena vide
quo ierūt. Et īmutauerūt igt gl'am
icorruptibilis dei: i silitudinē ymagis
corruptibilis hoīs et volucrū et qua-
drupedū et serpenciū. Ista fecerūt ex
pcti pena: qua obscuratū ē isipiens
cor eoꝝ. Et pp̄ter hoc tn̄ quia licet pena
sūa etiā ipa pctā sūt: adiungit et di-
cit. Pp̄terea tradidit illos de⁹ i desi-
deria cordis eoꝝ i īmūdiciā. Ecce quē-
admodū de⁹ grauius cōdēnauit: tra-
des illos i desideria cordis illoꝝ i i-
mūdiciā. Videte etiā ex hac pena q
faciāt: ut cōtumelijs īquit afficiāt

f2

corpora sua in semetipsis. Et quia pena est ista iniquitas cum sit et iniquitas: evidentius commendat dicens. Qui transmutaverunt veritatem dei in mendacium: et coluerunt et servierunt creature potius quam creatori qui est benedictus in secula amen. Propter hoc inquit tradidit illos deus in passiones ignominie. Ecce quotiens vindicat deus: et ex eadem vindicta plura et graviora peccata consurgunt. Nam femine eorum mutaverunt naturalem usum in eum usum qui est contra naturam. Similiter autem et masculi derelicto usu femine exarserunt in appetitu suo in invicem masculi in masculos deformitatem operantes. Atque ut ostenderet sic esse ista peccata ut etiam pena sint peccatorum: etiam hinc adiunxit. Et mercedem mutuam quam oportuit erroris sui in semetipsis recipientes. Videte quotiens vindicet: eademque vindicta quam pariat pullulentque peccata. Adhuc attendite. Et sicut non probaverunt inquit deum habere in notitiam: tradidit illos deus in reprobam mentem ut faciant que non conveniunt: repletos omni iniquitate circumventione malitia avaritia plenos invidia homicidio contentione dolo malignitate susurrones detractores deo odibiles contumeliosos superbos elatos inventores malorum parentibus non obedientes insipientes incompositos sine affectu sine misericordia. Hic nunc iste dicat: non debuit sic vindicari peccatum: ut peccator per vindictam plura committeret.

Ca. xxiij.

Fortasse respondeat deum ad ista non cogere: sed dignos deserere tantum deserere. Si hoc dicat: verissime dicat. Deserti quippe ut dixi luce iustitie et per hoc contenebrati: quid pariant aliud quam hec omnia quam commemoravi opera tenebrarum: donec dicatur eis si dicto obaudiant. Surge qui dormis et exurge a mortuis et illuminabit te christus. Mortuos veritas dicit. Unde est et illud Sine mortuos sepelire mortuos suos. Mortuos ergo veritas dicit

quos iste dicit ledi et viciari non potuisse peccato: quia videlicet didicit peccatum non esse substantiam. Nemo ei dicit sic hominem factum ut de iustitia quidem posset in peccatum ire: et de peccato ad iustitiam redire non posset. Sed ut in peccatum iret sufficit ei liberum arbitrium: quo se ipse vitiavit. Ut autem redeat ad iustitiam opus habet medico quoniam sanus non est: opus habet vivificatore quia mortuus est. De qua gratia omnino iste nichil dicit quasi sola sua voluntate se posset sanare: quia eum potuit sola vitiare. Non ei dicimus mortem corporis ad peccatum valere: ubi sola vindicta est. Nemo ei peccat corpore moriendo: sed ad peccatum valet mors anime: quam deseruit vita sua hoc est deus eius. Que necesse est mortua opera faciat: donec christi gratia reviviscat. Famem et sitim et ceteras molestias corporis absit ut dicamus necessitatem habere peccandi: quibus molestiis exercitata vita iustorum splendidius enituit et eas per patientiam superando maiorem gloriam comparavit: sed adiuta gratia dei adiuta spiritu dei adiuta misericordia dei non superba voluntate se extollens sed humili confessione fortitudinem promerens. Noverat enim deo dicere quoniam tu es patientia mea. De qua gratia et adiutorio et misericordia sine qua bene non possumus vivere nescio quare omnino iste nichil dicit: etiam velut sibi ad iustitiam sufficientem si sola voluntas assit defendendo naturam gratiam christi qua iustificamur apertissime tradit. Cur autem soluto per gratiam peccati reatu ad exercitationem fidei mors corporis maneat quamvis venerit de peccato: et hoc in illis ad sancte memorie marcellinum libris ut valui disserui.

xx. Quod vero dominum dicit sine peccato mori potuisse: illum etiam nasci potestas misericordie non condicio nature

fuit Sic etiā mortu9 ē ptāte: et hoc ē
ptiū nrm quo nos a morte redimēt
Et hoc istorū disputatiō euacuare cō-
tendit? tū ab eis ita natura hūana
defendit' ut possit liberū arbitriū isto
ptio nō egere: ut a ptāte tenebraꝝ et
ppositi mortis ī regnū xpi dni trās-
ferātur Et tn̄ qn̄ dn̄s ad passionē
pcexit: ecce īquit venit pinceps hui9
hui9 mūdi Et ī me nichil īuenit Et
utiqꝫ nichil ptī: vn̄ ppositi9 mortis
iure suo ageret ut pimeret Sꝫ ut sa-
ant oēs īquit qa volūtatē pris mei
facio surgite eam9 hīc: id est qa nō
morior nītitate ptī. sꝫ obedientie
uolūtate Dicit nulli malū boni
alicui9 eē causā? qi pena bonū sit:
qua tn̄ mlti emēdati sūt Sūt ergo
mala: q̄ prosūt mirabili mīa dei Nō
qd ille boni aliqd passus ē q̄ dixit?
auertisti faciē tuā a me ꝛ fcūs sū cō-
turbat9? Nō utiqꝫ Et tn̄ hec ei cōtur-
batō cōtra supbiam fuit medicīalis
quodāmō Dixit ei ī habūdātia sua
nō mouebor ī eternū: et sibi tbuebat
qd a dn̄o habebat Nō ei habebat qd
nō acceperat? Quare ostendēdū ei
fuāt vn̄ habēt: ut recipēt humilis qd
supbus amiserat Ideo dn̄e īquit ī uolū-
tate tua prestitisti decori meo ūtutē?
ī qua ego habūdātia mea dicebam
nō mouebor: tū hoc michi eēt abs
24 te nō a me Deīqꝫ auertisti faciē tuam:
et fcūs sū ꝯturbat9 Hoc supb9 aīaus
dn̄o nō sapit: sꝫ magn9 ē dn̄s qui
psuadeat quō ipe nouit Nā ptiui-
ores sum9 qrē poti9 qd cōtra ea respō-
deam9 q̄ nrō obiciūt' errori: qꝫ ītendē
qꝫ sit salubria ut caueam9 errorē Vn̄
tū istis nā tā disputatōibz: qꝫ p eis
sicut pro nobis orōnibz ē agendū.
Nō ei hoc eis dicim9 qd sibi iste oppo-
suit ut eēt tā mīe dei: nīsi fuisse
ptm̄ Vtinā nō fuissꝫ miseria: ne ista
eēt mīa nītia Sꝫ iniquitatē ptī tāto
ꝯ fuorē. qꝫto facili9 homo nō peccaret
quē nlla adhuc tenebat īfirmitas.
pena iustissiā sbsecuta ē ut ī se cede-
mutuā ptī sui ī semetipso recipēt. a-
mittēs sub se positā sui corpis quodā-
mō obediētiā quā ppiā sub dn̄o su-
o ipe ꝯtēpserat Et qꝫ nc cū eadē lege
ptī nascim' q̄ ī mēbris nrīs īpug-
nat legi mētis?: neqꝫ adūsus deum
mimurare neqꝫ cōtra rē maīfestissi-
mā disputare: sꝫ pro pena nrā illi9
mīam qrere et orare debem9 Attē-
dite sane vigilātez quō dicit adhi-
bet quidā etiā huic ptī. si qn̄ nītim
fuit mīam suā de9?: qa hoi p9 ptm̄
ita subuenire nītē ē: nō qa d̄s cām
hui9 cemoi nītitatis optauerit Vi-
detis ne queadmodū nō dicat neces-
sariā mīam dei: ut nō peccem9? sꝫ
qa peccauim9? Deinde subiūgit
Sed et medic9 ad curādū iā wlnēa-
tū parat9 eē debet: nō debet āt ut sa-
nus wlneret' optare Si pista simili-
do rebz de quibz agim9 cōgruit? ecce
wlnerari nō pt̄ natura hūana pctō:
qm̄ ptm̄ nlla sbstātia ē Sicut ergo
wlnē. ubi tria claudicās ideo curat'
ut sanato malo pterito. futur9 di-
rigat' īcessus? sic mala nrā nō ad
hoc solū supn9 medic9 sanat. ut illa
iā nō sint sed ut de cetero recte ābu-
lare possim9: qd quidē etiā sani. nō
nisi illo adiuuāte poterim9 Nā me-
dic9 hō cū sanauerit hoīem iā de ce-
tero sustētandū elemētis et alimē-
tis corpalibz ut eadē sāitas apto sb-
sidio ꝯualescat atqꝫ psistat? ideo di-
mittit q̄ pbet ista ī carne viuētibz:
cui9 erant etiā illa q̄ dū curaret

Ca. xxvj.

adhibebat. Nō enī queq medic⁹ ex t
hijs reb₃ quas ipē creauerat sanat:
s₃ ex illi⁹ opib₃ qui creat oīa nēc̄ia
sanus atq₃ viciosis. Ipē aūt de⁹ tū per
mediatorē dei et hoīm hoīem xp̄m
ihm sp̄ualit sanat egrū ul' viuifi
cat mortuū. id ē iustificat ipiū. ⁊
cū ad pfectā sanitatē hoc ē ad pfectam
vitā iusticiāq₃ pduxerit: nō deserit
si nō deserat: ut pie sp iusteq₃ viua
tr. Sicut ei oculi⁹ corpis etiā plenissime
san⁹ nisi candore lucis adiut⁹ nō pt
cernē: sic et hō etiā pfectissime iustifi
cat⁹ nisi eterna luce iusticie diuinit⁹
adiuuet: rectē nō pt viuē. Sanat ḡ
de⁹ nō solū ut deleat qd peccauim⁹: 28

Ca. xxvij.

s₃ ut pstet etiā ne peccem⁹. At iste
sane tractat ⁊ versat ⁊ quātū sibi
videt redarguit atq₃ conuīcit qd e
is dicit: etiā peccm̄ fuisse hoī ad
auferēdā sup'be glorie occasionē. ut
absq₃ pcc̄o esse nō posset. Absurdissi
mū quippe ⁊ stultissimū putat pec
catū fuisse ne pcc̄m eēt: qm ⁊ ipa su
pbia utiq₃ pcc̄m ē: qi nō et ulcus ī do
lore ē. et sectio dolorē opat: ut dolor
dolore tollat. Hoc si expti nō essem⁹
et ī aliqb₃ terris ubi ista nūq̄ ɔtigerat
audirem⁹: sine dubio utiq₃ deridētes
fortassis etiā ūbis hui⁹ vterem ⁊ dicē
mus Absurdissimū ē dolorē necc̄m
fuisse: ne ulceris dolor eēt. S₃ deus
ī quit pt oīa sanare. Hoc utiq₃ agit
ut sanet oīa: s₃ agit iudicio suo: nec
ordinē sanādi accipit ab egroto. Cui
tn̄ dicit. uirtus in īfirmitate pficit.
et nō ei toties orāti aufert nescio q̄d
stimulū carnis: quē sibi dicit datū.
ne ī magnitudie reuelatonū extolleret.
Cetera ei vicia tm̄ ī malefactis valēt:
sola āt supbia etiā ī recte factis ca
uenda ē. Vn̄ admonet illi ne dona

dei sue ptati tribuēdo seseq₃ extollen
do ꝑiu⁹ pereāt: q̄ si nichil oparent
boni quib₃ dicit. Cū timore ⁊ tre
more vrām ipoꝝ salutē opamini: deus
ei est qui opat' ī nobis ⁊ velle ⁊ ope
ri p bona uolūtate. Quare ergo cū
timore ⁊ tremore et nō poci' cū securitate
si ds opat': nisi q ꝑpt uolūtatē nrām sine q̄ bn̄
possum⁹ opari cito pt sbripē aīo hūano q̄
bn̄ operat' suū tm̄ modo existimet ⁊ dicat
ī habūdācia sua. nō mouebor ī etnū.
Ido q ī uolūtate sua pstiterat decori
ei⁹ uirtutē: auertit paululū faciē suā
ut qui hoc dixerat fiet conturbat⁹:
qm̄ ipis ē ille tumor sanād⁹ dolorib₃.
Nō itaq₃ dicit hoī necce ē peccare ne
pecces: s₃ dicit hoī. deserit aliquā
tulū de⁹ vn̄ supbis: ut scias nō tuū
s₃ ei⁹ ee. et discas supbus nō ee. Na
illud etiā apli q̄le est: Nōne ita mi
rabile: ut nisi q̄a ipē dicit cui vera di
cēti cōtradicē nephas ē. nō sit credi
bile. Quis eī nesciat fidelū a sa
thana venisse pmā pcc̄i suasionē. Etiā
q̄ ille pm⁹ auctor sit oīm pcc̄orū. Et nō
quidā tradūt sathane: ut discāt nō
blasphemare. Quo igit opus sathā
ne excludit ope sathane. Hec et huius
ɔtueat: nec videat ei nimis acutum
q̄ acutule sonat: et discussa ī ueuit
obtusā. Quid q etiā silitudīes adhi
bet: quib₃ magis admoneat qd ei
debeat respōderi. Quid aplius dicat
ī quit: nisi q̄a credi pt q ignes ignib₃
extinguūt: si credi pt q pctīs pcc̄a ex
tinguūt. Quid si ignes quisq̄ extingue
rent. Quid
nō pt ignib⁹. sed tn̄ pnt ut docui do
lores curari dolorib₃. Pnt etiā si q
rat et discat venenis venena depel
li. Nā si ⁊ aduertit aliqn̄ calores febriū
q̄busdā calorib₃ medicinalib₃ frangi:
etiā ignes ignib₃ fortasse ɔcederet.

29. exiguum. Quomodo ergo inquit per superbiam
ipsam a peccato separabimur? Quid ergo hoc
urget? cum manifestum sit etiam ipsam
esse peccatum. Tam peccare inquit superbire
est: quam superbire peccare. Nam quere quid sit quod-
libet peccatum: et vide si invenies aliquod sine
superbie appellatione peccatum. Hanc autem sen-
tentiam sic exequitur: et sic probare conatur.
Omne inquit peccatum ni fallor dei contemptus
est: et omnis dei contemptus superbia est. Quid enim tam
superbum quam deum contempnere? Omne ergo peccatum
et superbia est: etiam scriptura dicente Initium
omnis peccati superbia est. Querat diligenter:
et inveniet in lege multum discretum esse a ce-
teris peccatis peccatum superbie. Multa enim peccata
per superbiam committuntur: sed neque omnia superbe
fiunt que perperam fiunt. Certe a nescientibus: certe
ab infirmis: certe plerumque a flentibus et
gementibus. Et quidem superbia cum magnum
sit ipsa peccatum ita sine aliis per seipsam est: ut
etiam plerumque ut dixi non in peccatis. sed in ip-
sis recte factis pede celeriore subrepat
et obrepat. Sed ideo verissime dictum est quod
iste aliter intellexit Initium omnis peccati superbia:
quoniam diabolum a quo extitit origo peccati
ipsa deiecit: et subsequente invidia homi-
nem stantem. unde ipse cecidit inde subvertit.
Nam utique iactantie ianuam qua intraret
serpens ille quesivit: quando ait Eritis sicut
dii. Ideo dictum est Initium omnis peccati superbia:
30. et initium superbie hominis apostatare a deo.
Quid autem sibi vult quod dicit deinde: Quomodo
deo pro illius peccati reatu subditus esse poterit:
quod suum esse non cognoverit? Suum enim inquit non
est si necessarium est. At si suum est voluntarium est et si voluntarium
est vitari potest. Nos videmus suum esse omnino:
sed vitium quo committitur nondum omni ex parte
sanatum est. Quod quidem ut inolesceret: de non
recte usa sanitate descendit. Ex quo vi-
tio iam male valens vel infirmitate vel
cecitate plura committit. Pro quo suppli-
candum est ut sanetur: et deinceps in
perpetua sanitate vivatur: non superbiendum
quasi homo eadem potestate sanetur: qua potestate
vitiatus est. Et hec quidem ita dixerim: ut Ca. xxxi
altius dei iudicium me fatear ignorare
Cur etiam ipsam superbiam que et in recte
factis animo insidiatur humano. non cito deus
sanet: pro qua sananda ille pie anime
cum lacrimis et magnis gemitibus
supplicant: ut ad eam superandam et quo-
dammodo calcandam et obterendam dexteram
conantibus porrigat. Ubi enim letatus
homo fuerit in aliquo bono opere se etiam su-
perasse superbiam: ex ipsa leticia caput
erigit et dicit Ecce ego vivo: quid triumphas
Et ideo vivo quia triumphas. Ante tempus enim fortasse de illa
quasi victa triumphari delectat: cum extre-
ma eius umbra illo merito quantum ar-
bitror absorbebitur: qui meridies
scriptura dicente promittitur. Et educet
sicut lumen iusticiam tuam: et iudicium
tuum sicut meridiem: si fiat quod supra
dictum est Revela domino viam tuam et spera
in eo: et ipse faciet. Non sicut quidam putant:
quod ipsi faciant. Nullos enim videtur atten- Ca. xxxii
disse cum dicit et ipse faciet: nisi eos
qui dicunt nos facimus. idest nosipsi
nosipsos iustificamus. Ubi quidem operamur
et nos. sed illo operante cooperamur: quia
misericordia eius preveniet nos. Prevenit autem ut sa-
nemur: quia et subsequitur ut etiam sanati
vegetemur. Prevenit ut vocemur: subsequitur
ut glorificemur. Prevenit ut pie viva-
mus: subsequitur ut cum illo semper vivamus:
quia sine illo nichil facere possumus. U-
trumque enim scriptum est. Et deus meus misericordia eius pre-
veniet me: et misericordia tua subsequitur me
per omnes dies vite mee. Revelemus ergo
ad deum viam nostram confessione: non defen-
sione laudemus. Si enim non est ipsius via sed
nostra: procul dubio non est recta. Revelemus
eam confitendo: quia non eum latet etiam si operi-
re conemur. Bonum est autem confiteri domino. Ita Ca. xxxiii

ei qd ei placet q̄d dabit nobis: si qd ei
displicet ī nobis. displiceat ⁊ nobis
Averteret sicut sc̄ptū ē scitas nr̄as a
via sua ⁊ nr̄am faciet ēē que sua ē:
qm̄ ab ip̄o p̄bet̄ credētibꝫ ī eū ⁊ sperā-
tibꝫ ī eū ut ip̄e faciat. Ip̄a ē ei via
iusta: quā ignorātes qui zelū dei
habēt sꝫ nō scdm sciām. ⁊ suā volē-
tes ꝯstituē iusticie dei nō st̄ sbiecti
Finis ei legis xp̄s ad iusticiā oī cre-
dēti: qui dicit Ego sū via In qua iā
ābulantes tn̄ terruit vox dina: ne
qi de ꝓpriis ī ea viribꝫ extollāt. Nā
quibꝫ ꝓpter hoc ait aplus cū timore
et tremore vr̄am ip̄oꝝ salutē opa-
mī. ds ei ē ~~ppe he~~ qui opat̄ ī nob
et velle ⁊ opari p bona uolūtate: e-
is ꝓpt hoc ip̄m dicit etiā psalmꝰ Ser-
uite dn̄o ī timore: ⁊ exultate ei cū
tremore Apphendite disciplinam:
neqn̄ irascat̄ dn̄s et pereatis de via
iusta Cū exarserit ī breui ira eius
sup vos Nō ait neqn̄ irascat̄ dn̄s
et nō vobis ostendat viā iustā. aut
nō vos ītroducat ī viā iustā: sꝫ iā
illic ābulātes sic terrē potuit ut di-
cēt ne pereatis de via iusta Vn̄ c̄
nisi supbia qd totiēs dixi et sepe
dicendū ē etiā ī ipīs recte factis ca-
uēda ē: id ē ī ip̄a via iusta ne hō
dū qd dei ē deputat suū. amittat
qd dei ē et redeat ad suū Ideo quo
psalmꝰ ip̄e ꝯcludit̄ faciamꝰ. Bt̄i
oēs qui ꝯfidūt ī eū Utiqꝫ ut ip̄e fa-
ciat ip̄e ostendat viā suā cui dicit̄
ostende nobis dn̄e miām tuā: ⁊
ip̄e det salutē ut ābulare possimꝰ
cui dicit̄ et salutare tuū dn̄e da
nobis Ip̄e ī eadē via deducat cui
dicit̄. Deduc me dn̄e ī via tua: ⁊
ābulabo ī veitate tua Ip̄e ad illa
quo via ducit ꝓmissa pducat cui

dicit̄ Etenī illuc manꝰ tua deducet me
et pducet me dextea tua Ip̄e ibi pas-
cat recūbētes cū abrahā ysaac ⁊ ia-
cob: de quo dictū ē faciet eos recūbe-
et trāsibit ⁊ mīstrabit eis Nō ei cū
ista ꝯmēorāmꝰ arbitriū uolūtatis
tollimꝰ: sꝫ dei grām p̄dicamꝰ Cui
ei prosūt ista? nī volēti? Sꝫ humilit-
volenti nō se de volūtatis viribꝫ ta-
q̄ ad pfcōem iusticie sola sufficiat
39 extollenti Absit āt ut ei dicamꝰ
qd a q̄bzdā cōtra se dici ait: ꝯpar-
hoīem deo si absqꝫ pcto ēē asserat:
q̄si vō angelꝰ qui absqꝫ pcto ē ꝯpare-
tur deo Ego quidē hoc sentio q̄ etiā
cū fuit ī nobis tāta iusticia ut ei
addi oīno nichil possit: nō equabit̄
creatura creatori Si āt aliqui pu-
tāt tātū nr̄m ēē pfectū ut ī dei
sbstātiā ꝯutam̄. et hoc efficiam-
prius qd ille ē. viderit quēadmodū
astruāt sentētiā suā: michi hoc fa-
teor nō ēē psuasū. Iā sane hoc multū
faueo libri huiꝰ auctori q̄ aduisus
eos qui dicūt rōnabile quidē vide-
ēē qd asseris sꝫ supbū ē dici hoīem
absqꝫ pcto ēē posse: ita respondetur
oīno si verū ē nullomō supbū ēē dicē-
dū ē Ait ei acutissiē atqꝫ verissiē
In qua magis pte humilitas collo-
canda ē? Sine dubio falsitatis: si
ī ea q̄ veritatis pbat̄ ēē supbia ē
Ac p hoc placet illi et rc̄e placet ut
ī pte veritatis nō ī pte falsitatis
magis humilitas collocet̄ Ex quo
ē ꝯsequēs ut ille qui dixit si dixeri-
mꝰ qa pctm̄ nō habemꝰ nosipsos
seducimꝰ ⁊ veitas ī nobis nō ē. ve-
rū dixisse minime dubitet̄: ne cā
humilitatis hoc falsū dixisse vide-
at̄. Preterea ei addidit ⁊ veitas ī
nobis nō ē. cū forte sufficeret dice-

nos ipsos decipimus: nisi attenderet quosdam
putare posse ideo dictum nos ipsos deci-
pimus quia etiam de vero bono quod sic laudat
extollitur. Addendo itaque et veritas in nobis
non est manifeste ostendit sicut etiam hu-
ic verissime placet. hoc omnino verum non esse
si dixerimus quia peccatum non habemus: ne
humilitas constituta in parte falsitatis
perdat premium veritatis. Porro autem quod de
causa sibi agere videtur defendendo na-
turam: non attendit quod eandem naturam
sanam esse dicendo medici repellit misericordiam
Ipse est autem creator eius: qui salvator eius.
Non ergo debemus sic laudare creatorem:
ut cogamur immo vero convincamur dicere super-
fluum salvatorem. Naturam itaque hominis
dignis laudibus honoremus: easque lau-
des ad creatoris gloriam referamus. Sed
quia nos creavit ita simus grati: ut non
simus quia sanat ingrati. Vitia sane nostra
que sanat non divino operi: sed humane volun-
tati iusteque illius vindicte tribuamus.
Sed ut in nostra potestate fuisse ne accideret
confitemur: ita ut sanentur in illius magis
esse misericordia. quam in nostra potestate fateamur. Hanc
iste misericordiam et medicinale salvatoris
auxilium tantum in hoc ponit. ut ignoscat
commissa preterita: non ut adiuvet ad fu-
tura vitanda. Hic perniciosissime fallitur:
hic et si nesciens prohibet nos vigilare
et orare ne intremus in temptationem: cum
34 hoc ne nobis accidat. in nostra tantum esse po-
testate contendit. Quorundam sane exem-
pla quos peccasse legimus non ideo scripta
dicit qui sanum sapit ut ad desperationem
non peccandi valeant et securitatem pec-
candi nobis quodammodo prebere videantur:
sed ut discamus vel penitendi humilitatem
vel etiam in talibus lapsibus non desperan-
dam salutem. Quidam enim in peccata prolapsi des-
peratione plus pereunt: nec solum peniten-
di negligunt medicinam: sed ad explen-
da inhonesta et nepharia desideria servi
libidinum et sceleratarum cupiditatum fiunt:
quasi perdant si non fecerint quod instigat libido
cum eos maneat iam certa dampnatio. Ad-
versus hunc morbum nimium periculosum et
exitiabilem valet commemoratio peccatorum: in qu-
am et quam iusti sanctique prolapsi sunt. Sed acute
videtur interrogare quomodo istos sanctos de
hac vita abisse credendum sit. cum peccato an
sine peccato. ut si responsum fuerit cum peccato.
putentur eos secuta dampnatio quod nephas
est dicere: si autem sine peccato dictum fuerit eos ex-
isse de hac vita probet hominem saltem propin-
quante morte fuisse sine peccato in hac
vita. Ubi parum attendit cum sit acutis-
simus non frustra etiam iustos in oratione
dicere dimitte nobis debita nostra sicut
et nos dimittimus debitoribus nostris: dominum-
que Christum cum eandem orationem docendo expli-
cuisset veracissime subdidisse Si enim dimiseri-
tis peccata hominibus: dimittet vobis
pater vester peccata vestra. Per hoc enim cotidianum
spiritale quodammodo incensum quod ante deum
in altare cordis quod sursum habere admo-
nemur infertur. etiam si non hic vivatur
sine peccato licet mori sine peccato: dum sub-
inde venia deletur quod subinde ignorantia
vel infirmitate committitur. Deinde comme-
morat eos qui non modo non peccasse verum etiam Ca. xxxvi
iuste vixisse feruntur: abel enoch mel-
chisedech abraham ysaac iacob ioseph
ihesu naue phinees samuel nathan
helias helizeus micheas daniel ana-
nias azarias mysael ezechiel mar-
docheus symeon ioseph cui desponsata
erat virgo maria iohannes Etiam adiun-
git feminas: delboram. annam samuelis
matrem iudith hester alteram annam
filiam phanuelis elizabeth: ipsam etiam
domini ac salvatoris nostri matrem quam
dicit sine peccato confiteri necesse esse pietati
Excepta itaque sancta virgine maria. de qua

ꝓpt̃ honorē dñi · nullā prorſ9 cū de pccīs
agit̃ habē volo q̄ſtionē : vñ ei ſcim9
q̄ ei pl9 grẽ collatū fuit ad vicendū
oī ex pte pccīn q̄ ꝯcipē ac parē meru=
it quem ꝯſtat nullū habuiſſe pccīn.
Hac ergo ūgīe excepta : ſi oēs illos
ſcōs ⁊ ſcās cū hic viuerēt ꝯgregare
poſſem9 et īterrogare vtrū eſſent ſī
pccō : q̄d fuiſſe reſpōſuros putam9. v=
trū hoc q̄d iſte dicit an q̄d iohēs apl's :
Rogo vos q̄ntalibet fuīt ī hoc corpore
excellēcia ſcītatis : ſi hoc īterrogari
potuiſſet vna voce clamaſſet. Si dix=
erim9 q̄a pccīn nō habem9 noſmetip=
ſos ſeducim9 : et veitas ī nobis nō ē
An id humili9 rūderēt fortaſſe q̄̄ veri9 :
Sʒ huic iā placet ⁊ rcte placet laudē
hūilitatis ī pte nō ponē falſitatis
Ita hoc ſi verū dicēnt pccīn haberēt :
q̄d hūilit̃ q̄a faterēt̃ veitas ī eis eēt.
Si aūt hoc mētirēt̃ nichilomin9 habeñt
pccīn : q̄a veitas ī eis nō eſſet. Dicēt
Ca. xxxvij. forſitā īquit Nūq̄d oīm potuit ſcrip=
tura ꝯmēorare pccā : ⁊ vere ei dicēt
q̄cūq; dicēt : Nec eū ꝯtra hoc aliq̄d
validū video reſpondiſſe : q̄̄ius vi=
deam tacē noluiſſe Quid ei dixerit 38
q̄ſo attēdite Hoc īquit rcte dici pt de
hijs : quorꝫ neq; bonorꝫ neq; malo=
rū ſcptura ſit memor. De illis vō
quorꝫ iuſticie meminit : ⁊ pccōrꝫ ſī
dubio meminiſſʒ ſi qua eos peccaſſe
ſenſiſſet. Dicat ergo nō ptinuiſſe
ad iuſticiā tātā illorꝫ fidē : q̄ mag=
na mltitudīe p̄cedētes ⁊ ꝯſeq̄ntes cū
laudibʒ dñi azellū : etiā īter fremē=
tes q̄ue hoc fecerīt ī inimicos clama=
bāt Oſanna filio dauid : bñdc̄us
q̄ venit ī noīe dñi Audeat ergo iſte di=
cē ſi pt : neminē fuiſſe ī tāta illa mlt=
titudīe qui nullū habēt oīno pccīn.
Q̄d ſi abſurdiſſimū ē dicē : cur nulla
pccā eorū ſcptura ꝯmēorauit q̄ tāti
bonū fidei eorū ꝯmēorare curauit
Sʒ hoc etiā ipe forſitā vidit : et ideo
ſubiecit atq; ait Sed eſto alijs tēpo
ribʒ turbe nūoſitate oīm diſſimula=
uerit pccā ꝯtexere : ī ipō ſtatim mū=
di p̄mordio ubi nō ñ q̄tuor hoīes
erāt. q̄d īquit dicim9 cur nō oīm
voluit delcā mēorare : utrū nei=
gētis mltitudīs cauſa q̄ nōdū erāt.
an q̄a illorꝫ tm̄ qui ꝯmiſerāt me=
minit. illi9 vō qui nulla ꝯmiſerāt
meminiſſe nō potuit Adhuc adiūgit
ūba : quibʒ iſta ſentēcia uberi9 et
planī9 aſtruat̃. Certe īqt p̄mo ī
tēpore adā et eua ex quibʒ cayn
et abel nati ſūt q̄tuor tm̄ hoīes fu=
iſſe referūt̃ Peccauit eua ſcptura
hoc p̄didit : adā q̄q; deliq̄t eadē ſcpt̃a
nō tacuit : ſʒ ⁊ cayn peccaſſe ipā
ſcptura teſtata ē quorꝫ nō mō pccā :
uerū etiā pccōrꝫ īdicat q̄litatē Q̄=
ſi et abel peccaſſet : et hoc ſī dubio ſcp=
tura dixiſſet Sed nō dixit Ergo nec
ille peccauit : q̄n etiā iuſtū oſtendit.
Credam9 igit̃ q̄d legim9 : et q̄d nō
legim9 nephas credam9 aſtrue. Hoc
dicēs parū attēdit q̄d paulo añ ipe
dixerat : iā exorta mltitudīe gn̄is
hūani turbe nūoſitate potuiſſe ſcp=
turā diſſilāre oīm pccā ꝯtexē Hoc
ei ſi ſatis attendiſſet : vidēt etiā in
vno hoīe turbā ⁊ mltitudinē laua
pccōrꝫ ul nō potuiſſe. ul ſi etiā potu=
it nō debuiſſe ꝯſcribi Ea q̄ppe ſcpta
ſſt quibʒ ⁊ mod9 adhibend9 fuit : et
paucis exemplis ad mlta necīa lcōr
īſtruend9 Nā cū ipōs tunc hoīes lic̄
adhuc paucos q̄t ul qui fuerīt idē
adā ⁊ eua q̄t filios ⁊ filias p̄creaue=
rit. et q̄ illis noīa īpoſuerit ſcptura
ꝯmēorare noluerit. vñ nō nulli paru=

Csideratēs q̄ multa scriptura tacite p̄te-
reat. ipm̄ caym cū matre cōcubuisse
putauerūt vn̄ prolē q̄ cōmēorata ē
ꝓcrearet putātes illis filijs adam
sorores nō fuisse. q̄a eas scriptura dū
tacuit postea recapitulādo īferēs
q̄d p̄termiserat. adā filios et filias
ꝓcreasse nec tēp9 quo nati sūt. nec nūm
nec vocabula ostendēs. ita nec cōmeo-
randū fuit. si abel q̄muis merito iu-
stus appellat9 ē. paulo īmoderati9
aliqn̄ risit. ul' aīi ↄ īmissiōe iocat9
ē. uel vidit aliquid ad ↄcupiscēdū
ul' aliqn̄ īmoderati9 poma decerp-
sit ul' plusculo cibo crudior fuit ul'
cū oraret cogitauit aliq̄d vn̄ eius
ī aliud auocaret̄ ītencō. et quoci-
ens illi ista ⁊ silia multa subrepse-
rit. An forte pctā nō sūt? De quibꝫ
gn̄aliter cauendis atqꝫ cohibēdis
admonem̄ p̄cepto aplico: ubi dicit̄.
Nō ergo regnet pctm̄ ī vr̄o mortali corpore
ad obediēdū desiderijs ei9. Hijs q̄ppe
ne obediam9 ad ea q̄ nō licēt ul' mi-
n9 decēt: cotidiana ⁊ ꝑpetua ↄflic-
tacōe certandū ē nā utiqꝫ ex hoc
vicio mittit̄ ul' dimittit̄ oculus:
quo nō optet. Qd̄ viciū si ↄualue-
rit ⁊ p̄ualuerit: etiā adulteriū p-
petrat̄ ī corpe. Quod ī corde tanto
fit cicius. q̄nto ē cogitatō celerior: ⁊
nullū īpedimētū morarꝫ. Hoc pctm̄
id ē hunc viciose affectōis appetitū
qui magna ex p̄te frenaueūt ut nō
obedirēt desiderijs ei9 nec exhiberēt
ei mēbra sua arma iniq̄tatis: etiam
iusti appellari meruerūt: et hoc ad-
iutorio grē dei. Verꝫ q̄r sepe ī leuissiīs
⁊ aliqn̄ incautis obrepsit pctm̄: ⁊
iusti fuerūt: ⁊ sīn pcto nō fuerūt. Pos-
tremo si ī abel iusto caritas dei. qua
vna vere iust9 ē q̄uīqꝫ iust9 ē adhuc
erat quo posset et debēt augeri. q̄d q̄ mi-
nus erat ex vicio erat: et cui nō min9
sit donec ad illā ei9 fortitudinē veniat̄
ubi tota hoīs absorbeat̄ īfirmitas. Mg- Ca. xxxix.
na plane sentencia ↄclusit huc locū cū
ait. Credam9 igit̄ q̄d legim9: et q̄d nō
legim9 nephas credam9 astruē: q̄d de
cunctis etiā dixisse sufficiat. Cōtra ego
dico nec oīe q̄d legim9 credē nos debē
ꝓpt̄ illud q̄d ait apl's oīa legite q̄ boā
sūt tenete: et astruē aliq̄d etiā q̄d nō
legim9 nephas nō ēē. Possum9 enī
aliq̄d bona fide testes astruē q̄d expti
sum9: etiā si forte nō legim9. Hic for-
tasse respondet. Ego cū hoc dicerē de
scripturis scās agebā. O vtinā nō dico
aliud q̄ ī illis l'ris legit. verꝫ cōtra id
q̄d legit nichil vellet astruē: fideliter
⁊ obedienter audiret q̄d scriptū ē. p vnū
hoīem pctm̄ intrauit ī mūdū ⁊ p pec-
catū mors. et ita ī oēs hoīes ptrāsijt
ī quo oēs peccauerūt: et nō īfirmaret
tanti medici grām dū fateri nō vult
naturā hūanā ēē viciatā. O vtinā sic̄t
xp̄ianus legeret p̄ter ihm̄ xp̄m nullū
ēē nomē sub celo ī quo optet saluos
fieri nos. et nō possibilitatē natē hu-
mane ita defenderet. ut hō p liberꝫ ar-
bitriū etiā sine isto noīe salu9 esse
posse credat̄. Sꝫ putat fortasse ideo Ca. xl.
necām ēē xp̄i nomē ut p ei9 ewāgeliū
discam9 q̄dmodū viuē debeam9:
nō etiā ut ei9 adiuuem̄ grā quo bn̄
viuam9. Vel hic saltē ↄfiteat̄ ēē mi-
serabiles tenebras ī aīo hūano: q̄
scit q̄admodū debeat leonē domare.
⁊ nescit q̄admodū viuē. An et hoc ut
sciat sufficit ei liberū arbitriū: lexqꝫ
naturalis. Hec ē sapiā ubi: quā e-
uacuat̄ crux xp̄i. Sed qui dixit pdā sa-
pienciā sapienciū. q̄a ista crux nō pt
euacuari: p̄fecto ista sapiā p stulticiā

pdicacois quia credetes sanat eueztit.
Si ei possibilitas naturalis p liberz ar-
bitriu et ad cognoscendu quo viue de-
beat et ad bene viuedu sufficiat sibi?
ergo xpus gratis mortuus e: ergo eua- xx.
cuatu e scandalu crucis Cur no etia
ego hic exclame? ymo exclamabo et
istis increpidabo dolore xpiano: euacua-
ti estis a xpo Qui i natura iustificami-
ni a gra excidistis: ignorates ei dei iusti-
ciam et vram volentes costitue. iusticie
dei no estis subiecti Sicut ei finis le-
gis: ita etia nature huane viciose sal-
uator xps e ad iusticia oi credeti Qd

Ca. xlij

at sibi opposuit ab eis dici cotra quos
loquit: Oes ei peccauerut maifestu
e qd de hijs dicebat aplus q tuc erat:
hoc e de iudeis et getibz Sed plane il-
lud qd comedraui p vnu hoiem pcci
intrauit i mudu et p pctm mors. et i-
ta i oes hoies ptransiit. i quo oes pec-
cauerut: et atiquos et recetiores et nos
et posteros nros sentetia ista coplectit
Ponit etia illud testionu vn probet
tu dicitur oes no semp oes oino nul-
lo pmisso itelligi oportere: sicut per
vnius iquit delictu i omes hoies i codep-
natione. sic et p vnius iusticia i omes
hoies i iustificacoem vite: cu p xpi iusticiam
tiua no omes sz eos tm qui illi obedie
voluerut. et baptismi eius ablucoe pur-
gati sut sctificatos ee no dubiu sit No
plane isto testionio pbat qd vult Nam
sicut dictu e. sicut p vnius delictu i oes
hoies i codepnacoez ut nullus pmittetur:
sic et i eo qd dictu e. p vnius iusticia in xx
oes hoies in iustificacoem vite nullus
pmissus e No qa oes i eu credut et bap-
tismo eius abluut: sed qa nemo iustifi-
cat. ni i eu credat et baptismo eius abluat
Itaqz oes dictu e: ne aliquo mo alio pter
ipm qsq saluus fieri posse credat Sicut

vno lcaru ingsio i ciuitate costituto ma-
gistro dicimus Oes iste hic lras docet. no
qa oes ciues lras discut: sz qa nemo nisi
que ille docuerit Sic nemo iustificat
nisi que xpus iustificauerit Sed esto iam
cosenciam qa oes pctores fuisse testiue.
Dicit ei q fuerit no q aliud ee no potu-
erit? Quobrem et si oes hoies iquit pcto-
res posset pbari. diffinicioi tamen me
nequaq id obesset: qui no tam qd hoies
sit q qd possit ee defendimus Hic ia
facit aliqn osentire: qm no iustificat
bitur i cospectu dei ois viues No tm ho-
ec qstione. sz i ipa no peccadi possibi-
litate cotendit: i qua nec nos aduersu
eu ctare opus e Na neqz illud nimis
curo: utru hic aliq fuerit uel sit uel
futuro: utru hic aliq fuerit uel sit uel
esse possit qui pfecta tm iusticiam ad
dendu esset habuerit habeat ul ha-
bituri sint caritate dei Ipa e ei vera
sima plenissima pfectissimaqz iusticia
qm id qd volutate hois adiuta p dei
gram fieri posse cofiteor et defendo:
qm ul ubi uel i quo fiat nimiu ctare
no debeo Neqz de ipa possibilitate co-
tendo: cu sanata et adiuta hois volu-
tate. possibilitas ipa simul cu effectu
i scis pueniat: du caritas dei qtu ple-
nissie natura nra sana atqz purga-
ta cape pt diffudit i cordibz nris p
spm scm q datus e nobis Aelius itaqz
dei causa agit qui se ipe agendo dicat
defensare natura: cu et creator et sal-
uator agnoscat: q tu defensa uelut
sana viribz qz itegris creatiui opi-
tulaco saluatoris icaruit Verus e at
qd ait q deus ta bonus q iustus tale
hoiem fecerit: qui pcto malo care-
sufficeret: sed si voluisset Quis ei eu
nescit sanu et iculpabile factu: et
libero arbitrio atqz ad iuste viuedu
ptate liberu costitutu? Sed nuc de

illo agitur: quem semivivum latrones in via reliquerunt. Qui gravibus sauciatus confossusque vulneribus, non ita potest ad iustitie culmen ascendere sicut potuit inde descendere: qui etiam si iam in stabulo est adhuc curatur. Non igitur deus impossibilia iubet: sed iubendo admonet et facere quod possis et petere quod non possis. Iam nunc videamus unde possit: unde non possit. Iste dicit voluntate non est: quod naturaliter potest. Ego dico voluntate quidem non est homo iustus si naturaliter potest: sed medicinaliter poterit quod vitio non potest. Quid ergo iam opus est in pluribus immorari? Veniamus iterum ad causam: quam in hac dumtaxat questione vel solam vel pene solam cum istis habemus. Sicut enim ipse dicit ad quod nunc agitur non pertinet utrum queratur utrum fuerint vel sint aliqui homines in hac vita sine peccato. sed utrum esse potuerint sive possint. ita ergo etiam si fuisse vel esse consentiam nullo modo tamen potuisse vel posse confirmo: nisi iustificatos gratia dei per ihesum christum dominum nostrum et hunc crucifixum. Ea quippe fides iustos sanavit antiquos que sanat et nos id est mediatoris dei et hominum hominis christi ihesu. fides sanguinis eius. fides crucis eius: fides mortis et resurrectionis eius. Habentes ergo eundem spiritum fidei: et nos credimus propter quod et loquimur. Iste vero obiecta sibi questione in qua revera intollerabilis videtur cordibus christianis: quid respondeat attendamus. Ait enim Sed hoc est quod multos movet inquies: quod non per dei gratiam hominem sine peccato esse posse defendis. Prorsus hoc est quod movet hoc est quod obicimus: vere ipsam dicat hoc omnino egerrime sustinemus. Hic a christianis talia disputari: ea quia in alios et in ipsos habemus dilectionem non ferimus. Audiamus igitur quo se ab obiectione questionis huius expediat. O ignorantie cecitas inquit. o imperite mentis ignavia. que id sine dei gratia defensari existimat: quod deo tantum audeat debere imputari. Si nesciremus que sequantur his tantummodo auditis: falsa nos de illis iactatam famam. et quibusdam fratribus ydoneis testibus asseverantibus credidisse putaremus. Quid enim dici brevius potuit et verius: quam possibilitatem non peccandi quantacumque est vel erit in homine non nisi deo debere imputari.

Ca. xlv.

Hoc et nos dicimus: iungamus dexteras. An audienda sunt cetera. Audienda plane: et corrigenda utique vel cavenda. Nam cum dicat inquit ipsam posse arbitrii humani omnino non esse sed nature. sed auctoris nature dei scilicet et quidem fieri potest ut absque dei gratia intelligatur quod ad deum proprie pertinere censetur. Iam cepit apparere quid dicat. Sed ne forte fallamur: latius id explanat et clarius. Sed ut hoc manifestius inquit fiat paulo latius disputandum est. Dicimus enim cuiusque rei possibilitatem non tam in humani arbitrii potestate quam in nature necessitate consistere. Exemplis etiam vel similitudinibus quod dicat illustrat: utputa inquit loqui possum. Quod loqui possum meum non est: quod loquor meum est id est proprie voluntatis. Et quia quod loquor meum est: utrumque facere possum id est et loqui et non loqui. Quia vero quod loqui possum meum non est id est arbitrii mei atque voluntatis: necesse est me semper loqui posse et si voluero non posse loqui: non possum tamen non posse loqui nisi forte membrum illud adimam quo loquendi impleri officium potest. Multa quidem dici possent quibus si velit homo adimat sibi possibilitatem loquendi non adempto illo membro quo loquimur: velut si aliquid fiat unde vox ipsa tollatur. loqui nemo poterit manentibus membris. Non enim vox hominis membrum est: vexato sane aliquo interiore membro fieri non potest adempto. Sed ne verbo premere videar. michique contentiose dicatur etiam vexare

adimere est: possumus quidem id efficere et ore a-
liquibus vinculis sit clauso atque obserato
ut id aperire minime valeamus. Neque id
ut aperiatur in nostra sit potestate: cum in potestate
fuerit ut clauderetur: manente integritate et
Ca. xlvi sanitate membrorum. Sed quid ad nos?
Videamus quid deinde contexat. Volun-
tatis enim arbitrio inquit ac delibera-
tione putatur: quidquid natali necessitate con-
stringitur. Et hic nonnulla questio est.
Perabsurdum est enim ut id dicamus non per-
tinere ad voluntatem nostram quod beati esse
volumus: quia id omnino nolle possumus
nescio qua bona constrictione nature. Nec
dicere audeamus ideo deum non voluntatem 28
sed necessitatem habere iustitie: quia non potest
Ca. xlvii velle peccare. Attendite etiam que sequuntur.
Hoc inquit et de auditu odoratu vel vi-
su senti possibile est quod audire odorare videre potestatis
nostre sit: posse vero audire vel odorari vel videre pote-
statis nostre non sit: sed in naturali necessitate consistat. Aut ego
non intelligo quid dicat aut ipse. Quomodo enim in potestate
nostra non est videndi possibilitas? Sic in
potestate nostra est non videndi necessitas: quia in
potestate est cecitas, qua idipsum videre pos-
se nobis si volumus adimamus. Quomodo
autem in potestate nostra est videre si velimus? Cum
etiam salva integritate nature corporis
oculorumque nostrorum nec volentes videre
possumus: sive per noctem luminibus que fo-
riseccus adhibentur ademptis sive nos
quisque in tenebroso loco aliquo includat.
Item si quod audire possumus vel non pos-
sumus in nostra potestate non est sed in nature
constrictione, quod vero audimus vel non
audimus hoc est proprie voluntatis: cur
non attendit quanta audiamus inviti que 29
penetrant sensum nostrum etiam auribus
obturatis? Sicuti est de proximo ser-
re stridor vel grunnitus suis: quamquam ob-
turatio aurium ostendit non in potestate
nostra esse apertis auribus audire. Facit
etiam fortasse talis obturatio que ipsum
sensum nostrum adimat ut in nostra potestate
sit etiam audire non posse. Quod autem
dicit de odoratu ubi parum quid diceret
attendit? Non esse in nostra potestate posse
odorari vel non posse: sed in nostra potestate vel
esse hoc est in libera voluntate odorari vel
non odorari. Cum inter odores graves et
molestos quando constituti fuerimus: si quis
nos illic manibus ligatis constituat
servata prorsus integritate ac salute
membrorum? Velimus multum non odorari
nec omnino possumus: quia cum spiritum ducere
cogimur simul et odorem quem nolumus
trahimus. Sicut ergo iste similitudines
false sunt: et ita illud propter quod voluit
eas adhibere. Sequitur enim et dicit. Sic igitur et de
intelligendo de non peccandi possibilitate intelli-
gendum est: quod non peccare nostrum sit: pos-
se vero non peccare non nostrum. Si de integ-
ra et sana hominis natura loqueretur quam modo non
habemus. Spe enim salvi facti sumus. Spes
autem que videtur non est spes. Si autem quod non
videmus speramus per patientiam expectamus.
Nec sic recte diceret quod non peccare nostrum esset. Nam non pec-
care tantummodo non sit: cuius peccare nostrum esset: et tamquam lumen
tunc esset adiutorium dei: et tamquam lumen
sanis oculis quo adiuti videant se prebentibus
volentibus. Quia vero de hac vita disputatur
ubi corpus quod corrumpitur aggravat animam
et deprimit terrena inhabitatio sensum
multa cogitantem: miror quo corde etiam
sine adiutorio medicine salvatoris pos-
se nostrum putet esse non peccare: Pos-
se vero non peccare nature esse contendit. Ut huius na-
ture quam sic apparet esse viciatam ut huius ma-
ioris vicii sit non videre. Quia non pecca-
re inquit nostrum est: possumus peccare et non
peccare. Quid si alius dicat quia nolle
infelicitatem nostrum est possumus etiam et velle
et nolle? Et tamen eam velle omnino non possu-
mus? Quis enim ullo modo velle esse possi

infelix etiam si aliud vult: ubi eum et nolen-
tem infelicitas consequatur. Deinde quia
dei multo magis est non peccare: num-
quid audebimus eum dicere et peccare posse et
non peccare. Absit a nobis ut deum posse
peccare dicamus. Non enim ut stulti putant
ideo non erit omnipotens: quia nec mori potest
et negare seipsum non potest. Quid est ergo quod lo-
quitur: et quibus locutionum involucris co-
natur persuadere quod non vult considerare. Adhuc
addit et dicit. Quia vero posse non pec-
care nostrum non est: et si voluerimus non posse
non peccare: non possumus non posse non pec-
care. Incorrecte hoc dixit: et ideo subob-
scure. Sed ita posset dicere planius. Quia
posse non peccare nostrum non est: seu velimus
seu nolimus possumus non peccare. Non
enim ait seu velimus seu nolimus non pec-
camus. Sine dubio enim peccamus si volu-
mus: sed tamen velimus nolimus habere
nos asserit non peccandi possibilitatem:
quam nature insitam dicit. Sed de homine
sanis pedibus tolerabiliter dici potest: velit
nolit habet ambulandi possibilitatem. Con-
fractis vero et si velit non habet. Viciata
est natura de qua loquitur. Quid superbit terra
et cinis. Viciata est medicum implorat:
salvum me fac domine clamat. sana animam
meam clamat. Quid intercludit has
voces: ut defendendo quasi presentem possi-
bilitatem. futuram impediat sanitatem. Et
videte quod adiungat. unde illud confirmare
existimat: quia nulla inquit adimere vo-
luntas potest: quod inseparabiliter insitum probatur esse
nature. Unde ergo illa vox. ut non que vultis
illa faciatis. Unde etiam illa non enim quod vo-
lo facio bonum. sed quod odi malum hoc ago.
Ubi est possibilitas: que inseparabiliter insita
nature esse probatur. Ecce homines non ea que vo-
lunt faciunt: et de non peccando utique age-
bat non de volando: quia homines non alites
erant. Ecce homo quod vult bonum non agit. sed

quod non vult malum hoc agit. velle illi adia-
cet. perficere autem bonum non adiacet. ubi est
possibilitas que inseparabiliter insita probatur
esse nature. Quelibet enim in se transfiguret
si de seipso ista non dicit apostolus: hominem cer-
te in se transfigurat. Ab ipso autem ipsa humana
natura inseparabilem nichil peccandi possibi-
litatem habere defenditur. Sed hiis verbis id
agitur etiam a nesciente qui loquitur. Non autem
nesciente illo qui hec loquenda incautis etiam
deum timentibus suggerit ut evacuetur Christi
gratia: humana sibi ad iusticiam suam quasi
sufficiente natura. Ut autem declinetur invidia Ca. li
qua christiani pro salute sua clamant et di-
cunt. quare sine adiutorio gratie dei dicis
hominem posse non peccare: ipsam inquit non
peccandi possibilitatem non tam in arbitrii
potestate quam in nature necessitate est. Quod quod
in nature necessitate positum est: ad nature perti-
nere non dubitatur auctorem utique deum. Quo
ergo inquit absque dei gratia dici existimatur:
quod ad deum proprie pertinere monstratur. Ex-
pressa est sententia que latebat: non est quemad-
modum possit abscondi. Ideo dei gratie
tribuit non peccandi possibilitatem: quia
eius nature deus auctor est cui possibilita-
tem non peccandi inseparabiliter insitam dicit.
Cum ergo vult faciat: quia non vult non
faciat. Ubi enim est inseparabilis possibili-
tas: ei accidere non potest voluntatis infir-
mitas: vel potius voluntatis adiacentia
et perfectionis indigentia. Si ergo ita est. unde
venit velle adiacet perficere autem bonum
non adiacet. Si enim iste qui hunc librum
scripsit de illa hominis natura loqueretur
que primo inculpata et salva condita est.
utcumque acceptaretur hoc dictum: quod ipsa in-
separabilem habet possibilitatem idest ut
ita dicam inamissibilem non debuit illa natura
dici que viciari posset et medicum quereret.
qui ceci oculos sanaret: et videndi pos-
sibilitatem instituerit. que fuerat amissa

p̄ tecitatē. qm̄ cecus puto q̄ velit videre
sȝ nō pt̄. si aūt vult et nō pt̄: ī est uolun
Ca. liij. tas sȝ amissa ē possibilitas. Adhuc vi
dete quas moles conet̄: qua suā sen
tentiā ducat irrūpē si valeret. Obicit
enī sibi q̄stionē dicēs. Sed caro nobis
scdm̄ aplm̄ cōtraria ē inquiēs. deinde
r̄ndet. Quō fieri pt̄ ut cuicūqȝ bapti
zato sit caro cōtraria? cū scdm̄ eūdē
aplm̄ ī carne nō eē intelligat̄. Ita eī
ait: vos aūt ī carne nō estis. Bene q̄
baptizatis dicit carnē cōtrariā esse
nō posse: q̄d utrū vere sit p9 videbim9.
Nūc vero q̄a nō potuit penit9 se obli
uisci eē xp̄ianū? sed id licet tenuit
recordat9 ē: recessit a defensiōe nat̄e.
Ubi ē ergo inseparabilitas possibilitatis?
An forte nōdū baptizati ī nā̄ hoīum nō
sūt? Hic prsus hic posset vigilare: et
si adūtat pt̄. Quō fieri pt̄ inquit ut
cuicūqȝ baptizato sit caro cōtraria: ḡo
nō baptizatis pt̄ caro eē cōtraria. Expo
nat queādmodū: cū sit etiā ī ipsis illa
ab eo miltū defensa nā. Certe uel ī eis
concedit eē viciatā? si iā ī baptizatis
ille sauci9 san9 de stabulo egressus ē:
q̄ san9 ī stabulo ē quo eū curādū mise
ricors samaritan9 aduexit. Porro si
uel istis cōcedit carnē eē cōtrariā? di
cat q̄d cōtigerit cū sit utrūqȝ hoc ē et
caro et sp̄us creatura vni9 eiusdēqȝ
creatoris p̄cul dubio bona q̄a boni:
nisi q̄a hoc ē viciū q̄d p̄pria inflictū ē
uolūtate. et hoc ut ī natā sanet̄ eo
ipso op9 ē saluatore. quo instituta ē nā
creatore hoc ē saluatore. Eiqȝ illi9 me
dicina qua v̄bū caro factū est ut ha
bitaret ī nobis. si op9 eē fateam̄ p̄uus
et magnus. id ē a vagitibȝ īfantiū us
Ca. liiij. qȝ ad canos senū: tota q̄ inter nos est
hui9 q̄stiōis cōtrouersia dissoluta ē. Nūc
iā videam9 utrū baptizatis recte
caro eē cōtraria. Ubi q̄ro q̄bȝ dicebat aplūs
caro cōcupiscit aduersus sp̄m et sp̄us aduers9
carnē? hec eī inuicē aduersant̄: ut nō ea
q̄ vultis faciatis. Ad galathas ut opi
nor id scripsit: q̄bus dicit. Qui ergo tri
buit vobis sp̄m et virtutes opat̄ ī vo
bis: ex opibȝ legis. an ex auditu fidei? Un
de apparet eū xp̄ianis loqui: et q̄bȝ de9
tribuerat sp̄m. Ergo etiā baptizatis.
Ecce et baptizatis caro inuenitur eē cō
traria: et nō adesse possibilitas illa quā
inseparabilē īsita dicit eē nat̄e. Ubi ē q̄d
ait quō fieri pt̄ ut cuicūqȝ baptizato
sit caro cōtraria, q̄mōlibet intelligat caro
nē? Quia recte nō natura ei9 q̄ bona
ē: sed vitia carnalia. carnis hoc loco
noīe nūcupāt̄. Ecce tn̄ etiā baptizatis
caro cōtraria ē. Et quō cōtraria? Ut nō
q̄d volūt faciāt. Ecce adest uolūtas in
hoīe. Ubi ē possibilitas illa nat̄e? Fateam
gr̄am necciam: clamem9 miser ego ho
q̄s me liberabit de corpe mortis hui9?
Et respondeat̄ nobis: gr̄a dei p ihm̄
xp̄m dnm̄ nr̄m. Cū eī istis resistie di
cit̄ q̄re sine adiutorio gr̄e dei dicātis
hoīem posse eē sine pcc̄o: nō tūc de illa
gr̄a q̄stio ē. qua ē hō cōdit9: sȝ de ista q̄
fit saluus p ihm̄ xp̄m dnm̄ nr̄m. Fide
les eī orātes dicūt ne nos inferas ī tē
tationē: sed libera nos a malo. Si adest
possibilitas ut q̄d orāt. q̄ a quo male
se liberari orāt? nisi maxīe de corpe
mortis hui9? Un̄ nō liberat̄ nisi gr̄a dei
p ihm̄ xp̄m dnm̄ nr̄m. Nō utiqȝ de sub
stātia corpis q̄ bona ē: sed de vicijs car
nalibȝ. vnde nō liberat̄ hō sine gr̄a sal
uatoris: nec qm̄ p mortē corpis disce
dit a corpe. Et ut hoc dicēt aplūs q̄d su
pra dixerat. Video aliā legē ī mēbris
meis repugnātē legi mētis mee: et
captiuū me ducētē in lege pcc̄i q̄ ē ī
mēbris meis. Ecce q̄ viciū nat̄e hu

ne inobedientia voluntatis influxit. Orare
sinantur ut sanentur. Quid tantum de nature possi-
bilitate presumunt? Vulnerata sauciata
vexata perdita est: vera confessione non falsa
defensione opus habet. Gratia ergo dei non
qua instituatur sed qua restituatur queratur:
que ab isto sola clamatur non esse necessaria cum ta-
cetur. Qui si omnino nichil de gratia dei diceret.
nec eam questionem solvendam sibi proponeret
ut a se de hac re invidiam removeret. pos-
set putari hoc quidem sentire quod veritas
habet. sed non dixisse: quia non ubique omnia di-
cenda sunt. Posuit de gratia questionem: id res-
pondit quod habebat in corde. Definita
questio est non quam volebamus: sed ubi quid
sentiret dubitabamus. Deinde multis
verbis apostoli conatur ostendere unde non est contro-
versia. quod caro ab illo ita sepe nominetur: ut
velit intelligi non substantiam sed opera carnis.
Quid hoc ad rem? Vicia carnis contra-
ria sunt voluntati hominis. non natura accusatur:
sed vitiis medicus queritur. Quod est quod interrogat.
Quis fecit hominis spiritum? Et respondet sibi sine
dubio deus. Item interrogat carnem quis creavit?
Respondet idem credo deus. Interrogat
tertio bonus est qui utrumque creavit deus? Res-
pondet nulli dubium est. Adhuc interrogat et
utrumque bonum quod bonus auctor creavit bonum est?
Et ad hoc respondet. Confitendum est. Deinde con-
cludit. Si igitur et spiritus bonus est et caro bo-
na. ut a bono auctore condita quomodo fieri
potest ut duo bona possint sibi esse contraria?
Omitto dicere quia tota ista ratiocinatio tur-
baretur si quis ab eo quereret estus et frigus
quis fecerit: respondet enim sine dubio deus. Non ergo
multa interrogo. Ipse concludat utrum aut ista
possint dici non bona: aut non appareant si-
bi esse contraria. Hic forte dicit qualitates
sunt iste substantiarum: non substantie. Ita est
verum est: sed qualitates naturales et ad dei crea-
turam sine dubio pertinentes. Substantie quippe
non per seipsas sed per suas qualitates: sicut
aqua et ignis dicuntur sibi esse contraria. Quid
si ita sunt caro et spiritus? Quod quidem non affir-
mamus: sed ut ratiocinationem eius non necessaria
illatione conclusam ostenderemus hoc diximus.
Possunt enim et contraria non invicem adversari:
sed ex alterutro temperari et bonam valitudi-
nem reddere: sicut in corpore siccitas et humi-
ditas frigus et calor: quorum omnium tempe-
ratione bona corporalis valitudo consistit.
Sed quod contraria est caro spiritui ut non ea que
volumus faciamus vitium est non natura. gratia
medicinalis queratur: et controversia finiatur.
Duo quippe ista bona a bono deo condi-
ta quomodo contra huius ratiocinationem in non
baptizatis hominibus possunt sibi esse contraria.
An et hoc eum dixisse penitebit quod affectu
aliquo fidei christiane locutus est. Cum enim diceret
quod fieri potest ut cuiuslibet iam baptizato sit ca-
ro contraria: significavit non baptizatis
carnem posse esse contrariam. Nam cur addidit
iam baptizato cum posset etiam hoc non ad-
dito dicere quod fieri potest ut cuiuslibet sit caro
contraria atque ad hoc probandum subicere
illam ratiocinationem suam. quia utrumque bonum est
a bono conditum. et ideo non potest invicem se esse con-
trarium. Si ergo non baptizati quibus certe fatentur
carnem esse contrariam. sinus illum interrogationibus
urgeant et dicant quis fecit hominis spiritum: iste
respondebit deus. Item illi. carnem quis creavit?
Respondet iste idem credo deus. Illi tertio bonus est
qui utrumque creavit deus: et iste nulli dubium
est. Atque illi unum quod restat inquirunt: et utrum-
que quod bonus auctor creavit bonum est iste
fatebitur. Tunc illi cum suo gladio iugulabunt:
inferentes conclusionem eius et dicentes. Si igitur
spiritus bonus et caro bona ut a bono auctore
conditi: quod fieri potest ut duo bona sibi con-
traria esse possent? Hic forte ille respondebit
date veniam quia non debui dicere cuiuslibet bap-
tizato carnem non posse esse contrariam. ut hominibus
vobis non baptizatis contrariam confi-
terer: sed sine ulla exceptione dicere debui

carnē nulli ēē cōtrariā Ecce quo seipe
cōpīgit[r]. ecce q̄ loq̄tur: qui nō vult cla-
mare cū aplo Quis me liberabit de cor-
pore mortis hui[us]. Grā dei p ihm xpm
dnm nrm Sed cur īquit clamē iam
baptizat[us] ī xpo. Illi hoc clamēt: qui
nōdū tale beneficiū pceperūt Quorū
ī se voces figurabat aplus. si tn̄ uł h[oc]
dicūt: sed natē ista defensio nec illos hac
voce exclamare pmittit Neq3 ī eī bap-
tizatis natura ē: et ī nō baptizatis nā
nō ē At si uł ī illis viciata ēē ↄcedit[ur]
ut nō sine cā clamēt īfelix hō q̄s me li-
berabit de corpe mortis hui[us]. eisq3 sub-
ueniat[ur] ī eo q̄ seq̄tur grā dei p ihm xpm
dnm nrm: cōcedat iā tādem aliq̄n hu-
Ca. lv. manā medico xpo īdigē natā Queo
āt ubi natā ista pdiderit libertatē:
quā sibi dari exoptat cū dicit q̄s me
liberabit Nō eī et ille sbstātiā carnis
accusat cū dicit liberari se cupē de cor-
pore mortis hui[us]. cū etiā corpis sic[ut]
aīe natā deo bono auctori tribuēda sit:
s3 utiq3 de viciis corpis dicit. Nam de
corpe mors corpis sepat: s3 ↄtrac-
ta ex illo vicia coheret[ur]. q̄bus iusta
pena debet[ur]: quā etiā ī iferno ille di-
ues īuenit Hic se nō poterat utiq3
liberare qui dicit Quis me libera-
bit de corpe mortis hui[us]. Ubicūq3
āt istā pdiderit libtatē. Certe īsepa-
rabilis ē possibilitas illa natē. ha-
bet posse p naturale subsidiū: ha-
bet velle p liberū arbitriū Cur q̄rit
baptismatis sacrmētū An ppt cōmis-
sa pterita: ut ea tm̄ ignoscāt[ur] q̄ fieri
īfecta nō pnt. Dimitte hoiem: cla-
met q̄d clamabat Nō eī tm̄ desiderat
ut p īdulgētiā sit de pteritis īpunit[us]:
s3 etiā ut sit de cetō ad nō peccādū for-
tis et ualid[us] Condelectat[ur] eī legi dei
scdm īteriorē hoiem Videt āt aliam
legē ī mēbris suis: repugnātē legi mē-
tis sue Videt ēē nō recolit fuisse: pnītis
urgetur nō pterita īmissit Nec tm̄ re-
pugnātē videt[ur]: verū etiā captiuātē
se ī lege pcti q̄ ē ī mēbris ei[us]: nō q̄ fuit
Hic est q̄ clamat īfelix hō q̄s me libe-
rabit de corpe mortis hui[us] Sinat ora-
re. sinat[ur] adiutoriū medici potētissi-
mi flagitare. q̄d cōtradicit[ur]. q̄d obstrepit[ur]
q̄d miser miām xpi petē phibet[ur] etiā
a xpianis. Nā illi cū xpo ābulabāt
qui cecū lumē clamādo petē phibebāt
sed etiā īter tumultū cōtradicētiū au-
dit ille clamātē Unī hinc vnsū ē grā
dei p ihm xpm dnm nrm Porro si ab
istis uel hoc īpetrem[us] ut nōdū bap-
tizati īplorēt auxiliū grē saluatoris:
nō ē hoc quidē paruū aduers[us] illā falsā
defensionē tanq̄ sibi sufficientis natē
et ptātis liberi arbitrij Neq3 eī sibi suf-
ficiat qui dicit Infelix hō. q̄s me libera-
bit. Aut plenā libertatē habē dicēd[us]
ē: qui se adhuc postulat liberari. Ve-
rūptn̄ etiā illud videam[us]. utrū illi q̄
baptizati sūt faciāt bona q̄ voluīt
nulla carnis ↄcupiā repugnāte Sed
q̄d hic dicam[us] ipe ↄmemorat: ubi cō-
cludēs hūc locū ut dixim[us] ītq̄ illud
quo cōtinet[ur]. caro ↄcupiscit aduersus
spm nō de carnis sbstātia. s3 de opib3
sentiē natē ē Hoc et nos dicim[us] nō de
carnis sbstātia de s3 opib3 dam q̄ue
veniūt de carnali cōcupiā de pctō. s[ic]
de quo pcepit ut nō regnet ī nrō mor-
tali corpe ad obediēdū desiderijs eius
Sed attendat etiā ipe baptizatis tm̄ fuis-
se dictū Caro ↄcupiscit aduers[us] spm.
sps adu[er]s[us] carnē: ut nō ea q̄ vultis fa-
ciatis Et ne ab ipa pugna desides fa-
ceret p hāc sentētiā laxamētū peccādi
dedisse videret[ur] adiūgit Q3 si spū ducimi-
ni nō adhuc estis sub lege Sub lege ē eī

qui timore supplicii quod lex minatur non amore iusticie se sentit abstinere ab opere peccati: nondum liber nec alienus a voluntate peccandi. In ipsa enim voluntate reus est qua mallet si fieri posset non esse quod timeat: ut libere faciat quod occulte desiderat. Ergo si spiritu inquit ducimini non adhuc estis sub lege. Utique lege: qua timorem incutit non tribuit caritatem. Que caritas dei diffusa est in cordibus nostris: non per legem sed per legem spiritus sancti qui datus est nobis. Hec est lex libertatis non servitutis: quia caritatis utique non timoris. De qua et apostolus Iacobus ait: qui autem perspexerit in legem perfectam libertatis. Unde et ille non quidem iam lege dei terrebatur ut servus sed condelectabatur ei secundum interiorem hominem: videt tamen adhuc aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis sue. Ita et hic spiritu: Si inquit spiritu ducimini: non adhuc estis sub lege. Inquantum quisque spiritu ducitur non est sub lege: quia inquantum condelectatur legi dei non est sub legis timo-

48. re: quia timor tormentum habet non delectationem. Unde si recte sentimus sicut pro membris sanatis gratias agere: ita pro sanandis orare debemus: ut absolutissima cui nichil addi possit sanitate perfecta dei suavitate plena libertate perfruamur. Non enim abnuimus humanam naturam posse esse sine peccato: aut ullo modo negare debemus perfici posse quam proficere non negamus: sed gratia dei per Iesum Christum dominum nostrum. Eo adiuvante fieri dicimus ut iusta sit et beata a quo creata est ut sit. Facile itaque refellitur: quod a quibusdam sibi dicit opponi. Diabolus nobis adversatur. Prorsus huic obiectioni eadem verba respondemus: que ipse respondit. Resistamus illi: et fugiet. Resistite inquit beatus apostolus diabolo: et fugiet a vobis. Unde animadvertendum est quid possit his nocere quos fugit: vel quam virtutem habere intelligendus sit qui solus prevalere non resistentibus potest. Hec et mea verba sunt: verius enim dici non potest. Sed hoc interest inter nos et istos: quod nos etiam cum diabolo resistitur poscendum dei adiutorium non solum non negamus verum etiam predicamus: isti autem tantum voluntati tribuunt potestatem ut pietati auferant orationem. Nam utique ut diabolo resistamus et fugiat a nobis: ideo precantes dicimus. Ne nos inferas in temptationem. Ideo et admoniti sumus tanquam ab imperatore milites exhortante et dicente. Vigilate et orate: ne intretis in temptationem.

Ca. lix.

Quod vero contra eos disputat qui dicunt et quis nolit sine peccato esse si hoc in hominis esset positum potestate: hoc quippe eos confiteri non esse impossibile quia hoc vel multi vel omnes volunt: sed unde sit possibile confiteatur et pax est. Ipsa est enim gratia dei: per Iesum Christum dominum nostrum. Qua omnino isti nos orantes adiuvari ut non peccemus: nullus quippe dicere voluit. Quod si forte latet sentiat: ignoscat aliter suspicantibus. Ipse enim hoc facit: qui cum tantam de hac re patiatur invidiam: sentire id vult et confiteri vel profiteri non vult. Quid erat magnum ut hoc diceret: cum presertim sibi hoc tanquam ex persona adversariorum oppositum tractare et aperire suscepit. Cur illic solam naturam defendere voluit: et quia ita homo creatus est ut non peccare posset si peccare noluisset asseruit: ac per hoc quia ita creatus est eam possibilitatem ad gratiam dei pertinere definivit: qua possibilitate si noluerit peccare non peccat: et noluit aliquid dicere de eo quod ipsa natura gratia dei per Iesum Christum dominum nostrum vel sanatur quia viciata est vel quod sibi non sufficit adiuvatur.

Ca. lx.

Utrum enim in hoc seculo fuerit vel sit vel possit esse aliquis ita iuste vivens ut nullum habeat omnino peccatum: potest esse aliqua questio inter veros piosque christianos: posse tamen esse certe post hanc vitam quisquis ambigit desipit. Sed ergo nec de ista vita volo contendere. Quamquam enim michi non videatur

aliť ītelligēdū qđ scriptū ē nō iustifica
bit ī cōspectu tuo oīs viuēs et si qua silia
tñ vtinā possit ostendi. uł hec testiō
nia melius aliť ītelligi posse: uł pfectā
plenāqȝ iusticiā cui prsus nichil ad
dendū sit. et heri fuisse ī aliquo dū ī
isto corpe viueret et hodie eē et cras fu
turā. dū tñ longe plēs sīt. q cū sibi us
qȝ ad ultimū vite huius diē nccīn esse
nō dubitēt. ut veraciť dicāt dimitte
nobis debita nr̄a sicut et nos dimit
timus debitoribȝ nr̄is. spem suā tñ in
xp̄o atqȝ ī eius pmissiōibȝ verā certam
firmā eē cōfidāt: nullo tñ mō ñ adiuuā
te grā saluatoris xp̄i crucifixi et dono
sp̄s eius. Vel qlibet ad plenissimā pfec
tionē: uł cp̄s ad qlem cūqȝ puectū ve
reqȝ iusticie puenire q̄ negauerit: nes
cio vtrū rc̄te possit ī q̄licūqȝ xp̄ianorum
Ca. lxi. nūo cōputari. Ac p hoc et ea testiōnia q̄
nō q̄de de scripturis canoīcis. sȝ de q̄bus
dā catholicorum tractatorum opuscūlis po
suit. volēs occurrere hijs q̄ eū solū diceret
ista defendē ita sunt media: ut neqȝ co
tra nr̄am sentētiā sint. neqȝ cont ipīus.
In q̄bȝ nō nichil etiā de libris meis ī
terponē voluit: me quoqȝ aliquē depu
tās q cū illis cōmeorari dignus viderer.
Vn̄ ingratus eē nō debeo. ut familiariorē
affcū nolī ut carerē: q huc in detulit
honorē. Prima eius q posuit q̄a nomē eius
q ea dixit nō ibi legi siue q̄a ille non
scripsit. siue qȝ codex q̄ misistis id aliq̄
forte mēdositate nō habuit pertractatē
qđ opus ē: maxie qm me ī huiusmōi q
rūlibet hoīm scriptis liberū quē solis ca
nonicis debeo sn̄ ulla recusatiōe cōsensū
nō nichil mouet. qđ de illius scriptis cuius
nomē nō ibi īueni ille posuit. Opor
tuit mgr̄m doctorēqȝ ītutiis hoīm si
millimū fieri: ut vīcendo pctīn doce
at hoīem vīce posse pctīn. Quo enī

dictū sit auctor huius sentētie videit q̄li
ter possit exponē. dū tñ nos mūne du
bitemus. pctīn xp̄m nō ī se habuisse qđ
vinceret: q natus ē ī silitudinē carnis pc̄ti
nō ī carne pc̄ti. Aliud eius ē ita posuit.
Et iterū ut desiderijs carnis edomitis
doceret nō nccitatis eē peccare: sȝ posi
at voluntatis. Ego desideria carnis si nō
illicitarum cōcupiarū hic [illegible] dicitur acci
pio: sicuti ē fames sitis. [illegible] refectō lassi
tudies. et si qđ huiusmōi ē. Pher eius qđa
cōpius ea sunt inculpabilia ī culpas deciduīt
qđ ab illo saluatore affuit: etiā si hec eo
fuisse ppt silitudinē carnis pc̄ti cerna
teste videamus. Sctūs vō hilarius hec 62.
uba posuit. nō eī ñ spū pc̄ti ī īmortalitate
nccitati qđ solis mūdis corde disposuit
ē: hoc qđ ī deo ē īmortale tenemus. Qd
dixit totū id qđ dicimus uł qđ istū adiu
net nescio: nisi q̄a posse eē hoīem mū
do corde testatus ē. Qđ nos negat. Sȝ gr̄a
dei p ihm xp̄m dnm nr̄m: nō sola arbitrij libertate
Ite qđ eū dixisse cōmeorat q̄ iob lr̄as le
gerit. ut abstineret se ab oī re maligna
qȝ deū sola mēte viciis nō admixta ve
nerat. deū at colē pprīū iusticie officium
ē: qđ fecissȝ iob dicat. nō qđ ī hoc sc̄lo pfe
cisset. q̄ sn̄ grā saluatoris quē etiā pro
phetauit. uł fecissȝ uł pfecissȝ. Abstinet
eīse ab oī re mala etiā qui habet pc̄tm
qđ ī se regnare nō sinit: cui subrepit ī
pbāda cogitatiōe quā puenire ad finem
opis nō pmittit. Sȝ aliud ē nō habē p
tatū: aliud nō obedie desiderijs eius.
Aliud ē īplē qđ preceptū ē nō cōcupisces.
et aliud ē p quedā abstinētie conatum
saltē id agere qđ ītē scriptū ē post cōcupiscē
tias nō eas. nichil horum tñ sciē se ēē
posse sn̄ grā saluatoris. Facē ē ergo iu
sticiā ī vero dei cultu cū interno cōcupis
centiā malo ītērna cōflictatiōe pugnare: pfice
at oīno aduersariū nō habē. Nā q pug

naturas, et adhuc preliatur, et aliquando percutitur:
et tamen non sternitur. Cui autem non est adversarium:
plena pace letatur. Et ipse esse sine peccato veris-
sime dicitur, in quo nullum habitat peccatum: non
qui per abstinentiam mali operis dicit, iam non
ego operor illud sed id quod in me habitat
peccatum. Nam et ipse Iob de peccatis suis non ta-
cet. Et utique huic amico nostro merito pla-
cet: humilitatem nullo modo in falsitatis parte
ponendam. Unde id quod Iob confitetur quia verax
dei cultor est: procul dubio veraciter confitetur.
Et ipse Hylarius cum locum psalmi exponeret
ubi scriptum est. Sprevisti omnes discedentes a
iustificationibus tuis ait: Si enim deus pecca-
tores sperneret, omnes utique sperneret: quia sine
peccato nemo est. Sed spernit discedentes a se:
quos apostatas vocant. Videtis quemadmo-
dum non dixerit quia sine peccato nemo fuit, tamquam
de preteritis loquens: sed quia sine peccato nemo
sit. Unde quidem ut dixi non contendo. Cui si quis
enim non cedit Iohanni apostolo qui nec ipse ait si dix-
erimus quia peccatum non habuimus sed non ha-
bemus: episcopo Hylario quo cessurus est? Pro gratia
Christi clamo: sine qua nemo iustificatur: tamquam suf-
ficienti nature libero arbitrio immo ipse pro
63. ea clamatur: ei cedatur dicenti: Sine me nichil
potestis facere. Sanctus autem Ambrosius in ea
eo loco quem iste commemorat illis insistit:
qui dicunt hominem non esse posse sine peccato in
hac vita. Ut enim ea diceret accepit occasi-
onem de Zacharia et Elizabeth quod in evan-
gelio commemorati sunt ambulasse in omnibus
iustificationibus legis sine querela. Numquid tamen
negat gratia dei fieri per Ihesum Christum dominum
nostrum? Ex qua fide etiam ante eius passionem
iustos vixisse non dubium est: qui prestat spiritum
sanctum qui datus est nobis, per quem diffunditur cari-
tas in cordibus nostris: qua una iusti sunt
quicumque sunt iusti. Quem spiritum commemoratus episcopus
etiam precibus impetrandum admonet: ita illi
voluntas divinitus non adiuta non sufficiat:
ubi in ymno suo dicit: Votisque prestat sedu-

dulis sanctum mereri spiritum. Commemorabo et ego
de hoc ipso opere sancti Ambrosii aliquid: ex quo
iste commemoravit quod commemorandum puta-
vit. Visum est igitur michi. Potest non soli visum esse:
quod visum sibi esse declarat. Non enim volunta-
te tantum humana visum est: sed sicut placuit
ei qui in me loquitur Christus. Qui ut id quod
bonum est nobis quoque bonum videri possit o-
peratur: quem enim miseratur et vocat. Et ideo
qui Christum sequitur, potest interrogatus cur esse
voluerit christianus respondere: visum est michi. Quod
cum dicit non negat deo visum: a deo enim
preparatur voluntas hominum. Ut enim deus hono-
rificetur a sancto: dei gratia est. Ecce quod iste sapi-
at si verbis Ambrosii delectatur: quia a deo preparatur
voluntas hominum. Et nulla vel non magna
questio est quis vel quando perficiatur: dum tamen sine Christi
gratia aut id ipsum fieri posse minime dubi-
tetur. Deinde quantum erat: ut attenderet iste u-
num verbum de Ambrosii verbis quod posuit. Cum
enim ille dixisset: Nam cum ecclesia ex gentibus hoc
est ex peccatoribus congregata sit quomodo ex macu-
latis immaculata potest esse, nisi primo per Christi
gratiam abluta delicto sit deinde quod per quali-
tatem non peccandi abstineat a delictis: il-
le addidit quod iste apparet cur addere no-
luerit. Ait namque ille: Nec ab initio imma-
culata, humane enim hoc impossibile nature:
sed per dei gratiam et qualitatem sui quia iam non
peccat fit ut immaculata videatur. Hec
verba iste cur non addiderit: quis non intelli-
gat? Hoc agitur utique nunc in hoc seculo: ut
ad istam quam omnes sancti cupiunt immaculatis-
simam puritatem ecclesia sancta perveniat: que in
futuro seculo neque aliquo malorum hominum sibi
permixto: neque aliqua in se lege peccati resisten-
te legi mentis ducat mundissimam vitam in
eternitate divina. Tamen attendat iste: quod secundum
scripturas Ambrosius episcopus dixerit: Nec ab in-
itio immaculata: humane etenim hoc impossibile
nature. Utique enim ab initio dicit: quo ex a-
dam nascimur. Nam et ipse Adam immaculatus

ꝯpulo dubio fctus ē. Sȝ ī eis q̄ sīt nata filij
ire ducētes ex illo. qd̓ viciatū ē ī illo:
Ca. lxiiij. ab ūico ē esse īmaculatos hūane nature
īpossibile definiuit. Itē iohēs ꝯstātino=
politanus epūs ait? posuit snīaz. dicit
pctīn nō eē sbām: sȝ actū malignū
Quis hoc negat? Et qa nō ē nāle idō
ꝯtra illud legē datū: et q̄ de arbitrij
libertate deffendit. Etiā hoc qs negat?
Sed nō id agit̄ de hūana nā q̄ ī hac
vita ē: sȝ agit̄ de grā dei q̄ sanat̄ p 64
mediatorē xp̄m. Quo nō īdigeret si sana
eēt. q̄ ab isto tanq̄ sana. uel tanq̄ sibi suf=
h° i ecc actat ficiēte uolūtatis arbitrio posse non
peccare defendit. Quis itē xp̄ianus
ignorat? q̄ btīssimū sixtū romane
eccīe epūm et dnī martirem dixisse ꝯme=
morat? Quia libtatē arbitrij pmi=
sit hoībus deus. ut pure et sn̄ pctō vi=
uētes silēs fiāt deo? sȝ ad ipm arbi=
triū ptinet vocātē audiē et credere:
et ab eo ī quē credit nō peccādi adiu=
toriū postulare. Nā utiqȝ cū dicit silēs
fiāt deo: p caritatē dei fiūt sīt silēs dō.
Que diffusa ē ī cordibȝ nris? nō nē
possibilitate nec libeō arbitō qd̓ ē ī nob:
sȝ p spiritū scm̄ qui dat̄ ē nobis. Et qd̓ idē
dicit martir. teplū dei scm̄ ē deo mens
pura. et altare optimū ē ei cor mūdū 66
et sn̄ pctō? qs nescit ad istā pfectōez
pducendū cor mūdū. dū īterior hō re=
nouat̄ de die ī diē? Nō tn̄ sn̄ grā dei.
p ihm xp̄m dnm nrm. Itē q̄ ait ipse
vir castus et sn̄ pctō ptatē accepit
a deo eē filij dei? utiqȝ admonuit.
ne cū qs fctus fuit ita castꝯ et sn̄ pctō:
qd̓ ubi et qn̄ ī eo pficiat̄ nō nulla qstio
ē. Sed īter pios bene qrit̄. Int̄ qs tn̄
ꝯstat fieri posse: et sn̄ mediatore dei
et hoīm hoīe xp̄o ihū fieri nō posse.
Tn̄ ut dicē cepera prudēt sixtꝯ admo=
nuit? ne cū fiūt quisqȝ talis factus 67

et p hoc itē īter dei filios deputat. Pu=
tet ipi? fuisse ptātis quā p grāz acce=
pit a deo: cū ea nō habet ī natā iā vi=
ciata atqȝ depuata sicut ī eva legi=
Quot aūt receperūt eū dedit eis ptāte
filios dei fieri. Qd̓ utiqȝ nō erāt p na=
turā. Nec oīno essent: nisi eū recipiendo
accepissent p eius grām huiusmōi ptāte.
Hec ē ptās quā sibi vendicat fortitudo
caritatis? q̄ nō ē ī nobis: nisi p spm̄ scm̄
q̄ datus ē nobis. Qd̓ etiā psbit venerabil'
iheronim? dicit. ī hijs q̄ illū dixisse ꝯme=
meorat? cū exponēt qd̓ scptū ē. btī mū=
do corde qm̄ ipi deū videbūt: quos nō
arguit ꝯsciā ulla pcti. Et adiecit. Mū=
dus mūdo corde cōspicit. Teplū dei nō
pt eē pollutū. Hoc utiqȝ agit̄ ī nobis
conando laborādo orādo ipetrādo: ut
ad illā pfectōez ī qua possumus deū mū=
do corde cōspicē. eius grā pducam̄ p
ihm xp̄m dnm nrm. Itē q̄ ait a meo=
rato dictū eē psbitero liberi arbitrij nos
ꝯdidit deus nec ad virtutē nec ad vicia
necessitate trahimur: alioqn ubi necessitas nō
corona ē. qs nō agnoscat. qs nō toto cor=
de suscipiat. qs aliter cōditā hūanā ne=
get eē naturā? Sȝ ī rcte faciendo idō nul=
lū ē vinculū necessitatis: q̄a libtas ē ca=
ritatis. Redi ergo ad aplicā sentēciam.
Caritas dei diffusa ē ī cordibȝ nris:
p spm̄ scm̄ q̄ datus ē nobis. A quo nisi ab
illo? q̄ ascendit ī altū captiuauit cap=
tiuitatē dedit dona hoībus. Quod aūt ex
vicijs nature nō ex ꝯdicōe necē sit qdā
peccādi necessitas audiat hō: atqȝ ut
eadē necessitas nō sit. discat dicere deo. De
necessitatibȝ meis educ me. Qa et ī huius=
mōi orōne certamē ē et aduersus temptatorē
ꝯtra de ipa ꝯtra nos necessitate pugnātē.
ac p hoc opitulāte grā p dnm nrm
ihm xp̄m et mala necessitas remouebit̄:
et libertas plena tribuet̄. Veniamus

ad nos. Item inquit augustinus episcopus in libris de libero arbitrio: Quecumque ista causa est voluntatis, si non potest ei resisti, sine peccato ei ceditur; si autem potest, non ei cedatur, et non peccabitur. An forte fallit incautum? Ergo caveat ne fallatur. An tanta fallacia est ut caveri omnino non possit? Nulla ergo peccata sunt. Quis enim peccat in eo quod caveri nullo modo potest? Peccatur autem: caveri igitur potest. Agnosco verba mea sunt: sed etiam ipse dignetur agnoscere superius cuncta que dicta sunt. De gratia quippe dei agitur que nobis per mediatorem medicina opitulatur: non de possibilitate iusticie. Potest ergo ei cause quecumque illa est resisti? Potest plane. Nam in hoc adiutorium postulamus dicentes: Ne nos inferas in temptationem. Quod adiutorium si non posceremus: resisti nullo modo posse crederemus. Potest peccatum caveri: sed opitulante illo qui non potest falli. Nam et hoc ipsum ad cavendum peccatum pertinet: si veraciter dicimus: dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Duobus enim modis etiam in corpore cavetur morbi malum: et ut non accidat: et ut si acciderit cito sanetur. Ut non accidat: caveamus dicendo: ne nos inferas in temptationem. Ut cito sanetur: caveamus dicendo: dimitte nobis debita nostra. Sive ergo immineat sive insit: caveri igitur potest. Sed ut non tantum illi verum etiam hiis qui eosdem libros meos quos iste legit de libero arbitrio non legerunt: atque illis non lectis hunc forsitan legunt: de hac re sententia mea satis appareat: ex ipsis libris commemorare me oportet quod iste si sentiret atque in suis litteris poneret: nulla inter nos de hac re controversia remaneret. Continuo quippe post verba mea que iste commemoravit quod occurrere poterat ipse subieci: et quantum potui pertractavi dicens: Et tamen etiam per ignorantiam facta quedam improbantur et corrigenda iudicantur: sicut in divinis auctoritatibus legimus. Atque hinc adhibitis exemplis:

etiam de infirmitate locutus sum dicens: Sunt etiam necessitate facta improbanda: ubi vult homo recte facere et non potest. Nam unde sunt ille voces: Non enim quod volo facio bonum: sed quod odi malum hoc ago. Atque aliis in hac sententia commemoratis testimoniis divinorum eloquiorum: Sed hec inquam omnia hominum sunt voces: ex illa mortis dampnatione venientium. Nam si non est ista pena hominis sed natura: nulla ista peccata sunt. Deinde paulo post: Relinquitur ergo inquam: ut hec pena iusta de dampnatione hominis veniat. Nec mirandum est quod vel ignorando non habet arbitrium liberum voluntatis ad eligendum quid recte faciat: vel resistente carnali consuetudine que violentia mortalis successionis quodammodo naturaliter inolevit. Videat quid recte faciendum sit: et velit nec possit implere. Illa est enim peccati pena iustissima ut amittat quisque quo bene uti noluit cum sine ulla posset difficultate si vellet: id est autem ut qui sciens recte non facit amittat scire quod rectum sit: et qui facere cum posset noluit amittat posse cum velit. Nam sunt revera omni peccanti anime duo ista penalia: ignorantia et difficultas. Ex ignorantia dehonestat error: ex difficultate cruciatus affligit. Sed approbare falsa pro veris ut erret invitus: et resistente atque torquente dolore carnalis vinculi non posse a libidinosis operibus temperare: non est natura instituti hominis sed pena dampnati. Cum autem de libera voluntate recte faciendi loquimur: de illa scilicet in qua homo factus est loquimur. Hic iam hominibus de ipsius ignorantie difficultatisque in prole primi hominis traiectis viciis atque transfusis vel ut iustam querelam deponentibus: ita responsum est. Quibus inquam breviter respondetur ut quiescant: et adversus deum murmurare desistant. Recte enim fortasse quererentur: si erroris et libidinis nullus hominum victor existeret. Cum vero ubique sit presens qui multis modis per creaturam sibi domino servientem aversum vocet, doceat credentem, consoletur spera-

te diligentem adhortetur, conantem adiuvet,
exaudiat deprecantem. Non tibi deputatur
ad culpam quod invitus ignoras: sed quod negle-
ligis querere quod ignoras. Neque illud quod vul-
nerata membra non colligis: sed quod volentem
sanare contempnis. Ita et ex hoc hortatus sum
quantum potui ad recte vivendum et gratiam dei non
evacuavi. Sine qua humana natura iam con-
tenebrata atque viciata illuminari non potest
et sanari. De qua re cum istis tota verti-
tur questio: ne gratiam dei que est in christo ihesu
domino nostro perversa nature defensione frustre-
mur. De qua natura item paulo post dixi. Etiam
ipsam naturam aliter dicimus cum proprie loquimur
naturam hominis in qua primum in suo genere inculpa-
bilis factus est: aliter istam in qua ex illius dap-
nati pena et ignari et carni subditi
nascimur. Iuxta quem modum dicit apostolus.
Fuimus enim et nos naturaliter filii ire sicut et
Ca. lxviij. ceteri. Si ergo volumus animos ad recte viven-
dum frigidos et pigros christianis exhorta-
tionibus excitare et accendere: primitus eos exhor-
temur ad fidem qua christiani fiant et eius nomini
subiciantur: sine quo salvi esse non possunt. Si autem
iam christiani sunt et recte vivere negligunt. ver-
berentur terroribus et premiorum laudibus eri-
gantur: ita sane ut non solum ad bonas ac-
tiones. verum etiam ad pias orationes eos ex-
hortari meminerimus: atque hac in-
struere sanitate doctrine. ut et illic gratias a-
gant cum instituerint bene vivere quod aliquid sine
difficultate fecerint: et ubi difficultatem
aliquam sentiunt fidelissimis et perseverantissimis
precibus et misericordie promptis operibus facilitatem
a domino impetrare persistant. Si autem perficientur:
ubi et quando plenissima iusticia perficiatur.
non nimis curo. Ubicumque autem et quandocumque per-
fecti fuerint: non nisi gratia dei per ihesum christum
dominum nostrum perfici posse confirmo. Sane quando
liquido cognoverint nullum peccatum se habere non
se dicant habere peccatum. ne veritas in eis non
sit: sicut in eis veritas non est qui cum habeant

69. non habere se dicunt. Valde autem bona sunt precepta
si legitime his utamur. Eo quippe ipso quo
firmissime creditur deum iustum et bonum impos-
sibilia non potuisse precipere. Hinc admone-
mur et in facilibus quid agamus: et in difficu-
libus quid petamus. Omnia quippe fiunt facilia
caritati: cui uni christi sarcina levis est:
aut ea una est sarcina ipsa que levis est. Secundum
hoc dictum est: et precepta eius gravia non sunt.
Ut cui gravia sunt. consideret non potuisse divini-
tus dici gravia non sunt: nisi quia potest esse cordis
affectus cui gravia non sunt et petat quod des-
tituitur ut impleat quod iubetur. Et quod dicitur
ad israel in deuteronomio si pie si sancte si spiritaliter
intelligatur hoc idem significat: quia utique cum
hoc testimonium commemorasset apostolus: prope est
verbum in ore tuo et in corde tuo. quod hic habet
in manibus tuis. in corde enim sunt spirituales ma-
nus: hoc est inquit verbum fidei quod predicamus.
Conversus ergo quisque sicut ibi precipitur ad dominum
deum suum ex toto corde suo et ex tota mente
sua et ex tota anima sua: mandatum dei non
habebit grave. Quomodo est enim grave: cum sit di-
lectionis mandatum? Aut enim quisque non dilig-
et ideo grave est: aut diligit et grave esse non potest. Di-
ligit autem: si quod illic admonetur israel con-
versus fuerit ad dominum deum suum ex toto corde
suo et ex tota anima sua. Mandatum inquit
novum do vobis: ut vos invicem diligatis. Et: ple-
Et qui diligit proximum: legem implevit. Et: pleni-
tudo legis caritas. Secundum hoc et illud dictum
est. Si ambularent semitas bonas: invenissent u-
tique semitas iusticie leves. Quomodo ergo dicitur
propter verba labiorum tuorum ego custodivi vias
70. duras: nisi quia utrumque verum est. Dure sunt timori: le-
ves amori. Caritas ergo inchoata inchoata iusticia
est. Caritas provecta provecta iusticia est. Caritas magna magna
iusticia est. Caritas perfecta perfecta iusticia est. sed caritas de corde puro
et conscientia bona et fide non ficta: que tunc maxi-
ma est in hac vita: quando pro illa ipsa contempnitur
vita. Sed miror si non habet quo crescat:
cum de mortali excesserit vita. Ubicumque

at et quantumcumque ita plena sit ut ei non sit quod adiciatur. Non tamen diffunditur in cordibus nostris vel nature vel voluntatis opibus que sunt in nobis: sed per spiritum sanctum qui datus est nobis. Qui et infirmitati nostre opitulatur et sanitati cooperatur. Ipsa est enim gratia dei per ihesum christum dominum nostrum. Cui est cum patre et spiritu sancto eternitas, bonitas, in secula seculorum Amen.

Explicit liber beati augustini de natura et gratia.

Incipit liber [epistola] beati augustini ad xistum ecclesie romane presbiterum de gratia dei contra pelagianos.

Domino in domino dominorum dilectissimo sancto fratri et compresbitero Sixto: augustinus in domino salutem. In epistola quam per carissimum fratrem nostrum albinum acolitum misisti: prolixiorem me scripturum esse promisi per sanctum fratrem et compresbiterum nostrum firmum: qui nobis litteras attulit sinceritatis tue plenas sinceritate fidei tue. Que nobis tantum gaudium contulerunt: quantum magis possumus habere quam dicere. Quod enim fatendum est caritati tue, turbati eramus nimis: cum fama iactaret te inimicis christiane gratie te favere. Sed ut hec tristicia de nostris cordibus tergeretur: primo te priorem anathema eis in populo frequentissime pronunciasse eadem fama non tacuit. Deinde cum litteris apostolice sedis de illorum damnatione ad affricam missis. tue quoque littere ad venerabilem senem aurelium consecute sunt: que et si breves erant tuum tamen vigorem adversus eorum errorem satis indicabant. Nunc vero cum apertius et latius quid de illo dogmate contra quod sentires in litteris tuis fides ipsa nobiscum romane ecclesie loquitur cui potissimum beatus apostolus paulus de gratia dei per ihesum christum dominum nostrum multa et multipliciter est locutus. Non solum illud omnis tristicie nubilum fugit de cordibus nostris. sed etiam ibi tantum leticie lumen infulsit: ut nichil egisse in nobis videatur ille meror et timor nisi successurorum ampliorem flagrantiam gaudiorum. Itaque te frater carissime quamvis non videamus nos oculis carnis: animo tamen in fide christi in gratia christi in membris christi tenemus amplectimur osculamur. Et inmeante a nobis ad te nostrorum inter nos colloquiorum sanctissimo et fidelissimo perlatore quem voluisti esse apud nos non solum aductorem scriptorum tuorum. verum etiam narratorem testemque factorum: in scripta prosiluimus. Et aliquanto diutius tecum sermocinamur: admonentes ut docendis illis quibus terrendis satis quantum comperimus institisti. Sunt enim quidam: qui iustissime damnatas impietates adhuc liberius defendendas putant. Et sunt qui occultius penetrant domos: et quod in aperto clamare iam metuunt. in secreto seminare non cessant. Sunt autem qui omnino siluerunt magno timore compressi. sed adhuc in corde retinent quod ore iam proferre non audent: qui tamen esse fratribus possunt ex priore ipsius dogmatis defensione notissimi. Proinde alii severius coercendi. alii vigilantius vestigandi. alii quidem tractandi lenius sed non segnius sunt docendi: ut si non timentur ne perdant: non tamen negligantur ne pereant. Quod enim putant auferri sibi liberum arbitrium si nec ipsam bonam voluntatem sine adiutorio dei hominem habere consenserint: non intelligunt non se firmare humanum arbitrium sed inflare: ut per inania feratur non in domino tamquam in petra stabili collocetur. Paratur enim voluntas a domino. Qui autem personarum acceptorem deum se credere existimant si credant quod sine ullis precedentibus meritis cuius vult miseretur. et quos dignatur vocat. et quem vult religiosum facit: parum attendunt quod debita reddatur pena damnato. indebita gratia liberato.

ut nec ille se indignum queratur: nec dignum se iste glorietur. atque ibi potius acceptionem nullam fieri personarum. ubi una eademque massa dampnationis et offensionis involuit: ut liberatus de non liberato discat quod etiam sibi supplicium conveniret nisi gratia subveniret. Si autem gratia: utique nullis meritis reddita: sed gratuita bonitate donata. Sed iniustum est inquiunt in una eademque mala causa hunc liberari: illum puniri. Nempe ergo iustum est utrumque puniri. Quis hoc negaverit? Agamus ergo gratias salvatori: dum nobis non redditum cernimus: quod in dampnatione similium etiam nobis debitum fuisse cognoscimus. Si enim utrumque liberaret: utique lateret quod peccato per iustitiam debetur: si neminem: quod gratia largiretur. Ut ergo in hac difficillima questione utamur potius verbis apostoli: volens deus ostendere iram et demonstrare potentiam suam protulit in multa patientia vasa ire que perfecta sunt in perditionem. et ut notas faceret divitias glorie sue in vasa misericordie. cui non potest figmentum dicere quare sic me fecisti: cum habeat potestatem ex eadem massa facere aliud vas in honorem aliud in contumeliam. Ubi quia universa ista massa merito dampnata est: contumeliam debitam reddit iustitia honorem donat indebitum gratia: non meriti prerogativa. non fati necessitate non temeritate fortune sed altitudine divitiarum sapientie et scientie dei: quam non apertam sed clausam miratur apostolus clamans O altitudo divitiarum sapientie et scientie dei. quam inscrutabilia sunt iudicia eius: et investigabiles vie eius. Quis enim cognovit sensum domini. aut quis consiliarius eius fuit. Aut quis prior dedit illi et retribuetur ei. Quoniam ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia: ipsi gloria in secula seculorum amen. Noluit autem ut sit ipsi gloria in iustificatis impiis gratuita gratia quam eius ignorantes iustitiam suam volunt constituere. ut iam conclamantium religiosorum et piorum vocibus pressi ita se fatentur ad habendam seu faciendam iustitiam divinitus adiuvari: ut sua precedat aliquod meritum: quasi priores volentes dare ut retribuatur autem eis ab illo de quo dictum est quis prior dedit illi et retribuetur ei. et sua putantes meruisse ita prius illum de quo audiunt a quo potius audire noluerunt: quoniam ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia. Quarum autem divitiarum est altitudo sapientie et scientie eius. ex hiis sunt divitie glorie eius in vasa misericordie quos vocat in adoptionem: quas divitias notas vult facere etiam per vasa ire que perfecta sunt in perditionem. Et que sunt vie investigabiles. nisi de quibus in psalmo canitur. Universe vie domini misericordia et veritas. Igitur eius investigabiles vie sunt misericordia et veritas. quoniam cui vult miseretur. non iustitia sed misericordie gratia: et quem vult obdurat non iniquitate sed veritate vindicte. Que tamen misericordia et veritas ita sibi occurrunt. quia scriptum est misericordia et veritas occurrerunt sibi. ut nec misericordia impediat veritatem qua plectitur dignus: nec veritas misericordiam qua liberatur indignus. Que igitur sua merita iactaturus est liberatus? cui si digna suis meritis redderentur non esset nisi dampnatus. Nulla ne igitur sunt merita iustorum? Sunt plane quia iusti sunt: sed ut iusti fierent merita non fecerunt: sed Iusti enim facti sunt cum iustificati sunt: sed sicut dicit apostolus iustificati gratis per gratiam ipsius. Cum igitur huic gratie inimici insisteret pelagius tamen in ecclesiastico iudicio palestino non aliter impunitus evasisset nisi idem anathematizavit eos qui dicunt gratiam dei secundum merita nostra dari. Sed nichil aliud etiam in eorum posterioribus disputationibus invenitur quam meritis dari etiam gratiam. De cuius commendatione maxime ad romanos apostolica epistola loquitur: ut inde se predicatio eius velut a capite orbis toto orbe diffunderet. Ea est enim qua iustificatur impius: id est fit iustus qui prius erat impius. Et ideo percipiende huic gratie merita nulla precedunt: quoniam meritis impii non gratia sed pena debetur: nec ista esset gratia si non daretur gratuita sed debita redderetur.

ab istis qrit quã grãz pelagi9 cogitaret sñ
ullis p̃cedẽtibz meitis dari qñ anathetiza-
meitum
ut eos q dicũt grãz di sc̃dm nr̃a dari :
respondet sine ullis p̃cedẽtibz meritis
grãm ipãm hũanã ẽẽ naturã ĩ qua
cõditi sum9 neq ei ãteq ẽẽm9 mẽri a-
liqd poteram9 ut ẽẽm9. Abiciat a xp̃i-
anoꝝ cordibz ista fallacia. Nõ õino nõ
istã grãz cõmẽdat apls q̃ cãti sum9 ut hoĩes
ẽẽm9 : sz q iustificati sum9 ut hoĩes iusti ẽẽm9 :
q iustificati cũ mali hoĩes ẽẽm9. Ista ẽ grã p
ihm xp̃m dñm nr̃m. Etẽi xp̃s nõ pro
nullis ut hoĩes odoreẽt : sz p ĩpiis mor
tuus ẽ ut iustificaret. Iã quippe homo
erat qui dicebat. Miser ego hõ : quis
me liberabit de corpe mortis hui9 :
Grã dei p ihm xp̃m dñm nr̃m. Possũt
quidẽ dicẽ ĩmissionẽ pc̃coꝝ ẽẽ grãm :
q nllis p̃cedẽtibz meritis dat. Qd eñ
bonũ meriti habẽ pñt pc̃cores. Sz nc
ipa ĩmissio pc̃coꝝ sine aliquo merito
ẽ : si fides hãc ĩpetrat. Neq ei nullũ est
meritũ fidei : qua fide ille dicebat. Dñe
p̃piciq9 esto michi pc̃cori. Et descendit
iustificat9 merito fidelis hũilitatis :
qm̃ q se hũiliat exaltabit. Restat igit
ut ipãm fidẽ vñ õis iusticia sumit ĩciũ
p̃pt qd dicit ad ecc̃liam ĩ cãtico cãticoꝝ
veies et p̃trãsies ab ĩicio fidei. restat
inq ut ipãm fidẽ nõ hũano qd isti extol
lũt tribuam9 arbitrio nec ullis p̃ce-
dentibz meritis : qm̃ idẽ ĩcipiũt bona
q̃cũq sr̃ merita : sed gratuitũ donũ
dei esse fateam : si grãtiã verã id ẽ sine
meritis cogitem9. Quia sicut ĩ eadẽ
ep̃la legit : ds̃ vnicuiq p̃tit mẽsurã
fidei. Opa quippe bona fiũt ab hoĩe :
fides aũt fit ĩ hoĩe : sine qua illa a nllo
fiũt hoĩe. Omne ei qd nõ ẽ ex fide : pc̃cm
ẽ. Quapp̃t ne se ul ipĩ9 orõnis meritũ
extollat etiã ad vitendas tp̃aliũ reꝝ
cupiditates et diligẽda bona eterna

atq ip̃m fontẽ õim bonoꝝ deũ adiuto-
riũ dat orãti. Fides orat q data ẽ nõ
orãti : q utiq nisi data ẽẽt orare nõ pos-
set. Quõ ei ĩuocabũt ĩ quẽ nõ crediderũt :
Aut quõ credẽt quẽ nõ audierũt : Quõ
audient sñ p̃dicãte : Igit fides ẽ ex au-
ditu : audit9 aũt p ũbũ xp̃i. Prĩude mĩst
xp̃i hui9 fidei p̃dicator sc̃dm grãm que
data ẽ illi plantator ẽ et rigator. Nec tñ
qui plãtat ẽ aliqd neq qui rigat : sz
qui ĩcremẽtũ dat deus : qui vnicuiq p-
titur mẽsurã fidei. vñ et alibi dicitur
Pax frĩbus et caritas cũ fide. Quam
ne sibi tribuerent : cõtinuo subiũxit.
A deo p̃re et dño ihũ xp̃o. Quia nc õim
ẽ fides qui audiũt ũbũ sz quibz ds̃ p̃tit
mensurã fidei : sicut nec õia gminãt
q plãtãt et rigãt : sz quibz ds̃ dat ĩcre-
mẽtũ. Cur aũt ille credat ille nõ credat
cũ ãbo idẽ audiãt. et si miraculũ ĩ eoꝝ
cõspc̃tu fiat. ãbo idem videãt : altitudo
ẽ diuiciarũ sapiẽ et sc̃ie dei. cui9 ĩscru-
tabilia sr̃ iudicia et apud quẽ nõ ẽ ĩi-
quitas : dũ cui9 vult miseret et quẽ
vult ĩdurat. Neq ei p̃ptẽa sũt ista iuis-
ta : q̃a occulta. Deinde p9 ĩmissionem
pc̃coꝝ ĩ mũdatã domũ habitet sp̃s
sc̃us : ꝑmo cũ aliis septẽ rediet sp̃us
ĩmũdus et erũt nouissĩa hoĩs illi9 pe-
iora q̃ erãt p̃ma. Vt aũt habitet sp̃s sc̃s
nõne ubi vult spirat : et caritas dei sine
qua nemo bñ viuit diffundit ĩ cordi-
bus nr̃is nõ a nobis sz p sp̃m sc̃m qui
dat9 ẽ nobis. Hãc ei fidẽ aplũs diffi-
niuit dicẽs. Neq circũcisio ẽ aliqd neq
p̃puciũ : sed fides q p dilc̃oẽm opatur.
Ista quippe fides ẽ xp̃ianoꝝ nõ demõi-
oꝝ. Nã et demones credũt : et cõtremis-
cũt. Sz nũqd et diligũt : Nã si nõ cre-
derẽt : nõ dicerẽt tu es sc̃us dei : ul tu
es fili9 dei. Si aũt diligerẽt : nõ dicerẽt
Quid nobis et tibi : Fides igit ad xp̃m

nos trahit: q nisi desup ꝯtinuo munē
nobis daret nō ipe diceret. Nemo pt ve-
nire ad me: nisi pr̄ qui misit me traxe-
rit eū. Vn̄ et paulo post ait. Verba q̄ ego
locut9 sū vobis: spūs et vita sūt. Sz sūt qdā
ex vobis q̄ nō credūt. Deinde ewāgelista
subiungit. Sciebat eī ab initio ihūs q̄ eēnt
credētes: et qs eēt traditur9 eū. Et ne qs-
q̄ existimaret credētes sic ad ei9 ptinē-
ptinē quō nō credētes id ē ut nō eis fides
ipā desup daret. sz tm̄ volūtas eoꝝ fu-
tura p̄nosceret: mox adiecit atq3 ait. Et
dicebat. Propterea dixi vobis q̄a nēo pt
venire ad me. nisi fuit ei datū desup a
pr̄e meo. Hic erat q eoꝝ q̄ audierant
loquētē de carne sua et sanguine suo q̄-
dā scandalizati abscesserūt. qdā crede-
tes māserūt. q̄a nēo pt venire ad illū n̄
cui datū ē a pr̄e: ac p hoc et ab ipo fi-
lio et a spū sc̄o. Neq3 enī separata sūt do-
na vl opa iseparabilis trinitatis. Sed fili9
sic honorās patrē nō aufert illi9 distā-
tie documētū: sz magnū pbet humilita-
tis exemplū. Hic iterū isti liberi arbitrii
n̄ defensores. ymo deceptores q̄a īfla-
tores. et īflatores q̄a p̄sumptores nō
adūsus nos sz adūsus ewāgeliū locu-
turi. qd aliud dicēt q̄ id qd apl̄s sibi
q̄i a talibz diceret obiecit. Dicis itaq3
michi. Qd adhuc cōqrit. Nā volūta-
ti ei9 qs resistit. Hāc cōtradictionē si-
bimet ipe tāq̄ ab altero opposuit ue-
lut ex eoꝝ voce qui nolūt accipē qd
supius dixerat: ergo cui9 vult misēt
et quē vult obdurat. Talibz ergo dica-
m9 cū aplō: nō enī meli9 illo inuenire
possum9 qd dicam9. O hō tu quis es
qui respondeas deo. Querim9 nāq3
meritū obduratōis: et īueim9. Me-
rito nāq3 pctī: vniūsa massa dapna-
ta ē. Nec obdurat de9 īpciendo mali-
ciā: sz nō īpciendo misericordiā. Qbz

eē nō īptit nec dignū sūt nec meret: ac
poci9 ut nō īptiat hoc dignū sūt hoc
meret. Querim9 at meritū mīe n̄
īueim9 q̄a nullū ē: ne gr̄a euacuet.
si nō gratis donat. sed meritis reddit.
Si eī dixerim9 fidē p̄cessisse ī qua eēt
meritū gr̄e. qd meriti habebat hō an-
fidē ut acciperet fidē. Quid eī habet qd
nō accepit. Si at accepit. qd glatur
q̄i nō acceperit. Sicut eī nō habet hō
sapiam intellectū ꝯsiliū fortitudinē
sciam pietatē timorē dei nisi scdm
p̄pheticū eloqū accepissz spm sapie et
intellcūs ꝯsilii et fortitudis scie et pietatis
et timoris dei. sicut nō habet uirtutē ca-
ritatē cōtinenciā n̄ accepto spū de quo
dicat aplūs. nō eī accepistis spm timo-
ris sz uirtutis et caritatis et ꝯtinēcie:
ita nō habet fide n̄ accepisset spm fidei
de quo idē ipe dicat. Habētes at eūdē
spm fidei scdm qd scriptū ē credidi pp̄
qd locut9 sū: et nos credim9 ppt qd et
loqmur. Nō at merito accepi sz mīa ei9
qui cui9 vult miseret. maifestissie os-
tendit ubi de seipo ait: mīam ꝯsecut9
sū ut fidelis eēm. Si dixerim9 meritū
p̄cedē oronis ut donū gr̄e ꝯsequat. ipe
trando quidē orone qcq̄ īpetrat. eūdē
ter donū dei esse ostendit: ne hō existi-
met a seipo sibi eē. Qd si ī ptāte habe-
nō vtiq3 posceretur. Verū ptm ne saltem
meritū qbus nō
oronis putaret. p̄cedē meritū qbus nō
gratuita daret gr̄a. sz iā ne gr̄a eēt
q3 debita redderet: etiā ipa oro īter gr̄e
munēa reperit. Quid enī oret nō uat de
tor gr̄ētiā sicut optet nesciam9. sed ipe
spūs īterpellat pro nobis gemitibz
īenarrabilibz. Quid ē at īterpellat.
nisi īterpellare nos facit. Indigētis
eī ꝯtissimū īdiciū ē īterpellare gem-
tibz. Nulli9 at rei eē īdigētē fas ē cre-
dere spm scm: sz ita dcm̄ est īterpellat.

quia interpellare nos facit, nobisque interpellandi et gemendi inspirat affectum; sicut est illud in evangelio: Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Neque enim et hoc ita fit in nobis, tamquam nichil facientibus nobis. Adiutorium igitur spiritus sancti sic expressum est: ut ipse facere dicatur quod ut faciamus facit. Nam non esse intelligendum spiritum nostrum de quo dictum est interpellat gemitibus inenarrabilibus, sed spiritum sanctum quo nostra infirmitas adiuvatur, satis ipse demonstrat apostolus. Inde enim cepit. Spiritus inquit adiuvat infirmitatem nostram. Deinde ita subiunxit: Quid enim oremus sicut oportet nescimus et cetera. De hoc quippe spiritu apertius alibi dicit: Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum in quo clamamus abba pater. Ecce hic non dixit quod ipse spiritus clamet orando, sed in quo clamamus inquit abba pater. Alio tamen loco ait: Quoniam filii estis, misit deus spiritum filii sui in corda vestra clamantem abba pater. Non hic ait in quo clamamus, sed ipsum spiritum clamantem dicere maluit, quo efficitur ut clamemus: sicut est illa: Ipse spiritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus: et spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Sicut ergo nemo recte sapit, recte intelligit, recte consilio ac fortitudine prevalet, nemo scienter pius vel pie sciens, nemo timore casto deum timet nisi acceperit spiritum sapientie et intellectus, consilii et fortitudinis, scientie et pietatis et timoris dei, nec habet quisquam virtutem veram, caritatem sinceram, continentiam religiosam nisi per spiritum virtutis et caritatis et continentie: ita sine spiritu fidei non est recte quispiam crediturus, nec sine spiritu orationis salubriter oraturus. Non quia tot sunt spiritus: sed omnia hec operatur unus atque idem spiritus dividens propria unicuique prout vult: quia spiritus ubi vult spirat. Sed quod fatendum est aliter adiuvat nondum inhabitans: aliter inhabitans.

Nam nondum inhabitans adiuvat ut sint fideles: inhabitans adiuvat iam fideles. Quod est ergo meritum hominis ante gratiam quo merito percipiat gratiam? cum omne meritum nostrum non in nobis faciat nisi gratia. et cum deus coronat merita nostra nichil aliud coronat quam munera sua. Sicut enim ab initio fidei misericordiam consecuti sumus non quia fideles eramus, sed ut essemus: sic in fine quod erit vita eterna coronabit nos sicut scriptum est in miseratione et misericordia. Non itaque frustra deo canitur et misericordia eius preveniet me: et misericordia eius subsequetur me. Unde et ipsa vita eterna que utique in fine sine fine habebitur: et ideo meritis precedentibus redditur, tamen quia eadem merita quibus redditur non a nobis facta sunt nec per nostram sufficientiam: sed in nobis facta per gratiam etiam ipsa gratia nuncupatur. non ob aliud nisi quia gratis datur: nec ideo quia non meritis datur: sed quia data sunt et ipsa merita quibus datur. Ubi autem invenimus etiam vitam eternam gratiam nuncupari habemus apud eundem gratie magnificum defensorem apostolum paulum. Stipendium inquit peccati mors: gratia autem dei vita eterna in christo ihesu domino nostro. Vide obsecro te in quanta brevitate quam vigilanter verba posuerit: quibus diligenter consideratis questionis huius aliquantulum dilucescat obscuritas. Cum enim dixisset stipendium peccati mors: quis non eum congruentissime et consequenter addere iudicaret stipendium autem iustitie vita eterna? Et verum est: quia sicut merito peccati tamquam stipendium redditur mors, ita merito iustitie tamquam stipendium vita eterna. Aut si nollet dicere iustitie diceret fidei: quoniam iustus ex fide vivit. Unde etiam et merces appellatur pluribus sanctarum scripturarum locis. Nusquam porro dicta est merces iustitia vel fides: quia iustitie vel fidei redditur merces. Quod est autem merces operanti: hoc est stipendium militanti. Sed beatus apostolus adversus elationem que usque adeo magnos temptat irrepe-

ut et sibi ꝓpt ipam dicat datu angelu sa-
thane a quo colaphizaret ne vertice
ꝑsupcois erigeret: adūsus hanc ergo ela-
tiois peste vigilantissie militans. stipen-
diu inquit pcti mors Recte stipendiu quia
debetur quia digne retribuitur: quia merito
redditur. Deinde ne iusticia de humano se
extolleret bono merito sicut humanu meri-
tu malu no dubitatur ee pctm. no a co-
trario retulit dicens stipendiu iusticie
vita etna: sz gra inquit dei vita etna.
Et hoc ne pter mediatorem aliq alia via
quereret: adiecit i xpo ihu dno nro Tanq
diceret Audito q stipendiu pcti sit mors:
qd te disponis extollere o humana no iusti-
tia sz noie iusticie plane supbia. Qd
te disponis extollere et contraria morti
vita eterna tanq debitu stipendiu fla-
gitare. Cui debetur vita etna: vera iusti-
cia e Si aut vera iusticia e: ex te no e. desur-
su e descendens a patre luminu Ut habeas ea
si tn habes ea: pfecto accepisti Qd eni ha-
bes qd no accepisti. Quapropt o homo si ac-
cepturus es vita etna iusticie quidem sti-
pendiu e sz tibi gra e: cui gra e et ipa
iusticia Tibi eni tanq debita redderetur: si
ex te tibi eet iusticia cui debetur. Nunc vero
de plenitudie eius accepimus no solu gram
qua nunc iuste i laboribus usq i fine vivi-
mus: sed etia gram p hac gra ut i requie
postea sine fine vivamus Hoc nichil
salubrius fides credit: quia nichil verius in-
tellectus invenit Et debemus audire ꝓphetam
dicentem Nisi credideritis no intelligetis.
Sz excusabunt se homines qui nolunt recte et
fideliter vivere dicentes Quid nos fecimus
qui male vivimus: quando quidem gram unde
bene viveremus no accepimus. Non possunt
veraciter dicere nichil mali se facere: qui ma-
le vivunt Si eni nichil mali faciunt: bene
vivunt Si aut male vivunt de suo male
vivunt: vel qd originaliter traxerunt vel qd

insup addiderunt Sed si vasa sunt ire q pfec-
ta sunt ad pdicionem q illis debita reddi-
tur sibi hoc imputent. quia ex ea massa facta
sunt: quam ꝓpt unius pctm i quo oes pec-
caverunt merito deus iusteq dampnavit.
Si aut vasa sunt mie quibus ex eadem massa fo-
supplicium debitu reddere noluit no se i-
flent sed ipm glorificent: qui eis mia
no debita pstitit Et si qd aliter sapiunt h
q illis deus revelavit Postremo quoniam
se isti excusabunt mo Neppe illo quem ba-
uiter tanq ex eorum voce sibi obiecit apls
ut diceret Quid adhuc conqueritur Na volu-
tati eius quis resistit. Hoc e eni dicere Quid
de nobis fit querela q deu offendimus male
vivendo: cum illius voluntati nemo possit
resistere qui nos obduravit mia no p
tando. Si ergo illos no pudet hac excu-
sacione no nobis sz aplo contradicere: cur
nos pigeat eis qd dixit aplus h idem
atq idem tidem dicere o homo tu quis es qui res-
pondeas deo. Nunquid dicit figmentu ei
se finxit: quare sic me fecisti. An no habet
ptatem figulus luti ex eadem massa aliq
merito rectequ dampnata facere aliud vas
i honorem i debitu ꝓpt mie gram: aliud
i contumelia debitam ꝓpter ire iusticiam
et ut notas faciat divicias glorie sue i
vasa mie sic ostendens qd eis largiat
cum id suppliciu recipiat vasa ire qd pariter
oibus debebatur. Satis sit iterum xpiano
ex fide adhuc vivent et nondum cernenti qd
pfectum e: sz ex pte scienti nosse vel credere
q nemine deus liberet nisi gratuita mia p dnm
nrm ihm xpm et nemine dampnet nisi e-
quissima veritate p eundem dnm nrm ihesu
xpm. Cur aut illum potius q illum liberet aut no
liberet: scrutetur qui pt iudicior eius tam
magnu pfundu: verumptn caveat p-
cipiciu Nunquid eni iniquitas apud deu. Absit.
Sed inscrutabilia sunt iudicia eius: et inves-
tigabiles vie eius Et i maioribus dictu

at certaribz mērito dicit pt. Hn noluerūt
ītelligē ut bene ageret. hm qd ē gruius
ītellexerūt et nō obedierūt: qa sicut scp
tū ē. uebis nō emendabit seruꝰ durus
Si eī ītellexerit: nō obediet. Qui nō obedi
et ī sua pessiā uolūtate: cui grauior dap
natio dīna eq̄tate debet. Cuici plus
datur: plꝰ ab eo exigit. Istos q̄ppe scptā
īexcusabiles dicit: quos nō latet ueritas
et ī eis pseuerat ūiq̄tas. Reuelabit eī ira
dei de celo ait aplūs sup oēm īpietatē et
īiusticiā hoīm eoꝝ qui ueritatē ī iusti
tiā detinēt. qa qd notū ē dei maīfestū
ē ī illis: ds enī illis ēuelauit. Inuisibi
lia eī eiꝰ a creatura mūdi p ea facta q̄
sūt ītellcā cōspiciūt: s sempitna quoqz
uirtus eiꝰ ac diuinitas: ut sint īexcusabi
les. Si ergo istos īexcusabiles dicit qui
īuisibilia eiꝰ p ea q̄ facta sūt ītellēcta,
ōspicē potuerūt nec obedierūt tū uei
tati sz ūiqui et ipi pmāserūt. neqz eī nō
cognouerūt sz cognoscētes īquit deū
nō ut deū glorificauerūt aꝰ grās egerūt.
q̄to magis īexcusabiles sūt q̄ ex lege
eiꝰ īstructi ōfidūt seipōs eē duces ce
corū et aliōs docētes seipōs nō docēt
qui pdicāt nō furādū et furāt. et cetā
que de ipis aplūs loq̄tur. Eis quippe
dicit: ppterea īexcusabilis es o hō oīs q̄
iudicas. In quo enī aliū iudicas: teip
sū ōdempnas. Eadē eī agis q̄ iudicas. Di
cit etiam ipē dūs ī euangelio. Si nō ue
nissē et locutꝰ eis fuissē: pccm nō habe
rēt. Nūc aūt excusacōnē nō habēt de pcco
suo. Nō utiqz pccm nllū haberēt: q̄ ple
ni erāt aliis magnis mltisqz pccis.
Sed hoc pccm uult ītelligi nō eos habi
turos fuissē si nō uenisset: q̄ cū audissēt
eū nō crediderūt ī eū. Hāc eos excusa
tionē nō habē asserit. qua possēt dicē:
nō audiuimꝰ ideo nō credidimꝰ. Huāna
quippe supbia tāq̄ psumēs de uiribz

liberi arbitrii excusatā se putat: quā igno
rācie nō uolūtatis uidet eē q̄ peccat. Se
cūdū hāc excusacōez īexcusabiles dicit
scptura dīna; quoscūqz scientes peccāe cō
uicit. Dei tū iustū iudiciū nec illis pcit:
qui nō audierūt. Quicūqz eī sine lege
peccauerūt: sine lege peribūt. Et q̄uis
ipi se excusare uideant: nō admittit
hāc excusacōez q̄ scit se fecisse hoīem rec
tū eiqz obediēcie dedisse pceptū: nec nisi
eiꝰ quo male usus ē libero uolūtatis
arbitrio etiā qd transiret ī posteros ma
nasse pccm. Neqz eī dapnāt qui nō pec
cauerūt. q̄nquidē illud ex uno ī omēs
pcrāsijt: ī quo āi ppria ī singulis q̄bz
qz pccā oēs cōiter peccauerūt. At p hoc
īexcusabilis ē oīs pctor ul reatu ori
ginis uel additamēto etiā ppriē uolū
tatis: siue qui nouit siue qui ignorat
siue q̄ iudicat siue qui nō iudicat. qa
et ipa ignorācia ī eis q̄ ītelligē nolue
rūt sīn dubitacōe pccm ē: ī eis aūt qui
nō potuerūt pena pcci. Ergo ī utrisqz
nō est iusta excusacō: sz iusta dapnacō.
Ideo aūt dīna eloquia eos īexcusabiles
dicūt: q̄ nō ignorātes sz scientes peccāt.
ut scdm iudiciū supbie sue quo mltū
ōfidūt de uiribz ppriē uolūtatis se īex
cusabiles uideāt. qa de ignorācia nō iā
habēt excusacionē: et nōdū ē iusticia
cui psumebāt sufficē uolūtate. At uēo
ille cui dūs et sciendi et obediēdi largi
tus ē grām: p legē īquit cognicō pcci.
pccm nō cognoui nisi p legem. Nā cōcu
piscenciā nesciebā nisi lex dicēt nō ōcu
pisces. Nec uult ītelligi hoīem pceptricis
legis ignarū sed liberatricis grē īdig
nū: ubi dicit. Condelector eī legi dei se
cūdū īteriorē hoīem. Et cū hac nō solū
sciā uerū etiā delcacione legis: postea
dicit. Miser ego hō. qs me liberabit
de corpe mortis huiꝰ. Grā dei p ihesū

xpm dnm nrm. Nemo itaque liberatur a vul-
neribus illius trucidatoris: nisi huius gratia
saluatoris. Nemo liberatur uenundatos sub
peccato a uinculis captiuatis: nisi gratia redi-
mentis. Ac per hoc uniuersi qui se in nequitiis
et iniquitatibus excusatos uolunt, ideo iustissime
puniuntur: quoniam qui liberantur non nisi gratia libera-
tur. Nam si excusatio iusta esset: non iam
gratia sed iustitia liberaret. Cum non uero liberat
nisi gratia: nichil iustum inuenit in quo liberat:
non uoluntatem non operationem non saltem ipsam ex-
cusationem. Nam si hec iusta est: quisquis ea utitur
merito non gratia liberatur. Nouimus enim liberari
per gratiam christi quosdam etiam eorum qui dicunt.
Quid adhuc conqueritur? Nam uoluntati eius quis
resistit. Que si iusta est excusatio: non iam
gratuita gratia sed propter huius excusationis iusti-
tiam liberantur. Si autem gratia est qua liberantur: profecto
hec excusatio iusta non est. Tunc enim uera gratia est
qua homo liberatur: si non secundum debitum iusti-
tie retribuitur. Nichil ergo fit in eis qui di-
cunt quod adhuc conqueritur nam uoluntati eius quis
resistit: nisi quod legitur in libro salomonis: In-
sipientia uiri uiolat uias eius: deum autem cau-
satur in corde suo. Quamuis itaque deus faciat
uasa ire in perditionem ut ostendat iram et de-
monstret potentiam suam qua bene utitur etiam
malis: et ut notas faciat diuitias glorie
sue in uasa misericordie que fecit in honorem non dep-
nabili masse debitum sed sue gratie largi-
tate donatum: tamen in eisdem ire uasis propter
meritum masse in contumeliam debitum factis
id est in hominibus propter nature quidem bona
creaturis. sed propter uitia supplicio destina-
tis: iniquitatem quam rectissime ueritas improbat
dampnare nouit ipse non facere. Sicut enim
uoluntati eius tribuitur humana natura nul-
lo dubitante laudanda: sic hominis uoluntati
tribuitur culpa nullo recusante dampnanda.
Que uoluntas hominis aut hereditarium uicium
transmisit in posteros quos in se habuit cum
peccaret: aut acquisiuit etiam cetera uicia

cum in seipso unusquisque perdite uiueret. Sed neque
ab illo quod originaliter trahitur neque ab his
que unusquisque in uita propria uel non intelligendo
uel nolendo intelligere mala congregat
uel etiam instructus ex lege additamento
preuaricationis exaggerat quisquam liberatur
et iustificatur: nisi gratia dei per ihesum christum
dominum nostrum non solum remissione peccatorum
sed prius ipsius inspiratione fidei et timoris
dei impertito salubriter orationis affectu et effectu:
donec sanet omnes languores nostros et re-
dimat de corruptione uitam nostram et coro-
net nos in miseratione et misericordia. Deus ista
personarum acceptorem fieri existimant
deum si in una eademque causa super alios ueniat
misericordia eius. super alios maneat ira eius: neque
totas uices argumentationis humane in pro-
priis perdunt. Nam ut interim taceam quod non est
preter paruulos quoslibet a matrimonio utero in ce-
tissimos ea pena de qua loquens apostolus
ait per unius delictum in omnes homines ad condemp-
nationem. unum non liberat nisi unus ille de quo
idem ait per unius iustificationem in omnes homines
ad iustificationem uite. ut ergo hoc interim
omittam et hoc solum de paruulis dicam quod
ipsi quoque auctoritate euangelica territi
potius christianorum populorum concordissima fidei
conspiratione perfracti sine ulla in causatione
concedunt quod nullus paruulus nisi renatus ex aqua
et spiritu sancto intrat in regnum celorum: quam consequenter
allaturi sunt causam quod alius sic gubernatur
ut baptizatus hinc exeat: alius in infidelium potestatem
manibus traditus uel etiam fidelium prius quam ab
eis baptizandus offeratur expiret. An hoc
fato uel fortune donaturi sunt? Non opi-
nor eos in tantam dementiam prorupturos: quamuis
titulum cuique nomen christianum tenere cupientes.
Cur ergo in regnum celorum non accepto in rege-
nerationis lauachro paruulus nullus intrat.
Numquid nam ipse sibi parentes infideles uel
negligentes de quibus nasceretur elegit.
Quid dicam de inopinatis uel impenitentibus

inuariabilibus mortibus quibus sepe etiam religio-
sorum christianorum preveniuntur et baptismo pre-
cipiuntur infantes, cum e contrario sacrilegorum
et inimicorum christi aliquo modo in christianorum
manus venientes ex hac vita non sine sacramento
regenerationis emigrent. Quid hic dicturi
sunt qui ut gratia dari possit nonnulla
precedentia merita humana contendunt ne sit
personarum acceptor deus. Que tandem hic meri-
ta precesserunt. Si eorum de cogitaveris par-
vulorum nulla sunt propria utrisque est illa mas-
sa communis; si parentum attenderis bona sunt
illa quorum filii repentinis mortibus sine
christi baptismate perierunt, mala vero illa
quorum filii per christianorum aliquam potestatem ad
sacramenta ecclesie pervenerunt. et tamen providentia
dei cui capilli nostri numerati sunt, sine cuius volun-
tate non cadit passer in terram, que nec fato
premitur nec fortuitis casibus impeditur nec ul-
la iniquitate corrumpitur, ut in nascatur ad heredi-
tatem celestem non consulit omnibus parvulis fili-
orum suorum; et nonnullis consulit etiam parvu-
lis impiorum. Iste infans de fidelibus coniuga-
tis ortus, leticia parentum susceptus ma-
tris vel nutricis sompnolentia suffocatus:
fit extorris et expers parentum suorum fidei:
ille infans de sacrilego stupro nascitur
crudeli timore matris exponitur, alienorum
misericordi pietate colligitur, eorum christiana
sollicitudine baptizatur, fit eterni consors
et particeps regni. Ista cogitent, ista conside-
rent; hic audeant dicere deum vel acceptorem in sua
gratia personarum vel remuneratorem precedentium
meritorum. Nam et si conabuntur maioris e-
tatis aliqua merita suspicari seu ma-
la seu bona; quid de istis infantibus dicent
quorum nec iste sibi ullis propriis malis me-
ritis acquirere potuit violentiam suffocationis?
nec bonis ille diligentiam baptizantis?
Nimie vanitatis et cecitatis sunt si etiam
hiis consideratis nondum dignantur exclama-
re nobiscum, o altitudo divitiarum sapie-

et scientie dei, quam incomprehensibilia sunt iudici-
a eius: et investigabiles vie eius. Non itaque
contuite misericordie dei pertinacissima adversentur
insania. Sinant filium hominis in quolibet eta-
te querere et salvum facere quod perierat, nec de
inscrutabilibus iudiciis eius audeant iudi-
care: cur in una eademque causa super alium
veniat misericordia eius super alium maneat ira eius.
Qui enim sunt isti qui respondeant deo: quandoquidem
ille rebecce utero habente geminos ex uno
concubitu ysaac patris nostri cum illi nondum na-
ti nichil egissent boni vel mali ut secundum
electionem propositum eius maneret, electionem s-
gratie non debite, electionem qua eligendos
facit ipse non invenit non ex operibus sed ex
vocante dixit minor serviturum esse maio-
ri. In qua sententia beatus apostolus etiam tes-
timonium prophetie longe posterioris assump-
sit. Iacob dilexi esau autem odio habui, ut
intelligeretur hoc apertum postea per prophetam:
quod antequam illi nascerentur erat in dei predestina-
tione per gratiam. Quid enim diligebat in iacob
antequam natus fecisset aliquid boni, nisi contuite
misericordie sue donum. Et quid oderat in esau an-
tequam natus fecisset aliquid mali, nisi originale pec-
catum. Nam neque in illo diligeret iusticiam quam
nullam ipse fecerat; neque in isto odisset naturam
quam bonam ipse fecerat. Mirum est autem cum hiis
arctantur angustiis: in quanta se abrupta precipi-
tent metuentes retia veritatis. Ideo inquiunt
nondum natorum alium oderat alium diligebat:
quia eorum futura opera previdebat. Quis istum
acutissimum sensum defuisse apostolo non mi-
retur. Hoc quippe ille non vidit. quando sibi ve-
lut adversantis obiecta questione non id
potius tam breve tam aptum sic tamen isti putant
verum absolutumque respondit. Cum enim rem
stupendam proposuisset quomodo de nondum natis
nec aliquid agentibus boni aut mali recte
dici potuerit, quod unum deus dilexerit alium
odio habuit: ipse sibi obiecta questione
motum exprimens auditoris quid ergo dice-

mus inquit. Numquid iniquitas apud deum? Absit.
Hic ergo erat locus ut diceret quod isti sen-
tiunt: futura eius deus opera previdebat: atque
ideo minori maiorem esse serviturum dicebat.
Non autem hoc apostolus dixit: sed potius ne quisquam
de suorum operum audeat meritis gloriari
ad dei gratiam et gloriam commendandam volu-
it valere quod dixit. Cum enim dixisset absit
ut sit iniquitas apud deum: tamquam ei diceremus
unde hoc ostendis cum asseras non ex operibus
sed ex vocante dictum esse. maior serviet
minori: Moysi enim dicit. miserebor cui
misertus ero et misericordiam prestabo cui mise-
ricors fuero. Igitur non volentis neque cur-
rentis sed miserentis est dei. Ubi nunc merita
ubi opera vel preterita vel futura: tamquam
liberi arbitrii viribus adimpleta vel ad-
implenda? Nonne apertam protulit apostolus de gra-
tuite gratie hoc est vere gratie commendatione sen-
tentiam? Nonne stultam fecit deus hereticorum
sapientiam? Quid autem agebat ut hoc
apostolus diceret: ut eorum geminorum commendaret
exemplum? Quid persuadere moliebatur?
quod inculcare cupiebat? Nempe
hoc quod ipsorum oppugnat amentia: quod su-
perbia non capiunt quod sapere nolunt: qui igno-
rantes dei iusticiam et suam volentes con-
stituere iusticie dei non sunt subiecti. De ipsa
quippe gratia satis agebat apostolus: et ideo pro-
missionis filios commendabat. Quod enim pro-
mittit deus: non facit nisi deus. Habet nam-
que aliquid vanitatis et veritatis: ut homo promit-
tat et deus faciat. Ut autem homo se facere dicat
quod promisit deus: superbe impietatis est vecor-
dis sensus. Commendans ergo filios pro-
missionis: hoc primum significatum ostendit
per Ysaac filium Abrahe. Evidentius namque opus
dei apparet in eo quem non genuit usitatus
ordo nature de sterilibus visceribus et senec-
tute confectis: ut in filiis dei qui futuri pre-
nunciabantur hoc esset signum divini operis non
humani. In Ysaac inquit vocabitur tibi se-
men. Hoc est non qui filii carnis hii filii dei:
sed filii promissionis deputantur in semen. Promis-
sionis enim verbum est hoc: ad hoc tempus veniam
et erit Sare filius. Non solum autem: sed et Rebecca
ex uno concubitu habens Ysaac patris nostri.
Quo pertinuit ut adderet ex uno concubitu
nisi ut non solum de suis neque de parentum me-
ritis aliorum sed ne de ipsius quidem unius patris
mutata forte in melius voluntate gloriaretur
Iacob dicens ideo se a creatore dilectum quia
pater eius quando eum seminavit melioribus laudabi-
lior moribus fuit? Ex uno inquit concubi-
tu. Unum tunc ad eos seminandos meritum pa-
tris: unum ad concipiendos meritum matris.
Quia et si mater eos donec pareret vis-
ceribus portavit inclusos et forte volunta-
tes affectionesque variavit: non uni sed am-
bobus utique variavit quos pariter ventre por-
tavit. Intentio igitur apostoli est intuenda quomodo per
gratiam commendandam nolit eum de quo dictum
est Iacob dilexi nisi in domino gloriari: ut cum
ex eodem patre eademque matre uno concubitu
antequam aliquid egissent boni aut mali alterum
deus diligit alterum odit: intelligat Iacob
ex illa massa originalis iniquitatis ubi
fratrem suum cum quo habuit communem causam
videt per iusticiam meruisse dampnationem non
nisi per gratiam se potuisse discerni. Nondum
enim nascentibus inquit nec aliquid agentibus
boni aut mali: ut secundum electionem proposi-
tum dei maneret non ex operibus: sed ex vo-
cante dictum est ei maior serviet minori.
Electionem autem gratie nullis fieri operum
precedentibus meritis: alio loco apertissime
idem apostolus ostendit. Sic ergo et in hoc tempore
reliquie secundum electionem gratie salve facte
sunt. Si autem gratia: iam non ex operibus alioquin
gratia iam non est gratia. Secundum hanc ergo gratiam
etiam propheticum testimonium assumens: sicut
scriptum est inquit. Iacob dilexi Esau autem odio
habui. Et continuo. Quid ergo dicemus
inquit? Numquid iniquitas est apud deum?

Absit Sed que absit? An ppt opa q futa
pscibat eorum? ymo et hoc absit. Moy-
si enim dicat Miserebor cui misertus ero:
et miam pstabo cui misertus fuero. Igit
nō volentis neqʒ currentis: sʒ miserentis ē
dei. Atqʒ ut ī vasis q pcta sūt ī pdicione
q dapnate debita ē masse. agnoscant
vasa ex eadē massa ī honore fcā quid
eis mīa dina largita sit: dicit ei scrip-
tura ī quit ad pharaonē Quia ad hoc te
excitavi ut ostendā ī te potenciā meā:
et ut glorificet nomē meū ī vniusa tra.
Deinqʒ ad utrūqʒ ccludit Ergo cui volt
miseret: et quē vult idurat. Hoc facit
apud quē nō ē iniqtas Miseretur itaqʒ
gratuito dono: obdurat aūt iustissiō
merito Sʒ dicat adhuc. ul superbi
infidelis elatō: ul puti dapnabilis
excusatō Quid adhuc cqritur? Nam
voluntati ei9 qs resistit? Dicat ⁊ audi-
at qd cueīt hoī O hō tu quis es qui
respondeas deo? Et cetā: de q̄bʒ iam ut
tn potui satis ac sepe disserui Audi-
at hoc ⁊ nō ctepnat Qui si ctepserit:
etiā ut ctepnet se īueniat obduratū.
Si aūt nō ctepserit: etiā ut nō cōtepne-
ret se credat adiutū Sʒ obduratū de-
bite: adiutū gratis Neqʒ eī si duoz de
ysaac patriarcha gemioz qd quidem
iā ostendimus cptā veritate dicat fu-
tura puidit ds opa qa vixerūt atqʒ
senuerūt et ppterea iacob dilexit. esau
aūt odio habuit: ido morituroz etiā
puuloz ppt q ꝗ ꝯ dice ut huic ad pcipi-
endū baptismū nō csulat. illi aūte
cōsulat deū futura opa eoz puide.
Qūo eī futura dicuntur q nlla erūt?
Sed ds īquiūt ī eis quos hic aufert p-
uidet qadmodū victurus eēt qsqʒ si
viueret? et ido quē nequit novit esse
victurū sine baptismo facit mori:
sic ī eo puniēs opa mala nō q fecit
sʒ q facturus fuit Si ergo dimittūt etiā q cō-
missa nō sūt mala opa puniūtur. pmo
attendat qꝫ falso polliceāt ī dapna-
cione puulos nō ituros q̄ sn baptisma-
te moriūt. q ppterea nō baptizāt qua
male victuri erāt si viueret: ppt ipsaz qꝫ p-
pe malā vitā ptul dubio dapnabūt. si etiā
mala q fuerāt futura dapnāt Deīde si e-
is ad pcipiēdū csulit baptismatis sacrm qs
novit ds si viueret. bene fuisse victu-
ros? cur nō oēs tenet ī vita quā bonis
ornaturi sūt? Cur etiā eoz q baptizāt
quidā diu viuētes pessiē viuūt? et
usqʒ ad apostasiā aliqui puenīut? Cur
ipsm pmū cīugiū pctor qs utiqʒ no-
uerat peccaturos nō de padiso ānpicit
ne ibi cōmitteret qd tam sco loco esset
īdignū? Si iuste pcta etiā nōdū cmis-
sa puniunt? Quid deīqʒ pstat ei qui
rapit ne malicia mutet ītellcm eius
et ne fictio decipiat aīaz ei9? si iuste etiā
illa puniūt q licet nō fecerit fuerāt tn
viuēdo facturus? Postremo cur nō ad
pcipiendū regnacois lauacrū ei ma-
gis cōsulit moriturō q male fuerat
moriturus si viueret? ut ei pcta que
fuerat cōmissurus remittantur ī bap-
tismo? Quis ei ē tā vecors q ea neget
p baptismū posse dimitti? que sn bap-
tismo dicit posse puniri? Sʒ disputādo
adusus eos qui usqʒ qcqʒ cuicti etiā nō
cōmissoꝝ pctor deū psuadē voluūt
vltorē? verendū ē ne nos ī eos ista fi-
ngere existimem9: illi aūt ī illo mō tā he-
betes ēē credāt ut hec ul senciāt ul cui-
qꝫ psuadē conet. Verūptn nisi eos h
dicere audisse: refellenda eē nō arbi-
trarer Circūspiciat enim et diuinaz auct-
oritatū lectionū et āntiqtus traditō
ac vetero firmo ecclie ritū ī baptisma-
te puuloz ubi apertissiē demonstrāt
īfantes et cū exorcizatur et cū ei p

eos a quibus gestantur renuntiare videntes a dyaboli dominatione liberari: et non invenientes quam exerant perfidie precipites stultitiam dum nolunt mutare sententiam. Illud sane sibi videntur acutissime dicere quo peccatum transit in filios fidelium quod in parentibus non dubitamus dimissum esse per baptismum: quasi propterea possit non habere generatio carnalis quod sola tollit generatio spiritualis? aut vero in baptismo concupiscentie carnis infirmitas continuo sanetur: sicut continuo reatus eius aboletur. Sed quia renascendi non conditione nascendi unusquisque per hanc concupiscentiam etiam de renato nascatur: sine dubitatione obest nato nisi et ipse similiter renascatur. Verum quod quod est in hac questione difficultatis ita in agro Christi non impedit operarios eius quo minus ab eis in remissionem peccatorum baptizentur infantes sive de fidelibus sive de infidelibus nati sint: sicut agricolas non impedit quo minus inserendi ab eis cura in oleas convertatur oleastri sive de oleastris sive de oleis oriantur. Nam et hoc si ut videat rustico proponatur qua causa sit ut cum aliud sit olea aliud oleaster non tamen nisi oleaster de semine utrorumque nascatur: non omittit inserendi curationem etiam si non possit istam solvere questionem. Alioquin dum ex olive semine exorta inculta non aliud quam oleas esse estimat: efficit desidia vanitatis ut totus ille ager amara sterilitate silvescat. Nam illud quod excogitaverunt cum veritatis pondere premeretur quia fidelis dominus in verbis suis et propterea eius ecclesia nullo modo fallaciter parvulos in remissionem peccatorum baptizat sed ut fide agitur quod agitur utique fit quod dicitur: quod ergo excogitaverunt cum hec eos aptissima moles veritatis urgeret quis non christianus irrideat quamlibet versutissimum cernat? Dicunt enim vel certe quidam respondent parvulos per ora gestantium in remissionem se credere

peccatorum: non tamen quia sibi remittuntur sed quia credant quia in ecclesia vel in baptismo remittuntur ~~quia credant quia in ecclesia vel in baptismo remittuntur~~ in illis in quibus inveniuntur non in quibus nulla sunt. Ac per hoc nolunt eos ita baptizari in remissionem peccatorum tanquam in eis fiat ipsa remissio peccatorum: tanquam in eis fiat ipsa remissio. Sed quoniam quos contendunt nullum habere peccatum sed baptismate baptizantur licet sine peccato in eo tamen baptismate baptizantur quo fit in quibuscumque peccatoribus remissio peccatorum: fieri quidem potest ut hec versipellis astutia subtilius et acutius excogitatio refellatur. Verumptamen secundum istam suam calliditatem non inveniunt quod ad hoc respondeant quia exorcizantur et exsufflantur in fantes: Hoc enim procul dubio fallaciter fit si diabolo in eis non dominatur. Si autem dominatur et ideo non fallaciter exorcizantur et exsufflantur: per quid dominatur nisi per peccatum princeps utique peccatorum? Proinde si iam erubescunt nec audeant dicere hec in ecclesia mendaciter geri fateantur ergo quia perierat etiam in parvulis qui: neque enim nisi propter peccatum perierat quod non per gratiam non propter peccatum perierat quod nisi per gratiam salvetur. Qui non potest inveniri. Sed deo gratias quia sallere dum argumentantur contra remissionem peccatorum ne fieri credatur in parvulis: ita tamen parvulos sine corda et ora malorum credere parvulos contendunt. Sicut ergo audiunt dominum dicentem qui non renatus fuerit ex aqua et spiritu non introibit in regnum celorum propter quod eos baptizandos esse credunt: sic audiant dominum dicentem qui non crediderit condempnabitur. Quia sicut eos renasci per ministerium baptizantium: ita etiam credere per corda et ora confitentium confitentur. Audeant ergo dicere quod a iusto deo innocentes condempnabuntur si nullo vinculo peccati originalis innectuntur. Sermo iste prolixus est et onerosus occupationibus tuis da veniam? quia ut hec ad te scriberem et occupatus legis tuis in dicibus? ergo nos beniuolentie tue tecum ista loquerer: etiam ego vix feci inter impedimenta occupationibus meis. Si qua illos alia ex-

cogitare aduersus fidem catholicam sciatis.
et quicumque aduersus eos ne dominica gregis infir-
ma deuastent. vos quoque fideli et plane pas-
torali dilectione disseritis: nota facite no-
bis. Exercitorum quippe in quietudine ut sep-
turas vigilancius perstruantur. unde ne oiuli
christi noceant eis possit occurri tamquam de sop-
no ignauie nostra excitatur industria. ita
per multiplicem gratiam saluatoris etiam quod in-
imicus in perniciem machinatur deus conuertit
in adiutorium: quoniam diligentibus deum omnia co-
operantur in bonum. Semper in deo viuas me-
mor nostri karissime frater.

Epistola beati augustini ad xistum ecclesie romane presbiterum de gratia dei contra pelagianos

Incipit epistola prima beati augustini ad valentinum et suos monachos

Domino dilectissimo et in christi
membris honorando fratri
valentino et fratribus qui te-
cum sunt: augustinus in domino
salutem. Venerunt ad nos duo
iuuenes cresconius et felix de vestra congre-
gatione se esse dicentes: qui nobis intulerunt
monasterium vestrum nonnulla dissensione turba-
tum. eo quod quidam in vobis sic gratiam predicent
ut negent hominis esse liberum arbitrium: et quod
est grauius dicant quod in die iudicii non sit red-
diturus deus unicuique secundum opera eius. Etiam
hoc tamen indicauerunt quod plures vestrum non ita
sentiant. sed liberum arbitrium adiuuari
fateantur per dei gratiam. ut recta sapiamus at-
que faciamus: et cum venerit dominus reddere uni-
cuique secundum opera eius inueniat opera nostra bo-
na que preparauit deus ut in illis ambulemus.
Hoc qui sentiunt bene sentiunt. Obsecro
itaque vos fratres sicut corinthios obsecrauit
apostolus per nomen domini nostri ihesu christi ut idipsum
dicatis omnes: et non sint in vobis scismata.
Primo enim dominus ihesus sicut scriptum est in euuan-
gelio iohannis apostoli. non venit ut iudicaret mundum.
sed ut saluaretur mundus per ipsum: postea vero
sicut scribit apostolus paulus iudicabit deus
mundum quando venturus est sicut tota ecclesia
in symbolo confitetur iudicare viuos et
mortuos. Si ergo non est dei gratia. quomodo
saluat mundum. Et si non est liberum arbitrium.
quomodo iudicat mundum. Proinde librum uel
epistolam meam quam secum ad vos supradicti at-
tulerunt secundum hanc fidem intelligite. ut ne-
que negetis dei gratiam: neque liberum arbitrium
sic defendatis ut a dei gratia separetis.
tamquam sine illa uel cogitare aliquid uel agere
secundum deum ulla ratione possimus: quod omnino
non possumus. Propter hoc enim dominus cum de fructu
iustitie loqueretur ait discipulis suis: Sine
me nichil potestis facere. Unde supradictam
epistolam ad sixtum presbiterum ecclesie romane
contra nouos hereticos pelagianos noue-
ritis esse conscriptam. qui dicunt gratiam dei
secundum merita nostra dari: ut qui gloriatur non
in domino sed in seipso glorietur. hoc est in homine non
in deo. Quod prohibet apostolus dicens Nemo glo-
rietur in homine. Et alio loco qui gloriatur inquit
in domino glorietur. Illi vero heretici seipsos a
seipsis iustos fieri putantes: quasi hoc eis
non deus dederit sed ipsi sibi. non utique in domino
sed in semetipsis gloriantur. Talibus dicit apostolus
Quis enim te discernit. Quod ideo dicit. quia de
massa illius perditionis que facta est ex adam non
discernit hominem ut eum faciat vas in ho-
norem non in contumeliam: nisi deus. Sed quoniam homo
carnalis et inaniter inflatus cum audisset
quis enim te discernit posset respondere uel voce
uel cogitatione et dicere discernit me fides
mea discernit me oratio mea. discernit
me iustitia mea: mox apostolus occurrit
cogitationibus eius et dixit Quid enim habes

quod non accepisti? Si autem et accepisti, quid
gloriaris quasi non acceperis? Sic enim gloriatur
quasi non acceperit, qui se a se ipso iustifi-
cari putat: ac per hoc in se ipso non in domino
gloriatur. Propter quod ego in hac epistola que ad
vos perveniet, probavi per testimonia scriptura-
rum sanctarum, que ibi potestis inspicere, et bo-
na opera vestra et pias orationes et rectam
fidem nullo modo in nobis esse potuisse: nisi
hec acciperemus ab illo de quo dicit apostolus
Iacobus: Omne datum optimum et omne donum
perfectum desursum est descendens a patre lumi-
num: ne quisquam dicat meritis operum suorum
vel meritis orationum suarum vel meritis fidei
sue sibi traditam dei gratiam: et putetur verum
esse quod illi heretici dicunt, gratiam dei secundum me-
rita nostra dari. Quod omnino falsissimum est: non
quia nullum est meritum vel bonum piorum, alio-
quin quomodo iudicabit deus mundum? sed misericordia et
gratia dei convertit hominem. De qua psalmus
dicit: Deus meus misericordia eius preveniet me. Ut
iustificetur impius, hoc est ex impio fiat ius-
tus, et incipiat habere meritum bonum: quod
dominus coronabit quando iudicabitur mundus.
Multa erant que vobis mittere cupiebam,
quibus lectis totam ipsam causam, que conciliis
episcopalibus acta est adversus eosdem pelagi-
anos hereticos, diligentius et plenius nosse
possetis: sed festinaverunt fratres qui ex
numero vestro ad nos venerant. Per quos vobis non
rescripsimus ista, sed scripsimus: nullas enim ad
nos vestre caritatis litteras attulerunt. Tamen
suscepimus eos: quoniam simplicitas eorum sa-
tis indicavit nichil illos nobis potuisse
confingere. Ideo autem festinaverunt, ut apud
vos agerent pascha: quo possit adiuvan-
te domino tam sanctus dies vestram pacem quam disse-
tionem potius invenire. Melius autem facietis
quod multum rogo: si ipsum a quo dicunt se fu-
isse turbatos ad me mittere non gravemini.
Aut enim non intelligit librum meum, aut forte
ipse non intelligitur, quando difficillimam questionem
et paucis intelligibilem solvere atque enodare
conatur. Ipsa est enim questio de gratia dei: que fecit
ut homines non intelligentes putarent apostolum
paulum dicere: Faciamus mala ut veniant
bona. Unde apostolus petrus in secunda epistola sua: Qua-
propter inquit carissimi hec expectantes sa-
tis agite inviolati et inmaculati apud
deum reperiri in pace et domini nostri patientiam sa-
lutem existimate: sicut et dilectissimus frater
noster paulus secundum eam que data est sapientiam scripsit
vobis, ut et in omnibus epistolis loquens in eis
de hiis in quibus sunt quedam difficilia intellectu
que indocti et instabiles homines pervertunt sicut
et ceteras scripturas ad proprium suum interitum.
Cavete ergo quod tantus apostolus tam terribiliter
dicit. Et ubi sentitis vos non intelligere
interim credite divinis eloquiis: quia et liber-
um est hominis arbitrium et gratia dei sine cuius ad-
iutorio liberum arbitrium nec converti
potest ad deum nec proficere in deum: et quod pie cre-
ditis ut etiam sapienter intelligatis orate:
et ad hoc ipsum enim, id est ut sapienter intelliga-
mus, est utique liberum arbitrium. Nisi enim li-
bero arbitrio intelligeremus atque saperemus,
non nobis preciperetur dicente scriptura: Intelli-
gite ergo qui insipientes estis in populo: et stul-
ti aliquando sapite. Eo ipso quippe quo precep-
tum atque imperatum est ut intelligamus et sa-
piamus: obedientiam nostram requirit: que
nulla potest esse sine libero arbitrio. Sed si
posset hoc ipsum sine adiutorio gratie fieri
liberum arbitrium ut intelligeremus atque
saperemus: non diceretur deo: Da mihi intellec-
tum ut discam mandata tua: neque in evan-
gelio scriptum esset: Tunc aperuit illis sensum ut
intelligerent scripturas: nec iacobus apostolus
diceret: Si quis autem vestrum indiget sapientia po-
stulet a deo qui dat omnibus affluenter
et non improperat et dabit ei. Potens est autem
dominus: qui et vobis donet et nobis ut de
vestra pace et pia consensione nuntiis cele-
rimis gaudeamus. Saluto vos non solum

meo nomine sed etiam fratrum qui mecum sunt:
et rogo ut pro nobis concorditer ac instanter
oretis. Sit vobiscum dominus. Amen.

Epistola secunda beati augustini episcopi ad valentinum et ad monachos suos

Domino dilectissimo et in christi
membris honorando fratri
valentino et fratribus qui
tecum sunt: augustinus in
domino salutem. Cresconium
felicem. et alium felicem dei servos qui ex vestra
congregatione ad nos venerunt: nobiscum
egisse pascha noverit caritas vestra. Quos
ideo tenuimus aliquanto diutius: ut instructi-
ores ad vos redirent adversus novos here-
ticos pelagianos. In quorum errore cadit
qui putat secundum aliqua merita humana da-
ri gratiam dei: que sola hominem liberat per
ihesum christum dominum nostrum. Sed rursus qui pu-
tat quando ad iudicium dominus venerit non iudi-
cari hominem secundum opera sua qui iam per etatem
uti potuit libero arbitrio voluntatis:
nichilominus in errore est. Soli enim parvuli
qui nondum habent opera propria vel bona vel
mala secundum solum originale peccatum dampna-
buntur: quibus per lavacrum regenerationis
non subvenerit gratia salvatoris. Ceteri autem
omnes qui iam utentes libero arbitrio sua propria
peccata originali peccato insuper addiderunt. si de
potestate tenebrarum per gratiam dei non eruuntur
nec transferuntur ad regnum christi non solum
secundum originis verum etiam secundum proprie volun-
tatis merita iudicium reportabunt: boni
vero etiam ipsi quidem secundum bone voluntatis
sue merita premium consequentur. Sed etiam ip-
sam bonam voluntatem per dei gratiam consecu-
ti sunt. Ac sic impletur quod scriptum est. Ira et indig-
natio tribulatio et angustia in omnem animam
hominis operantis malum. iudei primum et gre-
ci. gloria autem honor et pax omni operanti bo-
num. iudeo primum et greco. De qua diffi-
cillima questione hoc est de voluntate et
gratia: non opus habui etiam in hac epistola di-
utius disputare: quoniam et aliam iam eis de-
deram tanquam citius redituris. Et scripsi ad du-
os etiam librum: quem si adiuvante domino dili-
genter legeritis et vivaciter intellexeritis:
nullas existimo inter vos dissensiones
de hac re ulterius iam futuras. Portant autem
secum et alia que vobis dirigenda esse credi-
mus: quibus cognoscatis quemadmodum ca-
tholica ecclesia in dei misericordia pelagiane here-
sis venena reppulerit. Quod enim scriptum est
ad papam innocentium romane urbis pon-
tificem de concilio provincie carthaginensis
et de concilio numidie. et aliquanto diligen-
tius a quinque episcopis et quod ipse ad tria ista rescrip-
sit. Item quod pape zosimo de affricano conci-
lio scriptum est eiusque rescriptum ad universos
totius orbis episcopos missum. et quod posteriore
concilio plenario totius affrice contra ipsum
errorem breviter constituimus. et supra memoratum
librum meum quem modo ad vos scripsi. hec
omnia et in presentia legimus cum ipsis: et per eos
misimus vobis. Legimus eis etiam librum
beatissimi martiris cypriani de oratione dominica:
et ostendimus quemadmodum docuerit omnia
que ad mores nostros pertinent quibus recte vivi-
mus a patre nostro qui in celis est esse poscenda:
ne de libero presumentes arbitrio a divina
gratia decidamus. Ubi etiam demonstravimus:
quomodo admonuerit gloriosus martir etiam pro i-
nimicis nostris qui nondum in christum credide-
runt. nos ut credant orare debere. Quod utique
inaniter fieret: nisi ecclesia crederet etiam ma-
las atque infideles hominum voluntates per
dei gratiam in bonum posse converti. Sed hunc
librum sancti cypriani quia dixerunt etiam illic
apud vos esse non misimus. Meam quoque epistolam
ad sixtum rome [illegible] ecclesie presbiterum da-
tam. quam secum ad [illegible] nos attulerunt
legimus cum eis: [illegible] ostendimus ad-
versus eos esse conscrip[illegible]tam. qui dicunt
gratiam dei secundum me[illegible]rita nostra dari

hoc est adversus eosdem pelagianos. Utrumque potuimus ergo egimus cum istis et nostris fratribus ut in fide sane catholica perseverent: que neque liberum arbitrium negat sive in vitam malam sive in bonam: neque tantum ei tribuit ut sine dei gratia valeat aliquid sive ut ex malo convertatur in bonum, sive ut in bono perseveranter proficiat, sive ut ad bonum sempiternum perveniat: ubi iam non timeat ne deficiat. Vos quoque carissimi in hac epistola exhortor: quod nos omnes exhortatur apostolus. Non plus sapere quam oportet sapere: sed sapere ad temperantiam: sicut unicuique deus partitus est mensuram fidei. Attendite quod per salomonem moneat spiritus sanctus. Rectos cursus inquit fac pedibus tuis et vias tuas dirige: neque declines in dexteram neque in sinistram: averte autem pedem tuum a via mala. Vias enim que a dextris sunt novit deus: perverse vero sunt que a sinistris sunt. Ipse autem rectos faciet cursus tuos: itinera autem tua in pace producet. In his verbis sancte scripture considerate fratres quia si non esset liberum arbitrium non diceretur rectos cursus fac pedibus tuis et vias tuas dirige. neque declines in dexteram neque in sinistram: et tamen sine gratia dei si posset hoc fieri non postea diceretur. ipse autem rectos faciet cursus tuos et itinera tua in pace producet. Nolite ergo declinare in dexteram neque in sinistram: quamvis laudentur vie que a dextris sunt et vituperentur que sunt a sinistris. Hoc est enim propter quod addidit. Averte autem pedem tuum a via mala: hoc est a sinistra. Quod manifestat in consequentibus dicens. Vias enim que a dextris sunt novit deus: perverse autem sunt que a sinistris sunt. Eas itaque vias ambulare debemus quas novit deus: de quibus in psalmo legitur. Novit dominus viam iustorum: et via … impiorum peribit. Hanc enim ne… novit dominus quia sinistra est … sicut dicturus est eti… illis ad si… nistram constitutis.

Non novi vos. Quid est autem quod ille non novit, qui utique novit omnia sive bona hominum sive mala? Sed quid est non vos novi nisi tales vos ego non feci? Quemadmodum illud quod dictum est de ipso domino ihesu christo, eum qui non noverat peccatum: quid est nisi non faciebat? Ac per hoc quod dictum est vias que a dextris sunt novit dominus, quo intelligendum est nisi quia ipse fecit vias dexteras, id est vias iustorum? Que sunt utique opera bona que preparavit deus sicut dicit apostolus ut in illis ambulemus. vias autem sinistras perversas, id est vias impiorum non utique novit: quia non eas ipse fecit homini, sed homo sibi. propter quod dicit sapientia: Odi autem ego perversas vias malorum que a sinistris sunt. Sed respondet nobis: Cur ergo dicit ne declines in dexteram neque in sinistram? Cum putamus si bone sunt vie que a dextris sunt. Cur putamus nisi quia iste sunt vie bone que a dextris sunt: ut inde declinare non sit bonum? Declinare quippe ille est intelligendus in dexteram: qui bona ipsa opera que ad vias dexteras pertinent sibi vult assignare non deo. Et ideo cum dixisset vias que a dextris sunt novit deus: perverse autem sunt que a sinistris sunt: tamquam diceretur ei quo ergo non vis ut declinemus ad dexteram, secutus adiunxit: ipse autem rectos faciet cursus tuos: itinera autem tua in pace producet. Sic ergo intellige quod tibi preceptum est rectos cursus fac pedibus tuis et vias tuas dirige: ut noveris tu hoc facias a domino deo tibi prestari ut hoc facias: et non declinabis ad dexteram quamvis ambules in viis dextris non confidens in virtute tua: et ipse erit virtus tua qui rectos faciet cursus tuos et itinera tua in pace producet. Quapropter dilectissimi quicumque dicit voluntas mea michi sufficit ad facienda opera bona: declinat in dexteram. Sed rursus illi qui putant bonam vitam esse deserendam quando audiunt sic dei gratiam predicari ut credatur et intelligatur

uoluntates hoīum ipām ex malis bonas facē īpazetiā q̄s fecerit custodire. et ppte rea dicit faciamus mala ut veniant bona: ī sinistrā declinat. Ideo vobis dixi. Nō declinetis ī dexterā neq̄ ī sinistrā: hoc ē nec sic defendatis liberū arbitriū ut ei bona opa sine dei ĝra tribuatis Nec sic defendatis ĝram: ut q̄si de illa securi mala opa diligatis Quod ipa ĝra dei auertat a vobis Taliū quippe uerba sibi ppones aplus ait Quid ergo dicemus? Pmanebimus ī pctō ut ĝra habundet? Atq̄ his ūbis hoīum errātiū et dei ĝram nō ītelligentiū rspondit ut debuit: dicēs absit Si ei mortui sumus pctō? quō viuemus ī eo? Nichil dici potuit breuius et melius Quid ei nobis ĝra dei utilius cōfert ī hoc pnti sclō maligno? nisi ut moriamur pctō? Ac p hoc ipī ĝre īueniet īgratus? qui ppt illam volt viuē ī pctō: p quā morimur pctō Deus aūt qui diues ē ī mīa det vobis et sanū sapere: et usq̄ ī finē pficientes ī bono pposito pmanere Hoc p vobis. hoc p nobis. hoc pro oībus qui vos diligūt et p eis qui vos oderūt īstāter ī pace fr̄na et vigilāter orate: deo viuatis. Si qd de vobis merui: veniat ad me fr̄ florus.

Explicit scda epla.

Ex scdo libro retractationū beati augustini.

Propter eos qui cū defenditur dei ĝra putātes negari liberū arbitriū defendūt liberū arbitriū ut negēt dei ĝram asserētes eā scdm merita nr̄a dari scpsi librū: cui titulus ē de ĝra et libero arbitrio Ad eos aūt scpsi mōchos hadrumetinos ī quorū mōsterio de hac re cepeāt esse cōtētio: ita ut me cōsulē aliq̄ eorū cogerēt. Hic lib sic īcipit ppt eos. *Explicit retractatio Incipit lib bti augustini de ĝra et libero arbitrio ad valētinū et frēs suos*

Propter eos qui hoīs liberū arbitriū sic pdicant et defendūt ut dei ĝrā qua vocamur ad eū et a nr̄is malis meritis liberamur. et per quā bona merita cōparamus quibz ad vitā pueniamus eternā negare audeāt. et conētur auferre. multa iā disseruimus litteris q̄ mādauimus: q̄tū nobis dn̄s donare dignatus ē Sz qm̄ sūt quidā qui sic ĝram dei defendūt ut negēt hoīs liberū arbitriū: aut qm̄ ĝra defenditur negari existimēt liberum arbitriū: hīc aliqd scribē ad vrāz caritatē valētine fr̄ et ceteri q̄ simul deo seruitis cōpellēte mutua caritate curaui. Nunciatū ē ei de vobis frēs ab aliq̄bus qui ī vrā cōgregatiōe sūt et ad nos inde venerūt p quos et ista direximus: q de hac re dissensiōes ī vobis sīt Itaq̄ dilectissīi ne vos pturbet huius q̄stionis obscuritas moneo vos pmū ut de his q̄ ītelligitis agatis deo ĝras. q̄dq̄d est autē quo pueire nōdū pt vrē mētis ītentio. pacē ītēr vos et caritatē seruātes a dn̄o ut ītelligatis orate: et donec vos ipē pducat ad ea q̄ nōdū ītelligatis. ibi ambulate quo pueire potuistis

Hoc monet aplus paulus. qui cum dixis-
set nondum se esse pfcm. paulo post ait quotquot
ergo pfecti hoc sapiamus: id est ita nos esse
pfectos ut nondum ad pfectionem que nobis
sufficiat venerimus. Continuoque subiunxit.
Et si quid aliter sapitis: hoc quoque vobis deus
reuelabit. Verumptamen in quod puenimus: in eo am-
bulemus. Ambulando quippe in quod pueni-
mus et quo nondum puenimus peruenire po-
terimus deo nobis reuelante si quid aliter
sapimus: si ea que iam reuelauit non reliqua-
Ca. ij. mus. Reuelauit autem nobis per scripturas su-
as sanctas: esse in homine liberum uoluntatis ar-
bitrium. Quomodo autem reuelauerit commemoro vo-
bis non humano eloquio sed diuino. Primum quia
ipsa diuina precepta homini non prodessent. nisi
haberet liberum uoluntatis arbitrium: quo
ea faciens ad promissa premia perueniret. Ideo
enim data sunt: ut homo excusationem de igno-
rantia non habeat. Sicut dominus dicit in euan-
gelio de iudeis. Si non uenissem et locutus
eis fuissem: peccatum non haberent. Nunc autem
excusationem non habent de peccato suo. De quo
peccato dicit nisi de illo magno quod prescie-
bat illorum futurum quando ista dicebat. id est
quo eum fuerant occisuri. Neque enim nullum
habebant peccatum: antequam xpc ad eos uenisset
in carne. Item dicit aplus Reuelatur ira dei
de celo in omnem impietatem et iniusticiam homi-
num qui veritatem in iniquitate detinent: quia quod
notum est dei manifestum est in illis. Deus enim
illis manifestauit. Inuisibilia enim eius a
creatura mundi per ea que facta sunt intellecta
conspiciuntur. sempiterna quoque uirtus eius ac
diuinitas: ut sint inexcusabiles. Quomodo di-
cit inexcusabiles. nisi illa excusatione
qua solet dicere humana superbia. Si sci-
rem fecissem. ideo non feci quia nesciui:
aut si scirem facerem. ideo non facio quia nescio.
Hec eis excusatio tollitur. quando preceptum
datur: uel scientia non peccandi manifestatur.
Sed sunt homines: qui etiam se de ipso deo ex-
cusare conantur. Quibus dicit aplus iacobus.
Nemo cum temptatur dicat quoniam a deo temptor. De-
us enim intemptator malorum est. Ipse autem neminem temp-
tat. Unusquisque vero temptatur a concupiscentia sua
abstractus et illectus. Deinde concupiscentia cum con-
ceperit parit peccatum: peccatum vero cum consumma-
tum fuerit generat mortem. Item de ipso deo ex-
cusare volentibus respondet liber prouerbiorum sa-
lomonis. Insipientia viri violat vias eius:
deum autem causatur in corde suo. Et liber eccle-
siasticus dicit. Ne dixeris quia propter deum re-
cessi: que enim odit ne facias. Ne dixeris quia
ipse induxit: non enim opus habet viro pec-
catore. Omne execramentum odit dominus: et
non est amabile timentibus eum. Ipse ab inicio
fecit illum: et reliquit illum in manu consilii
sui. Si volueris conseruabis mandata: et
fidem bonam placiti. Apponet tibi ignem
et aquam: ad quodcumque volueris extende ma-
num tuam. In conspectu hominis vita et mors:
et quodcumque petierit dabitur ei. Ecce apertis-
sime videmus expressum liberum humane
uoluntatis arbitrium. Quid illud quod tam
multis locis omnia mandata sua custodiri
et fieri iubet deus. Quomodo iubet si non est li-
berum arbitrium. Quid beatus ille de quo psal-
mus dicit. quia in lege domini fuit uoluntas eius.
Nonne satis indicat uoluntate sua hominem
in dei lege consistere. Deinde tam multa man-
data que ipsam quodammodo nominatim conueniunt
uoluntatem. sicut est noli vinci a malo. et alia
similia sicut sunt. nolite fieri sicut equus et mu-
lus quibus non est intellectus. et noli repellere con-
silia matris tue. et noli esse sapiens apud
teipsum. et noli deficere a disciplina domini. et
noli negligere legem. et noli abstinere bene-
facere egenti. et noli fabricare in amicum tuum
mala. et noli intendere fallaci mulieri. et noluit
intelligere ut bene ageret. et noluerunt
accipere disciplinam. et innumerabilia talia
in veteribus libris diuinorum eloquiorum quid
ostendunt nisi liberum arbitrium uoluntatis.

hūane: In libris etiā nouis ewāgelij
et aplicis qd aliud ostendit^ur ubi dicit:
Nolite vobis condē thezauros ī terra:
et nolite timē eos qui occidūt corpus:
et qui vult post me venire abneget se-
metipm: et pax ī terra hoībus bone
uolūtatis Et qd dicit paul⁹ apls Qd
vult faciat: nō peccat si nubat. Qui
aūt statuit ī corde suo nō habēs neccita-
tē. ptātē aūt habēs sue uolūtatis et hoc
statuit ī corde suo seruare uirginitatē suā:
bn̄ facit Itē dicit Si aūt volēs hoc facio: mer-
cedē habeo Et alio loco Sobrij estote i-
uste et nolite peccare Et iterū ut quad-
modū pmpt⁹ ē aīm⁹ uolūtatis: ita
sit et pficiendi Et ad thimotheū dicit
Cū enī ī delicijs egerit: ī xpo nubere
volūt Et alibi Sed et oēs qui pie vo-
lūt viuē ī xpo ihū: psecucōez patiēt^ur
Et ipi thimotheo Noli negligē grām
q ī te est Et ad philemonē Ne bonū
tuū uelut ex necitate eēt: sz ex volū-
tate Seruos etiā ipos monet: ut dnīs
suo ex aīo seruiāt cū bona uolūtate
Itē iacob⁹ Nolite itaq3 errare fres
mei. Et nolite ī psonarū acceptione
habē fidē dnī nrī ihū xpi Et nolite de-
trahē de alterutro Itē iohēs ī eplā sua
Nolite diligē mūdū et ceta ī mūdo Ne-
pe ubi dicitur noli hoc et noli illud:
et ubi aliqd faciendū uel nō faciendū
ī diuis mōitis op⁹ uolūtatis exigit^ur:
satis liberū demōstrat^ur arbitriū Ne-
mo ergo deū causet^ur ī corde suo. sz sibi
iputet: qsq3 cū peccat: neq3 cū aliqd
scdm deū opatur alienet hoc ppria
uolūtate Qn̄ eī volēs facit tūc dicē-
dū ē opus bonū: tūc sperāda ē boni
opis merces ab eo: de quo dictū est
Qui reddet vnicuiq3 scdm opa sua
Qui ergo nouerūt dīna mādata au-
fert^ur eis excusacō quā solēt habē hoīes

de ignorātia: sed nec ipi sine pena erūt
qui legē dei nesciūt Qui eī sine lege p-
caueūt: sine lege peribūt Qui aūt p
legē peccauerūt: p legē iudicabuntur.
Qd michi videt^ur nō aplūs ita dixisse
tāqͣ peius aliqd significauerit eē pas-
suros qui legē nesciūt ī pctis suis:
qͣ illos qui sciūt Peius eī videt^ur esse
perire: qͣ iudicari Sz cū hoc de gētibz
et de iudeis loqret^ur qa illi sine lege sīt
isti aūt legē acceperūt: qs audeat di-
cere iudeos qui ī lege peccāt nō eē pe-
rituros cū ī xpo nō crediderūt. qm̄ qͣde
de illis dictū ē p legē iudicabūtur: Sine
fide eī xpi nemo liberari pt: ac p hoc
ita iudicabūtur ut pereāt Nā si peior
ē cōdicō nesciētiū qͣ sciētiū legē dei:
quo verū erit qd ī ewāgelio dnūs ait:
Seru⁹ q nescit uolūtatē dnī sui et nō
facit digna: plagis uapulabit pau-
cis Seru⁹ aūt qui scit uolūtatē dnī sui
et nō facit digna: plagis uapulabit
multis Ecce ubi ostendit grauī⁹ pccare
hoīem sciētē qͣ nesciētē. Nec tn̄ idō cō-
fugiendū ē ad ignorātie tenebras:
ut ī eis quisq3 requirat excusacōnē
Aliud ē enī nescisse: aliud scire nolu-
isse. Volūtas quippe arguit^ur ī eo de quo
dicit^ur: Noluit itelligē ut bn̄ ageret Sed
et illa ignorātia q nō ē eoz qui scire
nolūt. sed eoz qui tāqͣ simpliciter
nesciūt. neīnē sic excusat ut sempit-
no igne nō ardeat: si ppterea nō credid^it
qr nō audiuit. oīno qd crederet sz fortas-
se ut minus ardeat Nō eī sine cā dictū
ē Effunde irā tuā ī gētes q te nō noue-
rūt Et illud qd ait aplūs Cū venerit
ī flāma ignis dare vindictā ī eos qui
ignorāt deū Verūptm̄ ut habeam⁹
et ipam sciam ne dicat un⁹ qsq3 nesci-
ui nō audiui nō itellexi: uolūtas cō-
uicitur hūana ubi dicit: Nolite esse

Ca. iij.

sicut equus et mulus quibus non est intellectus. Cuius peior apparet: de quo dictum est Verbis non emendabitur servus durus: si enim et intellexerit non obaudiet. Quando autem dicit homo non possum facere quod precipitur quoniam concupiscentia mea vincor: iam quidem de ignorantia non habet excusationem nec deum causatur in corde suo: sed malum suum in se cognoscit et dolet. Cui tamen dicit apostolus Noli vinci a malo: sed vince in bono malum. Et utique cui dicitur noli vinci: arbitrium sine dubio voluntatis eius convenitur. Velle enim et nolle proprie voluntatis est.

Ca. iiij.

Sed metuendum est ne ista omnia divina testimonia et quecumque alia sunt que sine dubitatione sunt plurima in defensione liberi arbitrii sic intelligantur ut ad vitam piam et bonam conversationem cui merces eterna debetur adiutorio et gratie dei locus non relinquatur: et audeat miser homo quando bene vivit et bene operatur vel potius bene vivere et bene operari sibi videtur in semetipso non in domino gloriari et spem recte vivendi in seipso ponere: ut sequatur eum maledictum Iheremie prophete dicentis Maledictus homo qui spem habet in homine et firmat carnem brachii sui: et a domino discedit cor eius. Intelligite fratres hoc propheticum testimonium. Quia enim non dixit propheta maledictus homo qui spem habet in seipso: posset alicui videri ideo dictum esse maledictus homo qui spem habet in homine: ut nemo habeat spem in altero homine sed in se. Ut ergo ostenderet sic se admonuisse hominem ut nec in seipso habeat spem: propterea cum dixisset maledictus homo qui spem habet in homine mox addidit. Et firmat carnem brachii sui. Brachium pro potentia posuit operandi: in nomine autem carnis intelligenda est humana fragilitas. Ac per hoc firmat carnem brachii sui qui potentiam fragilem atque invalidam id est humanam sufficere sibi ad bene operandum putat: nec adiutorium sperat a domino: propter hoc enim subiecit et a domino discedit cor eius.

Talis est heresis pelagiana: non antiqua: sed ante non multum tempus exorta. Contra quam heresim cum fuisset diutius disputatum: etiam ad concilia episcopalia novissima necessitate perventum est: unde vobis non quidem omnia, sed aliqua legenda direxi. Nos ergo ad bene operandum spem non habeamus in homine firmantes carnem brachii nostri: nec a domino discedat cor nostrum sed ei dicat. Adiutor meus esto ne derelinquas me: neque despicias me deus salutaris meus. Proinde carissimi sicut superioribus testimoniis scripture sancte probavimus ad bene vivendum deo et recte agendum esse in homine liberum voluntatis arbitrium. sic etiam de gratia dei sine qua nihil boni agere possumus que sint divina testimonia videamus. Ac primum de ipsa vestra professione vobis aliquid dicam. Neque enim congregaret vos ista societas in qua continenter vivitis: nisi voluptatem coniugalem contempneretis. Hinc autem domino loquenti cum dixissent discipuli si talis est causa hominis cum uxore non expedit nubere: respondit eis Non omnes capiunt verbum hoc: sed quibus datum est. Nunquid non liberum arbitrium continentie Thimothei est exhortatus apostolus dicens: continentem teipsum custodi. Et in hac re potestatem voluntatis ostendit ubi ait: non habens necessitatem potestatem autem habens sue voluntatis ut servet virginem suam. Et tamen non omnes capiunt verbum hoc: sed quibus datum est. Quibus enim non est datum aut nolunt aut non implent quod volunt. Quibus autem datum est sic volunt ut impleant quod volunt. Itaque ut hoc verbum quod non ab omnibus capitur ab aliquibus capiatur: et dei donum est: et liberum arbitrium.

De ipsa quoque pudicitia coniugali ubi apostolus ait Quod vult faciat: non peccat si nubat. Et tamen etiam hoc dei donum est dicente scriptura. A domino iungitur mulier viro. Ideo doctor gentium et pudicitiam coniugalem per quam non fiunt adulteria et perfectiorem continentiam per quam nullus concubitus queritur et hoc et illud suo sermone commendans: et hoc et illud

donum dei esse monstravit scribens ad corinthios: et admonens coniuges ne se invicem fraudent. Quos cum admonuisset, adiecit: Vellem autem omnes homines esse sicut meipsum: quia utique ipse ab omni concubitu continebat. Et continuo subiunxit: Sed unusquisque proprium donum habet a deo: alius sic alius autem sic. Numquid tam multa que precipiuntur in lege dei ne fornicationes et adulteria committantur, quid indicant aliud quam liberum arbitrium? Neque enim preciperentur nisi homo haberet propriam voluntatem qua divinis preceptis obediret. Et tamen donum dei est: sine quo servari castitatis precepta non possunt. Unde ait ille in libro sapientie: Cum scirem quia nemo potest esse continens nisi deus det: et hoc ipsum erat sapientie scire cuius esset hoc donum. Ut autem ista non serventur castitatis sancta mandata: unusquisque temptatur a concupiscentia sua abstractus et illectus. Ubi si dixerit volo servare sed vincor a concupiscentia mea: respondet scriptura libero eius arbitrio quod iam superius dixi: Noli vinci a malo: sed vince in bono malum. Quod tamen ut fiat adiuvat gratia: que nisi adiuvet nichil erit lex nisi virtus peccati. Augetur enim concupiscentia et maiores vires accipit lege prohibente: nisi adiuvet spiritus gratie. Hoc est quod dicit ille ipse doctor gentium: Aculeus autem mortis est peccatum: virtus vero peccati lex. Ecce unde dicit homo volo legis servare mandatum: sed virtute concupiscentie mee vincor. Et cum voluntas eius convenitur et dicitur noli vinci a malo: quid ei prodest nisi gratia succurrente fiat quod ipse apostolus consequenter adiunxit? Nam et cum dixisset virtus vero peccati lex: continuo subiecit: Gratias autem deo: qui dat nobis victoriam per dominum nostrum ihesum christum. Ergo et victoria qua peccatum vincitur nichil est aliud quam dei donum in isto certamine adiuvantis liberum arbitrium. Propter quod dicit et celestis magister: Vigilate et orate: ne intretis in temptationem. Ergo unusquisque contra suam concupiscentiam dimicans oret ne intret in temptationem: id est ne sit ab illa abstractus et illectus. Non autem intrat in temptationem: si voluntate bona vincat concupiscentiam malam. Nec tamen sufficit arbitrium voluntatis humane: nisi a domino victoria concedatur oranti ne intret in temptationem. Quod vero evidentius quod dei ostendit gratia: ubi quod orat accipit? Si cum dixisset salvator noster: vigilate ne intretis in temptationem: admonuisse tantummodo videretur hominis voluntatem. Cum vero addidit et orate: ostendit deum adiuvare ne intretur in temptationem. Dictum est libero arbitrio: Fili noli deficere a disciplina domini. Et dominus dicit: Ego rogavi pro te petre: ne deficiat fides tua. Non ergo gratia iuvat ne sine causa ei voluntati iubeatur. Cum dicitur, Ca. v. Convertimini ad me et convertar ad vos. Unum horum videtur esse voluntatis nostre: id est ut convertamur ad eum: alterum vero ipsius gratie id est ut etiam ipse convertatur ad nos. Ubi possunt putare pelagiani suam obtinere sententiam: qua dicunt gratiam dei secundum merita nostra dari. Quod quidem in oriente hoc est in provincia palestina in qua est civitas iherusalem cum ipse pelagius ab episcopis audiretur: adfirmare non ausus est. Nam inter cetera que illi obiecta sunt et hoc obiectum est: quod diceret gratiam dei secundum merita nostra dari. Quod sic alienum est a catholica doctrina et inimicum gratie christi: ut nisi hoc obiectum sibi anathematizasset: ipse inde anathematizatus exisset. Sed fallaciter eum anathematizasse, posteriores eius indicant libri: in quibus omnino nichil aliud defendit quam gratiam dei secundum merita nostra dari. Talia ergo de scripturis colligunt: qualis est hoc unum quod paulo ante dixi convertimini ad me et convertar ad vos: ut secundum meritum conversionis nostre ad deum detur gratia eius in qua ad nos et ipse convertitur. Nec attendunt qui hoc sentiunt: nisi quia dei donum esset etiam ipsa ad deum nostra conversio: non ei diceretur, deus virtutum converte nos

et deus tu conuertens uiuificabis nos. et con-
uerte nos deus salutarium nostrarum: et huiusmodi
alia que commemorare longum est. Nam et uenire
ad christum quid est aliud: nisi ad deum credendo conuerti.
Et tamen ait: Nemo potest uenire ad me nisi datum fuerit ei a
patre meo. Item quod scriptum est in libro secundo paralipomenon: Dominus
uobiscum cum uos estis cum eo: et si quesieritis eum inuenietis: si
autem reliqueritis eum derelinquet uos: manifestat quod est liberum ar-
bitrium uoluntatis. Sed illi qui dicunt gratiam
dei secundum merita nostra dari: ista testimo-
nia sic accipiunt: ut dicant meritum nostrum
in eo esse quod sumus cum deo: eius autem gratiam secundum
hoc meritum dari: ut sit et ipse nobiscum.
Item meritum nostrum in eo esse quod querimus eum:
et secundum hoc meritum dari eius gratiam: ut in-
ueniamus eum. Et in libro primo quod dictum est:
Et tu salomon fili mi cognosce deum et ser-
ui ei in corde perfecto et anima uolente: quia omnia
corda scrutatur dominus: et omnem cogitationem
mentium nouit: si quesieris eum inuenietur
tibi: et si dimiseris eum repellet te in perpetu-
um: declarat uoluntatis arbitrium. Sed illi
in eo ponunt meritum hominis quod dictum est: et
inuenietur tibi: et cetera laborant quantum possunt
ostendere gratiam dei secundum merita nostra dari:
hoc est gratiam non esse gratiam. Quibus enim secundum
meritum redditur: non imputatur merces secundum
gratiam sed secundum debitum: sicut apertissime
dicit apostolus. Meritum enim fuit quidem in apostolo
paulo sed malum: quando persequebatur ecclesiam. Unde
dicit: Non sum ydoneus uocari apostolus: quia
persecutus sum ecclesiam dei. Cum ergo haberet hoc
meritum malum: redditum est ei bonum pro
malo. Ideoque secutus adiunxit: Sed gratia dei sum
id quod sum. Atque ut ostenderet et liberum arbi-
trium: mox addidit: Et gratia eius in me ua-
cua non fuit: sed plus omnibus illis laboraui.
Hoc enim liberum arbitrium hominis exhortatur
et in aliis: quibus dicit: Rogamus ne in ua-
cuum gratiam dei suscipiatis. Ut quomodo enim eos
rogat: si gratiam sic susceperunt: ut propriam
perderent uoluntatem. Tamen ne ipsa uoluntas sine

gratia dei putaretur boni aliquid posse: continuo
cum dixisset sed gratia eius in me uacua non fuit:
sed plus omnibus illis laboraui: subiunxit
atque ait: Non ego autem sed gratia dei mecum:
id est non solus sed gratia dei mecum. Ac per hoc nec
gratia dei sola: nec ipse solus: sed gratia dei cum
illo. Ut autem de celo uocaretur: et tam magna
et efficacissima uocatione conuerteretur: gratia dei
erat sola: quia merita eius erant magna
sed mala. Denique alibi dicit ad thimotheum:
Collabora euangelio secundum uirtutem dei sal-
uos nos facientis et uocantis uocatione sua
sancta: non secundum opera nostra: sed secundum propositum
et gratiam que data est nobis in christo ihesu. Item
merita sua sed mala commemorans dicit: Fui-
mus enim stulti et nos aliquando et increduli er-
rantes: seruientes desideriis et uoluptati-
bus uariis: in malicia et inuidia agen-
tes: abhominabiles inuicem odio habentes. Quid
istis tam malis meritis nisi pena deberetur
debebatur? Sed deo reddente bona pro malis
per gratiam que non secundum merita nostra datur factum
est: quod deinde subiungit et dicit: Cum autem be-
nignitas et humanitas apparuit saluato-
ris nostri dei: non ex operibus iusticie que nos
fecimus: sed secundum suam misericordiam saluos nos
fecit per lauacrum regenerationis et renoua-
tionis spiritus sancti: quem ditissime effudit super
nos per ihesum christum saluatorem nostrum: ut iusti-
ficati ipsius gratia heredes efficiamur secundum
vi. spem uite eterne. His et talibus testimo-
niis diuinis probatur gratiam dei non secundum me-
rita nostra dari: quando quidem non solum nullis
bonis uerum etiam multis meritis malis
precedentibus uidemus datam: et cotidie uide-
mus dari. Sed plane cum data fuerit: incipiunt
esse etiam merita nostra bona per illam: tamen ita ut si
se illa subtraxerit cadit homo: non erectus
sed precipitatus libero arbitrio. Quapropter
nec quando ceperit homo habere merita bona sibi
debet tribuere illa sed deo: cui dicitur in psal-
mo: Adiutor meus esto ne derelinquas me.

Dicendo ne derelinquas me ostendit quia si derelictus fuerit: nichil boni valet ipse per se. Unde et ille ait: Ego dixi in habundantia mea: non movebor in eternum. Putaverat enim suum fuisse bonum: quod ei sic habundabat ut non moveretur. Sed ut ostenderet illi cuius esset illud bonum de quo tamquam suo ceperat gloriari: paululum gratia deserente admonitus dicit: Domine in voluntate tua: prestitisti decori meo virtutem. Avertisti autem faciem tuam: et factus sum conturbatus. Ideo necessaria est homini gratia dei non solum ut iustificetur impius id est ex impio fiat iustus cum redduntur ei bona pro malis: sed etiam cum fuerit iam iustificatus ex fide ambulet cum illo gratia et incumbat super ipsam ne cadat. Propter hoc scriptum est in cantico canticorum: de ipsa ecclesia. Que est ista que ascendit dealbata: incumbens super fratruelem suum? Dealbata est enim: que per seipsam alba esse non posset. Et a quo dealbata est: nisi ab illo qui per prophetam dicit: Si fuerint peccata vestra ut phenicium sicut nivem dealbabo. Quando ergo dealbata est: nichil boni merebatur. Iam vero alba facta bene ambulat: sed si super eum a quo dealbata est perseveranter incumbat. Hoc est quod et ipse Ihesus super quem incumbit dealbata: dixit discipulis suis. Sine me nichil potestis facere. Ergo redeamus ad apostolum paulum: quem certe invenimus sine ullis meritis bonis, ymo cum multis meritis malis dei gratiam consecutum reddentis bona pro malis. Videamus quid dicat sua iam appropinquante passione: scribens ad thimotheum. Ego enim iam immolor et tempus resolucionis mee instat. Bonum certamen certavi: cursum consummavi: fidem servavi. Ista utique iam merita sua bona commemorat: ut post bona merita consequatur coronam: qui post mala merita consecutus est gratiam. Deinde attendite quod sequitur: Superest inquit michi corona iusticie: quam reddet michi dominus in illa die iustus iudex. Cui reddet coronam iustus iudex si non donasset gratiam misericors pater? Et quomodo esset ista corona iusticie: nisi precessisset gratia que iustificat impium? Quomodo ista debita redderetur: nisi prius illa gratuita donaretur? Sed cum dicunt pelagiani hanc esse solam non secundum merita nostra gratiam qua homini peccata dimittuntur: illam vero que datur in fine id est eternam vitam meritis nostris precedentibus reddi: respondendum est eis. Si enim merita nostra sic intelligerent ut etiam ipsa dona dei esse cognoscerent: non esset improbanda ista sententia. Quia vero merita humana sic predicant ut ea ex semetipso se hominem dicant habere, contra quos rectissime respondet apostolus: Quis enim te discernit? Quid autem habes quod non accepisti? Si autem et accepisti: quid gloriaris quasi non acceperis? Prorsus talia cogitanti verissime dicitur: Dona sua coronat deus: non merita tua. Si tibi a te ipso non ab illo sunt merita tua. Hec enim si talia sunt mala sunt: que non coronat deus. Si autem bona sunt: dei dona sunt. Quia sicut dicit apostolus iacobus omne datum optimum et omne donum perfectum desursum est: descendens a patre luminum. Unde dicit et iohannes precursor domini: Non potest homo accipere quicquam nisi fuerit ei datum desuper: utique de celo. Unde etiam venit spiritus sanctus quando ihesus ascendit in altum captivavit captivitatem: dedit dona hominibus. Si ergo dei dona sunt bona merita tua: non deus coronat merita tua tamquam merita tua: sed tamquam dona sua. Ca. vij

Proinde consideremus ipsa merita apostoli pauli quibus dixit coronam redditurum iudicem iustum: et videamus utrum merita ipsius tamquam ipsius id est ex ipso ei comparata: an dona sint dei. Bonum inquit certamen certavi: cursum consummavi: fidem servavi. Primo ista bona opera si non ea precessissent cogitaciones bone: nulla essent. Attendite itaque quid de ipsis cogitacionibus dicat. Ait enim scribens ad corinthios: Non quia ydonei sumus aliquid cogitare tamquam ex nobismetipsis: sed sufficiencia nostra ex deo est. Deinde singula

certaminis. Bonum igitur certamen certaui. Ce-
ro quod in uirtute certauerit. Utrum quod illi ex semet-
ipso fuit an quod desuper data sit? Sed ab-
sit ut tantus doctor gentium ignorauerit
legem dei: cuius vox est in deuteronomio. Ne
dicas in corde tuo fortitudo mea et poten-
tia mea fecit michi uirtutem magnam hanc:
sed memoraberis domini dei tui. quia ipse tibi
dat fortitudinem facere uirtutem. Quid enim pro-
dest bonum certamen nisi sequatur victoria?
Et quis dat victoriam? nisi ille de quo dicit ip-
se: Gratias deo qui dat nobis victoriam:
per dominum nostrum ihesum christum. Et alio loco cum
cum memorasset testimonium de psalmo quod
propter te mortificamur tota die deputati
sumus ut oues occisionis: subiecit atque
ait. Sed in hiis omnibus vincimus: per eum qui
dilexit nos. Non ergo per nos: sed per eum qui
dilexit nos. Deinde dixit: cursum consuma-
ui. Sed ille hoc dixit: qui alio loco dicit.
Igitur non volentis neque currentis: sed misere-
tis est dei. Que sententia nullo modo potest etiam viij.
sic conuerti: ut dicatur non miserentis dei.
sed volentis et currentis est hominis. Quisquis enim
hoc ausus fuerit dicere: aperte se ostendit apostolo
contradicere. Postremo dixit fidem seruaui.
Sed ille hoc dixit: qui alibi ait. Misericordiam
consecutus sum: ut fidelis essem. Non enim dixit
misericordiam consecutus sum quia fidelis eram. sed ut
fidelis essem. hinc ostendens etiam ipsam fidem
haberi nisi deo miserante non posse: et esse
donum dei. Quod aptissime docet dicens. Gratia
salui facti estis per fidem et hoc non ex vobis:
sed dei donum est possent enim dicere. Ideo accepi-
mus gratiam quia credidimus. tamquam sibi fidem
tribuentes, gratiam deo. Propter hoc apostolus
cum dixisset per fidem. hoc inquit non ex vo-
bis: sed dei donum est. Rursus ne diceret
se suis operibus donum tale meruisse: con-
tinuo subiecit. Non ex operibus: ne forte quis
extollatur. Non quia negauit aut euacuauit
bona opera cum dicat deum vnicuique reddere

secundum opera sua: sed quia opera sunt ex fide: non
ex operibus fides. Ac per hoc ab illo sunt nobis
opera iusticie: a quo est ipsa fides. De qua
dictum est. Iustus ex fide viuit. Homines autem
non intelligentes quod ait ipse apostolus arbitra-
mur iustificari hominem per fidem sine operibus
legis putauerunt eum dicere sufficere homini fi-
dem: etiam si male viuat et opera bona non
habeat. Quod absit: ut sentiret vas elec-
tionis. Qui cum dixisset quodam loco in christo
enim ihesu. neque circumcisio aliquid valet neque
preputium: mox addidit. Sed fides que per
dilectionem operatur. Ipsa est fides: que fideles
dei separat a demonibus inmundis. Nam et ipsi
sicut dicit iacobus credunt et contremiscunt
sed non bene operantur. Non ergo habent illam
fidem ex qua iustus viuit id est que per dilec-
tionem operatur: ut reddat ei deus eternam vitam
secundum opera eius. Sed quia ipsa bona opera nobis
ex deo sunt a quo nobis et fides est et dilectio:
propterea idem ipse doctor gentium etiam ipsam vi-
tam eternam gratiam nuncupauit. Et nascitur
inde non parua questio: que domino donante sol-
uenda est. Si enim vita eterna bonis operi-
bus redditur sicut apertissime dicit scrip-
tura quoniam deus reddet vnicuique secundum opera
eius quomodo gratia est vita eterna? Cum gratia non
operibus reddatur sed gratis detur: ipso
apostolo dicente. Ei qui operatur merces non im-
putatur secundum gratiam: sed secundum debitum.
Et iterum. Reliquie inquit per electionem gratie
salue facte sunt. Et mox addidit. Si autem
gratia iam non ex operibus: alioquin gratia iam non
est gratia. Quomodo est ergo gratia vita eterna
que ex operibus sumitur? An forte vitam eter-
nam non dixit apostolus gratiam? Ymmo vero
dixit: ut negari omnino non possit. Nec
intellectorem acutum: sed tantummodo intentum de-
siderat auditorem. Cum enim dixisset stipen-
dium peccati mors: continuo subdidit. Gratia
autem dei vita eterna: in christo ihesu domino nostro.
Ista ergo questio nullo modo michi videtur

posse dissolui: nisi intelligamus et ipsa
bona opera nostra quibus eterna redditur
vita ad dei gratiam pertinere: propter illud quod
ait dominus ihesus sine me nichil potestis fa-
cere. Et ipse apostolus cum dixisset gratia salui facti
estis per fidem. et hoc non ex vobis sed dei donum
est. non ex operibus ne forte quis extollatur. vi-
dit utique putare posse homines hoc ita dic-
tum quasi necessaria non sint opera bona credentibus
sed eis fides sola sufficiat. et rursus posse
homines de bonis operibus extolli velut ad ea
facienda sibi sufficiant. Mox itaque addidit
Ipsius enim sumus figmentum creati in christo ihesu
in operibus bonis: que preparauit deus ut in
illis ambulemus. Quid est hoc quod cum gratiam
dei commendans dixisset non ex operibus ne for-
te quis extollatur: cur hoc dixit rationem reddens:
Ipsius enim sumus inquit figmentum creati in christo ihesu
in operibus bonis. Quomodo ergo non ex operibus
ne forte quis extollatur. Sed audi et intellige
non ex operibus dictum tamquam tuis ex te ipso tibi
existentibus: sed tamquam in hiis in quibus te deus
finxit id est formauit et creauit. Hoc
enim ait Ipsius enim sumus figmentum creati in christo ihesu
in operibus bonis: non illa creatione qua homines
facti sumus: sed ea de qua ille dicebat qui
utique iam homo erat Cor mundum crea in
me deus. Et de quo dicit apostolus Si qua
igitur in christo noua creatura vetera trans-
ierunt: ecce facta sunt noua. Omnia autem ex deo.
Fingimur ergo id est formamur et creamur in
operibus bonis: que non preparauimus nos: sed
preparauit deus ut in illis ambulemus. Itaque
karissimi vita bona nostra nichil est aliud: quam
dei gratia. Sine dubio et vita eterna que bo-
ne vite redditur: dei gratia est. Et ipsa enim gratis
datur: quia gratis datur illi cui datur.
Sed illi cui datur tantummodo gratia est: hec autem
que illi datur quoniam premium eius est. gratia est pro gratia:
tamquam merces pro iusticia: ut verum sit quoniam
verum est. quia reddet vnicuique deus secundum opera
eius. Utrum autem legerimus in libris sanctis gratiam

pro gratia: forsitan queritis. Sed habetis euan-
gelium secundum iohannem tanta luce clarissimum:
ubi iohannes baptista de domino christo dicit Nos
autem ex plenitudine eius accepimus: et gratiam
pro gratia. Ex eius itaque plenitudine accepimus
pro modulo nostro tamquam particulas nostras ut
bene viuamus. sicut deus partitus est mensuram
fidei. quia unusquisque proprium donum habet a deo.
alius sic alius autem sic. et ipsa est gratia: et in-
super accipiemus et gratiam pro gratia quando no-
bis vita eterna reddetur. De qua dixit
apostolus. gratia autem dei vita eterna in christo ihesu
domino nostro: cum prius dixisset. Stipendium pec-
cati mors. Merito enim stipendium: quia
malicie diabolice mors eterna tamquam de-
bitum redditur. Ubi cum posset dicere et recte di-
cere stipendium autem iusticie vita eterna: ma-
luit dicere gratia autem dei vita eterna: ut hinc in-
telligeremus non pro meritis nostris deum nos ad
vitam eternam sed pro sua miseratione perducere.
De quo in psalmo dicit homo eius anime sue. Qui
coronat te in miseratione et misericordia. Numquid
non corona bonis operibus redditur. Sed quia
ipsa bona opera ille in bonis operatur de quo
dictum est. deus est enim qui operatur in vobis et velle et
operari pro bona voluntate: ideo dixit psal-
mus coronat te in miseratione et misericordia: quia
eius miseratione bona operamur quibus corona
redditur. Non enim quia dixit deus est enim qui operatur
in vobis et velle et operari pro bona volunta-
te: ideo liberum arbitrium abstulisse putan-
dus est. Quod si ita esset: non superius dixisset cum
timore et tremore vestram ipsorum salutem opera-
mini. Quando enim iubetur ut operentur: liberum eorum
conuenitur arbitrium. Sed ideo cum timore et
tremore: ne sibi tribuendo quod operantur
de bonis tamquam suis extollantur operibus. Tam-
quam ergo interrogaretur apostolus et diceretur
ei quare dixisti cum timore et tremore: ho-
rum verborum rationem reddidit dicens Deus
est enim qui operatur in vobis. Si enim timetis et
tremitis: non extollemini tamquam de vestris

Ca. ix.

opibus bonis: q̄a d̄s ē qui opat̄ ī vo-
bis Itaqz fr̄es debetis q̄dē p liberū
arbitriū nō facē mala sed facē bona:
hoc ei̅ vobis lex dei p̄cipit ī lib̄s s̄tīs
siue veteribz siue nouis Sz legam9 &
Ca. x. adiuuāte dn̄o ītelligam9 aplm̄ dicē-
tē: q̄a nō iustificabit̄ ex lege oīs ca-
ro corā ip̄o P legē ei̅ cognicō pc̄ti Cog-
nicio dixit: nō ꝯsumacō Qn̄ at hō
cognoscit pc̄tm̄: si nō adiuuet gracia
ut cognitū caueat̄: sn̄ dubio lex irā
opatur Qd̄ alio loco ip̄e apl̄s dicit:
ip̄si9 ei̅ ūba s̄t lex irā opat̄ Hoc aūt
dixit qz ira dei maior est ī p̄uaricatoē:
qui p legē cognoscit pc̄tm̄: et tn̄ facit.
Talis quippe hō p̄uaricator ē legis:
sicut et ī alio loco dicit Ubi ei̅ lex nō
ē nec p̄uaricacō ē Pter hoc et alibi a-
it. ut seruiam9 ī nouitate sp̄s et nō
ī uetustate lr̄e: legē volēs ītelligere
lr̄e uetustatē. nouitatē vō sp̄s q̄d nisi
grām: Et ne putaret̄ accusasse legē
ul rep̄hendisse: cōtinuo sibi opposu-
it q̄stionē et ait Quid ergo dicem9:
lex pc̄tm̄ ē: Absit Deinde subiuxit.
Sz pc̄tm̄ nō cognoui ū p legē Hoc ē q̄d
dixerat: p legē cognicō pc̄ti Nā cōcu-
piscēciā inq̄t nesciebā: nisi lex dicē-
ret nō cōcupisces Occasiōe at accepta:
pc̄tm̄ p mādatū opatū ē ī me oēm
cōcupiam Sine lege ei̅ pc̄tm̄ mortuū
ē Ego at aliqn̄ viuebā sine lege. Adue-
niente at mādato: pc̄tm̄ reuixit E-
go at mortu9 sū Et īuentū ē michi
mandatū q̄d erat ī vita: hoc eē ī mor-
te Pc̄tm̄ ei̅ occasiōe accepta p man-
datū fefellit me: et p illud occidit.
Itaqz lex q̄dē s̄cā: et mādatū s̄cm̄ et
iustū et bonū Qd̄ ergo bonū ē. mic-
hi factū ē mors: Absit Sz pc̄tm̄ ut
appareat pc̄tm̄ p bonū michi opatū
ē mortē: ut fiat sup̄ modū pc̄tor aut

pc̄tm̄ p mādatū Et ad galathas dicit
Scientes aūt qm̄ nō iustificabit̄ hō ex opi-
bus legis: nisi p fidē ihū xp̄i Et nos i
xp̄o ihū credim9: ut iustificem̄ ex fi-
de xp̄i: et nō ex opibus legis Qm̄ ex
opibz legis nō iustificabit̄ oīs caro
xi Quid ē ergo q̄ vaniss̄i hoīes et p̄u-
sissimi pelagiani legē dicūt eē dei
grām: qua iuuam̄ ad nō peccādū:
Quid ē miseri q̄d dicit̄: qui sn̄ ulla
dubitacōe tātō aplō cōtradicit̄: Il-
le dicit p̄tz vires aduūs hoīem acc-
pisse p legē. et eū p mādatū q̄uis s̄cm̄
et iustū et bonū tn̄ occidē. et p bonū
opari et mortē de qua nō liberaret̄
nisi viuificaret sp̄s eū quē lr̄a occi-
derat. sicut alio loco dicit lr̄a occidit
sp̄s at viuificat: et isti īdociles cōtra
lucē dei ceci et cōtra uocem ī dei surdi
occidētē lr̄am viuificacē dicūt et viuifi-
cāti sp̄ui cōtradicūt Ergo fr̄es mei ut
ap̄tius poci9 apli ūbis vos moneā de-
bitores sum9 nō carni: ut s̄cdm̄ car-
nē viuam9 Si ei̅ s̄cdm̄ carnē vixeritis:
moriemī Si at sp̄u actoēs carnis mor-
tificaueritis: viuetis Hec dixi ut act-
is ūbis liberū arbitriū v̄rm̄ a malo
deterrerē: et exhortarer ad bonū Nec
tn̄ ideo debetis ī hoīe hoc ē ī vobis ip̄is
nō ī dn̄o gloriari: qn̄ nō s̄cdm̄ carnē
viuitis: sz sp̄u actioēs carnis mortifi-
catis Ut ei̅ nō se extolleret quibz illa
dicebat. existimātes se suo sp̄u tale
hec bona opa facē posse nō dei: ip̄e
tn̄ cū dixisset. si at sp̄u actoēs car-
nis mortificaueritis viuetis cō-
xij. tinuo subiecit Quotqt ei̅ sp̄u dei agū-
tur: hij filij s̄t dei Qn̄ ei̅ sp̄u actoēs
carnis mortificatis ut viuatis: il-
lū glorificate illū laudate illi grās
agite cui9 sp̄u agimī ut ista ualea-
tis: ut vos filios di eē mōstretis Qui

qt ei spū dei agūt: hij filij sūt dei Cūt
qt adiutto ergo solo adiutorio legis sīn
adiutorio grē cōfidētes ī uirtute sua. su-
o spū agūtur: nō sūt filij dei Tales sūt
de quibz idē dicit aplūs q̄ ignorātes
dei iusticiā et suā volētes cōstituere:
iusticie dei nō sūt subiecti De iudeis h°
dixit q̄ de se p̄sumētes grāz īpellebāt:
et ī xpm̄ ꝓptea nō credebāt Suā vō iusti-
ciā dicit eos volētes cōstituere q̄ iusticia
ā ē ex lege: nō q̄a lex cōstituta ē ab ip-
sis Sz ī lege q̄ ex deo ē suā iusticiā cō-
stituerant: q̄ñ eandē legē suis viribz
se īplere posse credebāt ignorātes dei
iusticiā nō qua iusticia ds̄ iustus ē:
sed q̄ iusticia ē hoī ex deo Vt sciatis
hāc illū eoꝝ dixisse iusticiā q̄ ē ex le-
ge. hāc aūt dei q̄ hoīs ē ex deo: audite
quid alio loco dicat cū de xpo loqueret:
Pter quē oīa īquit nō solū detrimēta
esse credidi. verū et stercora existimaui
ēē ut xpm̄ lucrifaciā et īueniar ī illo
nō habēs meā iusticiā q̄ ex lege ē: sz
eā que ē p̄ fide xpi q̄ est ex deo Quid
ē nō habēs meā iusticiā q̄ ex lege ē
cū sua nō eēt lex ipā sz dei: nisi quia
suā dixit iusticiā q̄uis ex lege eēt.
q̄a sua uolūtate legē se posse putabat
īplē sīn adiutorio grē q̄ ē p̄ fide xpi.
Ido cū dixissz nō habēs meā iusticiā
q̄ ē ex lege: secutq̄ adiūxit Sz eā q̄ ē p̄
fide xpi: q̄ ē ex deo Hāc ignorabāt: de
quibz ait Ignorātes dei iusticiā: id ē
q̄ ex deo ē Hāc eī dat nō līa occidens.
sz viuificās sp̄s Et suā volētes cōstituere
quā dixit ipse ex lege iusticiā cū diceret nō
habēs meā iusticiā q̄ ex lege ē. iusticie
dei nō sūt subiecti: hoc ē grē dei nō sūt
subiecti. Sub lege eī erāt nō sub grā.
et ideo eis dn̄abit' pc̄tm̄: a quo nō fit ho
liber lege. sz grā. Pp̄t qd alibi dicit Pec-
catū eīm vobis nō dn̄abitur: nō eī estis

sub lege: sz sub grā. Nō q̄a lex mala ē:
sed q̄a sub illa sūt quos reos facit iu-
bendo nō adiuuādo Grā quippe adiu-
uat ut legis quisqz sit factor: sine q̄ grā
sub lege positus tm̄mō erit legis au-
ditor Talibz itaqz dicit Qui ī lege
iustificamini: a grā excidistis Quis
ita sit surdus aduersus aplicas voces.
qs ita īsipiat īmo īsaniat nesciēs
quid loquitur ut audeat dicere legem
esse grām: cū clamet q̄ sciebat qd
loqueretur: Qui ī lege iustificamini: a g-
rā excidistis Si aūt lex nō ē grā. ꝙ ut
ipā lex fiat nō pt lex adiuuare sz grā:
nūquid natura erit grā: Nā et hoc pelagiani
ausi sūt dicere grām ēē naturā. In qua
sic creati sum9. ut habeam9 mentē
rōnalē qua ītelligere valeam9 facti
ad ymaginē dei: ut dn̄emur piscibus
maris et volucribz celi et oībus pe-
coribz q̄ repūt sup terā Sz nō hec ē
grā quā cōmēdat aplūs p̄ fide ihū
xpi: hāc eī naturā etiā cū ipīs īfi-
delibz cōmunē ē nobis ēē cōnem Gracia
vō p̄ fide ihū xpi: ~~hāc eī naturā etiā
cū ipīs īfidelibz cōmunē ē nobis~~ coru
tm̄mō est quoꝝ ē ipā fides Nō eī
oīum ē fides Denigz sicut eis qui vo-
lētes ī lege iustificari. a grā excide-
rūt verissime dicit. si ex lege iusticia
ergo xpus gratis mortu9 ē: sic et
hīs qui gratiā quā cōmēdat et per-
cipit fides xpi putāt ēē naturā verissime
dicitur si ex natura iusticia ergo xps
gratis mortu9 ē Iā hic eī erat lex:
et nō iustificabat Iā hic erat et natura:
et nō iustificabat Ideo xps nō gratis
mortu9 ē ut lex p̄ illū īpleretur qui dix-
it nō veni legē soluere sed īplere: et natura
p̄ adā p̄dita p̄ illū repararetur q̄ dixit
venisse se quere et saluare qd perierat.
In quē venturū etiā antiqui p̄res credi-

Ca. xiij.

derat: qui diligebat deu. Dicut ei gra
dei q data e p fide ihu xpi. q neqz lex
e neqz natura ad hoc tm vale ut pcta
pterita dimittatur: no ut futura vi
tet ul repugnatia supent. Sz si hoc
veru eet utiqz i orone dnica tu dixis
sem9. dimitte nobis debita nra. sicut
et nos dimittim9 debitoribz nris: no
addem9 et ne nos iferas i teptaco
ne Illud ei dicim9 ut pcta dimitta
tur: hoc at ut caveatur sive vicat.
Qd a pre qui i celis e nulla racoe pe
terem9: si ivtute volutatis huane
hoc possem9 efficere Comoneo at ca
ritate vram et multu exhortor: ut
bti cypriani libru que scripsit de orone
dnica diligent legatis: et qtu vos
dns adiuverit itelligatis memorie
qz madetis Ibi videbitis qadmo
du sic alloqt liberu arbitriu eoru
qs costrictoe sui sermois edificat:
ut ostendat tn ea q iplenda videt
i lege i orone esse poscenda Qd uti
qz vanissie fieret si ad illa agenda
sine divino adiutorio volutas huma
Ca. xiiij na sufficeret Sz cu fuerit convicti no
defensores sed iflatores et pcipita
tores liberi arbitrii. qa neqz scia
dine legis neqz natura neqz sola
remissio pccoru e illa gra q p ihm
xpm dnm nrm datr: sz ipa facit
ut lex ipleatur ut natura liberetur ne
pcc̄m dnetur Cu ergo i his convicti
fuerit: ad hoc se convertut ut quo
cuqz mo conentur ostende gram dei
scdm merita nra dari Dicut ei si
no datr scdm merita bonoru opm
qa p ipam bn opamr: tn scdm me
rita bone volutatis datr Quia bo
na volutas iquiut pcedit orantis
qua pcessit volutas credentis: ut se
cundu hec merita gra sequitur exau
dientis dei. Ia qde de fide hoc e de volu
tate credentis supius disputavimus: ut
qz adeo ea demostravimus ad gram ptine
re ut aplus no diceret miam cose
cut9 su qa fidelis era: sz diceret misericordiam
cosecut9 su ut fidelis esse. Sut et alia
testimonia i quibz e qd ait Sapite ad
teperantia Sicut vnicuiqz ds partitus
e mensura fidei Et qd ia comemoravi
Gra salui facti estis p fidem: et hoc no
ex vobis: sz dei donu est Et illud quod
scripsit ad ephesios Pax fribus et cari
tas cu fide: a deo pre et dno ihu xpo
Et illud ubi ait Quia vobis donatu
e p xpo no solu ut credatis i eu: sz etia
ut patiamini p eo Vtruqz ergo ad ei
gram ptinet: et fides credentium et tol
lerantia patientiu: qa utruqz dixit esse
donatu Et illud maxie ubi dicit Ha
bentes at eunde spm fidei No enim ait
scientiam fidei: sz spm fidei Qd ppterea
dixit: ut itelligerem9 qa fides et no po
scita cocedit: ut ei petenti alia conce
dantur Quo ei invocabut iquit i que no cre
diderunt: Ergo sps gre facit ut habe
am9 fidem: ut p fide ipetrem9 ora
do ut possim9 facere q iubemur. Io ipse a
postol9 assidue legi ppponit fidem:
qm qd lex iubet facere no valem9 nisi
p fidem rogando ipetrem9 ut facere vale
am9 Na si fides liberi e tm arbi
trii nec datr a deo: ppt qd p eis q no
lunt credere oram9 ut credant: Qd p
facerem9 inaniter: n rectissie credem9
a pusas et fidei contrarias volutates
oipotentem deu ad credendu posse cove
tere Liberu qde arbitriu hois pulsatur ubi
bi dicitur: Hodie si voce ei9 audieritis
nolite obdurare corda vra Sz n possi
ds etia duritiam cordis auferre: non
diceret p pphetam Auferam ab eis cor la
pideu: et dabo eis cor carneu. Qd

de novo testamento fuisse predictum satis apostolus ostendit: ubi ait Epistola nostra vos estis: scripta non atramento sed spiritu dei vivi: non in tabulis lapideis. sed in tabulis cordis carnalibus. Quod non ideo dictum putemus ut carnaliter vivant qui debent spiritaliter vivere. Sed quia lapis sine sensu est cui comparatum est cor durum: cui nisi carni sentienti cor intelligens debuit comparari: Sic enim hoc dicitur per ezechielem prophetam. Et dabo eis inquit cor aliud: et spiritum novum dabo eis: et evellam cor lapideum de carne eorum. Et dabo eis cor carneum ut in preceptis meis ambulent: et iustificationes meas observent et faciant eas: et erunt mihi in plebem et ego ero eis in deum dicit dominus. Numquid ergo possumus nisi absurdissime dicere bonum meritum bone voluntatis in homine precessisse. ut evelleretur ab eo cor lapideum: quando quidem ipsum cor lapideum non significat nisi durissimam voluntatem et adversus deum omnino inflexibilem. Ubi enim precedit bona voluntas: iam non est utique cor lapideum. Nam et alio loco per eundem prophetam deus manifestissime ostendit: non propter eorum aliqua bona merita. sed propter nomen suum ista facere: ubi ait Non propter vos ego facio domus israel: sed propter nomen meum sanctum quod profanastis in gentibus quo intrastis illuc. Et sanctificabo nomen meum magnum quod profanatum est in gentibus: quod profanastis in medio eorum. Et scient gentes quia ego sum dominus dicit adonay dominus: cum sanctificatus fuero in vobis ante oculos eorum. Et accipiam vos de gentibus: et congregabo vos ex omnibus terris: et inducam vos in terram vestram. Et aspergam vos aqua munda: et mundabimini ab omnibus immunditiis vestris: et ab omnibus ydolis vestris mundabo vos. Et dabo vobis cor novum: et spiritum novum dabo in vobis. Et auferetur cor lapideum de carne vestra: et dabo vobis cor carneum: et spiritum meum dabo in vobis. Et faciam ut in iustificationibus meis ambuletis: et iudicia mea observetis et faciatis. Quis ita sit cecus ut non videat. quis ita lapideus ut non sentiat istam gratiam non secundum merita bone voluntatis dari: domino dicente atque testante ego facio domus israel. sed propter nomen meum sanctum. Quare enim ego dixit facio sed propter nomen meum sanctum: nisi ne illi putarent propter bona sua merita fieri. Quod non erubescunt dicere pelagiani. Non solum autem bona merita eorum nulla verum etiam mala merita precessisse demonstrat: dicendo sed propter nomen meum sanctum quod profanastis in gentibus. Quis non videat horrendum malum esse nomen sanctum domini prophanare. Et tamen propter ipsum nomen inquit quod prophanastis vos. ego faciam vos bonos: non propter vos. Et sanctificabo inquit nomen meum magnum quod prophanatum est in gentibus: quod prophanastis in medio eorum. Sanctificare se dicit nomen suum: quod superius dixerat sanctum. Hoc est ergo quod oramus in oratione dominica dicentes sanctificetur nomen tuum. Ut sanctificetur in hominibus quod per se ipsum sine dubio semper est sanctum. Deinde sequitur. Et scient omnes gentes quoniam ego sum dominus dicit adonay dominus: cum sanctificatus fuero in vobis. Cum ergo semper ipse sit sanctus: sanctificatur tamen in eis quibus largitur gratiam suam: auferendo ab eis cor lapideum. per quod nomen domini prophanaverunt.

Ca. xv.

Ne autem putetur nichil ibi facere ipsos homines per liberum arbitrium: ideo dicitur in psalmo Nolite obdurare corda vestra. Et per ipsum ezechielem. Proicite a vobis omnes impietates vestras quas impie egistis in me: et facite vobis cor novum et spiritum novum. et facite omnia mandata mea. Ut quid moriemini domus israel dicit dominus. Quia nolo mortem morientis dicit adonay dominus: et convertimini et vivetis. Meminerimus eum dicere convertimini et vivetis: cui dicitur converte nos deus. Meminerimus

cū dicit̄ p̄icite a vobis oēs ipietates
vr̄as: cū ipse iustificet ipiū Remine
rim⁹ ip̄m dicē facite vobis cor nouū
et sp̄m nouū: qui dicit dabo vobis
cor nouū. et sp̄m nouū dabo vobis.
Quō ergo qd̄ dicit facite vobis hoc
dicit dabo vobis. q̄re iubet si ipse da
tur⁹ ē. q̄re dat si hō facturus ē. nisi q̄r
dat qd̄ iubet cū adiuuat ut faciat
cui iubet. Sp ē āt i nobis uolūtas
libera: sꝫ nō sp̄ ē bona Aut ēi a ius
titia libera ē qn̄ seruit pc̄ō: et tūc
ē mala Aut a pc̄ō libera ē qn̄ seruit
iusticie: et tūc ē bona Grā vēo dei
sp̄ ē bona. et p hāc fit ut sit hō uolū
tatis bone: qui p̄us fuit uolūtatis
male P hāc etiā fit ut ipa bona vo
lūtas q̄ iā eē cepit augeat: et tā
magna fiat ut possit iplē dīna
mādata q̄ voluerit: cū ualde pfecteq
voluerit Ad hoc ēi valet qd̄ scriptū ē
si volueris cōseruabis mādata. ut
hō qui voluerit et nō potuerit. nōdū
se plene velle cognoscat: et oret ut
habeat tātā uolūtatē q̄nta sufficiat
ad iplenda mādata Sic quippe adiu
uatur: ut faciat qd̄ iubet. Tūc ēi uti
le ē uelle cū possum⁹: et tūc utile ē
posse cū volum⁹ Nā qd̄ pdest. si qd̄

Ca. xvi.

nō possum⁹ volum⁹. aut qd̄ possum⁹
nolim⁹. Magnū aliq̄d se scire pela
giani putāt: qn̄ dicūt nō iubet d̄s
qd̄ sciret nō posse ab hoīe fieri Qs

No

hoc nesciat. Sed iō iubꝫ aliq̄ q̄ nō
possum⁹: ut nouerim⁹ qd̄ ab illo pe
tē debeam⁹ Ipa ē ēi fides q̄ orādo i
petrat: qd̄ lex iperat Deniqꝫ ipse qui
dixit si volueris cōseruabis mādata.
i eodē libro eccliastico aliq̄nto p⁹ dicit
Quis dabit i ore meo custodiā. et
sup labia mea signaculū astutū.
ne forte cadā ab eo et lingua mea
pdat me. Iā ēte mādata acceperat Co
hibe linguā tuā a malo: et labia tu
a ne loquātur dolū Cū ergo uerꝫ sit
qd̄ dixit si volueris cōseruabis mā
data. q̄re q̄rit ori suo dari custodiā
sil'is ei qui dicit i psalmo pone dn̄e
custodiā ori meo. Nō ēi sufficit mā
datū dei et uolūtas sua qn̄ quidē si
voluerit cōseruabit mādata qm̄ m
ta dei mādata sūt cōtra supbiā. Ia
nouit ea: si voluerit cōseruabit ea.
Quare ergo paulo p⁹ dicit Dn̄e pr
et d̄s vite mee elationē oculoꝝ ne
dederis michi. Iā dixerat ei lex Nō co
cupisces Velit ergo ut faciat qd̄ iube
tur: qm̄ si voluerit cōseruabit māda
ta Quare sequitur et dicit Concupiscē
ā auerte a me Cōtra luxuriā d̄s q̄
multa mādauit. Faciat ea: q̄a si vo
luerit cōseruabit mādata Qd̄ ē q̄
clamat ad deū. Ventris appetitus
& cōcubitus: ne apphendat me Si hec
i p̄nti dicerem⁹. recte nobis respōde
et diceret: ex ista orōne mea. qua hec a
dn̄o peto itelligite quō dixeri si volu
eris cōseruabis mādata Certū ē eni
nos mādata seruare: si volum⁹ Sed
q̄a p̄paratur uolūtas a dn̄o: ab illo pe
tendū ē ut tātū velim⁹ q̄ntū sufficit
ut volendo faciam⁹ Certū ē nos vel
le cū volum⁹. sꝫ ille facit ut velim⁹
bonū de quo dictū ē qd̄ paulo ante
posui q̄ p̄paratur uolūtas a dn̄o de q̄
dictū est. A dn̄o gressus hoīs dirigē
et viā ei⁹ volet De quo dictū ē Deus
opatur in vobis et velle Certū ē nos fa
cere cū faciam⁹: sꝫ ille facit ut faciam⁹
p̄bendo vires efficacissimas uolūtati
qui dixit. Faciā ut i iustificatōibus
meis ābuletis: et iudicia mea obser
uetis et faciatis Cū dicit faciā ut
faciatis. qd̄ aliud dicit nisi auferā

a vobis cor lapideū vn̄ nō faciebatis. et dabo vobis cor carneū vn̄ faciatis. Et hoc qd ē ī auferā a vobis cor duruū vn̄ nō faciebatis. et dabo cor obediēs vn̄ faciatis. Ille facit ut faciam⁹: cui dicit h̄o Pone dn̄e custodiā ori meo. hoc ē enī dicē fac ut ponā custodiā ori meo. Q̄d bn̄ficiū di iā fuerāt cōsecut⁹ qui dicit. Posui ori meo custodiā. Qui ergo vult facere dei mādatū et nō pt̄ iā quidē habet uolūtatē bonā. s3 adhuc puā et iualidā. poterit aūt cū magnā habuerit et robustā. Qn̄ eī martires magna illa mādata fecerūt: magna utiq3 volūtate hoc ē magna caritate fecerūt. De qua caritate ip̄e dn̄s ait. Maiorē hac caritatē nemo habet: qm̄ ut aiaz suā ponat q̄s p amicis suis. Vn̄ et aplūs dicit. Qui eī diligit primū: legē īpleuit. Nā nō adulterabis. nō homicidiū facies nō furaberis non ɔcupisces et si qd ē aliud mādatū: ī hoc sermone īcapitulat̄. diliges primū tuū tāq̄ teip̄m. Dilcīo primi malū nō opatur. Pleitudo ergo legis ē dilcīo. Ipam caritatē aplūs petrus nōdū habuit: qn̄ timore dn̄m ter negauit. Timor eī nō ē ī caritate sicut dicit iohēs euāgelista ī eplā sua: s3 pfcā caritas foras mittit timorē. Et tn̄ q̄uis pua et īpfecta nō deerat qn̄ dicebat dn̄o: aiām meā p te ponā. Putabat enī posse: qd se velle senciebat. Et q̄s iste tā et si puā dare ceperāt caritatē. nisi ille qui p̄parabat uolūtatē et coopeando pficit qd operādo īcipit. Qm̄ ip̄e ut velim⁹ opat̄ īcipiēs: q̄ volētib3 coopat̄ pficiēs. Vt qd ait apls. Certus sum qm̄ qui opatur ī vobis opus bonū: pficiet usq3 ī diē xpī ihesu.

Vt ergo velim⁹: sine nobis opatur. Cū aūt volum⁹. et sic volum⁹ ut faciamus: nobiscū coopat̄. Et tn̄ sin̄ illo uł operāte ut uelim⁹. uł coopante cū volum⁹: ad bona pietatis opera nichil valem⁹. De operāte illo ut uelim⁹ dictū ē. Ds ē eī qui opatur ī vobis et velle. De cooperāte illo. cū iā volum⁹ et volendo facim⁹: scim⁹ īquit qm̄ diligētib3 deū oīa cooperant̄ ī bonū. Quid ē oīa. nisi et ipsas terribiles seuasq3 passiōes. Sarcina quippe illa q̄ īfirmitati g̃uis ē: leuis efficit̄ caritati. Talib3 enī dn̄s dicit eē suā sarcinā leuē. q̄lis petr⁹ fuit qn̄ pass⁹ ē p xpo: nō q̄lis fuit qn̄ negauit xp̄m. Istā caritatē id ē dīno amore ardētissīaz uolūtatē cōmendās aplūs dicit. Q̄s nos separabit a caritate xpī. tribulacō an angustia an psecucō an fames an nuditas an piculū an gladi⁹. Sicut sc̄ptū ē. Qm̄ ppt̄ te mortificam̄ tota die: deputati sum⁹ uelut oues occisiōis. S3 ī hiis oībus supuīcim⁹: p eū qui dilexit nos. Cert⁹ sū eī quia neq3 mors neq3 vita neq3 angeli neq3 pn̄cipat⁹ neq3 pn̄cia neq3 futā neq3 altitudo neq3 pfūdū neq3 creatura alia: poterit nos separe a caritate dei q̄ ē ī xp̄o ihū dn̄o nr̄o. Et alio loco dicit. Adhuc supeminēciorē viā vobis demōstro. Si linguis hoīm loquar et āgeloz. caritatē aūt nō habeā: f̄cūs sū eramētū sonās aut cymbalū tinniēs. Et si habuero pphetiā et si sciero oīa sacrām̄eta et si habuero oēm fidē ita ut mōtes trāsferā. caritatē aūt nō habeā: nichil sū. Et si distribuero oīa mea paupib3. et si tradidero corp⁹ meū ut ardeā. caritatē aūt nō habeā: nichil michi

pdest Caritas magnanima ē benig-
na ē Caritas nō emulat᷑ nō agit p-
peram nō īflat᷑ nō dehonestat᷑ nō q̄-
rit q̄ sua sūt: nō irritat᷑ nō cogitat
malū: nō gaudet sup īiq̄tate: con-
gaudet aūt veritati Omnia tolerat oīa
credit: oīa sperat oīa suffert: caritas
nūq̄ cadit Et paulo p᷒ Manet īq̄t
fides spes caritas tria hec: maior aūt
hoꝝ caritas Sectamū caritatē Idē
dicit ad galathas Vos eīm in libtatē
vocati estis frēs: tm̄ ne libertatē
ī occasionē carnis detis: sꝫ p carita-
tē seruite īuicē Oīs eīm lex in vno ser-
mone īpletur: ī eo q̄ dicit᷑ diliges
pximū tuū sicut teipm̄ Hoc ē q̄ ad
romanos ait Qui diligit alterū:
legē īpleuit Itē dicit ad colocēses.
Sup oīa aūt hec caritatē q̄ ē vīculū
pfectiōis Et ad thimotheū: finis
inquit p̄cepti ē caritas Et adiūgēs
q̄lis caritas De corde īquit puro.
et cōsciā bona: et fide nō ficta Ad
corinth aūt cū dicit oīa vr̄a cū carita-
te fiant: satis ostendit etiā ipsas
correptiōes q̄s asperas ⁊ amaras
sentiūt q̄ corripiūt᷑ cū caritate ēē
faciendas Vn̄ et alibi cū dixisset
corripite īquietos ꝯsolamī pusil-
lanimes suscipite īfirmos paciētes
estote ad oēs: mox subiūxit Videte
ne q̄s malū pro malo alicui red-
dat Ergo et qn̄ corripiūt᷑ īquieti:
nō malū p malo sꝫ poci᷒ bonū rd-
dit᷑ Hec autē oīa q̄ nisi caritas opa-
tur: Et aplus petr᷒ añ oīa inq̄t 18
mutuā īter vos caritatē ppetuo ha-
bētes: q̄a caritas coopit multitudīē
pccoꝝ Dicit etiā aplus iacob᷒ Si
tn̄ legē pficitis rgalē scd̄m scp̄tas
diliges pximū tuū tanq̄ teipm̄:
benefacitis Itē iohēs apls Qui di-

ligit īquit frēm suū: ī lumine manet
Et alio loco Qui nō ē iust᷒ nō ē ex
deo. et qui nō diligit frēm suū: q̄r
hec ē admūciatō quā audiuim᷒ ab
īicio ut diligam᷒ īuicē Itēq̄ alibi
Hoc ē īquit mādatū illi᷒: ut credā-
m᷒ nōi filii ei᷒ ihū xp̄i: et diligam᷒
īuicē Et iterū Hoc īquit mādatū ha-
bem᷒ ab ipo: ut qui diligit deū dili-
gat et fratrē suū Et paulo p᷒ In hoc
īquit cognoscim᷒ q̄r diligim᷒ filios
dei: cū deū diligim᷒ et p̄cepta ei᷒
faciam᷒ Hec ē eīm dilcō dei ut p̄cepta
ei᷒ seruem᷒: et p̄cepta illi᷒ grauia
nō sūt Et ī ep̄la scd̄a scp̄tū ē Nō q̄si
p̄ceptū nouū scribā tibi: sꝫ qd̄ habui-
m᷒ ab īicio: ut diligam᷒ īuicē Dicit
etiā ipe dn̄s ihūs ī duobꝫ p̄ceptis di-
lectiōis dei et dilcōnis pximi: tota
legē ⁊ p̄phās q̄r pendē De quibꝫ duobꝫ
p̄ceptis ī euāgelio scd̄m marcū scp̄-
tū ē. Et accessit vn᷒ de scribis q̄ audi-
erat illos pquirētes: et vidēs q̄a bn̄
illis respondeit: īterrogauit eū qd̄
eēt p̄mū oīm mādatū Ihūs aūt re-
spondit ei Primū oīm mādatū ē au-
di isrl: dn̄s d̄s tu᷒ vn᷒ ē Et diliges
dn̄m deū tuū ex toto corde tuo: et ex to-
ta aīa tua: et ex tota mēte tua Hoc ē
p̄mū mādatū Scd̄m aūt sile illi Dili-
ges pximū tuū: tanq̄ teipm̄ Maius
hoꝝ aliud mādatū nō ē Dicit etiā
ī euāgelio scd̄m iohēm Mādatū nouū
do vobis: ut diligatis īuicē In h᷒ cog-
noscēt q̄a discipuli mei estis: si dilec-
tionē habueritis ad īuicē Hec oīa p̄-
cepta dilectiōis id ē caritatis q̄ talia
sūt ut q̄dq̄d hō se putauerit fac bn̄ fa-
ciat sine caritate nullo mō bn̄ fiat Hec
ergo p̄cepta caritatis ī anim dauent
hoibus: nō habētibꝫ liberū arbitriū et be-
niuolūtatis Sed q̄a per legē dat̄ et

veteris et novae. Quae in vetere promittebatur, in nova venit gratia. Lex autem sine gratia littera est occidens; in gratia vero spiritus vivificans. Unde est in hominibus caritas Dei et proximi, nisi ex ipso Deo? Nam si non ex Deo sed ex hominibus, vicerunt Pelagiani. Si autem ex Deo, vicimus Pelagianos. Sedeat ergo inter nos iudex apostolus Iohannes et dicat nobis: Carissimi, diligamus invicem. In his verbis Iohannis cum se illi extollere coeperint et dicere: Ut quid nobis hoc praecipitur, nisi quia ex nobis habemus ut invicem diligamus? Sequitur idem continuo Iohannes confundens eos et dicens: Quia dilectio ex Deo est. Non itaque ex nobis, sed ex Deo est. Cur ergo dictum est: Diligamus invicem, nos invicem, quia dilectio ex Deo est, nisi quia praecepto admonitum est liberum arbitrium ut quaereret Dei donum? Quod quidem sine suo fructu prorsus admoneretur, nisi prius acciperet aliquid dilectionis, ut addi sibi quaereret unde quod iubebatur impleret. Cum dicitur: Diligamus invicem, lex est. Cum dicitur: Quia dilectio ex Deo est, gratia est. Sapientia quippe Dei legem et misericordiam in lingua portat. Unde scriptum est in psalmo: Etenim benedictionem dabit qui legem dedit. Nemo ergo nos fallat, fratres mei, quia non diligeremus Deum, nisi nos prior ipse diligeret. Idem Iohannes apertissime hoc ostendit et dicit: Nos diligimus, quia ipse prior dilexit nos. Gratia nos facit legis dilectores; lex vero sine gratia nonnisi praevaricatores facit. Et quod discipulis suis dicit Dominus: Non vos me elegistis, sed ego vos elegi, nichil aliud indicat nobis. Si enim nos prius dilexerimus, ut hoc merito nos ipse diligeret, prius illum nos elegimus, ut ab illo eligi mereremur. Sed ipse qui veritas est aliud dicit, et huic vanitati hominum apertissime contradicit: Non vos me elegistis, inquit. Si ergo non elegistis, sine dubio nec dilexistis. Quomodo enim eum eligeretis, quem non diligeretis? Sed ego, inquit, vos elegi. Numquid non et ipsi postea

elegerunt eum, et omnibus bonis huius saeculi praetulerunt? Sed quia electi sunt, elegerunt; non quia elegerunt, electi sunt. Eligentium hominum meritum nullum esset, nisi eligentis Dei gratia praeveniret. Unde et apostolus Paulus benedicens Thessalonicenses: Vos, inquit, Dominus multiplicet et abundare faciat in caritate in invicem et in omnes. Haec benedictione dedit ut nos invicem diligeremus, qui legem dederat ut invicem diligamus. Deinde alio loco ad eosdem, quia sine dubio in quibusdam eorum iam erat quod in eis ut esset optaverat: Gratias, inquit, agere debemus Deo semper pro vobis, fratres, sicut dignum est, quoniam supercrescit fides vestra et abundat caritas uniuscuiusque vestrum in invicem. Hoc dixit ne forte de tanto bono quod ex Deo habebant, tamquam ex se ipsis habentes extollerentur. Quia ergo supercrescit fides vestra, inquit, et abundat uniuscuiusque vestrum caritas in invicem, gratias agere debemus Deo de vobis, non ita vos laudare tamquam hoc habeatis ex vobis. Et ad Thimotheum dicit: Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis et caritatis et continentiae. In quo sane apostoli testimonio cavere debemus ne nos arbitremur non accepisse spiritum timoris Dei, quod sine dubio magnum est Dei donum, de quo dicit propheta Ysaias: Requiescet super eum spiritus sapientiae et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiae et pietatis, et spiritus timoris Domini. Non quo timore Petrus Christum negavit, sed illius timoris spiritum accepimus, de quo dicit ipse Dominus Christus: Eum timete qui habet potestatem et corpus et animam perdere in gehennam. Ita dico vobis, hunc timete. Hoc autem dixit ne illo timore negaremus eum, quo turbatus est Petrus. Hunc enim auferri voluit a nobis, cum prius dixit: Nolite timere eos qui corpus occidunt, et postea non habent quod faciant. Huius timoris non accepimus spiritum, sed virtutis et caritatis et continentiae. De quo spiritu

Inde ipse ad romanos ait: Gloriamur in tribulacionibus: scientes quoniam tribulacio paciam operatur: paciencia probacionem probacio spem: spes autem non confundit: quia caritas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Ipsa caritate fit quam donum dei esse manifestat: ut tribulacio non auferat sed pocius operetur paciam. Ad ephesios eciam pax inquit fratribus: et caritas cum fide. Magna bona: sed dicat unde. A deo inquit patre: et domino ihesu christo. Ergo hec magna bona non sunt nisi dei dona.

Ca. xix.

Sed non est mirum si lux lucet in tenebris: et tenebre eam non comprehenderunt. In iohannis lux dicit, ecce qualem dilectionem dedit nobis pater, ut filii dei vocemur et simus: et in pelagianis tenebre dicunt dileccio nobis ex nobis est. Quam si veram idest xpianam dilectionem haberent: scirent et unde haberent: sicut sciebat apostolus qui dicebat Nos autem non spiritum huius mundi accepimus. sed spiritum qui ex deo est: ut sciamus que a deo donata sunt nobis. Iohannes dicit deus dileccio est: et pelagiani eciam ipsum deum non ex deo sed ex semetipsis habere se dicunt. Et cum scienciam legis ex deo nobis esse fateantur: caritatem ex nobis ipsis volunt. Nec audiunt apostolum dicentem Sciencia inflat: caritas autem edificat. Quid est ineptius immo vero quid est amencius et ab ipsa sanctitate caritatis alienius: quam confiteri ex deo esse scienciam que sine caritate inflat et ex nobis esse caritatem. que facit ut sciencia inflare non possit. Item cum dicat apostolus supereminentem sciencie caritatem christi: quid est insanius quam putare ex deo esse scienciam que subdenda est caritati et ex hominibus caritatem que supereminet sciencie. Fides autem vera et doctrina sana ambas dicit esse ex deo: quia scriptum est A facie eius sciencia et intellectus procedit Et scriptum est Caritas autem ex deo est Et legimus spiritum sciencie et veritatis: et legimus spiritum pietatis et caritatis et continencie. Sed maius est donum caritas: quam sciencia. Nam sciencia quando est in homine: caritas est necessaria ne infletur Caritas autem non emulatur non agit perperam non inflatur.

xx.

Satis me disputasse arbitror adversus eos qui graciam dei vehementer oppugnant: qua voluntas humana non tollitur. sed ex mala mutatur in bonam et cum bona fuerit adiuvatur et sic disputasse ut non magis ego quam divina ipsa nobiscum scriptura locuta sit scripture divine evidentissimis testimoniis veritatis scriptura divina si diligenter inspiciatur ostendit non solas bonas hominum voluntates quas ipse facit ex malis. et a se factas bonas in actus bonos et in eternam dirigit vitam: verum eciam illas que conservant seculi creaturam ita esse in dei potestate. ut eas quo voluerit quando voluerit faciat inclinari. vel ad beneficia quibusdam prestanda. vel ad penas quibusdam ingerendas: sicut ipse iudicat occultissimo quidem iudicio. sed sine dubio iustissimo Nam invenimus aliqua peccata eciam penas esse aliorum peccatorum: sicut sunt vasa ire que perfecta dicit apostolus in perdicionem. Sicut est induracio pharaonis cuius et causa dicitur ad ostendendam in illo virtutem dei: sicut est fuga israhelitarum a facie hostium de civitate hay In animo enim factus est timor: ut fugeret Et hoc factum est: ut vindicaretur peccatum eo modo quo fuerat vindicandum Unde dicit dominus ad ihesum nave Non poterunt filii israel subsistere ante faciem inimicorum suorum Quid est non poterant subsistere Quare non subsistebat per liberum arbitrium. sed per timorem turbata voluntate fugiebant: nisi quia deus dominatur et voluntatibus hominum. et quos vult in formidinem convertit iratus Nonne aliquid non ... hostes israhelitarum adversus populum dei quem ducebat ihesus nave sua volun-

te pugnaverunt. Et tamen dicat scriptura quod per
dominum factum est confortari cor eorum: ut ob-
viam irent ad israel ad bellum ut exterminarentur.
Numquid non sua voluntate homo improbus
filius gemini maledicebat regi david.
Et tamen quod ait david plenus vera et alta
et pia sapientia. Quid ait illi qui male-
dicentem percutere voluit. Quid mihi inquit et vo-
bis filii servie. Dimitte eum ut male-
dicat: quia dominus dixit illi maledicere
david. Et quis dicet ei. quare fecisti sic.
Deinde scriptura divina plenam sententiam
regis velut ab alio initio repetendo com-
mendans. et dixit inquit david ad abi-
sai et ad omnes pueros eius. Ecce filius me-
us qui exiit de utero meo querit animam me-
am: et adhuc modo filius gemini. Sinite illum
ut maledicat quoniam dixit illi dominus deus:
ut videat dominus humilitatem meam et retri-
buat michi bona pro maledicto eius
in die isto. Quomodo dixerit dominus huic
homini maledicere david. Quis sapiens
et intelliget. Non enim iubendo dixit ut
obedientia laudaretur: sed quod eius volunta-
tem propria vicio suo malam in hoc peccato
iudicio suo iusto et occulto inclinavit
ideo dictum est dixit ei dominus. Nam si iubenti
obtemperasset deo. laudandus potius
quam puniendus esset: sicut ex hoc peccato pos-
tea novimus esse punitum. Nec causa
tacita est cur ei dominus isto modo dixerit
maledicere david. hoc est cor eius malum
miscuit vel dimiserit: ut videat igitur
dominus humilitatem meam et retribuat in
bona pro maledicto eius in die isto. Ecce
quomodo probatur deum uti cordibus et malorum:
ad laudem atque adiumentum bonorum. Sic
usus est iuda tradente christum sic usus est
iudeis crucifigentibus christum. Et quanta in-
de bona prestitit populis credituris. Qui
et ipso dyabolo utitur pessimo sed optime
ad exercendam et probandam fidem et pieta-

tem bonorum. non sibi qui omnia scit antequam
fiant: sed nobis quibus erat necessarium ut
eo modo ageretur nobiscum. Numquid non sua
voluntate absalon elegit consilium quod
sibi oberat. Et tamen ideo fecit: quia ex-
audierat dominus eius patrem orantem ut hoc
fieret. Hoc est quod ait scriptura. Et dominus
mandavit dissipare consilium achito-
fel bonum: ut induceret dominus super absalon
omnia mala. Bonum consilium dixit quod ad
tempus proderat cause. quia pro ipso erat
contra patrem eius contra quem rebellaverat
ut eum posset opprimere: nisi dominus consilium
dissipasset quod dederat achitofel agendo
in corde absalon. ut tale consilium repu-
diaret. et aliud quod ei non expediebat
eligeret. Nos non ista divina iudicia conve- Ca^m xxi.
niunt. Quibus agit deus in cordibus e-
tiam malorum hominum quicquid vult: reddens
eis tamen secundum merita eorum. Roboam filius
salomonis respuit consilium salubre seniorum
quod ei dederant ne cum populo dure ageret: et
verbis coevorum suorum potius acquievit.
reddendo minaciter quibus leniter debu-
it. Unde hoc nisi propria voluntate. Sed hinc
ab eo recesserunt decem tribus israel et alium
regem sibi constituerunt ieroboam: ut irati
dei voluntas fieret. quod etiam futurum esse
predixerat. Quid enim scriptura dicit.
Et non audivit rex plebem: quoniam erat con-
versio ad dominum ut statueret verbum suum
quod locutus est in manu achie silonite
de ieroboam filio nabath. Nempe sic
fa... est. et illud per hominis voluntatem: ut
tamen ...versio esset a domino. legite libros
pa...ralipomenon: et invenietis in
secundo libro ...scriptum. Et suscitavit dominus
spiritum adversariorum spiritum philistiim
et arabum qui finitimi erant ethio-
pibus. et ascenderunt in terram iuda et
dissipaverunt eam: et ceperunt omnem
substantiam que in domo regis inventa est.

Hic ostenditur deum suscitare hostes eis terris vastandis quos tali pena iudicat dignos. Numquid tamen philistiim et arabes in terram iudeam dissipandam sine sua voluntate venerunt? aut sic venerunt sua voluntate ut mendax scriptura sit quod dominus ad hoc faciendum eorum spiritum suscitavit? Immo utrumque verum est quia et sua voluntate venerunt et tamen spiritum eorum dominus suscitavit quod etiam sic dici potest et eorum spiritum dominus suscitavit et tamen sua voluntate venerunt. Agit enim omnipotens in cordibus hominum etiam motum voluntatis eorum ut per eos agat quod per eos agere ipse voluerit: qui omnino iniuste aliquid velle non novit. Quid est quod homo dei dixit ad amasiam regem. Non veniat tecum exercitus israel non enim est dominus cum omnibus filiis effrem: quoniam si putaveris optinere te in illis in fugam convertet te deus ante inimicos: quoniam est virtus dei vel adiuvare vel in fugam convertere. Quomodo virtus dei alios iuvat in bello dando eis fiduciam alios immisso timore convertit in fugam nisi quia ille qui in celo est et in terra omnia quecumque voluit fecit etiam in cordibus hominum operatur. Legimus quod dixerit ioas rex israel mittens nuntium ad amasiam regem volentem pugnare cum illo. Nam post aliqua dixit. Nunc sede in domo tua. Et quid provocas in malum et cadas tu et iuda tecum. Deinde scriptura subiunxit. Et non audivit amasias quoniam a deo erat ut traderetur in manus eius: quoniam exquisierat deos edom. Ecce deus idolatrie peccatum volens vindicare hoc operatus est in eius corde cui utique iuste irascebatur ut admonitionem salubrem non audiret: sed ea contempta iret in bellum ubi cum suo exercitu caderet. Per ezechielem prophetam dicit dominus deus. Et propheta si erraverit et locutus fuerit ego dominus seduxi prophetam illum et extendam manum meam super eum: et exterminabo eum de medio populi mei israel. In libro hester scriptum est quod mulier ex populo israel in terra captivitatis facta erat uxor alienigene regis assueri. Ergo in eius libro scriptum est quod cum haberet necessitatem interveniendi pro populo suo quem rex ubicumque in regno eius esset trucidari voluit orauit ad dominum. Cogebat enim eam magna necessitas: ut preter iussum regis et preter ordinem suum ad illum auderet intrare. Et videte quod scriptura dicat. Intuitus est eam tamquam taurus in impetu indignationis sue. Et timuit regina et conversus est color eius per dissolutionem. Et inclinavit se super caput delicate sue que precedebat eam. Et convertit deus et transtulit indignationem eius in lenitatem. Scriptum est in proverbiis salomonis. Sicut impetus aque sic cor regis in manu dei: quocumque voluerit declinabit illud. Et in psalmo centesimo quarto legitur dictum de egiptiis: quod eis fecerit deus. Et convertit cor eorum ut odissent populum eius: ut dolum facerent in servos eius. In litteris etiam apostolicis videte etiam que scripta sunt. In epistola pauli apostoli ad romanos. Propterea tradidit illos deus in desideria cordis eorum: in immunditiam. Item paulo post. Propterea tradidit illos deus in passiones ignominie. Item paulo post. Sicut non probaverunt deum habere in notitia: tradidit illos deus in reprobam mentem: ut faciant que non conveniunt. Et ad thessalonicenses in epistola secunda ait de quibusdam: pro eo quod dilectionem veritatis non receperunt ut salvi fierent. Ideo mittet illis deus operationem erroris ut credant mendacio: ut iudicentur omnes qui non crediderunt veritati sed consenserunt iniquitati. His et talibus testimoniis divinorum eloquiorum que omnia commemorare nimis longum esset satis quantum existimo manifestatur operari deus in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates quocumque voluerit sive ad bona pro sua misericordia. sive ad mala pro meritis

eorum: iudicio utique suo aliquando apto ali-
quando occulto semper autem iusto. Fixum enim debet
esse et inmobile in corde vestro: quia non est
iniquitas apud deum. Ac per hoc quando legi-
tis in litteris veritatis a deo seduci homines.
ut obtundi. vel obdurari corda eorum: no-
lite dubitare precessisse mala merita
eorum ut iuste ista paterentur: ne incurra-
tis in illud proverbium salomonis. Insipientia
viri violat vias eius: deum autem causatur
in corde suo. Gratia vero non secundum merita
hominum datur. Alioquin gratia iam non est gratia:
quippe ideo gratia vocatur: quia gratis datur.
Si autem potens est sive per angelos vel
malos vel bonos. sive alio quocumque
modo operari etiam in cordibus malorum pro
meritis eorum quorum malitiam non ipse fecit
sed que originaliter tracta est ab adam. que cre-
vit per propriam voluntatem: quid mirum est si
per spiritum sanctum operatur in cordibus electorum
suorum bona qui operatus est ut ipsa corda
essent ex malis bona? Sed suspicentur
homines quelibet merita bona que putant pre-
cedere ut iustificetur per dei gratiam: non
intelligentes cum hoc dicunt nichil aliud
quam negare se gratiam. Sed ut dixi quod vo-
lunt de maioribus suspicentur: de parvulis
certe pelagiani quod respondeant non inveni-
unt: quorum nec voluntas ulla est in ac-
cipienda gratia: cuius voluntatis meritum pre-
cessisse dicatur. Et insuper eos etiam cum fle-
tu reluctari videmus: quando baptizantur
et divina sacramenta percipiunt. Quod eis ad
magnum impietatis peccatum imputaretur
si iam libero uterentur arbitrio. et tamen
habet etiam in reluctantibus gratia apertissime
nullo bono merito precedente: alioquin gratia
iam non esset gratia. Et aliquando filiis infidelium
prestatur hec gratia: cum occulta dei providentia
in manus piorum quocumque perveniunt. Aliquando
filii fidelium non eam consequuntur aliquo im-
pedimento existente ne possit periclitanti-
bus subveniri. Fiunt vero ista per occultam
dei providentiam: cuius inscrutabilia sunt iu-
dicia et investigabiles vie. Quod ut a-
postolus diceret: quid predixerit intuemini.
Agebat enim de iudeis et gentibus cum scri-
beret ad romanos id est ad gentes: et ait.
Sicut enim aliquando vos non credidistis deo
nunc autem misericordiam consecuti estis in illorum
incredulitate: ita et hii nunc non credide-
runt in vestra misericordia ut et ipsi misericordiam consequan-
tur. Conclusit enim deus omnes in infidelitate:
ut omnium misereatur. Et cum attendisset
quod dixerat admirans sententie sue certam
quidem veritatem sed magnam profundita-
tem quomodo conclusit deus omnes in infidelita-
te ut omnium misereatur. quasi faciens mala
ut veniret bona: mox exclamavit at-
que ait. O altitudo divitiarum sapientie et scientie
dei: quam inscrutabilia sunt iudicia eius et
investigabiles eius vie. Hec enim iudicia
inscrutabilia et investigabiles vias per-
versi homines non cogitantes. et proclives ad
reprehendendum. non ydonei ad compre-
hendendum: putabant et iactitabant
apostolos dicere. Faciamus mala ut veniant
bona. Quod absit ut apostolus diceret. Sed
homines non intelligentes hoc putabant di-
ci: quando audiebant quod dicit apostolus. Lex autem
subintravit ut habundaret delictum. Ubi
autem habundavit delictum: superhabundavit
gratia. Sed gratia utique id agit ut iam fiant
bona ab eis qui fecerant mala: non
ut perseveret in malis et reddi sibi ex-
istiment bona. Non utique debent dicere facia-
mus mala ut veniant bona: sed fecimus
mala et venerunt bona. Iam faciamus
bona ut in futuro seculo accipiamus pro bo-
nis bona: qui in hoc seculo accepimus pro
malis bona. Propterea quod scriptum est in psal-
mo. Misericordiam et iudicium cantabo tibi domine.
Propterea itaque non venit filius hominis in mundum
ut iudicet mundum: sed ut salvetur

mūdꝰ ꝑ ipm̄: hoc ꝑꝑt miām Postea
vō ꝑpter iudiciū uenturꝰ ē iudicare
viuos et mortuos: q̄uis et ī hꝰ tpe
ipā saluatō nō fiat sine iudicō s3 oc-
culto Jdō ait In iudiciū veni ī hunc
mūdū: ut qui nō videt videāt: ⁊ q̄
Ca. xxiij. videt ceci fiant Ad occulta ergo dei
iudicia ꝛuocate: qn̄ videtis ī vna
causa quā cte habet oēs ꝑuuli here-
ditariū malū trahētes ex adā huic
subueiri ut baptizetr̄ illi nō subueni-
ri ut ī ipā obligacōe moriatr̄: illū 29
baptizatū relinqui ī hac vita quē
ꝑsciuit dš ipiū futurū: istū vō bap-
tizatū rapi ex hac vita ne malicia
mutet ītellcm̄ eiꝰ Et nolite ī istis da-
re īiusticiā uel īsipiam deo: apud
quē iusticie fons est et sapie S3 sic*
vos exhortatꝰ sū ab īicio sermōis
huiꝰ ī qd̄ puenistis ī eo ābulate: et hꝰ
q̄ dš ꝛuelabit vobis: et si nō ī hac
vita ctē ī altera Nichil ē eī occultū:
qd̄ nō ꝛuelabit. Cū ergo auditis di-
cente dnm̄. ego dns̄ seduxi ꝑphetā
illū. et qd̄ ait aplūs cuiꝰ vult misetr̄
et quē vult obdurat: ī eo quē seduci
ꝑmittit ul̄ obdurari. mala eiꝰ me-
rita credite In vō cō[...]misereṯ: grāz
dei nō reddētis mala ꝑ malis s3 bo-
na ꝑ malis fidelr̄ et īdubitāt ag-
noscite Nec idō auferatis a pharao-
ne liberū arbitriū: qa ī mltis locis
dicit dš Ego īduraui pharaonē: ul̄
īduraui uel īdurabo cor pharaonis
Nō eī ꝑptea ipe pharao nō īdurauit
cor suū Nā et hoc de illo legitr̄ qn̄ ab-
lata ē ab egiptijs cinomia: dicente
scrīptura Et īgrauauit pharao cor suū
et ī isto tpe: et noluit dimittē ꝑplm̄.
Ac ꝑ hoc et dš īdurauit ꝑ iustū iudi-
ciū: et ipe pharao ꝑ liberū arbitriū.
Certi ergo estote q2 nō erit īanis la-

bor vr̄: si ī bono ꝑposito ꝑsiactes ꝑseue-
retis usq3 ī finē Deus eī qui mō illis
q̄s liberat nō reddit scdm̄ opa eorū:
tūc reddet vnicuiq3 scdm̄ opa eiꝰ Red-
det oīno dš et mala ꝑ malis qm̄ iu-
tus ē: et bona ꝑ malis qm̄ bonꝰ est:
et bona ꝑ bonis qm̄ bonꝰ et iustꝰ ē Tm̄
nō mala ꝑ bonis nō reddet: qm̄ iniu-
tus nō ē Reddet ergo mala ꝑ malis
nā ꝑ iusticia: et reddet bona ꝑ mali
grām ꝑ iusticia: et reddet bona ꝑ bo-
nis grām ꝑ grā Repetite assidue li-
brū istū: et si ītelligitis deo grās ag-
te Vbi āt nō ītelligitis: orate ut ītel-
ligatis Dabit eī vobis dns̄ ītellectu
Memētote scrīptū eē Si q̄s vr̄m īdiget
sapiā postulet a deo: qui dat oībz af-
fluenter et nō īproperat: et dabitr̄ ei.
Ipā ē sapiā de sursū descendēs: sic ipe
iacobus aplūs dicit Illā vō sapiā re-
pellite a vobis: et orate ut nō sit ī vo-
bis: quā detestatꝰ ē ubi ait. Qz si ze-
lū amarū habetis ⁊ cōtentōes ī vobis
sint: nō ē ista sapiā desursū descendēs
s3 terena aīalis dyabolica Vbi eī zel
et cōtentio ē: ibi īcōstancia et oē opus
prauū Que āt desursū ē sapiā. pmū
quidē pudica ē: dein de pacifica. mo-
desta suadibilis plena mīa ⁊ fructib3
bonis. īestimabilis sine simulacōe
Quid boni ergo nō habebit: q̄ hanc
sapiām postulauit et īpetrauit a dnō
Et hic ītelligite grām: q2 et si ex nob
eēt ista sapiā desursū nō eēt: nec ab
ipo qui nos creauit deo postulāda eēt
Fr̄es orate et ꝑ nobis ut tēperāt ⁊ iust
te et pie viuamꝰ ī hoc sclō: expectātes
illā btām spem et maīfestacōem dni
⁊ saluatoīs nr̄i ihū xpi: cui ē honor ⁊ glā
⁊ rēgnū cū pr̄e ⁊ spū scō ī sclā sclōz. Amē.
Explicit liber btī augustini epī
de grā et libero arbitrio.

Ex scdo libro retractacio-
nu bti augustini epi.
Rursus ad eosdē scripsi al-
terū librū quē de corep-
tione et gra pnotaui:
qui michi nuntiatū eēt dixisse ibi quēdā
neminē corripiendū si dei pcepta nō faci-
at: sz p illo ut faciat tm̄mō orādū. h'
liber sic incipit Lectis litis vris valētine
fr dilatissie. Explicit retractacio. Incipit
liber eiusdē de correptiōe et gra ad qs sup.
Lectis litis vris valēti-
ne fr dilatissie et q si-
mul seruitis deo. qs
p fratrem florū et eos q
cū illo ad nos venerīt.
misit caritas vra. egi
deo gras: qp vram ī dño pacē et ī veri-
tate cōsensionē et ī caritate flagrātiā
vro nobis reddito sermone cognoui. Et
at ait ad subūsionē quorūdā apud vos
molit9 ē: īimic9 dō misercāte et ei9 mīsdi
as ī suor seruor puertū mirabili boi-
tate cōuertēte ad hoc poti9 valuit: ut
nulli vrm destrueret ī pei9 sz nōnulli īstru-
erēt ī meli9. Nō itaqz opus ē oia idetidē
retractare: q sufficiēter vobis pleno li-
bro disputata trāsmisim9. Quē quō sus-
ceperitis: scripta īdicāt vra. Verūptn
semel lectū nllo mō arbitremu satis vo-
bis inotescē potuisse. Si ergo eū fructu-
osissimū habē vultis nō vos pigeat
relegendo habē notissimū: ut diligē-
tissime sciatis qbus et qlib9 qstioibus
soluēdis atqz sanandis nō ibi hūana
sz dina occurrat auctoritas: a qua re-
cedē nō debem9. si volum9 puēire quo
tendim9. Dns at ipe nō solū ostendit
nobis a quo malo declinem9. et qd
bonū faciam9 qd solū potest legis lrā:
verū etiā adiuuat nos ut declinem9
a malo et faciam9 bonū qd nll9 pt
sn spū grē. Que si desit: ad hoc lex ad-
est ut reos faciat et occidat. Propter qd
dicit aplus lrā occidit: spus at viui-
ficat. Qui ergo legitie lege vtit: discit
ī ea malū et bonū. Et nō cōfidēs ī virtu-
te sua cōfugit ad grām: qua pstāte
declinet a malo et faciat bonū. Qs
autē cōfugit ad gratiā: nisi cū a dño
gressus hois dirigūtur et viā ei9 volet:
Ac p hoc et desiderare auxiliū grē ini-
tiū grē ē. De quo ait ille. Et dixi nunc
cepi: hec ē īmutacō dextere excelsi.
Liberū itaqz arbitriū et ad malū et
ad bonū faciendū cōfitendū ē nos ha-
bē: sz ī malo faciendo liber ē quisqz
iustitie seru9 qz pcti. In bono at liber
eē nll9 pt: nisi fuit liberat9 ab eo qui
dixit Si vos fili9 liberauerit: tūc vē
liberi eritis. Nec ita, ut cū qsqz fuerit
a pcti dñacōe liberat9 iā nō īdigeat
sui liberatoris auxilio: sz ita potius
ut ab illo audiēs. sine me nichil po-
testis facē dicat ei et ipe. Adiutor me9
esto: ne derelinquas me. Hac fidē q sine
dubio vā et pphetica et catholica fides
ē: etiā ī frē nro floro ineīsse me gau-
deo. Vn hij poti9 corrigēdi sūt: quos
quidē ppicio deo eē correctos iā exis-
timo: qui eū nō ītelligebāt. Intelli-
gēda ē eni gra dei p ihm xpm dnm
nrm: qua sola hoies liberant a ma-
lo: et sine qua nullū prsus siue cogi-
tando siue volendo et amādo siue agē-
do faciūt bonū. Nō solū ut mōstrāte
ipa qd faciēdū sit sciāt: verz etiā ut
prestāte ipa faciāt cū dilcōe qd sciūt.
Hanc quippe īspiracōem bone volunta-
tis atqz opis poscebat apls eis qbus
dicebat. Oram9 at ad deū ne quid
faciatis mali: nō ut nos pbati appa-
ream9: sz ut vos qd bonū ē faciatis.
Quis hoc audiat et nō euigilet? Ca. ii.

atque fateatur a domino deo nobis esse ut de-
clinemus a malo et faciamus bonum.
Quod quidem non ait apostolus monemus do-
cemus hortamur increpamus; sed ait ora-
mus ad deum ne quid faciatis mali sed quod
bonum est faciatis: et tamen etiam loquebatur eis
et faciebat illa omnia quae commemoravi mo-
nebat docebat hortabatur increpabat
Sed sciebat haec omnia non valere quae planta-
do et rigando faciebat in aperto: nisi cum
pro illis exaudiretur orantem qui dat incre-
mentum in occulto Quoniam sicut idem doctor dicit
neque qui plantat est aliquid neque qui rigat:
sed qui incrementum dat deus Non se itaque fal-
lant qui dicunt Ut quid nobis praedicatur
atque praecipitur ut declinemus a malo et iiij.
faciamus bonum si hoc nos non agimus:
sed id velle et operari deus operatur in nobis.
Sed potius intelligant si filii dei sunt spiritu dei
se agi ut quod agendum est agant: et cum e-
gerint illi a quo aguntur gratias agant. A-
guntur enim ut agant: non ut ipsi nichil a-
gant Et ad hoc eis ostenditur quid agere
debeant ut quando id agunt sicut agendum
est id est cum dilectione et delectatione iusticie:
suavitatem quam dedit dominus ut terra eius
daret fructum suum accepisse se gaude-
ant. Quando autem non agunt sive omnino non
faciendo sive non ex caritate faciendo;
orent ut quod nondum habent accipiant Quid
enim habebunt quod non acceperunt aut
Ca. iij. quid habent quod non acceperunt. Ergo inqui-
unt praecipiant tantummodo nobis quid facere de-
beamus qui nobis praesunt et ut facia-
mus orent pro nobis; non autem nos corripi- v.
ant et arguant si non fecerimus. Immo omnia
fiant: quoniam doctores ecclesiarum omnia facie-
bant Et praecipiebant quae fierent et corripi-
ebant si non fierent: et orabant ut fierent
Praecipit autem apostolus dicens Omnia vestra cum ca-
ritate fiant Corripit dicens Iam quidem
omnino delictum est: quia iudicia habetis
vobiscum Quare non magis iniquitatem
patimini. Quare non potius fraudamini.
Sed vos iniquitatem facitis et fraudatis: et
hoc fratribus An nescitis quia iniusti regnum dei
non possidebunt Audiamus et orantem Vos
autem inquit dominus multiplicet: et habundare
faciat in caritate in invicem et in omnes Praecipit
ut habeatur caritas. corripit quia non ha-
betur caritas: orat ut habundet caritas.
O homo in praeceptione cognosce quid debeas ha-
bere. in correptione cognosce tuo te vitio
non habere: in oratione cognosce unde accipi-
as quod vis habere Quomodo inquit meo vitio
non habeo quod non accepi ab illo a quo
nisi detur non est omnino aliud unde tale ac
tantum munus habeatur. Patimini me pau-
lulum fratres mei non adversum vos quorum
rectum est cor cum deo: sed adversus eos qui ter-
rena sapiunt vel adversus ipsas huma-
nas cogitationes pro celestis et divine gra-
tiae veritate certare Hoc enim dicunt qui in suis
malignis operibus ab huius gratiae praedica-
toribus corripi nolunt Praecipe mihi quid
faciam et si fecero age pro me gratias deo
qui michi ut facerem dedit. Si autem non
fecero non ego corripiendus sum: sed ille orandus
est ut det quod non dedit id est ipsam qua
praecepta eius fiunt fidelem dei et proximi ca-
ritatem Ora ergo pro me ut hanc accipi-
am: et per hanc ex animo cum bona volunta-
te quae praecipis faciam Recte autem corriperer
si eam mea culpa non haberem. hoc est si
possem michi dare vel sumere ipse nec
facerem: vel si dante illo accipere noluissem.
Cum ergo et ipsa voluntas a domino praeparetur
cur me corripis quia vides me praecepta
eius facere nolle. et non potius ipsum rogas
ut in me operetur et velle. Ad haec respondemus
Quicumque dei praecepta iam tibi nota non
facis et corripi non vis: etiam propterea
corripiendus es quia corripi non vis. Non
vis enim tibi tua vicia demonstrari.

nō vis ut feriatur: fiatqz tibi utilis do-
lor quo medicū q̄ras. Nō vis tibi turpe
ostendi: ut cū deformē te vides ī for-
matorē desideres: eiqz supplices ne in
illa imaneas feditate. Tuū quippe
viciū ē q̄ malus es. et mai⁹ viciū cor-
ripi nolle q̄ malus es: q̄i laudanda
vel indifferēt habenda sit vicia ut neqz
laudēt neqz vituperēt: aut vō nichil
agat timor correpti hōis vel pudor vel
dolor: q̄ aliud agat cū salubrit stimu-
lat nisi ut corrigēt bon⁹ ut ex malis
q̄ corripiūt bonos faciat q̄ laudēt.
Qd̄ ei vult p̄ se fieri qui corripi nō vult
et dicit ora poti⁹ p̄ me: ideo corripiēd⁹
ē ut faciat ipe p̄ se. Dolor quippe ille quo
sibi displicet q̄n sentit correpcōis acu-
leū excitat eū ī maioris orōnis af-
fectū: ut deo miserāte ī incremēto cari-
tatis adiutus desinat agē pudēda
et dolenda: et agat laudāda atqz g̃-
tanda. Hec ē correpcōis utilitas. Que
nūc maior nūc minor p̄ peccatorū diu̇-
sitate salubrit adhibetur. Et tūc ē sa-
lubris: q̄n supn⁹ medic⁹ ī spiciat. Nō
ei aliqd p̄ficit nisi cū facit ut pcc̄i sui
quemqz peniteat. Et q̄s hoc dat nisi q̄ re-
spexit aplm̄ petrū et fecit flentē. Vn̄
et paul⁹ aplūs p̄⁹q̄ dixit cū modesti-
a corripiēdos ēē diu̇sa sencientes; p̄-
tin⁹ addidit. Ne qn̄ det eis d̄s peniten-
ciā ad cognoscendā ueritatē: et resi-
piscāt de diaboli laqueis. Cur at̄ isti
qui corripi nolūt dicūt: tantū p̄cipe
michi et ora p̄ me ut qd̄ p̄cipis faci-
am. Cur nō poti⁹ scdm̄ suū prauū sen-
sū et ista duo respuūt et dicūt: nec ut p̄ci-
pias michi nec ut ores p̄ me volo.
Qs ei hoīm ostendit orasse p̄ petro:
ut daret ei d̄s penitenciā qua se negas-
se dn̄m fleuit. Quis hoīm paulū
diuinis p̄ceptis ad fidē xp̄ianā p̄tinētibz

erudiuit. Cū ergo audiret p̄dicans
euāgeliū et dicens. notū ei vobis fa-
cio fr̄es euāgeliū qd̄ euāgelizatū ē
a me q̄r nō ē scdm̄ hoīem. neqz ei ego
ab hoīe accepi illud neqz didici. sz per
reuelacōem xp̄i ih̄u: responderet ei. Qd̄
nobis molestus es ut abs te accipiam⁹
atqz discam⁹: qd̄ tu ab hoīe nō acce-
pisti neqz didicisti. Potens ē ei ille qui
tibi dedit: sic et nobis dare quō tibi.
Porro si hoc nō audent dicē: sz paciūt
sibi euāgeliū ab hoīe p̄dicari quāuis
posset etiā nō p̄ hoīem hoī dari: cōce-
dāt etiā corripi se debere a p̄positis
suis. a quibz xp̄iana gr̄a p̄dicatur. quā-
uis nō negatur d̄s posse quē velit etiā
nullo hoīe corripiēte corrigē. et ad do-
lorē salubrē penitēcie occultissiā ī po-
tētissiā medicine sue p̄tāte p̄ducere.
Et sicut nō ē ab orōne cessandū p̄ eis
quos corrigi volum⁹. etiā si nullo hoīm o-
rāte p̄ petro dn̄s ī spexit eū. et fecit eū
suū pcc̄m̄ flere: ita nō ē negligēda cor-
repcio. quāuis d̄s quos voluerit etiā nō
correptos faciat esse correctos. Tūc at̄
correpcōe p̄ficiat hō: cū miseretur atqz
adiuuat. qui facit quos voluerit etiā sine
correpcōe p̄ficē. Sz q̄re isti sic illi aliter.
atqz alii alit. diu̇sis et innūabilibz mo-
dis vocentur ut reformentur: absit ut dicā
m⁹ iudicium luti ēē debē. sz figuli. Apl̄s
ī quiūt ait. Qs ei te discernit. Quid
autē habes qd̄ nō accepisti. Si at̄ ac-
cepisti: qd̄ gloriaris q̄si nō acceperis.
Cur ergo corripim⁹ arguim⁹ ī prehe-
dim⁹ accusam⁹: qd̄ facim⁹ q̄ nō acce-
pim⁹. Qui hec dicūt: ecce culpā se vi-
deri volūt ī hoc q̄ nō obediūt deo. Q̄a
utiqz ipa obediēcia mun⁹ ei⁹ ē: que
necē ē ut sit ī eo cui caritas ī est q̄ sine
dubio ex deo ē: et dat eā p̄r filiis suis.
Hanc ī quiūt nō accepim⁹. Quid itaqz

corripimur? qui nos eam nobis dare possimus et nostro arbitrio dare nolumus?

Ca. vi.

Nec attendunt si nondum regenerati sunt primam esse causam cur obiurgati quod sint inobedientes deo sibi debeant displicere? quia fecit deus hominem rectum ab initio humane creature: et non est iniquitas apud deum. Ac per hoc prima pravitas qua deo non obeditur ab homine est: qui ex rectitudine in qua eum deus primitus fecit, sua mala voluntate decidens pravus effectus est. An vero ideo pravitas ista corripienda non est in homine? quia non eius propria qui corripitur: sed communis est omnibus? Immo vero corripiatur et in singulis: quod est omnium. Non enim propterea cuiusquam non est: quod ab ea nullus immunis est. Peccata quidem ista originalia ideo dicuntur aliena: quod ea singuli de parentibus trahunt. Sed non sine causa dicuntur et nostra: quia in illo uno omnes sicut dicit apostolus peccaverunt. Corripiatur ergo origo dampnabilis: ut ex dolore correptionis voluntas regenerationis oriatur. si tamen qui corripitur filius est promissionis: ut strepitu correptionis forinsecus insonante ac flagellante deus in illo intrinsecus occulta inspiratione operetur et velle. Si autem iam regeneratus et iustificatus in malam vitam sua voluntate relabitur: certe iste non potest dicere non accepi: quod acceptam gratiam dei suo in malum libero amisit arbitrio. Qui si correptione compunctus salubriter ingemiscit: et ad similia bona opera vel etiam meliora revertitur: nempe hic apertissime utilitas correptionis apparet. Sed per hominem correptio sive ex caritate sit sive non sit: tamen ut correptio prosit non nisi per deum fit. An adhuc et iste nolens corripi potest dicere: quid ego feci qui non accepi: quem constat accepisse et sua culpa quod acceperat amisisse. Possum inquit possum omnino quando me arguis quod ex bona vita in malam mea voluntate relapsus sum dicere adhuc: quid ego feci qui non accepi? Accepi enim fidem que per dilectionem operatur: sed in illa usque in finem perseverantiam non accepi. An quisquam dicere audebit istam perseverantiam non esse et donum dei? et hoc tam magnum bonum ita esse nostrum ut quisquis id habuerit non ei possit apostolus dicere. quid enim habes quod non accepisti? quoniam hoc sic habet ut non acceperit? Ad hec nos negare quidem non possumus etiam perseverantiam in bono proficientem usque in finem magnum esse dei munus: nec esse nisi ab illo de scriptum est: Omne datum optimum et omne donum perfectum desursum est: descendens a patre luminum. Sed non ideo est cuius non perseveravit negligenda correptio? ne forte det illi deus penitentiam: et resipiscat de diaboli laqueis. Correptionis quippe utilitati hanc sententiam subiunxit apostolus dicens: sicut supra commemoravi. Cum modestia corripientes diversa sentientes: ne quando det illis deus penitentiam. Nam si dixerimus istam perseverantiam tam laudabilem tamque felicem sic esse hominis ut ei non sit ex deo: illud primitus evacuamus quod ait dominus petro: Ego rogavi pro te: ne deficiat fides tua. Quid ei ei rogavit nisi perseverantiam usque in fine? Que profecto si ab homine homini esset a deo poscenda non esset. Deinde cum dicit apostolus oramus autem ad deum ne quid faciatis mali: procul dubio perseverantiam eis orat ad deum. Neque enim nichil mali facit qui bonum deserit: et a quo declinare non debet inclinatur ad malum: non perseverans in bono. Illo etiam loco ubi dicit: gratias ago deo in omni memoria vestri semper in omni prece mea pro omnibus vobis cum gaudio deprecationem faciens super communicatione vestra in evangelio a prima die usque nunc confidens hoc ipsum quoniam qui cepit in vobis opus bonum perficiet et usque in diem christi ihesu. quid aliud eis quam perseverantiam in bono usque in finem de dei mise-

racōe pmittit. Itēqȝ ubi dicit Salu-
tat vos epafras qui ex vobis ē seru9
xpi ihū. semp certās pro vobis ī orōi-
bus: ut stetis pfcī et plei ī oī uolūta-
te dei. Quid ē ut stetis? ń ut pseuētis?
Vn̄ dictū ē de diabolo In vitate nō ste-
tit. Quia fuit ibi: sȝ nō pmāsit. Nā v-
tiqȝ isti ī fide iā stabāt. Nec aliud ora-
m9 cū oram9 ut qui stat stet: ń ut p-
seueret. Itē iudas apls cū dicit. ei aūt
qui potēs ē ꝯseruare vos sine offensi-
one ⁊ ꝯstitue ān ꝯspcm̄ glē sue īma-
culatos ī leticia? nōne aptissīe ōndit
donū dei ēē ī bono pseuerāe usqȝ in
finē? Quid ēi aliud donat qui ꝯser-
uat sine offensiōe ut ꝯstituat ante
ꝯspectū glē sue īmaculatos ī leticia?
nisi pseuerātia bonā? Quid ē etiā qd̓
ī aplōꝝ actibȝ legim9? Audiētes āt
gētes gauise st̄ et exceperūt u̇bū dn̄i:
⁊ crediderūt q̄tq̄t erāt pordiāti ī vitā
etnā. Q̄s ī eternā vitā potuit ordia-
ri sine pseuerātie dono? qm̄qdē q̄ p-
seuerauerit usqȝ ī finē hic salu9 erit.
Qua salute? ń etnā? Cū vo ī orōe dn̄i-
ca dō prī dicim9 sanctificet nomē tuū?
qd̓ aliud dicim9 qͣ̄ ut nomē ei9 sancti-
ficet in nobis? Qd̓ cū iā p lauachrū
regeneratōis effectū sit: q̄re cotidie
a fidelibȝ poscit? ń ut ī eo qd̓ factū ē
ī nobis pseuēt a nobis? Nā ⁊ btūs cip-
pria9 hoc sic itelligit Expones q̄ppe ea-
dē orōnē. dicim9 ī q̄t sanctificet nomē
tuū? nō qd̓ optem9 deo ut sanctificet orōi-
b9 nr̄is: sȝ qd̓ petam9 a dō ut nomē
ei9 sanctificet ī nobis. Ceterū a quo deus
sanctificet qui ipe sanctificat? Sed qͣ ipse
dixit sancti estote qm̄ et ego sanctus sū: id
petim9 et rogam9 ut q̄ ī baptismo
sanctificati sum9. ī eo qd̓ ēē cepim9 pse-
uerem9. Ecce gloriosissim9 mr̄ h̄ sentit
qd̓ ī his uerbis cotidie fideles xpi pe-
tūt: ut pseueret ī eo qd̓ ēē ceperūt. Nul-
lo āt dubitūte q̄sq̄s a deo ut ī bono p-
seueret p̄cat: donū ei9 ēē tale pseue-
rātiā ꝯfitet. Que cū ita sit: corripim9
tn̄ eos iusteqȝ corripim9 qui cū bene
viuerēt nō ī eo pseuerauerūt. Ex bo-
na quippe ī malā vitā sua volūtate
mutati sūt: et idō corripiūt. Et si
nichil eis correptō pfuerit sȝ ī vita
pdita usqȝ ī mortē pseuerauerit: eti-
ā diuina ī eternū dāpnacōe sūt dig-
ni. Nec se excusabūt dicētes sic mō
dicūt q̄re corripim̄ ita tūc q̄re dāp-
nam: qm̄ quidē ut ex bono ī uerterem̄
ad malū pseuerātiā nō accepim9 q̄ p-
manerem9 ī bono. Nullo mō hac excu-
satōe a iusta dāpnacōe se liberabūt.
Si enī sicut veritas loqt neō liberat a
dāpnacōe q̄ facta ē p adā ń p fidē ihū
xpi et tn̄ ab hac dāpnacōe nō se libe-
rabūt qui poterūt dicē nō se audisse
euāgeliū xpi cū fides ex auditu sit:
q̄nto min9 se liberabūt qui dicturi st̄
pseuerātiā nō accepim9? Iustior enī
videt excusacō dicētiū nō accepim9
audiētiā: qͣ̄ dicētiū nō accepim9 pseue-
rātiā. Qm̄ pt dici hoī ī eo qd̓ audieras
et tenueras ī eo pseuerares si velles:
nullo mō āt dici pt id qd̓ nō audieras
credēs si velles. Ac p hoc et q̄ euāgeliū
nō audierūt et q̄ eo audito ī meli9 cō-
mutati pseuerātiā nō acceperūt. et
qui euangelio audito venire ad xpm
hoc ē ī eū credē noluerūt. qm̄ ipe dixit
nemo venit ad me nisi ei datū fuit a
prē meo. ⁊ qui p etatē puulā nec credē
potuerūt sȝ ab originali noxa solo pos-
sent lauachro regeneratōis absolui
quo tn̄ nō accepto mortui perierūt:
nō sūt ab illa conspersiōe discreti quā
ꝯstat ēē dāpnatā euntibȝ oībȝ ex vno
ī ꝯdepnacionē. Discernūt āt nō me-

Ca. vij.

ritis suis sz p gram mediatoris: h
e i sangne scdi ada iustificati gtis
Itaq3 cum audim9 qs eni te discernit
qd autem habes qd no accepisti si autem
et accepisti qd glaris qi no acceperis:
ab illa pdicois massa q facta e p p
mu adam debem9 itellige neminem
posse discerni n qui hoc donu habet
qdqd ht qd gra saluatoris accepit h
at aplicu testioniu ta magnu e: ut
btus cyprian9 ad quirinu scribes ipm
subiecerit illi titulo i quo ait i nullo
ee gloriadu. qn nem nichil sit Qui
q3 ergo ab illa originali dapnacoe. is
ta dine gre largitate discreti st: no
e dubiu. q et pcurat eis audiedu e
uagelium Et cu audiut credut: et i fi
de que p dilectoez opat usq3 i fine p
seuerant Et si qn exhorbitat: corect
ti emedat. Et quida eoru et si ab hoi
bus no corripiat: i uia qua i liquer
at redeut Et nonulli accepta gra
i qualibet etate; piculis uite h9 mortis
celeritate subtrahut. Hec ei oia opa
tur i eis qui uasa mie opat9 e eos.
Qui et elegit illos i filio suo an csti
tucoem mudi: p electione gre Si at
gra ia no ex opibus: alioqn gra ia
no e gra No eni sic sut uocati ut no
essent electi ppt qd dictu e Multi st uo
cati: pauci uo electi. Sz qm scdm ppo
situ uocati sut pfecto electi st: p elec
tione ut dcm est gre: no pcedentiu
meritoz suoz: q gra e illis oe me
ritu De talibz dicit apls Scim9 qm
diligetibz deu oia coopant i bonu:
hijs qui scdm ppositu uocati st sci.
Qm quos an psciuit et pdestinauit
cformes ymagis filij sui: ut sit ipe
pmogenit9 i mltis fribus Quos at
pdestinauit illos et uocauit Quos
at uocauit: ipos et iustificauit Qs
at iustificauit: ipos et glificauit Ex
istis nullus perit: q oes electi st. Electi
st at: q scdm ppositu uocati st. Posi
tu at no suu: sed dei. De quo alibi di
cit Ut scdm electione ppositu dei ma
neret et no ex opibz: sz ex uocate dn
e ei qa maior seruiet minori Et alibi
No scdm opa nra i qt: sz scdm suu p
positu et gram Cu ergo audim9 qs
at pdestinauit illos et uocauit scdm
ppositu uocatos debem9 agnosce: qm
inde cepit dices: oia cooperat i bonu
hijs qui scdm ppositu uocati st sancti
Ac deinde subiuxit Qm quos an psciuit
et pdestinauit cformes ymaginis fi
lij sui: ut sit ipe pmogenit9 i multis
fribus Atq3 hijs pmissis subdidit Quos
at pdestinauit: illos et uocauit scdm
ppositu uo
catq3 wlt itelligi qs scdm ppositu uo
cauit: ne putet in eis ee aliq uocati
et no electi ppt illa dnica sententia multi
uocati pauci electi Quicuq3 ei electi sine
dubio etia uocati: no at quicuq3 uocati
csequet electi Illi ergo electi ut sepe di
ctu e q scdm ppositu uocati: qui etia
pdestinati atq3 psciti Horu si quisq
perit fallit ds: sz nemo eoz perit q no
fallit ds Hoz si qsq perit uicio huma
no uicit ds: sz nemo eoz perit q nul
la re uicit ds Electi at sut ad regnadu
cu xpo: no quo electus e iudas ad opus
cui cogruebat Ab illo quippe electus e qui
nouit bene uti etia malis: ut et p eius
opus dapnabile illud ppter qd ipe ue
nerat opus uenerabile cpleret. Cu itaq3
audim9 none ego uos duodecim elegi et
un9 ex uobis dyabol9 e: illos debem9
itellige electos p miam. illu p iudi
ciu Illos ergo elegit ad optinendum
regnu suu: illu ad effundendu sanguine
Merito sequitur uox ad regnum electorum
Si ds p nobis: qs cotra nos: Qui filio

proprio non pepercit sed pro nobis omnibus tradidit eum. quomodo non et cum illo omnia nobis donavit? Quis accusabit adversus electos dei? Deus qui iustificat. quis est qui condempnat? Christus ihesus qui mortuus est magis autem qui et resurrexit. qui est in dextera dei: qui et interpellat pro nobis. Quorum fortis autem perseverantie usque in finem munus accepit: sequatur et dicat. Quis nos separabit a caritate christi? Tribulatio an angustia an persecutio an fames? an nuditas an periculum an gladius? Sicut scriptum est. Quia propter te mortificamur tota die: estimati sumus sicut oves occisionis. Sed in hiis omnibus superamus per eum qui dilexit nos. Certus sum enim quia neque vita neque angelus neque principatus neque presentia neque futura neque virtus neque altitudo neque profundum neque creatura alia poterit nos separare a caritate dei: que est in christo ihesu domino nostro. Isti significati sunt ad thimotheum. Ubi cum dictum fuisset ymeneum et philetum fidem quorundam subvertere: mox additum est. Firmum autem fundamentum dei stat: habens signaculum hoc. Scivit dominus qui sunt eius. Horum fides que per dilectionem operatur profecto aut omnino non deficit: aut si qui sunt quorum deficit reparatur antequam vita ista finiatur: et deleta que intercurrerat iniquitate usque in finem perseverantia deputatur. Qui vero perseveraturi non sunt. ac sic a fide christiana et conversatione lapsuri sunt ut tales eos vite huius finis inveniat: procul dubio nec illo tempore quo bene pieque vivunt in istorum numero computandi sunt. Non enim sunt a massa illa perditionis presciencia dei et predestinatione discreti. Et ideo nec secundum propositum vocati ac per hoc nec electi. sed in eis vocati de quibus dictum est multi vocati: non in eis de quibus pauci vero electi. Et tamen quis eos neget electos cum credunt et baptizantur et secundum deum vivunt. Plane dicuntur electi a nescientibus quid futuri sint: non ab illo qui eos novit non habere perseverantiam que ad beatam vitam perducit electos: scitque illos ita stare ut prescierit esse casuros.

Ca. viii.

Hic si a me queratur cur eis deus perseverantiam non dederit qui eam qua christiane viverent dilectionem dedit: me ignorare respondeo. Non enim arroganter: sed agnoscens modulum meum audio dicentem apostolum. O homo tu quis es qui respondeas deo? Et o altitudo divitiarum sapientie et sciencie dei. quam inscrutabilia sunt iudicia eius: et investigabiles vie eius. Quantum itaque nobis iudicia sua manifestare dignatur gratias agamus. quantum vero abscondere non adversus eius consilium murmuremus: sed hoc quoque nobis saluberrimum esse credamus. Tu autem quisquis inimicus eius gratie sic interrogas. ipse quid dicis? Bene quod te non negas esse christianum: et catholicum iactas. Si ergo confiteris donum dei esse perseverare in bono usque in finem. cur hoc donum ille accipiat ille non accipiat puto quod mecum pariter nescis: et ambo hec inscrutabilia iudicia dei penetrare non possumus. Aut si ad liberum arbitrium hominis quod non secundum dei gratiam sed contra eam defendis pertinere dicis ut perseveret in bono quisque vel non perseveret. non deo donante si perseveret. sed humana voluntate faciente. quid moliturus es contra verba dicentis rogavi pro te petre ne deficiat fides tua. An audebis dicere etiam rogante christo ne deficeret fides petri. defecturam fuisse si petrus eam deficere voluisset. hoc est si eam usque in finem perseverare noluisset. quasi aliud petrus ullo modo vellet. quam pro illo christus rogasset ut vellet. Nam quis ignorat tunc fuisse perituram fidem petri si ea qua fidelis erat voluntas ipsa deficeret. et permansuram si eadem voluntas maneret. sed quia preparatur voluntas a domino ideo pro illo christi non posset esse inanis oratio. Quando rogavit ergo ne fides eius deficeret quid aliud rogavit nisi ut haberet in fide liber-

rimam fortissimam invictissimam perseverantissimam voluntatem. Ecce quemadmodum secundum gratiam dei non contra eam libertas defenditur voluntatis. Voluntas quippe humana non libertate consequitur gratiam, sed gratia potius consequitur libertatem; et ut perseveret delectabilem perpetuitatem et insuperabilem fortitudinem. Mirandum est quidem multumque mirandum quod filiis suis quibusdam deus quos regeneravit in christo quibus fidem spem dilectionem dedit non dat perseverantiam: cum filiis alienis scelera tanta dimittat; atque impertita gratia faciat filios suos. Quis hoc non miretur? Quis hoc non vehementissime stupeat? Sed etiam illud non minus mirum est et tamen verum: atque ita manifestum ut nec ipsi inimici gratie dei quomodo id negent valeant invenire: quod filios quosdam amicorum suorum, hoc est regeneratorum bonorumque fidelium sine baptismo hinc parvulos exeuntes quibus utique si vellet huius lavacri gratiam procuraret, in cuius potestate sunt omnia, alienat a regno suo quo parentes mittit illorum; et quosdam filios inimicorum suorum facit in manus christianorum venire et per hoc lavacrum introducit in regnum a quo eorum parentes alieni sunt: cum et illis malum et istis bonum meritum nullum sit parvulis ex eorum propria voluntate. Certe hic iudicia dei quoniam iusta et alta sunt: nec vituperari possunt nec penetrari. In his est et illud de perseverantia: de qua nunc disputamus. De utrisque igitur exclamemus: O altitudo divitiarum sapientie et scientie dei: quam inscrutabilia sunt iudicia eius. Nec miremur nos investigare non posse investigabiles vias eius. Ut enim alia innumerabilia taceam que aliis dantur aliis non dantur hominibus a domino deo, apud quem non est acceptio personarum, nec tribuuntur ista meritis voluntatum, sicut sunt celeritates, vires, bone valitudines et pulchritudines corporum, ingenia mirabilia et multarum artium capaces nature mentium, vel que accidunt extrinsecus ut est opulentia, nobilitas, honores et cetera huiusmodi, que ut habeat non est nisi in dei potestate: ut non immorer etiam in baptismate parvulorum quod nullus istorum potest dicere sicut illa ad regnum dei non pertinere, cur illi parvulo detur, illi non detur, cum sit utrumque in potestate dei et sine illo sacramento nemo intret in regnum dei. Ut hec ergo taceam vel relinquam: illos ipsos intueamini de quibus agimus. De his enim disserimus qui perseverantiam bonitatis non habent: sed ex bono in malum deficiente bona voluntate moriuntur. Respondeant si possunt cur illos deus cum fideliter et pie viverent non tunc de vite huius periculis rapuit intellectum ne malitia mutaret intellectum eorum et ne fictio deciperet animas eorum. Utrum hoc in potestate non habuit an eorum mala futura nescivit. Nempe nichil horum nisi perversissime atque insanissime dicitur. Cur ergo non fecit respondeant qui nos irrident: cum in rebus talibus exclamamus quam inscrutabilia sunt iudicia eius et investigabiles vie eius. Neque enim hoc non donat deus quibus voluit: aut vero scriptura illa mentitur que de morte velut immatura hominis iusti ait: Raptus est ne malitia mutaret intellectum eius: aut ne fictio deciperet animam eius. Cur igitur hoc tam magnum beneficium aliis dat aliis non dat deus? Apud quem non est iniquitas nec acceptio personarum: et in cuius potestate est quamdiu quisque in hac vita maneat que temptatio dicta est super terram. Sicut ergo coguntur fateri donum dei esse ut finiat homo vitam istam antequam ex bono mutetur in malum: cur autem aliis donetur aliis non donetur ignorant: ita donum dei esse in bono perseverantiam secundum scripturas de quibus testimonia multa iam posui fateantur nobiscum: et cur aliis detur aliis

nō dët sine mīnē adūsq deū dignet
ignorare nobiscū Nec nos moueat: q
filiis suis qbusdā d̄s nō dat istā pse-
uerātiā Absit eī ut ita eēt si de illis p̄-
destinatis esset et scd̄m ꝓpositū voca-
tis; qui vē sūt filii pmissiōis Nā isti cū
pie viuūt: dicūt filii dei Sz qm victu-
ri st̄ ipie: et ī eadē īpietate morītur:
nō eos dicit filios dei p̄sciā dei Sūt enī
filii dei q nondū st̄ nobis: et st̄ iā deo
De quibz ait ewāgelista iohēs Quia
ihs mortu⁹ erat p gēte: nec tm̄ p gē-
te: sz etiā ut filios dei dispsos ꝯgrega-
ret ī vnū Qd̄ utiqz credendo futi erāt:
p ewāgelii p̄dicatione Et tm̄ anq̄ eēt
factū iā filii dei erāt: ī memoriali pris
sui ītocussa stabilitate cōscripti Et st̄
rursꝰ quidā qui filii dei ꝓpter susceptā
uel tpalit' grām dicūtur a nob': nᵉ sūt
tn̄ deo De quibz ait idē iohēs Ex nobis
exierūt: sz nō erāt ex nobis: q si fuis-
sent ex nobis pmāsisset utiqz nobiscū
Nō ait ex nobis exierūt. sz qz nō mā-
serūt nobiscū. iā nō sūt ex nobis: uerū
ait ex nobis exierūt. sz nō erāt ex no-
bis: hoc ē et qn̄ videbāt ī nobis nō e-
rant ex nobis. Et tanq̄ ei dicēt. vn̄ id ostē-
dis; q si fuisset iqt ex nobis pmāsisset
utiqz nobiscū Filioꝝ dei vox ē: iohēs lo-
quit ī filiis dei loco p̄cipuo ꝯstitutus
Cur ergo filii dei dicūt de hiis q pseue-
rantiam nō habuerūt ex nobis exie-
rūt sz nō erāt ex nobis. et addūt q si
fuisset ex nobis pmāsisset utiqz nobis-
cū: qd aliud dicūt n nō erāt filii etiā
qn̄ erāt ī pfessiōe et nōie filioꝝ: Nō qz
iusticiā simulauerūt: sz qz ī ea nō per-
māserūt Neqz eī ait nā si fuisset ex no-
bis verā nō fictā iusticiā tenuissent
utiqz nobiscū: sz si fuisset īquit ex no-
bis pmāsisset utiqz nobiscū In bono
illos volebat ꝓcul dubio pmanē Erāt

itaqz ī bono. Sz qz ī eo nō pmāserūt id
ē nō usqz ī finē pseuerauerūt: nō erāt
īquit ex nobis et qn̄ erāt nobiscū: hᵒ
ē nō erāt ex nūo filioꝝ et qn̄ erāt ī fide
filioꝝ. Qm̄ qui vē filii st̄ p̄sciti: ⁊ p̄des-
tinati st̄ ꝯformes ymagīs filii ei⁹ Et
scd̄m ꝓpositū vocati st̄: ut electi essēt.
Nō eī perit fili⁹ pmissiōis: sz filius
pdicōis Fuerūt ergo isti ex mltitudīe
vocatoꝝ: ex electoꝝ āt paucitate nō
fuerūt Nō igit filiis suis p̄destinatꝭ
d̄s pseuerātiā nō dedit: haberēt eī eā
si ī eo filioꝝ nūo essent Et qd haberēt
qd̄ nō accepissēt scd̄m aplicā veraqz
sentētiā: Ac p hoc tales filii filio xp̄o
dati essēt: q̄adinodū ipe dicit ad pa-
trē Vt oē qd̄ dedisti michi nō pereat:
sz habeat vitā etn̄ā Hii ergo xp̄o ītel-
ligūt dari: q ordiāti sūt ī vitā etn̄ā.
Ipi st̄ illi p̄destinati et scd̄m ꝓpositū
vocati quoꝝ nllus perit: ac p hᵒ nll⁹
eoꝝ ex bono ī malū mutat⁹ finit hāc
vitā qm̄ sic ē ordiat⁹: et idō xp̄o dat⁹.
ut nō pereat sz habeat vitā etn̄ā.
Et rursus qs dicim⁹ īmīcos ei⁹ ul
puulos filios īmīcoꝝ ei⁹: quoscūqz
eoꝝ sic rgeneratur⁹ ē. ut ī ea fide q
p dilectione opat hāc vitā finiāt: iā
et anq̄ hoc fiat ī illa p̄destinatōe filii
st̄ ei⁹ Et dati st̄ xp̄o filio ei⁹. ut nō pe-
reāt: sz habeāt vitā eternā. Deniqz
ipe saluator si māseritis īquit ī ūbo
meo: veri discipuli mei estis. Nūqd in
hiis cōputand⁹ ē iudas: q nō māsit
ī ūbo ei⁹: Nūqd ī hiis ꝯputandi sunt
illi de quibz ewāgeliū sic loqt: Vbi
dn̄s ait ꝯmēdās sz mādūcādā carnē
suā et bibendū sanguīnē suū: ait ewā-
gelista Hec dixit ī sinagoga: docēs ī
capharnaū Multi ergo audiētes ex
discipulis ei⁹ dixerūt Dur⁹ ē h' sermo
Quis pt̄ eū audire: Sciēs āt ihesus

apud semetipm qr murmurāt de hoc
discipuli ei9: dixit eis hoc vos scāda-
lizat? Si ergo videitis filiū hōis ascē-
dentē ubi erat prius Sps ē q vivificat
caro āt nō pdest qdq̄ Verba q̄ ego lo-
cut9 sū vobis: sps ⁊ vita st̄ Sed st̄ qdā
ex vobis: qui nō credūt Sciebat eī ab ī-
icio d's qui essēt credētes: et qs tradi-
tur9 eēt eū Et dicebat Ppterea dixi vo-
bis qr nemo veīt ad me: n̄ fuīt ei da-
tū a prē meo Ex hoc mlti discipulorz
ei9 abierūt retro: et iā nō cū illo ābu-
labāt Nūqd nō et isti discipli appella-
ti st̄ loquēte ewāgelio Et tn̄ nō erāt vē
discipuli? qr nō māserūt ī ūbo ei9: sedz
id qd aut Si māseritis ī ūbo meo: vere
discipli mei estis Quia ergo nō habue-
rūt pseuerāciā? sic nō vē discipli xpi
ita nec filij dei vē fuerūt: etiā qn̄ eē vi-
debātr et ita vocabātr Appellam9 ergo
nos et elcōs xpi disciplos ⁊ dei filios qr
sic appellādi sūt: qs regnatos pie viuē
cernim9. Sed tūc vē sūt qd appellātr
si māserīt ī eo ppt qd sic appellātr. Si
āt pseuerāciā nō habēt id ē qd ceperūt
eē nō manēt: nō vē appellātr qd appel-
lātur et nō sūt Apud eū eī hoc nō sūt
cui notū ē qd futuri sūt: id ē ex bōis
mali Ppter hoc aplēs cū dixissz scim9
qm̄ diligētibz deū oīa coopantr ī bonū:
sciēs nōnullos diligē deū et ī eo bono us-
qz ī finē nō pmanē: mox addidit His
qui scdm ppositū vocati sūt sci Hij eī
ī eo qd diligūt deū: pmanēt usqz ī fi-
nē Et qui ad tēpus īde deuiāt reuiūtr
ut usqz ī finē pducāt qd ī bono eē cepe-
rūt Ostendens āt qd sit scdm ppositū
vocari: mox addidit ea q̄ iā sup posui.
Qm̄ qs an̄ pscīuit et pdestinauit cō-
formes ymagīs filij ei9: ut sit ipe p̄
mogeitus ī mltis frībz Quos āt p̄-
destinauit: illos ⁊ vocauit scilz scdm
ppositū Quos āt vocauit: ipos ⁊ iusti-
ficauit Quos āt iustificauit: ipos et
glīficauit Illa oīa iā facta st̄ pscīuit
pdestinauit vocauit iustificauit: qm̄
et oēs iā pscīti ac pdestinati sūt: et mlti
iā vocati atqz iustificati Qd āt posuit
ī fine illos ⁊ glīficauit siqdē illa glā ē
hı̄ ītelligēda de qua idē dicit cū xpus
apparuerit vita vrā: tūc et vos cū illo
apparebitis ī glā nōdū factū ē: quāqz
la duo idē vocauit ⁊ iustificauit nō
ī oībus fcā sūt de qbz dicī sūt Adhuc
eī usqz ī finē scli: mlti vocādi ⁊ iusti-
ficandi sūt Et tn̄ ūba pterita tpis posuit
de rebz etiā futis: tanq̄ iā fecerit d's q
iā ut fierēt ex eternitate disposuit Ideo
de illo dicit et pp̄ha ysayas Qui fecit
q̄ futura st̄ Quicūqz ergo ī dei puid-
tissiā disposicōe pscīti pdestiāti vocati
iustificati glīficati sūt: nō dico etiā
nōdū renati sz etiā nōdū nati: iā filij
dei sūt: et oīno perire nō pnt Hij vere
veīūt ad xpm: qr ita veīūt quo ipse
dicit Omē qd dat michi pr ad me ve-
et: et eū qui veīt ad me nō etiā forās
Et paulo p9 Hec ē igt uolūtas ei9 qui
misit me pris: ut oē qd dedit michi
nō perdā ex eo Ab illo ergo datr etiā p-
seuerācia ī bono usqz ī finē Neqz eī
datr nisi eis q nō peribūt: qm̄ qui nō
pseuerāt pibūt. Talibz diligētibz deū
oīa coopantr in bonū Usqz adeo prsus
oīa? ut etiā si qui eorz deuorāt et exor-
bitāt etiā hoc ipm eis faciat pficere ī
bonū: qr humiliores redeūt atqz doctiores
Discūt eī ī ipa vita iusta cū tremore
se exultare debē? nō sibi arrogādo ma-
nēdi: nec qd de sua ūtute fiduciā pmanēdi: nec
dicēdo ī habūdātiā sua nō mouebor
ī eternū Ppt qd eis dicitr Seruite dn̄o ī
timore et exultate ei cū tremore: ne
qn̄ irascatur dn̄s ī peatis de via iusta

Neque enim ait et non pereatis ad viam iustam. Sed ne pereatis inquit de via iusta: quid ostendens nisi eos esse commonitos qui iam ambulant in via iusta ut in timore deo serviant id est non altum sapiant sed timeant. Quod significat Non superbiant: sed humiles sint. Unde alibi dicit Non alta sapientes: sed humilibus consentientes. Ita exultent deo sed cum tremore: ut in nullo glorientur quando quidem nostrum nichil sit ut qui gloriatur in domino glorietur: ne pereant de via iusta in qua iam ambulare ceperunt dum sibi hoc ipsum assignant quod in ea sunt. Hiis verbis usus est et apostolus: ubi ait Cum timore et tremore vestram ipsorum salutem operamini. Et ostendens quare cum timore et tremore: deus est enim inquit qui operatur in vobis et velle et operari pro bona voluntate. Non enim habebat hunc timorem et tremorem qui dicebat in habundantia sua: non movebor in eternum. Sed quia filius erat promissionis non perditionis: expertus deo paululum deserente quid esset ipse: domine inquit in voluntate tua prestitisti decori meo virtutem. Avertisti faciem tuam a me: et factus sum conturbatus. Ecce doctior et ob hoc etiam humilior tenuit viam: iam videns et confidens in voluntate sua deum decori eius prestitisse virtutem. Quod sibi ipse tribuens et de se presumens in tali habundantia quam prestiterat deus non de illo qui eam prestiterat: dicebat Non movebor in eternum. Factus est ergo conturbatus ut se inveniret: et humiliter sapiens non solum eterne vite verum etiam in hac vita pie conversationis et perseverantie in quo spes habenda esset addisceret. Hec vox petri apostoli esse potuit. Dixerat quippe et ipse in habundantia sua animam meam pro te ponam: sibi festinando tribuens quod ei fuerat a domino postea largiendum. Avertit autem ab illo faciem suam dominus et factus est conturbatus: ita ut cum mori pro illo metuens ter negaret. Sed rursus convertit ad eum faciem suam dominus: et culpam lacrimis diluit. Quid est enim aliud respexit eum: nisi faciem quam paululum ab eo averterat revocavit ad eum. Factus ergo fuerat conturbatus. Sed quia didicerat non de seipso fidere: etiam hoc ei profecit in bonum: faciente illo qui diligentibus eum omnia cooperatur in bonum. Quia secundum propositum vocatus erat: ut nemo eum posset eripere de manu christi cui datus erat.

Ca. x.

Nemo ergo dicat non esse corripiendum qui exorbitat de via iusta: sed ei reditum et perseverantiam a domino tantum esse poscendam. Nemo prudens et fidelis hoc dicat. Si enim secundum propositum vocatus est iste: procul dubio illi etiam quod corripitur deus cooperatur in bonum. Utrum autem ita sit vocatus quoniam qui corripit nescit: faciat ipse cum caritate quod scit esse faciendum. Sciet enim talem corripiendum: facturo deo aut misericordiam aut iudicium. Misericordiam quidem si a massa perditionis ille qui corripitur gratie largitate discretus est: et non est inter vasa ire que perfecta sunt in perditionem sed inter vasa misericordie que preparavit deus in gloriam. Iudicium vero: si in illis est dampnatus in hiis non est predestinatus.

Hic exoritur alia questio non sane contempnenda: sed in adiutorio domini in cuius manu sunt et nos et sermones nostri aggredienda atque solvenda. Queritur enim a nobis quantum attinet et ad hoc donum dei quod est in bono perseverare usque in finem quid de ipso primo homine sentiamus: qui certe sine ullo vitio factus est rectus. Nec dico si perseverantiam non habuit quomodo sine vitio fuit: cui tam utile dei donum defuit. Huic namque interrogationi facile respondetur eum perseverantiam non habuisse: quia in eo bono quo sine vitio fuit non perseveravit. Cepit enim habere vitium: ex quo cecidit. Et si cepit: antequam cepisset utique sine vitio fuit. Aliud est enim habere non vitium: et aliud est in ea bonitate in qua nullum vitium est non manere. Eo quippe quod non dicitur numquam sine vitio fuisse: sed dicitur sine vitio non permansisse: procul dubio mo-

stituit sine vitio fuisse: et quo bono non permansisse culpatur. Sed illud magis querendum operosiusque tractandum est: quo vincendi sunt qui dicunt. Si in illa rectitudine in qua sine vitio factus est habuit perseverantiam: procul dubio perseveravit in ea. Et si perseveravit utique non peccavit: nec illam suam rectitudinem deumque deseruit. Eum autem peccasse et desertorem boni fuisse: veritas clamat. Non ergo habuit in illo bono perseverantiam. Et si non habuit: non utique accepit. Quomodo enim et accepisset perseverantiam: et non perseverasset. Porro si propterea non habuit quia non accepit: quid ipse non perseverando peccavit qui perseverantiam non accepit. Neque enim dici potest ideo non accepisse: quia non est discretus a massa perditionis gratie largitate. Nondum quippe erat in genere humano perditionis massa: antequam peccasset ex quo tracta est origo viciata. Quapropter saluberrime confitemur quod rectissime credimus deum dominumque rerum omnium qui creavit omnia bona valde et mala ex bonis exortura esse prescivit et scivit magis ad suam omnipotentissimam bonitatem pertinere etiam de malis benefacere quam mala esse non sinere: sic ordinasse angelorum et hominum vitam ut in ea prius ostenderet quid posset eorum liberum arbitrium: deinde quid posset sue gratie beneficium iusticieque iudicium. Denique angeli quidam quorum est princeps qui dicitur diabolus: per liberum arbitrium a domino deo refuge facti sunt. Refugientes tamen eius bonitatem qua beati fuerunt: non potuerunt eius effugere iudicium per quod miserrimi effecti sunt. Ceteri autem per ipsum liberum arbitrium in veritate steterunt: eamque de suo casu numquam futuro certissimam scire meruerunt. Si enim nos de scripturis sanctis scire potuimus sanctos angelos iam nullos esse casuros: quanto magis hoc ipsi revelata sibi sublimius veritate noverunt. Nobis quippe beata sine fine vita promissa est: et equalitas angelorum. Ex qua promissione certi sumus cum ad illam vitam post iudicium venerimus non inde nos esse lapsuros. Quod si de se ipsis angeli nesciunt: non equales sed beatiores erimus: veritas autem nobis eorum promisit equalitatem. Certum est igitur hoc eos nosse per speciem quod nos per fidem: nullam scilicet iam ruinam cuiusquam sancti angeli futuram. Diabolus vero et angeli eius et si beati erant antequam caderent et se in miseriam casuros esse nesciebant: erat tamen adhuc quod eorum adderetur beatitudini si per liberum arbitrium in veritate stetissent. donec istam summe beatitudinis plenitudinem tamquam premium ipsius permansionis acciperent: id est ut magna per spiritum sanctum data habundantia caritatis dei: cadere ulterius omnino non possent. et hoc de se certissime nossent. Hanc plenitudinem beatitudinis non habebant: sed quia nesciebant suam futuram miseriam: minore quidem. sed tamen beatitudine sine ullo vitio fruebantur. Nam si suum casum futurum eternumque supplicium nossent: beati utique esse non possent: quos huius tanti mali metus iam tunc miseros esse compelleret. Sic et hominem fecit cum libero arbitrio: et quamvis sui futuri casus ignarum: tamen ideo beatum quia et non mori et non miserum fieri in sua potestate esse sentiebat. In quo statu recto ac sine vicio si per ipsum liberum arbitrium manere voluisset: profecto sine ullo mortis et infelicitatis experimento acciperet illam merito huius permansionis beatitudinis plenitudinem qua et sancti angeli sunt beati id est ut cadere non posset ulterius: et hoc certissime sciret. Namque ipse posset etiam in paradiso beatus esse: immo ibi non esset ubi esse miserum non deceret: si eum sui casus prescientia et timor tanti mali miserum faceret. Quia vero per liberum arbitrium deum deseruit: iustum iudicium dei expertus est: ut cum tota sua stirpe que in illo adhuc posita tota cum illo peccaverat: dampnaretur.

Quicumque ergo ex hac stirpe gratia dei liberantur: a
damnatione utique liberantur qua iam tenentur
obstricti. Unde etiam si nullus liberaretur: ius-
tum dei iudicium nemo iuste reprehenderet.
Quod ergo pauci in comparatione pereuntium in suo
vero numero multi liberantur: gratia fit, gratis fit,
gratie sunt agende quia fit: ne quis velut de su-
xi. is meritis extollatur: sed omne os obstruatur:
et qui gloriatur in domino glorietur. Quid ergo Adam non
habuit dei gratiam? Immo vero habu-
it magnam: sed disparem. Ille in bonis erat:
que de bonitate sui conditoris acceperat. Neque
enim ea bona et ille suis meritis compa-
raverat: in quibus prorsus nullum patieba-
tur malum. Sancti vero in hac vita ad quos per-
tinet liberationis hec gratia in malis sunt:
ex quibus clamant ad deum Libera nos
a malo. Ille in illis bonis Christi morte non
eguit: istos a reatu et hereditario et proprio
illius agni sanguis absolvit. Ille non
opus habebat eo adiutorio quod implorant
isti cum dicunt Video aliam legem in membris
meis repugnantem legi mentis mee et cap-
tivantem me in lege peccati que est in membris me-
is. infelix ego homo quis me liberabit de
corpore mortis huius gratia dei per Ihesum Christum
dominum nostrum: quoniam in eis caro concupiscit ad-
versus spiritum et spiritus adversus carnem. Itaque in
tali certamine laborantes ac periclitantes:
dari sibi pugnandi vincendique virtutem
per Christi gratiam poscunt. Ille vero nulla tali
rixa a seipso adversus seipsum temptatus
atque turbatus: in illo beatitudinis loco. sua
secum pace fruebatur. Proinde etsi non interim
letiore nunc: verumptamen potentiore gratia
indigent isti. Et que potentior quam dei unigeni-
tus filius equalis patri et coeternus pro eis ho-
mo factus et sine ullo suo vel originali vel proprio
peccato ab hominibus peccatoribus crucifixus. Qui
quamvis die tercio resurrexit numquam moritu-
rus ulterius: pertulit tamen pro mortalibus
mortem qui mortuis prestitit vitam: ut
redempti eius sanguine tanto ac tali pigno-
re accepto dicerent Si deus pro nobis: quis
contra nos? Qui proprio filio non pepercit: sed
pro nobis omnibus tradidit eum Quomodo non
et cum illo omnia nobis donavit? Deus ergo
naturam nostram id est animam rationalem car-
nemque hominis Christus suscepit susceptione sin-
gulariter mirabili vel mirabiliter singu-
lari: ut nullis iusticie sue precedentibus
meritis filius dei sic esset ab initio quo esse
homo cepisset: ut ipse et verbum quod sine initio
est una persona esset. Neque enim quisquam tanta
rei huius et fidei cecus est ignorantia:
ut audeat dicere quamvis de spiritu sancto et virgine
maria filium hominis natum per liberum ar-
bitrium bene vivendo et sine peccato bona o-
pera faciendo meruisse ut esset dei fi-
lius: resistente evangelio atque dicente Ver-
bum caro factum est Nam ubi hoc factum est nisi in
utero virginali: unde fuit initium hominis Christi.
Itemque virgine inquirente quomodo fieret quod ei per
angelum nunciabatur: angelus respondit Spiritus
sanctus veniet super te et virtus altissimi obum-
brabit tibi: propterea quod nascetur ex te sanctum
vocabitur filius dei Propterea igitur non propter opera
que nondum nati utique nulla sunt: sed propterea quia
spiritus sanctus supervenit in te et virtus altissimi ob-
umbrabit tibi quod nascetur ex te sanctum voca-
bitur filius dei Ista nativitas profecto gratu-
ita coniunxit in unitate persone hominem
deo, carnem verbo Istam nativitatem bo-
na opera secuta sunt: non bona opera me-
ruerunt Neque enim metuendum erat ne ista
ineffabili modo in unitate persone a verbo
deo natura humana suscepta per liberum
voluntatis peccaret arbitrium cum ipsa
susceptio talis esset ut natura hominis a deo
ita suscepta nullum in se motum male
voluntatis admitteret Per hunc media-
torem deus ostendit eos quos eius sanguine
redemit facere se ex malis deinceps in e-
ternum bonos Quem sic suscepit ut numquam

eet mal9: nec ex malo fcus sp eet bon9
Istā grām nō habuit hō pm9 q̄ nūq̄
eē vellet mal9: sꝫ sane habuit ī qua
si pmanē vellet nūq̄ mal9 eet.. ꝛ sine
qua etiā tū libero arbitrio bon9 eē nō
posset: sꝫ eā tn̄ p liberū arbitriū dese-
rē posset. Nec ipm̄ ergo ds̄ eē voluit
sine sua grā: quē ī liquit ī ei9 libero
arbitrio. Qm̄ liberū arbitriū ad ma-
lū sufficit: ad bonū āt parū ē n̄ ad-
iuuet ab oīpotēti bono. Qd̄ adiuto-
riū si hō p liberū nō deseruisset arbitiū:
sp eēt bonus. Sed deseruit: ꝛ desert9 est.
Tale quippe erat adiutoriū. qd̄ dese-
reret cū vellet et ī quo pmanēt si vellꝫ:
nō quo fieret ut vellet. Hec ē pma grā
q̄ data ē pmo adā: sꝫ hec potētior ē in
scdo adā. Pma ē ei qua fit ut habeat
hō iusticiā si velit. Scda ergo plus pt
qua etiā fit ut velit. ꝛ tātū velit tāto-
qꝫ ardore diligat: ut carnis uolūta-
tē cōtraria ꝯcupiscētē uolūtate spūs
vīcat. Nec illa quidē pua erat: q̄ de-
mōstrata ē etiā potentia liberi arbitrij.
Qm̄ sic adiuuabat ut sine hoc adiu-
torio ī bono nō manēt: sꝫ hoc adiu-
toriū si vellet deserēt. Hec āt tāto ma-
ior ē: ut parū sit hoī p illā ī parare p-
ditā libertatē. parū sit deniqꝫ nō posse
sine illa ul apphendē bonū ul pmanē
ī bono si velit: nisi etiā efficiat ut ve-
lit. Tūc ergo dederat hoī ds̄ bonā vo-
lūtatē: ī illa quippe eū fecerāt. q̄ fece-
rat hoīem rectū. Dederat adiutoriū:
sine quo ī ea nō posset pmanē si vellet.
Vt āt vellet: ī ei9 libero ī liqt arbitrio.
Posset ergo pmanē si vellet. qa non
deerāt adiutoriū p qd̄ posset: ꝛ sn̄ quo
nō posset pseuerāt bonū tenē qd̄ vel-
let. Sꝫ qꝛ noluit pmanē pfcō ei9 ē cul-
pa: cui9 meritū fuissꝫ si pmanē voluis-
set. Sicut fecerūt angeli scī. q̄ cadētibꝫ

aliis p liberū arbitriū. p idem liberū ar-
bitriū steterūt ipi et hui9 mansiois debi-
tā mercedē ppe meruerūt: tātā scilꝫ
btītudīs plenitudiēm qua eis certissimū
sit sp se ī illa eē mānsuros. Si āt hoc ad-
iutoriū ul āgelo ul hoī cū pmū factū erat
defuisset. qm̄ nō talis natura facta erat
ut sn̄ dino adiutorio posset manē si vel-
let. nō utiqꝫ sua culpa cecidisset: adiu-
toriū qppe defuisset sn̄ quo pmanē nō
posset. Nūc āt quibꝫ deest tale adiuto-
riū iā pena pcī ē: qbus āt dat scdm grā-
tiā dat nō scdm debitū. Et tāto ampliu
dat p ihm xpm dnm nrm. qbꝫ id do-
deo placuit: ut nō solū assit sn̄ quo p-
manē nō possum9 etiā si velim9: ve-
etiā tātū et tale sit ut velim9. Fit qppe
ī nobis p hāc dei grām ī bono incipiēdo
ꝛ pseuerāt tenēdo nō solū posse qd̄ volu-
m9: verꝫ etiā velle qd̄ possum9. Qd̄ nō
fuit ī hoīe pmo. Vnū eī horū ī illo fuit:
alterū nō fuit. Naqꝫ ut reciperet bonū
grā nō egebat qꝛ nōdū pdiderat: ut aūt
in eo pmanēt egebat adiutoio grē
sine quo id oīno nō posset. Et accepit
posse si vellet: sꝫ nō habuit velle quod
posset. Nā si habuisset pseuerasset. Pse-
ret eī etiā pseuerare si vellet. Qd̄ ut
nollet de libero descendit arbitrio. qd̄ tūc
ita liberū erat: ut bn̄ velle posset ꝛ ma-
le. Qd̄ tūc ita liberū erat a libero
arbitrio. qm̄ potuerit nō seruire pctō
Que futura erat ꝛ hoī sicut facta est
āgelis scīs merces meriti. nūc āt
pctō pdito bono merito ī hiis q̄ libe-
rāt factū ē donū grē q̄ merces meri-
futura erat. Quappt bina ista qd̄ iter
se differat diligēter ꝛ vigilāt ītuēdū
ē: posse nō peccare et nō posse peccare
posse nō mori. et nō posse mori: bonū
posse nō deserē. et bonū nō posse de-
serē. Potuit eī nō peccare pm9 hō:

potuit non mori; potuit bonum non dese-
rere. Numquid dicturi sumus non potuit pec-
care qui tale habebat liberum arbitrium?
aut non potuit mori cui dictum est si pec-
caveris morte morieris. aut non potuit
bonum deserere cum hoc peccando deseruerit
et ideo mortuus sit? Prima ergo libertas vo-
luntatis erat posse non peccare; novis-
sima erit multo maior non posse pec-
care. Prima immortalitas erat posse non
mori; novissima erit multo maior non pos-
se mori. Prima erat perseverantie potestas.
bonum posse non deserere; novissima erit
xx. perseverantie felicitas. bonum non posse de-
serere. Numquid quia erunt bona novissima potiora
atque meliora? ideo fuerunt illa prima vel
nulla vel parva? Item ipsa adiutoria dis-
tinguenda sunt. Aliud est adiutorium sine quo
aliquid non fit: et aliud est adiutorium quo
aliquid fit. Nam sine alimentis non possumus
vivere: nec tamen cum affuerint alimenta eis
fit ut vivat ~~qui mori voluerit~~ qui mo-
ri voluerit. Ergo adiutorium alimentorum
est sine quo non fit. non quo fit ut viva-
mus. At vero beatitudo quam non habet homo:
cum data fuit continuo fit beatus adiu-
torium est enim non solum sine quo non fit: ve-
rum etiam quo fit propter quod datur. Quapropter
hoc adiutorium et quo fit est et sine quo
non fit: quia et si data fuit homini beatitudo
continuo fit beatus: et si data numquam fuit
numquam erit. Alimenta vero non consequenter
faciunt ut homo vivat: sed tamen illis sine non
potest vivere. Primo itaque homini qui in eo bono
quo factus fuerat rectus acceperat posse
non peccare. posse non mori. posse ipsum
bonum non deserere datum est adiutorium per-
severantie: non quo fieret ut perseveraret:
sed sine quo per liberum arbitrium perseve-
rare non posset. Nunc vero sanctis in regnum
dei per gratiam dei predestinatis non tale
adiutorium perseverantie datur: sed tale

ut eis perseverantia ipsa donetur non solum ut
sine isto dono perseverantes esse non possint;
verum etiam ut per hoc donum non nisi perse-
verantes sint. Non solum enim dixit sine me nichil
potestis facere: verum etiam dixit non vos me
elegistis sed ego elegi vos et posui vos
ut eatis et fructum afferatis et fructus
vester maneat. Quibus verbis eis non solum
iustitiam: verum etiam in illa perseverantiam
se dedisse monstravit. Christo enim sic eos po-
nente ut eant et fructum afferant et fruc-
tus eorum maneat: quis audebit ~~dice~~
dicere non manebit? quis audeat dicere
forsitan non manebit? Sine penitentia
sunt enim dona et vocatio dei: sed vocatio eo-
rum qui secundum propositum vocati sunt. Pro hiis
igitur interpellante christo ne deficiat fides
eorum sine dubio non deficiet usque in finem?
ac per hoc perseverabit usque in finem: nec eam
nisi manentem vite huius invenit finis. Ma-
ior quippe libertas est necessaria adversus tot
et tantas temptationes que in paradiso non fuerunt
dono perseverantie munita atque firmata:
ut cum omnibus amoribus terroribus errori-
bus suis vincatur hic mundus. Hoc sanctorum mar-
tyria docuerunt. Denique ille et terrente nullo +adam
et insuper contra dei terrentis imperium libero usus
arbitrio non stetit in tanta felicitate. in tanta
non peccandi facilitate? isti autem non dico ter-
rente mundo sed seviente ne starent steterunt
in fide: cum videret ille bona presentia que fuerat
relicturus isti futura que accepturi fuerant
non viderent. Unde hoc nisi donante illo a quo
misericordiam consecuti sunt ut fideles essent? A
quo acceperunt spiritum non timoris quo perse-
quentibus cederent: sed virtutis et caritatis
et continentie quo cuncta minantia. cuncta
invitantia. cuncta cruciantia superarent.
Illi ergo sine peccato ullo data est cum qua con-
dita est voluntas libera et eam fecit servire
peccato: horum vero cum fuisset voluntas serva
peccati liberata est per illum qui dixit si vos

filius liberaverit tunc vere liberi eritis. Et
acceperunt tantam per istam gratiam libertatem:
ut quamvis quamdiu hic vivunt pugnent contra
concupiscentias peccatorum eisque nonnulla subre-
pant propter quod dicant cotidie dimitte nobis
debita nostra: non tamen ultra serviant peccato
quod est ad mortem. De quo dicit iohannes apostolus
Est peccatum ad mortem: non pro illo dico ut quis
roget. De quo peccato quoniam expressum non est:
possunt multa et diversa sentiri. Ego autem dico
id esse peccatum: fidem que per dilectionem operatur de-
serere usque ad mortem. Huic peccato ultra
non serviunt: non prima conditione sicut ille
liberi: sed per secundum adam dei gratia liberati.
Et ista liberatione habentes liberum arbitrium
quo serviant deo: non quo captivarentur a
dyabolo. Liberati autem a peccato servi facti
sunt iustitie in qua stabunt usque in finem:
donante sibi perseverantiam illo qui eos presci-
vit et predestinavit et secundum propositum voca-
vit et iustificavit et glorificavit quoniam illa
que hiis promisit etiam futura iam fecit. Cui
promittenti credidit abraham: et deputatum
est illi ad iustitiam. Dedit enim gloriam deo: ple-
nissime credens sicut scriptum est quia quod promisit
potens est et facere. Ipse ergo illos bonos facit:
ut bona faciant. Neque enim eos propterea promi-
sit abrahe: quia prescivit a seipsis bonos
futuros. Nam si ita est: non suum sed eorum
est quod promisit. Non autem sic credidit abra-
ham. Sed non est infirmatus in fide dans gloriam
deo: et plenissime credens quia quod promisit po-
tens est et facere. Non ait quod prescivit potens
est promittere aut quod predixit potens est ostendere.
aut quod promisit potens est prescire: sed quod pro-
misit potens est et facere. Ipse igitur eos fa-
cit perseverare in bono: qui facit bonos.
Qui autem cadunt et pereunt: in predestinatorum
numero non fuerunt. Quamvis ergo de omnibus
regeneratis et pie viventibus loqueretur apostolus
dicens tu quis es qui iudicas servum alie-
num. Suo domino stat aut cadit: continuo
tamen respexit ad predestinatos et dicit. Stabit
autem. Et ne hoc sibi arrogarent: potens est enim deus
inquit statuere eum. Ipse itaque dat perseve-
rantiam qui statuere potens est eos qui stant
ut perseverantissime stent: vel restituere qui
ceciderunt. Dominus enim erigit elisos. Ut ergo
non acciperet hoc donum dei id est in bono per-
severantiam primus homo: sed perseverare vel non
perseverare in eius relinqueretur arbitrio: tales
vires habebat eius voluntas que sine ullo
fuerat instituta peccato et nichil illi ex seipsa
concupiscentia aliter resistebat: ut digne
tante bonitati et bene vivendi facilitati
perseverandi committeretur arbitrium: deo quidem
presciente quid esset facturus iniuste: prescien-
te tamen non ad hoc cogente: sed simul sciente quid
de illo ipse faceret iuste. Nunc vero postquam est
illa magna peccati merito amissa li-
bertas: etiam maioribus donis adiu-
vanda remansit infirmitas. Placuit quippe
deo quo maxime humane presumptionis su-
perbiam extingueret: ut non glorietur omnis caro
coram ipso id est omnis homo. Unde autem non glorietur
caro coram ipso: nisi de meritis suis?
Que quidem potuit habere sed perdidit: et
quod potuit habere per hoc perdidit: hoc est
per liberum arbitrium. Propter quod non restat libe-
randis nisi gratia liberantis. Ita quippe non glorietur
omnis caro coram ipso. Non enim gloriantur iniusti
qui non habent unde: nec iusti quia ex ipso habent
unde. Nec habent gloriam suam: nisi ipsum cui
dicunt. gloria mea et exaltans caput meum.
Atque per hoc ad omnem hominem pertinet quod scrip-
tum est ut non glorietur omnis caro coram ipso.
ad iustos autem illud. Qui gloriatur in domino glo-
rietur. Hoc enim apostolus apertissime ostendit qui
cum dixisset ut non glorietur omnis caro coram
ipso: ne putarent sancti sine gloria se remansisse
mox addidit. Ex ipso autem vos estis in christo
ihesu: qui factus est nobis sapientia a deo et
iustitia et sanctificatio et redemptio: ut quemad-
modum scriptum est: qui gloriatur in domino glorietur.

Nunc est quippe in hoc loco miseriarum habitaculum ubi temptatio est vita humana super terram. virtus in infirmitate perficitur. Que virtus nisi ut qui gloriatur in domino glorietur. Ac per hoc nec de ipsa perseverantia boni voluit deus sanctos suos in viribus suis: sed in ipso gloriari. Qui eis non solum dat adiutorium quale primo homini dedit sine quo non possit perseverare si velit: sed in eis etiam operatur et velle ut quoniam non perseverabunt nisi et possit et velit: perseverandi eis et possibilitas et voluntas divine gratie largitate donetur. Tantum quippe spiritu sancto accenditur voluntas eorum: ut ideo possit quia sic volunt: ideo sic velit. quia deus operatur ut velit. Nam si in tanta infirmitate vite huius. in qua tamen infirmitate propter elationem reprimendam perfici virtutem oportebat. ipsis relinqueretur voluntas sua ut adiutorio dei sine quo perseverare non posset maneret si vellet. nec deus in eis operaretur ut vellet: inter tot et tantas temptationes infirmitate sua voluntas ipsa succumberet: et ideo perseverare non posset. quia deficientes in infirmitate nec vellet: aut non ita vellet infirmitate voluntatis ut posset. Subventum est igitur infirmitati voluntatis humane: ut divina gratia indeclinabiliter et insuperabiliter ageretur: et ideo quamvis infirma non tamen deficeret neque adversitate aliqua vinceretur. Ita factum est ut voluntas hominis invalida et imbecilla in bono adhuc parvo perseveraret per virtutem dei: cum voluntas primi hominis fortis et sana in bono ampliore non perseveraverit: habens virtutem liberi arbitrii quamvis non defuturo adiutorio dei: sine quo non perseverare posset si vellet: non tamen tali quo in illo deus operaretur ut vellet. Fortissimo quippe dimisit atque permisit facere quod vellet: infirmis servavit ut ipso donante invictissime quod bonum est vellet: et hoc deserere invictissime nollet. Dicente ergo christo rogavi pro te ne deficiat fides tua intelligamus ei dictum qui edificatur super petram: atque ita homo dei non solum quia misericordiam consecutus est ut fidelis esset verum etiam quia fides ipsa non deficit: qui gloriatur in domino glorietur.

Ca. xiij.

Hec de hiis loquor qui predestinati sunt in regnum dei: quorum ita certus est numerus ut nec addatur eis quisquam nec minuatur ex eis: non de hiis quibus cum annuntiasset et locutus esset multiplicati sunt super numerum. Ipsi autem vocati dici possunt: non autem electi: quia non secundum propositum vocati. Certum vero esse numerum electorum neque augendum neque minuendum quamvis et iohannes baptista significet ubi dicit facite ergo fructum dignum penitentie et nolite dicere apud vos metipsos patrem habemus abraham. potens est enim deus de lapidibus istis suscitare filios abrahe ut ostendat sic esse istos amputandos si non fecerint fructum ut non desit numerus qui promissus est abrahe: tamen apertius in apocalipsi dicitur tene quod habes ne alius accipiat coronam tuam. Si enim alius non est accepturus nisi iste perdiderit: certus est numerus. Quod autem etiam perseveraturis sanctis sic ista dicuntur quasi eos perseveraturos habeatur incertum. non aliter hec audire debent: quibus expedit non altum sapere sed timere. Quis enim ex multitudine fidelium quamdiu in hac mortalitate vivitur in numero predestinatorum se esse presumat. Quia id occultari opus est in hoc loco ubi sic cavenda est elatio: ut etiam per sathane angelum ne extolleretur tantus colophizaretur apostolus. Hinc apostolis dicebatur Si manseritis in me dicente illo qui eos sciebat esse mansuros: et per prophetam si volueritis et obaudieritis me cum sciret ipse in quibus operaretur et velle. Et similia multa dicuntur. Nam propter huius utilitatem secreti ne forte quis extollatur: sed omnes etiam qui bene currunt timeant: dum occultum est qui perveniant. Propter huius ergo utilitatem secreti. credendum est quosdam de filiis perditionis non accepto dono perseverandi usque in finem in fide que per dilectionem operatur incipere vivere: et aliquamdiu fideliter et iuste

viue et postea cade: neq; de hac vita p⁹
q̄ hoc eis ɔtigat auferri Qd si nemini co-
tigisset: tā diu haberēt hoīes istū salu-
berrimū timorē quo viciū elacōis opp-
mit: donec ad xpi grām q̄ pie viuit
puenirēt: deīceps iā securi nūq̄ se ab
illo ēē casuros Que psūpcio ī isto tēpta-
cionū loco nō expedit: ubi tāta ē īfir-
mitas ut supbiā possit gn̄are securi-
tas Deniq; etiā hoc erit: sz tūc qn̄ qd iā
ē ī angelis etiā ī hoībus erit: qn̄ ul-
la supbia ēē nō poterit Nūs g° scōrū
p dei grām dei ī regno pdestinat⁹ do-
nata sibi etiā usq; ī finē pseuerātia
illuc ītegēr pducet: et illuc ītegrim⁹
iā btīssim⁹ sine fine seruabit: adhe-
rēte sibi mīa saluatoris sui. siue cū cō-
uertūt siue cū pbāt siue cū coronāt.
Nā ⁊ tūc ēē illis dei mīam necc̄iā scā scrip-
tura testat: ubi scīs de dn̄o dō dicit aīe
sue q̄ coronat te ī miseracōe ⁊ mīa Dic
etiā iacob⁹ apls Judiciū sn̄ mīa illi: q
nō fecit mīam Vbi ostendit etiā ī illo
iudicio ī quo iusti coronāt: iniustiq; dāp-
nāt: alios cū mīa alios sn̄ mīa iudicā-
dos Vñ qd etiā mr̄ machabeorū filio
suo dixit Vt ī illa miseracōe cū frīb⁹
tuis te recipiā Cū eñ rex iustus sic̄ scriptū
ē sederit ī throno nō auisabit an eū oē
malū. q̄s gl'abit castū se habē cor. aut
q̄s glābit mūdū se ēē a pctō: Ac p hoc
etiā ibi dei mīa necc̄ia ē: qua fiet btūs
cui nō īputabit dn̄s pctm Sz tūc p bo-
norū operū meritis iusto iudicio etiā
ipa mīa tribuet. Cū eñ dicat iudiciū sn̄
mīa illi q nō fecit mīaz: manifestat ī
hiis ī quibz īueniunt bona opa mīe
iudiciū cū mīa fieri: ac p hoc etiā ipāz
mīam meritis bonorū operū reddi No
sic ē nūc: qn̄ nō solū nullis bonis. sed
etiā multis malis opibz pcedētibz mīa
ei⁹ puenit hoīem ut liberet a malis: et

q̄ fecit et q̄ factur⁹ fuerat n̄ dei grā regeret
et q̄ passur⁹ fuerat ī eternū n̄ erueret a
ptāte tenebrarū et trāsferret ī regnū
filii caritatis dei Verūptn̄ qr ⁊ ipa vita
eterna q̄ certū ē bonis opibz debitā reddi
a tāto aplō grā dei dicit: cū grā nō
opibz reddat sz gratis detur: sine ulla dubi-
tacōe ɔfitēdū ē ideo grām vitā eternā vo-
cari qr hiis meritis redditur q̄ contulit grā
Recte q̄ppe ipa intelligit q̄ grā ī euāge-
lio legit grā p grā: id ē p hiis meritis
q̄ ɔtulit grā Hii vero q̄ nō ptinēt ad istū
pdestinatorū numerū: q̄s dei grā siue nō-
dū habētes ullū liberū siue volūtatis
arbitriū: siue cū arbitrio volūtatis
ideo vero libero qr p ipāz grāz liberato
pducit ad regnū Hii g° q̄ nō ptinēt ad numerū
istū certissimū et felicissimū numerū
meritis iustissime iudicāt. Aut eñ iacent
sub pctō qd originaliter gn̄acōe traxerūt
et cū illo hereditario debito hīc exeūt
qd nō ē regn̄acōe dimissū: aut p liberū
arbitriū alia īsup addiderūt. arbitriū
inqm̄ liberū sz nō liberatū. liberū iustitie
pctī aūt seruū quo voluūtur p diuersas nox-
ias cupiditates. alii magis alii mi-
n⁹ sz oēs mali et p ipa diuersitate diuersis
suppliciis iudicādi: aut grām dei suscī-
piūt sz tpales sūt nec pseuerāt deserūt
et deserūt. Dimissi eñ sūt libero arbitrio
nō accepto pseuerātie dono: iudicio dei
iusto et occulto Patiat g° se hoīes corri-
pi qn̄ peccāt: nec de ipa correpcōe
argumētent contra grāz. nec de grā
correpcōem: qr et pctīs iusta pena debe-
bet Ad ipam ptinet iusta correpcio
medicinaliter adhibet. etiā si salus egro-
tatis īcerta ē: ut si is q corripit ad pdes-
destinatorū numerū ptinet sit ei correpcio
salubre medicamentū: si aūt nō ptinet sibi
sit ei correpcō penale tormētū Sub
to ergo ī certo ex caritate adhibeda ē

tius erat quid ignorat et pro illo eum adhibe-
tur oratio ut sanetur. Cum autem homines per
correptores in viam iustitie seu veniunt seu
redeunt, quis operatur in cordibus eorum salutem,
nisi ille qui quolibet plantante et rigante et quo-
libet in agris vel arbustulis operante dat
incrementum deus. Cui volenti facere salvum nul-
lum hominum resistit arbitrium. Sic enim velle seu
nolle in volentis aut nolentis est potestate, ut di-
vinam voluntatem non impediat nec superet pota-
tem. De his etiam qui faciunt que non vult, facit
ipse que vult. Et quod scriptum est quod omnes homines vult
salvos fieri, nec tamen omnes salvi fiunt, multis
quidem modis intelligi potest. Ex quibus in aliis o-
pusculis nostris aliquos commemoravimus, sed
hic unum dicam. Ita dictum est omnes homines vult
salvos fieri ut intelligantur omnes predestinati,
quia omne genus hominum in eis est. Sicut dictum est pha-
riseis: decimatis omne olus. Ubi non est intel-
ligendum nisi omne quod habebant; neque enim omne
olus quod erat in toto terrarum orbe decimabant.
Secundum istum locutionis modum dictum est: Sicut
ego omnibus per omnia placeo. Numquid enim qui hoc dixit,
placebat etiam tam multis persecutoribus su-
is? Sed placebat omni generi hominum quod Christi
congregabat ecclesia, sive iam intus positis,
sive introducendis in eam. Non est itaque dubitan-
dum voluntati dei qui in celo et in terra omnia quecum-
que voluit fecit, et qui etiam illa que futura sunt
fecit, humanas voluntates non posse resistere,
quominus faciat ipse quod vult; quandoquidem etiam
de ipsis hominum voluntatibus quod vult cum vult
facit. Nisi forte ut ex multis aliqua commemorem,
quando deus voluit Sauli regnum dare, sic erat
in potestate israhelitarum subdere se memorato
viro sive non subdere, quod utique erat in eorum
posito voluntate, ut etiam deo valerent re-
sistere. Qui tamen hoc non fecit nisi per ipsorum hominum
voluntates, sine dubio habens humano-
rum cordium quo placeret inclinandorum omnipo-
tentissimam potestatem. Sic enim scriptum est: Et dimi-
sit Samuel populum. Et abiit unusquisque in
locum suum. Et Saul abiit in domum suam in Ga-
baa, et abierunt potentes quorum tetigit dominus cor-
da cum Saule. Et filii pestilentes dixerunt: Quis salvabit
nos hic? Et inhonoraverunt eum et non obtulerunt ei mune-
ra. Numquid aliquis dicturus est non iturum fuisse
cum Saule quemquam eorum quorum tetigit cor-
da dominus ut irent cum illo, aut isse aliquem
pestilentium quorum ut hoc facerent corda
non tetigit. Item de David, quem dominus in
regnum successorem prospero ordine constituit, ita
legitur: Et ambulabat David proficiens
et magnificabatur, et dominus erat cum illo. Hoc
cum premissum fuisset, paulo post dictum est: Et spiritus +inter
induit Amasai principem triginta. Et dixit: Tui su-
mus David, et tecum erimus fili Iesse. Pax
pax tibi et pax adiutoribus tuis, quia auxi-
liatus est tibi deus. Numquid iste posset adversari
voluntati dei et non potius eius facere volunta-
tem, qui in eius corde operatus est per spiritum suum quo
indutus est, ut hoc vellet diceret et faceret?
Item paulo post ait eadem scriptura: Omnes hi
viri bellatores dirigentes aciem corde pa-
cifico venerunt in Hebron, ut constituerent Da-
vid super omnem Israel. Sua voluntate utique
isti constituerunt regem David. Quis non vi-
deat? quis hoc neget? Non enim hoc non ex animo
aut non ex bona voluntate fecerunt quod corde pa-
cifico, et tamen hoc in eis egit qui in cordibus homi-
num quod voluit operatus est. Propter quod premisit
scriptura: Et ambulabat David proficiens et
magnificabatur, et dominus omnipotens erat cum illo.
Ac per hoc dominus omnipotens qui erat cum illo adduxit
istos ut regem eum constitueret. Et quo-
modo adduxit? Numquid corporalibus ullis vinculis al-
ligavit? Intus egit, corda tenuit, cor-
da movit, eosque voluntatibus eorum quas
ipse in illis operatus est traxit. Si ergo cum
voluerit in regnis terre deus constituere reges, magis
habet in potestate voluntates hominum quam ipsi suas,
quis alius facit ut salubris sit correptio
et fiat in correpti corde correctio, ut cele-
sti constituatur in regno? Corripiatur itaque Ca. xv.

a prepositis suis subditi fratres correptionibus
de caritate venientibus pro culparum diversi-
tate diversis vel minoribus vel amplioribus:
quia et ipsa que dampnatio vocatur quam facit e-
piscopale iudicium qua pena in ecclesia nulla
maior est. potest si deus voluerit in correptionem
saluberrimam cedere atque proficere. Neque enim
scimus quid contingat sequenti die. aut ante fi-
nem vite huius de aliquo desperandum est:
aut contradici deo potest. ne inspiciat et det
penitentiam et accepto sacrificio spiritus contri-
bulati cordisque contriti. a reatu quamvis
iuste dampnationis absolvat dampnatum-
que ipse non dampnet. Pastoralis tamen neccessi-
tas habet ne per plures serpant dira conta-
gia separare ab ovibus sanis morbidam:
ab illo cui nichil est impossibile. ipsa for-
sitan separatione sanandam. Nescientes enim quis
pertineat ad predestinatorum numerum quis non
pertineat: sic affici debemus caritatis
affectu: ut omnes velimus salvos fieri. Hoc
quippe fit cum singulos quosque ut occurrerit
cum quibus id agere valeamus ad hoc conamur
adducere: ut iustificati ex fide pacem
habeant ad deum. Quam predicabat apostolus
etiam cum dicebat. Pro Christo ergo legatione fun-
gimur: tamquam deo exhortante per nos. Obse-
cramus pro Christo reconsiliari deo. Quid est
enim reconciliari: nisi pacem ad illum habere?
Propter quam pacem etiam ipse dominus Christus Ihesus dix-
it discipulis. In quamcumque domum intra-
veritis primum dicite. Pax huic do-
mui. Et si ibi fuerit filius pacis: reques-
cet super eum pax vestra. Sin autem: ad vos
revertetur. Hanc evangelizant pacem:
de quibus predictum est. Quam speciosi pedes eo-
rum qui annuntiant pacem: qui annuntiant bo-
na. Nobis quidem tunc incipit esse quisque filius
pacis: cum obedierit et crediderit huic
evangelio et ex fide iustificatus pacem
ad deum habere ceperit. Secundum predestina-
tionem autem dei: iam filius pacis erat.

Neque enim dictum est super quem requieverit pax
vestra fiet filius pacis: sed ubi fuerit in quem
filius pacis requiescet super illam domum pax
vestra. Iam ergo et antequam illi annuntiaretur haec pax
filius pacis ibi erat: sicut eum noverat
atque presciverat non evangelista sed deus.
Ad nos ergo qui nescimus quisnam sit filius
pacis aut non sit. pertinet nullum exceptum fa-
cere nullumque discernere: sed velle omnes salvos
fieri quibus predicamus hanc pacem. Neque enim
metuendum est ne perdamus eam: si ille cui pre-
dicamus non est filius pacis ignorantibus no-
bis. Ad nos enim revertetur id est nobis pro-
derit non illi: si autem super eum requieverit ista predicatio non illi: si autem super eum
requieverit ista predicatio et nobis et illi.
pax predicata requieverit. et nobis et illi.
Quia ergo nos qui salvi futuri sint nescientes:
omnes quibus predicamus hanc pacem salvos
fieri velle deus iubet. Et ipse hoc in nobis
operatur: diffundendo istam caritatem in cor-
dibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis.
Potest etiam sic intelligi quod omnes homines vult deus
salvos fieri. quoniam nos facit velle: sicut mi-
sit spiritum filii sui clamantem abba pater id est
nos clamare facientem. De ipso quippe spiritu
alio loco dicit. Accepimus spiritum adoptionis fi-
liorum: in quo clamamus abba pater. Nos ergo cla-
mamus: sed ille clamare dictus est qui efficit ut cla-
memus. Si ergo clamantem spiritum recte
dixit scriptura a quo efficitur ut clamemus:
recte etiam et volentem deum a quo efficitur ut ve-
limus. Ac per hoc quia et corripiendo nichil ali-
ud debemus agere nisi ut ab ista pace que est ad
deum non recedatur: aut ad eam qui recesserat rever-
tatur: nos agamus sine desperatione quod agimus.
Si filius pacis est quem corripimus requi-
escet super eum pax nostra: sin autem ad nos
revertetur. Quamvis itaque etiam dum quorundam fi-
des subvertitur firmum fundamentum dei stet
quoniam scivit dominus qui sunt eius: non tamen ideo nos pi-
gri et negligentes esse debemus in corripien-
dis qui corripiendi sunt. Neque enim frustra dictum
est: Corrumpunt bonos mores: colloquia mala.

Et peribit infirmus in tua scientia frater: propter quem Christus mortuus est? Non argumentemur contra ista precepta salubria terrore dicentes: Corrumpunt mores bonos colloquia mala et peribit infirmus; quod ad nos pertinet
xvj. firmum fundamentum dei stat et nemo perit nisi filius perdicionis. Absit ut ista garrientes securos nos in hac negligentia esse debere credamus. Verum est enim: quia nemo perit nisi filius perdicionis. Sed ait deus per ezechielem prophetam: Ille quidem in suo peccato morietur: sanguinem vero eius de manu speculatoris requiram. Proinde quantum ad nos pertinet qui predestinatos a non predestinatis discernere non valemus et ob hoc omnes salvos fieri velle debemus: omnibus ne pereant vel ne alios perdant adhibenda est a nobis medicinaliter severa correpcio. Dei autem est illis eam facere utilem: quos ipse prescivit et predestinavit conformes ymaginis filii sui fieri. Si enim aliquando timore non corripimus ne aliquis inde pereat: cur non etiam timore corripimus ne aliquis inde plus pereat. Neque enim dilectionis viscera maiora gestamus: quam beatus apostolus qui dicit: Corripite inquietos: consolamini pusillanimes: suscipite infirmos: patientes estote ad omnes. Videte ne quis malum pro malo alicui reddat. Ubi intelligendum est tunc potius malum pro malo reddi: si corripiendus non corripiatur: sed prava dissimulacione negligatur. Dicit etiam: Peccantes coram omnibus corripe: ut ceteri timorem habeant. Quod de hiis peccatis accipiendum est que non latent: ne contra domini sententiam putetur locutus. Ille enim dicit: Si peccaverit in te frater tuus: corripe eum inter te et ipsum. Verumtamen et ipse severitatem correpcionis eo usque perducit: ut dicat: Si nec ecclesiam audierit: sit tibi tamquam ethnicus et publicanus. Et quis magis dilexit infirmos: quam ille qui pro omnibus factus est infirmus: et pro omnibus ex ipsa infirmitate crucifixus est. Que cum ita sint: nec gratia prohibet correpcionem: nec correpcio negat graciam. Et ideo sic est precipienda iusticia: ut a deo gracia qua id quod precipitur fiat: fideli oracione poscatur. Et hoc utrumque ita faciendum est: ut neque iusta correpcio negligatur. Omnia vero hec cum caritate fiant: quoniam caritas nec facit peccatum: et cooperit multitudinem peccatorum.

Explicit liber augustini de correpcione et gracia.

Incipit liber beati augustini de predestinacione contra pelagianos. + et gracia

Dum sacrarum voluminum litterarum: seu futurorum que prophetico spiritu pronunciantibus seu preteritorum historica veritate narrantibus: seu vite moralia apostolica auctoritate tradentibus: aliqua veluti diversum sonante sententia vel movetur lector vel sollicitatur auditor: certa atque inconcussa fide cognita teneri debet unius atque eiusdem spiritus et eius preter quem nichil est veritatis auctoritas: alibi paulo occultius alibi sonare misteria. Ac proinde si quid occulta significacione suspensum quasi a conscribente breviter indicatum: numquam quod humani cordis obtusio poscebat expositum est: hic lucidius apparere: alias late nusquam deesse noverit caritatem. Quod si etiam non facile intellectus sensibus acquirentis occurrit: maxime

si de incommutabili voluntate omnipotentis
dei diversum sonet canonice auctoritatis
utraque sententia. ita sunt omnia ad pietatis
regulam digerenda: ut nec iniustum esse deum
nec merita singula quadam personarum
acceptione taxantem. nec infirmum quod quod
voluerit non valuerit explicare in con-
Ca. ij cussa diffinitione teneatur. Sub huius diffi-
nitionis iugo ne in sacrilegam temeritatem
male libera colla luxurientur. questionis
huius quantum domino donante possumus occul-
ta meremur: quam beatus paulus diversis
locis non parum etiam discrepantibus verbis
studiosis proponit scrutatoribus. eiusque
per ipsam loquitur veritatem. Sententiam siqui-
dem in dei gratia precedente latissima et robustis-
sima disputatione confectam: ita concludens
ait. Ergo cuius vult miseretur et quem vult in-
durat: cum in alia epistola de divina benivo-
lentia ipse sic dicat. Qui vult omnes homines
salvos fieri: et in agnitionem veritatis ve-
nire. Occurrit enim cur pereat ex hiis a-
liqui. cum omnipotens omnes homines salvos fieri
velit et in agnitionem veritatis venire.
deinde cur rursus induret alios. aliorum
misereatur: a quo velit salvos fieri homines
cum ipse nonnullos ne salventur induret.
Hoc quantum ad humanam iusticiam videtur in-
iustum. Sed quis ita desipiat vel potius quis
ita blasphemet ut dicat de iusticia di-
lege humane iusticie disputandum. que pro-
fecto si iusticie dei adversatur iniusta est.
Ab illo enim qui summe iustus est omne quod qualiter-
cumque iustum est: manare manifestum est. Omnes
ergo erit qui incommutabiliter manentem.
et omnia que sunt condentem. regentem atque servantem
dei sapientiam humane sapientie pendeat ar-
bitrio. de qua idem apostolus dicit quod sapi-
entia carnis inimica est deo et alibi sa-
pientia huius mundi stulticia est apud de-
um. Non est ergo de illa maiestate divine
sapientie: humane vanitatis arbitrio dispu-

iij. tandum. Si quis enim parva sua nutriendo figura
vel umbra vel typo superbie blandiente
decipitur ut dicat quod nonnullos esse dictu-
ros statim vidit beatus apostolus subiungit
enim. dicet aliquis si cuius vult miseretur et quem
vult indurat. quid adhuc queritur voluntati
enim eius quis resistit: noverit hac plus nos
ad humilitatem ac pietatem cogi artari-
que sententia. Cum enim totum ad deum inferens
humanis viribus neget doctor apostolus
minus quid aliud quam ut in deum toto corde
suspensi. ab eo salutis auxilium postu-
lemus hortatur. Quem ergo movet hic in
dine gratie dispensatione diversitas in un-
tum putat negari alteri quod alter acce-
perit: intelligat quemadmodum divinitus
dixerit psalmus. Universe vie domini misericordia
et veritas: atque cognoscat tali deum res
humanas agitare iudicio ut debitas pe-
nas que iuste reddat: que misericorditer donet.
Viciate enim radicis macula ita propa-
ginis traduce per generationem communem sarmenta
diffusa est: ut ne infans quidem unius diei a
culpa sit prime prevaricationis alienus: ni-
si per indebitam salvatoris gratiam fuerit libera-
tus. Quod si nec quidem sine peccato est qui proprium habe-
re non potuit: constat ut illud traxerit ab homine pri-
mo de quo apostolus dicit. Per unum hominem peccatum
intravit in mundum et per peccatum mors: et ita in omnes
pertransiit in quo omnes peccaverunt. Quod qui negat: negare
profecto primum nos esse mortales. Si enim ut dicit
apostolus per unum hominem peccatum intravit in mun-
dum et per peccatum mors: mors intrare non
potuit non intrante peccato. Et quoniam mortalis
nature condicio sed pena peccati est: sequitur necessario mors
pena peccati. Quia vero in omnes homines mors pertran-
transiit: in omnes necesse est pertransisse peccatum
quo cum parvulis originale nascatur. Quia vero omnes
nis oculis videre non possumus. Quia vero omnes
ex adam carnaliter natos et si illi iam etiam
in christo renati sunt videmus mortis lege con-
stringi: per hoc quod videmus cogimur confiteri.

Facilius enim fieri posset ut quamvis manente peccato pena numquam sequeretur: quam ut nulla contractione peccati partem sumat pene quod non habet culpe. Si ergo ut apparuit de prevaricationis serie omnes nascimur debitores quoniam omnes in ipso sicut ait apostolus peccaverunt et ipsa iam in principio unde descendimus massa dampnata est: et nullus de duricia sua nullus de pena conqueri audeat que etiam non existentibus peccatis propriis sola nascendi condicione debetur. Cum vero deus aliis gratuita vocatione conversionis misericordiam largitur indebitam: non ad dispensatoris iniusticiam sed ad donantis misericordissimam libertatem veritatis ratione referendum est. An audebit debitor creditorem iniquitatis arguere? si alteri donans ab eo quod debebat exegerit. Si ergo inter contractus hominum nullus ex hoc prescriptionis locus est ut se dicat debitor iniuste exigi quia scit alii debitori ab eodem quod debebat creditore donatum: quis in tantam insaniam prophane vocis erumpat ut iniusticie deum arguat si uni indebitam gratiam donaverit alteri reddiderit debitam penam. Itaque ex superiore huius partis sententie qua dicit cui vult miseretur: puto quod nullus nisi indignus misericordia audeat disputare. Quod vero sequitur quem vult indurat: ibi paululum humane mentis intentio ubi novitate offenditur. Sed non ita intelligendum est quasi deus in hominem ipsam quasi non esset duriciam cordis operetur. Quid est enim duricia aliud quam dei obviare mandatis. Unde illud beatus Stephanus dicebat ad populum. Dura cervice et non circumciso corde et auribus: vos semper spiritui sancto restitistis. Quam quia a deo fieri putat propterea quod dictum est quem vult indurat: ipsum prevaricationis intueatur exordium et deo dante mandatum: quique transgressionis culpa in vecorde fuit operatus attendat: quamvis ne ab ipso quidem si negaret assensum potuit temptatorem repelli. Ergo quidquid post illam prevaricationem natus supplicii ipso patitur: iuste reddi merito quisque fateatur. Indurare enim dicitur deus eum: quem mollire noluerit. Sic etiam excecare dicendus est eum quem illuminare noluerit. Sic etiam repellere eum: quem vocare noluerit. Quos enim predestinavit illos et vocavit: et quos vocavit illos et iustificavit. Ipse enim dedit ut simus: ipse ut boni esse possimus prestituit nobis. Eius divinitas, sapientia condidit: iusticia dampnavit gratia liberavit. *Ca. v.*

Mundus enim quamvis pro tempore ex quo factus est ceperit. in illa divine prescientie luce faciendus nullum potuit habere principium: et quanticunque vel ex adam usque in hodiernum diem homines nati sunt. et post etatem nostram generacionis propagine sunt nascituri: apud deum etiam nati sunt et decurso totius vite tempore transierunt in illo nichilominus divini obtutus lumine permanentes. Deus enim qui nullo loco clauditur nec tempore percurritur: omnium rerum preteritarum memoria quam imminentium scientia plenus est. Nec reminiscens volvitur in preteritum: nec sperans tenditur in futurum. Et quecunque omnino sunt que temporum motibus agitantur ab eo principio in quo erat verbum et verbum erat apud deum et deus erat verbum usque in finem omnium seculorum. De quo fine cum diceret beatus moyses. dominus inquit qui regnas in seculum et in seculum et adhuc. Non sperantur futura nec preterita transierunt: sed in presentia divinitatis presenti semper luce continentur ab illo. Ergo quia eternus et prescius qui et iustus et pius est quia et exercet debitam severitatem et exhibet indebitam pietatem. et habet in vocandis atque eligendis hominibus sicut in luto figulus potestatem: facta sunt alia quidem vasa in honorem alia vero in contumeliam. Antequam faceret prescivit nos: et in ipsa prescientia cum nondum fecisset elegit. Sed a quo hoc fieri potuit nisi ab eo qui vocat ea que non sunt tamquam ea que sunt. Apostolus enim dicit. Qui elegit nos ante constitutionem mundi. Inter mundum facti sumus: et ante mundum electi sumus. Atque ita uno co

deique nec transeunte nec futuro sed continuo
tempore: vel si quo alio modo dici potest. si tamen potest. a-
pud deum est et praescire et facere et eligere fa-
ciendos: quos facturus fuerat eligendos.
Nec quidem quantum ad fidei regulam domino illumi-
Ca. vi. nante pie dicta sunt. Sed iam video quod etiam hinc
calumpniosa perversitas possit opponere. Sequitur
enim ut si eos quos praedestinavit illos et voca-
vit. et si eos quos vocavit illos et iustifica-
vit. qui nec praedestinati nec vocati ac per
hoc nec iustificati sunt ab omni culpa de-
beant esse innocentes: iniusteque ab eis pro vi-
te perversitate tam sancte in illo agnitionis die
sint poscenda supplicia. Dicit iste apostolus
paulus. Numquid iniquitas apud deum? Statim
ipse respondeat. absit. Cumque hoc fuerit in
hominis mente sana pietate fundatum. quod
nulla sit iniquitas apud deum: ita intelligat
cui vult miseretur. et quem vult indurat. qui di-
cet cui vult miseretur. et cui vult non miseretur.
Itemque hoc ipsum ita rursus intelligat qui di-
cet. Cui vult donat: et a quo vult debi-
tum poscat. Quod qui dicere perseverat iniustum:
ab apostolo audiat. O homo tu quis es qui
respondeas deo? Congrue siquidem huiusmodi impi-
etatem apostolica retundit auctoritas: tantum de ex-
aggeratione nominum pondus intuens cum dicat
O homo tu quis es qui respondeas deo? O homo deo.
lutum figulo. Subiunxit enim idem apostolus. Numquid
dicit figmentum ei qui se finxit? quare me sic
fecisti? Aut non habet potestatem figulus luti
ex eadem massa facere aliud quidem vas in ho-
norem? aliud in contumeliam? O homo tu quis
es qui respondeas deo? quod cui vult miseretur et quem
vult indurat. Sed priusquam ad huiusmodi conclusio-
nem beatus apostolus disputationis ordine perveni-
ret. hoc potissimum de veteribus libris sup-
sit exemplum: in quo indurationem que a deo
fieri dicitur edoceret. Dicit igitur scriptura
pharaoni. Quia in hoc ipsum excitavi
te ut ostendam in te virtutem meam: et ut annun-
tietur nomen meum in universa terra. Induras-

se autem cor eius deus in eadem scriptura apertissime dici-
tur: cum moysi de signis que in egipto per
eum facienda fuerant loqueretur. Sic enim dicit
Ego autem indurabo cor pharaonis ne di-
mittat populum meum. Hic enim per apertam se vani-
tas calumpniator astutus iustitiam dei ad
suum libet arbitrium: et contra potest vociferari
tione respondeat. Si cui vult miseretur. et
quem vult indurat? quid adhuc queritur? Vo-
luntati enim eius quis resistit? Huius elationi apostolus
dicit. O homo tu quis es qui respondeas deo? Qui
autem pie querens aliquid desiderat invenire: illum
locum eiusdem scripture relegat ubi primo
moysi in rubo ignis apparuit. atque ita in-
cor eius ardore divine caritatis ignivit
ut in conspectu regum sicut david dicit testi-
monia eius sine confusione loqueretur: et ibi inve-
niet hoc totum quod indurasse deus pharaonis
cor permittit non ad operationem dei: sed ad pre-
scientiam pertinere. Loquens enim dominus de rubo sic
ait. Ego autem scio quod non dimittet vos pha-
rao rex egipti: nisi per manum magnam e-
Sed extendens manum meam percutiam e-
gyptios in omnibus mirabilibus que faciam:
et postea dimittet vos. Hec prima vox
dei est: qua futuram voluntatem pharaonis
sicut previderat indicabat. Postea iam
ipsos inter miraculorum ymbres dixisse
legitur. Ego autem indurabo cor pharaonis
ne dimittat populum. Ubi iam aperte intelli-
gitur primam iterasse sententiam. Quid est enim
indurabo? nisi non molliam. Apparet enim
in alios manente iustitia in alios gratia
confluente scripture illius sententiam fuisse com-
pletam: qua dicit deus pharaoni. In hoc
ipsum excitavi te ut ostendam in te virtutem
meam: et ut annuncietur nomen meum in uni-
versa terra. Utente enim deo bene etiam ma-
lis: induratione pharaonis flagellis
egipti et tot ac tantis in illa gente mi-
raculis pariter acervatimque perfectis?
quod aliud gestum est quam ut dei virtus apparet

se magna ĩ se plena ad hũani gñis
notitiam puẽiret nõ dõ s; ipis relegẽ-
tibz ꝛ credentibz pfutura. Pharaonẽ
nõ ẽẽ mutãdũ et illã oẽm gentẽ quę
tot post ubera vix sibi exutũ dei pplm
cruius etiã ĩsectari conabatᷣ ꝛ bello.
alta illa dõs pñi ideãe siue luce psauit:
s; perituroꝝ iteritũ pdestinatis a se
vasis mĩe salutis voluit ẽẽ argumẽ-
tũ: et alioꝝ pditiõe ad salutẽ usus ẽ
alioꝝ: qꝛ ptatẽ habet figul9 luti ex
eadẽ massa aliud quidẽ vas ĩ honorẽ
1. aliud võ ĩ ꝯtumeliã facẽ. Hoc etiã di-
ne ptãtis ĩ hoim electõe iudiciũ pau-
lo añ ꝯmẽorãs btũs aplũs robustissi-
mis mõstrauit exemplis: cũ de ĩbecie
ptũ adhuc ĩtra vterũ ꝯstituto totũ ad
dei grãm referẽs loquerᷣ. Sic ẽi ait. Sz et
rebecca ex vno ꝯcubitu habẽs ysaac
pris nr̃i. Cũ ẽi nõdũ nati fuissẽt neqꝫ
aliqͣ egissẽt boni aut mali: ut sc̃dm e-
lectõem ppositũ dei manẽt nõ ex opibus
s; ex vocãte dictũ ẽ: qꝛ maior seruiet mi-
nori sicut sc̃ptũ ẽ Jacob dilexi: esau autẽ
odio habui. Statimqꝫ subiecit. Qd dicem9?
Nunqͣ iniqͣtas apud deũ? Negãs qꝫ ĩtulit.
Absit. Ut iã cetera q̃ sequũtᷣ ad hãc sñiaz
suspensa referãtᷣ ꝛ ĩlata soluãtᷣ qua ne-
gauit apud deũ ẽẽ iniqͣtatẽ. Sz hic qd ege-
rit aplice disputatõis ĩtẽtio: satis ad-
modũ claret. Nõ solũ ẽi frẽs s; ꝛ gemĩos
nec solũ gemĩos s; vno etiã ꝯcubitu fusos
ĩ vtero ꝯparauit: ut qm ĩ nõdũ natis.
nõdũqꝫ aliqͣ opatis nulla ẽẽ poterant
momẽta meritoꝝ. ne ex parẽtũ qdem
meritis. q̃ diũso tp̃e varia ẽẽ potuerũt
aliqͣ cõtra grãm reliquerẽtᷣ obstaculi.
Que utiqꝫ parẽtũ merita etiã si pmit-
tam9 dĩuũ puulis uł ascisse uł cõtã-
giasse psidiũ: seu bona seu mala ẽẽt
gemĩa. ple q̃ eodẽ cõcepta cõcubitu. eo-
demqꝫ ĩ luce momẽto pcreata ẽ: ẽẽ paria

debuerũt. Qui si futuros eoꝝ mores di-
citᷣ dĩuũ discreuisse iudiciũ: pfcõ illud
euacuabitᷣ qd pmisit aplũs dicẽs. Nõ
ex opibz s; ex vocãte dictũ ẽ: qꝛ maior
seruiet minori. Nõ ẽi ait ex pteritis o-
peribz: s; cũ gñalitẽ dixerit nõ ex opi-
bus: ibi et pterita ĩtelligi voluit et
futura. Pterita. scilz q̃ nulla erãt: futura
q̃ nõdũ erãt. Pdestinat9 ẽ ergo iacob
vas ĩ honorẽ: qꝛ nõ ex opibz s; ex vo-
cãte dcm ẽ maior seruiet minori. Et ne
forte vasa ĩ honorẽ pdestinata suis
aliqͣ viribz tribuẽdo negaret gloriã
creatori: alio ea loco aplũs vasa mĩe
nõinauit: ut totũ qdqͣ essẽt sc̃dm se
nõ ẽẽ cognosceret. Sic ẽi et alibi idẽ di-
cit aplũs. Et hoc nõ ex vobis: s; dei do-
nũ ẽ. Beat9 moyses etiã ĩ deuterono-
mio dicit ad pplm. Et ne dicas ĩ corde
tuo: fortitudo mea et potẽtia man9
mee fecit michi ĩtutẽ magnã hanc.
Idẽ. Sed et mẽorabẽis dñi dei tui: qꝛ ipe
tibi dat fortitudiñez facẽ ĩtutẽ: ut sta-
tuat testamẽtũ suũ qd iurauit pribz
tuis. Itẽ paulo p9 ibidẽ ad eos. Ne dicas
ĩqͣt ĩ corde tuo: cũ cõsũpserit dñs dẽs tu-
us gẽtes istas añ faciẽ tuã dicẽs. Ꝑ iusti-
titias meas ĩdux᷑ me dñs hẽditare trã istã bo-
nã. Nõ ppt iusticiã tuã neqꝫ ppt sc̃itatẽ cord tui ĩ-
tras hẽditare trã eoꝝ s; ppt iniqͣtatẽ gẽtiũ istaꝝ dñs
dispsit eas a facie tua. Ecce qͣ atiquũ dĩni sps dogma
nõ solũ ĩ aplicis lr̃is ꝯmẽdatũ s; etiã ĩ pphicaꝫ ĩ ipis
israhelitici ppli exordiis sc̃i sps voce fir-
matũ: nouelle psũptõis ĩpietas cona-
tur euertẽ. Clare siquidẽ ĩ vno atqꝫ eo-
dẽ scͥpture loco bõitatẽ ꝛ seueritatẽ dei
pphia btũs ondit dicẽs. nõ ppt iusti-
cias suo pplo hẽditatẽ tre illi9 reddi: s;
grã tm̃ miserãte donari: illas autẽ
ppt ĩiusticias suas pelli. Ecce in illis
iuste puniţ iniqͣtas: ĩ istis grãtis nul-
la iusticia muneãtᷣ. Nec sufficit btõ

Ca. viij.

moysi q̄ dixit nō ꝓpt̄ merita ipoꝝ he=
reditatē terre illi⁹ israhelitico ꝓplō fu=
isse ꝯcessā: n̄ etiā addet qđ adiūxit vñe=
os oī bono mōstraret idignos Seq̄t
enī post illud qđ sup̄ memoraui⁹ Et
sciās hodie q̄r nō ꝓpt̄ iusticias tuas
dn̄s de⁹ tu⁹ dat tibi terrā istā bonam
hēditare: qm̄ ꝑplūs dure ceruicis es
tu Qs h̄ scdm̄ debitū p̄dcm̄ meri=
toꝝ mercedē redditā dicat̄. Qs nō grā=
ā fateat̄ idebitā. Quoties ait ꝓpha
tēptauerūt eū i deserto. Quotiēs ira=
cūdiā dei cordis ausiōe meruerūt.
et saluauit eos ꝓpt̄ miāȝ suā ut notā
facet̄ potētiā suā. Hoc iteꝝ apl̄us di=
cit Sustinuit i mlta paciā vasa ire
apta i iteritū: ut ondēt diuicias suas
Ca. ix. i vasa mīe q̄ p̄parauit i glām Ne vo
rursus hō i ultimā fere desidie isolu=
tus arduū ūtutis iter ꝛ q̄uis adiuuā=
te dei grā nō nisi labore gradiēdū iter=
ti sibi credēt posse deseri ꝛ nulli⁹ labo=
ris idustriā studiō sui ꝑfc̄us adhibet.
ita et iter se atq̄ hoīes deus tp̄a offīcia=
q̄ distribuēs ordīauit: ut vocacōe ip̄i⁹
bonorū p̄ncipia sumerē⁹. vocati aūt
et illumīati vias mādatoꝝ ei⁹ voīs tgēt=
te itelligētia noscerē⁹: et eas libero. ul
eligerē⁹ ul relinquerē⁹ arbitrio Qs tn̄
si ip̄i⁹ fulti adiutorio ꝯtinua deuocōe
sequerē̄: i fine vicijs repugnāte mā=
datis suis subiectā i nobis obediētiā
coronaret. Liberū vō qđ ab eo habem⁹
arbitriū. ꝑno ad nequiciā lapsu flu=
it. ꝛ cū ad ūtutis idolē dei auxilio de=
serēte nichil prosit: ad gen⁹ ōme pctī
ydonea fultū ūtute subsistit Trāsit
eī lex i mēbris nata pctī. ꝛ d's a leui
iugo mādatoꝝ suoꝝ leuiq̄ sarcina
recedētes atq̄ i pctī durissimā seueri=
tatē libero a iusticia uolūtatis arbi=
trio defluētes scdm̄ suā iusticiā de=
reliq̄t: eos vō qui vocacōis mun⁹ con=
grua pietate susceperūt qui carnali=
bus nō subiugant̄ illecebris. q̄ iactā=
cie vicio auaricie facibȝ vero supbie
caruerūt et q̄ntū i hoīe ē dei i se dona
seruātes ad sp̄itualia exercicia oēs stu=
diū ꝯtulerūt: et i agone hui⁹ vite cer=
tātes adiuuat: et coronas vicētib⁹
largit̄ etnas Ipē rursus deliquētes
deserit. i resistētes iduvat: ꝯtēpnētes cō=
x. depnat De hoꝝ graduū distribucōe
quā ul i nobis de⁹ opat̄. ul nos liber=
aliq̄d opari. ip̄m iterrogem⁹ de cui⁹
libris orta q̄stio ē: quā si dn̄s assit cō=
dare conam̄: ut ei⁹ sensibȝ ꝑ diuisa
volumīa. varia quidē locucōe sȝ vnā cō
deīq̄ itencōe digistis si qđ latet i hoc
loco alti⁹ sentētie collacōe reseretur.
Vocatū a deo aplm̄ paulū. ul i eo lib°
legim⁹ ubi aploꝝ gesta canōica veri=
tate narrātur: ul ip̄e i epl̄a cōfitet̄ sua
dicēs Paul⁹ seru⁹ ihū xp̄i vocat⁹ aplē.
Scdō autē loco vocacionē ꝯsecut⁹. et
totū qđ i hoīe fuerat opatus: ip̄e sic dī=
cit Plus oībus illis laboraui Sed ne
hoc ip̄m quidē sibi tribuēs: sollicitē
pietate subiūxit Nō ego autē: sȝ grā
dei mecū Iā ergo et vocato ꝛ vocacō=
nē ꝑ opa iusticie subsecuto. qđ sup=
erat aliud n̄ ut liberat⁹ de corpe mor=
tis hui⁹. ad illi⁹ alteri⁹ vite que scīs
oīb⁹ veritatis ore p̄missa ē btitudīē
ꝑueniret. Qđ nullis hūanis meritis
reddi sed dei donātis grā largiente
donari: sibi ip̄e respondet ꝑ gemit⁹ q̄s
quibȝ dixerat Miser ego homo q̄s
me liberabit de corpe mortis hui⁹
Grā iquit dei: ꝑ ihesū xp̄m dn̄m
nr̄m Hāc itaq̄ distribucōeȝ q̄ dixi=
mus a deo hoīes nullis existētibus
meritis vocari. et vocatos ut boni
aliq̄ operēt̄ dei amminiculis adiuuari:

suscepto de veteribus libris apostolus monstrat ex-
emplo. Postquam illam de duobus geminis e-
lectionem omni repulsa laude meritorum
ad dei gratiam iudiciumque retulerat: vi-
dens quod ipsa posset blasphemare gar-
rulitas. numquid iniquitas inquies apud de-
um. sequitur absit. et qui diceret ei unde pro-
bas: parum putavit auctoritate sue
valere doctrine nisi sententiam suam etiam
legis doceret exemplo. Sic enim intelligi
voluit quod moyses dixerat misereor
cui miserebor et misericordiam prestabo cui mi-
sericors fuero: ut prima a deo misericordia vo-
cationis credatur hominibus prerogari: que so-
la ad recte vivendum non sufficiat si desi-
nat. Ideoque additum est et misericordiam prestabo
cui misericors fuero: ut adeo accipi ma-
nifestum sit etiam ipsa misericordie opera: que cum
videmus impendere dei misericordiam promeremur.
Sic enim in evangelio dominus dicit. Beati miseri-
cordes: quoniam ipsis miserebitur deus. Quod non sic in-
tellexisset apostolus: numquam probationibus gratie
xi. disputationis sue hoc testimonium curas-
set inserere. Si quem vero movet quod non omnes
etiam de hiis qui vocati sunt ad secundam
gratiam id est ad recte vivendi donum perci-
pere mereantur: sicut dominus in evangelio di-
cit multi vocati pauci vero electi: hic in-
telligat quale sit quod contra dei gratiam de-
fensare molitur qui de libero sibi blan-
ditur arbitrio. Quicumque enim divine voca-
tionis munere delicto ad impiam defluxere
perfidiam: ipsis dei gratia deserente ad imple-
dum quod voluerint sufficiat arbitrium. Verum
enim quemadmodum psalmus misericordiam dei ordi-
ne quem ex moysi sensu interpretatur apostolus
prophetia spiritus veritate decantet: audi
inquit populus meus et testificabor tibi. Quod
eos volebat audire: quibus cum testatione
loquebatur. Quid utique: nisi mandata vi-
te. Sicut alius propheta dicit Audi israhel
mandata vite. Sed que sunt ista mandata:

psalmus subiungit et sequitur. Ego enim sum dominus de-
us tuus: qui eduxi te de terra egipti. Et hec esse
mandata vite: in oratione qua discipulos
suos patri dominus commendabat ostendit di-
cens. Hec est enim vita eterna: ut cognoscant
te solum verum deum; et quem misisti ihesum christum.
Post hanc vocationem illud sequitur. quod et vult
ad conatum hominis pertinere: et ostendit se non
posse sine se compleri. Hoc enim est quod dicit et
apostolus: quoniam ab ipso habemus velle et per-
ficere pro bona voluntate. Ab ipso habemus
velle; quia vocat et illuminat. Ab ipso perficere;
quoniam ad nos pertinet conari bona que
et velle donavit. Nec tamen ab apostolo
tantum dixisse quia ab ipso habemus et velle et per-
ficere additum est pro bona voluntate: ut etiam
atque etiam videat ubi habeat a dei iusti-
tia liberum de quo gloriatur arbitrium. Sed
illum ordinem quo misericordias diversa dominus temporum
dispensatione distribuit. sicut moysen
dixisse sentit apostolus: etiam in continua psal-
mi huius voce videamus. Quod enim ait postquam
vocatos docuerat dicens: ego enim sum dominus
deus tuus qui eduxi te de terra egipti. Dila-
ta inquit os tuum: et implebo illud. Hic ali-
quid rursus apparet homini fuisse servatum;
quod per liberum facere deberet arbitrium. Dila-
tare enim iubetur os suum: sed deus se implere
promittit. Sic etiam discipulis suis dominus
in evangelio dixerat. Nolite cogitare quid
loquamini. Non enim vos estis qui loquimini: sed
spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Nec
solum ad illos retulit: ut omnem tribulatio-
nis necessitatem libenter pro veritate suscipe-
rent: penes se autem promisit effectum. Li-
bero ergo qui locus reservabitur arbitrio
ubi sine dei adiutorio ad explendum
quod voluerit rationabili dignitate suffulta
sibi ipsa sufficiat humana natura: con-
tinuo psalmus ostendit. Et non audivit po-
pulus meus vocem meam: et israhel non intendit
michi. Quid dixerat cum vocaret. Audi

populus meus et loquar. Quid testificans co-
mendaverat mentibus audientium? Ego sum dominus
deus tuus. Sum ego. Quid etiam ab ipsis fieri
iusserat quos de terra egipti et igno-
rantie tenebris liberatos in luce man-
datorum suorum splendore vocationis eduxe-
rat? Dilata inquit os tuum. Statimque quasi
diceret: sed dilatare te me deserente nichil
proderit; ita addidit: Et implebo illud.
Quid ergo ille qui vocaverat et vo-
catos docuerat, querula de eisdem voce sub-
iungitur? Et non audivit inquit populus meus
vocem meam: et Israel non intendit michi.
Pergat nunc liberi contra dei gratiam de-
fensor arbitrii: audiat dicentem apostolum
cum de bonis suis laboribus loqueretur: Non
ego autem: sed dei gratia mecum. Audiat
dei vocem in psalmo de hiis quos deserue-
rat dicentem: Et dimisi eos secundum deside-
ria cordis eorum: ibunt in voluptatibus su-
is. Audiat unum eundemque apostolum de vite
sue variis temporibus sibi tamen mala: gratie autem
dei bona omnia tribuentem: Qui prius fui
blasphemus et persecutor. Et alio loco:
Gratia dei sum id quod sum. Cum diceret qui
prius fui, nulla gratia in quo operi copulatur
quia sufficiat sibi sicut dictum est ad nequitiam
natura libertatis humane. Cum vero de
presentis vite beatitudine loqueretur: gratia dei
inquit sum quod sum. Et illum ordinem quo mi-
seretur deus vocando, miseretur deinceps in
rectis conatibus adiuvando sicut serie
psalmi narratum atque digestum est: beatus
autem paulus continua narratione servavit.
Si enim in ordine que passim excerpta me-
moravit testimonia relegantur: ita se-
quitur: Gratia inquit dei sum quod sum. Hec est
prima misericordia: qua libere voluntatis opera
consequuntur. Sed ut apostoli pauli vocationem
bona opera sequerentur quod ait: Et gratia eius in
me vacua non fuit. Quid enim fecisti? Plus
inquit omnibus laboravi. Ne multum su-
perbias o liberi defensor arbitrii audiens
paulum de suis laboribus gloriantem: attende
de quo sequitur. Non autem ego: sed gratia dei me-
cum. Puto sane quod nullus de hiis qui contra deum
exaltato animo ruinam sicut scriptum est corde
blasphemat, tantum arrogantie impuden-
tis assumat: ut beati prophete david me-
ritis aut equatum se aut etiam existimet
preferendum. Cuius ut de illa prima imu-
neratione quam nullus non fateatur ut de-
bitam. Delati scilicet virgini tantam: coronam
et confessionum eius intentiones affuisse pe-
semus. Ipse siquidem definit in psalmo:
Beatus homo quem tu erudieris domine: et
de lege tua docueris eum. Sed videamus
utrum ipsi iam erudito et dei legis sen-
tentia secundum institutionem iudaicam suf-
ficienter instructo: ad beatitudinem res hec
sola sufficerit. Cur ergo rursus idem cla-
mitat ad dominum: da michi intellectum et
scrutabor legem tuam: et custodiam illam
in toto corde meo. Parum enim erat quod ad scru-
tandam legem poposcerat intellectum: nisi
ad custodiendam necessarium significaret
dicens: Et custodiam illam in toto corde me-
o. Quasi diceret: Tunc custodiam illam in to-
to corde meo: si tu dederis intellectum. Ad-
xij. huc superbus ille proprie voluntatis defen-
sor ad ista respondeat: propheta ad intelligen-
dum tamen mandata divina que tamen propria virtute
faceret impleturus opem divini postulavit
consilii. Que si ita sunt: an paulum ha-
bet beatus david sensuum tuorum occul-
te perquirere. Unde rogo tibi pugna cum
et spiritus. Unum apostolum sicut fateris erudi-
men. Etiam utique illuminatus atque apos-
tus intelligentie munere quam divinitus pos-
tulaveras: clamas et dicis: Averte oculos
meos ne videant vanitatem. Intellectum cer-
discernende vanitatis a veritate sicut a
poscebas accepto: cur oculos tuos a
vanitate que displicet non avertis? Si

avaritiam reprehendis tu nec ab ea prorsus separaris: cor tuum ad mandata salutis inclinas. Sed tamquam infirmus in omnibus clamas ad dominum: inclina cor meum in testimonia tua et non in avaritiam. Nisi enim suggereret avaritiam lex in membris nata peccati. Et ab hac vole oculos suos nec per se potest vir sanctus avertere. Ac sic caro concupiscit adversus spiritum; et spiritus adversus carnem. Ex qua lite non liberat nisi gratia per ihesum christum dominum: parvis magnisque donata. Velle enim adiacet; perficere autem non. Cuius et ipsum velle non ex nobis sed dei donum est: quoniam ab ipso habemus et velle et perficere pro bona voluntate. Beatus ergo es quoniam cum apostolis christi et doctrine et pugne equalitate concordas: quia et in scripturis

xiij. eius apostolorum bella cognoscimus: et tua certamina in apostolicis litteris invenimus. Unde ista in uno eodemque homine qui ex anima constat et corpore rerum voluntatumque diversitas? Nisi quia iusto divinitatis iudicio contempnens homo deum creatura creatorem infirmus summum, contra semetipsum inobedientie penas et contumaciam inferioris invenit. Una enim iustitia cuius melior deterior creature tamen creatura serviret: si ipsi qualiscumque creatura servire noluit creatori. Sed ne hoc quidem sufficit ad penam ut pars illa deterior melioribus impugnaret cordis affectibus: nisi etiam plerumque superaret et in captivitatem ducens possideret non solum natos in adam homines lex illa peccati ad motus sui ministerium vendicaret. Verum etiam renatos in christo manente suggestione pulsaret: quia reatus per illud regenerationis munus reatus dimissus est non soluta conditio. Munus gratie est veterem delens cyrographa debitorum non a passione carnali separans adhuc homines in carne viventes: ut omni futuro tempore divinum per singulos dies implorent auxilium. Et quoniam lex non tam au-ferre potuit quam monstrare peccatum quod in se nascentes passim sibi homines vendicabat et corruptione consensionis possessos in eternum mergebat interitum. Dominus noster ihesus christus filius dei verbum patris equale et coeternum patri semetipsum exinanivit formam servi accipiens. Et cum peccator ipse non esset sumens assumpta carne peccatum ut peccato carnis homine sanato peccatum dampnaret in carne: veniens querere quod perierat sanare quod egrotabat erigere quod iacebat. Potestatem habens dimittere peccata quod non debebat donare quod ei debebatur ignoscere: deletisque omnibus veteris culpe maculis quam fecerat reparavit naturam. De hiis quibus penam severitatis iuste decreverat secundum ineffabilem dispositionis occulte mensuram elegit vasa que faceret in honorem: et alios a ventura ira dono gratuite vocationis absolvit. Alios delinquentes ad equitatis iudicium reservavit: illis tamen agnoscende veritatis abstulit facultatem. Et ita plenitudo divine prescientie in alios manente iustitia in alios gratia affluente completa est: ut pereuntibus quos prescierat deus esse perituros et salvatis quos in illa secreta sua electione prescierat esse salvandos toto orbe diffusa multiplicaretur ecclesia.

Ca. xiiij. Gratulare ergo o quicumque illuminatus es: et gratiam qua non merebaris agnosce. Geme quicumque induratus es: et iustitiam confitere. Dic quicumque ab originali contagio lavachro gratie te gratularis ablutum: Miserator et misericors dominus patiens et multe misericordie: non secundum peccata nostra fecit nobis: neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis. Dic quicumque dampnaris: Iustus es domine in omnibus que fecisti nobis: et omnia iudicia tua vera: quia in veritate et iudicio ~~...~~ induxisti omnia hec propter peccata nostra. Et noli ulterius iustitie dei culpam tue indurationis ascribere: quia omnes vie domini

misericordia et veritas: ut nec hii qui misericordiam fuerint
consecuti iudicio veritatis meritis suis
aliquid glorientur: nec hii qui indurati
atque dampnati sunt excusationes culpe ex hoc
habere posse se credant: quod nullam qua converterentur sunt misericordiam consecuti. Hac ergo
pharao misericordiam non accepit: et ideo ei
ad pereundum liberum suffecit arbitrium.
Quem quidem nullus ita ignarus divinarum
scripturarum erit: qui audeat dicere illa omnia
iniuste esse perpessum. An forte si pie de deo
si que expedit sentiamus: etiam pharaoni datam misericordiam reperimus. Patientia
enim dei valere debuit ad salutem: quia differens iustum meritumque supplicium miraculorum ubera crebra densabat. Numquid non
potuit sicut flagellis credens expulit
populum: ita miraculis credens tante virtu-
Ca. xv. tis deum agnoscere. Sed dicitur iam pharaonem non potuisse mutari: quia eum prescierat
deus non esse mutandum. Respondetur dei prescientiam
non cogere hominem ut talis sit qualem prescivit
deus: sed prescire talem futurum qualis futurus est: quamvis eum non sic fecerit deus. quem
si cogit esse: hunc utique cogit quod non est. Porro si hoc
prescierat futurum esse quod non est: prescientia non
est. Quod de deo quis impie dicat; advertit
quisque qui peccatis suis inde blanditur: quod
deus eum peccatorem esse prescierit. Existet nichilominus fortasse quis dicat minus ydoneam ad salutem vitam: si nulla interius
vocatione pulsatur tamen quis prius flagelletur.
Vero nabugodonosor penitentiam meruit fructuosam. Nonne post innumeras impietates flagellatus penituit: et regnum
quod perdiderat rursus obtinuit. Pharao autem ipsis est flagellis durior effectus:
et periit. Hic michi rationem reddat qui
divini consilii nimium alta sapientia corde diiudicat: cur medicamentum unius
medicine confectum alii ad interitum alii
valuerit ad salutem: nisi quia christi bo-
nus odor alii est odor vite in vitam alii
odor mortis in mortem. Quantum ad naturam
ambo homines erant; quantum ad dignitatem
ambo reges: quantum ad causam ambo captivum dei populum possidentes: quantum ad penam ambo flagellis clementer admoniti.
Quid ergo fines eorum fecit esse diversos:
nisi quod unus manum dei sentiens in recordatione proprie iniquitatis ingemuit. alter
libero contra dei misericordiam pugnavit arbitrio. Hic quicumque respondet illum ut immutaretur divinum affuisse. huic ut induraretur presidium defuisse. et hoc in dei
iniustum, propter quod rerum ipsarum fines in dei
voluntate constituens dicit apostolus cuius
vult miseretur. et quem vult indurat. dicente
etiam domino sine me nichil potestis facere:
intelligat ista omnia vel adiuvante deo perfici
vel deserente permitti: ut noverit tamen nolen-
xvi. te eo nichil prorsus admitti. Sed redit
ad parvulos: redit ad geminos. Parum
est quod dixi. Redit ad necdum natos que
et eodem concubitu seminati et eodem momento in lucem fuerant proferendi. et ubi discrepans divisum iudicium divine voluntatis
apparens sensus: homines de voluntate dei
superbe nimium disputantes magnitudo questionis obturbat. Exalta iam virtutibus vocem tuam o iuste accusator: iustitie
et dic michi quid boni ille meruit quid
mali ille commisit: et respondeo. Nichil quidem
non ego sed paulus apostolus. Nichil quidem
ambo meruerunt. Sed habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem
in honorem: aliud vero in contumeliam.
Dicturus es quare. Que est iniquitas huius
confusa diversitas. Rursus hac persuasione ille confutet dicens. O homo tu quis es
qui respondeas deo. Magis ergo ad illam
humanorum actuum comparationem rursus
intendo conversam: videt iustitie non posse arguere creditorem: qui de duobus

debitoribus tale voluerit habere iudicium ut
uni donet ab alio exigat quod ab utrisque de
betur. Et iterum in omnibus humane conversationis acti
bus atque contractibus ad discernendum ali
quid ad dividendum hanc qui videmus a
liquam probare iusticiam: ex illa ineffabili
divine iusticie plenitudine in humanitatis
nostre corda manare manifestum est: beato io
hanne hoc in ewangelio confitente. quoniam nos
omnes de plenitudine eius accepimus. Cuius si
ita est qua tandem impudentia homo de deo lu
tum de figulo iudicabit: non solum dicens
quod me fecisti sic sed etiam de aliis dampna
bili curiositate perscrutans et dicens. quare de
eadem massa fecisti alium quidem sic. alium vero
sic. Si humanum genus quod creatum primitus con
stat ex nichilo non cum debito mortis et
propria origine nasceretur et tamen ex eis creator
omnipotens in eternum nonnullos dampnaret in itei
tum: quis omnipotenti creatori diceret quare fecis
ti sic: Qui eis cum non essent esse donavit
quo fine esset habuit potestatem. Nec
diceret ceteri cur paribus omnium meritis
divinum discreparet arbitrium: quia potestatem
habet figulus luti ex eadem massa facere ali
ud quidem vas in honorem aliud vero in contu
meliam. Nunc autem condempnatis cum iusta pe
na detur: salvatis autem gratia donetur. idem
bitur: quis usque adeo humane conditionis obli
tus divini sensus archana discutiat. ut
cum ipse penam merito fuerit consecutus quam
natura accepit aliis gratiam que ei non debebatur
acceperit. Hanc itaque divinam electorum
non meritis reddi sed sola voluntatis mu
nificentia donari hominibus: moyses iam tunc
carnalem populum docens ostendit. Sic
enim in deuteronomio dicit ad populum Ecce
domini dei tui celum et celum celi: terra et omnia que
sunt in ea. Verumptamen patres vestros elegit di
ligere eos: et elegit semen eorum post eos
vos de omnibus gentibus. Et adiecit. Circumci
dimini ergo a duricia cordis vestri: et

cervicem vestram ne induretis amplius. Sed hanc
in eis mansisse duriciam cordis sicut iam su
pra diximus: beatus stephanus cum iudeos
increpat ostendit. In actibus enim apostolorum
ipse sic ait. Dura cervice et incircumcisi
corde et auribus: vos semper spiritui sancto restitis
tis. Unum dura cervice in eo populo qui ex omni
mundo electus est. qui de servitute decem
miraculis liberatus. cui lex data. cuius
saluti ora prophetarum omnium militaverunt.
ex quibus factus secundum carnem et ad quos mis
sus est christus: nisi quia cecitas ex parte in israel
facta est. donec israel secundum adoptionem ex ple
nitudine gentium intraret in regnum. Et
conclusit in incredulitate omnes dominus: ut omnes
indigerent misericordia salvatoris. Cuius divini
consilii sacramenta perstringens et maiesta
tis misterium quod ceteris magnitudine
revelationum noverat. tamen pro humana in
firmitate succumbens etiam ille qui per
secutor et blasphemus vas electionis me
ruit nominari miratus exclamat. O alti
tudo divitiarum sapientie et scientie dei quam inscru
tabiles vie eius: et inscrutabilia confitens
dei esse iudicia. Cum illo ergo qui de tali
bus queritur admiretur. et manente sententia
quod non sit iniquitas apud deum. si quod il
lud modum nostri sensus excesserit et in
tellectus nostri non dignatur angustias:
in illa iusticie nunc perfecteque divine plenitu
dine permanente inconcussa equitate fa
teamur: ne de superioribus divine volunta
tis archanis. aliter quam modus conditionis
nostre patitur disputantes dei iusticiam reli
quamus: et nostram statuere cupientes
in ypocrisi contumacie voraginem decidamus.

Explicit liber beati augustini de predestina
tione divina contra pelagianos.

In principio libri retractationum sic dicit
Et de musica sex volumina quantum attinet
ad predictam partem que rithmus vocatur compila-
vi. sed eosdem sex libros iam baptizatus
iamque ex Ytalia regressus in Affrica scripsi.
Ex libro primo retractationum beati Au-
gustini super sexto libro de musica
hec retractat.

Deinde ut supra commemoravi
sex libros de musica scripsi
quorum ipse sextus maxime in-
notuit quoniam res in eo cog-
nitione digna versatur quomodo
a corporalibus et spiritualibus sed mutabili-
bus numeris perveniatur ad immutabiles nu-
meros qui iam in ipsa sunt immutabili veri-
tate. et sic invisibilia dei per ea que facta
sunt intellecta conspiciantur. Quod qui non possunt
et tamen ex Christi fide vivunt ad certius atque
felicius conspiciendam post hanc vitam veniunt.
qui autem possunt si desit eis fides Christi qui unus
mediator est dei et hominum cum tota sapientia
sua pereunt. ¶ In hoc libro id quod dixi cor-
pora eo tanto meliora sunt quanto numerosiora
talibus numeris anima vero istis que per corpus ac-
cepit carendo fit melior cum sese avertit
a corporalibus sensibus et divinis sapientie
numeris reformatur. non sic accipiendum est
quasi non sint futuri numeri corporales in corporibus
incorruptibilibus et spiritualibus cum multo
speciosiora et decentiora futura sint. quia
anima eos sentiet non sic quando erit optima
quemadmodum hic eis carendo fit meli-
or. hic enim opus habet avertere se a car-
nalibus sensibus ad intelligibilia capien-
da. quia infirma est et minus ydonea
utrisque sic simul adhibere intentionem suam
et in hiis corporalibus nunc illecebra caven-
da est quamdiu anima illici ad delectationem
turpem potest. tunc autem tam firma erit atque
perfecta ut numeris corporalibus non avertatur
a contemplatione sapientie ita sentiat eos
ut non illiciatur ab eis nec eis carendo
fiat melior sed ita sit bona atque recta
ut nec latere possint eam nec occupare. ¶ Et
quod dixi hec autem sanitas tunc firma atque cer-
tissima cum pristine stabilitati certo suo
tempore atque hoc corpus ordine fuerit restitu-
tum. non ita putatur dictum quasi non sint futura
post resurrectionem corpora meliora quam primo-
rum hominum in paradiso fuerunt. cum illa iam
non sint alenda corporalibus alimentis
quibus aluntur ista sed pristina stabilitas
hactenus accipienda est quatenus egritudines
ita nulla corpora illa patientur. sicut nec illa
pati poterant ante peccatum. Alio loco laboriosior
est inquit huius mundi amor. quod enim in illo anima que-
rit constantiam et eternitatem quam non invenit
quoniam rerum transitu completur infima pulchri-
tudo. Et quod in illo imitatur constantiam a summo
deo per animam traiicitur. quoniam prior est species tan-
tum tempore commutabilis quam ea que et tempore et loco.
Hec verba si eo modo accipi posset ut non in corporibus in-
telligatur infima pulchritudo non in corporibus sensibi-
lium hominum omniumque animalium que tamen corporis sensibus vi-
vunt eo manifesta defendit. Hoc quippe in eo-
rum pulchritudine imitatur constantiam quod in com-
page sua manent eadem corpora quamdiu anima te-
net. Id autem a summo deo in eam per animam trai-
citur. Anima quippe ipsam compagem tenet ne dis-
solvatur et diffluat quod videmus in corporibus
animalium anima discedente contingere. Si autem in-
fima pulchritudo in omnibus corporibus mundi intelli-
gatur. cogit ista sententia etiam istum mundum
animal credere ut etiam ipsum quod in illo imitatur
constantiam a summo deo per animam traiiciatur.
Sed animal esse istum mundum sicut Plato sen-
sit aliique philosophi plurimi nec ratione certa indagare
potui nec divinarum scripturarum auctoritate persua-
deri posse cognovi. Unde tale aliquid a me
dictum quo id accipi possit etiam in libro de
immortalitate anime temere dictum notavi non
quia hoc falsum esse confirmo sed quia nec verum
esse comprehendo quod sit animal mundus. Hoc sane

ītoauisse retinendū ēē nō dubito. deū no-
bis nō ēē istū mūdū siue aīa eī9 ulla sit
siue nlla sit. Que si ulla sit. ille q̇ eā fecit
ē d̄s nr̄. Si aūt nlla ē. nllorū p̄t d̄s esse
iste ġtō + nr̄: ēē tn̄ spitale vitaleq̄ʒ ī
tutē etiā si nō sit aīal mūd9. q̄ ītus
ī angelis sc̄is ad decorādū atq̄ʒ ad mīs-
trandū nodū deo seruit et a quibʒ nō
itelligit̄ rc̄ti ssīe credit̄. angelorū aūt scōrū
noīe, ōēm scām creaturā spitalē ī dei
secreto atq̄ʒ occulto ī misterio cōstitutā
nūc appellauerī. sʒ spūs āgelicos scā
scriptura noīe aīarū signare nō solet.
¶ Pinde ī eo q̄ circa finē libri hui9
dixi rōnales et itellectuales nūī brarū
aīarū atq̄ʒ scārū legē ipā̄m dei sine
qua foliū de arbore nō cadit. et cui nr̄ī
capilli nūati sū. nlla iterposita natā
excipiētes usq̄ʒ ad trena. et īfirma iu-
ra transmittunt nō video q̄admodū
uocabulū aīarū sc̄dm scripturas scās
forsan possit ostendi q̄nquidē h̄ non
ī āgelos scōs itelligi volui. q̄s habē
aīas nusq̄ me legisse ī diuinī eloq̄is
canōicis recolo. Hic liber sext9 sic īci-
pit. Satis diu peneī ō liber vō p̄m9
sic īcipit Modus qui pes ē ⁊c̄.

Incipit b(ea)ti Augusti liber primus
De musica

Modus qui pes ē a. Pirrichi9 m. q̄t temporū est a. Duū m. bon9 qui pes ē a. Idē qui et mod9 m.
Hoc ergo est mod9 qd̄ et bon9 a. Nō m.
Cur ergo idē a. Quia idē ī sono. ī sig-
nificatiōe aliud m. Concedis ergo eū-
dē sonū ēē cū dicim9 mod9 et bon9 a.
Uarrū sono ista video discrepare cetea
autē pria ēē. m. Qd̄ cū enūciam9 po-
ne ubū et pone adubiū p̄ter id q̄ signi-
ficatō diūsa ē. Nichil iter tibi videt̄ son9
distare a. Distat oīno. m. Unū distat cū
et eisdē tēporibʒ utrūq̄ʒ ⁊ hisdē lr̄is
cōstat a. Eo distat q̄ ī diūsis locis ha-
bēt acumē. m. Cui9 tandē artis est
ista dinoscē a gramaticis h̄ audiē
soleo et ibi ea didici. sed utrū hoc eius-
dē artis ꝓpriū sit an aliūde usurpatū
nescio a9. Post ista videbim9. Nūc il-
lud q̄ro utrū si tȳpanū ul cordā vis
pcutē tam raptim et uelocit̄ q̄ cū e-
nūciam9 bonus aut modus. agnos-
ceres et ibi eadē tēpora ēē an nō a.
agnoscerē a9. Vocares ergo pedē pir-
richiū a. Vocarem a9. Nomē hui9 pe-
dis a quo nisi a grāmatico didicisti
a. Fateor a9. Ergo de oībus hui9moī
sonis ġmatic9 iudicabit. an p̄ teipm̄ istos
pulsus didicisti. sed nomē qd̄ ipones
a grāmatico audieras. A. ita ē a9.
Et ausus es nomē qd̄ te grāmatica
docuit trāsferre ad eandē rem quā
nō ptinē ad ġmaticā cōfiteris a. Vi-
deo nō ab aliud pedi nomē ipositū
q̄ ꝓpter tēporū dimēsione. quā ubicū-

aiq3 cognouero. eo transferre illud vo-
cabulū tuc nō audeo? S3 4 si alia vo-
cabula sūt īponēda cū eiusdē dimē-
sionis soni sint. h3 ad ḡmaticos tn̄
nō ptinet. Quid michi ē de nōibus
Magr̄ + laborare? cū res aperta sit? Nec ego
id volo: sed tn̄ cū videas īnūabilia
sonorū gn̄a. ī quib3 certe dimēsiones
obseruari pn̄t ~~obseruari pn̄t~~. q̄ gn̄a
fateam̄ ḡmatice discipline nō ēē tri-
buenda: nōne censes ēē aliā aliquā
disciplinā q̄ quidqd ī eius mōi voci-
b3 sit nūosū artificiosūq3 cōtinet. A.
Pbabile michi videt̄. M. Qd ei9 no-
mē esse estimas Nā opinor nō tibi
nouū ēē oīpotenciā quādā canēdi
Aug9 + musis solere cōcedi. Hec ē nisi fallor
Caplm ... illa q̄ musica noiat̄. M. Et ego hāc ēē
existimo. Sed iā placet nobis de nōi-
ne minime laborare. Modo īquiram9
si uidet̄ qm̄ diligētissīe possum9 oēm
hui9 q̄cūq3 ē disciplīe vim atq3 rōēz
A. Inq̄ram9 sane Nā hoc totū qdqd
ē multū nosce desidero. M. Diffini er-
go musicā A. Nō audeo. M. Potes sal-
tē diffinicōnē meā pbare A. Experibor
si dixeris M. Musica ē sciā bn̄ modu-
landi. An tibi nō videt̄ A. Videretur
fortasse si michi liquesceret qd sit ipsa
modulacō. M. nūqd Nā hoc uibū qd mo-
dulari dicit̄ aut nūq̄ audisti. aut uspi-
ā nī ī eo qd ad cātandū saltandūq3 p-
tinet. A. Ita ē quidē Sed qa video mo-
dulari a modo ēē dictū cū ī oībus be-
nefactis modus seruand9 sit 4 mul-
ta etiā ī canendo ac saltādo q̄uis de-
lectēt uilissiā sint volo plenissīe acci-
pē qd sit p̄rsus ipā modulacō. quo
vno pene uerbo tāte discipline diffi-
nicō cōtinet. Nō enī tale aliqd hic
discendū quale qlibet cātatores hi-
striones q3 nouerūt. M. Illud superi9

qd ī oībus etiā p̄ter musicā factis mo-
dus seruādus ē. et tn̄ ī musica mo-
dulacō dicit̄ nō te moueat nisi for-
te ignoras dictionē oratoris ppē noi-
nari A. Nō ignoro sed quorsū istuc
M. Quia puer tuus q̄libet īpolitis-
sim9 et rusticissim9 cū uel vno uerbo
īterrogātī tibi respondet fateris eū
aliqd dicē. A. fateor. M. Ergo et ille
orator ē? A. Nō. M. Nō ergo dictōe ussus
ē cū aliqd dixerit q̄uis dictōnē a di-
cendo dictā ēē fateam̄. A. Concedo. M.
Sed et hoc quo ptineat requiro. M. Ad
id scilic3 ut ītelligas modulacionē
posse ad solā musicā ptinē Mi9 us
modo9 vn̄ flexū uerbū ē possit etiā ī
aliis reb3 ēē. quēadmodū dictō ppie
tribuit̄ oratorib3 q̄uis dicat aliqd
oīs qui loquit̄. et a dicēdo dictō noīa-
ta sit A. Iā ītelligo. M. Illud ergo qd
abs te postea dictū ē mlta ēē ī canē-
do et saltando vilia ī quib3 si modu-
lacōis nomē accipim9 pene diuina is-
ta disciplīa vilescit cautissīe oīno ab
te aīaduersū ē. Itaq3 discutiam9 p̄mi-
qd sit modulari Deinde qd sit bene
modulari Nō enī frustra ē diffinicōi
additū Postremō etiā qd ibi sciā posita
sit nō est cōtepnendū Nā hiis trib3 ni-
si fallor diffinicō illa pfc̄a ē A. Ita fi-
at M. Igit̄ qm̄ fatem̄ modulacionē
a modo esse noīatā nūqd nā tibi videt̄
metuendū Ne aut extēdat̄ modus
nō ipleat̄ nisi ī rebus q̄ motu aliq
fiūt: aut si nichil moueat̄ possum9 ī
formidare ne p̄ter modū aliqd fiat
A. Nullo pacto M. Ergo modulacō nō
ī cōgrue dicit̄ mouēdi qdā pericia
ul certe qua fit ut bene aliquid moue-
at. Nō ei possum9 dicē bene moueri
aliqd. si modū nō seruet A. Nō possu-
m9 quidē. sed nūc erit istā modula-

tionē in oībus benefactis ītelligere.
Nichil quippe nisi bene mouēdo fieri
video m. Quid si forte ista oīa p mu-
sicā fiūt q̃uis modulacōis nomē ī
cui9cemoī organis magis tritū sit
Nec īmerito Nā credo videri tibi aliud
esse tornatū aliqd ligneū ul argētēū
ul cui9cūqȝ materie aliud āt ipē mo-
tus artificialis cū ipa tornat' a. As-
sencior multū differre m. Nūqd nam
ergo ipē mot9 ꝓpter se appetit' et non
ꝓpter id qd' vult ēē tornatū a. Manifestū
ē m. Quid si mēbra nō ob aliud mo-
ueret nisi ut pulchre ac decore moue-
retur cū facē aliud nisi saltare dicē-
m9 a. Ita videt' m. Quādo ergo cēses
aliquā rem p̄stare et q̄i dn̄ari, cū ꝓpt
se ipām an cū ꝓpter aliud appetitur
a. Quis negat cū ꝓpter se ipām m. Re-
pete nūc illud supius qd' de modulacōe
diximus Nā cū ita eā posueram9 q̄si
quādā mouēdi ēē periciā et vide ubi
magis sedē habē debeat hoc nomen
ī eo motu qui uelut liber est id ē ꝓpt
se ipē appetit' et ꝓpter se ipē delectat.
an ī eo qui seruit quodāmō. Nā qua-
si seruiūt oīa q̄ non sibi sūt sed aliqd +ad
aliud referūt'. a. In eo scilicet qui ꝓpt
se appetit' m. Ergo sciētiā modulandi
iā ꝓbabile ē esse sciēciā bene mouē-
iij. di Ita ut mot9 p se ipē appetat' atqȝ
ob hoc p se ipē delectat a. Pbabile sa-
ne m. Cur ergo additū ē bene. cū iam
ipā modulacō nisi bene moueat' ēē
nō possit a. Nescio. et quēadmodum
michi ereptū sit ignoro. Nā hoc req̄-
rendū aīo heserat m. Poterat oīno
nulla de hoc u̇bo cōtrouersia fieri ut
iā musicā sublato eo q̄ positū ē bene
tm̄ sciēciā modulandi diffinirem9
a. Quis enī ferat si enodare totū ita
velis — Musica ē sciā bene mouēdi. m.

Sed q̄a bene moueri iā dici pt̄ q̄dq̄d
nūositatis tēporū atqȝ ītervallorū
dimēsioibus mouet' iā ei delectat.
Et ob hoc modulacō nō īcongrue iā
vocat'. Fieri autē pt̄ ut ista nūositas
atqȝ dimēsio delectet qn̄ nō op9 ē. Ut
si quis suauissiē canēs et pulchre sal-
tās uelit eo ipō lasciuire cū res seueri-
tatē desiderat: nō bene utiqȝ modula-
cōe vtit' id ē ea motiōe que iā bona ex
eo q̄a nūosa ē dici pt̄ male ille id ē ī-
cōgruent' utit'. Vn̄ aliud ē modulaī.
aliud bene modulari. Nā modulacio
ad quēuis cantatorē tm̄ qui nō errat
ī illis dimēsioibȝ vocū ac sonorum: bo-
na vero modulacō ad hanc liberalem
disciplinā id ē ad musicā ꝑtinē arbi-
tranda ē. Cui si nec illa tibi bona mo-
tio videt' ex eo q̄a īepta ē q̃uis artifi-
ciose nūosam esse fateam'. teneam9 il-
lud nouissimū qd' ubiqȝ seruandū est
Nō certamē uerbi, re satis elucēte nos
torqat. Nichilqȝ curem9 utrū musica
modulādi an bene modulādi sciēcia
describat' a. Amo quidē ricas u̇borū
p̄terire atqȝ cōtēpnere. Nō michi tm̄
displicet illa distinctio m. Restat ut   Ca^m. iiij.
q̄ram9 cur sit ī diffinicōe sciā a. Ita fi-
at. Nā hoc flagitare ordinē memini m.
Responde igit' utrū tibi uideat' bene
modulari vocē luscinia verna parte
ānī. Nā et nūosus ē et suauissim9 ille
cātus et nisi fallor tēpori cōgruit a.
+ Nūqd nā liberalis hui9 disciplinē
peritā ē: a. Nō m. Vides igit' nomen
sciē diffinicōi ꝑnecessariū a. Video
prorsus m. Dic michi ergo queso te
Nōne tibi tales oēs videntur q̄lis ista
luscinia ē qui sensu quodā ducti be-
ne canūt hoc ē nūose id faciūt ac su-
auit' q̃uis īterrogati de ipis nūis ul
de īteruallis acutarū grauiūqȝ vocū

+ Videt' oīno m.

respondere non possint? A. Simillimos eos puto. M. Quid hii qui illos sine ista scientia libenter audiunt, cum videamus elefantos, ursos aliaque nonnulla genera bestiarum ad cantus moveri, avesque ipsas delectari suis vocibus? Non enim nullo extra proposito commodo tam impense id agerent sine quadam libidine. Nonne pecoribus comparandi sunt? A. Censeo, sed pene in omne genus humanum tendit hec contumelia. M. Non est quod putas. Nam magni viri etiam si musicam nesciunt aut congruere plebi volunt, que non multum a pecoribus distent, et cuius ingens est numerus, quod modestissime ac prudentissime faciunt. Sed de hoc disserendi nunc locus non est; aut post magnas curas relaxandi et reparandi animi gratia moderatissime ab hiis aliquid voluptatis assumunt. Quam interdum sic capere modestissimum est. Ab ea vero capi vel interdum turpe atque indecorum est. Sed quid tibi videntur qui tibiis canunt vel cythara atque huiusmodi instrumentis? Nunquid non possunt luscinie comparari? A. Non. M. Quid ergo distant? A. Quod in istis artem quandam esse video, in illa vero solam naturam. M. Verisimile dicis. Sed ars tibi videtur ista dicenda esse, etiam si quadam imitatione id faciunt? A. Cur non? Nam video tantum valere in artibus imitationem, ut ea sublata omnes pene perimantur. Prebent enim se magistri ad imitandum, et hoc ipsum est quod vocant docere. M. Videtur tibi ars ratio esse quedam, et hii qui arte utuntur ratione uti? An aliter putas? A. Videtur. M. Quisquis igitur ratione uti non potest, arte non utitur. A. Et hoc concedo. M. Censesne muta animalia, que etiam irrationabilia dicuntur, uti posse ratione? A. Nullo modo. M. Aut igitur picas et psitacos et corvos rationabilia dicturus es animalia, aut imitationem nomine artis temere vocasti. Videmus enim has aves et multa canere ac sonare humano quodam usu, et non nisi imitando facere, nisi tu aliter credis. A. Quomodo hoc confiteris, et quantum contra me valeat, nondum plane intelligo. M. Quesieram ex te utrum citharistas et tibicines et huiusmodi aliud genus hominum artem dicas habere, etiam si id quod in canendo faciunt imitatione assecuti sunt. Dixisti esse artem, tantumque id valere affirmasti, ut omnes tibi pene artes periclitari viderentur imitatione sublata. Ex quo iam colligi potest omnem qui imitando assequitur aliquid arte uti, etiam si forte non omnis qui arte utitur imitando eam perceperit. At si omnis imitatio ars est, et ars omnis ratio, omnis imitatio ratio. Ratione autem non utitur irrationale animal. Non igitur habet artem. Habet autem imitationem. Non est igitur ars imitatio. A. Ego multas artes imitatione constare dixi, non ipsam imitationem artem vocavi. M. Que igitur artes imitatione constant, non eas censes ratione constare?

Aug. A. Immo utroque puto eas constare. M. Nichil repugno. Sed scientiam in quo ponis, in ratione an imitatione? A. Et hoc in utroque. M. Ergo scientiam illis avibus dabis, quibus imitationem non adimis. A. Non dabo. Ita enim dixi in utroque esse scientiam, ut in sola imitatione esse non possit. M. Quid? In sola ratione videtur tibi esse posse? A. Videtur. M. Aliud igitur putas esse artem, aliud scientiam, siquidem scientia et in sola ratione esse potest. A. Ars autem rationi iungit imitationem. A. Non video esse consequens. Non enim omnes, sed multas artes dixeram simul ratione atque imitatione constare. M. Quid? Scientiam vocabisne etiam illam que hiis duabus simul constat, an ei solam partem rationis attribues? A. Quid enim me prohibet vocare scientiam? M. Cum tu rationi adiungitur imitatio? ... M. Quoniam nunc agimus de citharista et tibiane, id est de musicis rebus, volo michi dicas

Vtrū corpi tribuendū sit id ē obtēpera-
cōi cuidā corporis si qd isti hoīes imita-
cōē faciūt. A. Ego istā et aīo simil et
corpi tribuendā puto quoniam id ipm uer-
bū satis ꝓprie abs te positū est qd ob-
tēperacōi corporis appellasti. Nō eī obtē-
perare nisi aīo pt. M. Video te cautis-
sime imitacōnē nō soli corpi voluis-
se cōcedē. Sed nūqd sciam negabis ad
solū aīm ptinere. A. Quis hoc nega-
uerit. M. Nullo mō igitur sciam ī sonis
corū et tibiaꝝ simil et racōi et imi-
tacōi tribuē sineris. Illa eī imitacio
nō ē ut cōfessus es sine corpe. sciam
vero solius aīi ēē dixisti. A. Ex hijs quidē
que tibi cōcessi fateor hoc esse ꝯfectū.
Sed qd ad rem. Habebit eī et tibicen
sciam ī aīo. Neqꝫ eī cū ei accidit imita-
cio quā sine corpe dedi ēē nō posse adi-
met illud qd aīo aplectitur. M. Nō adi-
met quidē. Nō ego affirmo eos a quibz
organa ista tractātur oēs carē sciā sed nō
oēs habē. Istā eī ad hoc voluimus questio-
nē ut itelligamus si possumus quam recte
sit sciā ī illa diffinicōe musice posita.
quod si oēs tibicines et fidicines et id ge-
nus alij quilibet habēt. Nichil ista dis-
ciplina puto esse vilius nichil abiectius.
Sꝫ attende quam diligētissime ut id qd diu
iam molimur appareat. Certe enī iam
michi dedisti ī solo aīo habitare sciā.
A. Quid ni dederī. M. Quid sensū auri-
ū aīmo ne an corpi an vtriqꝫ cōcedis.
A. Vtriqꝫ. M. Quid meōriā. A. Aīmo
puto ēē tribuendā. Nō eī si per sensus
ꝑcipimus aliqd qd meōrie cōmendamus
ideo ī corpe meōria ēē putanda ē. M.
Magna fortasse ista questio ē. Neqꝫ
huic optuna sermonī sꝫ quod ꝓposita sat
est puto te negare nō posse bestias
habē meōriā. Nā et nidos post ānū
reuisunt hyrūdines. Et de capellis ve-

rissime dictū est. Atqꝫ ipe meōres redeūt
ī tecta Et canes cruenti dnm iā ī suis
hoībus oblitū recognouisse ꝑdicatur
Et īnumabilia si velim⁹ aīaduertē pos-
sumus. quibz id qd dico maīfestū ē. A.
Nec ego istud nego. et qd te adiuuet ve-
hement expecto. M. Quid putas nisi
quod sciam qui soli aīo tribuit cēcꝫ oībz aīan-
irrōnabilibz ademit Neqꝫ ī sensu eā tibz
neqꝫ ī meōria. Nā illud ē sine nō corpe
Et utrūqꝫ etiā et ī bestia ē. Sꝫ ī solo ītel-
lectu collocabit. A. Et hoc expecto quid
te adiuuet. M. Nichil aliud nisi oēs qui
sensū sequūtur et qd ī eo delectat meōrie
cōmēdāt atqꝫ secundum id corpus mouētes
vim quādā imitacōis adiūgūt nō eos
habē sciam quamuis perite ac docte multa
facē videant si rem ipsam quā ꝓfitētur
aut exhibēt itellectus puritate ac veri-
tate nō teneāt. At si tales ēē istos thea-
tricos oparios racō demōstrauit nichil
erit ut opinor cur dubites eis negaē
sciam et ob hoc musicā que sciā mo-
dulandi ē neq quam cōcedē. A. Explica hoc.
videamus qualis sit. M. Mobilitatē digi-
torū celeriorē vel pigriorē credo te nō
sciē sed usui dare. A. Cur ita credis. M.
Quia sup⁹ soli aīo sciam tribuebas
Hoc aūt quamquam iperāte aīo tn̄ ēē corporis
vides. A. Sed cū sciēs aīm⁹ hoc iperat
corpori. magis hoc scienti aīo quam serui-
ētibz mēbris tribuendū puto. M. Nō-
ne censes posse fieri ut vn⁹ aliū sciā
ꝓcedat cū ille iperitior multo facilius
et expedici⁹ digitos moueat. A. Censeo.
M. At si motus celer et expeditior di-
gitorū sciē tribuend⁹ eēt tāto ī eo quisqꝫ
excelleret quanto eēt sciencior. A. Concedo. M.
Attende etiā istud Nā opinor nōnūquam
te aīaduertisse fabros vel huiusmodi
opifices ascia siue securi eūdē locū fe-
riendo repetē. et nō alio quam eo quo iten-

dicant animum in actum producere. quod nos temptantes
cum assequi nequimus ab eis sepe irride-
mur. D. Ita est ut dicis. M. Ergo cum id
nos facere non valemus, numquid nam igno-
ramus quid feriri debeat vel quantum debeat
comparari. D. Sepe ignoramus sepe sci-
mus. M. Fac ergo aliquem nosse omnia que
fabri facere debeant et perfecte nosse minus
tamen valere in opere. sed eisdem ipsis qui facil-
lime operantur multa dictare sollercius
quam illi per se iudicare possent. An id usui e-
sse negabis? D. Non nego. M. Non
solum igitur movendi celeritas atque faci-
litas sed etiam motionis modus ipse in mem-
bris usui pocius quam sciencie tribuendus est. Nam si
aliter esset eo quisque manibus melius uteretur
quo esset peritior. Quod licet ad tibias ci-
tharasve referamus ne quod ibi digiti
+ atque articuli faciunt quia usu et sedula
imitatione ac meditatione fieri putemus.
D. Non queo resistere. Nam et medicos au-
dire soleo doctissimos viros sepe in secandis
vel quoquo modo in comprimendis membris in
eo quod manu ac ferro ab imperitioribus
antecedi, quod genus curandi cyrurgiam nomi-
nant. Quo vocabulo satis significatur
operaria quedam in manibus medendi con-
suetudo. Age itaque ad cetera et iam istam
Cap. v. conficere questionem. M. Illud restat ut opinor
ut inveniamus si possumus has ipsas que
nobis perplacent manus [?] ut illi ꝯusus [?]
potentes essent. Non continuo scientiam sed
sensum ac memoriam secutas. Ne forte
michi dicas fieri quidem posse ut sciencia
sine usu sit, et maior plerumque quam est
in eis qui usu excellunt. Sed tamen etiam
illos ad usum tantum non potuisse sine ulla
sciencia pervenire. D. Aggredere. Nam ita de-
beri manifestum est. M. Numquamne huius-
modi histriones audisti studiosius plus
fortasse quam unde velle fieri putas ut
imperita multitudo explodat sepe tibi-

+ difficile nobis est sciencia pocius quam

cinem nugatorios sonos afferentem rur-
susque plaudat bene canenti. Et prorsus
quanto suavius canitur tanto amplius et studio-
sius moveatur. Numquid nam id a vulgo per
artem musicam fieri credendum est? D. Non.
M. Quid igitur? D. Natura id fieri puto
que omnibus dedit sensum audiendi quo ista
iudicantur. M. Recte putas. Sed iam etiam
illud vide utrum et tibicen ipse hoc sensu
preditus sit. Quod si ita est potest eius consequens
iudicium movere digitos cum tibias infla-
verit et quod satis commode pro arbitrio
sonuerit id notare ac mandare memorie
atque repetendo consuefacere digitos eo fer-
ri sine ulla trepidatione et errore sive ipse
ab alio accipiat id quod cantat sive ipse in-
veniat. illa de qua dictum est ducente at-
que approbante natura. Ita cum sensum memo-
ria et articuli memoriam sequuntur usu edo-
miti atque preparati, canit cum vult tanto
melius atque iocundius quanto illis omnibus prestat
que superius racio docuit cum bestiis nos
habere communia appetitum scilicet imitandi sen-
sum atque memoriam. Numquid habes adversus
ista quod dicas? D. Ego vero nichil ha-
beo. Iam audire cupio quomodo sit ista disci-
plina quam profecto a cognitione vilissimorum
sub[t]- animorum video subtilissime vindicatam.
vj. M. Nondum est satis quod factum est. Nec ad eius
explanationem transire nos sinam nisi quem-
admodum constiterit in nos posse hystriones
sine ista sciencia satisfacere voluntati, ita etiam nullo modo esse
eorum [?] plurimum. Ita etiam nullo modo esse
posse histriones musice studiosos
peritosque constiterit. D. Mirum si
effeceris. M. Facile id quidem est sed at-
tenciore te michi opus est. D. Numquam
tamen equidem quod sciam remissior in audi-
endo fui ab usque sermo iste suscipi-
endo fui abusque sermo iste suscepit ex-
ordium: sed me nunc fateor multo
erectiorem reddidisti. M. Gratum habeo
tametsi tibi te commodes magis. Itaque

ponde si placet utrū tibi videat' sci-
quid sit aureus solid9 qui cū equo p̄
tio vendē cupies decē nūmis eū valē
reputauerit? A. Cui hoc videat'? M.
Nūc age. Dic michi qd̄ carius habēdū
sit qd̄ nr̄a ītelligēcia cōtinet: an qd̄
nobis fortuito īperitorū iudicio tribui
tur. A. Nulli dubiū ē longe illud p̄
mū p̄stare ceteris oībus que neqȝ
nr̄a quidē putanda sūt. M. Nū ergo
negas oēm sciām ītelligēcia cōtineri?
A. Quis negat. M. Et musica ibi igit'
ē. A. Video ex ei9 diffinitōe id ēē ꝯsequēs.
M. Quid plaus9 ꝑpli et oīa illa thea-
trica p̄mia. nōne tibi ex eo gn̄e videt'
q͞ī ptāte fortune atqȝ īperitoꝝ iudi-
cio positū est? A. Nichil magis arbi-
troꝛ ēē fortuitū obnoxiūqȝ casibȝ et
plebee dn̄acōi nutibȝ qȝ subiectū q̄
illa sūt oīa. M. Hoccine igit' p̄cio can-
tus suos venderēt hystriones si mu-
sicā scirēt. A. Nō p̄uū quidē hac ꝯclu-
sioē cōmoueoꝛ. sed nō nichil habeo qd̄
cōtradicā. Nā ille venditoꝛ solidi cū
isto cōparād9 nō videt'. Nō ei accepto
plausu. an qualibet sibi largita pecu-
nia sciām. si quā forte habet q̄ ꝑplm̄
delectauit amittit sed onustioꝛ nū-
mo et laude hoīm letioꝛ cū eadem
disciplīa īcolumi atqȝ ītegra domū
descendit. Stult9 aūt eēt si cōmoda illa
ꝯtēpneret que nō adept9 multo esset
ignobilioꝛ atqȝ pauperioꝛ. adeptus
nichil eēt īdoctioꝛ. M. Vide ergo vtrū
uł isto cōficiam9 qd̄ volum9. Nā credo
videri tibi multo ēē p̄stanci9 id ꝑpt' qd̄
aliqd̄ faciam9. q̄ id ip̄m qd̄ faciam9. A.
Manifestū ē. M. Qui ergo cātat uel
cātare discit nō ob aliud nisi ut lau-
det' a ꝑplō uł oīno abs quouis hoīe
nōne iudicat meliorē laudē illā esse
q̄ cantū? A. Negare nō possū. M. Quid

ille qui male de aliqua re iudicat. vi-
det' eā tibi scire? A. Nullo mō. Nisi for-
te quoquo mō corrupt9. M. Ergo qui
vere putat meli9 ēē aliqd̄ qd̄ deteri9
ē nūllo dubitāte sciā ei9 caret. A. Ita ē.
M. Cū igit' michi uł ꝑsuaseris uł os-
tenderis quēlibet hystrionū. nō idō
illā si quā habet facultatē uł assecu-
tū esse uel exhibē ut ꝑplō placeat ꝑpt'
questū aut famā. A. Concedā posse
quēq̄ et musice habē sciām et ēē his-
trionē. Si autē ꝓbabile ē neminē ēē
istoꝝ qui sibi ꝓfessiōis finē ī pecūia
seu glā cōstituat ac ꝑponat. fateoꝛ
nēcē ē aut musicā nescire histriones
aut magis expetendā ēē ab aliis lau-
dem uł queqȝ alia fortuita cōmoda
q̄ a nobismetipsis ītelligenda. Video
me qui supiora cōcesseri etiā istis re-
dē debere. Nō enī michi ullo mō vidē
p̄t de scena īueniri posse talē viru
qui artē suā ꝑpt' seipām nō ꝑpt' ext'-
posita cōmoda diligat cū de gīnasio
vix talis īueniat'. Cūq̄ si q̄s existit
uł extiterit nō eo ꝯtēpnendi sīt mu-
sici. sȝ honorādi aliqn̄ hystriones pos-
sint videri. Quobrē explica iā si pla-
cet tantū istā que iā vilis michi vi-
deri nō p̄t disciplinā. M. Faciā. Immo
tu facies. Nā nichil aliud rogabo te
ac p̄cōtaboꝛ. Tu vō totū hoc et qd̄ qd̄
ē. et qd̄ nūc nescies q̄re videris: respō-
dendo explicabis. M. Itaqȝ iā ex te q̄ro
vtrū q̄sq̄ possit et diu et velociter
currē. A. P̄t. M. Quid tarde ꝛ veloci-
ter? A. Nullo mō. M. Aliud ergo est
diu aliud tarde. A. Aliud oīno. M. Itē
q̄ro qd̄ p̄t ēē diuturnitati cōtrariū
sicuti ē tarditati velocitas. A. Non
michi occurrit vsitatū nomē. Itaqȝ
diuturno nichil video qd̄ opponā ni-
si nō diuturnū. ut ei qd̄ dicit' diu Ca. vij.

contrarium sit non diu quod et velociter
si nollem dicere et pro eo non tarde dicerem
nichil aliud significaverim? M. Verum
dicis Nichil enim deperit cum ita loquimur
veritati Nam et si est hoc nomen quod tibi
non occurrisse dicis aut ignoratur a
me aut in presentia non venit in mentem Quod si
ita sit faciamus ut hec bina contraria
appellemus hoc modo Diu et non diu
tarde et velociter Ac primum de diuturno
et non diuturno disseramus si placet. D.
Ca. viij. Ita fiat M. Manifestum ne tibi est id di-
ci diu fieri quod per longum? Id autem non
diu quod per breve tempus fit. D. Manifes-
tum M. Motus igitur qui fit verbi gratia
duabus horis nonne ad eum qui una
hora fit duplum habet temporis D. Quis
hinc dubitaverit? M. Recipit ergo
id quod diu vel non diu dicimus dimen-
siones huiusmodi et numeros. ut alius mo-
tus ad alium tamquam duo ad unum sint.
id est ut bis tantum habeat alius. item ad
alium tamquam tria ad duo id est ut tantas
tres partes temporis habeat quantas alius
duas atque ita per ceteros numeros licet
currere ut non sint spatia indiffinita
et interminata sed habeat ad se duos mo-
tus aliquem numerum aut eundem ut quantum tem-
poris unus tantum teneat alter. aut non
eundem vel ut unum ad duo. duo ad tria.
tria ad quattuor. aut unum ad tria. du-
o ad sex Et quicquid potest omnino aliquid ad se-
se dimensionis obtinere. D. Planius is-
ta quero. M. Redite ergo ad illas ho-
ras. et quod satis putabam demonstrasse cum de
una hora et duabus dixissem per omnia
considera Certe enim non negabis posse
fieri aliquem motum tempore unius hore.
et alium duarum D. Verum est M. Quid
alium duarum. alium trium non fateris
D. Fateor M. Et alium tribus horis fi-
eri. alium quattuor. rursum alium una
aliud tribus aut duabus alium sex nonne
manifestum est D. Manifestum M. Cur
ergo et illud manifestum sit Nam hoc di-
cebam cum duos motus habere ad se pos-
se aliquem numerum dicerem velut unum ad
duo duo ad tria. tria ad quattuor. u-
num ad tria duo ad sex. si quos alios
recensere volueris His enim cognitis
est promptius persequi cetera sive vij. ad
decem. sive quinque ad octo Et quidquid omnino
est in duobus motibus ita partes dimensionis
ad invicem habentibus. ut possit dici
tot ad tot. sive equales numeri sint. sive
alius maior alius minor. D. Iam intelligo
ix et fieri posse concedo M. Illud etiam
ut opinor intelligis omnem mensuram
et modum inmoderationi et informita-
ti recte anteponi D. Manifestissimum
est M. Duo igitur motus qui ad sese ut
dictum est habent aliquam numerosam di-
mensionem. his qui ea non habent ante-
ponendi sunt. D. Et hoc manifestum est
atque consequens. Illos enim certus quidam
modus atque mensura in numeris est sibi
met copulat qua qui caret non utique
sibi aliqua ratione iunguntur. M. Appellemus
ergo si placet illos qui inter se dimen-
si sunt rationabiles. illos autem qui ea dimen-
sione carent irrationabiles. D. Placet vero.
M. Iam illud attende utrum tibi videatur
maior concordia in motibus rationabilibus
eorum qui equales sunt inter se quam eorum qui
sunt inequales D. Cui hoc non videatur?
M. Porro inequalium nonne alii sunt in
quibus possumus dicere quota parte sua
maior a qua equetur minori qua eum excedit.
alii autem in quibus non idem dici potest sed sicut et
in his numeris duo et quattuor. vel sex et
octo Certus profecto in illis duobus superio-
ribus dimidia parte maiorem minori
coequari In his rursus quos posterius
dixi minorem a maiore quanta parte

maioris excedi. In hiis autem aliis quales
sunt tria et decem vel viii. et xi. videmusne quandam
nonnullam convenienciam, quod partes ad se habent
de quibus dici possit tot ad tot. Sed numquid
talem qualis est in superioribus? Nam neque quo-
ta parte minori maior equatur neque quo-
ta parte minorem maior excedat dici ul-
lo modo potest. Nam neque tria quota pars sit
denarii numeri, neque quattuor quota pars
sit undenarii dixerit quispiam. Cum
autem dico ut consideres quota sit pars li-
quidam dico et sine ullo additamento
sicuti est de media tercia quarta quinta
sexta et deinceps. Non ut trientis et
semiunciae et hoc genus particionum
aliquid addatur. D. Iam intelligo. M. Ergo
ex hiis in equalibus motibus racionabi-
libus quoniam duo genera subiectis etiam
numerorum exemplis proposui quos quibus ante-
ponendos arbitraris. Illos ne in quibus
illa quota pars dici potest an in quibus non
potest. D. Illos michi racio videtur anteponen-
dos iubere in quibus potest dici ut demonstra-
tum est quota parte sui maior aut coequetur
minori aut eum excedat hiis in quibus
idem non evenit. M. Recte. Sed visne
etiam hiis nomina imponamus ut cum eos deinceps
commemorare necesse fuerit expedicius loquamur.
D. Volo sane. M. Appellemus igitur is-
tos quos preponimus connumeratos. Illos autem
quibus nos preponimus dinumeratos propte-
rea quod isti superiores non solum singuli
dinumerantur sed etiam ea parte qua maior
minori equatur vel eum excedit in se-
met invicem connumerantur. Illi autem pos-
teriores singillatim tantummodo ad se
numerantur et numerantur. Ea vero parte qua
vel equatur minori maior vel eum ex-
cedit non se metiuntur. Non enim potest in eis
dici aut quociens habet minorem maior
aut illud quo excedit maior minorem
quociens habeat et minor et maior.

D. Accipio et ista vocabula et quantum va-
leo faciam ut meminerim. M. Age nunc
videamus connumeratorum que possit esse particio.
Namque arbitror esse perspicuam. Unum enim
genus est connumeratorum in quo minor numerus
metitur maiorem id est aliquociens eum habet
maior sicut numeros duo et quattuor esse
diximus. Videmus enim duos a quattuor
bis haberi. Qui ter haberentur si non
quattuor sed sex ad duos poneremus. Quater
autem si viii. quinquies si x. Aliud genus
est in quo ea pars qua excedit maior
minorem ambos metitur id est aliquociens
habent eam et maior et minor quod in illis
numeris iam perspeximus vi. et viii. Nam
pars illa qua exceditur minor, duo sunt
quos vides esse in octonario numero qua-
ter in senario ter. Quare hos quoque motus
de quibus agitur et numeros per quos illustran-
tur quod in motibus dicere volumus note-
mus atque signemus vocabulis. Nam
eorum distinctio iam dudum nisi fallor
apparet. Quo circa si tibi iam videtur
illi ubi multiplicato minore fit ma-
ior vocentur complicati. Illi autem sesquati
veteri iam nomine. Nam sesque appellatur
ubi duo numeri eam racionem ad se affecti sunt
ut tot partes habeat ad minorem ma-
ior quota parte sua eum precedit. Nam
si est iii ad ii tercia parte sui precedit ma-
ior minorem. Si iiii ad iii quarta. Si quin-
que ad iiii quinta atque ita deinceps. Et
eadem racio est, et in sex ad iiii. viii. ad vi.
x ad viii. Deinde hanc racionem et in conse-
quentibus et in maioribus numeris licet ad-
vertere atque explorare. Nominis autem huius
originem non facile dixerim. nisi forte
sesque quasi se absque dictum id est absque se
vel quia si quinque ad quattuor absque quin-
ta parte sua maior hoc est quod minor.
Quibus de rebus quaeso quid tibi videatur.
D. Michi vero et illa racio dimensionum

Ca. x.

atque numerorum videtur verissima et vocabula que abs te imposita sunt congrua michi videntur commemorandis eis rebus quas intellexerimus. Et huius originem nominis quam nunc explicasti non est absurda etiam si forte non ea sit quam secutus est qui hoc nomen instituit. M. Probo et accipio sententiam tuam. Sed videsne omnes istos rationabiles motus id est qui ad sese habent aliquam numerorum dimensionem in infinitum posse per numeros progredi nisi rursus eos certa ratio cohercuerit et ad quendam modum formamque revocaverit. Nam ut primo de ipsis equalibus dicam. unum ad unum. duo ad duo. tria ad tria quatuor ad quatuor. ac deinceps si persequar quis finis erit cum ipsius numeri nullus sit. Namque ista vis numero inest. ut omnis dictus finitus sit. non dictus autem infinitus. Et quod equalibus evenit. hoc etiam in inequalibus evenire potes animadvertere sive complicatis sive sesquatis sive dinumeratis sive

Ut enim unum et duo constituas et in eadem multiplicatione permanere velis dicendo unum ad tria et deinceps non erit finis sive sola dupla. ut unum ad duo. duo ad quatuor. iiij ad octo. octo ad xvj. et deinde. Huic quoque nullus est finis. Ita et tripla sola. et quadrupla sola et quidquid horum complicatione volueris in infinitum progreditur. Ita etiam sesquati. Nam ad duo tria. tria ad quatuor. quatuor ad quinque cum dixerimus vides nichil prohibere ceteram persequi nullo resistente fine. Sive isto modo velis in eodem genere + sive in ceteris nullus finis occurrit. Quid opus est de dinumeratis iam dicere cum ex hiis que dicta sunt quivis intelligere possit. In illis quoque generatim surgentibus nullum esse finem. An tibi non videtur. D. Quid hoc verius dici potest. Sed iam illam rationem que istam infinitatem revocat ad certum modum formamque prescribit quam excedere non oporteat audisse expecto. M. Hanc quoque ut alia temetipsum nosse cognosces cum me interrogante vera responderis. Nam primo abs te quero quoniam de numerosis motibus agimus utrum ipsos debeamus consulere numeros. ut quas nobis leges certas fixasque monstraverint. eas in illis motibus animadvertendas atque observandas esse iudicemus. D. Placet vero. Non enim quo ordinatius fieri posse arbitror. M. Ergo ab ipso si videtur principio numerorum capiamus huius considerationis exordium. Et videamus quantum per vires mentis nostre talia valeamus intueri que nam sit ratio ut cum sit per infinitum sicut dictum est numerus progrediatur articulos quosdam homines in numerando fecerint a quibus ad unum rursus redeat quod est principium numerorum. In numerando enim progredimur usque x. atque deinde ad unum redimus. Ac si denariam complicationem persequi velis ut hoc modo progrediaris x. xx. xxx. xl. l. usque ad c. progressio. Si centenariam. c. cc. ccc. cccc. in mille est articulus a quo redeat. Quid iam opus est ulterius querere. Vides certe qui sint articuli quorum prima regula denario numero prescribitur. Nam ut x. decies habent unum. Ita c. decies habent decem. et mille decies habent centum et ita et quousque libitum est progredi. quod in tre ... in huiusmodi quasi articulis quod denario numero prefinitum est. An aliquid horum non intelligis. D. Manifestissima omnia et verissima. M. Hoc ergo quantum possumus diligenter perscrutemur quenam sit ratio unde ut ab uno usque ad x. progressio inde rursus ad unum reditus fiat. Unum abs te quero. Utrum quod vocamus principium possit omnino nisi alicuius esse principium.

+ perseveras ut ij ad iij. iiij ad vi. vi ad viiij. viij ad xij. x ad xv et deinceps sive in hiis genere

Ca. xi. — xij.

primi. D. Nullo modo potest. M. Item quod dici-
mus finem potest esse nisi alicuius rei finis
esse. D. Etiam id non potest. M. Quid a prin-
cipio ad finem non putas pervenire pos-
se nisi per aliquod medium. D. Non puto.
M. Ergo ut totum aliquid sit principio
et medio et fine constat. D. Ita videtur.
M. Dic itaque nunc principium medium
et finis quo numero tibi contineri vide-
antur. D. Arbitror ternarium numerum
te velle ut respondeam. Tria enim quedam
sunt de quibus queris. M. Recte arbitra-
ris. Quare in ternario numero quandam
esse perfectionem vides. Quia totus est.
Habet enim principium medium finem. D. +
Quid illud? Nonne ab ineunte pueri-
tia didicimus omnem numerum aut parem
esse aut imparem. D. Verum dicis. Recordare
ergo et dic michi quem soleamus di-
cere parem quem imparem numerum. D. Ille
qui potest in duas equales partes dividi
par. qui autem non potest impar vocatur. M.
Rem tenes. Cum igitur ternarius primus
sit totus impar. et principio enim et me-
dio a fine constat ut dictum est. Nonne
oportet etiam parem esse totum atque perfectum
ut in eo etiam principium medium finis-
que inveniatur. D. Oportet sane. M. At
iste quisquis est non potest habere indivisum me-
dium sicut impar. Si enim haberet non posset
in duas equales partes dividi quod esse
proprium paris numeri diximus. Individu-
um autem medium est unum. Dividuum du-
o. Medium autem est in numeris a quo ambo latera
sibi sunt equalia. An aliquid obscure
dictum est minusque assequeris. D. Ymmo
michi hec manifesta sunt. Et dum quero
totum numerum parem quaternarius primus
occurrit. Nam in duobus quomodo possunt tria
illa inveniri per que totus est numerus id est princi-
pium medium et finis. M. Id ipsum omni-
no abs te responsum est quod volebam et

+ Video plane M.

quod ipsa vos cogit fateri. Repete itaque
ab ipso uno tractationem atque considera
videbis profecto ideo unum non habere me-
dium et finem quia tantum principium est vel ideo
esse principium quia medio et fine caret.
D. Manifestum est. M. Quid ergo de du-
obus non possumus in eis intelligere princi-
pium et medium. cum medium esse non pos-
sit nisi ubi finis est. Aut principium et
finem cum ad finem nisi per medium non queat
pervenire. D. Urget ratio confiteri. et
quid de hoc numero respondeam prorsus in-
certus sum. M. Vel vide ne iste unde
iste quoque numerus possit principium esse numero-
rum. Nam si medio caret et fine quod ut
dixisti cogit vos confiteri quod restituit
esse nisi ut sit hoc quoque principium. An du-
bitas duo principia constituere. D. Ve-
hementer dubito. M. Bene faceres si
ex adverso sibi constituerentur duo princi-
pia. Nunc autem hoc alterum principium de
illo sit. hoc vero ab illo. Unum enim et
unum duo sunt. et principia ita sunt ambo
ut omnes numeri quidem ab uno sint. Sed
quia per complicationem atque adiunctionem
quandam fiunt. Ergo autem complicatio-
nis et adiunctionis duali numero vere
tribuitur sit illud principium a quo
omnes numeri. Hoc autem alterum per quod numeri
omnes inveniantur. nisi quidem habes
adversum ista quod disseras. D. Ego
vero nichil. et non admiratione ista non
cogito quamvis ea interrogatus abs
te ipse respondeam. M. Subtilius is-
ta queruntur atque abstrusius in ea disci-
plina que est de numeris. Hic autem nos ad
institutum opus quantum possumus re-
deamus. Quero itaque. Unum duo
iuncta quid faciunt. D. Tria. M. Ergo
hec duo principia numerorum sibimet
copulata totum numerum faciunt atque
perfectum. D. Ita est. M. Quid in numerando

post unam et duo quem numerum ponimus. A.
Eadem tria. M. Idem ergo numerus qui fit ex u-
no et duobus post utrumque in ordine col-
locatur ita ut nullus alius interponi queat.
A. Ita video. M. Atque et illud videas
oportet in nullis reliquis numeris id posse
contingere ut cum duos quoslibet si-
bimet in numerandi ordine copulatos
noveris consequatur eos ille qui ex am-
bobus conficiatur nullo interposito. A. Id
quoque video. Nam duo et tria qui sibi
numeri copulati sunt in summa quinque fa-
ciunt. Non autem quinque continuati sequun-
tur sed quatuor. Rursum iii et iiii septem
tem conficiunt. Inter iiii autem ac vii v atque
vi ordinati sunt. Et quanto progredi vo-
luero tanto plures interponuntur. M.
Magna ergo hec concordia in prioribus
tribus numeris. Unum et duo et tria dici-
mus quibus nichil interponi potest. Unum
et duo ipsa sunt tria. A. Magna prorsus.
M. Quid illud nulla ne consideratione
dignum putas quod ista concordia quanto
est arctior atque coniunctior tanto magis
in unitatem quandam tendit et unum
quoddam de pluribus efficiat. A. Ymo
maxima. Et nescio quo. Et miror et
amo istam quam commendas unitatem.
M. Multum probo. Sed certe quelibet re-
rum copulatio vel connexio tunc maxime
unum quoddam efficit cum et media extre-
mis et mediis extrema consentiunt.
A. Ita esse oportet. M. Attende igitur
ut hoc in ista connexione videamus. Nam
cum unum duo tria dicimus nonne quanto
unum a duobus tanto duo a tribus su-
perantur. A. Verissimum est. M. Dic in-
nunc michi in ista collatione quotiens
+ unum nominaverim. A. Semel. M. Quid
duo. A. Bis. M. Semel ergo et bis
et semel quotiens fit in summa. A. Qua-
ter. M. Recte igitur istos tres quater-
narius numerus sequitur. Ei quippe tribuitur
ista proportione collatio. Quod quantum valeat
eo iam assuesce cognoscere quod illa uni-
tas quam te amare dixisti in rebus or-
dinatis hac una effici potest. Cuius gre-
cum nomen analogia est. Nostri quidem
proportionem vocaverunt. Quo nomine uta-
mur si placet. Non enim libet nisi necessita-
te greca vocabula in latino sermone
usurpaverim. A. Michi vero placet
sed perge quo intenderas. M. Faciam. Nam
quid sit proportio quantumque in rebus iuris ha-
beat et suo loco in hac disciplina dili-
gentius requiremus. Et quanto in eruditione pro-
motior eris tanto eius vim melius na-
turamque cognosces. Sed vides certe
quod in presentia satis est tres illos numeros
quorum mirabar concordiam sibimet
in eadem connexione non per quaternarium
numerum non potuisse conferri. Quamobrem
post illos se ordinari. Sicut illa concor-
dia arctiore cum hiis copuletur quatenus in-
telligis iure impetravit. Ut iam non unum
duo tria tantum sed unum duo tria quatuor
progressio sit amicissime copulata. M. Recte
dicis. A. Omnino assentior. M. Ceterum nichil
ceteris tribuere ne arbitreris nichil ha-
bere proprium quaternarium numerum quo re-
liqui omnes numeri careant quod valeat ad
istam connexionem de qua loquimur
ab uno usque ad quatuor certus numerus sit
et pulcherrimus progrediendi modus.
Convenerat quippe inter nos superius
tunc ex pluribus unum aliquid maxime fi-
eri cum extremis media et mediis
extrema consentiunt. A. Ita est. M. Cum
ergo tollamus unum et duo et tria. Dic
que sit extrema quod medium. Unum et
tria extrema video duo medium. M.
Responde nunc ex uno et tribus quid
conficiatur. A. Quatuor. M. Quod duo
quia unus in medio numerus est non potest nisi

+ Tria quotiens. A. Semel. M.

sibi cōferri. Quobrē dic etiā duobꝫ
qd̄ faciūt. D. Quatuor. M. Ita ergo
mediū extremis. et medio extrēma
cōsentiūt. Quobrē sic excellit ī tribꝫ
qd̄ post vnū et duo collocat᷑. cū ex
vno et duobꝫ cōstent: sic excellit
ī q̄tuor qꝫ p᷒ vnū et duo et tria
nuant᷑ cū cōstent ex vno et tribꝫ
vl̄ bis duobꝫ. q̄ extremorꝫ cū medio
et medij cū extremis ī illa q̄ grece
dicit᷑ analogia ꝓporcōe cōsensio ē.
Q̄ vtrū itellexeris pande. D. Satis
itelligo. M. Tempta ergo ī reliq̄s
nuīs vtrū nō īueniat᷑ qd̄ q̄terna
rij nūi ꝓpriū ēē diximꝰ. D. Faciā
Nā si cōstituamꝰ ij. iij. iiij. Extre
ma collata fiūt vi. Hoc faciet me
diū sibi collatū. Nō tn̄ sex sꝫ q̄nqꝫ
cōsequūt᷑. Rursus tria et q̄tuor et
q̄nqꝫ cōstituta. extrema octo faci
ūt mediū quoqꝫ bis ductū. Ac it̄
q̄nqꝫ et viij nō iā vnū sꝫ duos se
nariū. s. et septenariū nūos īter
positos video. atqꝫ illa vōe q̄ntū pro
grediorꝫ tātū fiūt hec īteruualla
maiora. M. Video te ītellexisse et
omīo scire qd̄ dicimꝰ. Sꝫ iā ne īmo
rem᷑ aīaduertis ēē ab vno vsqꝫ ad q̄
tuor iustissimā fieri ꝓgressionē si
ue ꝓpter īparē ac parē nūm. Cum
p̄mꝰ īpar totꝰ: tria et p̄mꝰ par to
tus q̄tuor. de qua re paulo añ trac
tatū ē. Siue qꝫ vnū et duo principi
a sīt et q̄si semia nūorꝫ equibꝫ ternarꝰ
cōficit᷑ vt iā sīnt tres nūi qui sibi
dū ꝑ analogia ꝓporcōe cōferūtur
q̄ternarꝰ eluxessit et gignit᷑. et
ꝓpterea eis iure cōiūgit᷑ vt vsqꝫ
ad illū fiat ea quā q̄rimꝰ mode
rata ꝓgressio. D. Intelligo bn̄ sa
ne. Sꝫ meministi ne tandē qd̄ ēē ibi
tueramꝰ ī quirē. Iam vt opinor ꝓ-

positū erat si quo mō īuenire possu
mus cū ī illa īfinitate nūorꝫ ēēt
articuli certi enumerātibꝫ cōstituta
qd̄ causē ēēt cur ipse p̄mꝰ articulꝰ
ī denario nūo ēēt qui p̄ oēs ceterōs
valet plurimū. id ē cur ab vno vsqꝫ
ad decē ꝓgressio nuantes. rursꝰ
ad vnū remearet. M. Recordor pla
ne q̄stiōis huiꝰ cā nos tātū ēcuisse
D. Sed qd̄ effecerimꝰ qꝫ ad eā soluēdā
ptineat nō īuenio. siquidē illa oīs
nūa ratiōnacō ad id cōclusa ē vt
nō vsqꝫ ad denariū. sꝫ vt vsqꝫ ad
ad q̄ternariū nūm sit iusta ꝯmo
derata ꝓgressio. M. Tunc igit᷑ nō
vides ex vno et duobꝫ et tribꝫ et
q̄tuor q̄ sūma cōficiat᷑. D. Video iā
video et miror oīa et ortā q̄stionē
solutā ēē cōfiteor vnū eī et duo
et tria et iiij^{or} simul decē st̄. M. Er
go istos q̄tuor p̄mos nūos seriēqꝫ
et conexionē eorꝫ honorabiliꝰ ha
bē qꝫ ceteā ī nūis conueit. Tēpꝰ ē Ca. xiij.
aūt ad solos motꝰ redire tractādos
et discuciēdos qui huic discipline
ꝓprie tribuūt᷑ et ꝓpter q̄s ista de
nūis de alia s. disciplina q̄ntū pro
negocio satis visū ē cōsideraūimꝰ
Itaqꝫ nūc abs te q̄ro q̄m ītelligēdi
grā ī horarꝫ spacio motꝰ cōstitue
bamꝰ q̄s ad se iuice habē aliquā
dimēsionē nūosā co demōstrabat.
Verū si q̄sp̄ mora vniꝰ hore curat
et aliꝰ deī teps duarꝫ possis nō in
specto horologio vl̄ clepsedra vl̄
aliq̄ huiōi tēporꝫ notōe sentire il
los duos motꝰ qd̄ vnꝰ simplex a
liꝰ duplex sit. Vl̄ eciā si id non
possis dicē illa tn̄ cōgruēcia delec
tari atqꝫ aliqua voluptate affici.
D. Nullo mō possū. M. Quid si q̄s
piā nūose plaudat. ita vt vnus

sonus simplum alter duplum temporis
teneat quos ambos pedes vocant. e
osque continuet atque contexat alius
atque ad eundem sonum saltet secundum ea s.
tempora movens membra. Nonne me
aut etiam dicas ipsum modulum tempo(rum)
id est quod simplum ad duplum spacia in
motibus alternat sive in illo plausu
qui auditur sive in illa saltatione que
cernitur aut saltem delecteris eadem
numerositate quam sencias tamen et si non
possis numeros eius dimensionis edicere.
D. Ita vero est ut dicis. Nam et illi qui
hos numeros norunt sentiunt eos in plau
su atque saltatione qui quod sint facile
dicunt. Et qui eos non norunt non possunt
dicere. Non negant tamen ex hiis sese volup
tate aliqua perfrui. M. Cum igitur ad ipsam
huius disciplinae siquidem scientia est bene
modulandi non possit negare omnes
pertinere motus quibus modulati sunt
et eos potissimum qui non referuntur
ad aliud aliquid sed in seipsis finem de
coris delectationisque conservant. Hii tamen
motus ut nunc a me rogatus recte verissime
dixisti. si longo spatio temporis fiant
in quo ipsa dimensione que decora est
horam vel etiam maius tempus obtineat
non possunt congruere nostris sensibus. Quob
rem cum procedens quodammodo de secretis
simis penetralibus musica in nostris
etiam sensibus vel hiis rebus que a nob(is)
sentiuntur vestigia quedam posuerit. Non
ne oportet etiam vestigia prius perse
qui ut commodius ad ipsa si potuerimus
que diximus penetralia sine ullo er
rore ducamur. D. Oportet vero et hoc
iam iamque ut faciamus efflagito. M.
Omittamus ergo illas ultra capaci
tatem sensus nostri porrectas temporum me
tas et de hiis brevibus intervallorum
spatiis que in cantando saltandoque

nos mulcet quantum ratio nos duxerit dis
seramus. Nisi tu forte aliter putas il
la vestigia indagari posse que in nostris
sensibus hiisque rebus quas volumus sen
tire hanc disciplinam posuisse predic
tum est. D. Nullo modo aliter puto.

Explicit liber primus. Incipit liber secundus

Attende igitur dili
genter et nunc de
mum accipe quasi al
terum nostre disputa
tionis exordium. Ac
primum responde
utrum bene didice
ris eam quam gramatica docet sillaba(rum)
brevium longarumque distantiam. An vo
sive ista noris sive ignoras malis
ita queramus quasi omnino rudes harum re(rum)
simus. ut ad omnia nos ratio potius perdu
cat quam inveterata consuetudo aut preiudi
cata cogat auctoritas. D. Ita plane mal
le. Non modo ipsa ratio. sed istarum etiam
sillabarum imperitia quod enim fateri dubi
tem impellit. Age iam scias illud eloque
utrum tu ipse per te numquam animadverteris
in locutione nostra alias sillabas raptim
et minime diu alias autem productius et
diutius enuntiari. D. Negare non possum
non me ad ista etiam surdum fuisse. M. Velim
scias velim totam illam scientiam que gramatica
ca grece latine autem litteratura nominatur
historie custodiam profiteri vel solam
ut subtilior docet ratio vel maxime ut
etiam pinguia corda concedunt. Itaque
verbi gratia cum dixeris cano vel in versu
forte posueris eam ita ut vel tu pro
nuntians producas huius verbi sillabam
primam. vel in versu eo loco ponas ubi

esse producta oportebat reprehendet grammaticus, custos ille videlicet historie, nichil aliud asserens cur hanc corripi oporteat nisi quod hii qui ante nos fuerunt et quorum libri exstant tractanturque a grammaticis ea correpta non producta usi fuerunt. Quare hic quidquid valeat auctoritas valet. At vero musice ratio ad quam dimensio illa vocum rationabilis et numerositas pertinet non curat nisi ut corripiatur vel producatur sillaba que illo vel illo loco est secundum rationem mensurarum suarum. Nam si eo loco ubi duas longas sillabas poni deberet hoc verbum posueris et primam que brevis est pronuntiatione longam feceris: nichil omnino musica succenset. Tempora enim vocum ea pervenere ad aures que illi numero debita fuerunt. Grammaticus autem iubet emendari et illud te verbum ponere cuius prima sillaba producta sit, secundum maiorum ut dictum est auctoritatem quorum scripta custodiunt. ·/·

Quapropter nos quoniam rationes musice persequendas suscepimus etiam si nescis que sillaba corripienda que producenda sit, possumus tamen non impediri hac ignorantia tua satisque habere quod te animadvertisse dixisti alias sillabas productiores alias correptiores. Quare illud nunc quero utrum sonus versuum aliquando te aliqua per aures voluptate permoverit. Prorsus sepissime ita ut numquam fere sine delectatione versum audierim. Si quis ergo in versu quo audito delectaris eo loco quo ratio eiusdem versus non postulat vel producat sillabam vel corripiat, non eodem modo delectari potes. Immo audire hoc sine offensione non possum. Nullo modo igitur dubium est quin te in sono quo te delectari dicis dimensio quedam numerorum delectet. Qua perturbata delectatio illa exhiberi auribus non potest. Manifestum est. Dic michi deinceps quod ad sonum versus attinet quid intersit utrum dicam Arma virumque cano troie qui primus ab oris, an primis ab oris. D. Michi vero utrumque quidem ad illam dimensionem pertinet idem sonare. (al' pertinere) Et hoc in ea pronuntiatione factum est cum eo scilicet vitio quod barbarismum grammatici vocant. Nam primus longa et brevis sillaba. Primis autem ambe producte sunt. Sed ego ultimam earum corripui. Ita nichil fraudis passe sunt aures tue. Quare illud etiam temptandum est utrum me pronuntiante sentias quid sit in sillabis diu et non diu, ut nostra disputatio me interrogante ac te respondente sicut institutimus possit procedere. Itaque eundem versum in quo barbarismum feceram repetam. Et illam sillabam quam ne tue aures offenderentur corripui producam ut grammatica iubet. Tu michi renuntiato utrum illa versus dimensio sensum tuum eadem voluptate afficiat. Sic enim pronuntiem: arma virumque cano troie qui primis ab oris. Nunc vero negare non possum nescio qua soni deformitate me offensum. Non iniuria. Quamquam enim barbarismus factus non sit, id tamen vitium factum est quod et grammatica reprehendat et musica. Grammatica quod id verbum cuius novissima sillaba producenda est eo loco positum est ubi corripienda poni debuit. Musica vero tantummodo quod producta quelibet vox est eo loco quo corripi oportebat, et tempus debitum quod numerosa dimensio postulabat redditum non est. Quo circa si iam satis discernis quid sensus quid auctoritas postulat, sequitur ut videamus cur ille ipse sensus tuus alias delectetur in sonis vel correptis vel productis alias offendat. Inde enim

qd ad diu et nō diu ptiēt quā ptem
nos explicandā suscepisse credo qd me-
mineris Ego vō et illud distreui
et hoc memiñ et ea q sequunt intētis-
Ca. iij. sime expecto. Que putas nisi ut
incipiam sibimet sillabas cōpare et vi-
dē qs nuōs ad se habeat sicut de mo-
tibz Iā īter nos tā lōga supius rōe
disputatū ē Motus ē eī etiā omne qd
sonat et sille utiqz sonāt An qdqā ho-
rū negari pt. Nullomō Cū er-
go sille īter se sille cōferūtur motus
quidā īter se cōferūtur ī quibz possit
nuā quidā tēporis et mensura diu-
turnitatis īquiri. Ita. Nō igit
pt vna silla cōpari. Nā oēm cōpaci-
onē ni tu aliud putas singularitas
fugit. Nō puto aliud. Quid
vna vni aut vna vel due duabz
vel tribz et deīceps ī pluribz q pnt
sibi met cōferri nō negas. Quis
hoc negauerit. Rursus qz hoc vide
qlibet sillam breuē mimeqz diu
pnūciatā. et mox ut eruperit desi-
nētē occupare tñ ī tēpore aliqd spa-
cii et habē quādā morulā suā.
Video necce ē qd dicis. Dic michi
nūc vnde nūm ordiamur. Ab v-
no scilz. Nō absurde ergo hoc ī
tēpore qsi minimū spacij qd breuis sil-
laba attinet vnū tēpus veteres vo-
cauerūt. A breui eī ad lōgā pgre-
dimur. Verū ē. Sequit iā ut illud
qz animaduertas qm ī nūris ab vno us-
qz ad duo ē prima pgressio. Ita in
sillis qz scilz a breui ad lōgā pgre-
dimur longā duplū tēporis habē
debē ac p hoc si spaciū qd breuis
occupat recte vnū tēpus vocatur spa-
ciū itē qd longa occupat recte duo
tēpora noīari. Recte prorsus. Nam
Ca. iiij. id rōnē postulare cōsentio. Age
nūc collacōes videamus. Nā vna breuis
sillā ad vnā breuē sillabā quo quam
rōnē tibi habē videat. Vel huiusmo-
īter se qd vocetur. Memini ei nisi fal-
lor ī superiore simōe nos oībz motibz īnu-
se aliqua nūositate cōueniūt iposuis-
se vocabula. Equales eos memi-
noīatos Tunc ēī ad sese hūc tēporis
Sz ista collacōez sillabaz qua sibi
iā cōferūtur ut habeat ad se aliquos
nūos Nō censes sn vocabulo eē relī-
quēdā. Nō puto Atqz sciab ve-
teres pedē nūcupasse talē collacōes
sonorz. Sz quousqz pedē pgredi racio
sinat diligēter animaduertēdū ē q
obrē iā dic etiā breuis et longa
silla qua sibi rōe cōferat. Opi-
nor ex illo gñe nūoz qs cōplicatos
vocauimus istā collacōem manere.
Si quidē ī ea simplū ad duplū col-
latū eē video. id ē vnū tēpus breuis
sille ad duo tpa longe sille. Quo
si ita ordinet ut pus longa deinde
breuis silla pnūciet. Nō qz mutatio
ē ordo id cōplicatoz nūoz ratio nō
manet. Nā ut ī illo pede simplū ī
et duplū. ita ī isto duplū et simplū
ueitur. Ita ē. Quid ī pede dua-
rū sillaz lōgaz. nōne duo tpa du-
obz tēporibz cōparant. Manifesti
ē Ex qua ergo rōe ducit ista colla-
tio: ex eoz scilz qui eqles appellan-
tur. M Age nūc dic michi ex quo
duabz breuibz orsi ad duas sillabas
lōgas puenimus qt pedū collacōnes
tractauerimus. A. Quatuor Nā p
mo de duabz breuibz dictū ē Scdo
de breui et longa Tercio de longa
et breui Quarto de duabz longis
M. Nō pnt eē plures qz qtuor cū
due sillabe sibimet cōferūtur. Nullo
mō Nā cū sille huc modū acceperit

ut breuis vnū tēpus. longa duo ha
beat cūqȝ sillā oīs aut breuis ā lon
ga sit quo pacto sibi possit due sille
cōparari atqȝ copulari ut pedē faciāt
nisi aut breuis et breuis sit. ā breuis
et longa. ā longa et breuis. ā lōga
et longa. M. Dic etiā qd̓ habeat tpa
binarȝ sillāȝ numꝰ pes. qt̄ ite maxi
mꝰ. D. Duo ille iste q̄tuor. Vides ne
ut pgressio n̄ usqȝ ad q̄tnariū nu
merū fieri nō potuit siue ī pedibȝ
siue ī tēporibȝ. Video plane et
recordor rōnē pgressiōis ī nūis atqȝ
illā vim hic etiā ēesse sencio cū mag
na aū uolūtate. None ergo senses
cū pedes sillis cōstent id ē distīctis
et q̄i articulatis motibȝ q̄ sᵗ ī sonis
sillē āt tēduntᶻ tpibȝ etiā oportere
fieri usqȝ ad q̄tuor sillās pgressio
nē pedis sicut iā factum usqȝ ad q̄ter
nariū numᶻ et tpoȝ pedū et tēpoȝ
ternis. Ita plane ut dicis sencio. et
b. hoc videri pfc̄e rōnē cognosco et de
bitū flagito. Age ergo prius ut
ordo ipē postulat ternariū sillāȝ
pedes qt̄ ēē possint. videamꝰ sicut
binariū q̄tuor ēē cōperimꝰ. Ita
fiat. Meministi ab vna breui sillā
id ē vnꝰ tpis ista nos īchoasse vō
nē et cur ita oporteret satis ītellexis
se. Memini ab illa lege numerandi q̄
ab vno īcipimꝰ qd̓ principiū ē nūoȝ
placuisse nobis nō opꝰtere discedē.
Cū igitᶻ ī pedibȝ binarȝ sillāȝ ille
sit pimꝰ q̄ duabȝ breuibȝ cōstat. Co
gebat eī rō vni tpi prius vnū tēpus
iungi q̄ꝫ duobȝ q̄tadē arbitraris ī
pedibȝ ternaȝ sillāȝ pimū ēē debē.
Quē. Nisi eū qui a tribȝ cōstat bᵉ
uibȝ. Et iste q̄t tēporū ē. Triū sc̄lȝ.
Quō ergo huiꝰ ptes sibi cōferūtur.
nā oēm pedē ppter illā nūoȝ colla

tionē duas habē ptes qui sibimet ali
qua rāciōe cōferantᶻ nāc ł est. Idqȝ
supiꝰ egisse nos memi. Sȝ nūqd̓ pos
sumꝰ hūc triū sillāȝ pedē ī duas e
quales ptes diuidē. Nullo mō. Quō
ergo diuidit. Nichil aliud video n̄
ut pima ps habeat vnā sillām scdā
duas. aut pima duas. Scdā vnā. Dic
etiā hoc de qua regula nūoȝ sit.
De cōplicacoȝ gnē ēē cognosco
Age nūc illud attende. tres sille ī
quibȝ ē vna longa. cetē breues quo
ciens variari possint. et qt̄ pedes fa
cēt et responde si īueneris. Vnū pedē
video ēē qui longa et duabȝ breuibȝ
constet aliud nō ītelligo Idē ne
solus tibi videtᶻ habē ī tribȝ longā
qui eā pimo habet loco Nullo pac
to istud putauerī cū possit etiā due
breues priores ēē longa ultia Co
sidera utrū sit aliqd̓ terciū. l. Est
plane. Nā hec longa ī medio etiā
duarū breuiū collocari pt. Vide etiā
ne sit aliqd̓ q̄rtū. D. Omnino nō potest
M. Potes ne iā respondē triū sillē
habētes ī se vnā longā duas bre
ues quociēs variari possit. id est
qt̄ pedes facē. Possū sane. Nam
terᵗ sᵗ variate et tres fecerūt pedes. M.
Qd̓ isti tres pedes quo sᵗ ordinandi
Iā ne ipē colligis. an ad hoc etiā
minutatī es pducēdꝰ. Displicet
eī tibi ordo ille quo ipam varietatē
cōperi. Nā pimo adiuti vnā lon
gam et duas breues. deinde duas
breues et vnā longā. postrēo bre
uem et longā et breuē. Ita ne vō
tibi nō displiceat qui sic ordinat
ut a pimo ad terciū veniat. a tcio
ad scdm ac nō potiꝰ a primo ad scdm
et deide ad terciū. D. Displicet proꝛsꝰ
M. Sed qd̓ hic tandē tale aduertis

ti rogo. M. Cu io i hac triptita diffe
rētia illū pedē pmū posueris q pmo
loco habet longā. qa sensisti vnitatē
illam longe sillē pncipatū tenē. Si
quidē ipā ibi vna ē et pptea eā debē
ordinē gignē ut ille sit pm⁹ pes u
bi pma ipsa ē. simul eū vidē debuisti
eū ee: scdm. ubi ipā scdā ē. Et eum
tertiū ubi eadē tertia ē. An adhuc
i illa sententia manendū putas? D. P
mo eā sine dubitatē ↄdepno. hūc
eū ee meliorē ordinē ul poti⁹ hūc
ee ordinē qs nō assentiat. M. Nūc er
go dic qua nūoz regula isti qz di
dat pedes eoz qa sibi ptes ↄferāt
D. Primū et postremū equali re
gula didi video. qz et ille i longā
et i duas breues et longū diuidi
pt ut singule ptes habeat bina
tpa et ob hoc sint equales In scdo at
qm mediā habet longā sillam siue
supiori siue posteriori pta tribuat
aut i tria et vnū. a vnū z tria tpa
didit ac p hoc i ei⁹ disiōe ↄplica
toz nūoz ratō ualet. M. Rogo iā
michi dicas p te ipm si potes P⁹
istos qz nobis tractati st qs pedes
ordinādos putes Tractati eī sūt
pmo binaz sillarū qtuor quoz
ordo dict⁹ ē a nūoz ordie ut a
breuibz sillis ordirem. deinde iā
ductiores ternarū sillaz pedes
tractādos suscepim⁹ et qd facile
erat ex supiore roē a tribz breui
bus orsi sum⁹ qd deide subseqbat
ñ ut vna longa cū duabz breui vj.
bus qt formas edēt viderem⁹.
Visū est et tres pedes post illū
pmū ita ut oportebat ordinati
st. Qui deīceps ↄsequāt. nōne p
te ipm iā vidē potes ne oīa mu
nitissīs iterrogatiūlis īferam⁹.

D. Recte dicis. Nā qs nō videat eos
iā sequi i quibz vna breuis sit cetē
longe. cū breui qa vna ē cū supio
re roē pncipat⁹ tribuat. Pm⁹ cir
ↄpsitō i hijs ubi pma ē. scds ubi se
cūda. tci⁹ ubi tcia. q etiā ubi ultīa ē m
Cernis ut opinoz quibz etiā roibz
diuidāt ut sibi eorū ptes ↄferri
queāt. D. Cerno pr̄sus. Nā ille qui
ex vna breui et duabz longis diui
di nō pt nisi ita ut prior pars ha
beat tria tēpora q ↄtinet breuis
et longa. Posterior duo q vnī lō
ge ↄsūt. Hic āt tci⁹. In eo quidē
priori par ē. q vnā parit disio
nē In eo āt dissilis q cū ille i tria
et duo. iste in duo et tria tpa secat.
Nā longa silla q pmā tenet ptem
duobz tpibz tendit. Restat longa
et breuis qd triū tēpoz spaciū ac
nō medi⁹ qui habet breuē sillam
mediā geminā pt ptēcoem pa
quia eadē breuis pori z posteriori
pti tribui pt. Idcō aut i duo z tria
aut i tria et duo diuidit tēpora
Qhobrē sesqltoz nūoz rō tres ī
tos possidet pedes. M. Omes ne iā
triū sillaz pedes ↄsiderauim⁹ an
aliq restat. D. Vnū reliquū video
qa ex tribz longis ↄstat. M. Tu
ta ergo etiā hui⁹ disionē. D. Vna
sillā. et due. a due atqz vna hui⁹
diuisio ē. Tempa. s. ij. et iiij. aut
iiij et duo qre ↄplicatoz nūoz roe
isti⁹ pedis sibi ptes ↄferūt. Nūc
qternariū sillaz pedes ↄsequētes
atqz ordiem videam⁹. et ipe iā dic
quē pmū hoz ee oporteat. addita
quē etiā roe disiōis ei⁹. Talz qtuor bre
uiū qui didit i duas binaz sillā
rū ptes equaliū roe nūoz ij et
ij. tempa possidētes Tenes iā

Itaque perge ipse et prosequere cetera. Nichil enim opus esse iam puto te per singula interrogari cum sit una ratio demendi detrahendi breves sillabas et pro his longas subiciendi donec ad omnes longas veniatur. Et cum demuntur breves longe quidem subduntur quas varietates faciant quot pedes gignant considerandum est ea scilicet sillaba si principatum ordinis retinente que una fuerit inter ceteras vel longa vel brevis. In his enim omnibus iam superius exercitati sumus. Ubi autem secunde breves sunt et secunde longe quod in precedentibus non erat quas censes principatum habere debemus. A. Iam hoc quoque manifestum est de superioribus siquidem magis tenet unitatem brevius sillaba que unum habet tempus quam longa que duo. Et propterea in omni capite atque principio eum pedem constituimus qui ex brevibus constat. M. Nichil igitur impedit quin omnes istos prosequeris pedes audiente ac iudicante me non interrogante. D. Faciam si potuero. Nam primo de quatuor brevibus primi pedis brevis una detrahenda est et pro ea longa ponenda in primo loco propter unitatis dignitatem. Hic autem pes dividitur bis quia in longam et tres breves quia in longam et brevem et duas breves id est aut in duo et tria quia in tria et duo tempora. Secundo autem loco posita longa facit alium pedem qui uno modo recte dividitur in tria scilicet et duo tempora ut pes prior teneat brevem et longam posterior duas breves. Porro tercio loco constituta longa facit eum pedem qui rursus uno modo recte dividitur sed ita ut prior pes habeat duo tempora in duabus brevibus sillabis. Posterior tria in longa et brevi. Quartum pedem facit longa ultima qui modis duobus dividitur scilicet ita ut ille ubi prima est. Nam in duas breves et brevem ac longam vel in tres breves et longam partiri eum licet. In duo scilicet et tria aut in tria et duo tempora. Omnes autem isti pedes quatuor ubi cum tribus brevibus varie longa collocatur: sesquitertiorum numerorum ratione partes suas ad se collocatas habent.

Sequitur ut de quatuor brevibus duabus detractis pro his duas longas subiciamus. Videamus igitur quot formas ac pedes cum breves et longe bine sunt possint edere. Primo igitur video duas breves et duas longas esse ponendas quod a brevibus exordium cepimus. Hic autem pes habet duplicem divisionem quia enim in duo et quatuor quia in quatuor et duo dividitur tempora quia due breves priorem partem teneant et posteriorem due longe quia ut priorem due: brevis et longa. Posteriorem autem longa que reliqua est. Fit alius pes cum due iste breves quas in capite posueramus ita ut ordo ipse postulat in medio fuerint collocate id est huius pedis divisio in tria et tria tempora. Nam priorem partem occupant longa et brevis posteriorem brevis et longa cum autem ponuntur in ultimo. Nam hoc sequitur faciunt pedem gemine divisionis. Cuius autem prior pars habeat duo tempora in una longa. Posterior quatuor in longa et duabus brevibus. Aut prior quatuor in duabus longis. Posterior duo in duabus brevibus. Horum autem trium pedum partes quod ad primum et tercium attinet complicatorum numerorum ratione sibi comparantur. medius equales eas habet. Iam deinceps iste due breves que coniuncte ponebantur disiuncte ponende sunt quarum minima disiunctio est a qua etiam incipiendum ut unam sillabam longam inter se habeant maxime ut duas. sed cum una est inter eas duobus modis fit et duo pedes gignuntur. Prior est autem horum modorum ut in capite brevis sit. Deinde longa

inde brevis et longa que reliqua est. Alter
modus est In medio et in ultimo sint breves
in primo et tertio loco longe Ita erit lon-
ga et brevis. et longa et brevis.
Maxima vero illa disiunctio est. cum due
longe in medio sunt. brevium autem una in
primo. altera in extremo loco Et diducun-
tur tres pedes in quibus breves disiunc-
te ponuntur. in tria et tria tempora. id est
primus horum brevem ac longam. et bre-
vem ac longam. Secundus in longam ac bre-
vem et longam ac brevem Tertius in bre-
vem ac longam. et longam ac brevem
Ita fiunt sex pedes duabus brevibus et
duabus longis sillabis varie inter se quo
aliud prius collocatis. Restat de quatu-
or brevibus detrahantur tres et pro his
tres longe constituantur et una brevis
Et quia una brevis in capite quod tres lon-
ge consequentur. facit alium pedem secundo lo-
co posita. tertium tertio. quartum quarto. quorum
quatuor duo primi in tria et quatuor tempora
diduntur. duo autem posteriores in qua-
tuor et tria. et omnes sesquitertia ratione
numerorum partes sibi collatas habent. Nam
prior pars primi est brevis et longa te-
nens tria tempora. Posterior secunde longe in
quatuor temporibus. Secundi prior pars est longa
et brevis. ergo tria tempora posterior secunde
longe in quatuor Tertius priorem partem habet
in duabus longis quatuor temporibus Poste-
riorem eius partem brevis et longa obtinet
id est tria tempora tenet. Quarto priorem partem
similiter faciunt duo longe temporum qua-
tuor. at posterior in longa et brevi
est tribusque temporibus. Reliquus pes est quater-
narum sillabarum ubi omnes auferuntur breves
ut quatuor longis pes constet Hic in
duas et duas longas secundum equales
numeros id est in quatuor et quatuor. scilicet tempora
dividitur. Habes quod per meipsum explicare
voluisti. Perge iam rogando persequere

vij ceteram faciam. Sed satis ne considerasti pro-
gressionem istam usque ad quaternarium numerum
que in ipsis numeris demonstrata est quantum in
his etiam sedibus valet. M. Ita sane
in his ut in illis hanc progrediendi rationem
probo. A. Quid illud. Nonne ut contex-
tis sillabis pedes facti sunt. Ita etiam contex-
tis pedibus aliquid posse fieri existiman-
dum est quod iam neque sillabe neque pedis nomine
censeatur. D. Omnino existimo M. Quid tandem
id putes. D. Versum arbitror. M. Quid
si perpetuo contexere quispiam pedes aliquos
velit ita eis modum ac finem non impo-
nat nisi quem defectus vocis aut alicuius aliquis
casus interpellans aut temporis intro aut
aliud aliquid transcendi etiam ne versum
abs te nominabitur habebis xx vel xxx
vel c. etiam sive amplius pedes voluerit
vel ac potuerit ille qui eos quolibet
longa perpetuitate contexerit. D. Non est
ita Neque enim aut ibi pedes quoslibet
quibuslibet permixtos animadverto. a per
infinitam longitudinem multos congestos
versus appellabo Sed et genus et numerum
pedum id est qui et quot pedes versum conficiant
aliqua disciplina consequi et ex ea iudicare
potero. utrum versus aures pepulerit
meas. A. Atque hec quecumque est disciplina
versibus regulam et modum non utique ut
libitum est. sed aliqua ratione constituit. Nam
ea aliter siquidem disciplina esse que oportebat
que poterat. Hanc ergo rationem investige-
mus et assequamur vel si placet. Nam si
auctoritate sola contuemur. is erit versus
sus quem versum dici voluit asclepia-
des nescio qui aut archilaus poeta aut ceteri
talibus veteres aut sapho poetria et ceteri
quorum etiam nominibus versuum genera voca-
tur quod primi animadvertentes cecinerunt
Nam et asclepiades versus dicitur et
archelaius et saphicus et alia sexcen-
ta auctorum vocabula greca versibus

diversi generis indiderunt. Ex quo non ab-
surde turpia videri potest. M. Si quis ut vo-
let pedes quot volet et quos volet or-
dinaverit, quia nec arte ipsum hunc or-
dinem ac mensuram pedibus constituerit
recte ac iure conditor novi generis versuum
inauguratorque dicatur. Aut si hec liceat
a interludit homini tum questione querendum
est, quod tantum illi meruerunt si nullam
rationem secuti connexionem pedum quos
eis connectere placuit usu appellari
haberique fecerunt. An tibi aliter videtur?
L. Ita vero est ut dicis et prorsus assentio-
r. Volo potius quod auctore versum esse genera-
viij. tum quam peto iam iamque videamus. Vide-
amus ergo qui pedes sibimet copu-
landi sunt. deinde quid hiis copu-
latis fiat. Non enim versus fit solus.
Postremo de versu tota ratione tractabi-
mus. Sed non censes commode ista nos
posse prosequi nisi pedum nomina teneamus?
M. Quod hoc ordine a nobis digesti sunt
ut possit ipsius sui ordinis nominibus nun-
cupari. Dici enim potest primus. secundus. tertius.
atque hoc modo ceteri. Sed quia non sunt contemp-
nenda vetusta vocabula. nec facile a con-
suetudine recedendum nisi que rationi adver-
satur. utendum nobis est hiis nominibus pedum que
greci instituerunt et pro latinis nunc iam
utuntur placatores que plane ita usur-
pamus ut non queramus origines nominum.
Multum enim habet ista res loquacitatis, utili-
tatis parum. Neque enim eo minus utiliter
in loquendo appellas panem lignum lapi-
dem quod nescis cur hec ita sint appel-
lata. L. Ita prorsus ut dicis sentio.
M. Primus pes vocatur pirrichius. Secundus
iambus. Tertius trocheus. Quartus spon-
deus. Quintus tribrachus. Sextus dactilus.
Septimus amphibrachus. Octavus ana-
pestus. Nonus bachius. Decimus creticus.
Undecimus palimbachius. Duodecimus

molossus. Tercius decimus proceleumaticus.
Quartus decimus peon primus. Quintus deci-
mus peon secundus. ~~Decim~~ Sextus decimus pe-
on tercius. Septimus decimus pean quartus.
Decimus octavus ionicus. ~~xix~~ a minore
xix Coriambus. xx ionicus a maiore
xxi dyiambus. xxii dicoreus. xxiii
antispastus. xxiiii epitritus primus.
xxv epytritus secundus. xxvi epytritus
tercius. xxvii epytritus quartus. xxviii
dispondeus. L. Habeo ista. Nunc disse- Ca. ix.
re qui sibi pedes copulentur. M. Iudi-
cabis hoc facile si equalitatem ac similitu-
dinem inequalitati ac dissimilitudini prestancio-
rem esse iudicaris. L. Neminem esse arbitror
qui non ita iudicet. M. Hec ergo precipue
maxime in contexendis pedibus sequi oportet.
Nec ab ea omnino deviandum nisi cum aliqua
causa iustissima est. L. Assentior. M. Non
igitur dubitabis pirrichios sibimet
pedes contexere. Nec iambos nec troche-
os qui etiam chorii nominantur. nec spon-
deos atque ita ceteros sui generis prorsus
sibimet sine ulla dubitatione copulabis.
Est summa enim equalitas cum eiusdem generis
et nominis pedes sese consequuntur. An tibi non
videtur? L. Nullo modo michi aliter videri
potest. M. Quid illud. nec approbas alios
aliis pedes equalitate servata esse mis-
cendos. quod enim auribus potest esse iocundius
quam cum et varietate mulcetur nec equalita-
te fraudatur? L. Satis probo. M. Non cen-
ses alios equales habendos pedes nisi
qui eiusdem mensure sint? L. Ita existimo.
M. Qui eiusdem mensure esse putandi
nisi qui temporis tantundem occupant? L.
Verum est. M. Quos ergo inveneris pe-
des totidem temporum sine aurium offen-
sione contexes. L. Video esse consequens. M.
Recte quidem sed adhuc non nichil questi- Ca. x.
onis res habet. Nam cum amphibrachus
pes quatuor sit temporum negatur cum quidem

posse misceri uel dactilis uel anapestis
uel spondeis uel proceleumaticis. Nam
hii sunt omnes quatuor temporum pedes et non
solum istis cum negant posse misceri uel
dactilis sed nec ab ipso solo repetito
et sibimet connexo recte et qui legittime
precedere numerum putant quorum opinionem nos
oportet considerare. ne quid habeat rationis
quod consequi et approbare conueniat.
.L. Habeo prorsus audire quid afferant.
Non enim parum me mouet cum duo de xxx
pedes sint quos uero persecuta es hunc solum
excludi a continuatione numerorum cum tantum
spacii teneat in tempore quantum dactilus et a
lii quos pares enumerasti quos connecti
nemo prohibet. M. Atque opus est ut hic dispicere
ualeas et considerare ceteros pedes
quemadmodum sibimet eorum partes conferantur.
Ita enim uidebis huic uni quiddam acci
dere nouum ac singulare ut non frustra
munime adhibendus ad numeros iudica
tus sit. Sed hoc nobis considerantibus
opus est hec duo nomina mandare memo
rie leuationem ac positionem. In plaudendo
enim quia leuatur et ponitur manus. partem
sibi pedis leuatio uendicat. partem
positio. Partes autem pedum dico illas de quibus
superius cum eos ordine persequeremur satis dic
tum est. Quo circa si hoc probas in tempore recen
sere breuiter mensuras partium in omnibus pe
dibus ut quid huic uni de quo agitur pro
prium accidere noueris. L. Video primum
pirrichium tantum habere in leuatione quantum
in positione. Spondeus quoque dactilus anapes
tus. proceleumaticus coriambus. dyiambus.
dicoreus. antispastus. dispondeus: eadem
ratione diduntur. Nam tantundem temporis in hiis
ponit plausus quantum leuat. Video secundum
iambum simplici et dupli habere rationem.
quam rationem terno habere et in coreo et in
tribracho. et in moloso. et in utroque io
nico. Iam huius amphibrachi leuatio et
positio. nam ipsa michi ex ordine occurrit
tum pares ceteros quam. simplici et tri
pli ratione constat. sed non in medio consti
tutas partes alium deinceps cuius sibi partes tam
longo interuallo conferantur. Nam cum eos conside
ro in quibus una breuis est et due longe
id est bachium. creticum et palimbachium.
sesqualterus numeri ratione leuationem ac po
sitionem in hiis fieri video Eadem men
suratione est in hiis quatuor in quibus una longa
et tres breues qui quatuor peanes
ordine nominantur. Reliqui sunt quatuor epitri
similiter et ex ordine nominati. quorum leuatio
nem sesquetertius numerus continet. M. Non
igitur parum iusta tibi causa uidetur esse. Cur
iste pes ad seriem numerosam uocatum non ad
mittatur. quod solus partes tam longe a se
differunt ut una simpla sit. alia tri
pla. Vicinitas enim quedam parium tanto est
approbatione dignior quanto est proximae
equalitati. Itaque in illa regula numerorum
ab uno usque ad quatuor progredimur.
Quo nichil uinuatque est seipso propinquius
Cui re illud in primis obseruandum est in
pedibus unde habent partes adiuncte
deinde copulatio simpli et dupli
Sesqualteram minet in uno et duobus. Sesqualtera
uero copulatio in duobus et tribus appa
ret Iamque sesquetertia tribus et quatuor
Simplum uero et triplum quamquam copulatione
numerorum lege teneatur non tamen in ordine il
lo sibimet coheret Non enim post unum tria
numeramus. sed ab uno ad ternarium nu
merum binario interposito peruenitur. Hoc
est ratio qua excludendus iudicatur amphi
brachus pes ab ea copulatione de qua
querimus quam si abs te probatur certa uidea
mus. L. Probatur sane. Nam manifestissima
xi. atque certissima ratio est. M. Cum ergo placeat
at quoquomodo in sillibis se habeat tam
si eiusdem spacii sit in tempore recte sibi et
sine detrimento equalitatis posse pe

des misceri excepto duntaxat amphibra-
cho. Queri non immerito potest utrum rec-
te misceantur qui quamquam sint equales tempore
non eadem tamen percussione concordant. que leua-
tione ac positione partes pedis sibimet
conferunt. Nam dactilus et anapestus et spon-
deus non solum equalium temporum sunt
sed etiam percutiuntur equaliter. In omnibus enim
tantum leuatio quantum positio sibi vendicat.
Itaque hii sibi miscentur iustius quam quilibet
ionicus ceteris sex temporum pedibus. Uter-
que quippe ionicus ad simplum et duplum
percutitur: duo scilicet tempora quatuor temporibus
conferens. His molosus etiam in hac re con-
gruit, ceteri vero ad tinnitudinem. Nam in his le-
uationi ac positioni terna tempora tribuuntur.
Ergo tamen et si omnes legitime feriantur. Nam
et illi tres simpli et dupli ratione et alii
quatuor equis partibus feriuntur, tamen quia plau-
sum inequalem facit ista permixtio, haut
scio an iure repudietur, nisi quod ha-
bes ad hec. A. Proclivior sum in istam sen-
tentiam. Nam inequalis plausus quo se-
sum non offendat ignoro. si autem offendit,
non utique id potest sine vitio huius permixtionis
attendi. atque scias veteres miscendos iudi-
casse istos pedes. et horum mixtione uersus
compositos condidisse. Sed ne te auctoritate
premere videar, accipe aliquid horum uersuum
et vide utrum offendat auditum. Si enim
non modo non offenderit sed etiam delec-
tauerit, nulla erit ratio huius mixti-
onis improbande. Versus autem hii sunt
quos audituras volo, satis esse arbi-
tror ad iudicandum id quod volo. Qua-
re dic queso utrum nichil tuas aures
permulserit iste numerus. A. Ymo nic-
hil michi videtur currere ac sonare
festiuus. M. Considera igitur pedes
et inuenies prefecto, cum sit quinque uersus du-
os priores solis ionicis currere. Tres
superiores habent dichorium admix-

tum. cum omnes omnino sensum nostrum tota equali-
tate delectet. L. Iam hoc animaduerti hoc
facilius te percunctante. M. Quid ergo du-
bitamus consentire veteribus non eorum
auctoritate sed ipsa ratione iam conuicti qui cen-
sent eos pedes qui eiusdem temporis sunt
sonabiliter posse misceri si habeant
legitimam quamuis diuersam percussionem.
L. Cedo iam prorsus. Nam ille me sonus quoquo
contradicere non sinit. Intende item in istos
uersus. Volo tandem tibi partas labo-
re in chartis, et aptum recreauras animum
permittas. Placet hoc nam sapienter re-
mittere interdum, aciem rebus agendis
decet intentam. Etiam hoc satis est
perserta cum isti uersus sint inconditi quos
necessitate ad tempus fabricatus sum. Re-
ruptum et in his quatuor requiro iudicium
sensus tui. L. Quid aliud et hic pos-
sum dicere quam pulchre illos congruenterque
sonuisse. A. Sentis ne etiam duos su-
periores altero ionico constare qui dicitur
a minore. duos autem posteriores dubium
habere permixtum. L. Et hoc te pronuntiando
insinuante persensi. A. Quid illud Nonne
te mouet quod in illis terentianis uersibus
ionico eo quod a maiore dicitur dicho-
rius in his autem uersibus nostris alteri ionico
qui a minore nominatur diiambus mixtus
est. an nichil interesse arbitraris. L. Pri-
mo interest et videor mihi rationem ipsam vi-
dere. Nam quoniam ionicus a maiore a duabus
incipit longis, cum sibi potius copulan-
dum possit ubi longa prima est id est
dichorium. Diiambus vero quod incipit
a breui congruentius alteri miscetur io-
nico a duabus breuibus incipienti. A. Be-
ne intelligis. Quare hoc quoque tenendum
est. istam etiam congruentiam excepta equali-
tate temporum in pedibus miscendis ali-
quantum valere oportere. Non enim plurimum sed
tamen non nichil valet. Nam pro omni pede

Ca. xij.

Ut consona que sit, in vocalibus aptes.
Pars dimidium vocis opus proferet ea se.
Pars muta soni comprimit ora mouentum
Illis sonus obscurior impeditiorque
Utrumque tamen comprimitur ore semicluso

r m

sex temporũ oẽm pedẽ sex tpm poni
posse ita sensu ĩterrogato iudices
licet: pⁱmũ molosi exemplũ sit nob.
iũuites ionici a mĩore moderat⁹ co
riambi ppries ionici a maiore p
cõcedẽ. Dyiambi benignitas Di
chorij ciuitas q₃ Antispati volent
iusta A. Habeo ista A. Contexe igitᶻ
oĩa atq₃ pmũtia ul poci⁹ me pmũ
tiãte accipe quo vacet liberior sen
sus ad iudicandũ Nã ut cõtinuati
nuũ eq̃litatẽ sine ulla offensiõe au
riũ tibi ĩsinuẽ hᵒ totũ contextũ ter p
nũciabo. qᵒ satis ẽẽ pnũciauerĩ
nõ dubitauerĩ. iũuites modẽat⁹
ppri as concedẽ benignitas ciui
tas q̃ volent iusta. Non forte aliq̇
ĩ hoc pedũ cursu aures tuas eq̃li
tate aut suauitate fraudauit. A.
Nullo mõ M. Delectauit ne aliq̇
A. Cũ q̃ hoc quidẽ cõsequẽs ẽ ĩ hoc
gñe ut delectet oẽ qᵒ nõ offenderit
Nõ possũ aliter me dicẽ affim q̃ vide
tur tibi A. pbas istos oẽs pedes sonũ
tpm rõe sibi posse copulari atq₃ misc
Ca. xiij. teri. L. Pbo. A. Nichil ne formidas
ne q̇s arbitretᶻ tã eq̃liter istos pedes
hoc ordĩe copulatos sonare potuis
se. Si aũt ordinẽ pmutes nõ idẽ posse
Nã nichil quidẽ affert. s₃ expiri nõ
ẽ difficile Istuc ergo facto tu iudica
bit. Nõ aliᵗ ĩuẽies q̃ sensũ tuũ mul
tiformi varietate et vna eq̃litate
mulceri. L. Facia q̃q̃ hoc exemplo
nemo ẽ qui nõ pbideat nṏio id eue
turũ. A. Recte existĩas. s₃ qᵒ ad ppo
situ ptinet admoto plausu ista p
currã. Vt hos q₃ iudicare possis
utrũ aliq̇ an nichil clauditet atq₃
ut simul expiaris aliq̇ de cõmotatõe
illi⁹ ordis q̃a nichil claudicatõis
illaturã ẽẽ pdiximus. Iã nũc ipm
ordinẽ muta. ~~et libitũ ẽ eosdem mon~~
et ut libitũ ẽ eosdẽ pedes collocatos
aliᵗ atq₃ a me collocati st̃ psonandos
michi plaudẽdos q₃ pmitte. L. Pmũ
volo ẽẽ ionicũ a mĩore Scdm ionicũ
a maiore Terciũ coriabũ Quartũ diã
bũ Quĩtũ antispaciũ Sextũ dichoriũ
Septimũ molosũ. A. Intende ergo ĩ
aurẽ ĩ sonũ et ĩ plausũ oculos nõ
ẽĩ audiri s₃ videri op⁹ ẽ. plaudẽte
manũ et aĩadũti A. Aᵗᵗcaritᵉʳ q̃tã quib
mora ĩ leuatõe q̃ta ĩ positõe sit. L.
Tot⁹ istic sũ q̃tũ valeo A. Accipe
igitᶻ collocatione illã cũ plausu tu
am moderatas cõcedẽ ppri as be
nignitas volẽt iusta. ciuitas q₃ iũu
tes Sentio quidẽ ne q̃q̃ plausum
istũ claudicare ⁊ tm̃ leuare q̃tũ po
nẽ s₃ uehemẽter admiror quõ co
ptari potuerit illi pedes quorũ di
sio simpli et dupli rõe cõstat. sicut
st̃ ãbo ionici et moloss⁹. A. Quid h
fieri arbitrari. tũ hĩ ĩ tria leuet
tpa totidẽq₃ ponitᶻ. L. Nichil aliud
hic prsus video q̃ cũ longã sillam
q̃ ĩ ionico a maiore et ĩ moloso scdã
ĩ ionico aũt a maiore tciã ẽ plausũ
ipo didi. ut qm̃ duo hẽt tpa vnũ te
pus inde supiori pti alterũ posteriori
buat atq₃ ita tria tpa leuatõ positõq₃
sortiuntᶻ. L. Nichil hic oĩno aliud di
ci ĩtelligi pt̃ s₃ tur nõ etiã ille am
phibrac⁹ quẽ ab ista nũositateᶻ
penitus abiciebam⁹ hac cõdicõe misc
ceatᶻ spondeo dactilo et anapesto
ut p se ipe nũosũ aliq̇ ĩ musica
cõtinuatõ⁹ efficiat pt̃ ẽĩ sibi rõne
mediã quoq₃ pedis ei⁹ sillã q̃ lõga
ẽ plausu didi ut tũ singula tpa
singulis lateribꝫ dederit nõ iã vnũ
et tria. s₃ bina tpa leuatõ positõq₃
sibi vendicet nisi habes aliq̇ qᵒ re

sistas. L. Nichil sane q habeo qd dicam
nisi hunc etiam ee admittendum. A. Aliqd
ergo plaudamus qternorum temporum pedibus
ordiatum atque contextum quibus iste conmixtus
sit et eodem modo sensum explorem utrum
nichil imparile offendat et ideo attende
in hunc numerum ppter iudicandi facultatem
tem cum plausu tercio repetitum sumas.
optima. facias honesta. L. Iam iam iam.
obsecro pce auribus meis. nam etiam
plausu non admoto ipse per se horum
pedum cursus in illo amphibracho uehe
mentissime claudicat. A. Quid igitur putandum
est esse cause ut in hoc fieri non
possit qd in moloso et in ionicis potu
it. an quoniam illis equalia sunt media et late
ra? In nuo enim pari ubi si sit medium
suis equale lateribus. primus senarius
occurrit. Ergo illi senum temporum pedes
quoniam duo tempora in medio possident et bi
na in lateribus libenter quodammodo illud
numerum recipit in latera quibus amicissima
equalitate coniungitur. Non autem idem
fiat in amphibracho ubi sunt inparia me
dio latera. Si quidem in illis singula in
illo duo tempora sunt. Hic attendit qd in ioni
cis et moloso medio in latera soluto
terna fiunt tempora in quibus rursum media
paria latera inueniuntur qd idem deficit
in amphibracho. L. Ita res est ut dicis
nec inmerito amphibrachus in illa serie
xiiij. offendit auditum. hii uero et iam delec
tant. A. Age nunc tu pte ab ipso exor
diens pirrichio et sedm superdictas uoces
quos pedes quibus misceri oporteat. quantum pt
breuiter explica. L. Nullus pirrichio. Non
enim aliquis inuenitur totidem temporum. Iambo possumus
coniungere sed ppter inequalem plausum uitandum
est. Alter a simplo alter duplo incipit. Er
go tribrachus utrisque accommodari pt
spondeum et dactilum et anapestum et
proceleumaticum amicos inter se atque

primum secundum et tercium palimbachium atque eundem creticum et peanes
copulabiles uideo. Non enim tantum temporibus sed
plausu etiam sibi congruunt. Iam uero ex
clusus amphibrachus nulla potuit ratione
reduci. cum parilitas temporum auxiliari
qd disione plausuque discordante non
potuit. Bachio tercium et peanes primum
et tercium et quartum. Et temporibus et plau
su concordare manifestum est. Ergo cre
tico ex peanibus primo et quarto quoniam a du
abus et a tribus temporibus eorum incipit disio pt.
Ceteri omnes non temporum pedes possunt sine ul
la claudicatione copulari. Iam illorum qui
sex temporibus constant omnium inter se miram quan
dam esse concordiam satis disputatum est.
Nam quidem illi quoque ab aliis in plau
dendo non dissonant. nunc quos aliter dividi
exigit condicio sillabarum. Vides tantam habet cum
medio laterum equalitatem. Porro septenorum
temporum pedes cum sit quatuor qui epitriti nomi
nantur. primum et secundum in medio sibi posse co
pulari. Amborum enim disio incipit a tribus temporibus
ideo nec spacio temporis nec plausu desi
derat. Rursusque libenter sibi coniunguntur. tercius
et quartus quia uterque in diuidendo incipit a
quatuor temporibus quare et miscentur et plauduntur
equaliter. Restat octo temporum pes qui dispondeus
uocatur. cum sicut pirrichio par nullus est.
Habes a me qd poposcisti et facere potui
perge ad reliqua. A. Faciam sed postquam tam longum
sermonem respirem aliquantulum et illorum
uersuum meminerimus. quos michi ex
temporales paulo ante ipsa lassitudo sug
gessit. Volo tandem tibi pceteras labor est
in cantatis et aptum iure paucas aum p
mittas. Placet hoc nam sapienter re
mitte interdum aciem rebus decet intentam. L. Placet sane ac libenter obtempe
ro cede side prius et tunc posito pen
nas

Explicit liber secundus. Incipit tercius

Ertius hic sermo pos
tulat. ut qm̄ de pe
dū amicitia q̄dāq;
cōcordia q̄ satis
dictū ē. Videam9
q̄d ex hijs cōtextis
cōtinuatisq; gig
nit̄. Quare p̄mū ex te q̄uo utrū
possit copulari sibi pedes q̄s copu
lari optet ꝑpetuū quedā nūm cre
are ubi nllus finis certus appareat
uelut cū ~~symphoniacis~~ tabella 7 cy
bala symphoniatis pedibz feriunt̄ certis
q̄dē nūis. et hijs qui sibi cū aurium
uoluptate iūgūtur sz tn̄ tenore p
petuo nisi ita ut si tibias nō audi
as. nllo mō ibi putare possis q̄usq;
ꝑcurrat conexio pedū. et vn̄ rursus
ad caput redeat. Vel si tu uelis cē
tū uł āplius quousq; libitū pirrichi
os uł alios qui īter se amici sūt pe
des cōtinua cōnexiōe decurrē. A.
Iā ītelligo cōtinuari decurrē 7 fi
eri posse cōcedo quadā pedū conexi
onē ī qua cītū ē usq; ad q̄t pedes
ꝑgrediēdū sit atq; inde redeūdū
M. Nō certū ēē dubitas cū cītā fa
ciendoꝝ uersuū disciplinā cē nō
neges et q̄ uersus te semp cū uolup
tate audisse cōfessus sis. A. Manifestū ē et hoc ēē ēius et ab illo gnē
supiore distare. M. Ergo qm̄ optet
distingui etiā uocabulis ea que re
abs te distīcta sūt. scias illud supi9
gen9 copulatiōis rithmū a grecis
hoc āt alteꝝ metrū uocari. latine
āt dici p̄nt illud nūm̄ h̄ mensio
uł mensura. Sz qm̄ hec apud nos
noīa late patent et cauendū est
ne ābigue loq̄mur cōmodi9 utim̄
grecis. Vides tn̄ ut opinor q̄ cū ē
utrūq; nomē hijs rebz sit īpositū

Nā qm̄ illud pedibz certis ꝑuoluit̄. ꝑ
ccaturq; ī eo si pedes dissoni miscea
tur recte appellat9 ē rithm9 id est
nūs sz q̄a ipa ꝑuolucō nō h̄t modū
et nec statutū ē in quoto pede finis
aliq̄s emineat ꝑpter nulla mensu
ram cōtinuacōis. nō debuit metrū
uocari. Hoc metrū āt utrūq; h̄t.
Nā et certis pedibz currit. et certo
t̄minat̄ mō. Itaq; nō solū metrū ꝑp
ter īsignē finē sz etiā rithm9 ē ꝑp
pedū uonabilē cōnexionē. Quocirca
oē metrū rithm9. nō oīs rithm9 e
oē metrū rithm9. nō oīs rithm9 ē
ciā metrū ē. Rithmi āt nomē ī mu
sica usq; adeo late patet ut h̄ tota
ps eius q̄ ad diu et nō diu ꝑtinet rith
mus noīata sit. Sz de noīe cū res ap
pareat nō ēē satagendū et doctis
sapiētibz placuit an aliq̄d contradi
cendū aut dubitādū putas de hijs
q̄ a me dicta sūt. L. Ymo prsus assen
tior A. Nūc ergo metrū illud cōsidea
mus
ij. tior A. Nūc ergo metrū illud cōsidea
me
utrū sicut oīs u̇sus metrū ē. ita oē
bz etiā uers9 sit. L. Considero quidē
sz q̄d respondeā nō īuenio A. Vn̄ id
tibi censes accidisse. An q̄a de voca
bulis q̄stio ē. Nō ē ut de rebz ad dis
ciplinā ꝑtinētibz ita de noībz possi
mus respondē īterrogati. ꝑptea quia
res oīm mētibz cōiter sīt īsite. Noīa
ut cuiq; placet īpoīt quoꝝ uis auct
atq; cōsuetudīe maxīe nitit̄. Vn̄ cō
ēē linguarū diu̇sitas pt. reꝝ āt ī ipa
ueritate cōstitutarū ꝑfcō nō pt. Accipe
igit̄ a me qd̄ ipe nullo pacto respon
dē possis. nō uersū solū metrū ueteres
uocauerunt. Itaq; qd̄ ad te attinet ui
de atq; responde. Nō ē iā de noībz q̄d
agit̄ utrū īter hec duo aliq̄d distet q̄d
quidā nūs pedū ita certo fine claudit̄
ut nichil ad rem ꝑtineat. ubi fiat
quidā articul9 anteq̄ ueniat̄ ad fi

ne. Alius autem non solum certo fine clauditur
sed etiam ante finem certo quodam quasi cuius
particio emineat ut quasi membris sic con-
ficiatur duobus. D. Non intelligo. M. Atten-
de ergo in hec exempla. Ite igitur Ca-
mene fonticule puelle que canitis
sub antris mellifluos sonores. Que
lauitis capillum purpureum in ippo-
crine fronte ubi fusus olim spumea la-
uat almus ora nubis aquosis. pega-
sus in nitentem proximus ethera.
Cernis profecto quinque superiores versiculos
eodem loco partem orationis habere terminatam
id est in choriambo pede cui subiungitur
bachius ut versiculum compleat. Namque hii
videntur choriambo et bachio constat
pedibus. Ceteros ~~veros~~ vero excepto u-
no ora nubis aquosis non eodem loco
habere terminalem partem orationis. D. Cerno
ista quidem sed quo pertineat non video.
M. Eo scilicet ut intelligas hoc metrum
non quasi legitimum locum habere ubi an-
te finem versus finiatur pars orationis. Nam
si ita esset omnes eodem loco hunc haberent
articulum. Quod certe rarissime in hiis inveni-
retur qui non haberet. Nunc vero cum sint
xi. vi. ita sunt quinque non ita. D. Et hoc acci-
pio et adhuc quo vos tentat expecto.
M. Attende ergo etiam in ista pervulga-
tissima. arma virumque cano troye qui
primus ab oris. Et ne longum faciamus
quia carmen notissimum est ab hoc versu
usque ad quem volueris explora sin-
gulos invenies infinitam partem orationis in
quinto semipede id est in duobus pedibus
et semisse. Nam hic versus constat pedi-
bus quaternorum temporum quare iste finis de
quo agitur partis orationis quasi legitimus
in decimo tempore est. D. Manifestum est. M. Iam er-
go intelligis inter illa duo genera que ante
ista exempla proposueram non nichil dis-
tare. Quod aliud scilicet metrum antequam clau-
datur non habet certum et statutum aliquem
articulum sicut in illis undecim versiculis
exploravimus. aliud vero habet sicut
in heroico metro quintus semipes satis
indicat. D. Iam lucet quod dicis. M. Scias
oportet a veteribus doctis quibus mag-
na est auctoritas superius illud genus non esse
versum appellatum sed hunc definitum esse
et vocatum versum qui duobus quasi mem-
bris constaret certa mensura et ratione
coniunctis. Sed tu non multum labores de
nomine quod nisi a me vel ab alio quolibet
tibi indicaretur nullo modo de hoc interro-
gatus respondere posses. Sed quod vero docet
in id precipue et maxime animum intende velut
hoc ipsum quod nunc agimus. Ratio enim docet
inter hec duo genera distare aliquid quibus-
libet vocabulis nuncupentur. Itaque hoc
bene interrogatus posses dicere ipsa veri-
tate confisus. Illud autem nisi auctoritate
secutus non posses. D. Apertissime iam ista
cognovi et contipendas hoc de quo
metam crebro admones iam existimo.
M. Hec ergo tria nomina quibus differen-
di causa necessario usuri sumus memorie
mandes velim metrum. rithmum. ver-
sum. que sic distinguuntur ut omne metrum
etiam rithmus sit. non etiam omnis rithmus
metrum. Item omnis versus etiam metrum sit
non omne metrum etiam versus. Ergo omnis
versus et rithmus et metrum. Nam hoc
ut arbitror esse consequens vides. D.
Video sane. Nam est luce clarius. M. Prius Ca. iij.
igitur si placet de rithmo in quo nullum
metrum est. Deinde de metro ubi versus
non est. Postremo de ipso versu quantum
possumus disseramus. D. Placet vero.
M. Sume ergo tibi ab ipso capite pe-
des pirrichios et eis rithmum contexe.
D. Etiam si id possim facere qui modus
erit. Satis est ut eum tendas. M. Ex-
empli enim gratia id faciamus usque decem

pedes. Nam usque ad hunc pedum numerum non progreditur versus quod suo loco diligentius tractabitur. L. Bene quidem tu non multos pedes michi proposuisti copulandos. sed videris michi non recordari iam te satis discrevisse quid inter grammaticum et musicum interesset. Cum ego tibi respondissem sillabarum longarum et brevium cognitionem me non habere que a grammaticis traditur. Nisi forte permittis ut non verbis sed aliquo pulsu richmum istum exhibeam. Nam iudicium aurium ad temporum momenta moderanda me posse habere non nego. que vero sillaba corripienda vel producenda sit quod in auctoritate situm est omnino nescio. A. Fateor nosse ut dicis grammaticum a musico discrevisse et in hoc te ignorantiam tuam esse confessum. Quare a me accipe hoc exempli genus. Ago celeriter age quod ago tibi quod anima velit. L. Habeo istuc. A. Hoc ergo quotiens libet repetendo efficies richmum huius longitudinem quantum voles quamquam hii .x. pedes ad exemplum sufficiant. Sed illud quero si tibi quispiam dicat non pirrichiis sed proceleumaticis pedibus hunc richmum constare quid respondebis. L. Prorsus ignoro. Nam ubi .x. pirrichii sunt quinque proceleumaticos metior. et eo maior dubitatio est quod de richmo consulimur quo saltem perpetuo fluit. unde etiam ei pirrichii vel .xi. et quilibet impari numero non possunt habere integrum proceleumaticorum numerum. Si igitur esset in tus finis in hoc de quo agitur richmo ibi saltem dicere possumus pirrichio potius quam proceleumatico constare ubi esset integri proceleumatici non invenirentur. Nunc vero infiniti a nobis et ipsum conturbat iudicium. A. Et si quis innati quidem pedes sed pari numero nobis proponit

Ca. iiii.

situm sit .x. atque nec de ipso impari numero pirrichiorum quod tibi visum est liquido dubitandum sit est. Quid si ei .xi. propositis pedibus pirrichius dicatur richmus quamquam habere proceleumaticos et semipedem non in illis possit. cum multos inveniamus usus claudi semipede. L. Iam dixi me nescire quid de hac re dici possit. A. Non illud etiam nescis proceleumatico priorem esse pirrichium. siquidem duobus esse pirrichiis proceleumaticus constat si prior est unum quam duo et duo quam quatuor. L. Verissimum est. A. Cum ergo in hac ambiguitate videamus et possit in richmo et pirrichius metiri et proceleumaticus cui principatum daturi sumus priori ex quo iste constat an posteriori ex quo ille non constat. L. Nec dubitat priori esse dandum. A. Quid ergo dubitas de hac re consulentibus respondere pirrichium potius quam proceleumaticum istum richmum esse nuncupandum. L. Iam omnino non dubito. pudet tamen manifestam rationem non me
.iiii. cito animadvertere. A. Vides nempe illud etiam ista ratione cogi ut quidam pedes sit qui richmum continuare non possit. Nam quem proceleumatico invenire potest hunc tollit pirrichius principatum hoc de diiambo et de dichorio et de dispondeo inventum puto nisi tibi aliud videtur. L. Quid michi aliud videri potest etiam probata illa ratione hoc sequitur quod improbare non possim. A. Vide etiam ista et comparata ac iudica. Nam videtur tali certum cuiquam plausu potius debere discerni quo pede curratur ut si pirrichio velis currere unum tempus sit tibi levandum unum ponendum sit. Si pes proceleumaticus duo et duo. ita et pes apparebit. et nullus pedum erit a richmi continuatione seclusus. L. Huic faveo magis sententie quam nullum pedum ab hac continuatione esse immunem sinit. A. Recte

facias Ex quo magis hec approbes cōsi-
dera de tribracho pede qd respōde possi-
m⁹ si nichilominus quisq3 cōtendat nō
pirrichio a proceleumatico istū richmū
s3 tribracho cuere. L. Video inditū ad
plausū illū ee reuocandū. ut si vnū
tēpus ē i leuacōe duo i posicōe. id ē
vna et due sille. a cōtra. due i leua-
cōe vna i posicōe tribrach⁹ richm⁹
ee dicat. A. Recte itelligis Quobrē
iā dic michi vtrū sponde⁹ pes pir-
richio richmo possit adiungi. L. Nul-
lo mō. Nō eī cōtinuabit plausus e-
qualis cū leuacō et posicō i pirrichio
singla i spondeo vō bina tpa teneāt
A. Pt g° proceleumatico adiungi. L. Pt.
A. Quid cū ei iterrogati adiungit u-
trū richm⁹ proceleumatic⁹ an spōdai-
cus sit qd respondebim⁹. L. Quid
censes nisi spondeo datū ee pricipa-
tū. Cū eī plausu ista cōtrouersia non
diiudicet. nā i utroq3 bina leuam⁹
ac ponim⁹ tpa q aliud restat n ut
ille regnet qui i ipo pedū ordie prior
ē. A. Rōnē te secutū ee satis approbo
Et vides ut arbitror qd seqt. L. Qd
tandē. A. Quid putas n tā proceleu-
matico q pirrichio richmo nllū
aliū pedē misceri. q q̄sqs miscebit
totidē tēporū. Nō eī alit pt Richmi
nomē transferat nāte ē. Oēs eī po-
res illi sīt qui totidē tpibz cōstāt Et
qm hiis q priores iuēti fuerūt cogit
nos racō quā vidisti pricipatū dare
id ē ex eo richmū nūcupare. nō erit
iā proceleumatico richm⁹ aliq alio
q̄tuor tpm mixt⁹ sed spondeat⁹ aut
dactilic⁹ a anapestic⁹ Amphibrachū
eī ab istorum copulacōe nimorum recte re-
motū ee cōuenit. L. Ita ee fateor. A.
Nūc ergo ex ordie cōsidera iābicū
metrū. qm pirrichiū et proceleuma-

ticū q duplicato pirrichio gignit sa-
tis discussim⁹. Quare dicas velim
huic quē censes ad miscendū pedē
ut iābicus richm⁹ nomē suū obti-
neat. L. Quē n tribrachū qui et te-
poribz et plausu cōgruit et quia
posterior ē regno pellē nō pt Nā
corius ē quidē posterior et totidē
tēporū. s3 nō eodē mō plaudit. A.
Age iā vide richmū trocheatū et
ad eadē de hoc q3 responde. L. Idem
respondeo. Nā pt et huic nō solū
spacio tēporum sed plausu etiā cōti-
nere tribrachus. Cauēdū at iābu-
qs nō videat qui eqlit plaudetur
pricipatū tn mixt⁹ aufferret. Qd
spondeaco richmo quē tādē copula-
bim⁹ pedē. Sane i hoc largissimā
copiā ē Nā et dactilū et anapestū
et proceleumaticū nlla iparilitate
tēporum nlla claudicacōe plausus.
nlla pricipat⁹ adepcōe ipedīete hu-
ic video posse misceri. A. Video etiā
facile posse cetera ordie psequi Qo
circa i mora iterrogacōe mea ul poci⁹
tuā q de oibz iterrogatū responde bre-
uiter diluci deq3 q̄tū potes quō si-
guli q restāt pedes aliis legitime i-
mixtis obtineāt suū nomē i rich-
mo. L. Faciā Neq3 ulli⁹ negocii ē tā-
ta rōnū luce pmissa. Nā tribracho
nllus miscetur. Oēs eī priores sunt
qui ei sīt tpibz pares Nā et ē posterior
et tpe et plausu currit eqliter utri-
usq3 is proceleumatic⁹. eadē s. rōne
copulet iā baccio cretic⁹ et de pea-
nibz prim⁹ scds et q̄rt⁹ misceri pnt
porro ipi cretico oēs q post illū sīt
quinq3 tēporum pedes iure misceant.
s3 nō oēs eadē diuisiōe. Alii naq3
ad duo et q̄tuor. alii ad tria et duo
tpa diduntur. Iste at cretic⁹ utroq3

nisi dixi pertinere quia media brevis cuili-
bet parti tribuitur. Palimbachius autem
quia eius divisio a duobus temporibus incipiens
in tres desinit, congruos et copulabi-
les habet peanes omnes preter secundum. Mo-
lossus de trisillabis restat a quo primo
incipiunt sex temporum pedes qui omnes
eidem coniungi possunt. Partitur propter simpli
et dupli ~~propter~~ rationem. partitur propter illam
quam plausus nobis ostendit parti-
tionem longe sillabe que singula tempora parti
utrique concedit quia in senario numero par
lateribus medium erit. ob quam causam
et molosus et uterque ionicus non solum in
simplum et duplum sed etiam in equas par-
tes per trina tempora feriuntur. Hic efficitur ut
deinceps omnibus sex temporum pedibus omnes
totidem temporum posteriores copulari queant
solusque antispastus qui nullum sibi velit
misceri remaneat. Hos consequuntur qua-
tuor epitriti quorum primus admittit
secundum. secundus nullum. tertius quartum. quartus nullum.
Restat dispondeus rithmum solum etiam
ipse facturus quia nec posteriorem quemquam
invenit nec equalem. Itaque omnium pedum octo
sunt qui nullo mixto rithmum faciunt.
pirrichius. tribrachus. proceleumaticus.
pean quartus. antispastus. epitritus
secundus. et quartus. et dispondeus. Reliqui
eos qui se posteriores copulari sibi
patiuntur ita ut rithmi nomen obtine-
ant. etiam si pauciores in ea serie maneant.
Hoc ut opinor satis a me quod volui-
sti explicatum atque digestum est. Tuum est
iam videre quod restat. M. Primo meum etiam
Ca. v. tuum. ambo enim querimus. Sed quid tandem restare
arbitraris quod ad rithmum attinet. D.
Nonne illud considerandum est utrum aliqua
dimensio pedis quamvis octo tempora non ex-
cedat que dispondeus obtinet. excedat
tamen numerum quatuor sillabarum. M. Quare queso
primo tu. D. Quare me potius quam teipsum

rogas. M. An tibi non videtur. Sed nulla
fraude vel offensione aurium sive quod ad
plausum ac divisionem pedum sive quod ad
spacium temporis pertinet pro una longa silla-
ba duas posse poni breves. D. Quis hoc
negaverit. M. Hic ergo est quod pro iambo
vel choreo tribrachum ponimus. et pro spon-
deo dactilum vel anapestum vel proceleuma-
ticum. vel pro secunda eius vel pro prima duas
breves ponimus vel quatuor pro utraque. D.
Assentior. M. Fac igitur hoc idem in ionico
quolibet vel alio contra primam quadrisillabo
sex temporum pede. et pro una eius quamlibet
longam duas breves constitue. Nonne quid
mensure deperit aut plausu resistit.
D. Nichil omnino. M. Considera ergo quot
sillabe fiunt. D. Quinque fieri video. Vides
certe posse quatuor sillabarum numerum excedi.
D. Video sane. M. Quid si pro duabus
que ibi sunt longe quatuor breves posueris.
Nonne in uno pede sex sillabas necesse est
metiri. D. Ita est. M. Quid si cuius-
libet epitriti omnes longas solvas in bre-
ves. Num etiam de septem sillabis dubitandum
est. D. Nullo modo. Quid si ipse dispondeus.
Nonne octo efficit cum pro omnibus longis
binas breves locamus. L. Verissimum
est. D. Que igitur ratio est qua cogimur et
tam multarum sillabarum metiri pedes. et pe-
dem qui adhibetur ad numeros non excede-
re quatuor sillabas ante tractantes omnibus
confitemur. Nonne tibi videtur inter se ista
pugnare. L. Immo maxime et quomodo ista
pectari possit ignoro. D. Etiam hoc fa-
cile est. si te ipsum rursum interroges utrum
rationabiliter inter nos paulo ante consti-
terit. Ideo pirrichium et proceleumati-
cum plausu debere dividi atque dis-
terni ne sit ullus pes legitime divisio-
nis qui rithmum non faciat id est ut ex
eo rithmus nominetur. L. Hoc vero memini
et non invenio cur michi placuisse.

pertineat. Sed quorsum ista? M. Quia scilicet omnes pedes quaternarium syllabarum excepto amphibracho rithmum faciunt, id est principatum in rithmo tenent, eiusque usu et nomine efficiunt. Illi qui plures quam quattuor syllabas habent, multi quidem pro his poni possunt, sed ipsi per se rithmum facere ac rithmi nomen obtinere non possunt. Et ideo nec pedes quidem istos appellandos putaverint. Quapropter impugnatio illa quae nos movebat iam ut opinor composita est et sopita. Quia quidem licet et plures syllabas quam quattuor pro aliquo pede ponere et pedem tamen non appellare nisi eum quo rithmus efficiatur. Oportebat enim pedi constitui aliquem modum progressionis in syllabis. Is autem modus constitui optimus potuit qui de ipsa numerorum ratione translatus in quaternario consistit. Itaque longarum syllabarum quattuor pes poni potuit. Cum autem quattuor longis breves octo constituimus, quia tantum spatii habent, ipsae pro altero poni possunt. M. Num vero legitimam progressionem, id est quaternarium numerum excedunt, per se ipsae poni ac rithmum gignere non sensu aurium, sed disciplinae lege prohibentur, nisi contradicere aliquid paras. Porro sane etiam faciam. Nam quod impediebam usque ad octonarium numerum syllabarum progredi pedem, cum eundem ad rithmum numerum admitti posse videamus, neque enim me movet quod pro aliquo dicas admitti; hoc me magis admonet quaerere vel potius conqueri, quod non etiam nomine admittitur qui pro alio potest. M. Non mirum est quod hic falleris, sed facilis explicatio veri est. Nam omittam tanta quae pro quaternario numero iam ante disputata sunt, cur usque ad illum fieri debeat progressio syllabarum. Fac me iam sensisse tibi et consensisse in octo syllabas pedis debere longitudinem corrigi. Non resistere poteris esse iam posse octo syllabarum pedem. Certe enim ad quem numerum syllabarum pervenit pes non solum ad eum

pervenit qui brevibus sed etiam qui longis constat. Quo fit ut adhibita rursus ea lege quam abrogavi non potest duas breves pro una longa poni licet ad xvi syllabas pretendamus. Ubi si rursus pedis incrementum statuere volueris in xxx duas breves [illegible]. Huc quoque ratio tua pedem te compellit adducere. Et rursus lex illa duplum numerum brevium pro longis locare atque ita nullus constituitur modus. D. Iam cedo rationi quae usque ad quaternarium numerum syllabarum promovemus pedem. Pro his autem legitimis pedibus poni oportere pedes plurium syllabarum, dum breves duarum longarum locum occupant, non recuso. M. Facile est ergo te etiam illud videre atque concedere alios pedes esse pro his senos quibus rithmus est principatus, alios qui cum his collocantur. Nam ubi pro longis singulis geminantur breves pro eo qui rithmum obtinet alios collocamus, ut pro iambo vel trocheo tribrachum, aut pro spondeo dactilum aut anapestum aut proceleumaticum. Ubi vero non idem fit, rithmus non pro eo sed cum eo ponitur, quisquis miscetur inferior, ut cum dactilo anapestus, cum ionico vero utrolibet dyiambus vel dichoreus, et similiter suo iure cum ceteris. An parum tibi dilucidum vel falsum videtur? D. Iam intelligo. M. Responde ergo utrum illi qui pro aliis ponuntur possunt etiam ipsi per se facere rithmum. D. Possunt. M. Omnes? D. Omnes. M. Ergo et quinque syllabarum pes potest suo nomine rithmum facere quia pro bachio et cretico vel quolibet peane poni potest. D. Non potest quidem, sed iam istum non vocamus pedem, si progressionis illius usque ad quaternarium numerum satis meminimus. Ergo quidem non omnes posse respondi. M. Laudo etiam in nomine retinendo diligentiam et vigilantiam tuam. Sed scias multis etiam

Ca. vi.

+

esse visum senarium syllabarum pedes nunc usque protendere. Sed amplius quod satis nec placuit, et illi quibus hoc placuit negaverunt ad rhythmum aut ad metrum per se gignendum tam longos pedes adhiberi oportere. Itaque ne nomina quidem his indiderunt. Quo etiam verissimus est ille progressionis modus qui usque ad quatuor syllabas procedit. Nam quidem hi qui omnes pedes quibus divisis duo fieri non possunt coniunctis pedem facere potuerunt, et ita in sextam syllabam usque progressi sunt, nomen tamen pedis in eos qui quartam excesserunt transferre ausi sunt. Ad principatum vero qui est in rhythmis et metris nullo modo eos aspirare senserunt. Sed pro longis breves duplicantur etiam ad septimam atque octavam ut iam ostendit ratio syllabam procedit, ad quem numerum nemo tetendit pedem. Sed quoniam video constare inter nos quemlibet pluribus quam quatuor syllabarum, cum pro longa duas breves ponimus, non tamen his legitimis pedibus sed pro his posse poni, neque per seipsos rhythmum creare, ne in infinitum eat quod ratione finiendum est, satisque iam de rhythmo inter nos existimo disputatum est. Transeamus ad metra si placet. D. Placet vero. M.

Ca. vij.

Hic igitur metrum ne arbitreris pedibus fieri an pedes metro? D. Non intelligo. M. Pedes ne coniuncti metrum creant, an metris coniunctis pedes creantur? D. Scio iam quid dicas, et coniunctis pedibus metrum fieri puto. M. Cur tandem id putas? D. Quia inter rhythmum et metrum hoc interesse dixisti, quod in rhythmo contextio pedum nullum certum habet finem, in metro vero habet. Ita ista pedum contextio et rhythmi esse intelligitur, sed ibi infinita, hic finita constat. M. Ergo unus pes metrum non est. D. Non utique. M. Quid itaque unus et semipes? D. Nec hoc quidem. M.

Quare? D. An quia metrum pedibus constat, nec utique possunt dici pedes ubi nusquam duo sunt. D. Ita est. M. Inspiciamus igitur metra illa quae a me paulo ante commemorata sunt, et videamus quibus pedibus constent. Non enim certi huius generis animadvertendo videre esse adhuc decet. Ea sunt. Ite igitur camene fonticule puelle, Que ~~ante~~ canitis sub antris mellifluos sonores. Satis hoc esse quod intendimus ad id puto. M. Tu iam metire ista et quos habeat pedes renuntia. D. Omnino non possum. Eos enim meminisse puto qui sibi legitime copulari queunt, nec valeo me hinc expedire. Si enim primum coriambum fecero, sequitur iambus qui temporibus par est, sed non similiter plauditur. Si dactylum, non sequitur alius qui ei salva temporibus coequetur. Si coriambum vel dicoreum, restat nec eadem difficultas est. Non enim restat nec [?] temporibus cum eo nec plausu conveniat. Aut hoc metrum non est, aut falsum non est quod inter nos de copulatione pedum disputatum est. Nam quid aliud dicam non invenio. M. Metrum quidem esse, et eo quod plus est quam pes est, certum finem habet et ipsarum aurium iudicio convincitur. Non enim tam suavis sonaret qualitate, aut tam continuo motu clauderetur, si non inesset illa numerositas quae perfecto esse [?]. Falsa vero non in hac parte musice non possunt esse que inter nos constiterunt. Miror quod esse certum [?] existimes. Non enim aut numerus quicquam est certius quam illa aut pedum commemoratio ut ipsa numerositas [?] ordinatur. Nam ex ipsa numerositate est quod ratione que nullo modo fallit expressum est quod in eis ad mulcendas aures et ad obtinendum in rhythmo principatum valet, perspeximus. Sed vide potius, cum sepe repeto Que canitis sub antris, demulceo [?] teque ista numerositate sensum tuum. Quid distat inter hoc et si addere ad finem huius brevem aliquam syllabam. Et item istud eodem modo repetere Que canitis

sub antris ue. L. Utrumqȝ michi iocunde
illabitur auribȝ. hoc tn̄ posterius cui sil
labā addidisti breuē plus tenē spacij
ac temporis. siquidem longius sonū ē cogor
fateri. A. Quid cū illud supius q̄ canu
tis sub antris. Ita repeto ut post finem
nichil sileam. eadē ne ad te iocunditas
puenit. Imo nescio qd claudū me of
fendit ni forte illā ultimā plus q̄ cete
ras longas pduxeris. A. Ergo sine
id ipsū āplius qd pducitur sine qd siletur
viij. tēses ne ī tpe habē aliquid spacij. L. Oīs
aliē pt. A. Recte censes. Sed dic michi
q̄ntū spaciū putes ēē. L. Metiri hoc om
no difficile est. A. Verū dicis. Sȝ nōne
tibi videtur breuis sillā id metiri q̄ q̄
cū addim⁹ neqȝ longe ultrā ultra soli
tā pductionē. Neqȝ illū silenciū in
metri repeticōe sensus desideravit. L.
Omnio assencior. Nā et te illud supius
pnunciāte atqȝ repetēte. hoc posterius
ego apud me ipse repetebā pariter tecū
ita sensi idē spaciū tpis ab ob⁹ occurrē
cū silencio tuo breuissime ultimā conuei
ret. A. Teneas igitur oportet hec silencioȝ
spacia certa ī metris ēē. Quare cū
inueneris aliquid deesse pedi legitimo
considerare te oportet utrū ī mēso atqȝ
anunciato silencio cōpenseturr. L. Teneo iam
ista pseqre cetera. A. Video iā nos q̄rē
debere ip̄ius silencij modū. Itaqȝ ī hoc metro
ubi post coriābū bachiū cōferim⁹ qz
vnū tēpus deest ut sex tēpoȝ esset
si coriamb⁹ facillime id aures senserīt.
Et ī repeticōe tāti spacij silenciū iter
ponē coegerūt q̄ntū sillā occuparet
breuis. Et si p⁹ coriābū locetur spōde⁹
duo nobis tpa silencio pagenda sūt.
ad caput redeūtibȝ uelud hoc ē. q̄ canu
tis ad fontē. Nā te sentire iā credo si
lenciū ēē ut cū redim⁹ ad caput plau
sus nō clauderet. Sȝ ut expiri queas

q̄nta silencij huius mensura sit adde vnā
sillabā longā ut fiat. q̄ canutis fontē
vos. atqȝ hoc cū plausu repete. Videbis
tātū occupare tpis plausū q̄ntū ī su
piore occupabat. cū ibi due longe
post coriābū hic tres sit locate. Unde
apparet duū ibi tēporū īterponi si
lenciū. ac si p⁹ coriābū iābus locetur
sicut hoc ē. q̄ canutis locos. tria tpa
silere cogimur. Qd ut exploretur addu
tur sive p alterū iābū sive p coriū si
ue p tribrachū ut sit aut q̄ canitis
lotos bonos ā q̄ canitis
locos mōte. ā q̄ canitis locos nemore.
His eī additis cū sine silencio iocunda
et equabilis repeticō mouet et plau
su adhibito. tātū spacij hec tria sin
gula tenē inueniuntur. q̄ntū illud ī quo
silebam⁹ manifestū fit triū tēporū
ibi ēē silenciū. Post post coriābū vna
sillā longa cōstitutā ut q̄tuor tpa si
leantur. Nā eciā si coriāb⁹ didi pt ut
simplo et duplo leuacō sibi posicio
qȝ cōueniant. huius metri exemplū ē.
q̄ canitis res. Cui si addas ul duas
longas ul longā et duas breues ul
breuē et longam ul q̄tuor breues. ī
plebis sex tēporū pedē. ut nullo deside
rato silencio repetatur. Talia sīt q̄ cani
tis res pulchras. q̄ canitis res ī bo
na. q̄ canitis res bonū ue. q̄ canitis
res teneras. q̄ canitis res mō bene.
q̄bus cognitis atqȝ ōcessis credo iā
tibi satis apparere nec min⁹ vno tpe
sileri posse nec plus q̄tuor tpibȝ sileri
oportē. Nā et ipa ē de q̄ iā multa dixi
sunt moderata pgressio. et ī oībus
pedibȝ nulla leuacō ā posicō āplius
q̄ q̄tuor occupat tpa. Itaqȝ cū ali
qd canitur sive pnunciatur qd habeat
certū finē et plus habeat q̄ vnū pedē
et naturali motu an̄ cōsideracōez nūo
rū sensū quādā equalitate demulcet

et breuē ul duas breues et longam

at iā metrū ē. Cui q̄ ei min⁹ habe-
at q̄ duos pedes tn̄ q̄a excedit vnū
et silē cogit nō sine mensura sȝ q̄
tū īplendis tpibȝ satis ē q̄ alteri
debent pedi pro duobȝ pedibȝ au-
ditis accipit qd duoꝝ pedū occupat
tpa donec ad caput redeat. dū an-
nuāt sono etiā certū atqȝ dimēsū
īterualli silētiū. Sȝ iā michi dicas
uelī utrū hys q̄ dicta sūt cognitis
assentiaris. L. Cognoui ⁊ assenti-
or. A. Michi ne credes an p te ipse
vera ēē prospicies. L. P me ipse sa-
ne q̄uis te dicēte vera ēē cognosco

Ca. ix.

A. Age ergo nūc q̄ntū īueim⁹ vn̄ me-
trū esse īcipiat. Inueniam⁹ etiā quo-
usqȝ pcedat. Nā metrū īcipit a du-
obȝ pedibȝ siū ipo sono plenis siue
ad īplendū qd deest ānūciato silētio
Quare optet te iā respicē ad illā q̄-
ternariā pgressionē michiqȝ enū-
ciare usqȝ ad q̄t pedes metrū tēdē
debeam⁹. L. Facile ista qd ē Nā otto
ēē racō satis docet. A. Quid illud?
Recordaris ne dixisse nos eū ūsū
a doctis appellatū qui duobȝ mē-
bris cta rōne dimensis copulatis
qȝ cōstaret. L. Bene memi. A. Cum
ergo nō sit dictū duobȝ pedibȝ sed
duobȝ mēbris cōstare uersū. Cuiqȝ
maīfestū sit uersū nō vnū pedē
habē sȝ plures Nōne ipa res indi-
cat longi⁹ mēbrū ēē q̄ pedē. L. Ita
vero. A. Ac si mēbra equalia sint uer-
sus Nōne pposterē poterant ut pma
ps sn̄ discrimīe ultīa pma fiat. L.
Intelligo. A. Ergo hoc ne accidat sa-
tisqȝ appareat discernatur qȝ ī uersu
aliud ēē mēbrū quo īcipit. aliud
qd desinit nō possum⁹ recusare ie-
q̄lia mēbra ēē optere. L. Nullo mō
A. Id ergo pus ī pirricho cōsidem⁹

si placet. In quo iā credo videri tibi mi-
nus tribȝ tpibȝ mēbrū ēē nō posse.
q̄m id pmū ē plus q̄ pes. L. Assentior
A. Ergo mīm⁹ ūsus q̄t tpa possidebit
L. Dicerē sex nisi me illa pposteracio
reuocaret. Septē ergo habebit. q̄m mi-
nus q̄ tria mēbrū habē nō pt. plus
autē habē nōdū phibitū ē. A. Recte
ītelligis. Sed dic q̄t pedes pirrichios
habeant septē tpa. L. Tres semis. A.
Debet ergo vnī⁹ tpis silenciū dū ad
pncipiū redit. ut spaciū pedis possit
īpleri. L. Debet. A. Sane hoc ānūciato
q̄t tpa erūt. L. Octo. A. Vt ergo mīm⁹
qui etiā pm⁹ ē ūsus min⁹ habē q̄
octo tpa nō pt. L. Ita ē. A. Quid maxi-
m⁹ ūsus quo āplioꝛē ēē nō opteat.
q̄t tandē tpm ēē debet. Nōne stati
videbis si ad illā pgressionē ītuleris
m⁹ aīm de qua tociēs tā multa dicta
sūt. L. Iā ītelligo āplioꝛē q̄ xxxii dim-
tēporū ūsū ēē nō posse. A. Quod de me-
tri longitudīe censes ne āplioꝛē ēē
debē q̄ ūsus cū metrū id qd ē mi-
nus ūsus. L. Nō censeo. A. Cum ergo
metrū īcipiat a duobȝ. ūsus a q̄tu-
or aut illud ab spatio duū pedū. h-
a q̄tuoꝛ ānūciato silencio. Metrū aū
octo pedes nō excedat. Nōne cū tot pe-
ūsus metrū sit necē erit cū tot pe-
des idem nō excedē. L. Ita ē. A. Rursqȝ dum tē-
tū ūsus nō sit longioꝛ q̄ xxxii
porū et metrū sit etiā longitudo
ūsus si coniūctionē duoꝝ mēbroꝝ
tale nō habeat q̄ ī ūsu pcipit sed
tātū certo fine claudit. neqȝ debeat
lōgius ēē q̄ ūsus. Nōne maīfestū xxxii
ē. ut ūsus pedes octo ita metrū
duo tpa excedē nō oportē. L. Assen-
cioꝛ. A. Erit ergo idem spaciū tpis ⁊
idem nūs pedū et metro et ūsui cōis
q̄ qdem tīnin⁹ ulc̄ que pgredi utri

q̄ nō debeat q̄uis metrū q̄d eplicatis
pedibꝫ a quibꝫ ēē īcipit ūsus autē
q̄d eplicatis tpibꝫ a quibꝫ ēē īcipit
ipē finiat̄ ut ostendi ·s· modū q̄ter
naria illa rōne seruata metrū tū ū
su cōtinuerit ꝛ pedibꝫ ūsus at tum
metro tpibꝫ. L. Intelligo et pbo atq̄
habē ista cōcordiā cōsensionēq̄ de
lectat

Explicit liber t̄ci⁹ īcipit q̄rtus.

Iteam⁹ ad metri ꝯsideracō
nē ꝑ qͥ tuu⁹ pgressū ac lō
gitudinē de uersu tctū
aliq̄d agē coact⁹ sū. Cui⁹ re
tractādi postea nob̄ ē cō
stitut⁹ loc⁹. Sꝫ pmo illud
q̄ro utrū nō repudies qd
ultimā sillam q̄ metrū
terminat seu breuis sit seu lōga poc
te atq̄ hoꝝ iudices ꝯsumati nichil
ad rem ptinē arbitrati st̄. L. Omno
repudio. Nō eī videt̄ michi ēē rōis.
M. Dic michi obsecro qt̄ metrū sit ī
pirrichio minimū. L. Tres breues. M.
Q̄ntū ergo silendū ē dū repetit. L. Unū
tēpus qd ē vni⁹ breuis sillē spaciū.
M. Age iā pcute hoc metrū nō voce
sed plausu. L. Feci. M. Pcute etiā hoc
mō anapestos. L. Et hoc feci. M. Qd
tibi visū ē īteresse. L. Prsus nichil.
M. Quid cause cur ita sit potes ne di
cere. L. Videt̄ michi satis apparere.
Nā qd ī illo ad silenciū. hoc ī isto ad
pductionē ultīe sillē refert̄. Nā eodē
mō ibi breuis ultīa q̄ ut hic longa
pcutit̄ et post tndem īteruallū re
dit̄ ad caput sꝫ ibi quiescit̄ donec
spaciū pirrichyi pedis hic donec lō
ge sillē īpleat̄. M. Ita ī utroq̄ par
mora ē. qua īterposita remeam⁹.

Nō igit̄ absurde illi ultimā sillāꝫ me
tris seu longa seu breuis sit. nichil
ad rē ptinere voluerūt. Ubi eī finis
ē silenciū seq̄tur q̄ntū ad ipm metrū
attinet q̄ finit̄ an eos ī hac causa
repeticoēm ullā ul reditū ad caput
ꝯsiderare debuisse existimas ac nō
tm̄mō qa finit̄ q̄re deīceps dicēdū
sit nichil. L. Iā assencioꝛ ultimā sil
labā īdifferētē ēē accipiēdā. M. Recte
Sed si hoc ppter silenciū fit qm ita cō
sideratꝰ est finis qi deīceps nichil so
natur⁹ qui finierit et ab hoc spaciū
tpis ī ipa quiete largissimū ē. Ni
hil distat q̄ ibi sillā locet̄. Nōne ill⁹
ē cōseques ut ipā īdifferēcia q̄ ppt
largū spaciū cōcedit̄ ad id pficiat
ut siue ibi breuis sillā siue lōga sit.
eā sibi aures p longa vēdicēt. L. Vi
deo plane ēē cōseqns. M. Vides ne eā
ā illud cū dicim⁹ minimū ēē pirrichiū
tres breues sillās ut vni⁹ breuis spa
cio sileat̄ dū ad īciū reuītit̄. Nichil
īteresse utrū hoc metrū an pedes
an anapestos repetam⁹. L. Iā h° q̄dē
paulo an̄ illa pcussioē pcepi. M. Nō
ne ergo q̄dq̄d hoc ē cōfusū distīguē
dū aliq̄ rōne arbitraris. L. Omno ar
bitroꝛ. M. Dic utrū aliquā aliā vide
as ēē rōnē que ista distinguat nisi
ut metrū pirrichiū nō illud sit mi
nimū qd tibi videbat̄ ī tribꝫ breuibꝫ
sꝫ ī q̄nq̄ post eū vnū pedē ac semi
pedē silere mora semipedis ei⁹ qui
debet̄ īplendo pediatq̄ redire ita ad
īciū hoc minimū metrū ī pirrichio
cōstituē nō nos sinit anapesti pa
rilitas ut iā demōstratū ē. Quare
post duos pedes et semipedē silēdū
ē illud vnū tēpus si cōfusioē carere
volum⁹. L. Cur at nō duo pirrichij
st. minimū metrū ī pirrichio ꝛ q̄tuoꝛ

Ca. ij

sille breues potius quas opus non sit sile
quam quinqz post quas opus sit. A. Vigilanter
quidem sz non caues ne ob hoc te ita
proceleumaticos ut ab illo anapestus
excludat. L. Verum dicis. A. Placet ergo
hic modus in quinqz breuibz et silentio
unius temporis. L. Placet vero. A. Videtur in
oblitum esse te quod in rithmo dixerimus
posse discerni utrum pirrichio an procel
leumatico curreret. L. Bene admones
Nam plausu istos numeros distinguendos
comperimus. Quare iam neqz si istum pro
celeumaticum metuo quem plausu
adhibito a pirrichio discernere potero
Cur ergo non eundem sonum plausu adhi
bendum vidisti ut ab aliis tribz id est
pirrichio et semipede post quem opor
tet unius temporis silentium discerneret ana
pestus. Iam intelligo et in viam redeo me
trumqz in pirrichio minimum tres sillabas
breues quas annuato silentio duum pirri
chiorum tempus occupare esse confirmo. A.
Probant ergo aures tue hoc genus numeri
si aliquid bene vis benedic. bonum fac animus.
si aliquid male vis maledic. ma
lefac animus medius est. L. Satis proba
tum presertim cum iam recordatus sim quemadmo
dum eos plaudi oporteat. ne cum metro
pirrichio anapesti confundatur pedes iiij
A. Vide et ista si aliquid des. age bonum ma
le. qui agit nichil agit et ideo miser
eis. L. suauiter etiam ista continuat in uno
loco ubi finis est cum initio qui copula
tur. A. Idipsum omnino est quod a tuis auribz
desideraui. Non enim frustra sensus offen
ditur cum omnium sillabarum nullo interposito sile
tio tempora singula expectat. Quia expec
tationem pristo fraudat. concursus duarum
consonantium t et n. quas precedentem vocalem
longam esse cogunt et in duo tempora extendunt.
quod genus in formatia positionem longam
vocant. Sz propter illam ultime sillabe cedram
nec continuatur hoc metrum cum id sincere at
qz seuere aures etiam sint accusatorem
condempnant. Nam vide quaeso quantum intersit
si pro quod est. male qui agit nichil agit
dicatur male qui agit. ~~nichil agit~~
~~dicatur male qui agit~~ homo perit. L. Hoc
sane liquidum atqz integrum est. A. Hoc
ergo nos obseruemus propter musice se
ueritatem quod poete non obseruant propter
facilitatem canendi quia quotiens exem
pli causa nobis necesse est aliqua metra
interponere in quibus nichil debetur pedi
quod silentio compensetur eas ponamus
ultimas sillabas quas lex eiusdem numeri fla
gitat ne cum aliquam offensionem auribus
falsitate mensure a fine ad initium re
deamus concedentes cum illis ut ita me
tra talia finiant qui de tempus nichil
dicturi et ideo extremam sillabam seu bre
uem seu longam impune constituant Nam
in continuatione metrorum aptissime qui
tur aurium iudicio non se debere ponere
ultimam nisi quam ipsius metri iure atqz
ratione ponenda est. Hec autem continuatio sit
cum pedi nichil debetur propter quod silentium cogita
mur. L. Intelligo et gratum habeo quod
talia polliceris exempla quibz nullam
patiaris sensus iniuriam. A. Age nunc
ordine de hiis que veniunt. Quid erit
homo qui amat hominem si amet in confra
gile quod est. Amet ergo animam hominis et
erit homo aliquid amans. Non hi videtur
L. Quid non suauissime atqz integerrime
curreret. A. Quid ista. bonus erit amor
anima bona sit. amor ei habitat in anima
domus. ita bene habitat ubi bona do
mus ubi mala male. L. Etiam ista con
tinuata suauissime accipio. A. Sunt
tres semipedes vide animus hominis est
mala bona ne agitans. bona volu
it habet. mala voluit habet. L. Hoc
quoqz interposito unius temporis silentio.

iotūda sūt. A. Sequūtur q̄tuor p̄lci pir
richij. hos accipe et iudica. aīm9 hōis
agit. ut habeat bona ea | q̄bȝ īhitat
hō. L. Nichil ibi metuit. In hijs q̄ȝ ēta
et iotūda mēsura ē. A. Audi iā nō ix
sillābs breues. audi ⁊ iudica. Hō mal9
amat et agit ūl eget. Mal9 etēī ea
bona amat. Nichil ibi saciat eū. L.
Pmenūt q̄nq̄ȝ pirrichios. A. Leuicu
la fragilia bona. qui amat hō filit
habet. L. Iā hoc sat ē et p̄bo. Nūt ad
de semipedē. A. Faciā. Vaga leuia
fragilia bona. qui amat hō filis eit
eis. L. Bene p̄rsus et sex iā expecto
pirrichios. A. Et hos audi. Vaga le
uicula fragilia bona q̄ adamat hō
filis eit eis. L. Satis ne sȝ adde semi
pedē. A. Fluuida leuicula fragilia
bona q̄ adamat aīā filis erit eis. L.
Sat ē et bn̄ ē. Da iā septē pirrichios.
Leuicula ḡrulia fragilia bona. q̄ ad
amat hec aīā filis erit eis. Accedat
hijs semipes. Nā hoc elegāt sese
ht. Vaga fluuida leuicula fragiliā
bona q̄ adamat animula fit ea
filis eis. Octo pedes restare iā video
ut iā istas minucias euadam9. q̄ꝑ
q̄ꝑ eī approbet aures naturali q̄da
dimēsiōe qd̄ sonas. noli te tn̄ tot sil
labas breues q̄re. q̄s nisi fallor cō
textas. īueire ī cōuictiāe ūboȝ dif
ficili9 ē. M̄ȝ si eis miscē longas licet
Nichil te fallit et ut tibi p̄bem ḡtu
lationē meā q̄ꝑ hic aliqn̄ tn̄ siue p̄
mittim̄ metrū qd̄ restat hui9 ḡnis
sentētia faciliore cōponā. solida
bona bon9 amat. et ea q̄ amat ht
itaq̄ȝ n eget amor et ea bona dn̄s
iiij. ē. Habeo cumulatissīe p̄fcā metra
pirrichij sequūt iābica de q̄bȝ sin
gulis michi bina exempla suffici
unt. q̄ nulla īterpellacōe audire

delectat. Herā tibi morē. Sȝ ista que
iā p̄tegim9 q̄t sūt. Quatuordecī. Cre
diam iābica fore credis. Eque xiiij.
Quid si ī eis velī p̄ iābo tribrachū
ponē. nō eī multiformioȝ vaietas e
rit. Maifestū est quidē. sed ego exem
pla ista ī solis iābis audiē cupio. ne
longū faciam9. P̄ quis eī lōga sillā
breues duas posse poni facilis dis
ciplina ē. Faciā qd̄ vis gratuq̄ȝ
habeo q̄ꝑ ītelligēti a seq̄n̄ minucias la
borē meū. sȝ aure p̄be ad iābicū is
tic sū ītipe. Bon9 vir btūs. mal9
miser: sibi ē malū. bon9 btūs de9
bonū ei9 bon9 btūs ē. de9 bonū ei9
ē. bon9 vir ē btūs videt deū beate.
bon9 vir et sapit bonū vidēs deū
btūs ē. deū vidē qui cupiūt. bon9 q̄ȝ
viuit ~~vidēs deū btūs est deū vidē
qui cupiūt. bon9 q̄ȝ viuit.~~ Hic vide
bit bonū vidē qui cupit diē bon9
sit hic videbit et deū. bonū uidere
qui cupit diem sit. bon9 sit hic. ui
debit et deū illic. btūs ē bon9 fruēs
eī ē deo. Mal9 miser sȝ ip̄e pena sit
sua. btūs ē vidēs deū nichil cupit
pl9. Mal9 bonū foris īquirit hinc
egestas. btūs ē vidēs. deo nichil bo
ni ap̄li9. Malus foris bonū īquirit.
hic eget miser. btūs ē vidēs deū nichil
boni ap̄li9 vult. Mal9 foris bonū requi
ret hinc egen9 errat. btūs ē vidēs deū
nichil boni ap̄li9 volet. Malus foris bo
nū reqret hinc eget miser bono. P̄
me trocheatā. Nā ista sese hn̄t optīe
faciā et eodē mō quo iābica. Optim9
nō eget veritate. nō eget. Veritas sat
est. Semp hec manet veitas vocat. Ca. v.
ars dei sup̄mi. Veitate fcūs ē mūd9
quē vides iste. Veitate fcā cūcta q̄q̄ȝ
ugit et eū videm9. Veitate fcā cūcta
sūt oīaq̄ȝ forma veritas. Veritate

facta cuncta terno. veritas manet
mouet ista. Veritate facta ternus oia
Veritas manet nouat oia. Veritate
facta ternus ista cuncta. veritas tn fit
et mouet ista. Veritate facta cuncta ter-
nis optime. veritas manet mouet
hec s3 ordie Veritate facta cuncta ternus
ordiata. ueritas manet nouas mo-
uet qd enouat. Veritate facta sunt et
ordiata cuncta st. ueritas nouat ma-
nes mouet et nouat hec. Veritate facta
cuncta sunt et ordiata cuncta sunt 7 or-
dinata cuncta. ueritas manes no-
Ca. vi uat mouent et nouat ista Spo-
deum sequi video Nam et tyotheus satis-
fecit auribz. Hec st metra spon
dei. Magnorum e libertas. Magnum e
munus libertas. Solus liber fit qui er-
rore vitat. Solus liber viuit q errore
iam vitat. Solus liber vere fit qui erro-
ris vitulum vitat. Solus liber viuit q
erroris vitulum deuitat. Solus liber iure
ac vere viuit qui erroris vitulum mag-
num deuitat. Solus liber iure ac no falso
viuit qui erroris vitulum funestum de-
uitat. Solus liber iure ac ve magnus
viuit qui erroris vitulum funestum
iam deuitat. Solus liber iure ac no fal-
so magnus viuit q erroris vitulum
funestum prudes deuitat. Solus liber
iure ac no falso securus viuit qui
erroris vitulum funestum ac tetrum
prudes deuitat. Solus liber iure ac
no falso securam vitam viuit q erroris
vij vitulum tetrum ac funestum prudes iam
deuitat. Hec de spondeo habeo qd
requiram. Veniam ad tribrachum. Ita
vero. Sed cum oes quatuor superiores pe-
des de quibz dictum e quatuor et dena
metra reperierit q fiunt simul sex et
.l. plura sunt expectanda de tribracho
In illis eni cum spatium semipedis i si- viij.

lencio e .l. plus vna silla no silet. In hoc
at cum silemus no censes vnius breuis sil-
labe tm modo spacio sileri oportere Ani-
et duarum breuium mora silencio conti-
neri pot. Nunquidem nemo dubitauerit
duplicem huius ee diuisionem Namqz aut
ab vna incipit finit ad duas. aut contra
cum incipies a duabz vna terminat. Qua-
re hinc nate e xx et unam compararem
quatuor
Verissimum Namqz incipiunt a quatuor
breuibz ut duo tpa sileamus. deinde
quinqz sunt ubi vnum silemus tercio ubi ni-
hil silendum Quarto septem ubi rursus
duo tpa silenda sunt Inde octo ubi
vnum Sexto ix ubi nullum. atqz ita cum
singule addunt donec ad xxiiii sil-
labas ueniat qui viij sunt tribrachi
xx et vnum metra omino compleret. Ex
pedissime racione secutus es. sed censes
ne ubiqz a nobis exempla ee pro
menda. an ea q illis qdem primis pedi-
bus subiecimus satis putandum est
luminis ceteris ee prebitura Ex
o quidem iudicio satis No ergo nunc
aliud requiro q tuum Vecupem quin-
iam optime scis i pirrichius metris
mutato plausu posse tribrachus p
tuti. quo utrum pirrichium primum me-
trum habe pot. No pot. Maius eni metrum
oportet ee q pedem .A. Quid sedm .l. Pe
Nam breues quatuor pirrichium sunt duo tri-
brachus vnus et semipes ita ut ibi nullum
duo tpa hic sileamus .A. Mutato plau-
su habes i pirrichius etiam tribrachum
exemplum usqz ad xvi sillabas id e usqz
ad quinqz tribrachos et semipedem qbz
debes esse contentus. Cetera eni potes
ul voce ul aliquo plausu p te ipm
contexere si tn adhuc aurium sensu
ul plorandos huiuscemodi numeros ar-
bitraris .L. Facia equidem qd videtur .A.
Videamus que restat. Dactilus sequitur

quis semel didi pt̄ An alit' putas? L.
Ymo ita ē. A. Quota ergo ei9 ps pt̄
ēē ī silētio. L. Dimidia s. A. Quid
si pt̄ dattilū trocheo cōstituto uelit
quispiā silere vnū tēp9 qd̄ ī breui
sillā debet dattilo īplendo qd̄ respō=
debim9 Nō eī possum9 dicē min9 q̄
spatiū semipedis silēri nō oportere
rato eī sup9 tractata nō min9 sed
āpli9 q̄ semipedis tēpus silendū nō
ēē psuaserat Nā utiq3 min9 q̄ semi=
pes silet ī coriābo ubi p9 pīm coria=
bū bachi9 collocat tu9 exemplū ē
fonticule puelle Vni9 eī breuis sillē
spatio hic nos silere cognoscis qd̄ sex
tpibz īplendis debet. L. Verū dicis. A.
Constituto ergo trocheo p9 dattilū
licebit ne eād tēp9 vnū silē. L. Ita co=
gor fateri. A. Quis te tādē cogēt si
meminisses supiorū. Hoc eī tibi acci=
dit qd̄ de differētia ultīe sillē a quo
sibi longā ultimā redderet aures u=
bi restat spatiū quo porrigat etiā
si breuis sit. qd̄ demōstratū fuit ob=
liti9 ee. L. Jā ītelligo. Nā utiq3 si ulti=
mā breuē q̄to restat silētiū lōgā
aures accipiūt sicut supiore ratōe
exemplisq3 cognouim9 Nichil īter=
erit utrū post dattilū troche9 an
spōde9 vocet. Q̄obrē cū repetitō
distīguenda silencio ē. vnā longā
sillām optet post dattilū ponere
ut duo2 tēpo2 spatio sileam9. A. Qd̄
pirrichi9 ponat post dattilū. recte
ne fieri putas. L. Nō rēc. A. Nā utrū
idē sit an iābus nichil īterest. siqdē
p iābo cū nīte ē accipi ppt ultimā
q̄ longā exigūt q' restat silenciū.
Jābū at̄ nō oportet reponi post dat=
tilū ppt diuisitatē leuatōis et positō=
nis quare neutrū optet ī dattilo ha=
bere tria tpa. L. Quis nō ītelligat.

A. Primo optīe atq3 seq̄t. S3 qd̄ tibi tā= *Ca. ix.*
dē videt anapesto. an eadē ratō ē?
L. Prorsus eadē. A. Jā ergo bachiū cō=
siderem9 si placet. et dic michi qd̄ p=
mū ei9 metrū est. Quatuor sillās
puto ēē vnā breuē et tres longas
quarū due ad bachiū ptinēt. vna vō
ultiā ad īchoatōēm ei9 pedis q̄ cū ba=
chia poni pt̄ ut id qd̄ debeti sit ī silē=
tio In aliquo tn̄ exemplo uelī h' au=
ribz explorarē. Facile quidē ē exem=
pla subitē quibz tn̄ nō arbitror ita
supioribz posse delectari Nā isti qui
nō tēpo2 pedes ut etiā septenū nō
tā suauit' currūt ut hij qui aut
ī equas ptes didūt q' ī simplā et
duplā uel ī duplā et simplā Tm
īterest sesquatos mot9 et eq̄les q'
cōplicatos de quibz satis ī pmo illo
nrō sermone tractauim9. Itaq3 hos
pedes q̄nq3 ac vij. s. tēporū silet
sp natus poete ita soluta libēti9
assumit oratō qd̄ videri facili9 in
exemplis q̄ postulasti pt̄. Nā ita
sūt. laborat magister docēs tardos.
Hoc inuolue īterposito triū tēpo2
silētio Qd̄ ut sentires facili9 iō p9
sex pedes longā sillām posui qd̄ ē
tītiū tretici qui cū bachio poni pt̄
Nec adeo pmi metri exemplū dedi
qd̄ ē q̄tuor sillā2. ne vn9 pes nō eēt
ad cōmouēdū sensū tuū q̄tū post
illū atq3 vnā longā silere deberes
Ecce nt̄ eadē ipe repetā ut ī meo si=
lentio triā tpa sentias. labor null9.
amor magn9. A. Satis apparet
solute oratōi hos ēē cōgruentiores
pedes. et nichil opus est exemplis
ceterā excurrē. L. Ve2 dicis. Nō tibi
cōsulendū ē vna tm̄ longa videt' pōi
posse post bachiū. A. Nō sane sed
etiā breuis et longa qui eiusdem

bachij semipes pmꝰ ē. Nā si nobis ītho-
are creticū licet ꝙ cū eodē bachio po-
ni pt. q̄to magis id de ipo bachio
facere liquebit. Cū pserti nō totū
de cretico posuerimꝰ qd̉ pme parti
Ca. x. bachij sit equale tpibꝫ. Iā ergo si pla-
cet me audiēte ac iudicāte tu pcep
cetera excurre et qd̉ ponat̄ pꝰ ple-
nū pedē q̄n silencio reliquū īplet̄.
In oībus pedibꝫ q̄ restāt exeq̄re. Bre-
uissimū iā opinor atq̄ facillimū ē
qd̉ requiris. Nā qd̉ de bachio dictū ē
id etiā de scdo peane dici pt. Post cre- xi
ticū at̄ et unā longā sillabam licet po-
nere et iābū et spondeū ita ut aut
tria tpa ā unū sileat̄. Qd̉ at̄ de hoc
dictū ē. id et ī pmū et ī ultimū pea-
nē cadit. Iā post palim bachiū ul̄ unā
longā ul̄ spondeū collocare decet. Qꝰ
ēta ī hoc metro ā tria tpa ā unū sile-
bit̄. Eadē cōdicō ē peanis tercij. Sane
ubicūq̄ ibi et anapestꝰ iure poitur.
Post molosū vō qd̉ ad eiꝰ attinet di-
uisionē ā una longā ut mīoꝛ ā du-
as ponimꝰ ut duo tpa sileamꝰ. Sꝫ q̄-
tū et sensu et uōce exploratū ē. ordia-
ri cū eo posse oēs senū tēpoꝝ pedes
erit. pꝰ eū locus et iambo et tria tpa
silenda rmanebūt. Erit et cretico ā
unū tacebit̄. hac cōdicōe et bachio.
ac si ī duas breues pmā cretici et
scdām bachij soluerimꝰ erit et peanī
q̄rto. Qd̉ at̄ de moloso id etiā de cete-
ris sex tēporū pedibꝫ dixeri. Iā pro-
celeumaticū arbitror ad ceteros q̄ q̄tu-
or tpibꝫ cōstat ēē referendū nisi cū
tres breues post eū locamꝰ qd̉ ita ē
ac si anapestū locemꝰ ppt ultimā
sillabam q̄ cū silencio longa accipi so-
let. pmo vō epitrito iābus recte sub-
iugit̄ et bachiꝰ et creticꝰ et pean
q̄rtus. Hoc dictū sit et de scdo ut tpa
sileat̄ ā q̄tuor ā duo. Duos at̄ reliq̄s
epitritos recte pnt cōsequi spondeꝰ
et molosus ita ut et pmā spondei et
pmā ul̄ scdām molosi ī duas breues
soluē liceat. Ergo ī his metris ā
tria tpa ā unū tacebit̄. Dispondeꝰ res-
tat. Post quē si posuerimꝰ spondeū
q̄tuor tpa silenda erūt. Si molosum
duo manēte licencia soluendi lōgā
ī duas breues ul̄ ī spondeo ul̄ ī molo-
so excepta ultīā. Habes qd̉ me per-
currē voluisti ñ aliq̄d forte emēdabis.
Pmo nego sꝫ tu cū aurē adiciādū
adhibueris. Nā q̄uo abs te utrū cum
dico et plaudo istuc hoc metrū vbs op-
timꝰ. Et hoc verꝰ optimoꝝ. Et hoc
veritatis īops. Tam iocūde hoc tercīū
q̄ illa supiora tuꝰ sensꝰ accipiat. Qd̉
ea repetendo et cū debitis silēcijs plau-
dendo facile iudicauit. Manifestū ē
qd̉ iocūde illa hoc ī iocūde accipiat. Nō
ergo rēte post dicorū iābꝰ poit̄. Ita
ē. Recte aut̄ posse poni post ceteros as-
sentit̄ quibꝫ hec metra cū disciplia-
ter ponendoꝝ silēcioꝝ repecieit.
Fallacē caue multiloq̄uū caue. Male
fastū caue. fallacia caue. et inmūdū
caue. et ī fīrma caue. Sapiētes reg-
nāt. ueriloqui regnāt. prudēcia reg-
nat. boni ī bonis regnāt. pura cūc-
ta regnāt. Sencio qd̉ dicis et app-
bo. Vide etiā utrū te nichil offen-
dat. cū ī terposito duoꝝ tēporū silē-
cio h̉ metrū repetit̄. et utrū ī equa-
liter pgit. Nō eī ista sonāt ut ista.
Veraces regnāt. Pmo hec eq̄lit̄ ac
suauit̄. illud aut̄ absurde. Hoc ergo
tenebimꝰ ī nūis sex tēpoꝝ pedū di-
corū iābo ān spatū spondeo male
claudi. Tenebimꝰ sane. Quid
cause aut ista sit. Nō ne approbabis
si aīaduerteris leuacōē ac posicōē

ī duas ptes diuidi pedē. Ita ī eo ut si
qua media silla ul̄ vna ul̄ due aut
vni pti attribuātr̄ p̄ori ul̄ posteriori
q̄ ī utraq̄ ptiātr̄. L. Noui quidē ista
et verū. Sed q̄d ad rē. M. Hoc q̄z attēde.
q̄d dicā tu videbis facili᷒ q̄d requiris
Nā maīfestū tibi arbitror alios esse
sine mediis sillis pedes ut pirrichi᷒
et ceteri binariū sillaꝝ alios ī quibꝫ
mediū. q̄ utriq̄ q̄ neutri pti cōueniēcia
p̄me ut anapesto ī ul̄ ī palībachio
ul̄ ī peane p̄mo Extreme ut ī datti
lo uel ī bachio ul̄ ī peane q̄rto. utriq̄
ut ī tribratho siue ī moloso siue ī co
riābo siue ī quolibet ionico. Neutri
ut ī cretico siue ī peanibꝫ sc̄do et t̄cio
siue ī dyiābo dicorio antispato. Nā
q̄ pedes ī tres eq̄les ptes diuidi p̄nt
media ps ī hiis cōuenit cū p̄ma et
extrema Cum āt nō p̄nt. q̄ cū p̄ma
tm̄. aut cū extrema. aut cū neutra
L. Et hec eque scio et quo extendat ex
pecto. M. Quo ubi tandē putas. Nisi
ut uideas iābū p᷒ coriū cō male po
ni cū silēcio q̄a mediū ei᷒ ē nō p̄me
pti equale q̄ extreme et idcirco a le
uacōe ac posicōe discordat. H̄ etiā de
spondeo ītelligitr̄ q̄ siliter ātispatū
cū silēcio nō amat poni. An q̄d q̄ tibi
aduisū ista dicēdū ē. L. Michi vero
nichil nisi q̄ ista offensio q̄ sit auri
bus cū ita ī pedes collocātr̄. In cōpa
racōe fit ei᷒ suauitas q̄ oblectat au
ditū q̄ posteros sensū tēporū hii cū
silencō ponūtr̄ pedes. Nā si aliis ta
citis me cōsuleris quēadmodū sona
rēt exemplis subiectis q̄ post dicoriū
iābus q̄ post antispatū sponde᷒ cū
silencio positi dicā q̄d sencio forte ap
probare atq̄ laudare. Ne equidē
resisto tibi satis ē michi tm̄ q̄ h̄ col
lectio ī cōparacōe taliū nūeroꝝ sꝫ meli᷒

sonātiū sicut dicis offendit. Eo ei ma
gis ē īprobāda q̄ cū eiusdē gn̄is etiā
illi sit pes q̄s hiis semipedibꝫ clau
sos labi iocidi᷒ cōfitemr̄ ab eis discer
nere nō debuit. sꝫ nōne tibi videtr̄.
scdm̄ istā rōnē nō p᷒ epitritū scdm̄
iābū cū silencō poni opte. Nā et h̄
pede iābus ita mediū locū tenet ut
nō p̄oris siue posterioris ptis tpibꝫ
equetr̄. Exigit me supior racō ɔcedē

Ca. xij.

Age nūc redde michi oīm metro
rū nūm̄ si placet q̄ iā tractauim᷒
id ē eoꝝ q̄ a suis plenis pedibꝫ īapi
unt. Claudūtr̄ āt suis plenis pe
dibꝫ ita ut silenciū cū ad caput re
ditr̄ nō īterponam᷒. q̄ nō pleīs pe
dibꝫ cū silencō q̄s tm̄ eis cōgruere
racō docuit. īcipiēte nūo a duobꝫ
nō pleīs pedibꝫ usq̄ ad octo pleōs
ita tm̄ ut xxxii tpa nō excedātr̄.
Operosū ē quidē q̄d īponis. Est
tm̄ ope p̄ciū sꝫ memīi nos paulo
an̄ iā puēisse ad lxxvii metra a
pirrichio usq̄ ad tribrachū. cū bina
rū sillarū pedes xvii singula crea
rēt q̄ fuit sit et vii. l. tribrach᷒ xxi
p̄p̄t geminā diuisionē. hiis igitr̄ lxx et
vii. addim᷒ xiiii dattili et anapes
ti totidē. Pleni enī si locētr̄ nullo silē
cio. īcipiēte metro a duobꝫ usq̄ ad
octo pedes septena pariūt. Addi
tis vero semipedibꝫ cū silencio īcipiē
te metro ab vno pede et semisse
puēiente ad septē semis. alia sep
tena et fiūt ita oīa centū et quinq̄
Bachi᷒ nō p̄t metrū suū ad octo pe
des p̄ducē ne xxxii tpa t̄nseat. Ne
q̄ q̄sq̄ quinū tēporꝫ pes Sꝫ isti
p̄nt usq̄ ad sex puēire Bachi᷒ ergo
et q̄ ei par ē nō mō tpibꝫ sꝫ etiā di
uisione Pean scd᷒ a duobꝫ pedibꝫ
usq̄ ad sex p̄cedētes cū ītegri ordi

nāt sū silencō qna pariūt. cū silēcō
āt īcipiētes ab vno semis et ad qui
qz semis pucientes aliā qna cū lō
gā vna post eos poīt. Et itē q̄ bre
uis et longa. qndena igit̄ creant
qqz ī sūmā redacta xxx et fiūt iā
metra oīa cētū xxxv. Tercius et qui
parit dicitur pean pīmus et qrtus
cū post et vnā longā et iābū et spō
deū et anapestū licz ponē ad lxxv.
pueniūt. Cū ei sīt tres pedes. qna cre
ant sn̄ silētio. cū silencō āt xx qui
simul ut dictū ē fiūt v. lxx. quibus
additis supiori sūme x et cc. cōplec
tūt. Palimbachius et qui ei disiōē
cōcordat. iij. pean: qna pariūt itē
grū sn̄ silencō cū silētio āt qna cum
vna longa qna cū anapesto. Hec
addimus ad maiorē sūmā et hēmus
metra oīa. ccl. Molosus et ceteri sex
tēpoꝝ pedes q̄ cū illo simul septem
fiūt. qterna creāt ītegri. cū silētio
autē qrtū et vna longa post vnū
qz eoꝝ locari pt̄ et iābus et spōdeus
et anapestus et bachius et creticus et pe
an qrtus vicena et octona cōplet.
q̄ simul fiūt cccvij. q̄ ducta cū illis
qrtenus ccxxviij. cōplent. Sz hinc
octo deducēdi sīt qz post dicoriū iā
bus et pus antispatū spondeus ma
le ordinat̄. Reliq̄ sīt ccxx vi. q̄ addi
ta maiori sūme faciūt met̄ oīa
cccclxvi. Proceleumatici racō habēi
nō potuit cū hijs pedibz qbz cōgru
it. pter semipedes qui pus huīc plu
res ponūt. Nā et vna silla longa
pus eū poni pt̄ cū silencō sic̄ pus dac
tilū et eius cōsortes et tres breues
et vnū tēpus silendū sit. quo efficiat̄
ut ultiā breuis p longa accipiat̄.
Epitriti metra gignūt terna īteg
īcipiēte metro a duobz pucientē
ad qtuor. Si ei addas qntū xxxij tpa q̄d
nō oportet excedes. Cū silētio vō pīmus
et scd̄s epitritus terna p̄ locato iābo
terna bachio terna cretico et peanē
qrto q̄ fiūt simul cū illis ternis q̄ fiūt
sine silētio xxx. Tercius vō et qrtus epi
tritus restāte silencō gignūt cū spō
deo tria. terna cū anapesto tria cum
moloso. terna cū ionico miore. terna
cū coriābo q̄ fiūt simul cū illis ternis
q̄ sn̄ silētio genuerūt xxxvj. Ergo
epitriti oēs lxvj metra pariūt que
cū xxx et i. proceleumatici supiori sū
me addita faciūt dliij. Dispondeus
restat gignēs et ipse tres īteger
adhibito āt silencō cū spondeo tria
et tria cū anapesto. tria cū moloso
q̄ ī sūmā ducta cū illis tribz que
creat īteg fiūt xviij. Ita erūt met
xiij. oīa dlxxi. Et esset quidē ī tria detra
henda eēnt. qz pus scdm epitritū dem
ē iābū male poni. Sed hoc q̄dē
bene se habet. Sz qre iā dic michi
quō tibi aurē tangat hoc metrū.
Triplici vides triune roget̄ ignus
Psuauit. Potes ne dicē quibz
pedibz cōstaret Nō possū Nec
eī ī vcīo quō sibi cōgruat qs meā
cōstituit. Nō possū. Nec
oz. siue eī pirrichiū a capite cōsti
tuā. siue anapestū. siue peanē ter
ciū. Nō hijs cōueniūt qui sequūt̄. Et
ī vcīo hic quidē creticū pus terciū pe
anē. ut reliq̄ sit longa silla quā ac
tirus post se nō respuit collocari.
Sed hijs pedibz hō metrū cōstare
recte nō posset nī īterposito silētio
triū tēporū. Nūc vō nichil siletur
cū hoc repetēdo pmulcet auditū.
Vide igit̄ utrū īcipē debeat a
pirrichio deinde metiāmur dicoriū
cū spondeū qui cōplet tpa quoꝝ
duo fiunt ī principio. Potest item

caput teneat anapestus, deinde duabus metire ut extrema longa collocata quatuor temporibus anapesti perficiat sex tempora, que cum duabus conveniunt. Ex quo intelligas scilicet partem pedum non solum in fine poni sed etiam in capite metrorum. Iam intelligo. M. Quid si demam unam ultimam longam ut tale sit metrum: Segetes meus labor. Hec ne accidit tibi cum silencio duum temporum repeti, ex quo manifestum est et aliquam partem pedis posse in principio metri et poni et aliquam in fine aliquam in silencio. Et hoc manifestum est. Sed hoc fieri si dicorium metiaris integrum in hoc metro. Nam si duabus a capite anapestus ponitur, tercius parte pedis in principio posita que habet iam quatuor tempora, duo autem que debentur silentur in fine. Ex quo discis

iiij posse metrum incipere a parte pedis et desinere ad plenum pedem sed hoc nunquam sine silencio. Et hoc perspicuum est. M. Quid hoc metrum potes ne metiri et dicere quibus pedibus constat: Iam satis terris nivis atque dire grandinis misit pater et rubente dextera sacras iaculatus arces. Possum in capite constituere creticum et duos metiri reliquos senum temporum pedes, unum ionicum a maiore, alterum dicorium, et silencio unum tempus quod adiungere cretico ut sex tempora compleatur. M. Non nichil debuit consideratio tua. Nam cum dicorius est in fine restante silencio, ultima eius que brevis est pro longa accipitur. An hoc negabis? L. Immo fateor. M. Non ergo constitutum decet in fine dicorium nisi nullo in repetitione consequente silencio, ne iam non dicorius sed epitritus secundus senciatur. L. Manifestum est.

xiiij. M. Quo ergo metiamur hoc metrum? L. Nescio. M. Attende ergo utrum bene sonet tibi ita pronuntio. Post tres breves sillabas unum tempus silea. Ita enim nichil in fine debebitur ut decenter ibi esse possit dicorius.

L. Iocundissime sonat. M. Hoc igitur quod adiungeremus accidit ut non solum in fine sed etiam ante finem tunc oporteat sileamus. Tunc autem oportet cum id quod debetur complendis temporibus pedum non decenter siletur in fine propter ultimam brevem ut in hoc dictum est. Quid cum duo constituuntur non pleni pedes unus in capite alter in fine: Gentiles nos iter oberrat equos. Sensisti enim ut opinor me post quinque sillabas longas moram duum temporum siluisse et tamen deinde in fine silendum est dum reditur ad caput. Si enim hoc metrum ad legem sex temporum metiaris erit in primis spondeus, secundus molosus, tercius coriambus, quartus anapestus. Spondeo igitur debentur duo tempora ut sex temporum pedem impleat et anapesto ita duo silentur post molossum ante finem et duo post anapestum in fine. Si autem ad legem temporum quatuor una longa erit in capite. Deinde duos metimur spondeos, deinde duos dattilos et post una longa concluder. Silentur itaque duo tempora post geminum spondeum ante finem et duo in fine ut ambo pedes impleantur quorum dimidias partes in capite atque in extremo posuimus. Non unquam tamen pro duobus non plenis pedibus debetur in principio ac fine collocatis finali tamen silencio redditur. Sed tantum sit ut dimidii spacium pedis non excedat, qualia hec duo sunt: Silve laborantes. gelu que flumina constiterit acuto. Horum enim primus incipit palibachio, inde excurrit in molossum et bachio terminatur. Silentur ergo duo tempora, quorum unum bachio, alterum palibachio cum reddideris sena ubique tempora implebuntur. Hoc autem posterius dattilo inchoatur, inde pergit in coriambum, claudit a bachio. Tria ergo oportebit silere tempora, hinc unum bachii, duo dattilo reddi debentur ut in omnibus sena sint tempora. Prius autem reddit quod debetur implendo extremo pedi quod in prin-

aures
capio cōstituto. Nō aliter ōīo fieri sinut
Nō mirū. Id enī cū repetim⁹ adiū=
git capiti qd̄ prorsꝰ extremū ē. Itaqꝫ
ī hoc metro qd̄ dēm ē flumina cōstiterint
acuto. Cū tria tp̄a semꝫ ubiqꝫ īple=
dis debebāt si ea nō silencio velis
sꝫ voce reddē possintqꝫ reddi et per
iābū p̄ corīū et p̄ tribrachū qꝛ oēs
terna tp̄a possidet. Nullo mō ea p̄
corīū reddi sēs ꝯ ipe p̄mictit. In q°
p̄or ē longa silla brevis posterior.
Id eī p̄ius sonare debet qd̄ bachio de=
bet extremo id ē brevis silla nō lō
ga q̄ dactilo p̄mo. licꝫ aūt explorare
hijs exemplis. Flumina cōstiterit acu=
to gelu. Flumina cōstiterit acute gelide
flumina cōstiterit ī altū nocte. Cū du=
biū ē duo illa suaviter repeti. h° aūt
terciū nullo mō. Itē cū singula tp̄a
singulis debēt pedibꝫ min⁹ pleīs
si ea voce rddē velis nō sinit sensꝰ
ī unā sillam coartari. Mira dino
iustitia. Nō eī cōvenit ꝙ sepatī red=
dendū ē. nō etiā cōstitui sepatī. Quo
cūr ī illo metro. silue laborātes gelu=
qꝫ. sumā longā p̄ silencio fini ad=
das sicuti ē. Silue laborātes gelu
duro. Nō p̄bāt aures sicut cū dicim⁹
Silue laborātes gelu et frigore. qd̄
saciatissīē sencis cū singula īpleris
Itē nō oportet cū duo min⁹ plenī
pedes ponūt maiorē ī p̄ncipio ꝙ̄ in
fine poni. Nā et hoc ꝯdep̄nat audit⁹
tāqꝫ si dicas optimū tēp⁹ adest tādē
ut p̄m⁹ pes sit cretic⁹ sc̄d's coriāb⁹
tāꝰ spondeꝰ. ut iā tp̄a sileam⁹ quorꝫ
duo debent ultīo spondeo ad sena ī=
plenda tēpora. Et unū p̄mo cretico
ac si ita dicat tandē tēpus adest op=
timū eadē īterposita triū tēporꝫ mo=
ra ī silencō. q's nō senciat iocūdissīē
repeti ꝙ̄re aūt tanti spaciꝫ debeat ēē in
fine min⁹ plenū pedē ꝙ̄ti ē ī p̄ncipio
Ut illud. silue laborātes geluqꝫ. Aut
minorē ī p̄ncipio. ī fine maiorē. velut
ē flumina cōstiterit acuto. Neqꝫ īiuria
q̄a ubi ē eq̄litas. nulla discordia. ubi
aūt dispar ē nūs si a minore ad maiorē
veniam⁹. ut ī numando solet fācit rur=
sus ipse ordo cōcordiā. ex quo etiā il=
lud ē cōsequēs ut cū hijs de quibꝫ mi=
nus pleni ponūt pedes. si eī duobꝫ lo=
cis īterpoīt silenciū id ē āñ finem
et ī fine. tātū āñ fine silet ꝙ̄tū de=
bet extmo. tātū aūt ī fine ꝙ̄tū sūbꝫ
p̄mo qꝛ mediū tendit ad finē. a fi=
ne vō ad p̄ncipiū redeūdū ē. Si aūt
utrīqꝫ tūdē debet. nulla cōtrovsia
ē qn̄ tm̄ āñ finē ꝙ̄tū ī fine silendū
sit. sileri aūt optet nō nisi ubi t'minat
ꝓs ordīs. In hijs eī nūs qui nō ūbis
fiunt sꝫ aliquo pulsu vl flatu vl ipa
etiā lingua. nullū ī hac re ē discri=
mē p̄ ꝙ̄ voce pcussionē ne sileat ipo
ut legitimū sc̄dm̄ sup̄dcās voces ne
cedat silenciū. Quō ob rē p̄t et a duobꝫ
plenis min⁹ pedibꝫ metrū rapē si
tm̄ utriusqꝫ cōvenit spaciū min⁹ nō
sit ꝙ̄ possit ēē unius dimidij pes. Nā
ut sup̄dixim⁹ cū rēe ponim⁹ duos
min⁹ plenos pedes cū id qd̄ debet
ābobus nō transit spacio pedē dimi=
diū. Exemplū ē. mōtes aciti. Ut aūt
ī fine tria tp̄a sileam⁹ ā unū tēpus
post spondeū et duo ī fine. aliter enī
hoc metrū cōvenient metiri nō p̄t.
xb. Fit hoc etiā ī disciplinā ut cū āñ fine
silem⁹ nō ibi pes erat brevi silla ter=
minet. ne sc̄dm̄ illā sepe cōmeora
tā regulā p̄ lōga etiā sensꝰ accipiat
sequēti silencio. Itaqꝫ ī hoc metro nō
tibꝫ acutis nō possum⁹ silē p⁹ dacti=
lū tēp⁹ unū qd̄ p⁹ spondeū ī supiorꝫ
supcram⁹. Nec nō iā dactil⁹ sꝫ cretic⁹

sentiat. Atque ita non duobus minus plenis pedibus quod nunc demonstramus. Sed primo dicotio et ultimo spondeo metrum constitue videatur. duum temporum silentio in fine reddendo. Sed illud nondum est in principio posito minus pleno pedi quod ibidem reddi debitum per silentium. sicuti est. Iam satis terris nivis atque dire. Aut in fine. veluti Segetes meus labor. Pleno autem pedi qui in fine ponitur quod ibidem restitui silentio quod debetur ut in illo Ite igitur camene. Aut in aliquo de mediis loco veluti in hoc Verbladum niger arvis. adest hospes hirundo. Unum tempus quod debetur ultimo bachio vel post totum numerum sileri post primum tamen numerum pede molosium vel post secundum ionicum a minore quod vero post medios forte minus plenis pedibus debitum est non nisi ibidem reddi potest ut est tuba terribilem sonitum dedit aere curvo. Si enim sic metiamur hoc numerum ut primum faciamus anapestum. secundum ionicum quelibet in sillabis quinque soluta. scilicet longa vel prima vel ultima in duas breves. tertium coriambum ultimum bachium. tria erunt tempora in debito. unum extremo bachii reddendum. et duo anapesto primo ut sena compleatur. Sed hoc totum spatium trium temporum in fine sileri potest ac si ab integro pede incipias quinque sillabas. primas pro quolibet ionico metire. sequitur coriambus. Inde iam pedem integrum non invenies. Quo etiam unius longe spatio silere oportebit. Quo annuato coriambus alter complebitur. bachio vel (?) clausuro metrum tamen tempus debitum silebis in fine. Unum iam esse opinor perspicuum vel in mediis siletur locis. quod ea restitu tempora quae in fine debentur quod ea que ibi debetur ubi siletur. Sed aliquando non est necesse ut sileatur in mediis cum potest aliter metrum metiri ut in eo quod paulo ante posuimus. Aliquando autem necesse est. ut in hoc Verne tempories aure tepent sed delicie. Nam manifestum est istum numerum que quaternorum temporum quod senorum pedibus currere. Si quaternorum silendum est unum tempus post octavam sillabam. et in fine duo metiatur. spondeo secundo dactilo sed tertio spondeo quarto dactilo. annuato post longam silentio quod post brevem non oportet. V. spondeo sexto dactilo. ultima longa quae numerum claudit. cum duo tempora debita silentur in fine. Si autem senorum temporum hic metimur pedes. primus erit molossus. secundus ionicus a minore tertius creticus qui fit duorum adiuncto silentio unius temporis. quartus ionicus a maiore et longa ultima post quam tempora iii. silebuntur. Posset aliter una longa in principio locari ut quod sequeretur ionicus a maiore. deinde molossus. deinde bachius quod fieret antispastus adiuncto silentio unius temporis ultimus coriambus metrum clauderet ita ut temporum in fine silentium redderetur unius longe in principio constitute. Sed aures istam dimensionem repudiant quod pars pedis in principio collocata non maior quam dimidia fuerit non recte illi post plenum pedem finali silentio redditur ubi debetur. Sed aliis interpositis pedibus sentimus quidem quantum debeatur. Sed non comprehendit sensus ut tanto spatio sileatur non minus debeatur in silentio quam positum in sono quantum maiorem partem pedis vox preterierit minorem quam reliquum est ubi utrumque facile occurrit. Quobrem metri quod sub hoc exemplo posuimus verne tempories aure tepent sed delicie cum una necessaria quam diximus dimensio post sed (?) decimam eius sillabam tempus unum sileatur et quatuor in fine. Est alia voluntaria si quis post sextam sillabam velit silere duo tempora et unum post xi. et duo in fine. ut sit in principio spondeus sequatur hunc coriambus. Tertio spondeo silentium duum temporum annectatur ut vel molossus vel ionicus a minore fiat. quarto

bacchius adiuncto tandem silentio unius tem-
poris fiat antispastus. quinto coriambo in-
nitus terminetur in voce duobus temporibus
in fine per silentium redditis in principio
locato spondeo. Et item alia. Si enim no-
les post sextam longam sillabam unum tempus
silebis et post decimam unum post unde-
cimam tandem et duo in fine ut sit primus
spondeus secundus coriambus tercius palibachius
fiat antispastus. uno silentii tempore an-
nunciato. quartus spondeus fiat dicoreus
unius temporis interiecto et unius temporis con-
sequenti silentio. cur iam numerum claudat
ita ut sileamus duo tempora in fine que primo
debentur spondeo. Est et tercia mensio. Si
post primum spondeum tempus unum sileatur
et reliqua que in priore superiore serventur. nisi
quod in huius fine unum tempus silebitur. quia
spondeus ille qui solet in principio loca-
ri consequenti unius temporis silentio factus est
Palibachius ut plus uno tempore nichil
ei debeatur quod in fine silendum est. Verum iam
perspicis metris interponi silentia quedam
necessaria quedam voluntaria. Et necessaria quedam
tum aliquid pedibus debetur implendis. Vo-
luntaria tum pleni sunt pedes atque inte-
gri. Nam tum supra dictum est amplius quatuor
temporibus silendum non esse. De necessariis silen-
tiis certum est ubi debita tempora explentur.
Nam in que voluntaria silentia nomina-
mus licet etiam pedem silere. Nam si pari-
bus intervallis feriremus non erit metrum
sed richmus nullo certo fine apparente unde
redeatur ad caput. Quamobrem si exem-
pli gratia silentiis velis distinguere ut post
primum pedem alterius ~~temporis~~ pedis tempora
sileas. non hoc perpetuo servandum est
licet autem vel in varietate quolibet con-
nunciatis silentiis usque ad legitima tempora
metrum producere. velut in hoc. non bene
ver in promptu est. si tu verum dicis.
licet hic post primum spondeum quatuor tempora

sileri et alia quatuor post sequentes duos
Post tres autem finales nichil silebitur.
Iam enim xxxii tempora terminata sunt. Sed mihi
est aptius et quodammodo iustius ut vel in fine
tantum vel etiam cum fine sileatur. quod subtracto
uno pede fieri potest ut ita sit nobis ver
in promptu est. tu dic verum. hoc et in metris
ceterorum pedum tenendum est. salvis necessariis
silentiis sive finalibus sive mediis red-
di debet. que pedes impleant. Non autem deberi
oportere amplius quam pedis partem que levationi posi-
tione occupat. Voluntariis autem silentiis et
partes pedum et integros pedes silere com-
dictum. sicut exemplis supradictis demonstra-
xvj vimus. Sed hactenus interponendorum sile-
ntiorum racio tractata sit. nunc de pedum con-
mixtione ut ipsorum metrorum copulatione
pauca dicamus. Cum iam multa dicta sunt
tum querere quos sibimet oporteat misceri
pedes. et quod ad metrorum attinet copu-
lationem quod nulla dicenda sunt cum de versibus
disserere ceperimus. Iunguntur enim sibi pedes
atque miscentur secundum regulas quas in illo
sermone aperuimus. In hoc autem illud
sciendum est. metra quoque genera que a poetis
iam celebrata sunt habuisse auctores et
inventores suos. a quibus certas quasdam
leges positas convellere prohibemur. Non enim
oportet tamen illi eas racione finxerunt quoniam ubi-
bi aliquid secundum racionem mutare sine aucto-
offensione possumus. Cuius rei cognicio
non arte sed historia traditur. Unde creditur
potius quam cognoscatur. Neque enim si faliscus
nescio qui metrum ita composuit ut hec
sonat. Nunc flagella ligas ita liga vi-
tes et ulmus uti simul erant. stare hos pos-
sumus. sed tantummodo hoc credere audiendo et le-
gendo. Illud enim disciplinae quod ad nos pertinet
videre utrum hoc tribus dactilis constet et
pirrichio ultimo. ut plerique musice imperi-
ti autumant. Non enim sentiunt poni non
posse post dactilum an ut racio docet primus

pes sit in hoc metro choriambus. si ades ionicus
longa syllaba in duas soluta breves. vel
tum iambus post quem tria tempora silebuntur
quod senni docti homines sentire possent. si
utramque legem permutaret et plauderetur
Ita enim naturali et communi sensui iudicaret
quod discipline norma prescriberet. Verum ip-
tum quod poeta ille honos nivos immobi-
les esse voluit cum hoc metro utimur custo-
diendum est non enim fraudat auditum. Quippe
eque nichil fraudaret si pro choriambum
dicambum vel primum ionicum nulla in breves
facta solutione poneremus et quidquid aliud con-
gruit. In hoc igitur metro nichil mu-
tabitur non ea voce qua inequalitatem vitamus
sed ea qua observamus auctem. Docet sa-
ne ratio alia constitui metra immobilia
id est in quibus mutari nichil oportet. ut hoc
primum est de quo satis locuti sumus. Alia
mobilia in quibus locari pedes alios pro
aliis sicuti est. trope qui primus ab oris.
Nam hic pro spondeo anapestum quolibet
loco licet ponere. Alia non tota immobilia
non tota mobilia. ut est pendeat ex hu-
meris dulcis chelis. Et numeros edat va-
rios quibus assonet. Omne virens late
nemus et tortis errans qui flexibus. Vides
hic enim ubique et spondeus et dactylus po-
ni posse preter ultimum pedem. quem metri
auctor semper esse dactylum voluit et in hiis qui-
dem quibus vero non nichil valet auctem
vides. Cum autem in pedum connexione ad con-
nexionem solam pertinet de hiis rebus que sentiuntur
iudicante. Sciendum est eas partes pedum
que post pedes certos silentio restante
insuaviter locantur ut iambus post dicoreum. at-
que secundum epitritum et spondeus post antispa-
stum etiam post alios pedes male locari
quibus isti permixti fuerint. Nam manifestum
est iambum post molossum bene poni sicut hoc
exemplum indicat sepe repetitum cum silen-
tio in fine temporum trium. Ver blandum viget
floribus. Ac si pro molosso primum dicoreum
constituas ut est. Ver eterna floribus viret
respuit hoc auditus atque contempnit. Id e-
tiam de ceteris exploratum facile est experi-
endo. Namque consilium est cum sibi copulantur
qui inter se sunt copulabiles pedes eas
partes debere in fine subiungi que omnibus conveni-
unt in illa serie collocatis ne inter socios
quodammodo discordie aliquid oriatur. Illud
magis mirandum est quod cum spondeus et
duabus et dicoreum suaviter claudat tamen
cum hii duo pedes sive soli sive cum aliis
copulabili quoquo modo mixtis in una
serie fuerint spondeus in fine approba-
te sensu poni non potest. Cuius enim dubi-
tat aures libenter accipere ista singula
repetita. timenda res non est. Et iterum se-
paratum iam timere noli. At si ita iungas
timenda res iam timere noli in coniuncta oratio-
ne audire noluit. Nec absurdum minus
est si quolibet loco alium connectas ut uti
molossum hoc modo. vir fortis timenda res
iam timere noli. Vel ita. timenda res vir
fortis iam timere noli. Vel etiam ita.
timenda res. nam timere vir fortis noli. Cuius
absurditatis causa est quod pes duabus
etiam ad duplum et simplum plaudi potest.
ut ad simplum et duplum plaudi potest di-
choreus spondeus aut duple partes eorum equales
est. Sed cum eum ille trahit ad primam hic extre-
mam existit non nulla discordia et ita con-
tollit admirationem. Nec minus mira-
culum edit antispastus cum si nullus pedum
aut solus certe duabus misceatur patia-
tur iambo metrum claudi cum aliis aut
nullo modo. et cum dicorio quidem propter
ipsum dicoreum. Itaque hoc maxime miror
cum ceteris vero senorum temporum pedibus
tur memoratum trium temporum pedem in fi-
ne repudiet. Nescio que est causa secre-
tior fortasse quam ut a nobis asseri at-
que ostendi queat. Sed hoc ita esse hiis ex-

emplis pbo. Nā ista duo metra. ptāte
placet. ptāte potentiū placet. nemo
ābigit suauiter singlā eē cū silētio
ī fine triū tēporū. At ista ī suauiter
tū eodē silentō. Ptāte pdare placet.
ptāte multū tibi placet. ptātis mag
nitudo placet. Qd̓ ad sensū attinet
pegit officiū suū ī hac qōne et qd
acceperit et qd exploderit īdicauit.
Sed causa cur ita sit racō iterroganda
ē. cōsulenda ē. ac mea quidē ī tanta
obscuritate nichil aliud videt. nī cū
dyābo ātispatū dimidiā ptē habē
porē cōmunē. Nā utreqꝫ a breui et
longa īcipit. posteriorē at cū dyco
rio longa ei et breui ābo finiūt. Ita
qꝫ anapestus uł sol9 tāqꝫ suā porē
dimidiā uł cū dyābo cū quo etiā cōi
ter nec collocari ꝑpatit ī fine met
iābū. Et cū dicorio patet si eidē dico
rio talis t̓min9 cōueniret. cū ceteris
Ca. xvij. āt nō quibꝫ tali ptāte iūgit. Qd̓
vō ad metrorꝫ copulacōēꝫ attinet
satis ē ī ꝑmitia vidē posse diuisa met
copulari q̄ tn̄ plausu id ē copulacōm
leuacōē ac positōē cōueniant. Diuisa
sṫ āt uł qͥtitate ut cū maiora copu
lant minoribꝫ q̄lia ista sṫ. Iā satis
terris niuis atqꝫ dire grādinis mi
sit pr̄ et rubēti dextera sacras ia
artes culat9 artes terruit vrbē. Nā hoc
qͥtū qd̓ vno coriābo et vna ī fine lō
ga t̓minat q̄ ꝑuū sit supioribꝫ ī ter
se equalibꝫ subitū vides uł pedibꝫ
sicuti hec grato pirra sub antro cui
flauā religas comā. Cernis q̄ ꝑpe
horū duū sup9 cōstare spondeo et
coriābo et duabꝫ ultīs breuibꝫ que
itē ꝑmo spondeo iplet sex tpa. Pari
a ergo sṫ ista tpibꝫ sꝫ ī pedibꝫ non
nichil diuisitatis tenent. Est alia dīa
istarū copulacōnū. qd̓ alia ita copu

lāt ut nlla sibi silētia iterponi velit. si
cut hec duo r̓centissiā. Alia iter se si
leri aliqͥ postulet sicut hec. vides ut
alta stat niue candidū soracte. nec
iā sustineat oīs silue laborātes ge
lu que flūia cōstiterit acuto. Nā sibi
singula repetātur ꝑora duo vnū tēp9
ī fine sileri flagitāt. tertiū duo. qͥr
tū tria. Copulata vō a ꝑmo ad scdm
trīscutē vnū tēp9 silē cogunt. a scdo
ad t̓ciū. a t̓cio ad qͥrtū. a qͥrto si ad
ꝑmū redeas tēp9 vnū silebis. Sꝫ q̄
racō est redeūdi ad ꝑmū eadē adest
ad aliā talē copulacionē trāseundi.
Hoc gen9 copulacōnū vīc nos appel
lam9 cīcuitū q̄ periodos greci
uocant9. ergo minor eē nō pt q̄ q̄ duo
bꝫ mēbris cōstet id est duobꝫ mēb
rīs. ne eē maiorē voluerūt eo q̄ usqꝫ
ad qͥtuor mēbra pcedit. Licet igit mi
nimū bimēbrē. mediū trimēbrē et
ultimū qͥdrimēbrē vocari. Hos et
greci. dicolon. tricolō. tetracolō vocāt
de quo toto gn̄e diligētius q̄a tractā
turi sum9 ut dixi sermone ī eo qui
nobis de u̓sibꝫ erit. Nūc iterū satis
sit. sane arbitror iā ītelligē ī numera
bilia eē metrorꝫ q̄ qͥngenta qͥdragi
ta septē īueneramus cū et de silētijs
nō minus finalibꝫ exempla essent
data. et nlla pedū cōmixtio facta ē. et
nlla solucō longarū ī duas breues
q̄ pedē ultra duas sillabas qͥtuor por
rigēt. At si adhibita oīum silēciorꝫ
īterposicōē et oī solucōē longarꝫ col
ligē numerū metrorꝫ velis. existit tā
tus ut nomē ei9 fortasse nō suppe
tat. Sꝫ hec exempla q̄ a nobis sṫ posi
ta et qͥcūqꝫ alia poni p̄nt q̄ q̄ ca
ꝫ appetat ī efficiendo ł approbet in
audiēdo nā cōis tn̄ ī ea docti et in
docti tarditati hoīs ꝑnūciacō cōmendet

auribus sensus eque audientium non sit tar-
dior quam humanitas postulat. Non parent ea
que tractavimus vera iudicari, sed quesita-
mus aliquantum. Et de versu deinceps disse-
ramus. L. Ita fiat.

Explicit liber quartus incipit quintus

Quid est versus, et a doc-
tis veteribus non parva
diligentia quesitum est:
nec fructus defuit.
Nam inventa res est
et ad noticiam pos-
terorum mandata lit-
teris gravi atque certa non tantum auctoritate
verum etiam ratione firmata est. Interesse igitur
animadverterunt inter rithmum et metrum
aliquid. Ut omne metrum rithmus, non etiam
omnis rithmus metrum sit. Omnis enim pedum
legitima connexio numerosa est. Que quoniam me-
trum habet, non esse numerus nullo modo potest, id
est non esse rithmus. Sed item quoniam non est idem quam-
vis legitimis pedibus nullo tamen certo fine
provolvi. Et item legitimis provehi pedibus
sed certo fine coherceri. Hec duo genera
etiam vocabulis discernenda erant, ut
illud superius rithmus tantum proprio iam nomine,
hoc autem alterum ita rithmus ut metrum
etiam vocaretur. Rursus quoniam eorum numerorum
qui certo fine clauduntur, id est metrorum,
alia sunt in quibus non habetur ratio cuius-
dam divisionis circa medium, alia in quibus
sedulo habetur. Erat etiam hec differentia no-
tanda vocabulis. Quapropter illud ubi
non habetur hec ratio rithmus generaliter proprie
metrum vocatum est. Hoc autem ubi habetur
versum nominaverunt. Cuius appellationis
originem fortasse progredientibus nobis
ratio ipsa monstrabit. Neque autem presumptum
putes ut illa etiam metra versus appel-
lare non liceat. Sed aliud est cum abutimur
nomine licentia cuiusdam vicinitatis. A-
liud cum rem vocabulo suo enuntiamus.
Sed nominum commemoratio hactenus facta
sit in quibus ut iam diximus confessio
inter se loquentium et vetustatis auc-
toritas totum valet. Cetera si placet
more nostro investigemus sensu imi-
tato iudice ratione ut illos veteres auc-
tores non instituisse ista que quoniam natura
verum integra et perfecta non fuerit, sed ra-
tiocinando invenisse et appellando notasse
cognoscas. Quare primum abs te que- Ca. ii.
ro utrum ob aliud pes aures mulce-
at nisi quod in eo ille due partes quarum una
in levatione altera in positione est numerosa
sibi convenientia respondent. L. Iam hoc
michi ante persuasum est quidem atque com-
pertum. M. Quid metrum quod manifestum
est pedum collatione constitui non ex eo vere
genere arbitrandum est quod dici non potest. Cum
omnino et nichil incisum per tempus intendi
queat et quod ex dividuis pedibus constat
absurdissime incisum putetur. Nullo
modo hoc genus divisionem recipere abnu-
erim. Aut quod omnia que recipiunt divisionem
nonne pulchriora sunt si eorum partes aliqua
paritate concordent quam discordent ac
dissone sint. L. Nulli dubium est. M. Quid
ipsius paritas divisionis, que tandem numerus
auctor est, an dualis? L. Ita est. M. Ergo
in duas partes convenientes dividi pedem
et eo ipsis aures delectare comperimus
si etiam metrum tale inveniamus. Nonne ce-
teris non talibus iure anteponetur. L. Asse-
tior vere sane. M. Quare iam illud vide. Ca. iii.
Cum in omnibus que aliqua parte metiuntur temporis ali-
ud precedat aliud subsequitur, aliud incipi-
et aliud terminet. Nonne tibi videatur
inter partem precedentem atque incipientem et illam
que subsequitur ac terminat interesse oportere?

D. Interesse arbitror. M. Dic quod inter sit
ergo inter has duas partes versus quarum
una est. Cornua velatarum. Altera Ver-
timus antempnarum. Non enim ut idem poeta
obvertimus sed si ita versus enuntietur
Cornua velatarum vertimus antempna-
rum nonne saepius repetendo efficies incertum
quae pars prior sit quae posterior. Neque enim minus
idem stat versus cum ita profertur Vertimus an-
tempnarum cornua velatarum. D. Plane
incertum fieri video. M. Censes vitandum.
D. Censeo. M. Vide igitur utrum hoc satis
vitandum sit. Una pars versus est et ea prae-
cedens Arma virumque cano. Altera subse-
quens. Troie qui primus ab oris. Arma virum-
que cano alios pedes metiri necesse sit. D.
Intelligo. M. Nunc vide utrum ista ratio in
aliis servata sit. Nam cum eius dimensionis
est pars incipiens arma virumque cano eiusdem
esse agnoscis Italiam fato. litora mul-
tum ille. Et vi superum seve multa quoque
et bello Inferretque deos albanique
patres. D. Ne multa persequere. M. Ceterum quot
tu velis has priores partes versuum eius-
dem dimensionis invenies id est quinto semi-
pede articulatas ¶ Rarissime omnino
si non ita hoc est. Ita etiam posteriores sunt
iste non minus inter se pariles sunt poste-
riores partes versus. troie qui primus ab
oris profugus laviniaque venit. terris
iactatus et alto memorem iunonis ob
iram. passus dum conderet urbem. latio ge-
nus unde latinum. atque alta menia ro-
me. Manifestum est igitur quod quinque et septem
semipedes versuum heroicum in duo
tempora partiuntur que sex pedibus quaternorum
temporum constare notissimum est. Et in
continuitate quidem duum membrorum sive
ista sive aliqua alia versus nullus est.
In quibus omnibus hoc ratio demonstravit
esse servandum ut non possit pars prior
in posteriore et posterior in priore poni

loco. Quod si aliter fuit non iam versus in nominis
abusione dicatur. Erit autem rithmus et metrum.
Qualia rarissime longis carminibus interpo-
nere que versibus contexuntur non indecorum est
qualete commemoravi Cornua velatarum ver-
timus antepanarum. Quam obrem non mihi
versus ex eo appellatus videtur ut non nulli
putant. quia certo fine ad eundem numerum
p̄ut redit. ut nomen ductum sit ab his
qui se vertunt dum viam redeunt. Nam hoc
illi cum his etiam metris que versus non sunt
apparet esse commune. Sed magis fortasse a
contrario nomen invenit. ut quemadmo-
dum grammatici deponens verbum appellave-
runt quod r litteram non deposuit. sicuti est luc-
tor et conqueror. Ita pro duobus membris con-
stat quorum neutrum in alterius loco salva
lege numerorum constituitur quia verti non potest
versus vocetur. Sed utrumlibet harum origi-
num vocabuli tu probes vel utramque improbes
et aliam queras. aut contempnas mecum totum
hoc questionis genus nichil ad hoc tempus
pertinet. Cum enim satis res ipsa que hoc nomine
significatur appareat non est de verbi significatione
laborandum ¶ Nisi quod habes ad hec. D.
Ego vero nichil. sed perge ad cetera. M. Se-
viij. quitur ut de versus termino requiramus. Nam
et huic aliquam differentiam nondum esse voluerunt
vel potius ipsa ratio docet. An tu ut arbit-
ris melius esse ut finis quo pervolutio
numerorum coheret non turbata temporum equa-
litate tandem emineat quam si cum ceteris
partibus que finem non faciunt confundatur. D.
Quis dubitat hoc esse melius quod est evi-
dentius. M. Considera igitur utrum recte insig-
nem fine versus heroici spondeum pedem
quidam esse voluerunt. Nam in quinque aliis
locis nunc vel spondeum vel dactilum licet
ponere. in fine non nisi spondeum. Nam quod
trocheum putant propter differentiam fit ultime
sillabe de qua in metris satis locuti su-
mus. Sed secundum hos iambicus senarius a-

non erit usus quia erit sine ista finis emi-
nentia. Utrumque autem absurdum est. Nam neque
quisquam unquam sive doctissimorum hominum sive
mediocrium vel etiam tenuiter eruditorum
versum esse dubitavit. Faselus ille quem vi-
detis hospites. Sed quidquid in urbis est tali
numerositate formatum et insignes auctores
eo quo peritissimi nullum sine insigni fi-
ne usum putandum esse censuerunt. L. Ve-
rum dicis. M. Quare aliam terminum huius no-
tam querendam esse autumo. non hanc quam in
spondeo posuit approbandam. Quid
hoc. Non dubitas quinque ista sit aut
in pedis esse aut in temporis differentia aut in utroque qua-
ter potest. Quid tandem horum trium probas.
Ego enim quoniam id ipsum finire usum ne lon-
gius quam oportet excurrat non pertinere nisi
ad temporis modum non arbitror istam
notam debere sumi quam ex tempore. An tibi a-
liud placet. L. Immo assentior. M. Vides
ne etiam illud cum tempus hic differentiam habere non
possit nisi quod aliud est longius qui cum
usus finitur id agitur ne pergat longius
in breviori tempore notam finis esse oportere. L.
Video quidem sed quo pertinet quod additum
est hic. eo scilicet quod non ubique temporis differentiam in
sola brevitate ac longitudine accipi-
mus. M. An tu estatis et hyemis differentiam
aut temporis negas aut in spacio potius brevio-
re. an non in sex frigoris caloribusque co-
stituis vel humoris et siccitatis et
si quod tale aliud. L. Iam intelligo et hanc
quam quaerimus termini notam a temporis brevi-
tate ducendam esse consentio. M. Attende
igitur huic usum trocheacum. Roma ro-
ma terne quanta sit deum benignitas
qui trocheacus dicitur. Et metire illum
atque unde quod invenis de membris eius et
numero pedum. De pedibus quidem facile
responderim de membris autem non satis
apta res est multis enim locis partem orationis
finiri video. Verumptamen opinor esse is-

tam partitionem in octavo semipede ut priores
membrum sit. Roma roma terne quanta. Re-
sequens autem ut sit deum benignitas. Ut
semipedes habeant. L. Septem. M. Ipsa ra-
tio duxit omnino. Cum enim nichil sit equalitate
melius eamque in dividendo appetere optetat
si minus potuerit optinere vicinitas
eius querenda est. ne ab ea longe oberre-
mus. Itaque cum hic usus omnes xv semi-
pedes habeat non potuit equius quam in
octo et septem dividi. Eadem est in septem
et in viii vicinitas. Sed ista non serva-
verit nota finis in tempore breviore ut eam
servandam ratio ipsa precepit. Nam si talis
versus esset. Roma terne quanta sit tibi
deum benignitas ut in superiore membrum
in his semipedibus vii. Roma terne
quanta sit. Et his viii alterum terminaret
tibi deum benignitas. Non potest usum
semipes claudere. Octo semipedes
quattuor integros pedes faciunt. Similiter
intenderet alia deformitas ut non
eosdem pedes in membro extremo. quos
in primo metiamur et prius membrum po-
tius finiretur a breviore tempore id est se-
mipede quam posterius cui hec finis iu-
re debetur. Nam in illo tres trochei semis
Roma terne quanta sit. In hoc quattuor
iambi scande. tibi deum benignitas
Nam vero et trocheos in utroque membro
scandimus et semipede usus clau-
ditur ut spatii brevioris notam termi-
nus teneat. Nam sunt in priore quattuor
Roma roma terne quanta. In posterio-
re autem tres semis. sit deum benignitas
An contradicere aliquid paras. L. Nichil
omnino et libenter assentior. M. Tene-
amus igitur has leges inconcussas si
placet ut neque membrorum duum tendens
ad equalitatem partitio versui desit. sicut
huic est. Cornua velatarum obvertimus
antemnarum. Neque cum ista vitatur

conuersione nimis a se membra discedant sed quam parum proximus numerus prope equetur ne discam? hoc ita posse diuidi ut octo semipedes precedant. Cornua uelatarum vertimus. Et quatuor subsequuntur id est antepenarium. Nec membrum posterius paris numeri semipedes habeat. sicuti est. tibi deum benignitas ne pleno pede uersus finitus non habeat terminum breuiore notatum. C. Habeo iam ista et mando memorie quantum valeo.

Ca. v.

A. Cum igitur iam tenemus non debere uersum finiri pleno pede quo nobis uersum heroicum metiendum putas. ut et membrorum lex illa seruetur et hec tamen nota. Video xii esse semipedes. Et quia propter illam conuersionem vitandam esse senos semipedes habere membra non possunt neque a se longe oportet discedere ut sint iii et ix aut xi et iii. Neque paris numeri semipedes posteriori membro dandi sunt ut sit viii et iiii aut iiii et viii. Ne pleno pede uersus finiatur in v et vii aut vii et v diuisio facienda est. Nam et hii numeri sunt ambo impares proximi. Et item propinquius sibi accedunt membra quam in quaternario et octonario numero attendent quod firmissimum teneam. Video partem orationis in quinto semipede sepe terminari ut in primo virgilii est uersu Arma virumque cano. Et in secundo. Italiam fato. Et in tertio. litora multum ille. Et in quarto vi superum seue. atque ita deinceps in toto pene carmine. C. Verum dicis. A. Sed videndum tibi est quos pedes metiaris ut nichil superiorum legum iam inconcusse constitutarum violare audeas. C. Quamquam mira uobis satis appareat tamen nouitate conturbor. Nos enim solemus in hoc genere in spondeum pedem et dattilum scandere. quod nemo fere est tam indoctus qui non audierit etiam si minus id facere possit. Hanc ergo peruulgatissimam consuetudinem nec si sequi voluero lex illa tamen est abroganda. Precedens enim licet membrum semipede claudatur. posterius autem pleno pede quod contra esse debuit. Sed quia illam legem iniquissimum est tollere et in numeris iam didici fieri posse ut non a pleno pede ordiamur. C. restat ut non hic dattilum cum spondeo sed anapestum locari iudicemus. ut incipiat uersus a longa silla deinde duo pedes uel spondei uel anapesti uel alterum membrum terminent cum iii. Rursus alterum uel anapesti uel quolibet loco spondeus omnibus et in fine vna silla que uersus legitime terminatur. C. probas michi. A. Et ideo quamquam verissimum esse iudico sed non facile ista persuaderi populo. Tanta enim est vis consuetudinis ea inueterata si falsa opinione generata est nichil sit inimicitius ueritati. Nam quid ad faciendum uersum nichil interesse intelligis utrum in hoc genere anapestus cum spondeo an dattilus collocetur. Ad metiendum tamen conuenabilius est quod non aurium sed mentis est proprium. Nimium hec commobili opinione discernitur. neque nunc ab hiis primum inuenta est. Sed multo est hac inueterata consuetudine antiquius animaduersa. Quare si eos legant quilibet in greca uel in latina lingua disciplinae huius doctissimi fuerunt non mirabuntur nimium quod forte hoc audierint. C. Quamquam pudet inbecillitatis cum vobis roborande hominum auctoritas queritur cum ipsius rationis atque ueritatis auctoritate que profecto est omni homine melior nichil debet esse prestantius. Non enim in producenda corripienda ve sillaba non in auctoritate veterum hominum grammaticorum ut quemadmodum sint ipsi usi uerbis quibus nos quoque loquimur. Ita et nos utamur in [illegible] re et nullam obseruationem sequi desiderem. et nouam constitutionem licentie. Ita in metiendo uersum inueterata voluntas hominum

ac nō eterna rerū racō cogitanda ē.
Cū et moderatā ei⁹ longitudīe ꝫ ꝑ pulsus
naturalit aure senciam⁹. deinde ap-
probem⁹ rōnabili cōsideracōe nūoꝝ
et cū īsigni fine claudendū ēē uidi-
tur. M. Qsq̄s uidicat terci⁹ cū q̄ cetera
metra esse finiendū qui finē hīt bre-
uiori tpe notatū manifestū ē siq̄dē
tpis longitudinē coheret ⁊ frenat
vj. quodāmō. Que cū ita sit q̄d potest
posteri⁹ ei⁹ mēbrū. n̄ nō pleno ter-
minari pede. Prioris āt mēbri exor-
diū q̄ plenū ēē pedē ut ī illo trochea-
co Roma terne q̄nta sit deū benigni-
tas. q̄ parte pedis ut ī heroyco Ar-
ma uirūq̄ cano. troye q̄ p̄m⁹ aboris
Quapp̄t oī iā dubitacōe sublata e-
tiā istū ūsū metire si placet. Et mic-
hi de mēbris ei⁹ pedibꝫ q̄ṡ vnde. Fa-
sell⁹ ille quē videtis hospites. A. Mē-
bra quidē hui⁹ ī q̄nq̄ ⁊ vij. semipe-
des video distributa ut pri⁹ sit. Fasel-
lus ille posteri⁹ q̄ quē videtis hospi-
tes. Pedes vō iābos cerno. M. Quero
nichil ne canes pleno pedū uersū
t̄minare. A. Verū dicis et ubi fueri-
nescio. M. Nō ei nō videt sic̄ ī heroico
exordiendū ēē a semipede. q̄d cū
ī hoc gn̄e fit. nō iā iābis sꝫ trocheis
ūsū metim̄ ut cū uersū iā legitime
semipes claudat. M. Ita ē ut dicis.
Sꝫ vide q̄d tibi de hoc respondē-
dū putes quē asclepiadē vocāt. Me-
cenas atauis edite regibꝫ. Nā p̄s
oroīs ī sexta sillā t̄minat̄. neq̄ īcō-
stant̄ sꝫ ī oībꝫ fere hui⁹ gn̄is ūsibꝫ
utiq̄ p̄mū ei⁹ mēbrū ē. M. Mecenas
atauis. scd̄m edite regibꝫ. Q̄d qua-
nā rōe fiat dubitari p̄t. Si cū eī me-
tiar ī hoc pedes q̄ternoꝝ t̄poꝝ erit
q̄nq̄ ī p̄ore In posteriore āt mēbro q̄-
tuor semipedes. lex āt vetat mēbrū

posteri⁹ pari nūo cōstare semipede-
dū ne pleno pede t̄minet̄ ūsus. Restat
ut pedes cōsidem⁹ senoꝝ ex quo fit
ut mēbrū utrūq̄ ternis pedibꝫ constare.
Nā et ut ītegro pede p̄cedēs mēbrū
finiat̄ a duabꝫ lōgis īcipiendū est
Deinde tot⁹ coriambꝫ ūsū dicit ut se-
quēte alio coriābo metrū posteri⁹ ī-
choet̄ claudēte ūsū semipede ī duabꝫ
breuibꝫ sillis. Tot eī tpa cū spondeo
ī capite locato īplent sex t̄poꝝ pe-
dē. nisi q̄d nichil p̄rsus ad hec habes
A. Placet. Ergo totidē semipedibꝫ cō-
stare utrūq̄ mēbrū. M. Cur nō pla-
ceat. Neq̄ eī metuēda ē illa cōuersio
hic q̄a posito posteriore mēbro ī p̄ce-
dēti loco ita ut q̄d ē p̄mū scd̄m fiat.
Nō eadē lex manebit pedū. Quapp̄t
nulla causa ē cur idē semipedū nūs
ī hoc gn̄e mēbris neget̄ cū sine ul-
lo cōuersiōis vicō parilitas ista pos-
sit teneri fine etiā īsigniori seruata.
cū ūsus nō pleno pede t̄minat̄.
q̄d cōstantissīe seruādū ēē placet.
M. Rem ipām oīno vidisti. A. Quare
iā q̄m cōperit racō ūsum ēē duo gn̄a
Vnū ī quo idē nūs semipedū. Aliud
ī quo dispar ī mēbris sit. diligēt̄ cōsi-
dēm⁹ si placet. q̄m mō īparilitas se-
mipedū ad quādā parilitatē ī feat̄.
obscuriore aliq̄ntū. sꝫ sane subtilissiā
racōe nūoꝝ. Nā q̄ro ex te cū duo et
tria dicā q̄t nūos dicā. A. Duos. scilꝫ
M. Ergo et duo vn⁹ et tria vn⁹ ē nūs. A.
Ita ē. M. Nōne tibi et hoc videt̄ vnū
cū quolibꝫ nūo nō absurde posse fi-
eri. Siq̄dē tria duo ēē nō possum⁹
dicē. duo āt vnū ēē quodāmō. et
itē iij. ul iij. vnū ēē nō falso dici p̄t.
A. Assencior. M. Attende aliud. Dic
michi duo ter ducta q̄ faciūt ī sū-
ma. A. Sex. M. Nō sex et iij. totidē

Ca^m vij.

st A. Nullo mo. M. Aut tria qter du
tas vel summaq respondeas A. Duo
deni. M. Vides ut xii plures ee q iiii.
A. Sane et longe ita ne i morer fige
da regula M. A duobz et deinceps
qslibet duos nuos constitueris minor
p maiore multiplicat cu extendat
ncce e A. Quis hoc dubitaverit M.
Quid ei tam puu i plali nuo q duo
que tm num si milies dixero ita
extedet mille ut duplu fiat A Ver
dicis sz constitue unu et quelibet de
inde maiore num et qadmodu i
illis faciebam minore p maiorem
multiplica no eode mo maior supa
bit M. No plane sz maiori minor
equabit. Na unu bis duo Et unu
decies dece Et unu milies mille et
p quelibet aliu num multiplicaveo
unu ncce e equet. Habet ergo unu
cu ceteris nuis ius qdda equalitatis no
mo qd quicq nus un nus e sz to
tiens duct tantude facit. Manifestu
e. Age nc spa aim ad semipedu
nuos quibz i usu fiut mebra requalia
Et mira quada equalitate istu qua
tractavim voce repperies Na ut opi
nor usus nun i equali semiped
nuo i mebris e duobz iiii et iii. qd
i hoc ii. iii. i. Hospes ille Que vides
Cui pmu mebz qd e. hospes ille Seca
ri eqlit pt i duas ptes binoz semi
pedu Scdm at Que vides Ita dicit
una ut ps duos semipedes habe- viii.
at altera unu. qd ita e qi duo z duo
sit iure illo eqlitatis de qua satis e
qum qd sit unu cu oibus nuis ex q
fit ut ista divisioe tn sit quoda mo
supius mebru qtu posteri. Ita si fu
erit iiii et v semipedes sicuti hoc e
Roma roma cerne qta sit No ita p
bat et pterea metru eit poti q

uersu. qz ita st mebra requalia ut ad
nulla equalitatis lege sectoe aliqua
possit referri. Cernis quippe ut opinor
supioris mebri qtuor semipedes ro
ma roma i bono posse discede. at
posterioris v. cerne qta sit In duos z
tres semipedes dividi nbi nullo iu
re apparet eqlitas Neqz ei aliq mo
tantu vale quinqz semipedes pt duos
et tres qtu qtuor valet. quo mei
min supi i breviore usu tantu vale
tres semipedes pt unu z duos q
tu qtuor valet An aliqd no es asse
cut An no placet Ymo vo z mai
festa oia rata st Age nuc Quinqz
et tres semipedes considem qles ille
usitat. fasell ille que vides Et videa
m ista quo requalitas aliquo eqlitatis
iure teneat. Na hoc gen no solum
metru sed etia uersu ee oes consentiut
Itaqz cu pmu mebru i semipedes du
os et tres secueris et scdm i duos et
unu coniugas pticulas qs i utroqz pa
res inveneris qz et i uno mebro semi
ii. et i scdo restat due pticule. una i
tribz semipedibz de priori mebro alte
ra i uno posteriore Has q z sociabilit
iugim qz unu cu oibus habet soci
etate et i suma unu et tres qtuor fi
unt. qd e tantude qtu duo et duo p
hac igit sectione etia quinqz et tres
semipedes ad concordia redigut. Sed
unde utru itellexeris Ita vo. rad
modu Psequar ut de v. z vii. semipe
dibz disseram qles st usitati nobilissi
Heroyc Et que vulgo iabicu vocat
etia senari Na arma virumqz cano
troie q pm ab oris Ita dicit ut pmu
ei mebru sit arma virumqz cano qui
sit quinqz. Et scdm troie qui pm ab o
ris qui st septe semipedes Et fasell
ille que videtis hospites pmu mebz

habet. Fasellus ille, in semipedibus quinque
Secundum in vii. quem videtis hospites. Sed
tanta ista nobilitas in lege illa equalitatis
laborat. Cum enim superiores quinque semi-
pedes in duo et tres diviserimus poste-
riores autem vii. in iii et quattuor congruunt
sibi quidem particule ternorum temporum se-
mipedum. Sed si due reliquie ita iungerentur
ut una earum constaret uno semipe-
de, alia quinque coniungeretur lege illa qua
unum cum omnibus numeris coniungi potest et in
summa sex fierent, quod sunt etiam tres et tres.
Nunc vero quia duo et quattuor iunguntur sum-
mam quidem reddent senariam, sed nullo equa-
litatis iure tantum valent duo quantum quattu-
or, ut in huiusmodi omni qui necessitudine
copulentur. Nisi forte quis dixerit satis
esse ad aliquam regulam paritatis, quod
ut iii et iii ita duo et quattuor sex sunt. Cui
omnino repugnandum non arbitror. Est enim
et hec aliqua equalitas, sed illud noli ut
maiore congruentia quinque et iii quam v et vii
semipedes convenirent. Non enim in tantum non
est illius usus quantum istorum. Et vides in illo
non modo tantam summam inventam collocatis
una et tribus quanta est in duobus et duobus, sed
etiam multo concordiores partes esse coniunguntur.
unum et iii propter illam unius cum ceteris omnibus
numeris amicitiam quam cum ii et iii copula-
tur. Sic enim iste est. An tibi aliquid obscurum
est. A. Nichil prorsus. Sed nescio quomodo me offen-
dit cur isti senarii cum sit celebratiores
ceteris generibus et principatum quendam in
usibus habere dicantur aliquid in membrorum con-
cordia minus habent quam illi fame obscuri-
oris usus. M. Bono animo esto. Nam ego ti-
bi totam in hiis concordiam ostendam quantam
soli ex omnibus meruerunt habere ut vide-
as non iniuria eos esse prelatos. Sed quia ista
tractatio aliquanto est longior quamvis omnino
iocundior, restare nobis debet extima-
vimus cum de ceteris quantum satis videbitur dispu-

tauerimus. Iam omni cura liberati ad horum scru-
tanda penetralia veniamus. A. Michi vero
placet. Sed iam vellem ut ista que priora suscepi-
mus explicata essent ut iam aliud audire
atque commodius istorum comparatione que ante dis-
seruimus fiunt illa dulciora que expectas.
M. Nunc itaque considera utrum in duobus mem- Ca. ix.
bris quorum primum exhibeat semipedes
vi. et septem reperiatur ea equalitas ut rite
esse usus queat. Nam prius v. et vii. semipedes
hunc esse distinctum vides. huius autem exemplum est
Roma Roma cerne quanta sit deum benigni-
tas. Video primum membrum in partes distri-
bui que habeant ternos semipedes secundum
in iii et iiii. Quare iunctis equalibus
fiunt sex semipedes iii vero et iiii septem
fiunt et non equantur illi numero. Sed si duo et
duo in ea parte ubi quattuor et duo et unum
In ea parte ubi iii sunt consideremus iunctis par-
tibus que binos habent fit summa quaternaria
a iunctis autem illis qua in una ii sunt in alia
unum si etiam ista tamquam sit iiii accipia-
mus propter unius cum ceteris numeris concordiam
octo simul fiunt magisque excedunt summam
senariam quam septem tunc fuisset. A. Ita est ut
dicis. M. Et ideo isto genere copulationis a lege
usuum separato attende ut ordo postu-
lat in ea nunc membra quorum primum habet
octo semipedes vii secundum. Ita vero
copulatio habet quod querimus. Nam predictis
membri partem dimidiam cum parte subsequentis
maiore quam dimidia proxima est ultra
quam quaternum semipedes sunt restat iii se-
mipedes de priore iii de posteriore membro
Duo hinc duo inde copulati fiunt iiii.
Duo rursus inde restabant et unum hinc
qui ad legem illius convenientie copulati
qua unum reliquis par est quodammodo
sumuntur pro quattuor. Ita iam octonarius
superiori octonario congruit. Sed cur
huius exemplum non audio quia sepe comme-
moratum est. ~~Roma~~ tamen ne suo loco preter-
+ octenario numero summam facio

Ca. x.

nussū putes ipm̄ ē. Roma roma cer-
ne q̄nta sit deū benignitas Vel h̄ etiā.
btūs ille q̇ p̄cul negocio Quare iā
aspice ye et vij. semipedū ɔnexione.
cui⁹ exemplū ē Vir optim⁹ btūs ille
q̇ p̄cul negocio. facilis cognitu ista cō-
iunctiā Sup̄i⁹ eī mēbrꝫ ī iiij. et v.
posteri⁹ ī iij. et iiij. semipedes dicī-
tur Ps ergo mīoꝛ p̄oris cū p̄te poste-
rioris maiore ɔiūcta. octonariū
nūm̄ facit et maioꝛ sup̄ioris. cū mi-
nore posterioris itē octonariū Nā
illa ɔiūctio ē iiij et iiij. ista v. ⁊ iij.
semipedes adhuc accedit q̇d v. ī ij.
et iij. semipedes iij ī ij. ⁊ i. si discris
apparet alia ɔueniencia duoꝝ cū du-
obꝫ et vni⁹ cū tribꝫ. q̄ꝫ cū nūus oībꝫ
vniū sup̄i⁹ ɔmēorata lege cōfertur
Sꝫ ṅ me racō fallit nichil restat ul-
teri⁹ q̇d de mēbroꝝ copulacōe req̇ra-
m⁹ Iā eī ad octo p̄uētū ē pedes quē
nūm̄ versiu sic̄ satis cognouim⁹ nō
fas ē excedē Quare age iā illa sena-
rioꝝ versuū heroicū et iābicū ul tro-
cheacū quo ītencōꝫ meā excitasti
et distulisti l. Pande cerciā d. Faciā
ymo faciet ip̄a racō q̄ michi tibi q̄ꝫ
cōis ē Sꝫ meministi ne q̄so cū agem⁹
de metris dixisse nos ī ip̄o sensu ad
modū p̄basse illos pedes quoꝝ p̄tes
ad sesque ɔueniunt. siue ī duobꝫ et
tribꝫ ut ē creticꝰ ul peanes siue in
tribꝫ et q̄tuor ut epitriti exclusos
a poetis p̄p̄t mīoris venustatis so-
nū solute oroīs seueritatē decorarē
cōgruēcī⁹ cū hiis clausule colligat̄
l. Vero memini Sed q̇d hec spectant
Nam illud volo p̄us ītelligam⁹
hui⁹ cemoī pedibꝫ poetaꝝ tractacōe
seuictis nō ī manē ṅ eos q̇bꝫ ad tā-
tudē. ut sponde⁹ ē. ā eos q̇bꝫ ad du-
plū ut iambꝫ ā eos q̇bꝫ ad utrūq̄ꝫ

p̄tes ɔueniūt ut coriambꝫ Ita ē. ac si h̄
poetarū materies et soluta orō v̄sibꝫ
minuta ē nō v̄sus ull⁹ ṅ ex g̃n̄e pedū
faciēd⁹ ē Assencioꝛ Video eī poe-
mata v̄sibꝫ q̄ aliis liricoꝝ poetarū me-
tris fieri grandiora Sꝫ adhuc quo cō
ista tendit ignoro Ne p̄pera Di-
putabim⁹ enī iā de senarioꝝ ver-
suū excellēciā et p̄us tibi cupio demō-
strare si potuero decēciores senarios
nisi duoꝝ istoꝝ generꝝ ēē nō posse
Quę oīm etiā sīt celeberriā. quoꝝ ē
vnū heroicū. ut arma virūq̄ꝫ cano
troie q̇ p̄im⁹ ab oris. q̇ v̄s⁹ metit̄.
spondeo et dattilo. subtilioꝛ vō spon-
deo et anapesto Alteꝝ q̇d iābicū ē
dicit̄ et eadē vōē ī ueniti trocheacū.
Nā credo tibi ēē maifestū lōgis sil-
labis ṅ breues īterponat̄ obtundi
quodā mō spaciā sonorū Itē ṅ breui-
bus longe nimis concisa et q̄si tremu-
la fieri neutra ēē tēperata q̄ꝫ iubīe
porū eq̄litate aures īpleat Q̄obrē
nec illi versus q̇ sex pirrichios ⁊ sex
p̄celeumaticos h̄nt asp̄irāt ad he-
roicū dignitatē Nec illi ad trochei
qui sex tribrachos h̄nt Huc accedit
q̄ꝫ ī istis q̇s ceteris ip̄a vō p̄ponit si mē-
bra p̄posteratis totū ita cōmutabit̄
ut alios etiā pedes nēcio meciam̄
Itaq̄ꝫ ī cōuersibiliores ut ita dicā sīt
q̄ illi qui aut oībus breuibꝫ ā lōgis
oībus cōstant Et iō siue v. et vij si-
ue vij. et v. semipedibꝫ mēbra in
hiis tēperatoribꝫ ordinet̄. Nichil
iterē Neutro eī hoꝝ ordīe cōuerti
v̄s⁹ p̄t sīt tanta cōmutacōe ut aliis
pedibꝫ currē videat̄. In illis at̄ si car-
mē ceptū erit talibꝫ v̄sibꝫ quoꝝ p̄ora
mēbra q̇ nos semipedes habeāt nō
opteat eos miscē ī q̇bꝫ septem p̄ores
sīt nec iā liceat oēs cōuertē Nō eni

q dimẽsiõe reuocat illa pedũ cõmutacõ
sed tñ heroicis spondeos oẽs ĩterponẽ
qd quidẽ posterior etas hec nrã iuñe
ꝓhabuit trocheatis at sine iãbitis tñ
pedẽ tribrachũ quolibet loco ĩtponẽ
liceat habẽ tñ ĩ hui9 temõi carmĩbz
usũ solutũ ĩ oẽs breues turpissimũ
iudicatũ ẽ. Remotis igit̃ epitritis
pedibz a lege senaria nõ solũ qꝛ solu
te orõi sũt aptiores. uerũ etiã qꝛ si sex
fuerint xxx et duo tpa excedũt sicut
dispondei Remotis etiã q̃noꝝ tẽpo
rũ pedibz qꝛ sibi eos liberi9 ad clau
sulas vendicauit rõ. Molossis itẽ ꝯ
aliis tẽpoꝝ senarioꝝ qm̃uis ĩ poema
tibz uenustissiẽ ingerat ad h̃ de q nũc
agim9 nũo tẽpoꝝ exclusis restant
usus oĩm breuiũ q ul piricchios uel
ꝓceleumaticos ul tribrachos habet.
Et oĩm longarũ qui spondeos q q̃
q admittãt ad senariũ modũ dig
nitati tñ et tpatõi horũ q breuibz
longisq3 uariãt et ob hoc multo mi
n9 cõuerti pñt cedãt nãe ẽ. Sz queri
pt tũc meliores usq iudicati sũt
senarij ĩ qbz anapestũ subtilis illa
racõ metit̃ et hij ĩ quibz trocheũ qꝛ si
dattilũ ibi et hic iãbũ ĩ metiret̃.
Sñ ꝓiudicõ ei sine qm̃ nũc de nũis
agim9 si usus ita eẽt troie q pm9
ab oris. arma virũq3 cano. Vel de
illo gñe q ꝓcul malo ꝓi9 btus ille. u
terq3 hoꝝ nec min9 senari9 senari9
eẽt. nec min9 breuiũ longarũq3 sil
labaꝝ tẽpatõe moderat9 nec magis
cõuerti poterat Et ĩ utroq3 mẽbra
ta ordiata sũt ut et ĩ qnto et ĩ septĩo
semipede ps orõis ĩminet. Cur ergo
meliores istos putet̃ si poti9 ita sit
Arma virũq3 cano troie q pm9 ab
oris. btus ille qui ꝓcul ni9 malo ĩ q̃
qstiõe facili9 et ꝓlixi9 diceri forte

euenisse ut isti ꝓi9 aiadũteret̃ q frequ
taret̃. Aut si id nõ ẽ fortuitũ meli9
credo visũ fuisse ut heroic9 duabz lõ
gis qꝛ duabz breuibz et lõga claudẽ
tur. qd ĩ longis auris cõmodi9 acq
escũt Ille at alter ĩ finali semipede
longã sillãm poti9 habet qꝛ breuẽ
Res quidẽ se sic ht ut q̃uis hoꝝ ꝓores
eligeret̃ nẽio aliis auferet locũ q
mẽbris hisdẽ ꝓposteratis fieri pos
set. Quo ẽta si melior iudicat9 ẽ cui9
exemplũ ẽ. arma virũq3 cano troie
q pm9 ab oris. ĩcepte iã fieret istu cõ
uersiõe aliud gen9 sicuti ẽ. troie qui
pm9 ab oris arma virũq3 cano Qd
etiã de trocheaco gñe ĩtelligẽdũ ẽ
Nã si ẽ honestior. btus ille q ꝓcul
negociis. qd gen9 isto ꝓposterato fiet
ut ẽ. q ꝓcul negociis btus ille. fieri ꝓ
fecto nõ optet. Tñ si qs audeat ꝯ fa
ciat tales usus maĩfestũ ẽ eualiagina
senariorũ eẽ facturũ qbz sũt ista me
liora. Hij ergo senarioꝝ oĩm pul
cherri nõ potuerũt ambo optinẽ
sinceritatẽ suã adusq hoĩm licẽtiã
Nã ĩ trocheaco gñe nõ senario solo
sz uñ min9 ĩcipit usq3 ad magni
tudinẽ extremã q octo pedes habet
mistendo poete putauerũt iiij. tẽ
poꝝ pedes oẽs qui adhibẽt ad nũos
Et greci quidẽ alt̃nis locis pmo
et tercio et ita deĩceps si a semipede
usus ĩcipit sin ab ĩtegro trocheo
sedo et iiij. atq3 deĩceps seruatis ĩ
teruallis ĩmorati longiores collo
cãt pedes Que corrupcõ ĩtollẽabil
fiet nõ singulos pedes ĩ duas ptes una
qsi eleuatõis altera positõis ẽ clau
dendo diseruit sz unũ pede leuãtes
aliũ ponẽtes. unũ qm̃ senariũ tri
metrũ uocat ad epitritoꝝ disione
plausũ retulerũt Sz si hoc saltim

constantiam tenet. quamvis pedes epitriti ma-
gis orationis sint quam poematis nec iam se-
narius versus sed ternarius invenietur. non
tamen omnino illa numerorum labefactatur eq-
litas. Nunc vero maioris temporis pedes dummodo
in locis memoratis licet non in omnibus ponere
sed ubi libet eorum et quotiens libet. Nec
vero veteres nec ipsa locorum intervalla intermisce-
dis huiusmodi pedibus servare potu-
erunt. Quare in hoc genere poetae ista cor-
ruptione atque licentia plane quod eos vo-
luisse arbitrandum est ut essent in fabulis
poemata solutae orationis similia. Sed quam
satis dictum est cur inter senarios isti ver-
sus magis nobilitati sint. Nunc videa-
mus cur ipsi senarii meliores sint
versus quam ceteri in quolibet alio pedum
numero constituti. Nisi quod habes adversus
ista quae edisseras. Prorsus assentior et
iam illam membrorum aequalitatem cui atten-
tissimum me paulo ante reddidisti sicut
nunc fas est cognoscere vehementer exspecto.

Ca. xij.

Totus ergo ades atque vide utrum ti-
bi videatur quaelibet longitudo posse in
quaslibet partes secari. Satis mihi ista per-
suasa sunt. nec dubitari posse arbitror
quin longitudo quae linea dicitur habeat di-
midiam suam partem. ac per hoc decussatim seca-
ri queat. Et quia et ipsae duae lineae quae
ista sectione fiunt procul dubio lineae sunt
etiam in ipsis hoc fieri posse manifestum
est. ita quantulacumque longitudo in quaslibet
partes potest. Expedisti atque verissime. Qua-
re illud nunc vide utrum vere asseveretur
eandem longitudinem ad latitudinem por-
rigendam quae ab ipsa oritur tantum valere quantum
latitudinis quadratum occupat. si enim
minus aut amplius in latum spatium protenditur
quam longa est linea. unde protenditur quadratum
non fit sin tantum nihil aliud quam quadratum
fit. Intelligo et assentior. Quid est
enim verius. Illud ergo iam sequitur ut opi-
nor: vides ut si per lineam in longum ordinati
calculi pares ponantur non perveniat illa
longitudo ad quadratam formam nisi per eun-
dem numerum multiplicati calculi fuerint. non
si verbi gratia calculos ponas quadratum non
facias nisi aliis duobus ad latitudinem
adiunctis. Sunt .iii. et vi adiungendi sunt
sed tamen distributi ad duos ordines scilicet
in latitudinem. Si enim ad longitudinem
additi fuerint nulla figura fit. longi-
tudo enim sine latitudine figura non est. ac
per hoc ita per positionem licet considerare alios
numeros. Video enim bis bina et ter terna qua-
dratas figuras in numeris facere. Ita
quater quaterna. quinquies quina. sexi-
es sena. atque ita per infinitum in ceteris.
Etiam ista rata et manifesta sunt.
Attende nunc utrum sit aliqua temporis longi-
tudo. Quis dubitaverit nullum esse
tempus sine aliqua longitudine. Quod
versus possunt ne non obtinere aliquam temporis
longitudinem. Immo necesse est obtinere.
Quid in ista longitudine pro calculis
melius collocamus pedes nec qui duas
in partes id est elevationem et positionem
mentio distribuuntur an ipsos semipe-
des potius qui singulas levationes posi-
tionesque obtinent. Semipedes con-
venientius iudico pro illis calculis
poni. Age nunc atque commemora mihi nu-
merum versus heroici brevius quot semipe-
des habeat. Undecim. Dic exemplum.
Arma virumque cano. Nunc igitur ali-
ud desideras. nisi ut alii septem se-
mipedes cum istis quinque aliqua aequalitate
conveniant. Quid. Nihil prorsus aliud. Quod
septem semipedes possunt ne aliquem versum
complere per se. Possunt. Nam tot semipedes
habet ac numerus versus annumerato in fi-
ne silentio. Recte dicis. Sed ut versus
esse possit quo in duo membra dividitur.
In quattuor scilicet et iii semipedes

Duo erunt in latere quadrati has partes singulas et vide quid faciunt quattuor quater. Sedecim. Quid tria ter. Novem. Quid totum simul. Vicies quinquies. Septem ergo semipedes qui possunt habere duo membra singulis membris suis ad quadratorum rationem relatis xxv. numerum in summa faciunt et est una pars versus heroici. Ita est. Altera igitur pars que habet quinque semipedes quoniam non potest in duo membra dividi et debet aliqua equalitate contineri nonne tota in quadratum ducenda est. Nichil aliud omnino censeo et tandem agnosco equalitatem mirabilem. Namque eciam quinquies ducta eadem xxv consummat. Nec quidem immerito senarii versus ceteris celebratiores facti sunt. Dicam ei vix possunt quantum inter

xiiij. istorum equalitatem in membris imparibus et aliorum omnium intersit. Non te ergo fefellit pollicitatio mea vel potius ipsa nos quam uterque nostrum sequitur veritas. Quare etiam istum sermonem concludamus aliquanto certe cum sint metra pene innumerabilia versum tamen esse non posse nisi duobus membris sibimet coniunctis que totidem semipedibus sed inconvertibilibus terminatis. Ut Mecenas atavis edite regibus. Aut dispari etiam numero semipedum sed aliqua equalitate convinctis ut sunt iiij. et iij. ad v. et iiij. vel v. et vij. ad vi. et vij. ad viij. et vij. vel vij et viij. Aut pleno eis pede trocheacus est. ut est optimus vir ille qui pertulit negotio. Et quia non pleno potest versus ordiri ut est. Vir optimus ille qui pertulit negotio. Terminari autem non nisi plenos prorsus non possunt sed isti non pleni sive integros semipedes habeant sicuti est quem nunc posuimus. quod dimidium pedem sicut in illo choriambo due ultime breves Mecenas atavis edite regibus sive plus quam dimidium ut in eius capite due prime longe et in fine alterius choriambi bachius exemplum est. Te domus Evandri te celsa sedes Latini. Quos quidem isti non plenos pedes nuncupantur. Iam vero non solum talia poemata versibus fiunt ut in his unum genus teneatur qualia epicorum poetarum sunt vel etiam comicorum. sed illos quos ambitus quos periodos Greci vocant non tantum illis metris que lege versuum non tenentur licet poete faciunt sed etiam versibus. Nam ille Nox erat et celo fulgebat luna sereno inter minora sidera bimembris ambitus est et versibus constans qui duo versus sibimet convenire non possunt nisi utrique ad senum temporum referantur pedes. Nam modus heroicus cum iambico vel trocheaco non continuit. quia illi pedes ad tantundem hi ad duplum pertinent. Fiunt ergo ambitus aut omnibus versibus ut illi sunt de quibus in superiore sermone disputatum est cum de ipsis metris ageremus. Aut tantum versibus ut hi de quibus nunc dictum est. Aut et versibus et aliis metris temperantur quale illud est Effugere est nives redeunt iam gramina campis arboribusque come. Quo autem ordine locentur vel versus cum aliis metris vel maiora membra cum minoribus nichil interest ad aurium voluptatem dummodo nec brevior quam bimembris nec amplior quam quadrimembris sit ambitus. Sed iam si nichil habes quod contradicas finis sit huius disputationis ut deinceps quod ad hanc partem musice attinet que in numeris temporum ab his vestigiis eius sensibus ad ipsa cubilia ubi ab omni corpore aliena est quanta valemus sagacitate veniamus.

Explicit liber quintus incipit sextus

explicit v. incipit vi

Satis diu pene et adeo plane pueriliter per quinque libros in vestigiis numerorum ad moras temporum pertinentium morati sumus. Quam nostram nugacitatem apud benivolos homines facile fortassis excuset officiosus labor quem non ob aliud suscipiendum putavimus nisi ut adolescentes vel cuiuslibet etatis homines quos bono ingenio donavit deus non preproperare sed quibusdam gradibus a sensibus carnis atque a carnalibus litteris quibus eos non herere difficile est duce ratione avellerentur atque uni deo et domino rerum omnium qui humanis mentibus nulla natura interposita presidet incommutabilis veritatis amore adherescerent. Illos igitur libros qui leget inveniet nos cum grammaticis et poeticis animis non habitandi electione sed itinerandi necessitate versatos. Ad hunc autem librum cum venerit si ut spero et supplex deprecor deum et dominum nostrum propositum meum voluntatemque gubernaverit et eo quo est intenta perduxerit intelliget non vilis esse possessionis vilem viam per quam nunc cum infirmioribus nec nos ipsi admodum fortes ambulare maluimus quam minus pennatos per liberiores auras precipitare. Ita nos quantum arbitror nichil aut non multum peccasse iudicabit si tamen de numero spiritualium virorum iste fuit. Nam turba cetera de scolis linguarum tumultuantium et ad plaudendum strepitum vulgari levitate letantium si forte irruerit in has litteras aut contempnet omnes aut illos quinque libros sufficere arbitrabitur sibi vel negabit. Istum vero in quo fructus illorum est vel abiciet quasi non necessarium. Reliquos vero qui ad ista intelligenda eruditi non sunt si fratres christiane veritatis litteris imbuti in unum et verum deum summa caritate nitentes tota puerilia transilierint hanc admoneo ne ad ista descendant. Et cum hic laborare ceperint de tarditate sua conquerantur ignorantes itinera difficilia et molestia pedibus suis volando se posse etiam ignorata transire. Si autem hii legerint qui et infirmis aut exercitatis gressibus hac ambulare non possunt et nullas opas alas habent quibus ista neglecta pretervolent non se inserant inconvenienti negotio sed preceptis saluberrime religionis et nido fidei christiane pennas nutriant quibus subvecti laborem ac pulverem huius itineris evadant magis ipsius patrie quam viarum flexuosarum amore flagrantes. His enim hec scripta sunt qui litteris secularibus dediti magnis implicantur erroribus et bona ingenia conterunt nescientes quid ibi delectet. Ut animadverterent videret quo effugere valeat illa retia et quis sit beatissime securitatis locus.

ij Quobrem tu quo nunc michi cum hec verba est familiaris meus ut a corporeis ad incorporea transeamus respondere si videtur cum istum versum pronuntiamus: Deus creator omnium. Istos quatuor iambos quibus constat et tempora duodecim ubi nam esse arbitraris utrum in sono tantum qui auditur an etiam in sensu audientis qui ad aures pertinet an in actu etiam pronuntiantis an quia notus versus est in memoria nostra hos numeros esse fatendum est. D. In his omnibus puto. M. Nusquamne alibi? D. Quid aliud restat non video nisi forte interior et superior aliqua vis sit unde ista procedunt. M. Non ego quero quid suspicandum. Quare si hec quatuor genera ita tibi apparent ut nullum aliud videas quod eque manifestum sit discernamus utrum singula esse sine alterutro possint. Nam credo non te esse negaturum fieri posse ut in aliquo loco aliquis sonus exsistat talibus temporum morulis et dimensionibus ube

tans aere. vel stillicidio vel aliquo alio pul=
su corporum ubi nullus assit auditor. Quid
tum fit non preter illud primum genus tamen ipse
sonus hos numeros habet nullo homine quatuor in pre=
D. Nullum aliud video. M. Quid iste alter
qui est in sensu audientis potestne esse
si nichil sonet. Non enim quero utrum habeant
ille aures vim percipiendi si quid sonu=
erit qua utique non caret si desit sonus
Non enim cum silentium est si non nichil a surdis
differunt. Sed quero utrum ipsos numeros habeant
etiam si nichil sonet. Sive quidem aliud est
habere numeros. aliud posse sentire numerosum
sonum. Nam si sentiente corporis locum digi=
to tangas quotiens libet tangitur toties
sentitur tactu ille numerus. et cum sentitur
non eo caret sentiens. Sed utrum in sit etiam
tangente non nullo sensus ille sed numerus silen=
ter queritur. D. Non facile dixerim carere sensum
numeris talibus in se constitutis etiam antequam
aliquid sonet. Non enim aliter aut mulceret con=
cinnitate aut absurditate offenderetur.
M. Ipsum ergo quod est quo aut annuimus aut
abhorremus non voce sed natura cum aliquid
quod sonat ipsius sensus numerum voco. Non enim
tunc fit in auribus meis cum sonum audio
hos approbandi et improbandi aures
quippe non aliter bonis sonis quam malis
patent. Vide potius ne ista duo sint minime
confundenda. Nam si versus quilibet modo produc=
tius modo correptius pronuncietur spacium tem=
poris non idem teneat necesse est quamvis eadem
pedum vocis servata utique ipso suo genere au=
res mulceat. illa vis facit qua concinna
assentimus et absurda respuimus. Ut autem
breviore tempore sentiatur cum celerius quam cum
tardius pronuntiatur. non interest aliquid nisi quam
diu aures tangantur sono. Affectio ergo
aurium cum tanguntur sono nullo modo talis
est ac si non tangantur. Ut autem differt audire
ab eo quod est non audire. ita differt hanc
vocem audire ab eo quod est alteram audire.

Hec ergo affectio nec ultra porrigitur nec
infra cohibetur. quod est mensura huius soni
qui eam facit. Altera est ergo in iambo. alte=
ra in tribracho. productior in productione etiam
numerosa ipsa fit iambo. Correptior in corep=
tiore nulla in silentio est. que si numerosa voce
fit etiam ipsa numerosa sit necesse est. Neque esse
possit nisi cum eo adest effector eius so=
nus. Similis est enim vestigio in aqua impres=
so quod neque ante formatur quam corpus impres=
seris neque manet cum detraxeris. Na=
turalis vero illa vis que iudicatrix que
auribus adest non desinit esse silentio. Nec
nobis eam sonus infert. sed ab ea potius sit
probandus excipitur. Quare ista duo ni
fallor distinguenda sunt. Et fatendum
est numeros qui sunt in ipsa passione aurium
cum aliquid auditur sono inferri. auferri
silentio. Ex quo colligitur numeros qui sunt
in ipso sono posse esse sine istis qui sunt
in eo quod est audire cum hii sine illis esse non
possint. D. Assentior. M. Attende igitur
hoc tertium genus quod est in ipso actu pronuncia=
ntis et operatione. et vide utrum possint
esse hii numeri sine illis qui sunt in memoria
Nam et tacite apud nosmetipsos possu=
mus aliquos numeros cogitando peragere ea mo=
ra temporis qua etiam voce peragerentur. Hos in
quadam operatione animi esse manifestum est que quoniam
nullum edit sonum nichilque passionis in=
fert auribus hoc genus sine illis duobus
esse posse quorum unum in sono est alterum in au=
diente cum audit. Sed utrum consistet nisi
adiuvante memoria queremus. quamquam si anima
hos numeros agit quos in venarum pulsu in=
venimus soluta questio est. Nam in operatione
hos esse manifestum est et nichil ad eos ad=
iuvamur memoria. quod si de hiis in tertium
est utrum operantis anime sint. de istis iterum
quos reciproco spiritu agimus nulli dubium est
quin et temporum intervallis numeri sint. et
eos sic anima operatur etiam voluntate adhi=

A. iij.

bita multis modis variari queat. Non
tamen ut agatur illa operatur et memoria. D. Videtur
michi hoc genus sine tribus ceteris esse
posse quamvis et per temperationem corporum va-
rios venarum pulsus et respirationis
intervalla fieri non ambigam tamen operan-
te anima fieri negare quis audeat. quia
etiam si cursus pro diversitate corporum
aliis tardior est. nisi tamen assit anima et id a-
gat nullus est. M. Considera igitur et quin-
tum genus eorum scilicet numerorum qui sunt in memori-
a. Nam si eos in recordatione depromimus
et cum in alias cogitationes deferimur hos
rursum relinquimus velut in suis secretis
reconditos non opinor occultatum eos esse
posse sine ceteris. D. Non dubito eos esse sine
ceteris sed tamen nisi auditi vel agitati
non mandarentur memorie. Et ideo quamquam illis
desinentibus maneant hisdem tamen precedenti-
Ca. iiij.
bus imprimuntur. M. Non resisto tibi et vel-
lem iam querere quod tandem horum quatuor generum
prestantissimum iudices nisi arbitrarer
dum ista tractaremus nescio unde appa-
ruisse nobis quintum genus quod est in ipso na-
turali iudicio sentiendi cum delectamur
parilitate numerorum vel cum in eis peccatum
offendimur. D. Non est contempnendum quod tibi vi-
sum est sine quibusdam numeris in se latentibus hunc
sensum nequaquam nullo modo agere potuisse. an
forte ad istorum quatuor aliquod genus hanc
tantam vim pertinere arbitraris. an sit
distinctio quinque generum numerorum et quod nam
eorum ceteris videatur excellere. M. Ego vero
ab aliis omnibus hoc genus distinguendum
puto. Siquidem aliud est sonare quod corpori
tribuitur. aliud audire quod in corpore anima
de sonis patitur. aliud operari numeros vel
productius vel correptius. aliud ista me-
minisse. aliud de his omnibus vel annuendo
vel abhorrendo quasi quodam naturali iure fer-
re sententiam. D. Age nunc dic michi quinque
horum quod maxime excellat. M. Hoc quintum

puto. D. Recte putas. Non enim de illis pos-
set nisi excelleret iudicare. Sed rursus quero ce-
terorum quatuor quod maxime probes. M. Illud pro-
fecto quod est in memoria quia ibi video diutur-
niores esse numeros quam cum sonant vel cum audi-
untur vel cum aguntur. D. Preponis ergo factos
facientibus. Nam istos qui sunt in memoria ab il-
lis aliis imprimi paulo ante dixisti. M. Nol-
lem preponere sed rursus quomodo non preponam diuturno-
ra minus diuturnis. Non video utrum numeri
qui sunt in memoria ceteris tribus preferendi sint.
D. Non te istud moveat. Non enim sicut eterna
temporalibus. Ita ea que diutius observentur hiis
qui breviore tempore transeunt preferenda sunt
quia et sanitas unius diei profecto est melior
quam multorum dierum imbecillitas. Et si opta-
nda optandis comparemus unius diei lectio
quam plurium scriptio. si eadem res uno die le-
gitur quam pluribus scribitur. Ita numeri qui sunt in
memoria etiam si diutius maneant quam illi
quibus imprimuntur. Non eos tamen oportet an-
ponere eis quos agimus non in corpore sed in anima.
Utrique enim pretereunt. alii successione. alii
oblivione. Sed illi quos operamur etiam nondum
cessantibus nobis successione sequentium vi-
dentur auferri. dum primi secundis et secundi tertiis
atque ita deinceps priores posterioribus pre-
tereundo concedunt locum. donec ultimas
perimat ipsa cessatio. Oblivione vero plures
simul numeros quamvis paulatim obtergit.
Nam nec ipsi aliquamdiu manent integri.
quod enim post annum ubi invenitur in memoria non
velet etiam post unum diem iam minus est sed non
sentitur ista diminutio. Non falso tamen ex eo
conicitur quod non utique pridie quam compleretur
annus repente totum evolat. Unde intelligi da-
tur ab illo tempore quo inheret memorie incipe-
re labi. Hinc est illud quod plerumque dicimus
Tenuiter meminimus cum aliquid post tempus recor-
dandi repetimus antequam plane totum excidat.
Quapropter utrumque hoc numerorum genus morta-
le. Verumtamen facientes sunt | nunc anteponit-

L. Accipio et probo. M. Iam ergo tria reliqua
intuere et eorum quod quod sit optimum tecum proferendum
ferendum edissere. L. Non est hoc facile. M.
Nam ex illa regula qua sanus facientes op-
tet aures ferre cogor sonantibus numeris palmam
dare. Hos enim sentimus audientes. et cum
hos sentimus hos patimur. Hii ergo faci-
unt eos qui sunt in aurium passione cum audimus.
Hii autem rursus quos sentiendo habemus faci-
unt alios in memoria quibus a se factis recte
preferuntur. Sed hic et sentire et meminisse
anime est non moueor si aliquid quod in anima fit
antepono. Illud me conturbat quomodo sona-
tes numeri qui certe corporei sunt illi quoquo modo
in corpore et magis laudandi sunt quam illi qui
cum sentimus in anima esse reperiuntur. Sed rursus
conturbat quomodo non magis laudandi sunt
cum hii faciunt illi ab hiis fiant. M. Hoc
mirare potius quod facere aliquid in anima corpus
potest. hoc enim fortasse non posset si non peccato pri-
mo corpus illud quod nulla molestia et sum-
ma felicitate animabat et gubernabat
in deterius commutatum et corruptioni sub-
iceretur et morti. Quod tamen habet sui ge-
neris pulchritudinem et eo ipso digni-
tatem anime satis commendat. cuius nec pla-
ga et morbus sine honore alicuius de-
coris meruit esse. Quam plagam summa
dei sapientia mirabili et ineffabili sacra-
mento dignata est assumere. cum hominem
sine peccato non sine peccatoris condicione susce-
perit. Nam et nasci humanitus et pati et
mori voluit. Nichil horum merito sed ex-
cellentissima bonitate ut nos magis ca-
ueremus superbiam qua dignissime in ista ce-
cidimus quam contumelias quas indignus excepit.
et animo equo mortem debitam soluerimus.
si propter nos etiam indebitam sustinuit. et
quidquid secretius atque purgatius in tali sacra-
mento a sanctis et melioribus intelligi
potest. Ergo anima in carne mortali operan-
te passionem corporum sentire non mi-
rum est. Nec quia ipsa est corpore melior melius
putandum est omne quod in ea fit quam omne quod
fit in corpore. Credo enim tibi videri verum
falso esse preponendum. L. Quis dubitauerit.
M. Non vera est arbor quam videmus in somp-
nis. L. Nullo modo. M. At eius forma in
anima fit hec autem quam nunc videmus in corpore
facta est. Quare cum et verum falso et anima
corpore melior sit. verum in corpore melius
est quam falsum in anima. Sed ut hoc in quantum verum
non in quantum in corpore fit melius est. ita illud
in quantum falsum non in quantum in anima fit fortas-
se est et deterius. Nisi quid habes ad hec.
L. Nichil equidem. M. Audi aliud quod fit
ut puto vicinius. Non enim negabis quod
decet esse melius quam id quod non decet. L. Ymmo
fateor. M. In qua veste decens est
mulier in eadem virum indecentem esse pos-
se quis ambigat. Et hoc manifestum est M.
Quid si ergo ista numerorum decet in sonis [forma]
qui illabuntur auribus. et non decet in
anima cum eos sentiendo ac patiendo
habet. numquid magnopere mirandum est. L.
Non opinor M. Quid ergo dubitamus
sonantes numeros atque corporeos preponere
hiis qui ab ipsis fiunt quamuis in anima fi-
ant que corpore est melior. quia numeros numeris
et facientes factis non corpus anime preponi-
mus. Corpora enim tanto meliora sunt quanto
numerosiora talibus numeris. Anima vero istis
que per corpus accipit carendo fit melior
Cum sese auertit a carnalibus sen-
sibus et diuinis sapientie numeris reformatur.
Ita quippe in scripturis sanctis dicitur.
Circuiui ego ut scirem et considerarem
et quererem sapientiam et numerum. Quod
nullo modo arbitrandum est de hiis numeris
dictum quibus etiam flagitiosa theatra
personant. sed illis credo quos non a corpore
accipit anima sed acceptos a summo deo
ipsa potius imprimit corpori quod quale
sit non in hoc loco est considerandum.

Ca. v.

Verumtamen ne illud occurrat arboris vitam meliorem esse quam nostram quoniam non accipit sentiendo a corpore numeros. Nullus enim ei sensus est. Diligenter considerandum est utrum revera nichil sit aliud quod dicitur audire nisi aliquid a corpore fieri in anima. Sed perabsurdum est fabricatori corpori materiam quoquomodo animam subdere. Numquam enim anima est corpore deterior et omnis materia fabricatore deterior. Nullo modo igitur anima fabricatori corpori est subiecta materies. Esset autem si aliquos in ea numeros corpus operaretur. Non ergo cum audimus fiunt in anima numeri ab hiis quos in sonis cognoscimus. An aliquid censes. D. Quid est ergo quod in audiente contingit. M. Quidquid illud sit quod fortasse invenire aut explicare non possumus, non ad hoc valebit ut animam corpore meliorem esse dubitemus. Aut cum hoc fatemur poterimusne operanti corpori et numeros imponenti eam subdere ut illud sit fabricans, hec autem materies de qua et in qua numerorum aliquid fabricetur. Quod si credimus deteriorem illam credamus necesse est, quo quid miserius quid detestabilius credi potest. Que cum ita sit conabor equidem quantum deus adiuvare dignabitur quid nam ibi lateat coniectare atque disserere. Sed si hoc propter utriusque atque alterius nostrum infirmitatem minus pro voluntate successerit vel nos ipsi alias serenioris investigabimus vel intelligentioribus investiganda deferemus vel equo animo latere patiemur, non tamen ideo ista certiora de manibus debemus amittere. D. Tenebo ista inconcussa si potero et tamen latebram istam non esse impenetrabilem nobis velim. M. Cito dicam quod sentio, tu vero assequere aut etiam precede si valebis ubi me cunctari et hesitare me animadverteris. Ego enim hoc corpus ab anima animari non puto nisi intentione facientis. Nec ab isto quicquam illam pati arbitror sed facere de illo et in illo tamquam subiecto divinitus dominationi sue, aliquando tamen cum facilitate aliquando cum difficultate operari quanto pro eius meritis magis minusve illi cedit natura corporea. Corporalia ergo quecumque huic corpori ingeruntur aut obiciuntur extrinsecus non in anima sed in ipso corpore aliquid faciunt quod operi eius aut adversetur aut congruat. Ideo cum renititur adversanti et materiam sibi subiectam in operis sui vias difficulter impingit fit attentior ex difficultate in actionem. Que difficultas propter attentionem cum eam non latet sentire dicitur et hoc vocatur dolor aut labor. Cum autem congruit quod infertur aut adiacet facile id totum vel ex eo quantum opus est in sui operis itinera traducit. Et ista eius actio qua suum corpus convenienti extrinsecus corpori adiungit quoniam propter quiddam adventicium attentius agitur non latet, sed propter convenientiam cum voluptate sentitur. At cum desunt ea quibus opus detrimenta reficiat egestas consequitur. Et hac actionis difficultate cum sit attentior et talis eius operatio cum eam non latet fames aut sitis aut tale aliquid appellatur. Cum autem supersunt ingesta et ex eorum onere nascitur difficultas operandi nec hoc sine attentione fit, et cum talis actio non latet cruditas sentitur. Attente etiam operatur cum eicit superflua, si leniter cum voluptate, si asperius cum dolore. Morbidam quoque corporis perturbationem attente agit succurrere cupiens labenti atque defluenti, et hac actione non latente morbos et egrotationes sentire dicitur. Et ne longum faciam videtur michi anima cum sentit in corpore non ab illo aliquid pati sed in eius passionibus attentius agere. Et has actiones sive faciles propter convenientiam sive

difficiles propter consuetudinem non eam latet. Et hoc totum est quod sentire dicitur. Sed iste sensus qui etiam cum nichil sentimus inest instrumentum est corporis quod ea temperatione agitur ab anima ut in eo sit ad passiones corporis cum attentione agendas paratior, similia similibus ut adiungat repellatque quod noxium est. Agit porro ut opinor luminosum aliquid in oculis, aereum serenissimum et mobilissimum in auribus, caliginosum in naribus, in ore humidum, in tactu terrenum et quasi lutulentum. Sed sive hac sive alia distributione ista coniciantur, agit hec quiete anima si ea que insunt in unitate valitudinis quasi familiari quadam consensione consenserit. Cum autem adhibentur ea que nulla ut ita dicam alteritate corpus afficiunt, et exerit attentiores actiones suis quibusque locis atque instrumentis accommodatis, tunc audire vel videre vel olfacere vel gustare vel tangendo sentire dicitur, quibus actionibus congrua libenter associat et moleste obsistit incongruis. Has operationes passionibus corporis puto animam exhibere cum sentit, non easdem passiones recipere. Quapropter cum de sonorum numeris in presentia queratur et sensus aurium vocetur, in dubium non oportet preterea diutius evagari. Referamus igitur ad id de quo agitur, et videamus utrum sonus aliquid in auribus faciat. D. An tu id negabis? Nichil minus. M. Quid easdem aures animatum membrum esse? Nonne concedis? D. Concedo. M. Cum ergo id quod in eo simile est aeri moveatur aere pulso, animam illam que ante istum sonum vitali motu in silentio corpus aurium vegetabat non putamus a cessare opere movendi quod animat, aut eodem modo movere commotum extrinsecus aerem auris sue quo movebat antequam illa haberet sonus? D. Non videtur mihi aliter. M. Hoc ergo aliter movere, nonne fatendum est facere esse, non pati? D. Ita est. M. Non igitur absurde credimus motus suos animam vel actiones vel si quo alio nomine commodius significari possunt non latere cum sentit. Hec autem operationes vel precedentibus corporum passionibus adhibet, ut cum vel oculorum nostrorum luce forme impellantur, aut in aures influit sonus, aut naribus exalationes, palato sapores, cetero corpori quelibet solida et corpulenta admoventur extrinsecus, vel in ipso corpore de loco in locum migrat aliquid sive transit, vel totum ipsum corpus suo alieno ve pondere movetur. Hec sunt operationes quas adhibet anima precedentibus passionibus corporis que delectant eam societate, offendunt resistente. Cum autem ab eisdem suis operationibus aliquid patitur, a seipsa patitur non a corpore, sed plane cum se accommodat corpori, et ideo apud seipsam quia corpus semper minus quam ipsa est. Conversa ergo a domino suo ad servum suum necessario deficit. Conversa item a servo suo ad dominum suum necessario proficit, et prebet eidem servo facillimam vitam, et propterea minime operosam et negotiosam, ad quam propter summam quietem nulla detorqueatur attentio, sicut est affectio corporis que sanitas dicitur. Nulla quippe attentione nostra opus habet, non quia nichil tunc agit anima in corpore, sed quia nichil facilius agit. Nam in omnibus operibus nostris tanto quisque attentius operamur quanto difficilius operamur. Hec autem sanitas tunc firmissima erit atque certissima cum pristine stabilitati certo suo tempore atque ordine hoc corpus fuerit restitutum, que resurrectio eius antequam plenissime intelligatur saluberrime creditur. Oportet enim animam et regi a superiore et regere inferiorem. Superior illa solus deus. Inferius illa solum corpus, si ad omnem et totam animam intendas. Ut ergo tota esse sine domino sic excellere sine servo non potest. Ut dominus eius magis est quam ipsa, ita servus eius minus. Quare inten-

ta in domino intelligit eterna eius. et magis est.
magis quam est etiam ipse servus in suo genere per
illam. Neglecto autem domino intenta in servum
carnalem quod dicitur concupiscentia. sentit motus
suos quos ille exhibet. et minus est. Non tamen
tantum minus quantum ipse servus etiam cum maxime
est in natura propria. Hoc autem delicto domino
multo minus est quam erat. cum illi ante delictum
magis esset. Quo circa mortali iam et fra-
gili cum magna difficultate atque at-
tentione dominatur. Hinc illi error incurrit. ut
voluptatem corporis quia eius attentioni ce-
dit materies pluris estimet quam sani-
tatem ipsam cui attentione nulla opus est.
Nec mirum si erumpnis implicetur et prepo-
nens curam securitati. convertenti se ad
dominum maior cura oritur. Ne avertatur
donec carnalium negotiorum conquiescat
impetus effrenatus consuetudine diutur-
na et tumultuosis recordationibus conver-
sioni eius sese inserens. Ita sedatis motibus
suis quibus in exteriora provehebatur agit
otium intrinsecus liberum quod significat sabbatum.
Sic agnoscat solum deum esse dominum suum
cui uni summa libertate servitur. Non
autem illos carnales motus ut cum libet
excitat ita etiam cum libet extinguit. Non
enim sicut peccatum in eius potestate adest ita
etiam pena peccati. Magna quippe res est
al[iter] nec — ipsa anima non ad opprimendos lascivos
motus suos idonea sibi remanet. Va-
lentior enim peccat et post peccatum divina le-
ge imbecillior facta minus potens est
auferre quod fecit. Infelix ergo homo
quis me liberabit de corpore mortis huius.
gratia dei per ihesum christum dominum nostrum. Motus
ergo anime servans impetum suum et nondum ex-
tinctus in memoria recidit. Et cum in aliud
intenditur animus quasi non inest animo pristinus
motus. Et revera minor fit nisi antequam
intercidat quadam similium vicinitate renove-
tur. Sed velim scire utrum te adversus

ista nichil moveat. D. Probabilia michi
dicere videris. nec ausim resistere. M. Cum
ergo ipsum sentire movere sit corpus ad-
versus illum motum qui in eo factus est. nonne
existimas idcirco non sentire cum ossa
et ungues et capilli secantur. Non quia ista
in nobis omnino non vivunt. Non enim aliter
aut continerentur aut nutrirentur aut crescerent
aut etiam vim suam in seminanda serenda
ne prole monstrarent. sed quia minus libero
aere penetrantur mobili scilicet elemento
quam ut motus ibi possit ab anima fieri tam
celer quam est ille adversus quem fit cum sen-
tire dicitur. Talis quedam vita cum in arbo-
ribus atque stirpibus ceteris esse intelligatur
nullo modo eam non solum nostre que ratione prepol-
let sed ne ipsi quidem vel animali deteriori prepo-
nendam. Aliud est summa stoliditate aliud
summa sanitate corporis nichil sentire.
Nam in altero instrumenta desunt quibus ad
sensus passiones corporis moveantur. In al-
tero autem ipse passiones. D. Probo et assen-
VI. tior. M. Redi mecum ergo ad propositum at-
que responde de tribus illis generibus numerorum
quorum alterum in sentiendo alterum in sono — [in memoria est. alterum]
quod nam tibi videatur excellere. D. Sonum duo-
bus postpono quia in anima sunt et vivunt quo-
dammodo. sed horum duorum quod prestantius iudi-
cem incertus sum nisi forte quoniam illos qui
sunt in actione non ob aliud preponendos hiis
qui sunt in memoria dixeramus nisi quod illi
facientes sunt isti ab hiis facti. Eadem ratione
istos etiam qui dum audimus insunt in anima
oportet hiis anteponere que ab hiis deinde in memo-
ria fiunt. sicuti ~~m~~ et dubium michi vide-
batur. M. Non puto absurdam responsionem
tuam sed quoniam disputatum est has etiam que
sunt in sentiendo operationes anime quomodo eas
ab illis discernis quos in actu esse animad-
vertimus etiam cum in silentio non recordans
aliquid agit anima per temporalia spacia numero-
rum. An quod illi sunt moventis sese anime
ad corpus suum. hii vero in audiendo moven-
tis sese anime

adversus passiones corporis sui. L. Accipio
istam differentiam. A. Quam in sua manendum
ne arbitraris ut prestantiores illi iudi-
centur qui sunt ad corpus quam illi qui sunt adversus
passiones corporis. L. Liberiores michi
qui sunt in silentio videntur quam hii qui non so-
lum ad corpus sed ad passiones etiam corporis
exeruntur. A. Distincta a nobis et quibusdam
meritorum gradibus ordinata video quinque
genera numerorum quibus si placet imponamus con-
grua vocabula ne in reliquo sermone
pluribus verbis quam rebus uti necesse sit. L. Pla-
cet vero. A. Vocentur ergo primi iudiciales.
secundi progressores. tertii occursores. quarti
vij. recordabiles. sonantes quinti. L. Teneo
et hiis nominibus utar libentius. A. Attende
ergo deinceps et dic michi qui nam istorum
immortales tibi videantur. an omnes suis
temporibus labi atque occidere estimas. L. Iu-
diciales solos immortales puto. ceteros
video vel transire cum fiunt vel de memoria
oblivione deleri. A. Tam certus es de
istorum immortalitate quam de interitu cete-
rorum. an diligentius utrum hii vere immorta-
les sint oportet querere. L. Queramus sane
A. Dic ergo tu aliquem correptius sive pro-
ductius dum servat temporum legem qua sim-
plo ad duplum pedes conveniant versum pro-
nuntio. Non offendo ulla fraude iudicia-
lem sensus tui. L. Non omnino. A. Quid sonus
ille qui correptioribus et quasi fugatioribus
sillabis editur. Non potest plus temporis occupare quam
sonat. L. Quippe. A. Iudiciales ergo il-
li numeri si vinculo temporis in tanto spacio tene-
rentur quanto illi sonantes digesti sunt pos-
sent ne ad eorum sonantium qui paulo
productius eadem iambica lege funduntur
aspirare iudicium. L. Nullo modo. Igitur
apparet hos mora temporum qua iudicando
presidentur non teneri. Prorsus apparet. A. An-
nuo. L. Recte annuis sed si nullo tempore tene-
rentur quantolibet productius legitimis inter-
vallis iambicos proferrem sonos. nichilominus
ad iudicandum adhiberentur. Nunc vero si ede-
rem unam sillabam quanta mora pagitur.
ne multum dicam tres passus incedentis et
aliam duplo. atque ita deinceps tam longos
iambos ordinarem simpli et dupli ex
illa nichilominus servaret. Nec tamen va-
le illud iudicium hiis dimensionibus
approbandis adhibere possemus an ti-
bi non videtur. L. Negare non possum ita
videri. Non enim ea quidem re sua apta
est. A. Tenentur ergo et hii iudiciales non
nullis finibus temporalium spaciorum quos
in iudicando excedere nequeunt et quidquid
excedit hec spacia non assequantur
ut iudicent atque ita si tenentur quomodo sint
immortales non video. L. Nec ego video
quid respondeam sed quamquam de immortalitate eorum
iam minus presumam. non tamen quo pacto
hinc mortales convincantur intelligo fieri enim
potest ut quantacumque spacia iudicare pos-
sunt semper id possint quoniam non sicut ceteros aut
oblivione aboleri possum dicere aut tam
diu esse vel in tantum extendi quam diu so-
nus pellitur et in quantum extenduntur occur-
sores illi. aut quam diu aguntur vel quantum pro-
ducuntur quos progressores vocavimus. Ita
utique cum ipso tempore operationis sue transeunt.
hii autem utrum et anime ipsa certe hominis na-
manent iudicaturi de oblatis quamquam
a certa brevitate usque ad certam longitu-
dinem variantur approbando in hiis numero-
sa et perturbata dampnando. A. Saltem
illud concedis alios homines citius offen-
di claudicantibus numeris alios tardius et
plerosque iudicare hoc non ex compa-
ratione integrorum viciosos cum et illos et
illos audierint. L. Concedo. A. Unde tan-
dem hanc differentiam putas existere nisi aut natura
exercitatione aut utroque. L. Sic arbitror. A.
Quero ergo utrum possit aliquis aliquando
in productiora aliqua intervalla iudicare

et approbare que alius non possit. L. Credo esse posse. A. Quid ille qui non potest si se exerceat congruenter nec adeo tardus sit nonne poterit? L. Poterit vero. A. Num etiam tantum proficere ad productiora iudicanda ut horarum vel dierum vel etiam mensium annorumque dupla et simpla spacia vel saltem sompno intercedente sensu illo iudiciario possit comprehendere et talia quasi illos iambos motoriis nutibus approbare? L. Non possit. A. Cur ergo id non potest nisi quia unicuique animanti in genere proprio proportione universitatis sensus locorum temporumque tributus est, ut quo corpus eius pro portione universi corporis tantum est cuius pars est et etas eius pro portione universi seculi tanta est cuius pars est, ita sensus eius actioni congruit quam pro portione agit universi motus cuius hec pars est. Sic habendo omnia magnus est hic mundus qui sepe in scripturis divinis celi et terre nomine nuncupatur. Cuius omnes partes si proportione minuantur tantus est, et si proportione augeantur nichilominus tantus est, quia nichil in spaciis locorum et temporum per seipsum magnum est sed ad aliquid brevius. Et nichil rursus in hiis per seipsum breve est sed ad aliquid maius. Quapropter si humane nature ad carnalis vite actiones talis sensus tributus est quo maiora spacia temporum iudicare non possit quam intervalla postulant ad talis vite usum pertinentia, quoniam talis hominis natura mortalis est, etiam talem sensum mortalem puto. Non enim frustra quedam et quasi fabricata natura dicitur. Videmus autem velut quosdam sensus novos in iudicandis huiusmodi rebus corporeis consuetudine effectos alia consuetudine deperire. Sed quoquo sese habeat, hii numeri iudiciales eo certe prestant quod dubitamus vel difficile pervestigamus utrum mortales sint. De ceteris autem

Ca. viij.

quatuor generibus nulla questio est quin mortales sint. Quorum et si quosdam non comprehendit quia ultra ipsorum iura porrecti sunt, gratia tamen ipsa suo examini vendicat. Nam et illi progressores cum aliquam in corpore numerosam operationem appetitu latente istorum nutu notificant cum iter nostrum vel ambulantes ab imparibus passibus vel percucientes ab imparibus intervallis plagarum vel edentes et bibentes ab imparibus malorum motibus vel scalpentes denique ab imparibus unguium ductibus. Et ne per multas alias operationes percurram, quod nos in quamlibet attentionem agendi aliquid per corporis membra ab imparibus motibus reservat et cohibet et quamdam parilitatem tacite imperat, idipsum est iudiciale nescio quid conditorem animalis insinuat deum, quem certe decet credere auctorem omnis convenientie atque concordie. Et illi occursores numeri qui certe non per sponte (sua) sed per passionibus corporis aguntur, quantum eorum intervalla potest memoria custodire, tantum hiis iudicialibus iudicandi offeruntur atque iudicantur. Nullus namque iste intervallis temporum constat et nisi adiuvemur in eo memoria iudicari a nobis nullo pacto potest. Quelibet enim brevis sillaba cum et incipiat et desinat, alio tempore inicium eius et alio finis sonat. Tenditur ergo et ipsa quantulocumque temporis intervallo et ab inicio suo per medium suum tendit ad finem. Ita racio invenit tam localia quam temporalia spacia infinitam divisionem recipere, et idcirco nullius sillabe cum inicio finis auditur. In audienda itaque vel brevissima sillaba nisi memoria nos adiuvet ut eo momento temporis quo iam non inicium sed finis sillabe sonat maneat ille motus in animo qui factus est cum inicium sonuit, nichil nos audisse possumus dicere. Hinc est illud quod plerumque alia cogitatione occupati co-

Vers. vnd folio …

intervallis et perturbata respuentem. Recte e-
tiam videri puto vocem que huic delectationi sup-
ponitur. Nullo modo quibusdam numeris moderatio-
nibus de numeris quos intra se habet posse iudi-
care. Que si vera sunt apparet iuncta esse
in anima quinque genera numerorum cum addideris cor-
porales illos quos sonantes vocavimus quin-
que genera numerorum disposita et ordinata cog-
nosces. Iam nunc si placet illi qui nobis sub-
repserant ad principatum obtinendum sensu-
ales nominentur et iudicialium nomen quod est
honoratius hii accipiant qui excellencio-
res comperti sunt. Quamquam et sonantium nomen
mutandum putemus quoniam si corporales vo-
centur manifestius significabunt etiam illos
qui sunt in saltatione et in cetero motu visi-
bili. Si tamen ea que dicta sunt probas. D. Probo sane
Ca. x. Nam et vera et manifesta mihi videntur horum
etiam emendationem vocabulorum libenter
accipio. M. Age nunc aspice in vim pote-
ntiamque rationis quantum ex operibus eius aspicere pos-
sumus. Ipsa enim ut id potissimum dicam quod
ad operis susceptionem attinet primo quid
sit ipsa bona modulatio consideravit
et eam in motu quodam libero et ad sue
pulchritudinis finem converso esse perspex-
it. Deinde vidit in motibus corporum
aliud esse quod brevitate et productione
temporis variaretur in quantum magis esset mi-
nusve diuturnum aliud localium spati-
orum percussione in quibusdam gradibus ce-
leritatis et tarditatis. Qua divisione facta
illud quod in temporis mora esset modestis in-
tervallis et humano sensui accommoda-
tis articulatum varios efficiens numeros
eorumque genera et ordinem usque ad mo-
dulos versuum persecuta est. Postremo at-
tendit quid in his moderandis sentiendis
retinendis delectandis ageret anima cuius
caput ipsa esset. hosque omnes animales numeros
a corporalibus separavit seque ipsam hec omnia
neque animadvertere neque distinguere neque

certe numerare sine quibusdam suis numeris potu-
isse cognovit eosque ceteris inferioribus or-
dinis iudiciaria quadam estimatione preposuit. Et
nunc cum ipsa sua delectatione que in temporum mo-
menta predicit et talibus numeris modifican-
dis nutus suos exhibet sic agit quidem
quod in sensibili numerositate diligimus. Nam
aliud preter parilitatem quandam et equaliter
dimensa intervalla. An ille pirrichius
pes sive spondeus sive anapestus sive
dattilus sive proceleumaticus sive dispo-
deus nos aliunde delectaret nisi parte sua parti
alteri equali divisione conferret. Quid vero
iambus trocheus tribrachus pulchritudinis
habent nisi quod minore sua parte maiorem suam
partem in duas tantas equaliter dividunt. Iam
porro sex temporum pedes non aliunde blan-
dius sonant atque festivius nisi quod utraque le-
ge partiuntur id est et in duas equales partes ter-
na tempora possidentes et in una simplam
ex qualibet parte et alteram duplam
id est maiorem ut habeat bis minorem et
eo modo ab illo dividatur equaliter duobus tempori-
bus quatuor tempora in bina dimetiente ac se-
cante. Quid illi qui non septenumque temporum
pedes vim solute orationi quam versibus
videntur aptiores nisi quod eorum pars minor in
partes equales maiorem non dividit et hinc tamen
temporum vim admittatur in suis generibus ordine
ad tempus alem numerositatem. Nisi quia et sex temporibus
tantas particulas habet pars minor quantas ma-
ior iii. et in vi. tantas tres minor quantas
maior iiii. Ita in omnibus pedibus nulla pars
numina est alicuius dimensionis articulo
notata cui non cetere quanta possunt equalita-
te consentiant. Age in coniunctis pedi-
bus sive libera proceritate ^porrigatur ista coniunctio
sicut in rithmis. sive ab aliquo certo
fine revocetur sicut in metris. sive etiam
in duo membra quadam lege sibimet con-
gruentia tribuatur sicut in versibus. Qua
tandem alia re nisi qualitate pes pedi

amicus est. Unde molossi et ionici syllaba media quae longa est non secto ore sed nutu ipso pronuntiantis atque plaudentis in dupla momenta distribui potest ut etiam ad terna tempora pes totus conveniat quo ceteris qui eodem modo dividuntur adiungitur non aequalitatis iure dominante quod scilicet aequalis est lateribus suis quae binorum temporum sunt et cum ipsa sit duum temporum tamen idem fieri in amphibracho non potest ut ceteris quatuor temporum adiungatur non quia tantum ibi non invenitur aequalitas duplo medio lateribus simplis. Cur in silentiorum intervallis nulla fraude sensus offenditur nisi quia eidem iuri aequalitatis etiam si non sono spatio tamen temporis quod debetur exsolvitur. Cur sequente silentio etiam brevis syllaba pro longa accipitur non instituto sed ipso naturali examine quod auribus praesidet nisi quia in spatio temporis longiore sonum coartare in angustia eadem illa aequalitatis lege prohibetur. Itaque syllaba ultra duo tempora producere ut etiam sono impleat quod silentio impleri potest amittit naturam audiendi et canendi. Ut autem minus quam duo tempora occupet syllaba duum testatur spatium tacitis nutibus quaedam fraus aequalitatis est quia minus quam in duobus esse aequalitas non potest. Iam vero in ipsa inaequalitate membrorum qua variantur illi ambitus quos Graeci periodos vocant in versibusque figurantur quomodo ad eandem aequalitatem servetur reditur nisi ut in iambico brevius membrum maiori aequalibus pedibus ad plausum conveniat ut in versu occultiore consideratione numerorum ea quae inaequalia membra iungit veritatem aequalitatis habere invenitur. Quaerit ergo ratio et carnalem animae delectationem quae iudiciales partes sibi vendicat interrogat cum eam in spatiorum temporalium numeris aequalitas mulceat utrum duae syllabae breves quascumque audierit vere aequales an fieri possit ut una earum diutius producatur non ad longae syllabae modum sed infra quantumlibet quo tamen excedat sociam suam. Non negari potest fieri posse. Cum haec delectatio ista non sentiat in inaequalibus velut aequalibus gaudeat quo errore et inaequalitate quod turpius est. Ex quo admonemur ab huiusmodi avertere gaudium quod imitatur aequalitatem et utrum impleat fortasse comprehendimus. Et tamen in quantum imitantur pulchra esse in genere suo et in ordine suo negare non possumus. Non ergo gaudeamus inferioribus quam nos sumus nosque ipsos inter illa quae infra nos et illa quae supra nos ita deo et domino nostro opitulante ordinemus ut inferioribus non offendamur solis autem superioribus delectemur. Delectatio quippe quasi pondus est animae. Delectatio ergo ordinat animam. Ubi enim erit thesaurus tuus ibi erit et cor tuum. Ubi delectatio ibi cor. Ubi autem cor ibi beatitudo aut miseria. Quae vero superiora sunt nisi illa in quibus summa inconcussa incommutabilis eterna manet aequalitas ubi nullum est tempus quia mutabilitas nulla est et unde tempora fabricantur et ordinantur et modificantur aeternitatem imitantia dum caeli conversio ad idem redit et caelestia corpora ad idem revocat diebusque et mensibus et annis ac lustris ceterisque orbibus legibus aequalitatis et unitatis et ordinationis obtemperat. Ita caelestibus terrena subiecta orbes temporum suorum numerosa successione quasi carmini universitatis associant in quibus multa nobis videntur inordinata et perturbata quia eorum ordini pro nostris meritis assuti sumus nescientes quid nobis divina providentia pulchrum gerat. Quoniam si quis verbi gratia in amplissimarum aedium uno angulo tamquam statua collocetur pulchritudinem illius fabricae sentire non poterit cuius et ipsa pars erit. Nec universi exercitus ordinem miles

xi. al. theream9

Verte unum folium

ra[m] loquentes non nobis videmur audisse
Non quia occursores illos numeros non agit
tunc anima cum sine dubio sonus ad aures
perveniat. et in illa passione corporis sui ces-
sare non possit. nec possit aliter mo-
vere quam si illa non fieret. Sed quia inten-
tione in aliud subinde extinguitur motionis
impetus qui si maneret in memoria utique ma-
neret ut nos et inveniremus et sentiremus
audisse. Quod si de una sillaba brevi mi-
nus sequitur mens tardior. quod nunc inve-
nit ratio nemo dubitat quin eas simul nul-
la anima possit audire Non enim sonat secunda
nisi prima destiterit quod autem simul sonare non
potest Ut enim nos ad capienda spacia locorum
diffusio radiorum iuvat qui e brevibus pu-
pillis in aperta emicant et adeo nostri sunt cor-
poris ut quamquam sint in procul positis rebus
quas videmus a nostra anima vegetentur Ut ergo
eorum effusione adiuvamur ad capienda spa-
cia locorum ita memoria quasi lumen est tem-
poralium spaciorum quantum in suo genere quodam-
modo extendi potest tantum eorundem spaciorum
capit. Cum autem diutius pulsat aures sonus
nullis distinctus articulis et ab aliquo tandem
fine coniunctus et alius duplo. qui etiam tanto
editus spacio attentione in succedentem perpetu-
o sonum motus ille animi quo intentione ad preteritum
et elapsum sonum cum fiebat extinguitur
id est non ita remanet in memoria. Quapropter
iudiciales illi numeri qui numeros intervallis
temporum sitos exceptis progressoribus quibus
etiam progressum modificant iudicare non possunt
nisi quos eis tamquam ministra memoria obtulerit
Nonne ipsi existimandi sunt per certum spacium
temporis tendi. Sed interest quibus quisque spaci-
is extendatur nobis vel muneribus quod in-
dicat. Siquidem nec in ipsis corporum formis
que ad oculos pertinent possumus rotunda
vel quadra vel quecumque alia solida et deter-
minata iudicare et omnino sentire nisi
ex obliquo oculos versaremus. Cum autem
alia pars aspicitur si excidit quod est aspectum
in alia frustratur omnino iudicantis intentio
Et quia hec aliquid temporis mora sit cui varie-
tate opus est invigilare memoriam. Recorda-
biles vero numeros evidentius est quod eadem ipsa
offerente memoria iudicamus hiis iudi-
cialibus. Nam si occursores quantum ad ea
offeruntur tantum iudicant multo magis hiis
ad quos tamquam repositos cum post alias
intentiones recordatione revocamur in ipsa
memoria vivere invenitur. Quid enim aliud
agimus cum revocamus nos in memoriam nisi
quodammodo quod reposuimus querimus. Recur-
rit autem in cogitationem occasione similium
motus animi non extinctus. Et hec est que dicitur
recordatio. Sic agimus numeros vel in sola
cogitatione vel etiam in membrorum motibus
quos iam egimus aliquando. Inde autem scimus non
venisse sed redisse illos in cogitationem
quia cum memorie mandarentur cum difficulta-
te repetebantur et indigebamus aliqua de-
monstratione ut sequeremur qua difficul-
tate deposita cum sese accommodate volun-
tati offerunt consequentibus temporibus atque or-
dine suo tam facile ut qui vehementius
inheserunt etiam aliunde cogitantibus no-
bis quasi iam proprio nutu peragantur nos uti-
que novos esse sentimus. Est etiam aliud
unde nos sentire arbitror preterite motum
animi aliquando iam fuisse id est recognoscen-
dum recedentes motus eius actionis in qua
sumus cum recordamur quasi recentiores
sunt cum recordabilibus iam sedatioribus quod
interiore luce comparamus. Et talis cogitatio
recognitio est et recordatio. Iudicantur
ergo et recordabiles numeri ab hiis iudicia-
libus numquam soli sed adiunctis actis a oc-
cursoribus utrisque qui eos tamquam e latebris
in manifestum producunt et qui redintegratos
quia iam abolebantur rursum recordantur. Ita
cum occursores in tantum iudicentur in quantum e-
os memoria iudicantibus admoverit

Possunt vicissim et recordabiles quia et in memoria occursoribus eos exhibentibus iudicari, ut hoc intersit quod occursores ut iudicentur, quia vetera eorum fugientium vestigia offert memoria; recordabiles autem numeri quos eos audientes iudicamus, quia eadem vestigia occursoribus reviviscunt. Iam porro de sonantibus numeris quid opus est dicere, cum in occursoribus iudicentur si audiuntur; si vero ibi sonant ubi non audiuntur, quis dubitet non eos a nobis posse iudicari? Quod sane ut in sonis per instrumenta aurium, ita saltationibus ceterisque visibilibus motibus quod ad temporales numeros attinet, eadem adiuvante memoria hiisdem numeris iudicialibus iudicamus.

Ca. ix.

Hec cum ita sint, conemur si possumus istos numeros iudiciales transcendere et queramus utrum sint superiores. In hiis enim quamquam spatia temporum iam minime videamus, non tamen adhibentur nisi ad ea iudicanda que in spatio temporis fiunt. Nec ipsa quidem omnia, sed que possunt articulari memoriter; nisi quid habes forte quod contra hec velis dicere. D. Movet me plurimum istorum iudicialium vis ac potentia. Ipsi enim michi videntur esse ad quos omnium sensuum ministeria referuntur. Itaque hiis excellentius utrum quidquam in numeris inveniri possit ignoro. M. Nichil deperit quod diligentius querimus. Aut enim inveniemus superiores in anima humana, aut hos in ea summos esse firmabimus, si tamen illud non claruerit, illos in ea esse prestantiores. Aliud est enim non esse, aliud non posse inveniri sive ab ullo homine sive a nobis. Propositus usque canitur: Deus creator omnium. Nos enim et in occursoribus numeris audire et in recordabilibus numeris recognoscere et progressoribus pronuntiare et hiis iudicialibus delectare, que quasi sententia est iudicialium istorum, aliam secundum hos latentiores certiorem ferre sententiam. An tibi unum atque idem videtur delectari sensu et estimare ratione? D. Diversa esse fateor, sed primo ipso moveor vocabulo, cur non potius isti vocentur iudiciales quibus inest ratio quam isti quibus delectatio; deinde vereor ne nichil sit aliud estimatio ista rationis quam eorum de se ipsis quedam diligentior iudicatio, ut non aliud sit numerum in delectatione, aliud in ratione; sed unum atque idem alias iudicet de hiis que aguntur in corpore cum eo, ut supra demonstratum est, offerret memoria, alias de se ipsis remotius a corpore atque sincerius. M. De vocabulo quidem nichil satagas; res in potestate est; complacito enim nomina imponuntur. Quod autem eosdem esse arbitraris nec duo genera numerorum vis accipere, illud ni fallor te rapit quod eadem anima utrumque agit. Sed animadvertere te opus est et in progressoribus eandem animam corpus movere vel ad corporis moveri et in occursoribus hanc eandem passionibus eius in obviam. Et in recordabilibus ista donec quandam modo detumescat ipsis qui mutuare fluctuare motionibus. Nos ergo in istis generibus numerandis et distinguendis unius nature, id est anime, motus effectionesque describimus. Quare sicut aliud est ad ea que corpus patitur moveri, quod fit in sentiendo; aliud movere se ad corpus, quod fit in operando; aliud quod ex hiis motibus in anima factum est continere, quod est meminisse: ita est aliud annuere vel renuere hiis motibus, aut cum primitus excitantur aut cum recordatione resuscitantur, quod fit in delectatione convenientie et offensione obsurditatis talium motionum sive affectionum. Et aliud est estimare utrum recte an secus ista delectet, quod fit ratiocinando. Necesse est fateamur. Ita hec esse duo genera ut illa sit tertia. Et si verum nobis visum est nisi quibusdam numeris vivacioribus esset ipse delectationis sensus imbutus, nullo modo eum potuisse annuere paribus

Quere 2° folio precedenti

in arte valet intueri et in quolibet poemate si quanto spatio sillabe sonant tanto viveret atque sentiret. Nullo modo illa nobis situs et contexti operis pulchritudo eius placeret quam totam perspicere atque probare non posset cum de ipsis singulis pretereuntibus fabricata esset atque perfecta. Ita peccantem hominem ordinavit deus turpem non turpiter. Turpis enim factus est voluntate universum amittendo quod dei preceptis obtemperans possidebat et ordinatus in parte est ut qui legem agere noluit lege agatur. Quidquid autem legitime utique iuste. Et quidquid iuste utique non turpiter agitur quia et in malis operibus nostris dei opera bona sunt. Homo namque in quantum homo est aliquod bonum est. Adulterium vero in quantum adulterium malum opus est. Plerumque autem de adulterio nascitur homo de malo scilicet hominis opere bonum opus dei. Quapropter ut nos ad propositum propter quod hec sunt dicta referamus. Hii numeri rationis pulchritudine preminent a quibus si prorsus abscideremur cum inclinamur ad corpus progressores numeros sensuales non modificarent. Qui rursus movendis corporibus agunt sensibiles temporum pulchritudines atque ita sonantibus obviam etiam occursores numeri fabricantur quos omnes impetus suos eadem anima excipiens quasi multiplicat in seipsa et recordabiles facit que vis eius memoria dicitur magnum quoddam adiutorium in vite negotiosissimis actibus. Hec igitur memoria quicumque de motibus animi tenet qui adversus passiones corporis acti sunt fantasie grece vocantur. Nec invenio quid eas latine malim vocare quas pro cognitis habere atque pro certis opinari vita est constituta in erroris introitu. Sed cum sibi isti motus occurrant et tamquam diversis et repugnantibus intentionis fluctibus estuant alios ex aliis motus pariunt. Non tamquam eos qui tenentur ex occursoribus passionum corporis impressi de sensibus similes tamen tamquam ymaginum ymagines quas fantasmata dicere placuit. Aliter enim cogito patrem meum quem sepe vidi aliter avum quem numquam vidi. Horum primum fantasia est alterum fantasma. Illud in memoria invenio hoc in eo motu animi qui ex hiis ortus est quos habet memoria. Quo autem oriuntur hec et invenire et explicare difficile est. Arbitror tamen quod si numquam humana corpora vidissem nullo modo ea possem visibili specie cogitando figurare. Quod autem ex eo quod vidi facio memoria facio. Et tamen aliud est in memoria invenire fantasiam aliud de memoria facere fantasma. Que omnia vis anime potest. Sed vero etiam fantasmata habere pro cognitis summus error est. Quamquam sit in utroque genere quod nos non absurde scire dicamus id est sensisse nos talia vel ymaginari nos talia. Patrem denique me habuisse et avum non temere possum dicere. Ipsos autem esse quos animus meus in fantasia vel fantasmate tenet dementissime dixerim. Sequuntur autem nonnulli fantasmata sua tam precipites ut nulla sit alia materies omnium falsarum opinionum quam habere fantasias quas cognoscuntur per sensum quas ex hiis potissimum restitamus. Nec eis ita mente accommodemus ut dum in hiis est cogitatio intelligentia ea cernere arbitremur. Cur autem si huiusmodi omnium numerorum qui fiunt in rebus temporalibus dedita hunt suis generibus pulchritudinem quam ea tamen secundo accipiet. Invideat huic pulchritudini divina providentia que de nostra penali mortalitate formatur quam iustissima dei lege meruimus in qua tamen nos ita non deseruit ut non valeamus recurrere et a carnalium sensuum delectatione misericordia eius manum porrigente revocari. Talis enim delectatio vehementer infigit memorie quod trahit a lubricis sensibus. Hec autem anime consuetudo facta cum carne propter carnalem affectionem in scripturis divinis caro nominatur. Hec

mente obluctantem, cum tamen dicit apostolus: Ipse ego mente servio legi dei, carne autem legi peccati. Sed in spiritualia mente suspensa atque ibi fixa et manente, etiam eius impetus consuetudinis frangitur et paulatim repressus extinguitur. Maior enim erat cum sequeremur; non omnino nullus, sed certe minor est cum refrenamus. Atque ita certis vestigiis ab omni lascivo motu, in quo defectus essentie est, anime delectatione in rationis numeros restituta, ad deum tota vita nostra convertitur, dans corpori numeros sanitatis, non accipiens inde leticiam: quod corrupto exteriore homine et eius in melius commutatione continget.

Ca. xij.

Excipit autem memoria non solum carnales motus, de quibus numeris supra iam diximus, sed etiam spirituales, de quibus breviter dicam. Quo enim simpliciores sunt, eo uberiores minus, sed plurimum serene mentis desiderat equalitatem illam quam in sensibilibus numeris non reperiebamus certam et manentem, sed tamen adumbratam et pretereuntem agnoscebamus. Nusquam profecto appeteret animus nisi alicubi nota esset. Hoc autem alicubi non in spatiis locorum et temporum; nam et illa timent et illa preterierunt. Ubi ergo censes, responde queso, si potes. Non enim in corporum formis putemus, quas liquido examine equales numquam dicere audebis; aut in temporum intervallis, in quibus similiter utrum sit aliquanto quam oportet productius vel correptius quod sensum fugiat ignoramus. Illam quippe equalitatem quero ibi esse arbitreris, qua intuentes cupimus equalia esse quedam corpora vel corporum motus, et diligentius considerantes eis fidere non audemus. Ibi puto quod est corporibus excellentius; sed utrum sit in ipsa anima an etiam supra animam, nescio. A. Si ergo querimus artem istam rithmicam vel metricam qua utuntur qui versus faciunt, putas ne habere aliquos numeros secundum quos fabricant versus? D. Nichil aliud possum existimare. A. Quicumque isti sunt numeri, preterire tibi videntur cum versibus an manere? D. Manere sane. A. Consentiendum est ergo ab aliquibus manentibus numeris pretereuntes aliquos fabricari. D. Cogit me ratio consentire. A. Quid hanc artem non aliud putas quam affectionem quandam esse artificis? D. Ita credo. A. Credis ne etiam hanc esse affectionem in eo qui huius artis imperitus est? D. Nullo modo. A. Quid in illo qui oblitus est eam? D. Ne in illo quidem, quia et ipse imperitus est, etiam si fuit peritus aliquando. A. Quid si eum interrogando commemoret aliquis, immo ad eum putas alios numeros ab ipso eo qui interrogat transire, an illum intrinsecus apud mentem suam moveri se ad aliquid unde sibi quod amiserat adhibeat? D. Apud seipsum puto id agere. A. Num etiam que corripiatur syllaba et que producatur, si penitus commoveri excidit, eum interrogando arbitraris, tum hominum prisco placito et consuetudine aliis maior mora syllabis data sit? Nam profecto si natura vel disciplina id fixum esset atque stabile, non recentioris temporis docti homines nullas produxissent quas corripuerunt antiqui, vel non corripuissent quas produxerunt. D. Puto et hoc posse, quantumvis aliquis excitet per interrogationem commemoratum redire in memoriam. A. Num tu si opinaris quovis interrogante posse te recordari quod ante annum cenaveris? D. Fateor me non posse, nec illud iam existimo de syllabis posse quarum spatia penitus oblitus est interrogando admoveri. A. Cur ita, nisi quia in hoc nomine quod Italia dicitur prima syllaba pro voluntate quorundam hominum corripiebatur et nunc pro voluntate aliorum producitur. Ut autem unum et duo non sint tria, et duo uni non duplo respondeant, nullus mortuorum potuit, nullus vivorum potest, nullus posterorum poterit facere. D. Nichil patet manifestius

A. Quid si ergo isto modo quo de uno et duo-
bus aptissime consummavimus cetera omnia que ad illos
numeros pertinent et ille interroget qui non ob-
liviscendo sed quod numquam didicit invenit?
L. Nonne cum tenses hanc artem exceptis
sillabis posse cognoscere. L. Quis dubitave-
rit. A. Quo igitur se etiam istum motum pu-
tas ut menti hii numeri et illam faciant
affectionem que ars dicitur. an huic saltim
ille interrogator eos dabit. L. Quomodo is-
tum arbitror apud semetipsum agere ut
ea que interrogatur vera esse intelligat at-
que respondeat. A. Age nunc dic michi
utrum hii numeri de quibus hic queritur commuta-
biles esse videantur. L. Nullo modo. A. Ergo
eternos esse non negas. L. Immo fateor.
A. Quid metuis ille ne subierit ne aliqua
nos in eis inequalitas fallat. L. Nichil
michi omnino est de istorum equalitate certius.
A. Unde ergo credendum est anime tribui quod
eternum est et incommutabile nisi a deo. L. Non
video quid aliud credi oporteat. A. Quid
tandem illud nonne manifestum est eum qui
alio interrogante se intus ad deum movet
ut verum incommutabile intelligat nisi
eundem motum suum memoria teneat
non posse ad intuendum illud verum nisi il-
xiij. lo extrinsecus admonente revocari. L.
Manifestum est. A. Quero ergo quomodo iste
ab huiusmodi eterni veri contemplatione dis-
cedat ut illum ad eam necesse sit memoria
revocari. an forte in aliud intentus animus
tali reditu indigere putandus est. L. Sic ex-
istimo. A. Videamus si placet et quid tantum
illud sit quo possit intendi ut ab incom-
mutabilis et summe equalitatis contempla-
tione avertatur. Nam tribus generibus amplius
nichil video. Aut enim ad aliquid par atque
huiusmodi eterni aliud se intendit animus
tum hic avertitur. aut ad superius aut ad infe-
rius. L. De ceteris duobus querendum est.
Nam quid superius eterna equalitate non video
nisi ab uno eterno et incommutabili

A. Vides ne illud obsecro quomodo non ei par
esse possit quod tamen aliud sit. L. Hec id quidem
video. A. Restat ergo ut queramus quod sit in-
ferius. Sed nonne ubi primus ipsa anima occur-
rit que certe equalitatem aliam incommutabi-
lem esse confitetur. se autem agnoscit mu-
tari. eo ipso quod alias habeat alias a-
liud intuetur. et hoc non aliud atque ali-
ud sequens varietatem temporis operatur quod in
eternis et incommutabilibus nulla est. L. As-
sentior. A. Hec igitur questio anime vel mo-
tus quo intelligat eterna esse superiora
et hiis inferiora esse temporalia et iam
in se ipsa et hec appetenda potius que superio-
ra quam illa que inferiora novit. Nonne tibi
videtur prudentia. L. Nichil aliud videtur.
A. Quid illud non minus considerandum pu-
tas quod nondum in ea sic est eternis inhere-
re ut iam in ea sit nosse hiis esse inherendum.
L. Immo maxime id ut consideremus peto et
unde accedat scire cupio. A. Facile id vi-
debis si animadvertis quibus rebus maxime animum
soleamus intendere et magnam curam ex-
hibere. Nam eas opinor esse quas multum ama-
mus. An tu alias opinaris? L. Nulla equi-
dem alias. A.

Hic oro te non possimus amare
nisi pulchra. Nam et si quidam
videntur amare deformia quos
vulgo greci tatipo o i λ oc vocant. In- = σαπροφιλοσ
terest tamen quanto minus pulchra sint quam illa
que pluribus placent. Nam ea neminem amare
manifestum est quorum feditate sensus eius
offenditur. L. Ita est ut dicis. A. Hec ergo
pulchra numero placent in quo iam ostendi-
mus equalitatem appeti. Non enim hec tantum in ea
pulchritudine que ad aures pertinet
atque in motu corporum est invenitur. Sed
in ipsis etiam visibilibus formis in quibus
iam usitatius dicitur pulchritudo. an a-
liud quam equalitatem numerosam esse arbitraris.
quam paria paribus bina membra respon-

deat. Que at singula st medui locu
tenet adeo ex utraqz pte paria iter=
ualla seruent. L. No alit puto d. Qd
i ipa luce uisibili q oium ht pricipatu
Na et color nos delcat i corpor for=
mis qd ergo aliud i luce et corpibz
nisi qd oculis nris cogruit appetim9
Etenim a nimio fulgore auisam9 et ni=
mis obscura nolum9 cerne. sic etia
i sonis et nimiu sonatibz abhorre=
mus et qi susurratia no amam9.
qd i tepor iteruallis e. sz i ipo sono
qui qi lux e talu nuor cui sic e cotra=
riu silenciu ut coloribz tenebre In
hiis ergo cu appetim9 coueniencia
p nature nre mo. et icouenientia re=
puim9 q aliis tn aialibz coueniut
None hiis etia quoda eqlitatis iuuc
letam9 cu occultioribz modis paria
paribz tributa ee cognoscim9 hoc i
odoribz et saporibz et i tagendi sensu
aduertere licet q longu e enucleati p=
seq sz expiri facillimu e Nichil e eni
hor sensibiliu qd nobis no eqlitate
a silitudie placeat. Vbi at eqlitas aut
silitudo ibi nuositas e Nichil e quippe
ta equale a sile qm vnu et vnu. n qd
habes ad h. L. Omno assencior. d. Qd
supior illa tractaco none psuasit h
age aiam i corpibz et no aliqd a cor=
poribz pati. L. Psuasit sane d. Amor
igit agendi aduersus succedetes passio=
nes sui corpis auertit aiam a cotepla=
cione etnor sensibilis uoluntatis cu=
ra ei9 auocans itencione hoc at ag
occursoribz nuis Auertit etia amor
de corpibz opandi et iquieta facit.
hoc at agit pgressoribz nuis Auertit
fantasie ~~atqz fantasie~~ atqz fatasma=
ta et hec agit icordabilibz nuis Aue=
tit denuqz amor uanissie cogitacois
taliu reru et hoc agit sensualitas

nuis quibz isut qi regule qda artis i=
mitacoe gaudetes. ex hiis curiositas
nascit ipo cure noie iimica securita=
ti et uanitas opposita ueritati. Gnalis
at amor actois q auertit a vero a sup=
bia pficiscit quo vico imitari q deo
seruire maluit aia Recte itaqz scptu
e i scis libris Inicium pcci ois supbia
e et iniciu supbie ois apostatare a do
No potuit aute meli9 demostrari q
sit supbia q i eo q ibi dictu e quid
supbit tra et cinis qm i vita sua p
iecit itima sua Cu eni aia p seipsa
nichil sit. no eni alit eet icomutabi=
lis et pateret defectu ab eccitia Cum
ergo ipa p se nichil sit. et qd qd illi ee
e a deo sit i ordie suo manes ipsi9
dei psentia uegetat i mente atqz co=
sua Itaqz hoc bonu ht itimu qre su=
pbia itumescie hoc illi e i extrema
pgredi et ut ita dica inanescie qd e
min9 min9qz ee Pgredi at qd e a=
liud q itima pducere id e longe face=
a se deu no locor spaco sz mentis af=
fectu. Iste at aie appetit9 e sub se ha=
be alias aias no pecoru qd diuino iu=
re cocessu est sz ronales id e primas
suas et sub eade lege socias atqz
cosortes De hiis at appetit opari
aia supba et tanto excellentior vider
hec actio qi illa de corpibz. qnto aia
ois oi corpe e melior sz opari de aiis
ronalibz no p corp9 sz p seipam de=
pit pccor tn condicoe fit ut pmut=
tat aie de aiis aliqd age significa=
do eas mouetes p alteutra corpa
ul naturalibz signis sicuti e uult9
ul placitis sicuti st uba Na et iube=
tes et suadetes signis agut et si q
e aliud pter iussione et suasione
quo aie de aiis ul cu aliis agut
Iure at sericiu e ut q supbia ceteris

*

mas magis q̄ꝫ deceat a capite deorsū
et similia ī quibz nō eq̄litas manēte p̄=
cū paritate sz p̄uersitas īprobatur postre=
tremo ī oībz sensibz et opibz nr̄is cū ī=
solita pleraq̄ꝫ et ob hoc īiocūda q̄bzdā
gradibz appetitui nr̄o ~~in~~ cōsiliam⁹
et ea p̄mo tolerabilit̄ deinde libent̄
accipim⁹. nōne ordīe cōtexim⁹ uolup=
tatē et ī priora mediis et media
extremis cōcordit̄ nexa sint abhor=
rem⁹ Quobrē nō q̄ ī uoluptate carna=
li nō ī honoribz et laudibz hoīm. nō
q̄ in eorū exploracōe q̄ forisec⁹ corp⁹
attingūt nr̄a gaudia collocem⁹ habē=
tes ītimū ī deū ubi c̄tū ē 7 īcōmuta=
bile om̄e qd̄ amam⁹ Ita fit ut 7 cū
assūt hec t̄palia nō eis īplicem̄. et
sine sensu doloris q̄ extra corp⁹ sūt obsit
ip̄m aūt corp⁹ a ~~nullo~~ a nō gravi sē=
sus doloris adimat̄ et reformatū nē
sue morti reddat̄. Attencō nāq̄ꝫ aīe
ad corp⁹ p̄tē īquieta negocia cōtrah̄t
et uniūsali lege neglecta p̄uari cui⁹=
dā opis amor qd̄ ip̄m tn̄ ab uniūsita=
te quā de⁹ regit nō p̄t alienari Itaq̄ꝫ
xv. subdit̄ legibz qui nō amat leges.
Sz si derebz ī corporeis. et eodē mō se
sp̄ habētibz pleruq̄ꝫ attētissīe cogi=
tātes si quos forte illo t̄p̄e agim⁹ mot⁹
t̄pales ī quolibet corpis motu facile
sane atq̄ꝫ usitatissīō siue deambulātes
siue psallētes p̄rsus nob̄ ignorātibz
trāseūt q̄ꝫnius nobis nō agētibz nulli
essēt. sic deniq̄ꝫ ī ip̄is mīus nr̄is ra=
nibz fantasmatibz cū occupati su=
m⁹ similiter ista p̄tereūt agētibz nec
sencietibz nobis. q̄nto magis q̄nto cō=
stāti⁹ cū corruptibile īduerit īcor=
ruptionē et mortale hoc īduerit
īmortalitatē. id ē hec idē plani⁹ e=
loquar cū ꝟ d̄s uiuificauerit mortalia
corpa nr̄a sicuti ap̄l̄us dicit p̄pter

sp̄m manētē ī nobis Quāto ergo tūc
magnū ī deū unū et p̄sp̄icuā intēti
ueritatē ut dictū ē facie ad faciē mīos
quibz agim⁹ corpa nulla īquietudine
senciam⁹ Nisi forte credendū ē aīam
cū de hiis ex quibz ip̄a bona ē gaudē
nō posse Sz hec actō qua sese aīa op=
tulātē deo et dn̄o suo ab amore īferio=
ris pulchritudinis extrahit debellās at=
q̄ꝫ īterficiēs aduūs⁹ se militātē ꝯsuetu=
dinē suā ea uictoria triumphatura ī
semetip̄a de p̄tatibz aeris hui⁹ quibz
īuidētibz et p̄pedire cupiētibz euolat
ad suā stabilitatē et firmamētū deū
nōne tibi uidet̄ ea ēē ūtus q̄ t̄p̄ancia
noīat̄. A Cognosco et ītelligo M. Quid
porro cū ī hoc itinē p̄ficit̄ eā ꝯ etna gaudi=
a p̄senciētē ac pene app̄hēdētē. nō a=
missio rerū t̄palū a mors ulla deter=
reret eā ualentē dicē ī firmioribz socijs
bonū ē michi dissolui et ēē cū xp̄o ma=
nere aūt ī carne neccīn p̄pt̄ uos A Sic ex=
istimo M. At ista hui⁹ affectio q̄ nullas
aduūsitates mortē ue formidat qd̄
aliud q̄ꝫ fortitudo dicēda ē A. Et h̄ ag=
nosco M. Iā uō ip̄a ei⁹ ordinacō qua
nulli seruit nisi uni deo. nulli coeq̄ri nisi
purissīs aīmis. nulli dn̄ari appetit
nisi natē bestiali atq̄ꝫ corporee q̄ tādē
ūtus tibi ēē uidet̄. A Quis nō ītelli=
gat hāc ēē iusticiā. A. Recte ītelligis
Sz illud iā q̄ro cū prudēciā sup̄i⁹ iam
ēē cōstiterit īter nos cū ītelligit aīa Ca. xvi.
ubi cōsistendū sit qd̄ sese attollit p̄ tē=
perāciā id ē cōuersionē amoris in
deū q̄ caritas dicit̄. et auersionē ab
hoc sclō q̄ fortitudo et iusticia comitā=
tur. utrū existimes cū ad sue dilcōis
et conat⁹ fructū p̄fcā scīficatione
p̄uenerit p̄fcā etiā uiuificacōe illa
corpis sui. et deletis de mēoria fan=
tasmatū turbis apud deū solo ip̄o

deo vivere ceperit, tunc impletum fiet quod di-
citur: hoc modo promittitur. Dilectissimi, nunc filii
dei sumus et nondum apparuit quod eri-
mus. Scimus quia cum apparuerit similes ei eri-
mus, quoniam videbimus eum sicuti est. E. Quero
ergo utrum existimes has quattuor ibi virtu-
tes quas commemoravimus etiam tunc futuras.
A. Non video quomodo cum adversa preterierint
quibus obluctatur, aut prudentia ibi esse
possit, que non eligit quod sequatur nisi in adversis,
aut temperantia que amorem non avertit nisi
ab adversis, aut fortitudo que non tolerat
nisi adversa, aut iustitia que non appetit equa-
ri beatissimis animis et inferiori nature dominari
nisi in adversis, id est dum assecuta ipsum quod (al' nodū)
appetit. E. Non usquequaque responsio tua et
quibusdam doctis visum hoc esse non nego.
Sed ego consulens libros quibus nulla antecellit
auctoritas invenio dictum esse: gustate et vi-
dete quoniam suavis est dominus. Quod apostolus etiam
petrus sic interposuit: si tamen gustastis
quoniam suavis est. Hoc esse arbitror quod agitur
in hiis virtutibus que ipsa conversione animam pur-
gant. Non enim amor temporalium rerum expug-
naretur nisi aliqua suavitate eter-
narum. Ubi autem ventum fuerit ad illud quod
canitur: filii hominum sub tegmine alarum
tuarum sperabunt, inebriabuntur ab uber-
tate domus tue et torrente voluptatis
tue potabis eos, quoniam apud te est fons
vite. Non iam gustatum suavem fore deum di-
cit, sed vides quam inundationem et affluentiam
predicet fontis eterni, quam etiam ebrietas
quedam consequitur. Quo nomine michi videtur
mirabiliter significari oblivio illa secula-
rium vanitatum atque fantasmatum. Con-
texit deinde cetera et dicit: In lumine tu-
o videbimus lumen. Pretende misericordiam tuam
scientibus te. In lumine scilicet in christo accipien-
dum, qui sapientia dei est et lumen totiens ap-
pellatur. Ubi ergo dicitur videbimus et
scientibus te, negari non potest futuram ibi

esse prudentiam. A. Iam intelligo. E. Quid
recti corde esse possunt sine iustitia. A. Recog-
nosco nomine isto crebrius significari iustici-
am. E. Quid ergo aliud admonet idem pro-
pheta, id consequenter canit: Et iustitiam
tuam hiis qui recto sunt corde. A. Manifestum est.
E. Age deinceps recordare si placet
satis nos superius tractasse superbia labi
animam ad actiones quasdam potestatis sue, et u-
niversali lege neglecta in agenda quedam
privata cecidisse, quod dicitur apostatare
a deo. A. Memini vero. E. Cum ergo id agit ne
ulterius id delectet, aliquando non tibi videtur
amorem suum figere in deum et ab omni inqui-
namento temperatissime et securissime et castis-
sime vivere? A. Videtur sane. E. Vide etiam quem-
admodum id quoque adiungat propheta dicens:
Non veniat michi pes superbie. Pedem ergo
appellans discessum, ipsum lapsum ne sigt
quo anima temperando inherens deo vivit in e-
ternum. A. Accipio ac sequor. E. Restat
igitur fortitudo. Sed ut temperantia contra lap-
sum que est in libera voluntate, sic fortitudo
contra vim valet qua etiam cogi quis potest,
si minus fortis sit, ad ea quibus evertatur
miserrimusque iacet. Hec autem vis decenter in
scripturis manus nomine significari solet.
Quis porro hanc vim peccatores conantur infer-
re, quod tunc per idipsum commovetur anima et custo-
ditur firmamento dei, ut hoc illi nullo mo-
do umquam possit accidere, potentiam quandam
stabilem et ut ita dicam impassibilem ge-
rit, que nisi quod tibi displicet recte fortitudo
nominatur. Et eam dicit arbitror cum adiungi-
tur: neque manus peccatorum demoveat me.
Sed sive hoc sive aliud in hiis verbis intel-
ligendum sit, tu negabis in illa perfectione
ac beatitudine animam constitutam et conspicien-
tem veritatem et immaculatam manentem in ni-
chil molestie pati posse et uni domino sub-
diti ceteris vero supereminentis naturis. A. Immo
aliter eam perfectissimam et beatissimam pos-

* excellē cupiuerūt. nec suis partibz
atqȝ corpibz sine et doloribz īperent
ptim stulte īsepati mēbris mortalibz
aggrauate Ex hijs igit͛ nūūs ⁊ moti=
bus qbz aīe ad aīas agūt honores ⁊
laudesqȝ appetēdo aūtūt a pspectōe
pure illi⁹ et sincē ueritatis Sol⁹ enī
honorauit de⁹ aīam btām faciēs ī
occulto corā se iuste ac piē viuēte.
Mot⁹ ergo qs excitit aīa de īherētibz
sibi et subditis aīmis pyuersoribz il=
lis sūt siles Agit eī tāqȝ de corpe suo
Illi aūt mot⁹ quos excitit exaggregatē
sibi aliqs ul subdē cupiēs ī occursorē
mūo deputātur Agit eī tāqȝ ī sensibz id
moliēs ut vnū secū fiat. qd ueluti ex=
trisec⁹ admouetur. et qd nō pt̄ expella=
tur et hos utrosqȝ mot⁹ mēoria exci=
pit et recordabiles facit Sili mō ī fanta=
sijs et fantasmatibz actionū taliū tu=
multuosissīs excestuās. nec illi tāqȝ ex=
amiatores nūqȝ desūt q senciāt qd ī hijs
actibz cōmode siue īcōmode moueatur
qs etē sensuales appellare nō pigeat
qȝ sensibilia signa sūt qbz hij mō aīe
ad aīas agūt. Hijs tot et tātis īten=
tiōibz aīa īplicata. qȝ mirū si a ōtēpla=
tiōe ueritatis auertitur Et qntū quidē
ab hijs respirat uidet illā. qa sz nō=
dū eas euicit ī illa manē nō sinitur ex
quo fit ut nō simul habeat aīa posse
ī quibz cōsistendū sit et posse ōsistē
xiiij. Sz nunqȝ dicis tu forte adūsus hec. R.
Nichil ē qd dicē audeā. A Qd ergo res=
tat an qm sicuti potuim⁹ īqnacōez
et aggrauacōez aīe cōsiderauim⁹
Videam⁹ q nā illi actō diuinit⁹ īperetur
qua purgata atqȝ exonerata ī dolet
ad qetē et īcrat ī gaudiū dnī sui.
R. Ita fiat A Quid me putas hinc di=
uinit⁹ debē dicē cū dīne scripture tot vo=
lumībz et tāta auctē ī sanitate predite

nobis cū aliud agūt nisi ut diligam⁹
deū et dnm nrm ex toto corde ⁊ ex tota
aīa et ex tota mēte diligam⁹ proximū
nrm tāqȝ nosmetipos Ad hūc finē igitur
si oēs illos hūane actōis mot⁹ nrōsqȝ
referam⁹ sn dubitacōe mūdabim͛ An
aliud existimas R. Nichil equidē ali=
ud sz qȝ hoc audiui breue ē tā fcō dif=
ficile est atqȝ arduū A Quid ergo fa=
cile ē an amare colores et voces et o=
dores et placēta corpa et leuit mol=
lia Nectine amare facile ē aīe ī qbz
nisi eqlitatē ac silitudinē appetit et
paulo diligēci⁹ ōsideras vix ei⁹ extre=
mā vmbrā uestigiūqȝ cognoscit et
deū amare difficile ē quē īqntū pt
adhuc saucia et sordida cogitās nic=
hil īequale nichil sui dissile nichil
disclusū locis. nichil variari tpe sus=
picatur an extruē moles edificiorū
et huiscemō opibz delectat ea rendi
ī qbz nō nisi nunqȝ placet. nō eī aliud
īuenio qd ī hijs eqle ac sile dicitur qd
nō derideat racō disciplīe Qd si ita
ē cur ab illa verissiā eqlitatis arce
ad ista delabitur. et ruinis suis ter=
renas machinas erigit Nā hō pmis=
sū ē ab illo qui fallē ignorat. Iugū
meū īqt leue ē. laboriosior ē huiōi
amor. Qd eī ī illa aīa qrit ōsimilitudinē
scilz eīnitatēqȝ nō inuenit qm uerū tn
sicu ōpletur ī sima pulchritudo. et qȝ
illa imitatur cōstanciā a sūmo deo
p aīam trahitur qm pior ē spēs tm
tpe cōmutabilis qȝ ea q tpe et locis
Sicuti itaqȝ preceptū ē aīmis a dnō qȝ
diligāt ita p iohēm aplm qd nō di=
ligāt Nolite īquit diligē mūdū qa
oīa q in mūdo sūt cōcupiā carnis ē
et ōcupiā oculorū et ambicō sclī Sz
qlis tibi videtur hō qui oēs illos nīōs
qui sūt de corpe et adūsus passiōes

corporis et qui ex hiis memoria continentur non ad carnalem voluptatem sed ad salutem tantum corporis refert. Omnesque illos qui de adiunctis animis operantur vel ad quem in agendas exeruntur et qui ex hiis inherent memorie non ad superbam excellentiam suam sed ad ipsarum animarum utilitatem redigit. Illis etiam qui in utroque genere quasi moderatoribus exploratoribusque virorum transeuntium in sensum presidet non ad superfluam vel perniciosam curiositatem sed ad necessariam probationem vel improbationem utitur. Nonne et omnes istos numeros agit et nullis eorum laqueis implicatur? Quoniam quidem et salutem corporis ut non impediatur exigit et omnes eas actiones ad utilitatem proximi revocat quem pro communis iuris naturali vinculo tanquam seipsum diligere iussus est. Magnum quoddam vivum et vere humanissimum predicas. Non igitur numeri qui sunt infra rationem et in suo genere pulchri sunt sed amor inferioris pulchritudinis animam polluit. Que cum illa non modo equalitatem de qua pro nostro opere satis dictum est sed etiam ordinem diligat amisit ipsa ordinem suum. Nec tamen excessit ordinem rerum quoniam quidem ibi est et ita est ubi esse et quo esse talis ordinatum est. Aliud est enim tenere ordinem aliud ordine teneri. Tenet ordinem ipsa totum diligens quod se super est id est deum. Socias autem animas tanquam seipsam. Hac quippe dilectionis virtute inferiora ornat nec ab inferioribus sordidatur. Quod autem illam sordidat non est malum quia etiam corpus creatura dei est et specie sua quamvis infima decoratur sed pre anime dignitate contempnitur. Sicut auri dignitas etiam purgatissimi argenti commixtione sordescit. Quapropter quoscumque de nostra quoque penali mortalitate numeri facti sunt non eos abiudicemus fabricatione divine providentie cum in genere suo pulchri sint. Nunquam tamen amemus eos ut quasi perfruendo talibus beati efficiamur. Hiis enim quoniam temporales sunt tanquam tabula in fluctibus non quasi abiciendo quasi onerosos non que amplectendo quasi fundatos carebimus. Dilectio autem proximi tanta quanta precipitur certissimus gradus fit nobis ut inhereamus deo et non teneamur tantum illius ordinatione sed nostram etiam ordinationem inconcussam certamque teneamus. An fortissime ordinem non diligit anima illis etiam numeris sensualibus attestantibus? Unde ergo primus pes est pirrichius secundus iambus tertius trocheus et deinceps ceteri. Sed iure hoc dixeris ratione potius secutum esse non sensum. Quid itaque illud? Nonne sensualibus numeris dictum est quod cum tantum temporis occupat ubi gratia octo longe sillabe quantum xvi breves in eodem tamen spatio breves longis potius misceri expectant? De quo sensu cum ratio iudicat et eis pro celeumatici pedes equales esse spondeis pedibus nuntiantur nichil aliud invenit quam ordinationis potentiam quia non longe sillabe nisi brevium comparatione longe sunt nec breves rursum breves sunt nisi comparatione longarum. Ideoque iambicus versus quantumlibet productius pronuntiatur non amissa regula simpli et dupli nec nomen amittit. At ille versus qui pirrichiis pedibus constat paulatim addita pronuntiationi mora fit in ipse te spondeat non si grammaticam sed musicam consules. At vero si dactilicus aut anapesticus sit quoniam longe istarum mixtarum brevium comparatione sentiuntur quamlibet mora pronuntietur servat nomen suum. Quid addita mensura semipedum non eadem lege in capite qua in fine servanda nec omnia quamvis ad eundem plausum coaptentur adhibenda? Quid duarum aliquando brevium potius quam unius longe in fine positio nonne ipso sensu modificatur? Nec in hiis equalitatis numerus aut nichil deperit sive illud sive aliud sit quod ordinis vinculum repperit longum est persequi cetera ad eandem vim pertinentia in numeris temporum. Sed nempe etiam formas visibiles sensus ipse aspernatur a primat

se esse non video. M. Haec ergo contemplatio sanctificatio impassibilitas ordinatio eius, quae illae quattuor virtutes perfectae atque consummatae, quae ne de nominibus tantum verbis conveniant frustra laboremus, pro istis virtutibus quibus constituta in
xvij. laboribus utitur anima talis quaedam potentiae in aeterna ei vita sperandae sunt. Nos tamen meminerimus quod susceptam ad praesentem disputationem maxime pertinet, id agi per providentiam dei per quam cuncta creavit et regit, ut etiam peccatrix et aerumnosa anima numeris agatur et numeros agat usque ad infimam carnis corruptionem, qui certe numeri minus minusque esse pulchri possunt, penitus vero pulchritudine carere non possunt. Deus autem summe bonus et summe iustus nulli invidet pulchritudini, quae sive damnatione animae sive regressione sive permansione fabricatur. Numerus autem ab uno incipit et aequalitate ac similitudine pulcher est et ordine copulatur. Quamobrem quisquis fatetur nullam esse naturam quae non ut sit quidquid est appetat unitatem suique similis in quantum potest esse conetur atque ordinem proprium vel locis vel temporibus vel in corporeo quodam libramento salutem suam teneat, debet fateri ab uno principio per aequalem illi ac similem speciem divinae bonitatis, qua inter se unum et duo carissima ut ita dicam caritate iunguntur, omnia facta esse atque condita quaecumque sunt in quantumcumque sunt.

Quare ille versus a nobis propositus Deus creator omnium non solum auribus sono numeroso sed multo magis est animae sententiae sanitate et veritate gratissimus. Nisi forte moveat te tarditas eorum, ut mitius loquar, qui negant de nihilo fieri posse aliquid cum omnipotentem deum fecisse dicatur. An vero faber potest rationabilibus numeris qui sunt in arte eius sensuales numeros qui sunt in consuetudine eius superare, et sensualibus numeris progressores illos quibus membra in operando movet, ad quos intervalla temporum pertinet, et hinc rursum formas visibiles de ligno fabricari locorum intervallis numerosas, et rerum natura dei nutibus serviens cum lignum de terra et ceteris elementis facere non potest, imo et arboris locales numeros temporales nisi antecedat necesse est. Nullumne etiam stirpium genus quod non certis pro suo semine dimensionibus temporum convalescat et germinet et in auras emicat et folia explicet et roboret et sive fructu sive ipsius ligni occultissimis numeris vim rursus seminis referat? Quanto magis animalium corpora in quibus intervalla membrorum numerosam parilitatem multo magis aspectibus offerunt? An ista de elementis fieri possunt et ipsa elementa non potuerunt de nihilo? Quasi vero quidquam sit in eis vilius et abiectius quam terra est, quae primo generalem speciem corporis habet in qua unitas quaedam et numeri et ordo esse convincitur. Nam quaelibet ab aliquo impartili nota in longitudinem necesse est porrigatur quaelibet eius quantumvis parva particula, tertiam latitudinem sumat et quartam altitudinem qua corpus impletur. Unde ergo iste a primo usque ad quartum progressionis modus? Unde etiam aequalitas quae paria in longitudine et latitudine et in altitudine reperitur? Unde corrationalitas quaedam. Ita enim malui analogiam vocare, ut quam rationem habet longitudo ad impartilem notam eandem longitudo ad longitudinem et ad latitudinem habeat altitudo. Unde, quaeso, ista nisi ab illo summo atque aeterno principatu numerorum et similitudinis et aequalitatis et ordinis veniunt? Ut haec si terrae ademeris nihil erit. Quocirca omnipotens deus terram fecit et de nihilo facta est. Quid porro ipsa species qua item a ceteris elementis terra discernitur? Nonne et unum aliquid quantum accipit ostendat et nulla pars eius a toto

est dissimilis et eamdem partium connexione
atque concordia suo genere saluberrimam
sedem infimam tenet cui superfunditur a-
quarum natura nitens et ipsa ad unitatem
speciosior et perlucidior propter maiorem
similitudinem partium et custodiens locum or-
dinis et salutis sue. Quid de aeris natura
dicam multo faciliore complexu ad uni-
tatem speciosior nitente et tanto spe-
ciosior quanto latior terra sit quantoque ad
superiorem salutem. Quid de celi supremo
ambitu quo tota unitas visibilium cor-
porum terminatur et summa in hoc genere species
ac saluberrima loci excellentia. Ista cete-
ra omnia quibus carnalis sensus ministerio nu-
merus et quecumque in eis locales sunt numeri qui
videntur esse in aliquo statu non precedentibus
intimis et in silentio temporalibus numeris qui
sunt in motu ne accipere possunt non ha-
bere illos itidem in tempore intervallis agi-
les precedit. Et modificatur vitalis motus
serviens deo rerum omnium non temporalia habens
digesta intervalla numerorum suorum sed tempora
ministrante potentia super quam rationales
et intellectuales numeri beatarum animarum atque
sanctarum legem ipsam dei sine qua folium de arbore non
cadit et cui nostri capilli numerati sunt nulla
interposita natura excipientes usque ad
terrena et inferna iura transmittunt. Quantum
potui et sicut potui de tantis tantillus
tenuem contuli sermonem. At hunc nemo ma-
datum litteris si qui legunt sciant multo in-
firmioribus hec esse scripta quam sunt illi qui
in unius summi dei consubstantialem et in-
commutabilem trinitatem ex quo omnia et per
quem omnia in quo omnia duorum testamento-
rum auctoritatem secuti venerantur et colunt
eam credendo sperando diligendo. Hii
enim non scintillantibus humanis ratiocinati-
bus sed validissimo et flagrantissimo ca-
ritatis igne purgantur. Nos autem dum neg-
ligendos esse non existimamus quos heretici
rationis et scientie fallaci pollicitatione decipi-
unt tardius incedimus consideratione ipsa-
rum viarum quam sancti viri qui ea volando non
dignantur attendere. Quod tamen facere non aude-
remus nisi multos pios ecclesie catholice ma-
tris optime filios qui puerilibus studi-
is loquendi ac disserendi facultatem
quantum satis est consecuti essent eadem refel-
lendorum hereticorum necessitate fecisse vide-
mus.

Explicit sextus liber beati Augustini
de musica.

Ca. xviij.

490